

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

«УКРАЇНА І СВІТ:
ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»

18-19 квітня 2024 р.

Харків
НТУ «ХП»
2024

ББК 66.0 (4Укр)

У45

УДК 321.01 (477)

Редакційна колегія:

Головний редактор: проф. Кіпенський А.В.

Заступник головного редактора: проф. Тверитникова О.Є.

Секретар: доц. Мотенко Я.В.

Члени редакційної колегії:

проф. Архієреєв С.І.

доц.Гаєвая О.В.

проф.Горовий Д.А.

проф.Ігнатюк О. А.

доц.Лисенко І.В.

проф. Савченко Л.П.

проф .Тарароєв Я.В.

проф .Терещенко Д.А.

доц. Шишкіна Є.К.

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту Соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «ХПІ» (протокол № 4 від 21 травня 2024 р.)

Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: Матеріали всеукр.наук.-теор. конференції студ. та аспір. 18-19 квітня 2024 року: - Харків: НТУ „ХПІ», 2024. – 605 с. – Укр, англ., мовами.

ISBN 978-966-593-534-6

Збірник містить тези доповідей студентів і аспірантів – учасників щорічної Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої актуальним проблемам гуманітарної підготовки майбутніх фахівців, які становитимуть інтелектуальну еліту та впливатимуть на подальший розвиток економіки, соціальної та культурної політики своїх країн.

Для студентів, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться історичними, філософськими, психолого-педагогічними, морально-етичними, політико-правовими, мовознавчими, соціально-економічними проблемами сучасного українського суспільства.

Матеріали опубліковані у електронному репозитарії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (ISSN 978-966-593-534-6). Дані репозитарію інтегровані до: проекту OpenAire, системи Bielefeld Academic Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та індексуються Google Scholar.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Оргкомітет конференції може не поділяти висловлену авторами позицію.

ББК 66.0 (4Укр)

ISBN 978-966-593-534-6

© НТУ «ХПІ», 2024 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	24
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	25
КУЗЬМЕНКО Н.А. СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ТА ЛІДЕРСТВО: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК У КОНТЕКСТІ КРИЗ ТА КОНФЛІКТІВ	25
КРАМСЬКИЙ В. В. ГЕЙМІФІКАЦІЯ ІСТОРІЇ ДАВНЬОГО ЄГИПТУ У ASSASSIN'S CREED ORIGINS (2017): ПОСТКОЛОНІАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ.....	27
ІВАНОВ В. М. ВІРМЕНСЬКІ ГРОМАДИ М. ХАРКОВА (1900-1940 РР.)	29
КІРСАНОВ І.Ю. РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	31
МИХАЙЛОВ К.В. ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	33
Д'ЯЧЕНКО К.С. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КЛЮЧОВИХ ЕТАПІВ ПІДГОТОВКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ДПП ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ ВІДНОСИНАМИ В СФЕРІ ДПП.....	34
КОВАЛЕНКО Ю. Ю. УКРАЇНА ТА ЄВРОСОЮЗ. ШЛЯХИ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ.....	36
ЛІХОЛЄТОВ Я. В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ.....	38
ЛУПАЛЬЦОВА Є.А. DIGITAL HORIZONS IN EDUCATION: MOBILE APPS, VIRTUAL REALITY, AND INTERACTIVE INNOVATIONS	40
СЕКЦІЯ 1. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ	42
ГАДЖІЄВА А. УТОПІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЇ ІДЕАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	42
ГУЖВА І.С. СУЧАСНИЙ СТАН ДУХОВНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ.....	44
КОЛОМЄЄЦЬ Д.В. ЧИ РЕАЛЬНИЙ СВІТ? ЧИ МОЖНА НАЗВАТИ ШТУЧНИЙ СВІТ УМОВНО РЕАЛЬНИМ? (АНАЛІЗ З ПОЗИЦІЙ ПРАГМАТИЗМУ)	45

КОСС А. ТІЛЕСНІСТЬ І ДУХОВНІСТЬ: ВІД ПРОТИСТОЯННЯ ДО ЄДНОСТІ.....	49
ЛАПТІЙ В.М. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ.....	50
МАРИНУСЕНКО І. В. ПРОБЛЕМА ГЕНЕТИЧНОЇ МУТАЦІЇ В КОНТЕКСТІ БІОЛОГІЧНОЇ ФУТУРОЛОГІЇ ЛЮДИНИ	51
МАРИНУСЕНКО І. В., ІВАНЮК К.Г. ЕТИКА Г.В.Ф. ГЕГЕЛЯ.....	53
МАРУТЯК М.М., ЧОРНЕНКО В.М. МОРАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ЄВГЕНІКИ	55
НЄСЛОВ К.В. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ФІЛОСОФІЯ ТА ПРАВОСЛАВ'Я: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ	57
НЕМИКІНА О.С. ФРІДРІХ НІЦШЕ: ПОГЛЯДИ ТА ІДЕЇ	59
ОБЕДНІК С. Р. ФРІДРІХ НІЦШЕ ЯК КРИТИК ХРИСТІЯНСЬКОЇ МОРАЛІ.....	60
СЕВЕРИН В.О. ФІЛОСОФІЯ ШВЕЙЦЕРА У СУЧАСНОСТІ.....	62
SUNWEI EXPLORATION OF THE UNITY OF OPPOSITION BETWEEN GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND EDUCATION	64
ФІРСОВА Є.В. ЯК НАМ ЖИТИ ЗА МОРАЛЬНИМ ЗАКОНОМ ІММАНУЇЛА КАНТА У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ?	66
ШИМЧЕНКО О.В. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ ТА СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	68
ЯКИМЕНКО Є.О. ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДґРУНТЯ СТРАХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДґРУНТЯ СТРАХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	71
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	74
АНДРЕЄВ О.О., ДАНИЛОВ Д.В. ПРО ПОЯВУ КИТАЙСЬКОЇ ДІАСПОРИ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТОРІЧЧЯ.....	74
БІЛАС Ю.В. РОЛЬ І МІСЦЕ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА СЕРГІЯ ПИЛИПЕНКА В ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗЕТИ «СЕЛЯНСЬКА ПРАВДА»	76
БІЛОНОЖКО І. Г. ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ НАЦІЇ ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ НАЦІЇ ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ НАЦІЇ	78
БОРИСОВА Ю.Д., КОНОВЧЕНКО Д.Є. РОЛЬ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА ЯК ЦЕНТРА НАЦІОНАЛЬНОГО І КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ.....	80

ГАЛІЙ Я.І., ШЕВЧЕНКО В.С., ГОНТАРЕНКО Л.О. СТАЛІНСЬКИЙ ТЕРРОР УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	82
ГОРДІЄНКО Є.С., КІШТАНОВА О.Ю. ПРО ЗБИРАННЯ ТЕРМОМЕТРІВ ТА ШПРИЦІВ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ	84
ДЯГІЛЕВ Р.О. ОРДИНАЦІЯ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО: ПРАВОВА ПАМ'ЯТКА НА ТЛІ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ	85
ЖИЛЯЄВ Н.Є. БУДАПЕШТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ: НЕВИТРЕБУВАНИЙ ПОТЕНЦІАЛ	87
КАРПЕНКО К.М. СПЕЦІАЛЬНІ СЛУЖБОВІ ЗНАКИ РОЗРІЗНЕННЯ ВОГНЕБОРЦІВ УСРР 1920-Х РОКІВ	88
КОНЮШЕНКО А.В. ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР.: ТРАГЕДІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ СПРИЙНЯТТЯ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ ДОБИ «ВЕЛИКОЇ ДЕПРЕСІЇ».....	90
КОРОТУН В.С. ГЕНЕАЛОГІЯ РОДУ РЄПНИХ	92
КОТЮЧА А.В. СУЧАСНА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ	93
КРЕМІНЬ А.В. ОДНОМІСЯЧНІ КУРСИ З ПІДГОТОВКИ ПОЖЕЖНИХ ПРИ КАМ'ЯНЕЦЬКОМУ ХІМІЧНОМУ ТЕХНІКУМІ (1927 Р.)	94
МАСНЕНКО Н. С. ЕТНІЧНИЙ СКЛАД ТА ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯЛТУШКІВСЬКОГО РАЙОНУ МОГИЛІВСЬКОЇ ОКРУГИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРЕПISУ 1926 РОКУ)	96
МИХАЙЛЕНКО В.О., ГАНГАЛОВА К.С. ПРО ЗАБОРОНУ В'ЇЗДУ ДО ХАРКОВА.....	98
МІРОШНІЧЕНКО В.О., ГОНЧАРОВ А.О., ГОНТАРЕНКО Л.О. ЗНИЩЕННЯ РАДЯНІЗАЦІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.....	100
НАЛЕГАЧ І.В., ГОНТАРЕНКО Л.О. ГОЛОДОМОР (1932-1933 РР.): ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	101
НІКОНОВА І. В. РЕАЛІЗАЦІЯ КРАЄЗНАВЧОГО ПРИНЦИПУ З ОРГАНІЗАЦІЄЮ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ	102
ПЕТЛІНСЬКА Ю. В. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІТЛЕРІВСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ – АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ	104
ПОПОВА Є.В. АНОСОВ Д. В. ПРО СПРОБИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ВИЛУЧИТИ ЗБРОЮ У НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В 1919 Р.	106

ПРИМЕНКО О.О. РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ	107
РАДЧЕНКО І. І. ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛО ВІД ВІЙНИ.....	110
РЮТІНА Д.М. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ	112
САРКІСОВ С.Є., САРКІСОВ М.Г. ЗЛОЧИНИ КАРАЛЬНОЇ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ	114
СТАРКОВА В.Д., ЛЕВЧЕНКО Є.Д., ВАСИЛЬЧЕНКО М.М. ЗНАЧУЩІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЕТНОГРАФІЇ В ІСТОРИЧНИХ ПОДІЯХ СЬОГОДЕННЯ	115
СУХОНОС В.О. БІЙ ПІД КРУТАМИ: ІСТОРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ	117
ТЕРТИЧНИЙ Є.Д., ПЕЧЕНОВ О.П. ПРО ДОЛЮ ЧЛЕНІВ УРЯДУ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ	119
ТОЛСТОШЕЄВ С. І. ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ФРАЗИ КУЛЬЧИЦЬКОГО:»ХТО НЕ ЗНАЄ СВОЄЇ ІСТОРІЇ, ТОЙ НЕ ВАРТИЙ СВОГО МАЙБУТНЬОГО».....	121
ТРУБЧАНІНОВ І.О., ГОНТАРЕНКО Л.О. СПРИЙНЯТТЯ СЬОГОДНІ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ	122
ХОДАК Є.А. ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ ХАРКОВА ІМПЕРСЬКОГО ПЕРІОДУ В СУЧАСНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	124
LUPALTSOVA. E. THE POSITION OF UKRAINIAN TERRITORIES AND THE HISTORY OF RUSSIAN AGGRESSION OVER THE CENTURIES	126
ZHURAVLEVA V. V. COMPARISON OF THE EVERYDAY LIFE OF UKRAINIANS DURING THE SECOND WORLD WAR AND THE FULL- SCALE INVASION OF 2022	128
СЕКЦІЯ 3. ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	130
АЛІМОВА В. М. ІДЕНТИЧНІСТЬ В МИСТЕЦТВІ: ТОПОГРАФІЯ ЧУЖОСТІ ВАЛЬДЕНФЕЛЬСА.....	130
БАЛУЦЕЛ Т. С. БАЛУЦЕЛИ: ІСТОРІЯ МОГО РОДУ	131

БОНДАРЕНКО М. І. СУЧАСНИЙ ТЕАТР І ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ: НОВІ КОНФІГУРАЦІЇ КУЛЬТУРИ ПРИСУТНОСТІ.....	133
БОРИСОВА О.Є. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	135
ВАСИЛЕНКО С. О. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОГРЕС: МІЖ КОМФОРТОМ І ЕТИЧНИМИ РИЗИКАМИ?	137
ДРОНОВ Н. Р. ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДИГІТАЛІЗАЦІЇ	140
ЄСІНА Т. Д. КІНОПОЕТИКА ДРАМИ-ПЕПЛУМУ	142
КРАВЧЕНКО К. ХУДОЖНІ СВІТИ СЮРРЕАЛІЗМУ	145
ЛОПАЧАК С.В. ХУДОЖНИКИ ХПІ: ГНАТ ХОТКЕВИЧ.....	147
ЛИСЕНКО О.Л. СЕМАНТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ОРНАМЕНТАЛЬНИХ СИМВОЛІВ ВЕСІЛЬНИХ РУШНИКІВ	150
МУРАТОВА А. В. «УКРАЇНСЬКІ ТИПИ» НА ПОШТІВКАХ ПОЧАТКУ ХХ СТ	151
НІЛОВА А. О. ОБРАЗ СВІТОВОГО ДРЕВА В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ	153
РИБАЛКО Д. ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІЄПІСКОПА ОЛЕКСАНДРА (ПЕТРОВСЬКОГО) НА ХАРКІВСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ КАФЕДРІ ТА ЙОГО ШАНУВАННЯ У ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС.....	156
СТАДНІК Ю. О. УКРАЇНСЬКА ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА У ДОРОБКУ КОРНІЯ ЧЕРВ'ЯКА	157
ШАЛУЄВА А. О. ТОЛОКА КРІЗЬ РОКИ	159
ШКУРОПАДСЬКА І. С. РОДИЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ СЛОБОЖАНЩИНИ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ	161
KOSACHOV M.E. THE NEW YEAR FESTIVAL AND RITUAL «GOAT» IN PRIMEVAL CULTURE, TRADITIONAL UKRAINIAN AND CONTEMPORARY CULTURE	163

СЕКЦІЯ 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКО-СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА .....

АБРАМОВ А. С. ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	166
---	-----

АНЦІБОРЕНКО Б.Р. СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	168
БОНДАРЕНКО К.В. ЗДІЙСНЕННЯ САМОАНАЛІЗУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ.....	169
ВЕЛИКА А.С. ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	171
ДРОВОРУБ М.В. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ТА АДАПТАЦІЯ ФАХОВОГО МОЛОДШОГО БАКАЛАВРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	174
ДЗЮБА А.В. СОЦІАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ.....	176
ЄЛОВЕЦЬ О.А. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ОСВІТА	178
ZORIN D.S. DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE HIGHER EDUCATION TEACHERS.....	180
КАЧАЙЛО К.В. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	181
КОБЕЛЯЦЬКА В.А. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКО-СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА-ЛІДЕРА В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ.....	183
KUZMIN M. D. DEVELOPMENT OF LEADERSHIP QUALITIES FOR MODERN YOUTH.....	184
ЛЕВІНА Н. Г. САМООЦІНКА ВЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ	186
МАНЬКО Е. Р. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	188
МОЛЧАНОВА М. В. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СЕРЕД УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	191
НАГЛА Д. Є. ВАЖЛИВІСТЬ ЛІДЕРСЬКОГО АСПЕКТУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	193

НАГОРНЯК А.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	195
НАРБЕКОВА Д.С. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА В ОСВІТІ	197
НОСАЧ К.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА	198
ОСИКА М. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	200
ПОГОСОВ Е. ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА SOFT SKILLS	202
ПОЛІЩУК Д.В. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ АСПІРАНТУРИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА	204
РУДЧЕНКО В. А. ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ХІМІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	206
САПИЦЬКА О. І. ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТИМУЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	208
СВЕРЗОЛЕНКО К. С. ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА І ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	210
СИДОРЕНКО О.О. ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК РИСА ВИКЛАДАЧА-ЛІДЕРА	212
СІРА Л. І. ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ НА ПІДГОТОВЧИХ ВІДДІЛЕННЯХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	214
SUSHCHENKO M. R. THE FUTURE OF PRINT JOURNALISM IN THE DIGITAL AGE: ASSESSING THE CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FACED BY TRADITIONAL PRINT MEDIA IN THE DIGITAL AGE	216
SUSHCHENKO P. R. THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ENHANCING CYBERSECURITY	218

ТРИПОЛЬСЬКА Н. В. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	220
ТРУНОВА Т.Ю. ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ВОЛОНТЕРІВ.....	222
ХАЗІЄВ А.В. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	224
ХАРКІВСЬКА-ДЗЮБА Ж.В. РОЗВИТОК ІНШОНАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАД У СВІТІ.....	226
ХМИЛКО Б.С. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ У ПІДЛІТКІВ-СИРИТ.....	228
ЧЕРНИХ В.А. РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ НА ТРЕТЬОМУ ОСВІТНЬО- НАУКОВОМУ РІВНІ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	230
ZHANG YUNAN IMPROVING THE QUALITY OF RESEARCH UNIVERSITIES IN HIGH EDUCATION AMONG CHINA AND UKRAINE.....	232
ЯРОШЕНКО Д.С. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	234

**СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 236**

ZENG ZIQIAN RESEARCH ON ISSUES IN UKRAINE AND WORLD ECONOMIC DEVELOPMENT.....	236
YURIEV M.O. INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF THE CONCEPT OF «SOCIAL RESPONSIBILITY» AND «BUSINESS SOCIAL ANALYSIS».....	238
АНДРУШКЕВИЧ Н.В. РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ У ФОРМУВАННІ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ.....	241
БОРИСЕВИЧ М.В. ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ - РУШІЙНА СИЛА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....	243
БУГАЙОВА А.А. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СТРУКТУРНОГО БЕЗРОБІТТЯ.....	244

ВАРИЧ В.Ю. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	247
ВАРИЧ В.Ю. ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	250
ГАДЖІЄВА А.Р. СТАРТАПИ ЯК ФОРМА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	252
ГАРБУЗОВА Є.О. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	255
ГАРБУЗОВА Є.О. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ.....	256
ГАРЛИЄВ А. ЩОДО ПИТАННЯ ПОВНОТИ ВИМІРЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	258
ГАРМАШ С.В. ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	260
ГОЛОБОРОДЬКО В.В. ПРОГНОЗУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ: ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ІНСТИТУЦІЯМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ГЛОБАЛЬНОГО РІВНЯІ	261
ГОРОДОВИКОВ О.О. ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ (OSINT) ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	263
ДОЦЕНКО М.М. LEARNING MANAGEMENT SYSTEM FOR THE TRAINING OF FUTURE ENGINEERS.....	266
ЗАЇКА А.В. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	267
ЗАЛЕССЬКИЙ О.І. ПРОБЛЕМИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	269
ЗУБОВА А.М. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ТА ШЛЯХИ ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	271
ІСАДКОВА О.Г. ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ - ПРОЯВ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ЧИ ОСОБЛИВИХ УМОВ?.	272
КАЛАШНИК М.Ю. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЗМІНИ В СТРУКТУРІ ТОРГОВЕЛЬНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ.....	274
КАЛИНА А.В. КОНЦЕПЦІЯ ZERO WASTE В УКРАЇНІ	276
КВАША А.В. ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	278

КОБИЛІНСЬКИЙ О. Ю. ЕФЕКТИВНІСТЬ CRM СИСТЕМ ДЛЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТОРГІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЙ	280
КОЖЕВНИКОВ І.В. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ СВІТІВ	282
КОЗИРЬ В.І. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ.....	284
КОНДЕНКО Д. КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ.....	286
КОШЕЧКІН А.Б. ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ РОЛІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	288
КРЕЙДУН К.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОНЛАЙН-БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	291
КУЧАНСЬКИЙ А.В. ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПОЛІТИЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	292
МАЛАХОВА К. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	295
МАТВІЙЧУК В.В. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	298
ПАВЛОВА О.А. АДАПТАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРАКТИК ДО ВИМОГ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ІТ-ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	300
ПОСТЕРНАК О.С. УКРАЇНА У СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК СОНЯЧНИХ ФОТОЕЛЕКТРИЧНИХ ПАНЕЛЕЙ.....	302
РАХІМІ А. М. ШЛЯХИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	303
РЗАЄВА Е.Р. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	305
РОЖКО А.О. ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ: ЕКОЛОГІЧНЕ ПИТАННЯ	307
РОЖКО А.О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	308
РОЖКО А.О. ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	310
СЕРГЄЄВ М.В. ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТИВНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ РІВНЯ ДОСЯГНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ	312

СИЧУК Д. Л. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТЕКЦІОНІЗМУ	314
СНОВИДА К.Ю. КРЕАТИВНИЙ СЕКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	316
СТЕПАНЧЕНКО В.В. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	318
ТУЛЕНІНОВ О.В. РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ.....	320
ФІСУН Н.О. ФІНАНСОВИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	321
ШЕВЧУК В.О. РОЛЬ СТРАХОВОГО РИНКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	323
ШЕМЕТОВ С. С. ВПЛИВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ	325
ШЕНДЕР Т.Ю. АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	327
ШИПОШ М.О. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	329
ШИПОШ М.О. ЛОГІСТИЧНА ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ.....	331
ШПАК Н.М. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ З УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	333
ЩЕРБИНА Д.В. КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ	335

**СЕКЦІЯ 6. СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА
УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ .....** **337**

ВАЩЕНКО К.В. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	337
ГАРЯГА С.М. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ	338
ДАЦКО А.І КРИМІНОЛОГІЧНЕ ВЧЕННЯ ПРО ЖЕРТВУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	339

ЗАПРИКУТ О.І. СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ОСОБИСТОСТІ.....	342
ЗУЙ В. А. ГУМОР ТА РЕКЛАМА	344
КІСЕЛЬОВА А.М., ЯЦЬКО П.Д. СОЦІАЛЬНО-СІМЕЙНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК СТИМУЛ ВИБОРУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ.....	347
КРЕМІНЬ Д.А. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК РІЗНОВИД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	349
ЛОГАЧОВА О.О. ЩО ЗМУШУЄ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЬ СКОЇТИ САМОГУБСТВО АБО ЗБЕРЕГТИ ЖИТТЯ?.....	351
ЛЯШЕНКО М. А. ЕЙДЖИЗМ ЯК ДИСКРИМІНАЦІЙНА ПРАКТИКА	353
МУЗИКА Я.С. ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ОЧИМА МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ	355
НОСАЧ К. В. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ МАСКУЛІННОСТІ	357
ПАВЛИЧЕНКО К.О. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРИЄДНАННЯ ЖІНОК ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	359
ПАНАСЕНКО І. С. ФУНКЦІЇ ТА ДИСФУНКЦІЇ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	362
ПЕЛИХ Є.О. РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРАКТИКАМИ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	363
ПРОКОПОВА Ю.О. ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	365
РАДЧЕНКО А.А. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ	367
РАФАЛОВСЬКА В.С. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРІЛАНСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ.....	369
СТІШОВ В. О. ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НІМЕЧЧИНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ І УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ.....	371
ТЕРЕЩЕНКО А.А. НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ	373
ТИМЧЕНКО О. А. УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ ТА РЕПРОДУКТИВНІ ПЛАНИ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА.....	375

ТИЩУК О.М. КОНКРЕТИЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНО-ОБ'ЄКТНОГО ФОКУСУ НАУКОВОЇ УВАГИ У МЕЖАХ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»: РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ	377
ТКАЧЕНКО Н.Я. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ВІЙНИ.....	379
ТОЧИЛОВА О.І. СУЧАСНИЙ КЕРІВНИК МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	380
ТРАЧУК О.О. АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДАКТ-ПЛЕЙСМЕНТУ ЯК ЗАСОБУ РЕКЛАМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	382
ШАПОВАЛОВА А.О. РОЛЬ ЖІНОК У РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ.....	384
GUO LU IMPROVING EARLY EDUCATION: A SOCIOLOGICAL AND MANAGERIAL EXPLORATION OF THE ORFF APPROACH IN PUBLIC KINDERGARTENS.....	385
MOROZ OLEKSANDR IMPROVING INTERNSHIP POLICIES IN UKRAINE THROUGH SOCIOLOGICAL AND MANAGEMENT LENSES AS A KEY TO BUILD A HEALTHIER SOCIETY	387
WEIQING SHI THE IMPACT OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE LIFE PERSPECTIVES OF STUDENTS	389

СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ..... 391

БАЙДАКОВА А. Є. ПРОБЛЕМА РОЛІ ЗМІ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА Й ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ УКРАЇНИ.....	391
БАЙРАМКУЛОВА Д.В. ПРОБЛЕМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА Й ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	393
БАРАНКОВА Є.С. ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ СУСПІЛЬСТВА Й ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.....	394
БЕЗРУКОВ Д.А. НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.....	396
БОЙКО Н. А. ПРОСТІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	397

БОНДАР В.Ю. РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ.....	399
БУДЕННА В.М. ПОРІВНЯННЯ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА ТА ОБМЕЖЕНОГО ПАРТНЕРСТВА (LIMITED PARTNERSHIP, LP)	401
ГОНТАР А. ДОВІРА ДО ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	403
ГРИНЬКО Д.В. ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	404
ГУБАРЄВ Р.І., КУЦЕНКО С.О. ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	406
ДЕГТЯР А. О. ПРАВО ДИТИНИ НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ	408
ЄМЕЛЬЯНОВА Є. Д. АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	410
ZNOVA A. O. INTERNATIONAL LAW AT THE PRESENT STAGE	411
ІВЧЕНКО В.Ю. ВПЛИВ НЕЗАКОННИХ РУБОК НА ЕКОСИСТЕМИ ТА РОЛЬ ГРОМАДЯН У ЗАХИСТІ ЛІСОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	413
КИРИЧЕНКО С. О. УКРАЇНА В ІСТОРІЇ І СЬОГОДЕННІ	416
КЛИМОВИЧ О.В. ДИСКРИМІНАЦІЯ	418
КМЕТЬ А.С. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ	420
КОВАЛЕНКО Ю. Ю. УКРАЇНА ТА ЄВРОСОЮЗ. ШЛЯХИ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	421
КОЛЄСНІКОВА Д.В. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	423
KUCHEROV O.O. JEREMIAN BENTHAM AND HIS CONTRIBUTION TO LAW	425
ЛЕСИК А.В. ПРОБЛЕМИ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ.....	427
ЛОГВИНЕНКО Л. С. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	429
МАКСИМОВСЬКИЙ М.О. ПРАВОВА ДЕРЖАВА В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР	431
МАЛИШКО К. С. РІВНІСТЬ ГРОМАДЯН ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ПЕРЕД ЗАКОНОМ	433

МІНАСЯН Л.В. ЩОДО ПОВАГИ ДО ГІДНОСТІ	434
NAZARENKO A. A. INTERNATIONAL LAW FROM THE BEGINNING OF THE GREAT FRENCH REVOLUTION TO THE VERSAILLES SYSTEM	436
НАУМЕНКО Д.Д. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БОРОТБІ З МОНОПОЛІЗМОМ	438
НІКІТІН С. О. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ	440
ОБУХОВСЬКА З. О. ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПРИКЛАДІ ПОРІВНЯННЯ GENERAL PARTNERSHIP ТА ПОВНОГО ТОВАРИСТВА.....	442
ОЧКАСОВ Є. Д. ЗАХИСТ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ.....	443
ПЕЛИХ Є.О. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	445
ПОЛКОВНИК Т.В. МІЖНАРОДНА ПРАВОВА ДОПОМОГА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ.....	447
ТИМЧЕНКО О.А. ЗАХОДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	449
ТОМАХ А.С. КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ	451
ТУРАЙ К. О. ПРОБЛЕМА ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ 2022–2023 Р.Р.....	453
ЦИХВАЯ В. М. ОСОБЛИВОСТІ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАТО: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	454
ЧАБАННА Є.С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	456
ЧЕРКАШИНА А. М. РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА РОЗБУДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	458
ЧУКАЄВА В. В. ВІДМІННІСТЬ У СИСТЕМАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ ТА УКРАЇНОЮ	461
ШЕЛІХОВСЬКИЙ А. Є. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	462
ШОСТАК А. Р. ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ В РАМКАХ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	464

СЕКЦІЯ 8. ІСТОРІЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ	467
ВАСИЛЬЧУК В. О. ІСТОРІЯ КВАНТОВОЇ МЕТРОЛОГІЇ.....	467
ВИШНЯКОВ Є. В. ПРОФЕСОР ПИЛЬЧИКОВ МИКОЛА ДМИТРОВИЧ.....	468
ЗАВЕРЮЩЕНКО М. П. НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА В. В. МОНІЧА (1874 – 1929).....	470
КИЗИМА К. В. КАРЛ ФРІДРІХ ГАУСС ТА ЙОГО ВНЕСОК В РОЗВИТОК ПРИКЛАДНОЇ МЕТРОЛОГІЇ.....	472
КИРИЛАХА С. В. ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ АДИТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	474
КОНДРАТЬЄВ В. Ю. ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	476
КРАВЧЕНКО Д. Д. ДОРОБОК АКАДЕМІКА ІВАХНЕНКО ОЛЕКСІЯ ГРИГОРОВИЧА В АВТОМАТИЦІ.....	478
КУЗЬМЕНКО Д. Д. УКРАЇНСЬКЕ ІНЖЕНЕРНЕ ДИВО: ІСТОРІЯ Й ІННОВАЦІЇ.....	480
ЛИСОВ І. Б. НАВЧАЛЬНО-НАУКОВО-ВИПРОБУВАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ ШВИДКІСНИХ АВТОМОБІЛІВ ІМЕНІ В. К. НІКІТІНА (ЛША) ХНАДУ – ОБ’ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ.....	482
ЛЮБИТОВ І. В. АКАДЕМІК СЕМЕН ЯКОВИЧ БРАУДЕ.....	484
МАМОНОВ В. К. ВИСОКОВОЛЬТНИЙ ЗАЛ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО КОРПУСУ (З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»)...	486
МЕНЬШИКОВ С. О. РОЛЬ НАУКИ У ВІДБУДОВІ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	488
МОСЕНЦЕВ М. І. РОЗВИТОК РАДІОТЕХНІКИ ТА РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.	490
ХІХЛО В. Ю. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ У ХХ СТ.....	492
ЦАХІЛОВА Т. Р. НАУКОВА ШКОЛА МЕТРОЛОГІЇ НТУ «ХП»: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ І ЗДОБУТКИ.....	494

СЕКЦІЯ 9. МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І НОВАЦІЇ	496
АГАЛИЄВ А. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДЕННЯ МАТЕРІАЛУ ЛЕКЦІЙ НА ПОТОКАХ З ПЕРЕВАЖАЮЧИМ КОНТИНГЕНТОМ СТУДЕНТІВ- ІНОЗЕМЦІВ.....	496
АГАЛОЯН С.Ю. ПРО ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	497
АДАМЕНКО О.О. СЛЕНГ ІТ-ГАЛУЗІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	499
БАКАЛО Д.О. ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ	501
БАЛУЦЕЛ Т.С. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	503
БЄЛОВА В.А. ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	504
БІЛОУС Я.Є. ЕТИМОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ.....	506
БОЧАРОВ В.Б. КОНТРОЛЬ ТА КОРЕКЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ АВТОМАТИЗОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРИ ВИКОРИСТАННІ СИСТЕМИ УНІВЕРСАЛЬНИХ ШАБЛОНІВ ТА КООРДИНАТНО-ВИМІРЮВАЛЬНИХ МАШИН	508
БУЙВОЛ О.В. ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	510
ВІТКІВСЬКА В.Р. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	512
ВОЛОШИНА А.І. ЛІТЕРАТУРНА КОМПАРАТИВІСТИКА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: З ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ	514
ГЕРАСІМ'ЮК В.М. ТЕРМІНИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ	516
ГЕТЬМАН Д.О. АНГЛІЙСЬКА МОВА В УКРАЇНІ І СВІТІ.....	518
ДУРАВА А.О. ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	520
ІВАННІКОВА А. ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОВЛЕННЯ ТА КУЛЬТУРУ СУСПІЛЬСТВА	521
КАЛІНІЧЕНКО В.А. УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЧНОЇ ОБРОБКИ ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ КОНТРОЛЮ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ	523
КОВАЛЕНКО А.С. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ.....	525
КОСТЮКОВ М. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	527

ЛИСАК В.П. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	529
ЛИХОЛЄТ А.І. УКРАЇНСЬКА МОВА В МІЖМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ.....	531
МАЛАНЧУК О.О. ФРАЗЕОЛОГІЧНЕ БАГАТСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	533
МАРИМОРОВИЧ К.С. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	535
МАРЧЕНКО К. МОВНИЙ АКТИВІЗМ	538
МЕДЯНИК О.О. ВЗАЄМОДІЯ МОВЛЕННЯ ТА МИСЛЕННЯ.....	540
МЕЛЬНИКОВ Н.М. ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	540
МОНАСТИРСЬКИЙ М.С. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧІ СЛІПОГО РОЗДІЛЕННЯ СИГНАЛІВ	541
МУРАДЯН Р.К. РОЗВИТОК ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ	543
МУСТАФАЄВА С.Ф. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ НІМЕЦЬКИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	545
ОВСЯННИКОВ О.С. ІНОЗЕМНІ ЕКОНОМІЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ФАХОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	546
ОЛІЙНИКОВА Ю.В. ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ	548
ОНОПРІЄНКО О.Є. УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК ЦІКАВИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН	550
ПІНКЕВИЧ Н.П. ІНОЗЕМНІ СТУДЕНТИ В УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	552
ПОТІП П.В. НЕОЛОГІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	554
ПУШКІНА К.С. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	555
РЕВА А.Д. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ.....	557
ХАКІМ ШАХРУД ОГЛИ РЗАЄВ УКРАЇНСЬКИЙ МОВНИЙ ЕТИКЕТ, ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ.....	558
СЕВЕРИН Н.В. ВЛУЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ВИРАЗІВ ВІДПОВІДНО СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ	560
<i>ДАРІУШ СУДЕЙКО</i> ІСТОРИЧНІ, КУЛЬТУРНІ, ОСВІТНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ.....	563
ТКАЧЕНКО В.В. ВЗАЄМОДІЯ МОВЛЕННЯ ТА МИСЛЕННЯ.....	565

ТОВСТОНОГ П.Ю. ІНШОМОВНИЙ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ.....	566
ХАДІД Х.А., БАРАНКОВА Є.С. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ ІТ ЗА ДОПОМОЮ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	568
ХАЛТУРИНА О.С. ЛЕКСИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВОГО СПРЯМУВАННЯ	570
ЦИКЛІЄК Д. КУЛЬТУРА МОВИ ФАХІВЦЯ.....	572
ЧИГРІНОВА С. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	574
ЩЕРБИНА А.О. СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	575
ЯКОВЛЕВ В.А. УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У НОВИХ РЕАЛІЯХ	577
DIKHTENKO OLEKSII ENTERPRISE PERSONNEL AS A GUARANTEE OF ITS ECONOMIC DEVELOPMENT: BASIC SYSTEM APPROACHES IN UNSTABLE ENVIRONMENT.....	579
ХМЕЛЬОВ О.О. THE CASE METHOD IN CULTIVATING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG UNIVERSITY STUDENTS	580
КУСТОВА Є.В. THE MAGIC OF LANGUAGE AT YOUR FINGERTIPS: HOW GADGETS HELP MASTER FOREIGN LANGUAGES.....	582
МАКСЫМЕНКО D. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND EDUCATION 4.0 IN UKRAINE	584
МАКСЫМЕНКО D. THE RELEVANCE OF STEM EDUCATION IN UKRAINE.....	585
НЕПУШ Є.І. THE VITAL ROLE OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONALS IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT	587
PARMESH PANDZHYYIAR A CASE-STUDY METHOD AS AN INNOVATIVE METHOD OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING.....	589
ПРАВЛЕНКО R.V. CRITICAL THINKING	591
РЫБАЛКА А. THE FUTURE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	592
РІАВКО М.Е. DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING IN THE UNIVERSITY CLASSROOM.....	594

SKUBANOVA O.O. CHALLENGES OF TEACHING INTERCULTURAL COMMUNICATION	596
SOROKA E. CREATIVE THINKING AS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL TRAINING.....	598
TERANCE NIKEL EBDUMB MIMBAHA AFRICAN COUNTRIES' CULTURAL DIFFERENCE FROM UKRAINE.....	599
ZHOU ZELING INTERNATIONAL EDUCATION, LANGUAGE AND NEW TECHNOLOGIES IN THE MODERN WORLD	600
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	603

ПЕРЕДМОВА

НТУ «ХП» «Харківський політехнічний інститут» відомий своєю активною науковою діяльністю в Україні та поза її межами. Важливою складовою освітнього процесу в НТУ «ХП» є створення умов для всебічного розкриття інноваційного потенціалу своїх вихованців. Тому організація і проведення Навчально-науковим інститутом Соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХП» щорічної всеукраїнської науково-теоретичної конференції студентів і аспірантів привертає посилену увагу усіх, хто бажає долучитися до вирішення актуальних соціально-економічних і культурних проблем українського суспільства та міжнародної громадськості. Відзначимо, що молодим науковцям доводиться працювати за надзвичайних обставин. Триває повномасштабне вторгнення російських військ на територію України. Однак спільнота викладачів і здобувачів вищої освіти разом стійко витримують труднощі воєнного часу. Незмінним завданням для української гуманітарно-технічної еліти і її іноземних колег залишається пошук шляхів до гідного життя, миру і злагоди з навколишнім світом. Цього року конференція об'єднала 323 доповідачів з 35 закладів вищої освіти як в Україні, так і за її кордонами. Учасники конференції довели своє вміння вдумливо і цілеспрямовано працювати над вивченням дискусійних питань філософії, історії, культурології, педагогіки, психології, соціології, політології, економіки, права, філології, історії науки та техніки й міжнародного співробітництва. Оргкомітет конференції висловлює щире подяку усім студентам, аспірантам, викладачам, завідувачам кафедр і ректорам закладів вищої освіти, які взяли участь у підготовці та проведенні конференції. Бажаємо всім плідної праці, творчого натхнення, успіхів, вагомих здобутків у професійній діяльності.

Оргкомітет конференції

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Кузьменко Н.А.
науковий керівник: Годзь Н.Б.
НТУ «ХП»

СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ТА ЛІДЕРСТВО: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК У КОНТЕКСТІ КРИЗ ТА КОНФЛІКТІВ

Сьогоднішній світ стикається з рядом серйозних викликів, таких як геополітичні кризи, економічні труднощі, екологічні проблеми, соціальні конфлікти, війни та інші. У контексті цих викликів, розуміння сутності, коренів та можливих шляхів вирішення стає надзвичайно важливим для стабільності та розвитку суспільства. Філософія відіграє ключову роль у розумінні та аналізі цих проблем, розкриваючи їхні причини та наслідки на різних рівнях людського існування. Вона надає фундаментальні принципи та цінності, які допомагають встановити етичні стандарти та керувати в складних ситуаціях. Лідерство, зі свого боку, є ключовим елементом управління суспільством та вирішення кризових ситуацій. Отже, розуміння взаємозв'язку між філософією та лідерством у контексті криз та конфліктів має велике значення для наукових досліджень та практичних застосувань. Ця стає актуальним через потребу в розробці комплексного підходу до розв'язання нагальних завдань, що стоять перед сучасним суспільством. Цей підхід може полягати у врахуванні не лише класичних концепцій філософії та лідерства, але й їхньої взаємодії з практичними аспектами управління суспільством у складних ситуаціях.

Важливо дослідити, які ж філософські ідеї можуть служити основою для розуміння та аналізу сучасних проблем, а також як вони впливають на формування стратегій лідерства в умовах негативних сценаріїв. Наприклад, гуманізм підкреслює центральне значення людської гідності, прав людини та соціальної справедливості, що допомагає лідерам розуміти сутність сучасних проблем з урахуванням людських цінностей і потреб та сприяє розробці стратегій, спрямованих на досягнення соціального благополуччя та гармонії.

Що стосуються плюралізму, як концепції, що визнає різноманіття поглядів, ідей і цінностей у суспільстві, то він допомагає лідерам розуміти різноманітність перспектив і підходів до проблем, що сприяє розвитку гнучких стратегій управління та співпраці на різних рівнях. Філософська ідея справедливості визначає моральні та етичні стандарти розподілу ресурсів та можливостей у суспільстві, що, в свою чергу, може допомогти лідерам розробляти стратегії, спрямовані на забезпечення рівності та справедливості. А екзистенціалізм, акцентуючи увагу на індивідуальному досвіді, вільній волі та відповідальності людини за свої дії та вибори, впливає на розуміння лідерами особистісних аспектів проблем та допомагає знаходити особисті шляхи до їхнього вирішення.

Отже, філософські ідеї, а перелічені вище, це лише невелика їх частина, надають лідерам теоретичний фундамент для аналізу та розуміння сучасних проблем, а також визначають принципи, які можуть бути використані при формуванні стратегій управління. Тому дуже важливо в подальшому дослідити та проаналізувати вплив різних філософських шкіл на розвиток стратегій лідерства в умовах нестабільності, вивчити практичні аспекти застосування філософських концепцій в управлінні суспільством під час криз і конфліктів, проаналізувати вплив особистісного розвитку лідерів на їхню здатність реагувати на складні ситуації та приймати ефективні рішення, дослідити ефективність стратегій управління, що базуються на філософських принципах, у контексті різноманітних кризових ситуацій. Окрім того, важливо буде проаналізувати вплив культурних та історичних контекстів на сприйняття та застосування філософських ідей у лідерстві під час криз та конфліктів. Що стосуються практичної сторони досліджень, особиста участь як професійного коуча в проєкті «LEADER BOOST: Квантове масштабування» для організації «Women Leaders for Ukraine» в період з грудня 2023 р. до травня 2024 р. дасть можливість реалізувати та перевірити практичні застосування отриманих теоретичних результатів дослідження, а також може стати важливим етапом у вирішенні сучасних проблем та покращенні лідерського потенціалу в Україні.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ІСТОРІЇ ДАВНЬОГО ЄГИПТУ У ASSASSIN'S CREED ORIGINS (2017): ПОСТКОЛОНІАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Assassin's Creed Origins - гра з видом від третьої особи в жанрі пригодницького рольового бойовика, розроблена та видана компанією Ubisoft у 2017 році. Події гри розгортаються головним чином в Єгипті середини I ст. до н.е., а протагоністом під безпосереднім контролем гравця виступає воїн Баек, втягнутий у політичну боротьбу між Клеопатрою VII та Птолемеєм XIII, до чого пізніше додається аспект римського вторгнення в Єгипет. Гра має широку активну аудиторію, що актуалізує аналіз її історичної складової.

Хоча дослідження історичних комп'ютерних ігор є доволі новою галуззю, об'єм академічних праць в ній стрімко зростає. Провідна роль в концептуалізації принципів історизму та автентичності в іграх належить А. Чепмену та Д. Сеччі. Детальний розгляд зображення власне античності в іграх зробили К. Ролінгер, Д. Макадо, Д. Маккол, Р. Клер. Ігри серії Assassin's Creed розглядали в своїх роботах Д. Дуглас, А. Політопулос, А. Вандевалле. Втім, більшість досліджень присвячені історичній достовірності ігор, в той час як аналіз їх (пост-) колоніальних сенсів поки що зустрічається доволі рідко.

Особливої уваги заслуговує те, що гра зображує співіснування в елліністичному Єгипті, власне, місцевого африканського населення з греками та римлянами. Хоча NPC (non-playable characters) часто обмінюються фразами зі своїх рідних мов, головні персонажі, дубльовані в грі англійською, використовують різні її вимови. Так, вимова персонажів африканського походження має акцент, схожий та той, який в популярній культурі зазвичай відводять мешканцям Близького сходу та Африки. Греки, мова котрих мала б бути *lingua franca* цього конкретного історичного контексту також говорять із помітним, але іншим акцентом. В той же час римляни озвучені властиво «чистою», англійською вимовою (так звана форма *received pronunciation*), що

створює враження певної колоніальної ієрархії, в якій єгиптяни та греки змушені використовувати чужу мову.

Серед основних причин такого мовного розподілу можна виділити використання градації «захід-схід», в якій римлянам відведена роль найбільш західного елемента, що володіє найбільш «західною» вимовою. Інша причина - укорінена в кінематографі традиція використання властиво англійського акценту антагоністами, адже римляни в *Assassin's Creed Origins* виступають агентами силового втручання в Єгипет. Цікаво, що Клеопатра VII також має доволі «чисту» вимову, що зближує її з римлянами, хоча в цілому її образ має виразні риси орієнталістського жіночого архетипу, розбещеного розкішшю.

Значна частина сюжетного наративу та ігрового процесу пов'язана з боротьбою проти тиранічного панівного режиму, який очолюють як персонажі грецького, так і єгипетського походження при дворі Птолемея XIII. Втім, апаратом силової реалізації їх влади виступають майже виключно солдати/найманці/поліцейські, чий зовнішній вигляд найлегше ідентифікується із образом саме давньогрецького воїна.

З іншого боку, персонажі єгипетського походження у грі виступають активними рушіями сюжетної лінії, мають виразну мотивацію, а не просто слугують носіями екзотичної «східної» естетики. Власне, головний герой гри Баек сам є місцевим мешканцем і гравець сприймає оточення через призму світоглядних уявлень Баєка, які, у свою чергу, виходять із засад традиційної єгипетської міфології.

Таким чином, гра *Assassin's Creed Origins* в своєму сюжеті та ігровому процесі містить культурні та етнічні протиставлення, що надають підстави до її постколоніального розгляду. Хоча гра відтворює певні стійкі уявлення, характерні для образу «Сходу» у популярній культурі, також вона ототожнює гравця із героєм місцевого походження і робить спробу подати історичні події в давньому Єгипті з його світоглядної перспективи.

ВІРМЕНСЬКІ ГРОМАДИ М. ХАРКОВА (1900-1940 РР.)

Перший вірменський священник у Харкові з'явився ще у 1870-х роках. Але це був роз'їзний священник, який виконував релігійні обряди для вірмен, які служили в армії, а також у місцевостях, де не було вірменських церков. Місцем його постійного проживання було обрано місто Київ. У зв'язку із збільшенням у Харкові чисельності парафіян вірмено-григоріанського віросповідання (до 1500 чол.), у 1900 р. вірменська громада звернулася до Нахичевано-Бессарабської вірмено-григоріанської єпархіальної консисторії з проханням дозволити побудувати в цьому місті церкву. Харківська вірмено-григоріанська колонія обрала зі свого середовища «Піклування зі спорудження Харківського Вірмено-Григоріанського молитовного будинку». До його складу увійшли Богдан Худавердов, Гукас Гукасян та Григорій Саркісов.

Архієпископ Нерсес Худовердян (1898–1918), глава Нахичевано-Бессарабської вірмено-григоріанської єпархії, своїм розпорядженням від 3 листопада 1901 р. призначив священника Срапіона Самуеляна Тер-Хачатуряна парафіяльним священником. Харківський губернатор до особливого розпорядження дозволив отцю Самуеляну служити заутрені, вечірні та літургії в найманому будинку Сухоневої на вул. Дмитрівській, 24. У червні 1902 р. харківський вірмено-григоріанський молитовний будинок був переміщений до будинку на Інструментальному провулку, 3.

30 травня 1902 р. опікунська рада направила прохання до Харківської міської думи про відведення під спорудження Харківського вірмено-григоріанського молитовного будинку незабудованого міського місця (600 квадратних сажнів), що знаходився на Сумській вулиці біля ветеринарного інституту недалеко від кінця рейок. Прохання було відхилено.

З 1903 р. у «Харківському календарі» починає публікуватись вірмено-григоріанський календар. Відомо, що у Харкові на 1904 р. служив ще один вірменський священик – Тер-Давтян. З 1905 р. Вірменська церква вже була на вул. Чернишевській (церковний будинок № 5). Її офіційна назва – «Вірмено-Григоріанська домашня церква». У 1914 р. при церкві було відкрито вірменську школу.

У 1912 р. при церкві створили Опікунську Раду (ОР), куди входили відомі вірмени Харкова. Під час Першої світової війни (1914–1918) ОР на чолі зі священиком Самуеляном розгорнула активну діяльність зі збору пожертв як для нужденних вірмен, так і для всіх біженців-вірменів, які прибували до Харкова. Робилися внески й до міських благодійних організацій. Вірменська релігійна громада брала активну участь у справах, пов'язаних із облаштуванням біженців.

Окрім вірмено-григоріан у місті проживали й вірмени-католики. Якщо 1879 р. їх налічувалося 5 чол., то 1897 р. вже 6830.

Вірменська католицька громада Харкова своєї церкви не мала. Це було пов'язано з її нечисленністю і тим, що ще в 1816 р. вірмено-католицький єпископат у межах Російської імперії перестав існувати. Харківська громада вірмен-католиків існувала при римсько-католицькому костелі Діви Марії. Він був побудований 1 грудня 1891 і розташовувався на вулиці Гоголя.

Після жовтня 1917 р. в місті продовжувала діяти вірмено-григоріанська церква на вулиці Чернишевській, 5. У католицькому храмі Успіння Приснодіви Марії згодом облаштували вірмено-католицьку каплицю.

З 1927 по 1938 рік було репресовано більшість релігійних діячів обох вірменських громад.

Таким чином, у Харкові в період, що характеризується, існувало дві вірменські релігійні громади – григоріанська та католицька. І обидві були закриті до початку німецько-радянської війни.

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В умовах російської агресії, постійних обстрілів та збройних атак з боку росії щодо України, формування емоційного інтелекту українських студентів, аспірантів, науковців – майбутніх фахівців будь-якої сфери діяльності набуває критичного значення.

Війна здійснює такий тиск, який може змусити змінитись всіх. Війна, на жаль, є знайомим словом для України, яка перебуває в конфлікті з росією протягом останніх років.

Війна є однією з найбільш складних та вимогливих ситуацій, які можуть виникнути в житті людей. Вона не тільки ставить під загрозу життя та здоров'я людей, але й впливає на їх психологічний стан та емоційний стан. У таких умовах забезпечення безпеки стає однією з ключових проблем, яку потрібно вирішувати.

Один із ключових факторів, який може допомогти у цьому питанні під час війни, – це емоційний інтелект.

Емоційний інтелект – це здатність людини розуміти свої емоції, контролювати їх та використовувати для досягнення мети.

Використання емоційного інтелекту може допомогти у зменшенні насильства та конфліктів, покращенні комунікації між військовими та цивільним населенням, підвищенні ефективності командної роботи та забезпеченні гуманного ставлення до вразливих груп населення.

Одним із основних викликів, які стоять перед військовими та цивільним населенням під час війни, є збереження психологічної стійкості.

Використання емоційного інтелекту може допомогти у формуванні та підтримці психологічної стійкості військових та населення.

Людина, яка володіє базовими навичками емоційного інтелекту, може краще розуміти свої емоції, контролювати їх та використовувати для досягнення мети. Це допомагає зменшити ризик розвитку посттравматичного стресового розладу та інших психологічних проблем.

Крім того, емоційний інтелект може допомогти у забезпеченні ефективної командної роботи в умовах війни. Військові та цивільні команди повинні бути здатні працювати разом, координувати свої дії та приймати швидкі та раціональні рішення.

Люди з високим рівнем емоційного інтелекту можуть краще розуміти своїх партнерів та колег, сприймати їх емоції та реагувати на них адекватно.

Роль емоційного інтелекту також полягає у формуванні етичних та моральних цінностей серед військових та населення.

Людина з високим рівнем емоційного інтелекту може краще розуміти своїх співрозмовників та враховувати їх потреби та інтереси. Це допомагає у формуванні гуманних цінностей та зменшенні насильства.

Застосування емоційного інтелекту може також допомогти у зменшенні травматизму та навіть кількості смертей серед військових та населення.

Людина з високим рівнем емоційного інтелекту може краще контролювати свої емоції та розуміти ризики, пов'язані з певними діями. Це допомагає зменшити ризик виникнення небезпечних ситуацій та забезпечити безпеку людей.

Отже, використання емоційного інтелекту є одним із ключових факторів, який може допомогти під час війни в Україні.

ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Широкомасштабна агресія росії проти України 24 лютого 2022 року стала ключовою та переломною подією для всього українського суспільства. Це спричинило нові соціально-економічні реалії та виклики для державних органів, місцевого самоврядування, бізнесу, громадських інституцій та міжнародних партнерів. Кожен громадянин України відчув зміни.

За інформацією Міжнародної організації з міграції (МОМ), близько 10,5 мільйонів українців були примушені змінити своє місце проживання, при чому близько 70% з них емігрували за кордон. Понад 400 підприємств було переміщено (принаймні 200 з них вже відновили свою діяльність). ВВП зазнав зниження майже на 45%, що суттєво вплинуло на економіку загалом та зайнятість населення зокрема. Особливо постраждали мікро-, малі та середні підприємства через їхню меншу стійкість та обмежені резерви ресурсів порівняно з великими компаніями.

Військові дії призвели до руйнування фізичної інфраструктури, особливо в сільському господарстві та видобувній сфері. Виробничі сектори економіки також зазнали серйозних втрат. Третинний сектор, який до початку війни складав близько 65% ВВП країни, виявився більш мобільним, що дозволило зберегти економічну активність населення, навіть у прифронтових регіонах.

Очевидно, що умови воєнного стану вимагають визначення та вирішення пріоритетних завдань для соціально-економічного розвитку громад. Серед них важливо зосередитися на оптимізації управління ресурсами територій, сприятливі створенню, відновленню, функціонуванню та розвитку бізнесу з метою створення робочих місць, наповнення бюджетів та ефективного виконання соціально-захисних функцій.

Сучасна реальність війни визначає специфіку соціально-економічного відновлення громад, що передбачає активну участь не лише місцевих жителів, а й внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Це створює потребу в новому типі взаємодії, побудові комунікацій та формуванні ефективної підприємницької інфраструктури з урахуванням аспектів безпеки.

За висновками вітчизняних науковців, основними інструментами відновлення і соціально-економічного розвитку в стратегічному плані повинні стати фінансовий лізинг, аутсорсинг, індустриальні парки, агенції місцевого економічного розвитку, центри залучення інвестицій, бізнес-інкубатори, кооперативи, кластери, револьверні фонди, соціальне підприємництво та підтримка ВПО.

Серед найбільш результативних антикризових інструментів можуть виявитися бізнес-інкубатори, сприяючи конкурентоспроможності громад, розвитку підприємництва та створенню робочих місць; револьверні фонди, забезпечуючи економічно вигідні позики на поворотній основі; соціальне підприємництво, спрямоване на вирішення конкретних соціальних завдань; адвокаційні та мотиваційно-навчальні заходи.

Отже, завдання відновлення та соціально-економічного розвитку громад в умовах війни передбачають перехід від оперативного реагування до стратегічного планування, з використанням антикризового інструментарію та ефективної взаємодії з державними та міжнародними ініціативами.

Д'яченко К.С.
Науковий керівник: Круглов В.В.
НТУ«ХП»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КЛЮЧОВИХ ЕТАПІВ ПІДГОТОВКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ДПП ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ ВІДНОСИНАМИ В СФЕРІ ДПП

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) являє собою засноване на договорі довгострокове співробітництво між державою (державними органами

та органами місцевого самоврядування), а також приватними підприємствами, спрямоване на фінансування, проектування, впровадження та управління об'єктами і послугами, що становлять значний суспільний інтерес та які зазвичай забезпечуються державою (публічним сектором).

Значна кількість переваг ДПП, як то соціально-економічні та фінансові вигоди для органів державної влади та ОМС, а також політичні переваги у вигляді зростання інвестиційного іміджу держави, водночас з такими проблемами, як то, наявність корупційних проявів при відборі та реалізації проектів ДПП, складність практичної реалізації гарантій, що надаються державним партнером для цілей реалізації проектів, говорять про пріоритетність та актуальність вивчення питання та вдосконалення бази нормативно-правового регулювання ДПП, зокрема, підготовки та реалізації проектів ДПП.

Всі інвестиційні проекти, що відповідають ознакам державно-приватного партнерства у розуміння Закону України «Про державно-приватне партнерство», мають бути реалізовані лише із застосуванням вимог вказаного закону. Наявність якісного базису у вигляді загального підходу до регулювання основних етапів підготовки та реалізації проектів ДПП є беззаперечним аргументом на користь уваги до питання нормативного закріплення цих ключових етапів в основному законі, що здійснює загальне регулювання питань ДПП в Україні.

Вивчення міжнародного досвіду нормативно-правового регулювання основних етапів підготовки та реалізації проектів ДПП в таких високорозвинених державах як то Великобританія, Німеччина, Франція, дозволяє виділити наступні ключові етапи:

1. ідентифікація (включаючи формулювання початкової концепції проекту ДПП та проведення попереднього техніко-економічного обґрунтування для масштабних проектів, а також додаткових досліджень у разі потреби);

2. підготовка концепції проекту ДПП, що завершується у вигляді техніко-економічного обґрунтування проекту;

3. оцінка проекту ДПП (аналіз ефективності здійснення ДПП);
4. вивчення зацікавленості серед потенційних інвесторів шляхом розповсюдження інформації щодо основних характеристик проекту;
5. проведення конкурсу з визначення приватного партнера та підписання угоди;
6. залучення фінансування для реалізації проекту;
7. моніторинг та контроль реалізації проекту;
8. завершальна оцінка реалізації проекту.

Впровадження міжнародного досвіду нормативно-правового регулювання основних етапів підготовки та реалізації проектів ДПП на фундаментальному рівні ключового закону про ДПП і подальша окрема деталізація процедур щодо проектів ДПП за прикладом найкращих нормативних напрацювань інших держав є одним з ключових способів вирішення проблем підготовки та реалізації проектів ДПП, що наразі мають місце в Україні.

Причинно-наслідкові зв'язки між підходами до нормативно-правового регулювання ключових етапів підготовки та реалізації проектів ДПП і результатами від ДПП є наочними. Деталізація вимог до проектів ДПП, основних етапів та процесу їх підготовки, реалізації та її оцінки дозволить отримати максимально якісний результат від проектів ДПП.

Коваленко Ю. Ю.
Науковий керівник: Домбровська А. В.
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

УКРАЇНА ТА ЄВРОСОЮЗ. ШЛЯХИ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

У процесі розширення міжнародного партнерства, гармонізація правової системи стає важливим інструментом для країн, які мають намір вдосконалити свою законодавчу базу та наблизити її до стандартів, які визнані на міжнародному рівні.

Гармонізація представляє собою один з засобів правової інтеграції, що включає в себе узгодження законодавства різних країн шляхом приведення їх до єдиного стандарту. Вона має ключове значення для успішної інтеграції України до Європейського союзу. Гармонізація законодавства не вимагає однакових правових актів у державах-членах. Головною метою є те, щоб усі члени Євросоюзу використовували подібні закони та норми. Директиви – це тип законодавчого акту ЄС, який запроваджується у національне законодавство. Директиви мають верховенство над національним правом.

Які позитивні наслідки може принести удосконалення Українського національного права до стандартів Євросоюзу:

- спонукання влади дотримуватися прозорості та стимулювання формування правової держави;
- подолання негативних чинників, таких як корупція та порушення прав громадян;
- сприяння соціально-економічному розвитку України;
- спрощення ведення зовнішньоекономічної діяльності та залучення іноземного капіталу;
- зростання конкурентоспроможності національної економіки;
- військовий захист України.

Проте, процес гармонізації має свої труднощі. Першим викликом є потреба адаптації національного законодавства до складної системи європейських правових норм. Другим викликом є вирішення розбіжностей та недоліків нашого законодавства і реформування судової системи для того, щоб забезпечити виконання удосконалених правових норм.

Наразі, Україна знаходиться у процесі виконання шести рекомендацій які направлені на вдосконалення законодавчої бази:

- реформа Конституційного Суду, яка спрямована на деполітизацію суддівського добору. Оновлення конкурсної системи добору кандидатів до Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісія суддів;

- здійснення реформ проти корупції, урегулювання роботи Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ);

- дотримання стандартів Групи з фінансових заходів (FATF) у сфері протидії відмиванню грошей;

- впровадження антиолігархічної реформи, націленої на обмеження впливу олігархів;

- ухвалення закону про мас-медіа, відповідно Директиві ЄС;

- зміна законодавства про нацменшини.

Гармонізація права України до стандартів Євросоюзу є складним, але важливим кроком для розвитку нашої країни. Вона сприяє створенню сучасної та ефективної правової системи, яка покращує якість життя громадян та забезпечує стабільність соціально-економічного розвитку.

Ліхолетов Я. В.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ

На сьогоднішній день, в музейно-пам'яткоохоронній діяльності існує декілька визначень поняття музеєфікації, які зустрічаються у наукових працях дослідників та енциклопедичних виданнях. Різноманітні тлумачення терміну пов'язані переважно з практичною діяльністю фахівців, однак існує офіційний термін визначений пам'яткоохоронним законодавством. Так, Закон України «Про охорону культурної спадщини» (2000), визначає музеєфікацію як сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини у стан, придатний для екскурсійного відвідування. Втім, враховуючи, що методика музеєфікаційних процесів у законодавстві не визначена, цей термін дещо поверхнево відображає суть музеєфікації як напрямку пам'яткоохоронної діяльності та музейної справи. Передусім, музеєфікація – це комплекс науково-практичних заходів, який має на меті

пристосовувати об'єкти культурної спадщини до екскурсійного відвідування з метою їх максимального збереження і виявлення їх історичної та культурної цінності.

Окрім пам'яток архітектури та археології, фахівці та дослідники часто звертають свою увагу на пам'ятки історії. Насамперед, у роботі з історичними об'єктами важливим є вид походження об'єкта, зокрема: антропогенне, природне та природно-антропогенне. Виділяють декілька основних завдань музеєфікації пам'яток історії, серед яких: виявлення і виділення зв'язку з історичною подією, яка не є матеріальною категорією; підвищення значущості й створення атрактивності об'єкта тощо. Виконуючи поставлені завдання варто не забувати про критерії відбору пам'яток історії, які будуть придатні до музеєфікації, а саме: 1) оригінальність/самобутність пам'ятки; 2) історична та культурна цінність; 3) інформативність та репрезентативність обраної пам'ятки; 4) максимально можлива достовірність та високий ступінь збереженості історичного середовища; 5) місцезнаходження об'єкта; 6) наявність/відсутність пішохідної/транспортної інфраструктури; 7) можливість введення історичного об'єкта до туристичних маршрутів.

У музейному пристосуванні пам'яток історії виділяють декілька різновидів їх використання, серед яких: 1) всі види меморіальних музеїв; 2) музеї, які присвячені історії державних, громадських, наукових установ, тощо; 3) історико-культурні заповідники; 4) на основі некрополів створюються історико-меморіальні заповідники; 5) історико-етнографічні музеї; 6) музеї/заповідники на місцях визначних історичних подій; 7) створення та встановлення діорам або панорам на місцях де проходили локальні історичні події.

У процесі проектування всі види музейного використання розділяють на 2 частини, а саме: 1) будівля, де буде розташована музейна експозиція; 2) навколишнє середовище, в якому будуть відтворені відповідні історичні процеси.

Отже, з огляду на широкий спектр практичних завдань музеєфікації, який поєднує в собі роботу як з музейними фондами, так і з нерухомими пам'ятками культурної спадщини, варто пам'ятати про великий об'єм науково-дослідницької діяльності, що передбачає і пошукову роботу в архівах та бібліотеках, і різноманітні історичні/етнографічні/культурні експедиції, і вивчення міжнародного досвіду тощо. Тому без вичерпного теоретичного підґрунтя впровадження окремих аспектів музеєфікаційної діяльності здається неможливим.

Лупальцова Є.А.
Науковий керівник: Рубцова В.В.
НТУ «ХП»

DIGITAL HORIZONS IN EDUCATION: MOBILE APPS, VIRTUAL REALITY, AND INTERACTIVE INNOVATIONS

The modern world constantly expects us to develop, improve our skills, perception, high level of adaptation and ability to learn. Education is an important factor in a person's life because it improves us from the inside, enriches us with experience, a new mindset, and generally helps us become interesting people, first and foremost for ourselves. Foreign languages are one of the most popular sectors of education, but many people find them difficult due to the wrong method of learning them. I want to highlight some innovative implementations in foreign language learning that are useful.

Personal lessons with a teacher, learning from his or her experience, and memorizing without understanding are no longer the only ways to learn any foreign language. The first innovation that gave a new lease of life was the development of mobile apps. The main advantage of mobile apps is that the basic functions are usually free and that they can be used by people of all ages and without the help of other people. The main functions of these apps are to give the user the opportunity to practice their vocabulary, pronunciation, and spelling on their own. One of the most striking examples is the «Dualingo» mobile app. It gives users the ability to test their

level of a foreign language, creates a personalized plan and lessons, has a system of achievements for motivation, and a leaderboard. Next, I want to mention the «LinguaLeo» app. It is designed in a more game-like form and has an interesting mechanic, which includes the ability to create your own dictionary. It should be noted that this app has more than 30 thousand different books and articles that you can use to improve your language perception.

The next groundbreaking innovation is the use of virtual reality for learning foreign languages. This innovation is represented by the unique «Immerse» platform. Instead of traditional methods, virtual reality allows to create immersive environments for learning different subjects. Students can be transported to a virtual world where they can interact with objects and scenarios, which helps them learn the material more effectively. According to the results presented by the platform, more than 94% of students have improved their level and are now fluent in a new language after learning with the use of virtual reality.

Interactive platforms for learning foreign languages can be equally useful. Interactive innovations stimulate the development of creativity and critical thinking. They can be used in schools or higher education institutions, for example, to motivate students through competition. One such platform is «Kahoot». The platform's purpose is to create multiple-choice quizzes for participants and to generate a scorecard. I can also name another platform as an example, which is «Quizlet». It is known for its interactive cards. You can learn from existing ones or create your own, which is an attractive feature because you can customize the learning process for yourself. The method of memorization on this platform can be based on associations, and it is one of the most stable.

The use of mobile applications, virtual reality, and interactive innovations in education not only transforms the way we learn, but also prepares students for life in a digital society. They develop the skills that are necessary to operate successfully in the modern world, where technology is an essential part of every sphere of life.

СЕКЦІЯ 1

ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ

Голова секції: проф. Тарароєв Я.В.
Секретар секції: доц. Дишкант Т.М.

Гаджієва Аліна
Науковий керівник: Міщенко В.І.
НТУ «ХП»

УТОПІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЇ ІДЕАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ідея ідеального суспільства є основоположною в філософії, відображаючи прагнення людини до гармонійного існування. Вона виражається в різних концепціях, від платонівської «Держави» до утопій Томаса Мора та Ернеста Калленбаха.

Утопічне суспільство та реальність існують у контрасті через свої принципові відмінності. Утопія - це ідеальне, уявне суспільство, де влада, економіка, соціальні відносини та інші сфери життя організовані таким чином, щоб забезпечити максимальне благополуччя, рівність, справедливість та гармонію. В утопічних суспільствах зазвичай відсутні конфлікти, бідність, соціальна нерівність тощо. З іншого боку, реальність - це сучасний світ, де існують складні соціальні, політичні, економічні та культурні реалії. В реальності спостерігаються різноманітні проблеми, такі як конфлікти, війни, бідність, соціальні нерівності та інші складнощі.

Чи потрібні утопії в реальному світі? Так, утопічні ідеї можуть слугувати каталізаторами для соціальних змін, надихаючи на відшукування нових шляхів розвитку та вдосконалення суспільства.

Аналіз історичних спроб показує, що створити утопічне суспільство часто є складною задачею через:

- Людську природу: утопії передбачають ідеальні умови, але людська природа складна і часто суперечлива. Люди мають свої власні прагнення, інтереси, амбіції та конфлікти, які можуть заважати створенню ідеального

суспільства. Як приклад може слугувати твір Платона «Держава». Платон запропонував модель ідеального суспільства, яка базується на керуванні філософів-мудреців суспільством, а кожен інший клас громадян виконує свою специфічну роль для загального блага. Це відображає прагнення до порядку та справедливості, але ставить питання про індивідуальну свободу та самовираження.

- Різноманітність інтересів: утопія передбачає рівність і спільне благо для всіх, але інтереси та потреби людей є різними. Широкий спектр індивідуальних поглядів і цінностей може ускладнити побудову універсальних правил чи системи.

- Зміну умов: суспільство постійно зазнає змін, технологічний прогрес, культурні зміни, політичні зміни тощо.

- Відсутність компромісів та конфлікти: утопічне суспільство передбачає відсутність конфліктів, але у реальності різноманітність думок і цінностей може призвести до непорозумінь та суперечностей.

Наприклад візьмемо твір Мора «Утопія». Мор запропонував бачення суспільства, заснованого на спільному володінні майном, рівності та відсутності корупції серед урядовців. Мор уявляє ідеальну систему, де кожен має достатньо для життя, спільність власності та запровадження рівності допомагають забезпечити гармонію й благополуччя у суспільстві. Ця ідея резонує з сучасним розумінням «справедливості».

Екологічні утопії, такі як «Екотопія» Ернеста Калленбаха, спонукають до глибшого розуміння важливості розвитку та екологічної відповідальності. Вони популяризують ідеї про збереження природи та гармонійного співіснування людини та навколишнього середовища. Ця модель ставить акцент на важливості уважного ставлення до природи, що є актуальним у контексті екологічних викликів сучасності.

Навіщо потрібні утопічні твори? Утопічні твори часто викликають переосмислення існуючих культурних норм і цінностей. Вони допомагають формувати нові ідеали, що впливають на суспільний світогляд та поведінку.

СУЧАСНИЙ СТАН ДУХОВНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Сучасний духовний стан України полягає: в релігійній різноманітності (Україна є поліконфесійною державою), зростанні популярності православ'я (православ'я є однією з основних релігій в Україні й спостерігається збільшення числа парафіян й впливу Церкви на суспільство), соціальному впливі релігії (релігія грає значну роль в формуванні цінностей й моральних норм в українському суспільстві, впливаючи на соціальні відношення й поведінку людей), ролі Церкви в громадському житті (Церква в Україні активно бере участь в соціальних процесах, займаючись благодійністю, освітою та підтримкою нужденних).

Проблеми духовного життя в Україні можуть бути розглянуті з різних точок зору. По-перше, одною з основних проблем є політизація релігії. По-друге, більшість людей в Україні мають проблеми з пошуком істинної духовності. Нарешті, проблемою є відсутність духовної толерантності й поваги до різних релігійних переконань.

Сучасний стан духовного життя в Україні є актуальною проблемою, бо він відображає динаміку й зміни в релігійній сфері країни й впливає на соціокультурний розвиток суспільства.

Дослідження сучасного стану духовного життя в Україні за допомогою праць та висловлювань митрополита Київського і всієї України Онуфрія (Березовського) представляє значимість, тому що він є одним з провідних духовних лідерів країни, та його погляди й думки впливають на віруючих. Це дослідження розглядає дані проблеми через призму його авторитетності й духовного досвіду. В своїх висловлюваннях він звертається до різних аспектів духовного життя в Україні.

Митрополит Онуфрій підкреслює важливість підтримки й розвитку духовності народу. Він закликає віруючих до молитовного життя, відвідування

храмів, читання Святого Письма й виконання заповідей Христа. Блажніший Онуфрій підкреслює, що тільки через віру й духовність можна знайти істинний сенс життя й спокій душі.

В своїх виступах Онуфрій також звертається до проблем, з якими стикається духовне життя в Україні. Він виражає свою стурбованість через зростаючий вплив секуляризму й втрату віри у суспільстві. Він підкреслює, що Церква повинна служити єднанню й миру. Блажніший Онуфрій виражає співчуття й підтримку постраждалим людям, а також закликає віруючих до молитви й миротворчих дій. Блажніший Онуфрій закликає до терпимості та поваги до віри інших людей, підкреслюючи, що духовність не повинна становитися причиною розділення та конфліктів. Він підтримує діалог між різними релігійними конфесіями у прагненні до миру й духовного розвитку суспільства.

Таким чином, митрополит Київський і всієї України виступає за укріплення духовного життя в Україні, закликає до єднання й миру, осуджує політизацію віри й підтримує повагу до віри інших людей. Він активно працює на благо свого народу й прагне до розвитку духовності в суспільстві.

Подальше дослідження даних проблем може бути направлено на більш глибокий аналіз праць і висловлювань митрополита Онуфрія, а також на вивчення впливу його поглядів на віруючих і суспільство в цілому. Також можна розглянути інші джерела й думки щоб отримати більш повне уявлення про сучасне духовне життя в Україні та проблеми її розвитку.

Коломєєць Д.В.
Науковий керівник Дишкант Т.М.
НТУ «ХП»

ЧИ РЕАЛЬНИЙ СВІТ? ЧИ МОЖНА НАЗВАТИ ШТУЧНИЙ СВІТ УМОВНО РЕАЛЬНИМ? (АНАЛІЗ З ПОЗИЦІЙ ПРАГМАТИЗМУ)

Чи можемо ми сказати, що світ навколо нас реальний? Ми можемо контактувати з фізичними об'єктами і явищами: торкатися трави, відчувати

сонячні промені, будувати, писати, ламати... Здавалося б, Я є, Я мислю, Я існую, а значить, Я – реальний, і, напевно, світ навколо мене реальний, оскільки я можу напряду на нього впливати.

А чи можемо ми сказати, що світ навколо персонажа гри не справжній? Персонаж є на жорсткому диску, він мислить (так, як це прописано в його мозку), а значить, технічно, він існує. Як і ми впливаємо на свій світ, NPC (англ. non-playable character) в залежності від кількості механік може відчувати тепло, руйнувати ліс і створювати свій будинок, впливати на баланс свого світу. Здавалося б, якщо дати максимум можливостей і велику свободу NPC, то виходить справжній, реальний світ, але ми щиро вважаємо його рукотворним, оскільки знаємо, що його створили ми.

А чому ми відносимося до людей на екрані як до реквізиту без емоцій? Скоріше за все, тому що вони штучні, їх логіка, метод мислення та багато іншого прописано так, як було потрібно творцю. А якщо не прописувати логіку персонажа, а дати контроль нейронній сітці, яка не має знань та логіки, лише «інстинкти»? Така сітка буде ідентична звичайній людській дитині, яка тільки що народилася. Така сітка буде робити лише те, що вважає правильним, вивчаючи ігровий світ навколо, приймаючи до уваги те ігрові правила, які в ми, в «реальному» світі звемо законами фізики.

Чи будемо ми вважати такого персонажа реальною істотою у цифровому світі, якщо вона фактично не відрізняється від дитини, яка вчиться? Зазвичай, люди відповідають: «ні, оскільки це штучний інтелект у штучному світі». Гаразд, якщо відкинути факт штучності, тоді чим штучний інтелект відрізняється від інтелекту не штучного? Багато хто відповість «почуттями». Давайте розберемося з цим!

Почнемо з простого: що коїться з людиною, коли вона їсть солодке, з наукової точки зору? Коли, наприклад, цукерка торкається язика, рецептори входять у контакт з цукром, що приводить до того, що язик робить унікальні сигнали, які властиві лише для солодкого. Від язика ці сигнали йдуть до мозку, де вони обробляються і повертаються до язика, де ми і відчуваємо солодке.

Якщо мозок вважає цукор корисним, він ще нагородить нас гормонами-медіаторами: «дофамінами» та «ендорфінами», через які ми відчуємо задоволення та бажання чого-небудь. Якщо ж мозок відноситься до цукру погано, то людина все ще буде відчувати солодке, але на відміну від медіаторів щастя мозок виділить такі медіатори, що людині або не сподобається, або буде огидно від солодкого. Теж саме з біллю – зазвичай це механізм безпеки, бо біль – погано. Але є люди, привчені, що біль – добре. Так можна продовжувати ще довго, але суть така – усі відчуття не справжні, вони лише є результатом обробки мозку деяких подразників, таких як цукерка у роті чи голка, що вколола палець.

Нейронна сітка – пустий мозок, який має лише базову інформацію щоб почати взаємодію. Якщо дати AI (Artificial Intelligence) тіло, наприклад, персонажа гри, то що станеться, коли персонаж отримає ушкодження від ворога? Коли, умовний гоблін, нанесе удар, а персонаж втратить деяку кількість здоров'я, AI обробить цю інформацію і зробить висновки, що гоблін – поганий, бо він зменшує важливу шкалу. Якщо реальну людину, яка не знає про зброю та те, що деякі люди погані, вдарить ножом грабіжник, то, скоріше за все, мозок зробить висновок – усі люди з ножами погані, так само, як і AI зробить висновок, що гобліни погані. Якщо ж AI з'їсть ягоду, і в нього здоров'я збільшиться, то AI зробить висновок, що ягоди – добрі і їх добре їсти. Абсолютно теж саме торкається і людини. У такому випадку єдина різниця між людиною та штучним інтелектом, що грає у гру – кількість рецепторів, які дають інформацію про світ.

Але що заважає зробити таку гру, у якій персонаж може «відчувати» силу та напрямок вітру, жорсткість поверхні, деякий «код смаку» їжі, яку їсть персонаж?.. Навіть якщо ці параметри ніяк не впливають на те, що станеться з персонажем, AI буде реагувати на ці подразники і, скоріше за все, створить собі прикмети та забобони: «Минулого разу, коли вітер дув з заходу зі швидкістю 2 метри за секунду, я знайшов ягоди. Можливо, я знову знайду ягоди». І якщо AI дійсно знайде ягоди, він може щиро вірити, що західний вітер зі швидкістю 2

метри за секунду – то є добрий знак. Якщо ж очікування буде спростовано, то AI може ігнорувати цю комбінацію подразників наступного разу.

Хтось справедливо відзначити, що відчуття та почуття – не одне й те саме. Що коїться з людиною, коли ми бачимо, наприклад, маму? Мозок обробляє побачене, розуміє, що то є мама і, оскільки з дитинства мозок знає, що мама завжди захистить та допоможе, виділяє медіатори, завдяки яким ми відчуваємо себе «як вдома». Тобто, навіть любов є синтетичним почуттям, яке виникає через роботу мозку і гормони, що він виділяє. AI теж може прив'язатися до місця, людини або персонажу, з яким в нього було багато добрих спогадів, виділяючи одне місце з сотень таких самих і одну людину з мільярдів інших людей. Тобто штучний інтелект може мати як почуття так і відчуття, якщо дати AI достатньо інструментів для вивчення та аналізування оточення.

Як показує експеримент «собака Павлова», мозок можна навчити асоціювати якесь явище з якимось відчуттям або почуттям (світло у конкретному вікні – голод перед їжею, що зараз з'явиться). Мозок аналізує оточення та робить висновки, як і штучний інтелект який вчиться. Наприклад, можна бити дитину, і за кожен удар давати цукерку. Тоді дитина виросте мазохістом, оскільки мозок зробить аналіз – біль = цукерка, а оскільки цукерка робить дитину щасливою, то біль = щастя. Можна сказати, що емоції – лише асоціації. В свою чергу, таким самим чином, даючи штучному інтелекту один і той самий подразник, що приводить до одного і того ж самого результату, можна створити асоціації доброго і злого, хорошого та поганого, навчити його як дитину.

Таким чином, на мою думку, штучний інтелект не відрізняється від людського мозку. Єдине, що відрізняє нас від AI – у нас є оболонка з рецепторами – тіло, а AI сам по собі тіла не має, ну і звичайно, факт того, що AI було написано на комп'ютері. Тобто ми не можемо сказати, чи є наш світ об'єктивно реальним. Ми можемо лише вважати його реальним, оскільки ми живемо в цьому світі.

ТІЛЕСНІСТЬ І ДУХОВНІСТЬ: ВІД ПРОТИСТОЯННЯ ДО ЄДНОСТІ

Метою роботи є виявлення основ прояву тілесності у фізичному, соціально-культурному та індивідуально-особистісному напрямках. Природа тілесності розкривається через комплекс структурних елементів: клітина постає як основа буття тілесності, та її прояв відбувається через видову особливість – хромосоми, а геном є проявом індивідуальності. Цей підхід дає можливість глибше розкрити онтогенетичну природу тілесності та виявити її якісні особливості прояву.

У сьогоднішній тілесність стала звичайним гносеологічним процесом щодо філософського вивчення людини. Спочатку тілесність ототожнювалася як суто матеріальне явище та протистояла духовності (Давня Греція та Середньовіччя). Сучасні погляди на тілесність змінилися і тіло стало як наслідок антропосоціогенезу. Зараз тілесність вже постає як категорія філософії для позначення онтогенетичної, біосоціальної та індивідуально-особистісної характеристики людини як структурної системи. Клітина є основою людської тілесності, яка проявляється через діяльність організму у просторово-часовому полі. Особливу увагу до вивчення тілесності почали надавати внаслідок наукових праць З. Фрейда. Фрейдизм доводив, що діяльність людини обумовлена як індивідуально-особистісними, так і соціальними мотивами. Кожна клітина людського організму несе в собі інформацію про всезагальне, загальне та індивідуальне. Тобто вона несе у собі інформацію щодо спрямованості функціонування та й про умови її виникнення: космічні, планетарні, біоіндивідуальні. Значний внесок у розвиток тілесності зробив Е.-Г.-А. Гуссерль. Він обґрунтував єдність тілесності й духовності та розкрив основні якісні її форми.

Отже, кожна клітина має особливості космічно-планетарного та особистого походження. Тілесність як форма існування клітинної структури

має індивідуально-видовий вимір і різні якості: фізичні, соціально-культурні, індивідуально-особисті та інші.

Лаптій В.М.
Науковий керівник: Міщенко В.І.
НТУ «ХП»

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Глобалізація – це процес, що набуває все більшого значення в усіх аспектах життя, від економіки до культури. Культурна ідентичність, в свою чергу, є важливим аспектом індивідуального та колективного існування є об'єктом суттєвого впливу процесів глобалізації. Глобалізація впливає на культуру у різних аспектах, їх відносини можуть бути діаметрально протилежними.

З одного боку, деякі аспекти культур зберігаються та підсилюються завдяки глобалізації, оскільки люди стають більш свідомими своєї ідентичності. Глобалізація призводить до збільшення спільних культурних елементів, вона сприяє міжнародній торгівлі та обміну товарами, що призводить до поширення культурних продуктів та впливу. Зростання зв'язку та доступу до інформації завдяки технологічним інноваціям робить можливим більш інтенсивну взаємодію між культурами. Сучасні технології, зокрема інтернет та соціальні медіа, сприяють полегшенню та підсиленню взаємодії між різними культурами. Міграція осіб з різного культурного середовища спричиняє процес змішування індивідуальної культурної ідентичності та створює нові аспекти глобальної культурної ідентичності.

З іншого боку, глобалізація може призвести до втрати традиційних цінностей та практик. Хоча, глобалізація створює можливості для взаємодії та обміну, але також ставить виклики щодо збереження та розвитку культурних особливостей в умовах зростаючого впливу глобальних тенденцій, різниця в цінностях може призводити до конфліктів між культурами. Такі локальні конфлікти трапились між Індією і Пакистаном в штаті Кашмір, справжні війн

велись між сунітами і шиїтами Іраку і Ірану, розбіжності у релігійних і культурних цінностях визначають сучасну війну між Ізраїлем та Палестиною. Глобалізація може призвести до втрати традиційних цінностей та знань, до змішання культур, а також до воєн через різницю в цінностях і ідентичності. Завдяки глобалізації виникають питання про те, як індивіди та спільноти визначають свою культурну ідентичність в умовах глобального світу.

Отже, глобалізація має як позитивні, так і негативні наслідки для культурної ідентичності, і розуміння цих аспектів важливо для філософського аналізу сучасного світу. Але, важливе бачити не тільки полярні боки цього процесу взаємодії, але й можливість взаємозбагачення культур. Глобальна взаємодія сприяє культурному обміну, що може призвести до нових інновацій та ідей. Вона може показувати іншим народам приклади шанобливого ставлення до жінок, повагу до старших. Глобалізація відкриває нові можливості для обміну ідей, культурних цінностей і досвіду, що збагачує наш розуміння різноманітності та розширює наші горизонти. Тому важливо зберігати баланс між глобальними і локальними цінностями, зберігати та вдосконалювати спадщину, але також бути відкритими до нового та готовими вчитися від інших культур. Діалог і взаєморозуміння мають стати ключовими складовими для спільної побудови глобального суспільства, де кожен може відчувати себе учасником і допомагати в збереженні та розвитку культурної різноманітності.

Маринусенко І. В.
Науковий керівник: Смоляга М.В.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ГЕНЕТИЧНОЇ МУТАЦІЇ В КОНТЕКСТІ БІОЛОГІЧНОЇ ФУТУРОЛОГІЇ ЛЮДИНИ

Еволюційна теорія (в сучасному її стані), доповнена результатами та візіями сучасної генетики, була – і залишається зараз – магістральною основою для продукування футурологічних сценаріїв і прогнозів в галузі біології людини. Актуальність цього – тобто, і розгалуження сучасних варіантів

еволюціонізму, і інтенсифікація генетичних досліджень, з особливою увагою до технологічного виміру результатів цих досліджень, і прогностика щодо біології людини в майбутньому, яка базується саме на доказових результатах сучасної науки – є цілком очевидною і не підлягає сумніву. Це знаходить яскраве підтвердження в тій величезній кількості досліджень і публікацій, які присвячені і присвячуються згаданим питанням.

В цьому плані досить змістовною, плідною і цікавою темою є тема генетичної мутації, проявів та наслідків трансформацій геному та генотипу людини – експериментально зафіксованих і теоретично передбачуваних. Даній темі присвячене наступне повідомлення.

В описі культури Середньовіччя і класичної доби ці явища фігурували як «монстри», «виродки» і т.п. В описі сучасної біологічної та медичної науки це потенційні реалізації біологічної форми «*homo sapiens*». Більша частина таких явищ викликаються тим що, саме, і називається «мутаціями». З генетичної точки зору, мутація – це помилка репарації (копіювання) у процесі відтворення ДНК. Якщо подивитися на справу ширше, можна говорити про мутацію як про механізм «деконструкції» людської біологічної, а також, частково, психологічної тілесності. Неначе, метод деконструкції був би втілений не теоретично («граматологічно») а природно, так би мовити, «наживо». Мутація оголює «граматику» та «лінгвістику» буття біологічного організму, а також, біологічного виду. В нашому випадку – людського виду.

Однак, дослідження показують, що біохімічна та фізіологічна природа мутації досить зрозумілі. Спадкові захворювання викликаються зміною генної послідовності ДНК, так що білок, що нею кодується, набуває інших, часто дефектних форм або зовсім не продукується. Можна сказати, що мутації змінюють «зміст» чи, краще, «сенс» генів. Але що є набагато більш значущим, так це невизначеність і відкритість простору наслідків мутацій, а також їх певна «дисипативність», тобто відсутність кореляції між ступенем мутації і її наслідками. Зміна «сенсу» навіть одного-єдиного гена може мати далекі

наслідки, і не тільки для буття окремого біологічного організму, але для генеалогічної лінії і навіть в цілому, для популяції.

З огляду на результати сучасної науки можна говорити про свого роду «кармічний вантаж» мутацій. Станом на зараз відомі тисячі видів мутаційних реструкцій. В контексті антропологічної футурології це є особливо важливим. Авжеж, нашому здоров'ю та щастю постійно загрожує, фактично, невичерпний запас генетичних помилок. Ба більше, кожен з нас обтяжений не лише своїм власним унікальним набором шкідливих мутацій, але має справлятися з тим, що ми успадкували від батьків, а вони від своїх батьків і так далі.

В якості висновку, з нашої точки зору, поперед всім, треба констатувати нагальну необхідність приділяти даній проблемі більше уваги, не тільки наукової – бо наука робить все, що вона може і повинна тут робити, сама, їй просто не слід заважати робити свою справу – а, у першу чергу, уваги державної, владної, включаючи сюди, також, і «четверту владу», мас-медіа. По-друге, нації мають вимагати задіяти (причому, на постійній основі) весь науковий і технологічний потенціал задля моніторингу і корегування генномутаційної варіативності як загальнолюдської проблеми.

Маринусенко І. В., Іванюк К.Г.
Науковий керівник: Смоляга М.В.
НТУ «ХП»

ЕТИКА Г.В.Ф. ГЕГЕЛЯ

Ім'я і значущість досягнень Г.В.Ф. Гегеля відомі будь-якій освіченій людині, навіть якщо вона не є фахівцем з філософії. Між тим, про етику Гегеля говорять і пишуть не дуже багато. Отже, звернення до цієї класичної постаті і до цього монументального й насиченого класичного дискурсу видається актуальним. Воно видається ще більш актуальним з огляду на проблему певної втрати і певного «розмивання» моральних та етичних орієнтирів у сьогоденному швидкісному і мінливому світі.

Виділення морально-етичної складової у поглядах великого німецького філософа будь-якого разу викликає, втім, цілком зрозуміле ускладнення, оскільки вона є щільно вплетеною у загальне грандіозне систематичне побудування, яке виступає під титулом «філософію Гегеля» (тут маємо, з нашої точки зору, суттєве відрізнєння, скажімо, від випадку Канта, де етичний дискурс є великою мірою самостійним і виділеним).

Етична проблематика виступає в Гегеля в горизонті завершальної частини його системи, яку він іменує «філософією духу». При цьому, вона «локалізується» на рівні чи у вимірі «об'єктивного духу» і, фактично, є відсутня як на стадії «суб'єктивного духу», так і на стадії «абсолютного духу».

Вчення про суб'єктивний дух, що складається з антропології, феноменології та психології, присвячено, в основному, феномену індивідуальної свідомості. Предметом антропології є дух у його тілесності. Це, фактично, розгляд форм душі в залежності від різноманітних натуральних умов та чинників. В феноменології духу Гегель розглядає проблему свідомого досвіду (свідомості як досвіду). Замикає доктрину суб'єктивного духу психологічне вчення про особистість.

Натомість, рівень об'єктивного духу виступає в Гегеля як рівень надіндивідуальної закономірності. І як такий – цей рівень, як раз, етично-правовий. У своєму розвитку об'єктивний дух проходить три ступені: абстрактне право, мораль та етику. Право є наявне буття свободи. Але Гегель виступає проти формалізму, антиісторизму етичної концепції Канта. Хоча «загальносистемні» зусилля Гегеля спрямовані на експлікацію «розумності» моральних принципів та категорій – бо все розумне є дійсним – Гегель постійно прагне встановити зв'язок моральних категорій із соціально-історичним процесом та його різноманітними формами, який, по суті, є надіндивідуальним. Мораль не може бути індивідуально-суб'єктивною – у цьому, фактично, негативний смисл гегелівського поняття «етики» чи «моральності».

«Моральність» чи «етика» це те, що зі сфери суб'єктивного споглядання та намірів (суб'єктивний дух) перейшло у зовнішнє існування (об'єктивний

дух). Представляючи справу суто по-гегелівськи, тобто діалектично, маємо наступну тріаду: Безпосередньо моральність виступає як природна єдність – сім'я; антитетичною диференціацією сім'ї постає «громада», громадянське суспільство; вища синтетична єдність, що знімає всі протиріччя, дається державою. Етичною теорією в Гегеля, фактично, стає теорія держави як «ходи бога у світі» – звичайно, не у релігійному, а у, так би мовити, історико-метафізичному сенсі. Цей жест є вивід етики на рівень абсолютного духу – її гранична універсалізація.

Висновок з усього вище викладеного може бути в тому, що навіть якщо сучасність накладає на наше життя, і саме в якості моральних істот, нові несподівані вимоги, ми не повинні нехтувати класичними зразками етичних концепцій, бо в них є збереженою неоцінна візія і, так само, неоцінний досвід етичного існування та морального обов'язку людини.

Марутяк М. М., Чорненко В.М.
Науковий керівник: Смоляга М.В.
НТУ «ХП»

МОРАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ЄВГЕНІКИ

Констатація, яка, на нашу думку, має бути зроблена на самому початку, постає в наступному: судячи із загального стану сьогоденної гуманітарної думки, не говорячи про горизонт політичної дії, доля майбутніх поколінь не береться до уваги, коли приймаються рішення. Тут і постає нагода згадати про саму ідею євгеніки – що, власне, визначає актуальність обраної теми. Євгеніку можна уявити як «людську екологію». Її головна мета – нееволюційно покращити те, що дане людині як можливість її природного існування. З іншого боку, євгеніка завжди виступала від імені майбутніх поколінь!

Як наголошував Мартін Гайдеггер, нам потрібно усвідомити нашу принципову ситуацію у світі. Бо тільки людина є сущим, яке екзистує! І тільки людина є сущим, яке може екзистувати у спосіб відкриття сутності іншого сущого. Цей спосіб, говорить Гайдеггер, і зветься «наукою». Чи не повинні ми

тоді замінити натуральний еволюційний відбір науковим? Сер Френсіс Гальтон – батько євгеніки – мислив саме так: те, що природа робить сліпо, повільно і безжально, людина може робити обачно, швидко і гуманно. Працювати в цьому напрямі – її обов'язок.

В плані масштабу дії, є індивідуальна, соціальна і зараз – навіть глобальна євгеніка. В плані додавання чи віднімання якостей, є позитивна і негативна євгеніка. В плані, так би мовити, режиму впровадження, є тоталітарна (репресивна) і демократична (ліберальна) євгеніка. Можливості євгенічних заходів і практик неймовірно збільшилися, і продовжують збільшуватися сьогодні, у порівнянні з часами класичної євгеніки, завдяки «вибуховому» розвитку технологій.

Скажімо, вже тепер, у випадку, якщо один або обидва майбутні батьки є носіями генетичних захворювань, лікар може здійснити штучне запліднення *in vitro* і провести так званий ембріональний скринінг, – і на підставі цього вибрати не тільки здоровий, але відповідний конкретним індивідуальним показникам породіллі ембріон для штучної імплантації. Це роблять на підставах добровільності. Попереду цілком реальна можливість вносити зміни в ембріональні, а не тільки соматичні (тобто такі, що не беруть участь у розмноженні) клітини. Для всього цього вже є відповідний термін: «терапія зародкового шляху». Це, лише один приклад загальної перспективи євгенічних можливостей.

Але питання полягає в наступному: чи володіють батьки правом вирішувати: народжувати чи не народжувати дітей з нездоровою спадковістю? Емануель Левінас каже: «Мій син – не просто моє створення, як вірш чи річ. Він не є моєю власністю». Так, є чинник медичних помилок. Помилки завжди трапляються. Наразі, це не заважає нам користуватися медичними послугами. Але є загальніший чинник – етичний. Насправді, чи не є найголовнішим в обговоренні євгеніки той момент, що деяка окрема конечна істота, ґрунтуючись на локальних критеріях, бере на себе право вирішувати, які властивості та здібності людини мають право на існування, а які – ні. Ба більше, цей чинник є

також універсальним, а отже, метафізичним. Як особистість (у випадку особистісної євгеніки), або навіть суспільство (у випадку соціальної євгеніки) можуть вирішити, які властивості допустимі, а які неприйнятні в людині як такої?! Саме це питання і його відкритість, а зовсім не обов'язково «фанатизм і мракобісся» стає підставою, коли такі речі, як терапія зародкового шляху, вважають протиприродними та неприпустимими. Бо дійсно, чи маємо ми право брати на себе шлях і справу Бога?

Неєлов К.В.

Науковий керівник: архім. Костянтин (Стрельцов)
Харківська духовна семінарія

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ФІЛОСОФІЯ ТА ПРАВОСЛАВ'Я: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ

Українська філософія формувалася упродовж майже усієї історії українського народу. Сучасні історичні дослідження кажуть, що праукраїнський етнос починає формуватися на наших землях наприкінці V - початку VI ст. Саме в цей період зароджується ядро сучасної української держави, столиця нашої країни - Київ. З цього часу та впродовж усього існування руських Земель, тобто земель Русі, аж до монгольської навали у середині XIII ст. формуються перші основні риси української філософії - антеїзм (ідея єдності людини та землі + любові першої до другої), екзистинційність (думка про те, що людина здатна сама обирати свою долю), кордоцентризм (розуміння дійсності не стільки мисленням («головою»), скільки «серцем» – емоціями, почуттями, внутрішнім, «душею»).

Сучасні філософські роздуми стосуються проблем національної свідомості, проблем організованості сучасного суспільства та їх вирішення, а також питання онтології людини (тобто її буття).

Варто розглянути усі ці основні ідеї та риси української філософії з позиції Церкви. Антеїзм, якщо розглядати його як просто любов до рідної землі, не має у собі нічого поганого. Але, на жаль, дуже часто «Земля-матір»

ставала культом годівниці усього людства, й таке шанування є нездоровим і йде у протиріччя із заповідями Господніми. Якщо казати про екзистенційність, то варто відзначити, що в християнстві (принаймні православ'ї) немає визначення долі наперед. Віра у долю - не православне. У цьому сенсі людина має свободу, за допомогою якої здатна схилитись або до добра, або до зла. Свобода керує нашими діями, спираючись на совість, яка дає оцінку нашим бажанням, задумам і вчинкам. І таким чином, ми здатні до свідомого вибору між добродієм та гріховністю. А якби доля була визначена наперед, хай навіть Творцем, то не було б сенсу ні у Покаянні, ні в інших таїнствах Церкви. Кордоцентризм - це перша спільна риса. Вона доволі часто присутня у Святому Письмі: «Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм і всією душею твоєю та всім розумінням твоїм» (Мф, 22:37).

За Посланням до Колосян (Кол. 3:11), Христос закликає людей стати більш милосердними, відкласти гнів, лють, злослів'я та прагнути йти за Спасителем, для якого немає ні елліна, ні іудея, ні варвара, ні скіфа. Тому питання національної свідомості для церкви немає сотеріологічного, тобто спасительного значення.

Якщо мова йде про проблему суспільного ладу, то тут на перший план найчастіше виходять екологія та проблема миру, яка останнім часом для нашої країни стала найактуальнішою. Предстоятель УПЦ, Блаженніший митрополит Київський та всієї України Онуфрій, ще з перших днів засудив війну як порушення заповіді «Не вбий». Такої ж позиції завжди дотримувалась і вся Церква. Стосунки між людиною і навколишньою природою були порушені в доісторичні часи, причиною цього стало гріхопадіння людини та її відчуження від Бога. Екологічна криза примушує переглянути наші відносини з навколишнім світом. Сьогодні все частіше критикують концепцію панування людини над природою і споживчий принцип у взаємозв'язках з нею. Православна Церква гідно оцінює працю, спрямовану на подолання екологічної кризи, і закликає до активної співпраці в громадських акціях на захист Божого творіння.

А сенс буття людини для церкви очевидно відомий – врятувати душу та досягти Царства Небесного.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що у християнстві та сучасній українській філософії присутні такі спільні риси: кордоцентризм та розглядання проблем суспільного ладу. І хоча відмінностей значно більше, спільні проблеми дозволяють людям з різними світоглядами об'єднуватись для вирішення питань, які однаково хвилюють і християнина, і сучасного українського філософа.

Немикіна О.С.
Науковий керівник Дишкант Т.М.
НТУ «ХП»

ФРІДРІХ НІЦШЕ: ПОГЛЯДИ ТА ІДЕЇ

Фрідріх Ніцше був німецьким філософом, який жив у 19 столітті. Він черпав натхнення у таких діячів, як Сократ, Артур Шопенгауер, Ральф Уолдо Емерсон, Ріхард Вагнер та Йоганн Вольфганг фон Гете. Його роботи найчастіше іронічні та викладені у стилі афоризмів, через що отримують неоднозначні інтерпретації, викликають багато розбіжностей. Його філософія була революційною для свого часу і досі має великий вплив на сучасну думку. Спробуємо розібратися, завдяки яким положенням це відбувається.

Філософія Ніцше, насамперед, філософія індивідуума, але не індивідуаліста. Прагнення зрозуміти особистість, знайти вихід з кошмарів епохи - епохи подвійної моралі в усьому: у відносинах з людьми, націями, державами, у відношенні до самого себе – такою бачиться мета філософських побудов Ніцше.

Ніцше одним із перших поставив під сумнів єдність суб'єкта, причинність волі, істину як єдину основу світу, можливість раціонального обґрунтування вчинків. Його погляди і ідеї були важливими для розвитку філософії, літератури, психології та культури загалом.

Основні риси його філософського спадку включають наступне:

- Воля до влади: Ніцше вважав, що головною джерело руху в людському житті є воля до влади, бажання до самореалізації і досягнення власного потенціалу.

- Універсальне переосмислення цінностей: констатуючи деградацію суспільних процесів, Ніцше висунув ідею, що існуючі моральні і культурні цінності є продуктом слабких і покірних, і їх потрібно переосмислити. Він висловив поняття «переоцінка всіх цінностей», яке означає перегляд і переоцінку суспільних норм і цінностей.

- Занурення в психологію: Ніцше вивчав психологію і психологічні процеси, і його роботи містять аналіз різних психологічних станів і явищ, таких як влада, відчуття вини, творчість і багато інших, що значно поповнило філософський словник.

Безбожність і критика релігії: Ніцше славиться своєю заявою «Бог помер», що він розглядав як смисловий крах християнської моралі та релігії. Він виступав проти християнства та інших релігійних систем як джерела утисків і пригнічення.

- Овермен («Надлюдина»): Ніцше вважав, що справжня мета людини - розвинути в надлюдину, яка вільна від традиційних моральних обмежень, в яких він вбачає диктат посередності. Надлюдина ж створює власні цінності.

- Перспективізм: Ніцше вважав, що істина і цінності є відносними і залежать від точки зору кожної особи. Він закликав до прийняття різноманітності поглядів і підходів до життя.

Філософія Ніцше була революційною для свого часу. Вона закликала людей бути творцями власного життя і жити повноцінно і значуще.

Обеднік С. Р.
Науковий керівник Дишкант Т.М.
НТУ «ХП»

ФРІДРІХ НІЦШЕ ЯК КРИТИК ХРИСТІЯНСЬКОЇ МОРАЛІ

Фрідріх Ніцше добре відомий своїми творами в яких можна побачити різко негативне ставлення філософа до релігії, зокрема до християнства. Ця

критика може пробігати поміж строк, але частіше її кидають прямо читачеві в очі. Найпоказовішим прикладом є твір, пропитаний антирелігійним настроєм, про що свідчить сама назва - «Антихрист». Філософія Ніцше - це філософія концептів, і якщо виділити головного ворога в цих концептах, то ним буде християнство.

Рабська мораль – так називає християнську мораль філософ у своїх творах. Подібна мораль «збиває» моральний компас, ставлячи немічність на п'єдестал. Релігія служить інтересам слабких, спотворюючи силу при сприйнятті людини, надаючи силі рис зла. Ніхто не хоче бути «поганцем», тому суспільство поступово деградує, його починають переповнювати безсилі і невдахи.

Окремо треба виділити співчуття як невід'ємну частину того, що проповідує християнство. Звернемося до Євангелія від Матвія, коли Ісус каже, що найважливіша заповідь - любити Бога, але за цим слідує: «А друга однакова з нею: Люби свого ближнього, як самого себе». На це відповіддю Ніцше є: «Співчуттям ще збільшується і ускладнюється зменшення сили, спричинене життям стражданням. Саме страждання є заразним через співчуття». Тобто людина не повинна мучитися через проблеми, які сталися не з нею, це робить її морально слабшою. В цей час релігія, навпаки, возвеличує таку декадансну, зі слів філософа, рису як співчуття.

Наступний конфлікт Ніцше з християнством полягає у проблемі особистого розвитку та опанування себе - волі до влади. Релігія закликає зневажати земне життя, бути безвольним, залишатися нижчим створінням, що підкоряється божественній сутності. Не дарма священників називають пасторами, а віруючих часто порівнюють з отарою овець – релігія саме і розрахована на те, щоб зробити з людей слабке стадо, яке душить власні бажання та почуття значимості. Пригнічення індивідуальності – ось що найбільше турбувало Ніцше, тому він і висунув ідею виховання в собі волі до влади, гордості, самодостатності.

Вкрай незадоволений суспільною мораллю, видатний філософ закликав вивчати її, руйнувати, а потім створювати свою - ставати надлюдиною. У поєднанні цього концепту з розумінням того, що християнство більше не має такого впливу і значення, як колись, Ніцше проголосив: «Бог помер! Бог не воскресне! І ми його вбили! Як втішимося ми, вбивці з вбивць! Найсвятіша і наймогутніша Істота, яка тільки була у світі, стікла кров'ю під нашими ножами – хто змиє з нас цю кров?», «Бог помер: тепер хочемо ми, щоб жила надлюдина». Сенс цих висловів у тому, що не треба звертатися до Небес за направленням, а натомість визначати власні моральні цінності - земні, мужні. Іншими словами: треба самим бути собі за Бога.

Більша частина творів Ніцше цілком побудована на критиці християнства, але ця критика є, на мою думку, справедливою і філософ вміло виказує свої аргументи. Він до останнього захищає свою точку зору: людина є індивідом і сама має творити свою долю та мораль. Стосовно Ніцше та його ідей можна мати різні почуття, від любові до ненависті, але не можна уникнути одного - поваги.

Северин В.О.
Науковий керівник: Міщенко В.І.
НТУ «ХП»

ФІЛОСОФІЯ ШВЕЙЦЕРА У СУЧАСНОСТІ

Концепція Швейцера розроблялася за принципом поваги до життя та ідеї миру для всіх живих істот. Основною ідеєю Швейцера було те, що кожен індивід повинен накласти обмеження на свої дії, щоб запобігти шкоди іншим живим істотам. Людина повинна брати до уваги важливість розуміння своїх дій та їх наслідків для біологічного світу. Можна інтерпретувати це ще й як посил, щоб відмовитися від насильства, проявити любов до всіх істот і турботу про світ навколо нас.

На даний момент, ми всі живемо у часі технологій, які з кожним днем, то і роблять, що розвиваються. І самою увагою до цих же технологій, ми

забуваємо про природу людини як істоти, яка живе в мирі, злагоді та гармонії із навколишнім світом і його створіннями. Проблема сучасності полягає в деяких пунктах. По-перше, ми не розуміємо те, що у нас є або має бути, перестали вірити в досягнення у сфері духовного прогресу людства, загостривши свою увагу на технологіях. По-друге, проблема в самому суспільстві, яке з самого вашого дитинства навіює вже «отруєні ідеали» щодо навколишнього світу, і щоб відмовитися від цих них, потрібно йти «проти системи». По-третє, самому відродженню етики і культури в наш час належить вираження їх як у зовнішніх, так і внутрішніх подіях суспільства. Швейцер писав: «Працюючи, ми повинні уподібнитися людям, які оновлюють фундамент собору під тиском величезної ваги його масивних стін».

Саму «культуру» можливо відродити щонайменше починаючи з себе, змінивши своє судження і мислення, є ймовірність знайти однодумців, з якими ви вже зможете впливати на саме суспільство. А ось «етику» може в собі розвинути тільки людина, яка може морально чинити опір тиску з боку людського суспільства.

Розвиваючи ці два напрямки, потрібно переважити пропагандистське суспільство, яке прикривається своїм «розвитком технологій», у той час, коли потрібно розвивати моральні та духовні принципи, віру та відкритість думки. Ми маємо донести, що культура та етика стосується кожної людини, вони й розвиваються завдяки людству, але якщо продовжувати відвертатися від них, то це може призвести до тривалого занепаду того, що людство розвивало багато століть.

Отже, нам потрібно поміняти своє мислення і підхід до навколишнього світу. Об'єднатися для того, щоб змінити суспільство і виробити свій абсолютно новий підхід до поняття «культура і етика», який дасть нам можливість продовжити існування цих двох понять разом із людством, а не гнатися за технологіями, які, на громадську думку, можуть «врятувати» те саме людство.

EXPLORATION OF THE UNITY OF OPPOSITION BETWEEN GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND EDUCATION

1. The development of generative artificial intelligence has adapted to the inherent development needs of education

The truth about the development of technology and the origin of education are not contradictory, but they are also not in a state of seamless integration. The two are unified in the core element of «human». Intelligent technology empowers education, allowing learners to have a free ride in knowledge growth and intellectual development. However, it has also been criticized by educational researchers for its potential to lead to a dual risk of one-sided development and loss of human subjectivity. The emergence of ChatGPT cannot replace the real emotional and information communication of humans, but it can simulate human emotions and interactions in the form of a large-scale corpus of neural networks and generate resonance. It can also serve as a «good teacher and friend» for learners, overcome the «native» drawbacks of traditional artificial intelligence, and promote the development of comprehensive education.

The development of intelligent technology is advancing rapidly, and education has also undergone a historic transformation from «scale» to «personalization». The personalized learning supported by generative artificial intelligence, represented by ChatGPT, involves the core element of people in education in the process of generating learning content, effectively enhancing learner engagement. However, there is also a possibility that learners may be lazy to reflect on the learning content, fully accept it, or receive negative information. Learners engage in interactive feedback with ChatGPT, engaging in conversations and asking questions in an id like manner, and receiving tailored responses. They immerse themselves in a series of scalable feedback, follow-up, and clarification for subsequent questions, promoting the awakening and integration of their original cognition.

In the era of intelligence, the community composed of humans and machines in education is an inevitable product of social change. The emergence of ChatGPT may shift the human-machine connection in education from shallow interaction to deep interaction, thereby promoting the transformation of a «one-way learning» community into a «two-way construction» community.

2. The 2.Realistic Dilemma of the Struggle between Generative Artificial Intelligence and Educational Development

Generative artificial intelligence reflects «probabilistic generation» and «piecemeal innovation» in the process of knowledge production, breaking through the systematic and balanced nature of traditional human knowledge production and certification, and to a considerable extent weakening the traditional «human» direction of human knowledge production. Generative artificial intelligence is gratifying in promoting personalized and immediate responses from learners, but it is also due to its excessive intelligence that weakens the exploratory process of knowledge in immediate result generation, leading learners to sink in excessive dependence. The emergence of generative artificial intelligence has gradually put an end to the long-standing teacher-student relationship dominated by knowledge authorities. ChatGPT, with its significant advantages such as intelligence and convenience, can change the traditional laborious and heavy appearance, promote human freedom and liberation, and better promote the development of material civilization. However, intelligent technology can lead people into the false freedom imagined by «achieverism», but in reality, it is seized by a sense of fatigue, causing technology to backfire on humanity and heat up.

Realizing a «community of shared future between humans and machines» in education will inevitably be a long-term and tortuous process, which is not only deeply rooted in the pathology of education, but also closely related to the cooperation and struggle between humans and machines. Although the goal of a human-machine community with a shared future in education has not yet been achieved, this idea will bring an important shift in the practical paradigm of generative artificial intelligence for educational progress. We firmly believe that as

long as we properly handle the human-machine relationship in education and adhere to common values, behavioral norms, and action paths, building a community with a shared future for human-machine development will become a new goal for the future development of education.

Фірсова Є.В.
науковий керівник: Міщенко В.І.
НТУ «ХП»

ЯК НАМ ЖИТИ ЗА МОРАЛЬНИМ ЗАКОНОМ ІММАНУЇЛА КАНТА У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ?

Концепція категоричного імперативу Іммануїла Канта, яка вимагає, щоб людина діяла лише за тими принципами, які вона бажала б бачити застосованими у всіх випадках, визначає невід'ємний зв'язок між особистою етикою та загальним моральним законом, має безпосереднє відношення до проблеми совісті. Совість є внутрішнім голосом, який вказує людині на правильний чи неправильний характер її вчинків. Це внутрішнє відчуття моральної обов'язковості, яке допомагає визначити, чи відповідає дія загальним моральним принципам. На думку Канта, совість є рішенням розуму щодо дій людини, яка порушує закон, і воно виникає з характеру цієї особи. Філософ також вбачав у совісті болісне відчуття несправедливості власних вчинків, що спричинене моральними переконаннями.

Голос совісті – голос людства. Як писав І. Кант, можна заглушати голос совісті, але не чути його не можна. Перед сучасним індивідом стоїть завдання збереження моральної цілісності в умовах постійних змін у суспільстві. Кантівська філософія полягає у внутрішній автономії особистості та повазі до загальних моральних законів, але в контексті глобалізації технологічних революцій і різноманітності культур виникає необхідність переосмислення та адаптації цих принципів для забезпечення сталої внутрішньої гармонії та морального орієнтування. Для І. Канта моральна освіта полягає не у вивченні основних норм і правил поведінки в суспільстві. Він розглядає таке засвоєння

як прояв цивілізованості, що представляє лише зовнішній аспект культури. Кант вважає, що моральна освіта – це розвиток у людини розуму та волі як вміння користуватися своїм інтелектом.

Ми, покоління, яке живе в XXI столітті, нібито удосконалюється, але забуває про елементарні закони людського буття, все менше вчиняємося по совісті. Люді сучасної епохи бояться відкритись іншим людям, вони скупі на емоції та почуття, ігнорують потребу в допомозі з боку. Також у сучасному світі зростає індивідуалізм та корисливість, які можуть призвести до відсутності взаємної довіри та загальних моральних цінностей. Використання штучного інтелекту, біотехнологій та інших новаторських рішень потребує розгляду в рамках Кантівської моральності. Згідно з філософією І. Канта, кожен інноваційний крок повинен перевірятися на відповідність загальним моральним стандартам.

У світлі сучасних тенденцій, коли індивідуалізм і корисливість стають важливішими, необхідно повертатися до совісті. Якщо кожен із нас слідуватиме своїй совісті та дотримуватиметься моральних норм, то можливо сформувати суспільство, яке цінує загальні моральні принципи. Людство повинно зрозуміти, що успіх його майбутнього залежить не лише від загального і соціального інтелекту, а також від морального. Я вважаю, що розум та совість здатні до розвитку та гармонізації духовних, наукових і технічних аспектів буття.

Тож щоб жити за моральними законами, необхідно подумати над вирішенням поточних проблем. На мою думку, для цього необхідно:

- розробити етичні стандарти для нових технологій, заснованих на універсальних моральних принципах І. Канта.
- залучити фахівців, філософів та громадськість до обговорення етичних аспектів технологічного прогресу;
- заохочувати ініціативи, спрямовані на підвищення громадянської відповідальності та свідомості;

- розробити освітні програми, які навчатимуть критичного мислення та прийняттю морально обґрунтованих рішень:

- створювати міжнародні форуми для обговорення етичних стандартів та вирішення розбіжностей у цінностях;

- запровадити поняття універсальних прав та обов'язків, які можуть бути прийняті різними культурами;

- зміцнити етичну освіту в усіх рівнях навчання, включаючи обов'язкові курси з моралі та етики.

Отже, у сучасних реаліях, де технологічний прогрес іноді ставить під сумнів традиційні етичні норми, совість може стати орієнтиром для прийняття правильних рішень. За Кантом, обов'язок людини перед самою собою полягає у тому, щоб забезпечити відповідність максимах волі та гідності. Людина має бути внутрішньо вільною, діяти відповідно до моральних принципів і уникати спокус перейти на шляхи неправомірності. Важливо виховувати у людей свідомість про значення совісті, наголошуючи на важливості дотримання моральних принципів у прийнятті рішень. Тільки так можна буде зберегти гідність та цінності в сучасному світі.

Шимченко О.В.
Науковий керівник: Годзь Н.Б.
НТУ «ХП»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ ТА СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасний світ переживає період стрімкого розвитку технологій та швидкі зміни в економічній сфері, що змінює погляди на всі процеси. Концепції людського, інтелектуального та соціального капіталу набувають важливості в еволюції філософської на економічної думки. Це свідчить про зміну парадигми та викликає дискусії у сучасному світі.

Інтелектуальний капітал, який включає в себе знання, навички, ідеї та інноваційний потенціал фахівців, стає ключовим ресурсом що виливає на

розвиток технологічних індустрій, підвищення ефективності виробництва та досягнення конкурентних переваг. Здатність фахівців швидко адаптуватися до нових умов і впроваджувати інновації стає ключовим фактором для сталих зрушень у сучасному бізнесі та науці.

Міграція, викликана війною та наслідками пандемій, відіграє важливу роль у формуванні сучасного економічного ландшафту. Сприяючи руху людського капіталу, ці явища впливають на економічний розвиток України та світу, визначаючи нові виклики та можливості для сталого зростання та ефективного використання ресурсів.

Актуальним є питання ризиків та регулювання штучного інтелекту що має непередбачувані наслідки на розвиток суспільства, що обговорювали на Економічному Форумі 2024.

Недостатня увага до розвитку інтелектуального капіталу, недостатні ресурси та обмежені можливості його використання ведуть до важливих викликів в різних сферах української економіки. Якщо не буде приділятися велика увага розвитку інтелектуального капіталу, Україна може втратити конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

При визначенні інтелектуального капіталу розглядають підхід засновника терміну «інтелектуальний капітал» Т. Стюарта, як це сума всіх знань, якими володіє кожна людина в організації, що дає підприємству конкурентну перевагу на ринку.

І. Кант, погляди якого стосовно інтелектуального капіталу виклав у 2005 р. А.Г. Войтов у своїй роботі «Інтелектуальний капітал І. Канта», зазначав що саме економічна наука повною мірою усвідомила значення важливості інтелектуального капіталу в житті суспільства, в ній визнається важливість людського капіталу, відокремленні нематеріальних активів та матеріальних, коефіцієнті Тойнбі і т.д. Саме нематеріальні активи перевищують матеріальні у пануючих підприємствах. У зв'язку з цим, виникла навіть окремий вид власності – інтелектуальна власність. Саме тому важливим завданням

являється зробити філософію капіталом, що визначається евристичним (корисним) інструментом, методом всіх наук, як зазначає І. Кант.

Такі науковці як В. Л. Хадсон, Н. Маркова, В. Іноземцева, С. Уолман, думки яких досліджені в статті І.С. Клименко, О.М. Тарануха, О.В. Журавель, ототожнюють інтелектуальний капітал з людським фактором: поєднання генетичної спадщини, освіти, досвіду, світогляду, загальних та професійних знань, умінь та навичок людини для того, щоб досягти соціально-економічного результату.

Інші дослідники як М.А. Ескіндарова, А. Уорд, О.Б. Бутник-Сіверський розглядають інтелектуальний капітал як розширену систему характеристик, або «частин знань» яка приймає участь у процесах підприємства, об'єктивізується та ідентифікується компанією з отримання прибутку. Такі вчені як Г. Швиданенко, Н. Шевчук, О. Рязанова, О. Собко розглядають інтелектуальний капітал як поєднання визначень термінів «інтелект» та «капітал».

Ще Арістотель досліджував значення капіталу через поняття «багатство» та «хрематистика» під чим розумів мистецтво забезпечувати достаток або діяльність, спрямовану на нагромадження капіталу. К. Маркс та Ф. Енгельс визначали поняття «капітал» – як форму вираження класових виробничих відносин, що складається з двох частин: постійного капіталу, який включає в себе засоби виробництва та передає свою вартість у продукт, і змінного капіталу, який включає в себе живу працю і створює додаткову вартість, яка є джерелом прибутку для капіталіста.

Капітал взаємодіє в світі та в Україні через глобалізацію та внутрішні процеси. Зовнішня взаємодія включає іноземні інвестиції та технологічний обмін, що сприяє економічному розвитку. У внутрішньому контексті важлива роль належить розвитку фінансового, людського та соціального капіталу, що визначає стабільність та прогрес в Україні. Таким чином, забезпечення ефективного використання внутрішніх ресурсів і створення підприємницького

середовища є ключовими для розвитку інтелектуального капіталу та взаємодії України зі світом.

Отже, недостатня увага до розвитку інтелектуального капіталу в Україні породжує важливі економічні виклики, зокрема втрату конкурентоспроможності та обмеження розвитку новітніх технологій. Для подолання цих проблем важливо визначити стратегію розвитку інтелектуального капіталу, зосереджуючись на інвестуванні в освіту, наукові дослідження та розвиток знань, створенні сприятливих умов для творчої діяльності та інновацій, прозорого використання ресурсів та сучасних технологій, необхідно розробити комплексний підхід для співпраці між урядом, бізнесом, освітніми і науково-дослідними установами для подальшого дослідження та розвитку інтелектуального капіталу в Україні та світі, що призведе до досягнення сталого розвитку.

Якименко Є.О.
Науковий керівник Дишкант Т.М.
НТУ «ХП»

ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДҐРУНТЯ СТРАХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Побоювання щодо штучного інтелекту (ШІ) часто виникають через різноманітні філософські проблеми, які глибоко вкорінені в людському досвіді та етичних міркуваннях. Ось деякі філософські роздуми, які присвячені аналізу виникнення страху перед ШІ.

Етичні питання: Одна з головних проблем стосується етичних наслідків створення інтелектуальних автономних організацій. Виникають питання про моральну відповідальність за дії штучного інтелекту, потенційну шкоду для людства та наслідки надання машинам можливості приймати рішення без нагляду людини.

Екзистенціальний ризик: Дехто хвилюється, що штучний інтелект, який перевищує людський інтелект, може призвести до загроз екзистенції. Ідея базується на філософських дослідженнях майбутнього людства та передбачає

сценарій, за яким розвинений штучний інтелект може навмисно чи ненавмисно діяти проти інтересів людства.

Втрата контролю: занепокоєння щодо відмови від контролю автономним системам відображає філософські дебати про свободу волі та детермінізм. Здатності штучного інтелекту приймати рішення ставлять під сумнів здатність людини контролювати або передбачати свою поведінку, що викликає занепокоєння щодо непередбачуваних наслідків.

Етичні дилеми та упередження: Системи штучного інтелекту часто навчаються на історичних даних, що може зберегти існуючі упередження. Це викликає етичні питання щодо чесності, справедливості та збереження соціальної упередженості в алгоритмах ШІ.

Ідентичність людини та її діяльність: Розробка вдосконаленого штучного інтелекту викликала дискусії про те, що означає бути людиною. Питання про природу людини по відношенню до свідомості, емоцій і штучного інтелекту породжують філософські дебати про природу себе і свідомості.

Переміщення з роботи та соціально-економічні наслідки: З етичної точки зору потенційне масове зміщення роботи через автоматизацію ШІ викликає занепокоєння щодо соціальної структури та економічної нерівності, а також занепокоєння щодо справедливості та розподілу.

Непередбачуваність і непередбачені наслідки. Філософський скептицизм щодо прогнозування результатів дій ШІ призводить до страху непередбачуваних результатів. Ця невизначеність породжує етичні питання щодо нашої відповідальності за результати, які ми не можемо передбачити чи контролювати.

Трансгуманізм і вдосконалення: Занепокоєння щодо штучного інтелекту часто збігаються з трансгуманістичним аргументом про те, що прогрес у технологіях може призвести до вдосконалення людини або навіть до постлюдської ери. Він кидає виклик традиційним філософським уявленням про людську природу, ідентичність і мораль.

Усі ці побоювання демонструють складну філософську основу страху перед штучним інтелектом, поєднуючи етичні, екзистенціальні та соціальні міркування. Дискусії на ці теми часто наголошують на необхідності ретельного розгляду, дотримання етичних принципів і відповідального розвитку та впровадження технологій ШІ.

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Голова секції: доц. Шишкіна Є.К.
Секретар секції: доц. Дворкін І.В.

Андрєєв О.О., Данилов Д.В.
Науковий керівник: Журило Д.Ю.
НТУ «ХП»

ПРО ПОЯВУ КИТАЙСЬКОЇ ДІАСПОРИ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТОРІЧЧЯ

Відомо, що до початку 1917 року на теренах Російської імперії перебувало цілком легально понад 200 тисяч китайців. Число ж нелегальних переселенців з Китаю, навіть сьогодні, ніхто не може оцінити: повністю відсутні не лише документи з даного питання, але навіть самі спроби, хоча б оцінити кількість китайців, які проживали на території Росії в той час. Царський уряд з початку ХХ сторіччя офіційно вербував в Китаї дешеву робочу силу. У Китаї життя вже тоді було важким: цілком актуальною стала проблема перенаселення, відсутності роботи; наркоманія (усім відомий опіум), хвороби та епідемії не дозволяли працювитуому народу вибратися з негараздів. Російський же карбованець в той період був вільно конвертованою валютою. Тому, навіть занижена в порівнянні з місцевими робітниками, заробітна платня була для китайців казковим заробітком.

З початком революційних подій підприємства було закрито і грошей, щоб повернутися додому у китайських робітників не стало. Цим скористалися більшовики. Першим організатором китайських частин в Червоній армії був командарм Іона Якір, який на початку 1918 р. зумів організувати червоноармійський загін з 530 китайців в районі Одеси. Якір згадував: *«На платню китайці дуже серйозно дивилися. Життя легко віддавали, а плати їм*

вчасно і годуй добре. Так, ось так. Приходять це до мене їх уповноважені і кажуть, що їх наймалося 530 чоловік і, значить, за всіх я і повинен платити. А скількох немає, то нічого - залишок грошей, що їм належить, вони між усіма поділять. Довго я з ними тлумачив, переконував, що негаразд це, не по-нашому. Все ж вони своє отримали».

Після завершення бойових дій у більшовиків з'явилася серйозна проблема: що робити з китайськими військовими? З одного боку, вони воювали на боці Червоної армії. З іншого боку, було складно контролювати в мирний час етнічні підрозділи, що мали незвичні традиції, самобутню культуру і визнавали не закони та субординацію, а ієрархію. Тому було ухвалене рішення про їхню демобілізацію. Частина колишніх військових повернулися на довоєнні робочі місця, де досить швидко асимілювалися з місцевим населенням. Так, наприклад, в Харкові в 1925 р. народилася Алла Лю-Ван-Сан і Іван Хоу-Цзян, в 1927 р. - Борис Лю-Ван-Сан, 1934 р. - Ельвіра Цюй-Хоу-Чжин і Ревкор Хонг, в 1935 р. – Юрій Цзян-Хуа-Ін, Станіслав У-До-Лі і Тамара Лю-Шу-Сан, в 1936 р. – Тамара Хуан-Куань-Шань, Володимир Чень-Ке-Джей, Зоя Кі-Фу-Дян, Інайцен і-Дун-Ер, Олександр Дай-Шоу-Цит. Цікаво, що при записі народжень практично жодного разу не було вказано по батькові новонароджених. У китайській традиції по батькові застосовувати не прийнято. У китайській культурі прийнято писати на першому місці прізвище, а на другому – ім'я. Ім'я може складатися з одного, або двох складів. Але воно могло змінюватися з часом. Також, слід зазначити, що наприклад, серед актових записів РАГСу м. Харкова про народження за 1921 р. і навіть за 1922 р. подібні прізвища відсутні. Можна з великим ступенем ймовірності припустити, що причиною цього була тривала служба китайців в армії, їх надія на швидке повернення на батьківщину і небажання (а може, і неможливість на той час) мати господарство і сім'ю.

Таким чином, завдяки політиці царського уряду, легально до Російської імперії потрапило більше 200 тисяч китайців, та безліч нелегалів, які працювали на різних важких роботах. Після закінчення бойових дій 1918-1921

рр. частина китайців повернулася на довоєнні робочі місця, де досить швидко асимілювалися з місцевим населенням.

Білас Ю.В.
Наукові керівники: Дворкін І.В., Скляр В.М.
НТУ «ХП»

РОЛЬ І МІСЦЕ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА СЕРГІЯ ПИЛИПЕНКА В ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗЕТИ «СЕЛЯНСЬКА ПРАВДА»

Українська історія одне сторіччя потому була сповнена великою кількістю революційних перетворень та політичної боротьби. Вітчизняна історіографія чимало приділила уваги процесам «українізації» «колективізації» та іншим штучним програмам, які були розгорнуті більшовицькою владою в 1920-х рр. Новостворений Радянський Союз різними методами намагався уніфікувати суспільство, і одним із провідних інструментів уніфікації виступала періодична преса. Українська преса часів становлення Радянського Союзу вимагає окремого всебічного висвітлення

Серед сучасних дослідників радянської преси доволі розповсюдженим є висновок, що на сторінках радянських газет проводилась активна патріотична пропаганда. Саме через це радянська, періодика не може виступати об'єктивним історичним джерелом, але саме на шпальтах цих газет як найяскравіше змальовані історичні події того часу. З утвердженням більшовицької влади україномовна періодика на початку 20-х років ХХ ст. практично зникла, і лише з проголошенням курсу на українізацію справи україномовної преси дещо поліпшилися.

Одним з найцікавіших джерел зазначеного періоду виступає газета «Селянська Правда», яка була одним з найвпливовіших друкованих інструментів більшовицької партії у спробі уніфікації українського селянства з метою його реорганізації в «радянське». Особливо важливим завданням є дослідження ролі і місця головного редактора у роботі цього періодичного видання, оскільки цю посаду обіймав відомий український письменник та

громадський діяч Сергій Пилипенко. Комплексне біографічне дослідження про літератора вимагає поглиблено дослідити його причетність до українізації культурного та громадського життя у перетині з офіційною політикою «радянської» суспільства.

За великою кількістю джерел особового походження та творчого доробку відомо, що постать Сергія Пилипенка важлива для усвідомлення культурницьких та соціально-політичних процесів в Україні у першій третині ХХ ст. Сергій Пилипенко якнайчастіше відомий в українській історіографії, як засновник спілки Селянських письменників «Плуг», але причетний і до інших, більш політизованих сфер діяльності, в тому числі і його головування у редакції «Селянської Правди» з 1921 по 1925 рр..

Достеменно відомо, що Сергій Пилипенко з юнацьких років був політично-заангажованим, проявляв симпатію і був членом партії українських есерів. Після участі у Першій світовій війні почав друкуватися в газеті «Народна Воля», редакцію якої очолив 19 вересня 1918 року. Сергій Пилипенко писав до «Народної волі» українською мовою, щиро співчував українському селянству та боротьбі українського народу.

Але чи так все було, коли молодий але досвідчений письменник, редактор та воїн очолив редакцію «Селянської Правди»? На той час Сергій Володимирович вже вступив до Комуністичної партії більшовиків, і встиг попрацювати, переважно, як редактор партійних і радянських газет («Більшовик», «Вісті», «Комуніст»), у редакційних відділах Всевидаву та завідував видавництвом ЦК КП(б)У «Космос».

Аналіз більше ніж чотирьохсот випусків газети «Селянської Правди», що вийшли за чотири роки під редакцією Сергія Пилипенка наочно демонструє те, як щире співчуття інтересам українського народу навмисно змішалось з офіційною ідеологією комуністичної партії. На сторінках «Селянської Правди» Сергій Пилипенко підіймав гострі політико-економічні питання та проблеми, такі як голод, боротьбу із «куркульництвом», впровадження «колективізації», «продподатку» та «сільської грошової позики», тощо. Культурні питання,

здебільшого, стосувалися усуненню безграмотності на селі, розповсюдженню преси і роботи сількорів, створенню так званих селянських будинків та селянських шкіл, окремі статті були присвячені роботі літературної спілки «Плуг».

Поряд із тим, що в газеті обговорювалися проблеми української мови та культури, української бідноти, українського села в цілому Сергій Пилипенко на так званій передовиці публікував свої ж статті пропагандистсько-агітаційного характеру з яскраво-вираженими назвами, подібними до комуністичних гасел, які завдавали певної однаковості абсолютно всієї періодичної преси того часу. Поруч із тим публікувалися замітки і дописи про необхідність «чистити» ряди членів комуністичної партії та активно проводити антирелігійну програму тощо.

Як відомо, в 1933 році Сергія Пилипенка було розстріляно як «ворога народу». Після довгих років відданості комуністичній справі, але після щирого мріяння про краще життя для українського народу. Певне дослідження є необхідним для розкриття сутності проблеми жертв політичного терору, які намагалися будувати державність в тоталітарних умовах.

Білоножко І. Г.
Науковий курівник: Юрченко Л.І.
НУЦЗ України

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ НАЦІЇ

З історичної точки зору «спосіб життя» – це поняття, яке характеризує особливості повсякденного життя людей. Воно охоплює працю, побут, форми використання вільного часу, задоволення матеріальних та культурних потреб, участь у суспільному та політичному житті людей. Отже, здоровий спосіб життя - це спосіб життєдіяльності, спрямований на збереження та покращання здоров'я людини.

Здоровий спосіб життя є ключовим аспектом для збереження генофонду нації. Генофонд, який відіграє ключову роль у визначенні генетичної різноманітності та спадкової інформації популяції, є важливим ресурсом для кожної нації. Збереження генофонду має безпосередній вплив на загальний стан здоров'я нації, її продуктивність і розвиток.

Важливість збереження генофонду для майбутнього держави важко переоцінити. Генофонд охоплює генетичну спадкову інформацію популяції, відображаючи генетичну різноманітність і спадковий потенціал. Цей ресурс є базовим для збереження і подальшого розвитку національної ідентичності та культурної спадщини.

Забезпечення збереження генофонду має безпосередній вплив на стан здоров'я всієї нації. Генетична різноманітність формує оптимальні умови для адаптації до змін у навколишньому середовищі.

Зберігання генофонду фактично гарантує, що нація матиме потенціал для боротьби з різними хворобами і здатність до пристосування до змін у навколишньому світі. Водночас генофонд впливає на розвиток науки і технології. Збереження генетичного багатства розширює можливості для наукових досліджень і відкриттів у галузі генетики та медицини. З точки зору культури, генофонд впливає на спадкову спільноту, передаючи унікальні риси та традиції наступним поколінням. Збереження генофонду сприяє розвитку мов, обрядів, мистецтва та інших аспектів культурної ідентичності.

Найважливішим аспектом збереження генофонду нації є здоровий спосіб життя. Цілком очевидним є той факт, що це не просто питання особистого благополуччя, але й ключовий аспект збереження національної ідентичності та історичної спадщини. Здоровий спосіб життя передбачає раціональне харчування, фізичну активність, відмову від шкідливих звичок тощо.

Загальновідомо, що майбутнім будь-якої нації є діти. Саме тому питання формування здорового генофонду нації змушує акцентувати увагу саме на них. Одним із головних завдань сучасної освіти є створення освітнього середовища для розвитку здорової учнівської та студентської молоді, формування у неї

свідомого ставлення до свого життя, оволодіння навичками здорового способу життя. Здорове молоде покоління – це запорука стабільного розвитку держави, один із чинників її позитивного міжнародного іміджу.

Для збереження генофонду нації також важливо дотримуватися здорової екології, охороняти природні ресурси та дбати про стан навколишнього середовища.

Таким чином, збереження генофонду нації є завданням, яке потребує спільних зусиль усіх членів суспільства. Здоровий спосіб життя є основою для досягнення цієї мети та збереження історичної спадщини та культурної різноманітності нації.

Збереження генофонду має бути ключовим вектором розвитку державної політики будь-якої країни для майбутньої стійкості та процвітання країни та культури. Вона впливає на здоров'я, науку, технологію та культурну спадщину, що робить її однією з найважливіших справ сучасного суспільства.

Борисова Ю.Д., Коновченко Д.Є.
Науковий керівник: доц. Демочко Г.Л.
Харківський національний медичний університет

РОЛЬ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА ЯК ЦЕНТРА НАЦІОНАЛЬНОГО І КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Самоідентичність і самовизначення є важливими рисами для становлення будь-якої нації. Українці завжди виборювали право бути незалежними і доводили культурну автентичність. Під призмою сучасних подій питання про популяризацію української національної ідеї стоїть дуже гостро, саме тому ми хочемо звернутися до історії діяльності справжнього аналітичного центру українства, яким стало Наукове товариство імені Шевченка, загальнонавчване скорочення – НТШ.

Постало НТШ у буремні роки, коли українське суспільство зазнало значних політичних та військових втрат, а українська еліта була знищена, як і думка про те, що українці – окремий народ. Усе зводилося до поняття

«малоросійства» – дуже зручного для російської імперії штучного терміну всього українського. Отже, українцям вчергове треба було доводити свою окремішність, а відтак – зберегти й мову, як невід’ємний маркер нації. Саме тому на теренах України у 1873 році постає Наукове товариство імені Шевченка, яке вже 1892 року стало розгалуженою організацією на кшталт справжньої багатопрофільної академії наук.

Учасники товариства стали активними виразниками третьої хвилі піднесення українства, коли українська ідея постала у весь зріст, а прообраз нації став більше реальним, ніж примарні уявлення кілька десятиків років тому. НТШ наголошувало на негайному втіленні двох базових для відродження засад – українського часу та українського простору. До розбудови цих понять залучилися провідні науковці – члени товариства: Степан Рудницький, Омелян Огоновський, Степан Смаль-Стоцький, які розбивали вщент ідею московії про те, що українська мова є діалектом російської, а українці – це росіяни, які забули власну мову. У питаннях державності потужні дослідження провів Михайло Грушевський, підтримали його ідеї географи, фольклористи, етнографи.

Усі роки Наукове товариство імені Шевченка обстоювало ідею української державності, а також демонструвало усьому світові хижачку політику метрополій по відношенню до українських земель. Супротивлячись етноциду, який вчинила радянська влада 1939 року, НТШ відновило свою діяльність в екзилі, засновуючи відділення спочатку в країнах Західної Європи, а потім і у відділених куточках. Повернення наукової організації до України стало можливим лише у 19189 році.

Діяльність НТШ сьогодні – звитяжний приклад боротьби проти загарбників. В усі часи, які б заборони чи загрози не нависали над організацією, вона поставала знову і знову, відроджуючись і в часі, і в просторі. Приклад НТШ демонструє, що дух українства незламний ані століття тому, ані сьогодні.

Галій Я.І., Шевченко В.С., Гонтаренко Л.О.
Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.
Національний університет цивільного захисту України, Харків

СТАЛІНСЬКИЙ ТЕРРОР УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Спроба розгляду сталінського терору та знищення українського народу виявляє глибокий слід цієї трагедії в історії. Історичний контекст та наслідки цих подій не тільки засвідчують тоталітарний характер сталінського режиму, але й вказують на важливість вивчення та пам'яті для попередження подібних злочинів у майбутньому.

Сталінський терор став руйнівною епохою для українського суспільства. Масові репресії та голодомор 1932-1933 років були зброєю у знищенні українського народу. Депортації та політичні репресії спрямовані на підкорення і знищення української ідентичності, заборона мови та релігії були інструментами управління та підкорення. Сталінський режим став порушником основних прав та свобод народу.

Голодомор став злочином проти гуманітарного права та катастрофічним наслідком політичних рішень. Політичні репресії та терор були інструментами утримання влади, а сталінська диктатура як система пригнічення. Соціальна дезінтеграція та руйнування сімей стали наслідки масових депортацій та репресій, знищення культурної спадщини та втрата унікальних аспектів української історії та традицій.

Важливо зберігати історію для запобігання подібним трагедіям у майбутньому. Терор як засіб формування нового суспільства стають пробою переписати історію та створити «нового людину» за рамками української ідентичності і сьогодні. Колективізація стала впливом політики примусового об'єднання сільськогосподарських господарств на економіку та життя населення. Стратегіями виживання українців були намагання опиратися або адаптуватися до сталінського режиму.

Велику роль в системі опору відігравали інтелігенція та культурні еліти у визволенні суспільства від тоталітарного владарювання. Сталінський терор вплинув на переформування політичної системи та влади в незалежній Україні. Важливо вивчати та розуміти сталінський терор для запобігання повторенню подібних трагедій у сучасному світі. Втручання в релігійну свободу та переслідування і заборона віросповідань стали складовою частиною сталінського терору.

Політичні репресії у вищих освітніх закладах були спрямовані на знищення інтелектуальної еліти та розвиток суспільства в цілому. Переселення національних меншин та сталінські депортації призвели до втрати більшості провідних етнічних груп.

Втрата довіри до системи була тим чинником, що впливає на ментальне здоров'я нації. Масові депортації та репресії проти різних соціальних груп обернулися мільйонами загиблих, включаючи інтелігенцію, селян та інші верстви населення.

Висновок Терор охопив політичні, економічні, соціокультурні та гуманітарні аспекти життя українського народу. У світлі цих фактів важливо продовжувати вивчення історії, розкривати правду та пам'ятати про жертви цієї трагедії, щоб сучасне суспільство могло уникнути повторення подібних катастроф у майбутньому. Важливо вивчати та визнавати сталінський терор як злочин проти людства для знань всієї міжнародної спільноти про злочини проти українського народу, щоб визнати винною систему тоталітарного терору, що знов підіймає голову. Важлива підтримка від інших країн у розкритті правди та визнанні страждань українського народу. Вивчення сталінського терору допомагає формувати національну ідентичність та патріотизм.

ПРО ЗБИРАННЯ ТЕРМОМЕТРІВ ТА ШПРИЦІВ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

Після здобуття влади в Україні більшовики зіткнулися з великими проблемами щодо необхідності забезпечення населення продуктами харчування, паливом, питною водою та медичною допомогою.

Щодо останнього – для цього були утворені окремі надзвичайні комісії – як на всеукраїнському, так і на місцевому рівнях. В цілому становище з медичною допомогою та при цьому ставлення до власних громадян чудово ілюструє наказ Всеукраїнської надзвичайної санітарної комісії від 24 квітня 1920 р. «Про примусове збирання термометрів та шприців на всій території України». У наказі йшлося про те, що через необхідність забезпечення лікувальних закладів військового та цивільного відомств достатньою кількістю термометрів та шприців Всеукраїнська надзвичайна санітарна комісія ухвалила:

1. Поширити дії наказу про примусовий збір термометрів та шприців у місті Харкові на всю територію України.

2. Кожен Домовий комітет має надати один справний максимальний термометр.

3. Колишні власники аптек та аптекарських магазинів зобов'язані незалежно від Домового комітету зробити внесок – два справних термометри та один справний шприц для підшкірних ін'єкцій.

4. Від збору звільнялися червоноармійці, робітники та медичний персонал – лікарі, фельдшери, акушерки та сестри милосердя.

5. Проведення у житті цього наказу покладалося на Губернські надзвичайні санітарні комісії.

6. Усі зібрані термометри та шприци мали зберігатися на складах оздоровчих відділів. На доставлені термометри мали видаватися квитанції з печаткою місцевого відділу охорони здоров'я.

7. Після закінчення збору Губернські надзвичайні санітарні комісії мали розподіляти зібрані термометри та шприци між цивільними та військовими установами. Про результати збору та розподілу Губернські надзвичайні санітарні комісії мали повідомляти Фармацевтичному бюро при всіх Всеукраїнських надзвичайних санітарних комісіях.

8. Будинкові комітети та колишні власники аптек та аптекарських магазинів, які не здали термометри та шприци, обкладалися штрафом 50 000 карбованців або заарештовувалися в адміністративному порядку на 2 місяці.

Не треба, навіть, коментувати, якими методами вирішувалась проблема нестачі медичних інструментів. Проте, як відомо, ставка на силу і примус не дала очікуваних результатів і через рік від політики «воєнного комунізму» в цілому (у т.ч. – і у медицині) більшовики вимушені були відмовитися.

Дягілев Р.О.
Науковий керівник: Шишкіна Є.К.
НТУ «ХП»

ОРДИНАЦІЯ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО: ПРАВОВА ПАМ'ЯТКА НА ТЛІ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ

В умовах повномасштабної російської агресії 2014-2024 рр. стратегічно важливого значення для України набула підтримка партнерських відносин з Польщею, як держави, що виконує роль транзитного коридору до країн Європейського Союзу та транспортною хабу для військової допомоги ЗСУ від НАТО. Однак ускладнення українсько-польських стосунків внаслідок економічних суперечностей наприкінці 2023 р.- на початку 2024 рр. зумовлює необхідність дослідження українсько-польських відносин з метою їхньої оптимізації. Важливим аспектом цього завдання є вивчення історичного досвіду співіснування українського і польського народів. Зокрема, одним з ключових етапів в історії українсько-польських відносин є укладання такої правової пам'ятки як «Ординація реєстрового Війська Запорозького, виданої у грудні 1638 р.

Необхідність мобілізації усіх наявних ресурсів для участі у Лівонській війні 1558-1583 рр. змусила урядові кола Речі Посполитої піти на певні поступки у розв'язанні українського питання. Так, влада частково легалізувала козацький стан, проголосивши у 1572 р. створення реєстрового козацтва. Його завданням стала охорона кордонів Речі Посполитої та виконання поліційних акцій. Прийняті на державну службу козаки були звільнені від сплати податків, отримали власне судочинство і право на землеволодіння. Однак надання привілеїв виокремленій групі козацтва, що пішла на співпрацю з польською владою не компенсувало наслідків дискримінаційної політики Речі Посполитої стосовно її православних підданих. Наприкінці XVI – на початку XVII ст. низка селянсько-козацьких повстань стали серйозним викликом для польської влади. Спроби використати реєстрове козацтво для придушення антиурядових виступів в цілому виявилися невдалими. Реєстровці брали активну участь у повстаннях очолюваних Т.Федоровичем, П.Бутом, Я.Острянином, Д.Гунєю. Однак, замість перегляду своєї колонізаторської політики у Наддніпрянщині, влада Речі Посполитої вдалася до посилення репресивних заходів. Як наслідок, у грудні 1638 р. варшавський вальний сейм видав законодавчий акт під назвою «Ординація Війська Запорозького реєстрового, що перебуває на службі Речі Посполитої». Згідно з цим документом чисельність реєстрового козацтва було скорочено до 6 тис. осіб. Козацькі права і привілеї істотно обмежили. Кадрова політика Війська Запорозького реєстрового повністю підпорядковувалася бюрократичним процедурам Речі Посполитої. Стосовно реєстровців було вжито заходів жорсткої станової сегрегації: вищі командні посади могла посісти лише шляхта, козакам заборонялося мешкати в містах Речі Посполитої (окрім Черкас, Чигирин, Корсуня). Польська влада суворо відстежувала місцеперебування реєстровців, погрожуючи смертною карою за несанкціоновані відвідини Запорозької Січі.

Реалізуючи положення «Ординації» Річ Посполита спробувала організувати блокаду Запорозької Січі. Запорожцям заборонялося здійснювати морські походи. Запроваджувалася ротація реєстрових полків на Січі, з метою

здійснення карально-наглядових функцій за низовцями. Таким чином, урядові кола Речі Посполитої у 1638 р. по суті відмовилися від позитивного досвіду українсько-польської співпраці у сфері протидії московській та турецькій збройній експансії. Натомість було взято курс на посилення контролю за реєстровим і низовим козацтвом. У поєднанні з посиленням феодално-кріпосницького та релігійного гніту стосовно українського православного населення вищеназвані чинники стали передумовами Української революції XVII ст., що відіграла фатальну роль в долі Речі Посполитої.

Жиляєв Н.Є.
Науковий керівник: Шишкіна Є.К
НТУ «ХП»

БУДАПЕШТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ: НЕВИТРЕБУВАНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Питання виробництва, зберігання, використання і розповсюдження зброї масового знищення стало одним з головних чинників формування світового порядку у другій половині XX – на початку XXI ст. Міжнародні угоди (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р., Конвенція про біологічну зброю 1975 р., Вайомінзький меморандум 1989 р., Конвенція про хімічну зброю 1993 р., Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань 1996 р.) посилили контроль у сфері застосування військових технологій пов'язаних зі зброєю масового знищення, однак виявилися нездатними забезпечити її повну ліквідацію. На сучасному етапі є вірогідна інформація лише про чотири держави, які за власною ініціативою повністю позбулися найбільш руйнівного виду зброї масового ураження. У 1989 р. припинила програму з виробництва ядерної зброї Південно-Африканська республіка. Ядерне роззброєння Білорусії, Казахстану та України відбулося протягом 1992-1996 рр., що стало своєрідним підбиттям підсумків доби «холодної війни». Увагу світової громадськості 5 грудня 1994 р. було прикуто до подій пов'язаних з підписанням Будапештського меморандуму, за яким

Україна відмовилася від третього за розмірами ядерного арсеналу у світі й позбулася засобів його доставляння (стратегічних бомбардувальників і міжконтинентальних балістичних ракет). Здавалося б, процес ядерної демілітаризації на пострадянському просторі мав би позитивно вплинути на процес зміцнення світової безпеки. Однак події російсько-української війни 2014-2024 рр. наочно продемонстрували, що реальна геополітика на початку XXI ст. звела нанівець миротворчий потенціал держав з без'ядерним статусом. Світ знову опинився на межі нової гонитви озброєнь, в тому числі цілком ймовірно і зброї масового ураження.

Карпенко К.М.
Науковий керівник: Харламов М.І
НУЦЗ України

СПЕЦІАЛЬНІ СЛУЖБОВІ ЗНАКИ РОЗРІЗНЕННЯ ВОГНЕБОРЦІВ УСРР 1920-Х РОКІВ

В сучасній Україні в умовах війни зростає роль Державної служби України з надзвичайних ситуацій. На нашу думку, також є актуальною історія українських пожежних, оскільки майбутні рятувальники та інші громадяни України знаючи про славетну історію боротьби з надзвичайними ситуаціями, можуть більш шанобливо ставитися до вогнеборців, до їх важкої та небезпечної служби. Одним з аспектів історії пожежно-рятувальної справи є історія спеціальних знаків розрізнення, що є майже не дослідженою темою в сучасній вітчизняній історії.

Нарукавні знаки командуючого складу пожежної охорони були наступними: на світло-синьому сукні вишитий сріблом трикутник, що складався з двох язиків полум'я, скованих ланцюгом, в основі трикутника – драбина. Всередині верхнього трикутника – пожежна каска на фоні схрещених сокир, над нею була емблема «серп та молот». Під драбиною (основною

верхнього трикутника) був такий самий трикутник з світло-синього сукна, загостренням униз, що був обшитий срібним галуном, на який командирам нашивалися знаки службового розрізнення – срібні кутки («пташки»).

Окружний пожежний інспектор носив чотири кутки, помічник окружного інспектора – три кутки, молодший інспектор – три кутки, інструктор – два кутки; брандмайор – чотири кутки, помічник брандмайора та старший брандмейстер – три кутки, брандмейстер команди – два кутки, помічник брандмейстера команди – 1 куток. Петлиці зі світло-синього сукна мали форму звуженого до плеча трикутника, у командирів були обшиті срібним галуном. На петлицях кріпилася емблема, на якій зображувалася горизонтально розташована драбина та сковане ланцюгом полум'я. У звичайних пожежних на петлицях були букви, що позначали назву команди або її номер, з металу білого кольору. Форма одягу та знаки розрізнення добровільних вогнеборців були аналогічними формі та знакам комунальних професійних пожежних. Відмінність виявлялася лише у кольорі петлиць та нарукавного знаку. Петлиці і нарукавний знак були червоного кольору, а гудзики, емблема головного убору, знаки розрізнення виготовлялися з жовтого металу. У рядових вогнеборців на рукавах замість знаків нашивалася емблема спеціальності – сокира у сокирників, ствол у трубників, підкова та кінська голова у кучерів тощо.

Історія знаків розрізнення вітчизняних рятувальників є науково актуальною та достатньо цікавою темою. Вивчення фалеристики українських пожежних може допомогти більш глибоко дізнатися про цікаві моменти життя та служби вогнеборців. В подальшому можливі дослідження фалеристики вітчизняних борців з пожежами у 1930-1940-х роках.

ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР.: ТРАГЕДІЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ СПРИЙНЯТТЯ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ ДОБИ «ВЕЛИКОЇ ДЕПРЕСІЇ»

Події 2014-2023 рр. наочно продемонстрували важливість ефективної комунікації українського суспільства зі світовою спільнотою для подолання наслідків гуманітарної кризи спровокованої російським вторгненням. Як показала практика, вплив на громадську думку залишається важливим інструментом лобювання політичних та соціально-економічних інтересів України на Заході. Завдяки об'єднаним зусиллям українських ЗМІ, громадських організацій, волонтерських спільнот світ дізнався про реальні масштаби української трагедії. Однак реакція світової громадськості виявилася неоднозначною. Так, наприклад, якщо Парламентська асамблея Ради Європи та Парламентська Асамблея НАТО протягом квітня-травня 2023 р. визнали дії Росії проти України геноцидом, то Комісія ООН з розслідування порушень в Україні у вересні 2023 р. оголосила, що не знайшла достатніх доказів для визнання геноциду з боку Росії. Понад 90 років тому Захід теж не був одностайним в негативній оцінці наслідків хлібозаготівельної компанії реалізованою радянською владою в УСРР протягом 1932-1933 рр. Таким чином, виникає об'єктивна необхідність вивчення феномену подвійних стандартів у ставленні світової громадськості до українського питання.

Передусім, слід відзначити, що всупереч інформаційній блокаді з боку уряду СРСР суспільство країн Заходу знало про голод в Україні. Досить змістовну інформацію про гуманітарну катастрофу в республіці надавали працівники іноземних дипломатичних місій та закордонні фахівці, що працювали на той час в УСРР. Однак глобальна економічна криза 1929-1939 рр. («Велика Депресія») змусила провідні західноєвропейські держави та США в першу чергу дбати про власні інтереси. Здійснюючи програму індустріалізації СРСР став надзвичайно вигідним економічним партнером для Заходу. В червні

1933 р. на Міжнародній економічній конференції у Лондоні нарком іноземних справ СРСР М.М. Литвинов оголосив про наміри Радянського Союзу витратити на закордонні контракти близько 1 мільярда доларів. Угоди на постачання до Радянського Союзу обладнання для промисловості, транспорту й електростанцій стали порятунком для промисловості США і Німеччини. До 1933 р. на радянських новобудовах працювали 6550 інженерів-іноземців, яким вдома загрожувало безробіття. Американські інженери, що працювали над зведенням Харківського тракторного заводу і Дніпровської гідроелектростанції отримали вищі урядові нагороди Радянського Союзу. Перші трактори ХТЗ були виготовлені за ліцензією компанії «International Harvester». Гідротурбіни фірм «General Electric» та «Newport News Shipbuilding» було встановлено на Дніпрогесі. Підприємницькі кола Заходу, зваблені вигідними угодами з СРСР погодились з тим, щоб промисловий та інтелектуальний потенціал їхніх країн працював на зміцнення більшовицького тоталітарного політичного режиму. Тому виступ голови Ради Ліги Націй Йоганна Людвіга Мовінкеля 29 вересня 1933 р. на 76-й сесії Ліги Націй про Голодомор в Україні не зустрів належної уваги з боку західного суспільства. У 1933 р. США встановили дипломатичні відносини з СРСР. Наступного року Радянський Союз було прийнято до Ліги Націй.

Таким чином, західне суспільство перебуваючи в екстремальних умовах Великої Депресії досить інертно поставилося до необхідності надання адекватної правової й моральної оцінки внутрішній політиці СРСР у 1932-1933 рр. Українське питання не набуло належного резонансу у суспільно-політичному дискурсі країн західної демократії, затьмарене очікуваннями дивідендів від економічної співпраці з більшовицьким режимом. Тому, на сучасному етапі, українське суспільство формує стосунки з Заходом повинно будувати їх як систему, що враховує багатофакторність міжнародних зв'язків і взаємозалежність світових економічних процесів.

ГЕНЕАЛОГІЯ РОДУ РЕПІНИХ

Побутує думка, що художник – це посередник між культурою, релігією та народом. Саме таким був Ілля Юхимович Рєпін – митцем, що відомий своїми першокласними картинами у стилі реалізму.

На сьогоднішній день накопичено безліч історико-культурних досліджень про творчість Іллі Юхимовича Рєпіна, але натомість залишається маловідомою доля близьких та нащадків художника для широкого кола читачів.

Висвітленню генеалогічному питанню родини Рєпіних, присвятили свої праці В. Москвін, Є. Сабодаш, О. Лосіковська. Питання подальшої долі нащадків Іллі Рєпіна досліджувала С. Бучаста, яка у своїй роботі суттєво доповнила родинне дерево вищезгаданої сім'ї. Але дослідження, сфокусоване на нащадках Рєпіних, що є нашими сучасниками, проводиться вперше. Тож актуальність цього дослідження полягає у необхідності заповнити прогалини у родоводі родини Рєпіних та дослідити подальшу долю його нащадків.

І.Ю. Рєпін був одружений двічі – з Вірою Шевцовою та Наталією Нордман. Від першої дружини мав 4 дітей: Віру, Надію, Юрія і Тетяну. На превеликий жаль, життя майже усіх його прямих нащадків обірвалось раптово, а доля склалася трагічно. Донька Надія мала психічний розлад, його онук Гай останні роки життя провів прикутим до лікарняного ліжка, зовсім осліплий. Інший онук, Дій – був розстріляним НКВС за «контрреволюційну діяльність».

Менш трагічною долею були наділені його споріднені нащадки. Багато з них пішли стопами великого майстра, ставши художниками. Зокрема, не можна не згадати видатну київську художницю Лесю Хоменко, її дідуся – Степана Рєпіна, та й сам Ілля Васильович Рєпін, дядько й тезка митця, майстерно писав портрети близьких. Його далека прапрапраонука – відома чеська письменниця Марія Жигуліна.

Проте, життєвий шлях окремих представників родини Рєпіних ще не розкритий у повному обсязі, що відкриває можливості для подальших пошуків.

СУЧАСНА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ

Від набуття Україною незалежності й до 2005 року частково зберігалися радянські традиції відзначення свят, ювілейних дат та комеморативні практики. За часів президентства Віктора Ющенка, з 2005 року, в Україні політика пам'яті змінюється на користь національного підходу. Зокрема, у 2006 році Верховна Рада визнала Голодомор геноцидом, а 2008 році у Києві був відкритий Національний музей Голодомору-Геноциду. Пізніше, у 2015 році був прийнятий закон, який засуджує комуністичний та нацистський режими та забороняє поширення їх символіки. Пізніше, у 2018 році, Верховна Рада прийняла закон про реабілітацію жертв комуністичних репресій та у 2019 році закон про День пам'яті політичних репресій Великого терору.

Нині в Україні політику пам'яті реалізовує Український Інститут Національної Пам'яті, що заснований у 2006 році. Потрібно зазначити, що основними завданнями УІНП є подолання тоталітарного минулого, відкриття й популяризація української історії, фіксація в національній пам'яті новітніх подій – Майдану та війни з росією. За відносно короткий час науковцями УІНП було реалізовано низку важливих проєктів, що спрямовані на прощання українців із комуністичним минулим і конструювання нового проукраїнського світобачення в контексті європейської історії.

Одним із найбільших здобутків сучасної політики пам'яті стало переосмислення Другої світової війни й запровадження нових комеморативних практик. Мова йде про закон «Про День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» (№9278). Він передбачає, що День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні щороку відзначатиметься в Україні 8 травня. Відповідний законопроект Верховна Рада схвалила 29 травня 2023 року. Також, одним із символів став мак, який було обрано для вшанування пам'яті українців, котрі загинули під час Другої

світової війни. Червоний мак – це традиційний для України символ скорботи, що оспівується в народних думах як образ пролитої козацької крові. Водночас мак – це прийнята в Європі емблема пам'яті жертв Першої та Другої світових війн.

Зараз ми живемо у час творення історії нової України. Кожен з нас обрав свій фронт. Свій шлях до нашої Перемоги. Існує багато засобів популяризації історичних знань: це різного роду відеопродукти на історичну тематику – від фільмів до відеороликів; виставкові проєкти; видавничі проєкти – книги, збірники документів; різного роду відкриті заходи – лекції, семінари, конференції, вебінари, дискусії про різні історичні події чи постаті, тощо. Всі ці форми роботи мають вплив на певну категорію людей, тому дуже важливою є саме комплексна реалізація політики національної пам'яті. Переконана, що наше покоління збереже національні традиції, почуття приналежності до свого народу, особисту відповідальність за його безпеку і гордість за нашу історію.

Кремінь А.В.
Науковий керівник: Харламов М.І
НУЦЗ України

ОДНОМІСЯЧНІ КУРСИ З ПІДГОТОВКИ ПОЖЕЖНИХ ПРИ КАМ'ЯНЕЦЬКОМУ ХІМІЧНОМУ ТЕХНІКУМІ (1927 Р.)

В Україні в умовах військових дій значну роль відіграє ДСНС України – «герої без зброї». Науково актуальним питанням є також історія освіти українських борців з пожежами, на нашу думку, ми можемо взяти історичний досвід підготовки рятувальників для сучасної освіти пожежних. Одним з цікавих освітніх «проєктів» було створення пожежних курсів на західній Україні.

Одномісячні пожежні курси при Кам'янецькому хімічному технікуму мали забезпечити підготовку кваліфікованих пожежних для частини округів західної України. Навчання мало тривати 1 місяць, починаючи з 15 квітня 1927 року. Вчитися могли представники вогнеборчих організацій Кам'янецької,

Проскурівської, Могилівської округ. У відборі кандидатів перевагу надавали районним пожежним інструкторам, які після отримання свідоцтва про закінчення освітнього процесу могли використовувати отримані знання та досвід у практичній пожежній роботі. З Кам'янецької округи запрошували 16 осіб, з Проскурівської – 16 осіб, з Могилівської – 14 осіб. Для роботи курсів виділяли 2193 карбованці згідно затвердженого кошторису.

Для управління освітнім процесом створювали комісію у складі представника округового відділу державного страхування – Клімової, округового відділу місцевого господарства – Роднової, хімічного технікуму – Манжурнет. Головою курсів призначили інженера Манжурнет (із заробітною платою 40 карбованців на місяць), який мав з 1 до 15 квітня 1927 року забезпечити проведення усієї необхідної технічно-організаційної та господарчої роботи для проведення занять. Програма навчальних курсів надавалася Укрдержстрахом із узгодженням з НКВС. Хімію вивчали протягом 8 годин, фізику – 8 годин, пожежну тактику – 24 години, пожежну профілактику – 8 годин, будівельні правила – 8 годин, вогнетривке будівництво – 16 годин, політграмоту – 8 годин, страхову справу – 8 годин, українську мову і пожежне діловодство – 8 годин. Усього на теоретичне навчання виділялося 96 годин. Стільки ж годин давалося і на відпрацювання практичних навичок.

Цікавим був викладацький склад курсів. Хімію читав професор хімічного технікуму Красніков, фізику – викладач Ус, пожежну тактику та профілактику – викладачі Романовський та Архипенко, будівельні правила – професор Бауер, вогнетривке будівництво – голова курсів Манжурнет, страхову справу – викладач Ломакін, політичну грамоту та українську мову мали читати призначенці наркомату освіти. Головними у справі практичних занять призначалися Романовський та Архипенко.

Під час навчання предметів робився акцент на пожежну безпеку. Протягом вивчення хімії курсанти отримували загальні поняття про хімічні явища, хімічні процеси під час горіння та гасіння, досліджували якості «...води, повітря та кисню, як найбільш діяльних елементів горіння та гасіння, хімічні

продукти, небезпечні у вогневому відношенні, хімічні продукти, небезпечні у сполученні з вогнем, водою, повітрям або іншими хімічними речовинами, процеси самозаймання, хімічне вогнегасіння». Вивчалися фізичні процеси, закони про властивості рідин, повітря, тепла, тиску. Розглядалася будова та робота парових машин, двигунів внутрішнього згорання, автомобілів.

Історія освіти українських пожежних є науково актуальною та важливою темою. Вивчення короткотривалої професійної освіти пожежних УСРР може допомогти більш глибоко дізнатися про професійну підготовку вітчизняних рятувальників. В подальшому можливі дослідження історії професійної освіти вітчизняних борців з пожежами у 1930-1940-х роках.

Масненко Н. С.
Науковий керівник: Скляр В. М.
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАН України (м. Київ)

ЕТНІЧНИЙ СКЛАД ТА ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯЛТУШКІВСЬКОГО РАЙОНУ МОГИЛІВСЬКОЇ ОКРУГИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРЕПИСУ 1926 РОКУ)

Важливою і малодослідженою темою в сучасній українській етнології є чисельність та етнічний склад населення окремих міст та районів. Попри те, що головною складовою джерельної бази за цією тематикою є перепис населення 1926 року, статистичні матеріали якого дають змогу з'ясувати вказані проблеми в регіональному вимірі. Це стосується і визначення чисельності та етнічного складу населення Поділля, зокрема Ялтушківського району Могилівської округи.

Варто підкреслити що наукових праць, які безпосередньо присвячені дослідженню чисельності та етнічного складу Ялтушківського району Могилівської округи в 1926 році не існує. Лише в наукових працях Арсена Хоменка досліджено етномовні процеси за результатами перепису населення 1926 року в межах округ тодішньої УСРР. Однак А. Хоменко був

репресований, а його науковий доробок зберігався в «спецсховищі» і не був доступним і тому не використовувався дослідниками в радянську добу.

Ялтушківський район створено 7 березня 1923 року з колишніх Ялтушківської, Чемерисо-Волоської, Замехівської, Женишковецької, Снитківської та Маріянівської волостей. Центр району знаходився в Ялтушкові, а сам район був у складі Могилівської округи. 19 листопада 1924 року цей район розширено за рахунок приєднання села Філянівка Воньковецького району Кам'янецької округи та села Примошениця Барського району Могилівської округи. Ялтушківський район розташовувався в північно-західній частині Могилівщини та межував із Ново-Ушицьким та Воньковецькими районами Кам'янецької округи, а також з Барським, Копайгородським та Муровано-Куриливецькими районами Могилівської округи.

13 вересня 1930 року згідно з постановою ВУЦВК «Про реорганізацію округ УСРР» Могилівська округа, а її терени приєднано до Вінницької округи. Постановою ВУЦВК від 3 лютого 1931 року «Про реорганізацію районів УСРР» Ялтушківський район ліквідовано та передано до Барського району. 17 липня 2020 року внаслідок адміністративно-територіальної реформи терени Барського району, зокрема і колишнього Ялтушківського району ввійшли до складу нового Жмеринського району Вінницької області.

До Ялтушківського району у 1926 році входило 12 сільських рад, які об'єднували 71 населений пункт. Окрім Ялтушкова, яке мало статус містечка (селища міського типу), всі мешканці району належали до сільського населення. Чисельність населення Ялтушківського району становила 32962 особи (8434 домогосподарств). Середня чисельність 1-го домогосподарства району становила 3,9 осіб, тобто 10 домогосподарств об'єднували 39 осіб. Частка Ялтушківського району серед загальної чисельності населення Могилівської округи становила 6,31 % (32 962 особи із 522 036 осіб). Кожен 16-й мешканець Могилівщини проживав у межах Ялтушківського району.

Абсолютну більшість серед населення цього району в етнічному складі становили українці – 93,18% (30 716 осіб із 32 962 особи). У цьому районі

невелику частку населення становили євреї – 5,30 % (1747 осіб із 32 962 особи). Однак згідно з постановою ВУЦВК від 14 січня 1926 року «Про встановлення точного реєстру селищних рад в залюднених пунктах з переважним єврейським населенням на терені УСРР» Ялтушків визнавався населеним пунктом «з переважаючим єврейським населенням». Мінімальним був рівень частки росіян – 0,40% (133 особи) та поляків – 0,70% (234 особи).

Отже, частка населення Ялтушківського району серед населення Могилівської округи була досить незначною. Етнічний склад населення району характеризувався етнічною однорідністю, адже абсолютну більшість становили українці. Незначною була частка євреїв, переважна більшість яких зосереджувалася в районному центрі Ялтушкові. У 1931 році Ялтушківський район ліквідовано, а його територію передано до Барського району, а з 2020 року – до Жмеринського району Вінниччини. Досить перспективним є дослідження чисельності та етнічного складу населення усіх інших районів Поділля за статистичними матеріалами перепису населення 1926 року.

Михайленко В.О., Гангалова К.С.
Науковий керівник: Кабачек В.В.
НТУ «ХП»

ПРО ЗАБОРОНУ В'ЇЗДУ ДО ХАРКОВА

У 1919 р., при встановленні радянської влади, Харків наповнили чисельні органи влади – Рада народних комісарів, різноманітні Народні комісаріати, Головні управління палива, промисловості, сільського господарства, освіти, залізниць тощо.

Дуже скоро гостро постало питання про хронічну нестачу житла. Це було не дивно. Місто декілька разів під час бойових дій переходило з рук в руки. Жителі міста жартували, що влада у місті змінюється скоріше, ніж пори року. Результати обстрілів, пожеж, евакуацій, пограбувань ніхто не поспішав виправляти. Нового житла практично не будували: чисельні цегельні

простоювали, а робітники здебільше служили у війську, а не займалися відновленням зруйнованого війною господарства.

Тому, з причини надзвичайно критичного стану житлового питання в місті Харкові Рада народних комісарів УСРР 10 березня 1919 р. оголосила всім приватним особам про заборону в'їзду до міста – цілком в дусі політики «воєнного комунізму», яку почали запроваджувати на території України.

Приміські жителі повинні були отримувати дозвіл на тимчасове перебування в Харкові від своїх повітових виконкомів. Щоправда, це правило не поширювалося на осіб, які привозили продукти та зупинялися у місті на строк не більше двох днів. У влади вистачило розуму второпати, що з такими постановами і до штучного голоду недалеко.

Усі, хто тимчасово приїжджав до Харкова, або в Харківську губернію за своїми особовими справами, крім особливо важливих випадків, а також приїжджі з інших радянських республік повинні були мати обов'язковий дозвіл на в'їзд у місто від губернських або повітових виконкомів.

Порушення цієї обов'язкової постанови тягнуло за собою стягнення у розмірі до 10 000 карбованців, або арешт на строк не менше трьох місяців.

Видача квитків на Харків по всіх станціях залізниць повинна була здійснюватися лише після пред'явлення дозволу відповідних виконкомів.

Будинковим комітетам, домовласникам, керуючим будинками, адміністрації готелів, мебльованих кімнат та особам завідувачів реєстрацією мешканців заборонялося прописувати усіх гостей міста без пред'явлень ними дозволу на в'їзд.

Постанова не поширювалася лише на залізничних службовців, які мали службові квитки, видані комісарами відповідних служб, а також на військовослужбовців, які мали свідоцтво про відрядження.

Таким чином нова влада спробувала керувати потоками біженців, приватних осіб, селян, демобілізованих військових. Проте такі заходи мали лише короткочасний ефект, і навіть вже у повоєнні 1920-ті рр. житлове питання стояло у місті Харкові досить гостро.

РАДЯНІЗАЦІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Радянська Західної України була частиною загальної політики СРСР, спрямованої на встановлення комуністичного режиму на всіх окупованих ним територіях. Спроби Росії перетворити Україну на складову частину неорадянського геополітичного проєкту на поч. ХХІ ст. зумовлюють посилену увагу до відповідного досвіду радянського державотворення 1939-1941 рр. на західноукраїнських землях.

Радянська влада проголосила нову політику побудови соціалістичного суспільства, що передбачала перетворення всіх сфер життя за радянськими принципами. Одним з основних способів радянської була демонтаж польських та інших державних структур і заборона українських політичних організацій. СРСР встановив власну політичну систему на західноукраїнських землях, включаючи створення підконтрольній комуністичній партії Ради народних депутатів.

У рамках радянської було проведено загальну кампанію соціалізації, включаючи колективізацію сільського господарства та індустріалізацію, що означало перехід від приватної власності на землю до колективного володіння. Було проведено індустріалізацію регіону, орієнтовану на розвиток важкої промисловості, створення великих комбінатів та заводів.

Вживання української мови була обмеженою, а використання російської мови заохочувалося в школах та державних установах. Пропаганда комуністичної ідеології серед місцевого населення передбачала гіперболізацію ролі СРСР у економічному розвитку регіону. Радянська Західної України призвела до значних соціальних і культурних змін. Радянська влада провела активну репресивну політику проти «ворожих елементів», що призвело до масових репресій та депортацій місцевого населення.

В цей період багато людей зазнали політичних переслідувань, були розстріляні або засуджені до довгих термінів ув'язнення. Радянізація в Західній Україні тривала до початку Другої світової війни, коли ці регіони були окуповані Німеччиною. Не зважаючи на певний опір, радянська влада залишила значний слід в історії Західної України і вплинула на політичний, економічний і соціальний розвиток регіону.

Налегач І.В., Гонтаренко Л.О.
Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.
НУЦЗУ України

ГОЛОДОМОР (1932-1933 рр.): ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Актуальність вивчення теми Голодомору 1932-1933 рр. полягає в тому, що російсько-українську війну 2014-2024 рр. теж можна вважати геноцидом українського народу. Сьогодні людям на окупованих територіях немає, що їсти, вони помирають не тільки від травм, а й від голоду.

Причиною Голодомору було прагнення тодішньої окупаційної влади більшовицької Росії «викачати з України хліб». Наслідком злочину геноциду, окрім фізичного вбивства мільйонів людей, стало руйнування традиційного українського устрою життя. Голод став зброєю масового біологічного знищення українців, на довгі десятиліття порушив генетичний фонд народу, призвів до морально-психологічних змін у свідомості українців. Традиційна культура та народні звичаї зазнали деформації. Голодомор повністю змінив звичний порядок господарювання на селі. На десятки років українські селяни були зведені до становища безправних колгоспників, позбавлених паспортів та пенсій. Психологічними наслідками Голодомору стали почуття вини та сорому. Люди відчували провину за те, що не змогли врятувати рідню, сором за аморальні вчинки, які чинилися задля виживання.

Вбачаємо спільні моменти між Голодомором та сучасною війною в Україні, а саме: проблема голоду в Україні не перестає існувати, а навіть

загострюється, адже на окупованих територіях, де тривають бойові дії, не працюють магазини. У людей відсутні кошти для придбання продуктів. Волонтери також не можуть приїхати туди через велику кількість обстрілів. Ворог не тільки робить все можливе, аби залишити людей без їжі, він знищує нашу націю за допомогою ракетних обстрілів. Все як і в 1932-33 роках, але ще з більшою люттю та ненавистю. Переважна більшість людей починає хворіти й внаслідок чого помирати через те, що елементарно не вистачає вітамінів.

Отже, можна зазначити те, що Голодомор був штучним. Москва організувала геноцид українського народу, щоб зробити його залежним від окупаційної влади.

Ніконова І. В.
Науковий керівник: Фатальчук С. Д.
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет» Україна, м. Слов'янськ

РЕАЛІЗАЦІЯ КРАЄЗНАВЧОГО ПРИНЦИПУ З ОРГАНІЗАЦІЄЮ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

В умовах реформування сучасної української системи освіти набувають особливої гостроти питання, пов'язані з переосмисленням соціального, ціннісно-сміслового та праксіологічного статусу науки в сучасному соціокультурному суспільстві, його гуманістичного призначення та світоглядної спрямованості. Ефективність модернізації системи освіти неможлива без застосування інноваційних підходів до освітнього процесу в умовах діджиталізації, що знайшло відображення у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту».

На сьогодні, актуальною є реалізація краєзнавчого принципу у вирішенні виховних завдань, пов'язаних з залученням учнів до історичного та культурного досвіду свого народу. Різні аспекти вказаної проблематики висвітлювалися у працях М. Костомарова, Д. Багалія, С. Русової, Н. Весселя, В. Зуєва, Я. Герда, В. Сухомлинського, А. Харченко, Г. Сорокіної та інших вчених.

Відомо, що першим вітчизняним науковцем, який зробив величезний внесок у методику викладання історії та географії на краєзнавчій основі, був В. Зуєв, який розробив підручник з даного предмета у 1786 році. За широке використання місцевого матеріалу виступав М. Костомаров, який дотримувався думки, що краєзнавчі екскурсії допомагають учням зрозуміти історію в її живій реальності, а не як певну абстрактну схему та дають можливість здобувачам освіти побачити на власні очі ті місця, про які вони читають у книгах, і відчуті їхній дух. Д. Багалій у праці «Методика шкільної історії» (1910) звернув увагу на роль краєзнавства у навчальному процесі. Він вважав, що краєзнавство є важливим засобом патріотичного виховання молоді. С. Русова, у статті «Шкільні екскурсії і їх значення» (1911) розглядає роль екскурсій у навчальному процесі, як частину шкільної освіти. Вона стверджувала, що екскурсії допомагають зробити навчання більш ефективним і сприяють всебічному розвитку особистості учня.

На сьогодні виділяють кілька видів екскурсій: природничі, історичні та виробничі. Для нас особливий інтерес представляє краєзнавча екскурсія, яка передбачає відвідування різних об'єктів культурної спадщини, наприклад архітектурних пам'яток, музеїв, художніх виставок рідного краю. У рамках краєзнавчих екскурсій учні долучаються до культури свого народу. Як зазначає О. Барабанова, під час екскурсій діти дізнаються про традиції, культуру і звичаї народу, знайомляться з географією, історією, рідної місцевості. Для розширення знань про культуру та мистецтва рідного краю, в рамках позаурочної діяльності можна здійснити екскурсію до краєзнавчого музею. Сучасна освіта сміливо зробила крок у вік цифрових технологій. Система віртуальної реальності дає людині високоінформативні засоби, надаючи людині тривимірну візуальну інформацію про синтезований віртуальний світ. У цих умовах серед різних видів екскурсій найбільш затребуваними стали віртуальні. Так, О. Барабанова та А. Харчено вважають, що використання онлайн-екскурсій сприяє розвитку різних сторін психічної діяльності учнів. Під час перегляду такої екскурсії, у класі виникає атмосфера спільної пізнавальної

діяльності. О. Барабанова зазначає, що перевагами цієї форми організації процесу творення є доступність, можливість повторного перегляду, наочність, наявність інтерактивних завдань.

На нашу думку, в сучасних умовах військового стану, коли здійснення краєзнавчих екскурсій стало ускладненим і навіть небезпечним для здоров'я учнів (обстріли, заміновані території), застосування її віртуальної форми набуло особливої значущості. Нажаль наше дослідження тільки частково означило проблематику реалізація краєзнавчого принципу з організацією екскурсійної діяльності школярів. В подальшому плануємо розробити методіку проведення онлайн краєзнавчих екскурсій для учнів загальноосвітньої школи.

Петлінська Ю. В.
Науковий керівник: Робак І. Ю.
НТУ «ХП»

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІТЛЕРІВСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ – АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

В умовах повномасштабного вторгнення Росії на територію України, проблема життя наших співвітчизників в окупації знову стала актуальною. Адже ті порядки, що встановлюють агресори в 2022–2023 роках, дуже нагадують гітлерівський «новий порядок». Обидва окупаційні режими мають схожі елементи у використанні силових методів, експлуатації ресурсів і порушенні прав людини для досягнення своїх цілей. Обидва режими широко послуговувались (а рашистський послуговується й донині) практиками масових репресій, геноциду, катувань, позбавлення волі та вбивств мирних жителів.

Під час Другої світової війни Україна стала місцем трагічних подій, пов'язаних з окупацією нацистською Німеччиною. Вплив гітлерівської окупації на історію країни та життя її населення був надзвичайно значущим. Однією з

актуальних проблем вітчизняної історичної науки є вивчення повсякденного життя українців за часів гітлерівської окупації.

Ця тема є ключовою для розуміння того, як змінювався спосіб життя людей, як вони адаптувалися та виживали в умовах складної ситуації. Також важливим аспектом є вивчення стратегій виживання та спротиву українського населення. Умови життя під контролем нацистського режиму створили складні виклики для збереження національної ідентичності та культурних цінностей.

Проблематика окупаційного режиму також розглядає вплив гітлерівської окупації на розвиток економіки та соціальних структур в Україні. Зміни в економічних умовах та розподілі ресурсів найчастіше призводили до складнощів для населення, і вивчення цих аспектів відображає глибокий вплив воєнного періоду на повсякденне життя громадян.

Важливо також аналізувати реакцію українців на окупаційну владу та їх взаємини з іншими національностями в умовах воєнного конфлікту. Це дозволяє краще зрозуміти соціальні динаміки того часу та реалії міжетнічних відносин.

Вивчення повсякденного життя під час гітлерівської окупації дозволяє виявити зміни в соціальній структурі, системі цінностей, освітній, медичній та культурній сферах. Це сприяє виявленню впливу війни на психологію людей, їх моральний стан та ставлення до індивідуального і національного ідентитету.

Розглядаючи дану проблему, історики розширяють і поглиблюють розуміння того, як екстремальні обставини вплинули на життя звичайних людей, на формування їхньої ментальності. Дослідження повсякденного життя під час гітлерівської окупації є важливим етапом у створенні повноцінного історичного нарративу та розуміння національного досвіду в період Другої світової війни для використання його заради нашої сучасної Перемоги.

ПРО СПРОБИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ВИЛУЧИТИ ЗБРОЮ У НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В 1919 Р.

Захопивши владу у Наддніпрянщині в 1919 р., комуністи дуже чітко розуміли, що велика кількість зброї, яка була в наявності у населення є небезпечною. Тому було прийнято декрет про добровільну здачу зброї.

У термін до 15 березня 1919 року населення України зобов'язували всю наявну на руках зброю здати у найближчі повітові районні військові комісаріати. За здачу зброї селянам пропонувалося отримати необхідні їм предмети господарства: сукно, хустки, шкіру, цвяхи, сокири, пили, коси, серпи, підкови та інше за вартістю зданої зброї, відповідно до запропонованого еквіваленту.

Після зазначеного терміну надавався десятиденний пільговий термін на здачу зброї на вищевказаних підставах з пониженням розцінок на 10% за кожний прострочений проти першого терміну тиждень. Після закінчення пільгового терміну, тобто 24 березня 1919 року, зброя повинна була вилучатися безкоштовно, а винні у не здаванні зброї повинні були сплатити штраф до 3 000 карбованців.

За несправну зброю плату планували видавати зі зниженням розцінки в залежності від серйозності пошкодження. За справну зброю видавався сільському населенню ордер на отримання певного товару. За російську трьохлінійну гвинтівку давали півтора аршину ситцю, або півтора аршину вовни, або три фунти залізного товару, або 8 підків, або три коси, або три серпи, або три граблі, або вісім фунтів шкір на ремонт, або 10 фунтів старої шкіри в обрізках, або 9 лопат, або три балалайки, або пізнього насіння для посіву за вартістю попередніх речей, або оселедців, або п'ять головних хусток, або один фунт мила або 10 фунтів гасу. За решту зброї міг бути виданий ордер на отримання борони, або хомута шлейки колісного ряду. Справний патрон

оцінювали в 14% від вартості гвинтівки, запасні частини ствола – в 30%, справне ложе - в 20%. 50% від вартості російської гвинтівки платили за справну іноземну гвинтівку, 50% за автоматичний справний пістолет, 50% за справний револьвер, а за справний кулемет - 180%. На відміну від селян, у містах здача зброї повинна була проводитися тільки під квитанції без видачі ордерів на одержання речового постачання. Після закінчення зазначеного терміну весь склад будинкових комітетів будівель, в яких виявляли зброю, судили революційним трибуналом.

Таким чином, радянська влада спробувала вилучити чималу кількість зброї у населення. Як бачимо, її обіцянки нагадували схему прямого товарообміну, який намагалися реалізувати згодом при переході до непу і запровадженні продподатку. Проте, ані у 1921 р., ані, тим більше, у 1919 р. в УСРР не було необхідних матеріальних ресурсів для втілення подібних ідей у життя. До того ж, зрозуміло, що у розпалі війни такі заходи в принципі не могли спрацювати і численна зброя невдовзі «заговорила» у руках учасників потужного селянського повстанського руху. Останній був спрямований спочатку проти більшовиків з їх політикою «воєнного комунізму», а надалі – вже проти їх основного супротивника – білогвардійців. Так що, як це не парадоксально, невиконання вказаного декрету значною мірою обернулося на користь тієї самої більшовицької влади, яка його видала.

Применко О.О.
Науковий керівник: Мотенко Я.В.
НТУ «ХП»

РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Революція Гідності, що відбулася в Україні протягом листопада 2013 р. - лютого 2014 р., мала значний вплив на українське суспільство, сприяючи становленню та утвердженню національної самосвідомості. Революція, яка

відбулася на Майдані Незалежності в Києві, стала символом боротьби за демократію, свободу і незалежність. Мільйони українців об'єдналися, виступаючи проти корупції та авторитаризму, вимагаючи змін у країні. Ці події відіграли важливу роль у формуванні нової української ідентичності.

Однією з ключових дат Революції Гідності є 21 листопада 2013 року, коли президент Віктор Янукович відмовився підписати угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Цей вчинок спричинив масові протести, які перетворились на масштабний рух за зміни в країні. 20 лютого 2014 року, коли на Майдані відбулися криваві події, що спричинили загибель десятків людей, Україна втратила багато своїх найкращих синів і дочок, але й одержала унікальний досвід спільності та об'єднаності.

На фоні цих подій виникло нове українське національне самосприйняття. Люди різних вікових категорій та соціальних груп об'єдналися під загальним прапором – любові до своєї країни та прагнення побудувати сучасне, демократичне суспільство. Молодь виявила неймовірну активність та мобілізацію, ставши головною силою, що об'єднала країну. Вона грала ключову роль у протистоянні за свої права та майбутнє України. Молодь активно долучилася до протестів на Майдані Незалежності в Києві та в інших містах України, де вона виступала проти корупції, авторитаризму та неправомірних дій влади.

Їхня участь полягала в організації масових заходів, таких як мітинги, демонстрації, блокування вулиць та об'єктів державної влади. Молодь активно використовувала соціальні мережі та медіа для мобілізації громадян, спілкування та поширення інформації про події, що відбувалися на Майдані.

Багато молодих активістів брали участь в організації медичної та гуманітарної допомоги, дбали про порядок під час акцій та забезпечували комунікацію між учасниками протестів. Вони, завдяки своїй активності, визначили новий образ України, громадяни якої сповнені гордості за свою країну та готові її захищати.

Події Революції Гідності знайшли своє відображення в українській культурі та мистецтві. Вони стали джерелом натхнення для багатьох українських художників, письменників, музикантів та інших творчих особистостей, які зробили свій внесок у формування і вираження нової української ідентичності. Українські письменники та поети створили твори, що відображали героїзм та самовідданість людей під час Революції Гідності. Вони описували події на Майдані, тлумачили почуття й емоції українців, їхню боротьбу за ідеали та мрії про світле майбутнє. Твори, такі як «Небесна сотня» видавництва «Фоліо», «Слово Майдану» Олега Виноградова та інших авторів, стали символом пам'яті про ті події.

Мистецтво також відіграло важливу роль у відтворенні Революції Гідності. Художники створювали картини, фотографії, інсталяції, плакати що відображали боротьбу та солідарність українців. Графіті на стінах міст містили символіку та образи, які нагадували про ці важливі історичні події. Музика відіграла важливу роль у висловленні підтримки Революції Гідності. Українські музиканти створювали пісні, що відображали дух та атмосферу тих подій. «Вставай» гурту Океан Ельзи, «Брат за брата» гурту Kozak System та інші композиції стали гімнами майданного періоду.

Культурні події, виставки, літературні читання, концерти та інші форми мистецької експресії проводилися з метою підтримки та вшанування пам'яті про тих, хто вистояв на Майдані та загинув за свої ідеали. Це дозволило українському суспільству відчувати власну силу та об'єднаність через культурні прояви солідарності.

Сьогодні, українці продовжують нести спадок Революції Гідності. Вони прагнуть зберегти демократичні цінності, підтримуючи ідеали та той дух солідарності, який з'єднував народ у часи руху за зміни. Ці події лишають свій відбиток на сучасному українському суспільстві, засвідчивши його невтомне прагнення до прогресу.

ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛО ВІД ВІЙНИ

Війна, що триває в Україні, має глибокий вплив на психологічний і соціальний добробут її населення. Окрім фізичних руйнувань і жертв, бойові дії призвели до проблем із психічним здоров'ям і значних порушень соціальних структур і систем підтримки. Забезпечення психологічної та соціальної реабілітації має першочергове значення для подолання комплексних і взаємопов'язаних наслідків війни для окремих осіб і громад.

У зв'язку з цим, постає необхідність інтегрованих зусиль із психологічної та соціальної реабілітації та стратегії, які застосовуються в Україні для вирішення цих проблем. Досліджуючи психологічний і соціальний вплив війни та поточні ініціативи з реабілітації, ми сподіваємося підкреслити важливість міждисциплінарного підходу до лікування та реінтеграції.

Війни та конфлікти мають глибокі психологічні та соціальні наслідки, впливаючи на окремих людей, родини та цілі громади. На даний момент, в Україні спостерігаються наступні наслідки війни для її населення:

- психологічна травма - насильство, втрата та нестабільність можуть призвести до низки проблем психічного здоров'я, включаючи посттравматичний стресовий розлад, депресію та тривогу;

- переміщення та соціальна дислокація: зазначимо, що конфлікт призвів до переміщення багатьох людей і сімей, що призвело до втрати будинків, громад і мереж соціальної підтримки;

- горе та втрата - багато українців пережили смерть близьких, що призвело до глибокого горя, складних процесів трауру та потреби в підтримці після втрати;

- соціальна фрагментація - громади розірвані, а довіра між сусідами та соціальна згуртованість підірвані, що ускладнює відновлення соціальних структур.

Усвідомлюючи багатогранні виклики, з якими стикаються постраждалі внаслідок конфлікту, Україна докладаеть спільних зусиль для забезпечення комплексної психологічної та соціальної реабілітації, до яких можна віднести:

1. послуги з охорони психічного здоров'я: Україна розширила доступ до послуг з питань психічного здоров'я, включаючи консультування, терапію та психіатричну допомогу, щоб задовольнити психологічні потреби постраждалих;

2. програми соціальної підтримки - були створені ініціативи щодо відновлення соціальних зв'язків і мереж підтримки, сприяючи згуртованості та стійкості громад;

3. допомога з урахуванням травм: програми реабілітації включають принципи допомоги з урахуванням травм, щоб гарантувати, що люди отримують підтримку, яка чутлива до їхнього травматичного досвіду.

4. освіта та обізнаність - кампанії з підвищення обізнаності мають на меті зменшити стигматизацію, пов'язану з проблемами психічного здоров'я, і заохотити людей шукати допомоги. Освітні програми також зосереджені на травмі та стійкості;

5. реінтеграція в громаді - зусилля з реінтеграції переміщених осіб у їхні громади мають важливе значення для відновлення соціальних структур і сприяння соціальній реабілітації.

Незважаючи на те, що Україна досягла вагомого прогресу у вирішенні питання психологічної та соціальної реабілітації, залишаються численні проблеми. Ці виклики включають обмеження ресурсів, труднощі надання послуг у зонах конфлікту та триваючу небезпеку в багатьох регіонах. Вирішення цих викликів є життєво важливим для забезпечення комплексної відповіді на потреби постраждалих осіб і громад.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека. За умов нинішнього воєнного стану виконання українською державою відповідальності перед людиною за свою діяльність багатократно ускладнюються. Але значення реалізації соціальної політики держави за даних умов так само багатократно зростає. Українська держава і громадяни України опинились в особливих обставинах військової дійсності, які вимагають від цих двох політичних суб'єктів налагодження адекватних відносин. Основою цих відносин є зворотні дзеркальні процеси: захисту громадянином України своєї держави та захисту державою своїх захисників. Отже, воєнний стан вимагає трансформації соціальної політики щодо захисту українських громадян, що означає швидке удосконалення соціальної роботи.

Повномасштабна агресія спричинила в країні масове переміщення. Громадяни лишають свої домівки та евакуюються з тимчасово окупованих територій в пошуках безпеки і захисту. Згідно інформації Міністерства соціальної політики кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб досягає близько 4,9 млн осіб. Всі вони невідкладно потребують соціальної допомоги.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні впливу військового стану на зміст соціальної роботи в Україні, основних викликів, які постають перед нею та формулювання пропозицій для вдосконалення ефективності соціальної роботи в даній ситуації.

Однією з проблем є те, що багато сімей знаходиться за кордоном і це посилює стан референтної депривації для військовослужбовців. Одним із

негативних чинників, який впливає на морально-психологічний стан військового є та обставина, коли деякі сім'ї не мають наміру повертатися додому. А отже виникає ще одне питання щодо нейтралізації соціальним працівником негативного впливу на військовослужбовців.

Особливими категоріями є сім'ї військових, взятих в полон, безвісно зниклих та сім'ї загиблих. Чоловіки, дружини та діти таких військовослужбовців перебувають у важкому психологічному стані, що характеризується постійним відчуттям невизначеності, тривоги, страху, провини, нерозуміння як жити далі, а в крайньому випадку переживанням горя. Отже, до викликів що постали перед соціальною роботою під час війни можна віднести:

- 1) Роботу з внутрішньо переміщеними особами;
- 2) роботу з військовослужбовцями та ветеранами війни;
- 3) роботу із сім'ями військовослужбовців.

На основі вищезазначеного можна сформулювати перспективи соціальної роботи в Україні:

1) Створення державних центрів надання безкоштовної психологічної та юридичної допомоги постраждалим від війни.

2) Введення структури соціальної роботи до військових частин, яка включала б в себе чотири напрями спрямовані як на військовослужбовців, так і на членів їх сімей: правова допомога, матеріальна допомога, психологічна допомога та соціальний патронаж.

3) Створення груп сімейної готовності. До таких груп необхідно включити офіцера-психолога, військового капелана та лідера з числа дружин або чоловіків військовослужбовців. Головною метою такої групи є надання підтримки, роз'яснення та інформування членів сім'ї через комунікацію між членами родини, командною ланкою та волонтерами.

ЗЛОЧИНИ КАРАЛЬНОЇ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ

Дослідження жахливого періоду сталінського режиму 30-х років ХХ ст. в Україні буде актуальним, на нашу думку, ще багато років. Часи розкуркулення та Голодомору 1932-1933 рр. співзвучні й на сучасному етапі в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Сталінська тоталітарна система, керована з Москви, знищила і вбила мільйони українських селян – дорослих і дітей. І, на жаль, не отримала за це належного покарання.

Не оминуло це лихо і наших предків. У 1932 р. розкуркулили нашого прадіда по батьківській лінії Олійника Феодосія Марковича (1890-1932 рр.). Він мешкав у селищі Верхній Салтів Харківської області та був працюючим селянином.

Прізвище Олійник пов'язано з видом безпосередньої його діяльності. Сімейну справу розпочав прадід нашого діда – Олійник Марк Йосипович, заснувавши маслобійню. Наш прадід з дитинства був присутній на виробництві, тому розумів, як працюють машини і як їх полагодити. Весь робочий процес був нескладний і не потребував багато людей. Таким чином, члени сім'ї намагалися своїми силами виробляти соняшникову олію.

Феодосій Маркович був фахівцем сімейної справи, займався як керівництвом, так і ремонтом обладнання, що дозволяло вибудувати технологічну лінію виробництва олії, також, безпосередньо брав участь у процесі переробки соняшникового насіння.

Олійник Феодосій Маркович прагнув не тільки до успішного життя для рідних, а й до успішного розвитку своєї громади. Для здійснення своєї мети він замовив та оплатив нове обладнання з переробки насіння з Німеччини. Обладнання приїхало, але на тривалий час запаковане, залишилось Радянській

владі.

Утиски з боку радянської влади і відповідальність за свою родину змусили його завершити родинну справу. Представники радянської влади «пропонували» Феодосію Марковичу все віддати державі, при цьому застосовували методи фізичних тортур, що, на нашу думку, в подальшому спричинило його ранню смерть. Внаслідок, кати забрали маслобійню і все майно. Після цього Феодосія Марковича разом із жінкою та доньками Вірою, Наталкою і Надією погнали до Сибіру. Прадід до Сибіру не доїхав, помер по дорозі. На щастя, всі його рідні вижили і з часом змогли повернутися до рідного Харкова.

На жаль, до цього часу документи не збереглися, вони були втрачені. Про трагедію нашої родини було почуто з розповіді бабусі. Так сталось, що вона намагалася судитися з державою за втрачене майно своєї родини. Знайшла свідків тих подій, подала позов до суду, але «гуманний» суд радянської влади їй відмовив. Бабуся збиралась подавати до Європейського суду, але не встигла. Суд навмисно затягував розгляд справи, через це свідки страшних катувань і жахів того часу, оскільки вже були людьми похилого віку, померли. Отже, за ті звірства, на жаль, ніхто не поніс жодного покарання.

Сьогодні ми є свідками того, який терор використовує вже путінський режим позбавляючи мирних жителів України їжі, житла, майна і життя.

Старкова В.Д., Левченко Є.Д., Васильченко М.М.
Науковий керівник: Демочко Г.Л.
Харківський національний медичний університет

ЗНАЧУЩІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЕТНОГРАФІЇ В ІСТОРИЧНИХ ПОДІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Гуманітарна освітня складова – засаднича база для сучасної людини, громадянина, патріота своєї країни. Мета роботи – висвітлити значущість етнографії та акцентувати увагу на вивченні цього предмету не тільки для

профільних спеціальностей, але й для тих студентів, хто впритул не вивчає історичну науку.

Етнографія є наукою, яка вивчає походження й культурно-побутові ознаки народу, соціально-культурні зв'язки у суспільстві, його становлення, розвиток і особливості, студіює процеси, які «контролюють» і впливають на поведінку народу. Зазначимо, довгий час етнографія трималася на плечах науковців діаспори, які чи не найбільше розуміли особливості українців, їх менталітету, генетичного коду нації. До революції 1917 року в Україні не існувало жодної наукової чи науково-дослідної установи, де б розроблялися проблеми української етнографії. Не вивчалася етнографія в університетах, не було й профільних товариств тощо. У 1930-х роках сталінська репресивна машина звела нанівець досягнення освітян, науковців, аматорів – усіх, хто почав потужну роботу з метою пробудження національної свідомості українців під час революції. В Україні почалися десятиліття мертвої мовчанки, але не за її межами.

Олекса Воропай видав 1963 року у Лондоні свою наукову працю «Етнографія. Наука про націю», назва якої говорить сама за себе: етнографія – це наука про націю. В радянську добу етнографія з ідеологічних міркувань була занедбана, зведена до вивчення побуту малороса – «меншого брата» із комплексом меншовартості, який формувався століттями. За словами О. Воропая, який ретельно вивчив радянську етнографію, вона не мала нічого спільного із справжньою наукою, ба більше – була відверто шкідливою для українців. На превеликий жаль, базові наукові поняття підміняли викривленими тезами про «пролетарський інтернаціоналізм», а згодом основними завданнями етнографії стало «комуністичне виховання советського народу». У кожній сфальшованій публікації радянської доби яро поставав великодержавний російський шовінізм, метою якого було стирання кордонів та утворення образу «советського громадянина» – покірного мовчазного раба-манкурта.

Застосовуючи всі знання, отримані завдяки етнографічним дослідженням, стає зрозумілим, яким чином ми можемо зміцнити нашу державу. Люди мають

можливість розглядати всі соціальні процеси не тільки з власної точки зору, а й враховуючи дослідження і набуток незалежних науковців у сфері етнографії. Коли виникають тимчасові труднощі, пов'язані з бойовими діями, нестачею електрики або широких можливостей проводити вільний час, ми згадуємо більш важкі історичні події, коли України вистояла, не зламалася, зберегла свої коріння та автентичність. Колись російська імперія вже нав'язувала свій погляд на життя, свої настанови та закони, намагалася знищити українську мову, призначити свої свята. Не вийшло тоді – і не вийде й зараз. Важливою мірою допоможуть в цьому знання, які надає етнографія. Саме ця наука цементує наш український дух, виступаючи як прапор близької перемоги.

Таким чином етнографія є наукою, що сприяє розвитку патріотизму у суспільстві й зміцненню культурних зв'язків. Вона має викладатися в усіх закладах освіти задля формування свідомого громадянина.

Сухонос В.О.
Науковий керівник: Мотенко Я.В
НТУ «ХП»

БІЙ ПІД КРУТАМИ: ІСТОРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Події російсько-української війни 2014-2023 рр. засвідчили важливість ознайомлення суспільства з навичками інформаційного протиборства з метою підвищення його стійкості до ворожих інформаційно-психологічних операцій. Важливим аспектом російської пропаганди є дискредитація реальних історичних подій, що стали українськими об'єднавчими політичними символами. До найвідоміших з них належить бій на залізничній станції Крути 29 січня 1918 р. між підрозділами армії УНР і червоногвардійськими загонами РРФСР. Вже на початку 2000-х рр. проросійськи налаштовані ЗМІ розгорнули інформаційну компанію спрямовану на спаплюження історичної пам'яті про бій під Крутами та використання його як своєї ілюстрації недолугості політичного керівництва УНР. Слід відзначити, що в цьому випадку об'єктом

російської інформаційної атаки стало міфологізоване сприйняття українською громадськістю історії першої радянсько-української війни 1917-1918 рр. Романтизоване трактування тих подій відомими представниками української інтелігенції (М. Зеров, В. Дурдуківський, С. Єфремов, Л. Старицька-Черняхівська, П. Тичина) згодом витіснили у колективній історичній пам'яті українського суспільства правдиву інформацію про бій під Крутами. Як наслідок, набув поширення історичний міф про недосвідчених дітей – «300 українських студентів-спартанців» кинутих урядом УНР у нерівний бій з метою власного порятунку. Однак насправді загін крутян складали 20 старшин, чотири сотні Першої київської юнацької школи ім. Б. Хмельницького, на 400 юнкерів якої й ліг основний тягар бою, 80 добровольців із підрозділів Вільного козацтва з Ніжина та Перша сотня Студентського куреня Січових Стрільців зі 120 вояків. Таким чином, студенти, які, слід зазначити, добровільно приєдналися до військових УНР, становили десь четверту частину оборонців Крут.

Червоногвардійські загони вели наступ на Київ двома групами вздовж залізниці: одна – з боку Гомеля через Бахмач, інша – з боку Харкова через Полтаву. Ці залізничні гілки з'єднувались на вузловій станції Крути. Підрозділи УНР під Крутами мали якомога довше стримувати більшовиків, при цьому не йшлося про «стояти до останнього», адже більшовики дійсно переважали вдесятеро, і в певний момент українські бійці забрали вбитих та поранених і відступили в напрямку до Києва, руйнуючи за собою залізничну колію. Однак одна студентська чота відірвалася від своїх, потрапила в полон і була розстріляна. За сучасними оцінками загальна кількість загиблих українців під Крутами становила 70-100 оборонців, у тому числі 27 вояків Студентської чоти. Червона гвардія втратила 300 бійців.

Таким чином, бій під Крутами засвідчив професіоналізм військових УНР і патріотизм української молоді. Завдяки грамотно організованій обороні крутянам вдалося на чотири доби зупинити просування ворога до столиці та завдати йому болючих втрат. Втрати української сторони не були марними. В

умовах сучасного російсько-українського збройного протистояння українському суспільству є життєво необхідним усвідомити важливість об'єктивного наукового дослідження власного минулого з метою унеможливлення інвазивних маніпуляцій зі своєю колективною історичною пам'яттю.

Тертичний Є.Д., Печенов О.П.
Науковий керівник: доц. Кабачек В.В.
НТУ «ХП»

ПРО ДОЛЮ ЧЛЕНІВ УРЯДУ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Існує крилата фраза: «революція пожирає своїх дітей». Вона веде свій початок з Великої французької революції, коли вчорашні соратники почали знищувати колишніх колег і прозвучала з вуст Жоржа Дантона перед його стратою в 1794 році. Сенс фрази у тому, що із продовженням революції запекла боротьба між колишніми соратниками стає неминучою і ті, яким революція дала до рук кермо державної влади, гинули одними з перших. Даний аспект політичної історії є особливо показовим в контексті вивчення суспільних процесів, що супроводжували встановлення і еволюцію більшовицького режиму у Наддніпрянській Україні.

11 грудня 1918 р. було оголошено склад Тимчасового робітничо-селянського уряду радянської України. Його членами стали – Георгій П'ятаков, Євгенія Бош, Еммануїл Квірінг, Володимир Затонський, Федір Сергєєв (Артем), Юрій Коцюбинський, Климент Ворошилов, Василь Аверін, Іван Кудрін.

У січні 1919 р. постановою Тимчасового робітничо-селянського уряду (з 28 січня 1919 р. – Ради народних комісарів УСРР) його головою було призначено Християна Раковського, а членами уряду – Василя Аверіна, Федора Сергєєва (Артема), Климента Ворошилова, Опанаса Жарко, Володимира Затонського, Еммануїла Квірінга, Валерія Межлаука, Георгія П'ятова, Мусія Рухимовича. Секретарем уряду був Мусій Грановський.

Цікаво, що частина членів цього уряду не належала ні до робітників, ні

до селян. Наприклад, Мусій Лазаревич Грановський (з родини міщан), Володимир Петрович Затонський (син волосного писаря), Георгій (Юрій) Михайлович Коцюбинський (син класика української літератури), Еммануїл Іонович Квірінг (син волосного писаря), Валерій Іванович Межлаук (син викладача), Георгій (Юрій) Леонідович П'ятаков (син директора цукрового заводу). Своїм життєвим прикладом члени уряду УСРР продемонстрували суворість тоталітарного режиму, що формувався, навіть до цілком лояльних до нього високопосадовців.

Певно, найбільше пощастило Клименту Ворошилову. Він був Народним комісаром з військових та морських справ, обіймав різні партійні посади. І хоча під його керівництвом війська не перемогли в жодній битві, не кажучи про війну, він отримав звання маршала Радянського Союзу в 1935 р. А помер Климент Єфремович у грудні 1969 р., на 89 році життя.

Бориса Йосиповича Магідова, незважаючи на арешт у 1939 р., було виправдано. Помер він у 1972 р. на 88 році життя, маючи статус персонального пенсіонера СРСР. Василя Кузьмича Аверіна у 1937 р. було заарештовано та засуджено на 8 років таборів. Після звільнення 1945 р. він був убитий невідомими. Було Василеві Кузьмичу 61 рік. Артем (Федор Андрійович Сергеев) загинув 24 липня 1921 року під час випробування аеровагону. Було йому 38 років. Мусій Лазаревич Грановський загинув 1941 р., будучи бійцем народного ополчення. Було йому 51 рік. Опанас Михайлович Жарко помер від хвороби 1939 р. Було йому 52 роки. Всіх інших урядовців було знищено в роки сталінських репресій.

Івана Михайловича Кудріна – у жовтні 1937 р. (було йому 44 роки), Володимира Петровича Затонського – у липні 1938 р. (49 років), Георгія (Юрія) Михайловича Коцюбинського – у березні 1937 р. (41 рік), Еммануїла Іоновича Квірінга - у березні 1937 р. (51 рік), Валерія Івановича Межлаука – у липні 1938 р (45 років), Георгія (Юрія) Леонідовича П'ятакова – у січні 1937 р. (47 років), Мусія Львовича Рухимовича - у липні 1938 р. (49 років), Християна Георгійовича Раковського – у вересні 1941 р. (68 років)

Таким чином, більшість членів радянського уряду України потрапили у жорна боротьби за владу та загинули, оголошені шпигунами та ворогами народу.

Толстошеев С. І.

Науковий керівник: Пузиренко Я. В.

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ФРАЗИ КУЛЬЧИЦЬКОГО: «ХТО НЕ ЗНАЄ СВОЄЇ ІСТОРІЇ, ТОЙ НЕ ВАРТИЙ СВОГО МАЙБУТНЬОГО»

Молодь – це скарб і надія нації, тим більш в умовах війни, коли наша країна веде боротьбу за виживання. Найкращі сини і дочки України віддають життя за свободу нашого народу, але це все буде марно, якщо ми не зробимо висновків з того, що зараз відбувається. Роками Росія вела гібридну війну проти України, особливо це відчувалось у інформаційному просторі, де нас, ще з перших років незалежності «годували» контентом, в якому неозброєним оком простежувалася пропаганда цінностей країни агресора. Зараз автор тез продемонструє на прикладі двох серіалів і одного мультсеріалу, як саме це відбувалося.

Роками на нашому телебаченні транслювався серіал «Кадети», де поширювався культ війни і непереможності Московії, і наші підлітки роками споживали цей контент, що сильно впливало на їх світогляд. Також створювався міф про «дурних і недолугих хохлів» в серіалі «Моя чудова няня», який також роками дивилася наша молодь. На дитячу аудиторію росіяни почали працювати трохи пізніше, створивши серію мультфільмів про українських богатирів, де зобразили «дурного» київського князя, який неспроможний керувати державою. Цим самим розробники мультфільмів вбивали в голову дітям наратив про жалюгідність Київської Русі, а іншими деталями показували, що саме Московія на сході Європи є геополітичним і духовним центром. Із-за цих чинників ще змалечку у дітей будувалося викривлене враження про минуле нашої країни, автор тез відчув це на власному

прикладі. А серіали з пропагандистським підконтекстом сприяли русифікації підростаючого покоління. Це все в цілому призвело до того, що великий відсоток молоді не цікавився історією власної країни, бо Україна була «не в моді». Хоча заради справедливості потрібно додати, що не було багато загальнодоступних ресурсів для вивчення і ознайомлення з даного роду темами. Лише після 2015 року на україномовних YouTube каналах почали з'являтися відео, де цікаво пояснювалося про минуле України.

Нажаль, вчителі з історії України в школах теж не сильно заохочували дітей до вивчення цього предмету, бо подавали теми не як щось, що сильно може вплинути на світогляд, а просто нудний урок, на якому не обов'язково уважно слухати. Через це в останні роки на ЗНО і НМТ випускники не обирали цей предмет для складання, бо було складно і не цікаво готуватися. Автор тез обрав саме цю дисципліну на НМТ 2023 року, але деякі випускники навколо не розуміли цього, мовляв «а яку це тобі користь принесе в майбутньому».

Молодь повинна цікавитися історією, щоб розуміти, що агресія Московії це не те, що раптово сталося у 2022 році, а ланцюжок подій, який тягнеться ще з часів Гетьманства, а якщо розібратися, то можна провести паралелі з часів Київської Русі. Автор тез радить всім ознайомитися з історико-розважальним каналами «Історія без міфів» і «Імені Т.Г. Шевченка» на платформі YouTube для кращої обізнаності в історії власної країни. Вони подають контент цікаво, тому ніхто не буде сумувати, дивлячись їх відео.

Трубчанінов І.О., Гонтаренко Л.О.
Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.
НУЦЗУ України

СПРИЙНЯТТЯ СЬОГОДНІ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Революція Гідності, що відбулася в Україні в 2013-2014 роках, була масовим громадянським рухом, спрямованим проти корупції, авторитаризму та на підтримку європейських цінностей. Вона виникла після відмови уряду в

підписанні угоди про асоціацію з Європейським Союзом та спровокована різким зростанням незадоволених владою. Цей період відзначився масовими протестами, які призвели до відставки президента та зміни політичного курсу країни. Революція Гідності стала важливою подією в історії України, яка відобразила бажання громадян бачити свою країну як частину європейської спільноти.

Ця революція також принесла з собою важливі зміни у свідомості громадян, спонукаючи їх до активної участі в політичному житті країни. Вона стала символом боротьби за свободу, справедливість та гідність, що підтримується як в Україні, так і в інших країнах, які прагнуть демократичних змін. Революція Гідності надала підґрунтя для подальшого розвитку держави та утвердження її позиції на світовій арені.

Унікальність Революції Гідності полягає в тому, що вона спричинила глибокі соціокультурні зміни в українському суспільстві, підняла питання національної ідентичності та вплинула на усвідомлення громадянами власних цінностей та позицій в політиці. Також важливою є її спадщина: Революція Гідності стала переломним моментом у формуванні культури пам'яті та ідентичності українців, який впливає на подальший розвиток.

Важливо зазначити, що Революція Гідності нагадує нам про потужну силу громадянського протесту та їхню владу в перетворенні суспільства. Це не лише період історії, а й запорака важливих уроків для населення країни та світу в цілому щодо важливості захисту своїх прав та боротьби за гідність та свободу. Революція Гідності стала важливим кроком вперед у формуванні політичної культури та розвитку громадянського суспільства в Україні. Це переконливо продемонструвало потенціал масової активності громадян у вирішенні ключових суспільних проблем. Така подія не лише відобразила рішучість народу в протистоянні корупції та авторитаризму, але й надихнула на подальші зміни та розвиток демократичних цінностей.

Революція Гідності стала важливим кроком у формуванні національної самосвідомості та утвердженні ідеї громадянського активізму. Вона показала,

що громадяни можуть об'єднатися заради загального добра та захисту основних цінностей. Такі події відображають не лише стосунки в суспільстві, але й формують особистісний розвиток громадян та їхнє сприйняття політичної культури . Вона стимулювала активну громадянську участь у політичних процесах, викликала зміни в управлінні країною та сприяла поширенню цінностей гідності й свободи. Такі події мають важливе значення для розвитку суспільства та формування майбутньої політичної карти країни.

Революція гідності стала трансформаційним феноменом для України: допомогла зберегти її незалежність від імперської Росії, позбувшись Віктора Януковича і його оточення, і повернула європейський вектор розвитку країни. Боротьба українців сприяла процесу декомунізації, розвитку громадянського суспільства, що потужно заявило про себе під час Євромайдану, а згодом переросло у численні громадські ініціативи, волонтерський рух, і подальшу трансформацію посттоталітарного суспільства в демократичне.

Революція Гідності українського народу є не лише важливою подією в історії України, але й світовим символом боротьби за свободу, гідність та демократію. Вона відобразила масову громадянську активність, прагнення до змін та підтримку міжнародного співтовариства. Своєю спадщиною вона вплинула на формування національної самосвідомості, культури пам'яті та усвідомлення цінностей для подальшого розвитку України.

Ходак Є.А.
Науковий керівник: Дворкін І.В.
НТУ «ХП»

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ ХАРКОВА ІМПЕРСЬКОГО ПЕРІОДУ В СУЧАСНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

У XIX – на початку XX століття в Наддніпрянщині була створена і діяла д розгалужена музейна мережа. Музейні заклади існували у губернських та деяких повітових містах. Вони поступово ставали осередками просвітництва, науки та культури. Музеї також ставали центрами українського національного руху у

різних регіонах. Музейні заклади діяли при вищих навчальних закладах, наукових установах і товариствах, органах земського та міського самоврядування.

Розвиток українського музейництва імперського періоду часто потрапляв і потрапляє до сфери зацікавленості істориків, музеєзнавців, мистецтвознавців. Історіографія історії музеїв в основному представлена спеціальними дослідженнями, характерними для окремих музеїв. Відомості про аналіз музейних об'єктів, їх творів і колекцій містяться також у загальних книгах з історії міст, університетів, наукових установ тощо.

На нашу думку, історіографія історії українського музейництва має потенціал як окреме історіографічне дослідження. Зокрема, важливо дослідити вивчення сучасними українськими вченими історію музейної справи у Харкові. У Харкові, починаючи із початку XIX століття виникають чисельні музейні осередки, що було пов'язано із відкриттям Харківського університету. Тут працювали Музей витончених мистецтв та старожитностей, нумізматичний кабінет, зоологічний музей та ін. Перший публічний музей у місті було засновано у 1886 р. Їм став Харківський художньо-промисловий музей. На початку XX ст., завдяки проведенню у місті XII Археологічного з'їзду, було засновано Етнографічний музей Харківського історико-філологічного товариства. Також в цей час було створено церковний музей Харківського єпархіального церковно-археологічного товариства

Отже, у місті в імперський період існували музеї багатьох напрямків. Із здобуттям Україною незалежності українські дослідники цікавились різними аспектами історії українського музейництва. Були написані як окремі спеціальні роботи, присвячені музейній справі у Харкові, так і спеціальні дослідження окремих музеїв, багато робіт присвячені внеску окремих громадських діячів, вчених у розвиток музейництва. На сьогодні актуальним, на нашу думку, є узагальнення цього доробку під кутом зору історіографічного аналізу. Дослідження здобутків українських вчених дозволить прослідити еволюцію

(методологічні підходи, вибір джерел дослідження тощо) української історіографії доби незалежності.

Lupaltsova. E.
Scientific supervisor: Dvorkin. I.V.
NTU «KhPI»

THE POSITION OF UKRAINIAN TERRITORIES AND THE HISTORY OF RUSSIAN AGGRESSION OVER THE CENTURIES

Ukraine is a sovereign country with the largest land area in Europe. Ukraine is known for its resources, as it is one of the largest exporters of grain and agricultural products such as wheat, corn, and oil to the world. Ukraine also has a valuable raw material base. For example, coal and oil mines are widespread in eastern Ukraine, and these are highly important for the economy. Another major advantage of Ukraine is its geographical location, which means that the country is in an environment that is not prone to earthquakes, tsunamis, tornadoes and other natural disasters, has incredibly valuable black soil, and is not threatened by flooding as a result of rising ocean levels due to global warming. All of this makes Ukrainian land incredibly precious.

Regrettably, due to the high value of Ukrainian lands, their political setting over the centuries, and their difficult history, they have constantly faced wars and conquests. Ukraine's biggest problem during its history is Russian aggression.

It all started 370 years ago. Exactly on January 18, 1654, the «Pereyaslav Rada» was held, and Bohdan Khmelnytsky signed the «March Articles», the first Ukrainian-Russian agreement. It can be considered the starting point of the Moscow occupation. As a result of this document and the political actions taken after it, the Left Bank of Ukraine remained under Russian influence for many years.

To describe Russia's attitude toward Ukrainian lands before they became part of the Union of Soviet Socialist Republics, two words can be used: repressive and abusive. Russia controlled the Ukrainian territories quite rigidly: it suppressed

uprisings and national movements as much as it was possible, condemned and eliminated politically unprofitable Ukrainian authorities, used the Ukrainian population as a workforce and military force, prohibited the development of national identity, tried to prevent the formation of national consciousness, and tried to liquidate the autonomy of the Ukrainian lands.

We can observe a well-defined Russian aggression in the first (1917-1918) and second (1918-1921) Ukrainian-Soviet wars. During these wars, the independence of Ukraine was proclaimed on Ukrainian territories, namely by the «4th Universal» of the Ukrainian Central Rada, but even agreements with other states and this independence did not save Ukrainian lands from being taken into the Soviet Union.

Becoming part of the USSR can be called the elimination of freedoms and national identity, because even the option to leave the USSR was a fiction. The government's policy during Ukraine's stay in this Union of States (1922-1991) was as follows: forced collectivization, Holodomor as a way of genocide of the Ukrainian people, repression, formation of a dissident movement, executions, silencing of problems in Ukraine, and strikes. In general, this means that life in the USSR was debilitating and horrific for the Ukrainian territories and people.

Even after leaving the USSR in 1991, Russian aggression remained intense. All the time from 1991 to 2014, the Ukrainian government signed economically and politically unreasonable and unfavorable agreements with Russia, such as the 20-year lease of the Black Sea Fleet by Russia, its renewal by the Kharkiv agreements, and the «gas wars».

All this gradually led to the war in eastern Ukraine, which began in 2014. On February 27, 2014, Russia annexed Crimea, and on June 12, 2014, it annexed parts of Luhansk and Donetsk regions.

On February 24, 2022, a full-scale war started. Russia attacked Ukrainian territories. Unfortunately, this war is continuing. We are already seeing the terrible consequences and can only imagine how difficult the path of recovery will be after the Ukrainian victory.

The entire history of Ukraine and Russian aggression should teach future generations how important it is to have a national consciousness, a critical mind, to be familiar with your history, to distinguish facts from enemy propaganda, and to understand how important the opinion and action of every citizen is.

Zhuravleva V. V.
Scientific supervisor: Dvorkin. I.V.
NTI «KhPI»

COMPARISON OF THE EVERYDAY LIFE OF UKRAINIANS DURING THE SECOND WORLD WAR AND THE FULL-SCALE INVASION OF 2022

Unfortunately, the war has come to us. And now we can compare everyday life during the Second World War (1939-45) and the full-scale Russian invasion of Ukraine (2022). For comparison, let's take a small town, middle-class people, and the stories of people who witnessed these events as a source of information.

Let's start with the beginning of the war. In 2022, we learned about the outbreak of the war through explosions outside our windows, news on television and the Internet, and calls from our loved ones. In the 1940s, it was a little more difficult to find out because there was no television, so people learned through radio, newspapers, and news from relatives and friends. In addition, all mass media were controlled by the Soviet government.

If a city, town, or village was not under occupation, it was very likely to return to an almost normal life. In the early days, when panic gripped people, there were always shortages of food and medicine. During the Soviet era, there was not a wide selection in stores, and people were scared to buy everything. It was the same with medicines. Even in our «Time of Progress,» store shelves were quickly emptied, and, for example, my mother had to stand in a three-hour line to buy basic medicines at the pharmacy.

Speaking of food, I have to say that if you live in a small town and have your own garden, you are a winner in any case. All summer long, families worked in their gardens, no matter what time it was, for many it was the only way to survive. They ate the food themselves, shared it with others, and exchanged it for something.

It is a commonplace for us to run to the air raid shelter during an air raid. During the Second World War, sirens were also the main way to warn of danger, but in small towns knocking on the door was a sign of danger.

In 2022, as the shelling became less frequent, food supplies resumed, and shopping centers and entertainment venues reopened. In the 1940s, people didn't mourn all the time either. They held events, built something (not very large-scale, but still), and organized recreation evenings.

For many people, everyday life has moved abroad; during Second World War the Germans took people to work in Germany, and now the Russians are «evacuating» people to cities in their country. Unfortunately, hard labor in German factories is not much different from the resettlement of Ukrainians to Siberia.

We can draw parallels and compare the events of those times with ours for a very long time. It is clear that war is a killer machine that brings only grief and pain. I can say for myself that all times and all wars are united by hatred of the enemy and a thirst for victory.

СЕКЦІЯ 3

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Голова секції: доц. Фрадкіна Н.В.

Секретар секції: асп. Стаднік Ю.О.

Алімова В. М.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ імені В. Н. Каразіна

ІДЕНТИЧНІСТЬ В МИСТЕЦТВІ: ТОПОГРАФІЯ ЧУЖОСТІ ВАЛЬДЕНФЕЛЬСА

Сучасне мистецтво оперує поняттями як схожості, так і іншості, інакшості. Найбільш відомі теоретики іншості Ж.П. Сартр, Е. Левінас, Б. Вальденфельс. Останній розширює поняття Іншого і вводить поняття Чужості як можливої характеристики Іншого.

Чужість в концепції Вальденфельса – це то, ще не підлягає фіксації, це місце, «де мене немає і не може бути». Звідси походить наша метафізична тривога – коли щось ми не можемо визначити, то таке явище нас найбільше лякає, водночас те, що нас лякає, то те нас і приваблює, звідси популярність як трилерів, так і казкових сюжетів. Те, що є дивним, неповсякденним, на думку Вальденфельса, до якої ми приєднуємось, викликає певний збій інтенціональності, а отже можливість когнітивного пошуку.

Можливість цього пошуку полягає у тому щоб по-новому відтворити у сфері Чужого свій порядок. Тим самим респонзивна феноменологія Вальденфельса говорить про встановлення себе через визнання іншого, ми визнаємо найбільш узагальнений неантропоморфний образ Чужого, тим самим ми також і ідентифікуємо себе і наші можливості.

Образ Чужого потрійний: той, що лежить за межами власного я:

- що належить іншим;

- що є незвичайним, становить цією незвичайністю виклик мені.

Чуже не легко схопити мисленням. Це «неподоланна відсутність», що не може бути присвоєна нашому пізнанню, входить в цю зону інтернаціональності та незвичності, пропонуючи кожному зробити свій вибір та вибрати свою ідентичність. Таким чином Чужий в філософії Вальденсфельса передбачає перетворений досвід власного, так за літературними чи кіногероями часто постають наші сучасники, це структура чужості як структура виклику-відповіді, чужий захоплює найглибші ділянки нашого серця і нашої душі, тож здобута таким чином через респонсивну феноменологію ідентичність відображає певну світоглядну частину нашого часу з її суперечностями та зламами. Сучасні філософські теорії відображають мистецькі процеси, пояснюють естетику дивності, образи жахливого та страхітливого. Також це спроба використати різні соціальні ролі та ступені становлення ідентичності при переобиранні самого себе: часто дивні та суперечливі образи в мистецькій естетиці говорять про найбільш глибокі шари особистості, де через зовнішній образ транслюється не тільки історія чужості та іншості, але й усі можливі шляхи комунікації особистості з зовнішнім світом.

Балуцел Т. С.
Науковий керівник: Красіков М. М.
НТУ «ХП»

БАЛУЦЕЛИ: ІСТОРІЯ МОГО РОДУ

Рід є основою нашого світосприйняття. Він не лише визначає нашу спадковість, але й надає відчуття ідентичності та причетності до історії. Досліджуючи історію моєї сім'ї, мені хотілося якомога глибше поринути крізь віки та краще зрозуміти – хто я.

Звісно, найбільша кількість Балуцелів проживає в Молдові, звідки саме прізвище й походить. Найдавніші офіційно підтверджені згадки про моїх предків датовані початком XVIII століття. Розкол роду відбувся наприкінці XIX століття, коли мій прапрапрадід посварився зі своєю сім'єю. Він мав 5 дітей,

троє з яких були бандитами, хоча сам прапрапрадід був людиною простою, селянином із невеликою ділянкою землі, яку дуже любив обробляти. Двоє його синів потрапили до в'язниці за вбивство. Один із них там помер, а другий вийшов і був убитий через 3 роки. Також прапрапрадід мав двох дочок, які померли молодими через хвороби. І лише третій син (мій прапрадід) одружився.

У молодих роках мій прапрапрадід, будучи найменшим і найбільш незрілим зі своєї родини, не прагнув до створення сім'ї, віддаючи перевагу вільному життю. Однак доля принесла йому випробування, коли його коханка завагітніла, а родина відвернулася. Він вирішив заснувати власну сім'ю і став добрим господарем. Мій прапрадід мав чотирьох дітей. Доньку вбили у 9–10 років. Один із синів (Василь) став бандитом, жорстокою та впливовою людиною. Як згадувала моя бабуся, його боялася навіть власна родина. Мій прапрадід та ще один його брат мали сім'ї. Прадід мав 5 дітей. Дві старші сестри померли в молодому віці, не доживши до 30–40 років. Мій батько згадує тіток як найкращих жінок у своєму житті (пізніше на честь однієї з них він назвав мою сестру Ольгою). Брат бабусі пішов слизькою доріжкою криміналу, за що поплатився життям (був знайдений з перерізаним горлом у колодязі). Ще з одним братом бабуся Тамара обірвала зв'язок й не знає, чи він живий. Сама бабуся змогла створити сім'ю, але життя її не було надто легким. Вона переїхала до України разом із моїм дідусем, завагітніла від нього, а він покинув її вагітною, тож мій батько отримав її прізвище.

Також мені було цікаво провести паралель між родами Балуцел і Булацель. Булацелі – давній український і російський дворянський рід молдавського походження. Перший представник роду в Росії – син молдавського боярина Тихона Булацеля, полковник Варлам Булацель, який поступив на російську військову службу під час Російсько-турецької війни 1735–1739 років і отримав великі земельні володіння на Харківщині. У Лозівському районі Харківській області знаходиться село Булацелівка, яке в 1776 р. було пасікою командира Молдавського гусарського полку, генерал-

майора Іллі Варламовича Булацеля, який став родоначальником харківської гілки роду. Згодом ці землі відійшли його дочці Єфросинії, що вийшла заміж за майора Африкана Максимовича Павлова.

«Булацел В. Г.» згадується в оповіданні Квітки Основ'яненка «Головатий» як «щирий друг» Головатого, який служив у легкокінних полках армії князя Потьомкіна, діючої проти турків у тогочасній війні. Ймовірно, йдеться про Варлама Тихоновича, отже у Квітки чи публікаторів його твору – помилка в другому ініціалі.

Незважаючи на подібність прізвищ Балуцел та Булацель, ці роди молдавського походження не мають генеалогічного зв'язку, історія їх різна.

Дослідження роду виявилось для мене цікавим та корисним досвідом. Насправді важливо знати своє походження, оскільки це дає змогу краще розуміти себе, своє місце в світі та зв'язки з минулим, що є ключем до самопізнання та розвитку.

Бондаренко М. І.
Науковий керівник: Титар О. В.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ ТЕАТР І ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ: НОВІ КОНФІГУРАЦІЇ КУЛЬТУРИ ПРИСУТНОСТІ

Сучасний театр представляє собою різноманітне та експериментальне мистецтво, яке відображає сучасні тенденції, виклики та важливі соціокультурні питання.

Сучасний театр часто експериментує з формами та жанрами, виходячи за межі традиційних рамок. Великої популярності набувають гібридні вистави, перформанси, інтерактивні театральні дослідження.

Сьогодні театри використовують різні медіаформи для створення комплексних та мультимедійних вистав. У театральному дійстві можна побачити поєднання живого виступу з відеоартом, аудіо ефектами та іншими технологіями.

Сучасні вистави можуть відображати глобальні проблеми, такі як міграція, екологічні питання, політичні кризи тощо. Театр стає простором для глибокого розуміння та відображення світових викликів.

Сучасний театр є динамічним та постійно змінюючимся мистецьким простором, який віддзеркалює сучасні цінності, виклики та креативні підходи до творчості.

Театр і театралізація повсякденності відображають зміни у способах, які ми розуміємо та взаємодіємо з театральним мистецтвом та нашим оточенням.

Розглянемо декілька прикладів сучасних тенденцій в театральному мистецтві:

Децентралізація театральної діяльності:

Зростання театральних проєктів та вистав, які не обов'язково відбуваються в традиційних театральних приміщеннях. Перформанси можуть відбуватися в об'єктах громадського простору, музеях, галереях, на вулицях міста тощо.

Застосування нових технологій:

Використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, аугментована реальність та інтерактивність, для створення іммерсивних та захоплюючих театральних досвідів.

Театр як форма соціального протесту:

Зростання театральних вистав, які висвітлюють соціальні, політичні та культурні проблеми, а також слугують формою активізму та протесту.

Взаємодія з глядачем:

Розвиток форм театру, в яких глядачі активно взаємодіють з виставою чи навіть стають її частиною. Це може бути реалізовано через інтерактивні вистави, перформанси або використання технологій.

Театр як ритуал та дослідження ідентичності:

Використання театру як засобу ритуалізації та вивчення різних аспектів ідентичності, включаючи гендерну, етнічну, культурну та особистісну ідентичність.

Акцент на співпрацю з глядачем:

Звернення уваги на живий виступ, емоційну інтенсивність та можливість виникнення непередбачуваних моментів. Взаємодія між акторами та глядачами може створювати унікальні та емоційно насичені враження.

Прагнення до простоти та аутентичності:

Спроби відмовитися від зайвих театральних ефектів та створювати вистави, які базуються на аутентичності та спростованій емоційній силі.

Ці тенденції вказують на те, що сучасний театр розвивається в напрямку більшої взаємодії, участі та іммерсії, намагаючись надати глядачам унікальні та неперевершені враження.

Борисова О.Є.
Науковий керівник: Недайнова І.В.
НТУ «ХП»

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Сьогодні, в умовах повномасштабної війни, яку розв'язала Росія, перед Україною постає безліч викликів та завдань, одним із яких є збереження своєї багатозначної культурної спадщини. Умови сьогодення створюють серйозні труднощі для збереження пам'яток архітектури та тих культурних цінностей, що розташовані на території України, включаючи тимчасово окуповані території.

Один із основних аспектів проблеми полягає в тому, що об'єкти культурної спадщини, такі як музеї, галереї, заповідники, бібліотеки, архіви та інші культурні заклади, стають мішенями для ворожих атак. Знищення цих об'єктів не тільки завдає непоправних втрат для культурної спадщини України, але й виступає серйозною загрозою для національної ідентичності та збереження культурного пласту нашої країни.

Культура – це цінна історична спадщина, яка зберігається незалежно від часу та соціальних факторів. У ній закладено ідеї минулого, які у зміненому вигляді продовжують існувати та впливати на сьогодення. Завдяки культурі,

соціальна сфера активно впливає на суспільство, відображаючи важливі питання людства та будучи ключовим елементом вияву людського буття. Збереження пам'яток культури відображає прагнення правильного розуміння власної історії, змушує суспільну свідомість народу зростати і розвиватися, а також допомагає зберегти історико-культурний простір країни.

Окрім сучасних зовнішніх викликів, які постають перед Україною, на сьогодні широко обговорюються й внутрішні недоліки в здійсненні координації та додержання вимог щодо збереження та охорони архітектурних пам'яток. Особливо критично оцінюються факти зневажливого ставлення до унікальних споруд минулого. Недостатній контроль за захистом та охороною пам'яток та пряме знищення історичних об'єктів завдають шкоди культурній спадщині історично цінних споруд.

У будь-якому суспільстві людина відіграє певну соціальну роль і має статус, що безпосередньо відображається у його ставленні до збереження історико-культурної спадщини. В цьому контексті особливо важливо приділяти належну увагу захисту пам'яток минулого, які є не лише історичними об'єктами, а й символами культури та національної ідентичності.

Одним із важливих аспектів збереження історико-культурної спадщини в Україні є забезпечення фінансової та матеріальної підтримки. В умовах війни країна стикається із значними фінансовими викликами, але важливо визначити витрати задля збереження та захисту культурних цінностей як інвестиції в майбутнє. Міжнародна спільнота, громадські організації та приватні меценати можуть стати ключовими партнерами в цьому процесі, надаючи необхідну фінансову допомогу. Постійна загроза знищення важливих об'єктів культурної спадщини вимагає також посилення міжінституційної співпраці між різними установами та організаціями, відповідальними за збереження цих об'єктів. Координація зусиль між музеями, архівами, бібліотеками та іншими установами стає надзвичайно важливою для забезпечення ефективності заходів зі збереження, захисту та відновлення культурної спадщини.

Історичні пам'ятки та об'єкти культурної спадщини зберігають у собі дорогоцінну пам'ять про реальні події минулого, містять історичну інформацію та є безцінними джерелами історичних та естетичних знань. Втрата культурної спадщини неминуче позначиться на всіх сферах життя сучасного та майбутніх поколінь, приведе до духовної бідності, руйнування історичної пам'яті та стагнації громадського розвитку загалом. Вона не може бути замінена розвитком сучасної культури та створенням нових культурних надбань, адже збереження та збільшення культурних цінностей є головним чинником розвитку цивілізації. Російська ж агресія, яка спрямована на тотальне знищення української духовності та ідентичності, виводить питання збереження нашої культурної спадщини на рівень топ-викликів сьогодення.

Василенко С. О.
Науковий керівник: О. В. Гайдамачук
НТУ «ХП»

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОГРЕС: МІЖ КОМФОРТОМ І ЕТИЧНИМИ РИЗИКАМИ?

Технологічний прогрес, який отримав стрімкий розвиток у XVIII-XIX ст., триває досі. Ми можемо бачити різноманітні його наслідки, як позитивні, так і негативні. Але на особливу увагу заслуговує необачне ставлення людства до наслідків технологічного прогресу: люди зараз ставляться до технологій, як до рятівників світу, але все в цьому світі має наслідки, які не завжди мають позитивний характер.

На особливу увагу заслуговують етичні проблеми, пов'язані з технологічним прогресом, наприклад: можливість або неможливість контролювати технології, що створюються людиною, і хто повинен нести відповідальність за наслідки створення якогось винаходу; можливість або неможливість захистити людство від зловмисного використання технологій, і

хто повинен за цим слідкувати; чи повинно людство зупинитись у своєму прагненні створювати і досліджувати нове та ін.

Ганс Йонас, досліджуючи етичні проблеми, викликані технологічним процесом, показав, що технології можуть стати загрозою нашого майбутнього. А Євген Лебідь цю загрозу вбачає в тому, що людина стає заручником техніки. Дійсно, на перший погляд, здається, що якщо технології і не відразу стануть загрозою, то така вірогідність з часом може зростати. Як я розумію, ускладнення і розвиток технологій збільшує вірогідність втрати контролю, тобто в якийсь момент не люди стануть керувати технологіями, а навпаки.

Однак погляньмо: які повноваження і яку роботу ми вже переклали з людських плечей? Такі речі, як «розумний» будинок можуть контролювати частину процесів в нашому житті. Наш смартфон знає те, як ми виглядаємо і навіть володіє нашими відбитками пальців. А стрімкий розвиток нейромереж та штучного інтелекту в останні пару десятків років та інтегрування цих мереж у такі сфери, як сфера навчання, сфера досліджень і навіть медицина, дає нам зрозуміти, що доволі скоро програми та комп'ютерні системи будуть знати про нас більше, ніж знаємо ми самі. Звісно, ці технології поліпшують комфорт людини також, але якою ціною?

Чи є тут небезпека? - Так, жодна система не ідеальна. Навіть «ідеальні», на перший погляд, системи можуть мати помилки, і одного дня весь інтернет може побачити ваші фото або ваші відбитки пальців стануть відомими не тільки вашому смартфону. А з приводу штучного інтелекту зараз не можна нехтувати ідеєю повстання штучного розуму проти біологічного, бо ми досі не знаємо, чи зможемо ми контролювати його.

Тож, якщо не можна заборонити людині прагнути комфорту, то можна спробувати переосмислити розуміння самого комфорту так, аби знизити потенційні ризики. Ми можемо спокійно прожити і без функції розпізнавання відбитків в телефоні, чим погані старі чисельні паролі? Ми дійсно вважаємо,

що економія секунди нашого часу на введення паролю, коштує можливості отримання зловмисниками наших біометричних даних, які ми не можемо змінити так швидко? Або відмовитись від інтеграції штучного інтелекту в деякі сфери життя з метою унеможливити залежність людини від функціонування програми. Наприклад, штучний інтелект шкодить навчальному процесу, бо діти мають можливість перекласти своє навчання на інших і нічого не навчитись після такого «навчання». Наприклад, дитина може попросити штучний інтелект вирішити якесь завдання, написати есе на якусь тему, проаналізувати якийсь текст і т.п. Але ці завдання даються дитині, аби вона навчилась чомусь, а не переклала це на плечі штучного розуму. Тому нічого насправді поганого немає в забороні на розвиток штучного інтелекту в цьому напрямку для збереження освіченості людей майбутнього.

З іншого боку, чи можна уявити майбутнє людства без техніки? І чи може відмова від технологій вирішити проблеми людства? Звісно, технологічний прогрес остаточно зупинити не вдасться. Бо людина завжди буде цікавитись невідомим і досліджувати його. І повна відмова від технологій, якщо таке було б можливе, не допомогла б вирішити людські проблеми. Іноді ми це розуміємо, але все одно ставимо наші бажання вище, а іноді це відбується несвідомо.

Отже, ми не можемо відмовитись від техніки та технологічних досягнень і радше за все не зможемо цього зробити ніколи в силу людських бажань та амбіцій. Тому ми повинні прагнути стримати негативні наслідки використання цих технологій. Перш, ніж створити щось нове, науковці повинні свідомо оцінити можливі ризики та наслідки свого досягнення і перед дослідженнями або в процесі регулювати норми і можливості використання свого винаходу на законодавчому рівні. Також слід підбити статистику по відсотку використання того чи іншого пристрою/технології, аби зрозуміти, від чого ми вже зараз залежні. Це допоможе нам урегулювати використання вже існуючих технологій, аби зменшити їх негативний вплив на людство і довкілля.

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДИГІТАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми: В умовах стрімкого розвитку технологій і комп'ютеризації у суспільстві виникає необхідність глибшого дослідження філософсько-антропологічних аспектів цього процесу. Комп'ютеризація та дигіталізація стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, і вони значно впливають на людство як індивідуумів, так і в цілому на культурні, соціальні та економічні структури суспільства.

В наш час, дигіталізація людства стає все більш помітною та впливовою тенденцією, що призводить до глибоких трансформацій у різних сферах життя. Технологічні досягнення, такі як штучний інтелект, інтернет речей, віртуальна реальність, автоматизація та багато інших, мають величезний вплив на людську культуру, спосіб життя та взаємодію людей з навколишнім світом. Однак ці зміни також піднімають низку філософських та антропологічних питань, що потребують ретельного аналізу та розуміння.

Методологічну основу дослідження складатимуть праці дослідників та філософів, які займалися питаннями комп'ютеризації, цифрової культури та технологічного впливу на людство: Донна Харуей, Шеррі Теркль, Нік Бостром, Клей Ширкі та Менінг Андріс.

Філософсько-антропологічні виміри комп'ютерних інформаційно-комунікаційних технологій розглядаються у М.Геусс, П.Дімаджіо, Е.Дрекслера, Г.М.Маклюена, Дж.Палфрі, Дж.Розена, О.Тоффлер, Е.Харгіттай, Л.Карвалікса, Й.Масуди.

Мета роботи – дослідження філософсько-антропологічного виміру комп'ютеризації та дигіталізації людства, зокрема вплив технологічних змін на культуру та ідентичність. Грунтуючись на теоретичному та методологічному аналізі досліджень у галузі філософії, антропології та соціальних наук, робота

ставить перед собою завдання виявити та оцінити етичні, соціальні та культурні наслідки комп'ютеризації та дигіталізації.

Філософсько-антропологічний вимір дигіталізації людства включає в себе складну взаємодію між технологіями та людиною, що призводить до глибоких соціокультурних та етичних змін. Активний вплив цифрових технологій на культуру, спосіб життя, самосвідомість та ідентичність людини значно трансформує сутність сучасної культури, що потребує всебічного дослідження та відповідального підходу для забезпечення сталого розвитку суспільства у цифровій епосі.

Наше дослідження спрямоване також і на вироблення рекомендацій та висновків, які допоможуть суспільству ефективно керувати процесом цифрового розвитку. Зокрема стратегія нашої роботи включає наступні етапи та проблеми:

1. Прослідковування еволюція людини та її взаємодія з технологіями: Розвиток технологій та їх впровадження у повсякденне життя людей змінює спосіб сприйняття навколишнього світу та взаємодії з ним.

2. Філософське осмислення соціокультурної динаміки інформаційного суспільства: Комп'ютеризація та дигіталізація супроводжуються змінами в культурі та суспільстві. Цифрова революція вплинула на комунікацію, освіту, культурні цінності, розваги та інші сфери життя.

3. Розгляд етичних складових технологій: Поширення технологій також викликає питання етики та соціальної відповідальності. Наприклад, питання щодо приватності даних, безпеки, впливу штучного інтелекту на трудові відносини, а також щодо справедливості розподілу технологічних ресурсів між різними групами населення.

4. Вивчення змін ідентичність та самосвідомість під впливом дигіталізації: Взаємодія людини з цифровим світом призводить до перегляду питань особистої та колективної ідентичності, а також самосвідомості. Наша гіпотеза полягає у тому, що цифрові технології значно змінюють способи

уявлення про себе та інших, впливають на формування світогляду та саморозуміння.

5. Філософська прогностика і футурологія – дослідження майбутнього людської природи: Розширення можливостей технологій, таких як генетична модифікація та біотехнології, викликає питання про майбутнє людської природи. Людина може стати трансгуманістичною або постлюдиною, що спричинить зміни в наших цінностях та етичних установках.

Єсіна Т. Д.

Науковий керівник: Титар О.В.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

КІНОПОЕТИКА ДРАМИ-ПЕПЛУМУ

Обрана тема, на мою думку, є досить актуальною, оскільки пеплум - це жанр кіно та театру, який всебічно проникає у культуру та мистецтво, збагачуючи їх. Вивчення культурологічних аспектів драми-пеплumu дозволяє зрозуміти, які цінності, ідеології та історичні контексти відображаються в таких творах і як вони взаємодіють із сучасною культурою та суспільством. Вивчення культурологічних особливостей драми-пеплumu також дозволяє розкривати та аналізувати теми міфології, історії, політики та соціокультурних явищ, які часто присутні у даному жанрі. Цей аналіз може бути корисним для розуміння, які образи та сюжети актуальні у різних історичних періодах і як вони змінюються під впливом соціокультурних змін.

Ця тема дозволяє провести аналіз як історичних, і сучасних пеплумів, досліджувати їх впливом геть аудиторію, і навіть розглянути, як культурологічні чинники формують образи катастрофи у кіно. Багато фільмів про катастрофи мають велику аудиторію і вивчення цієї теми може пролити світло на те, як кіноформат використовується для передачі культурних цінностей та тривожних аспектів суспільства. Таким чином, тема залишається актуальною та цікавою для досліджень у галузі культурології та мистецтва.

Мета дослідження: Дослідження кінопоетики пеплумів з урахуванням очікування катастрофи надає широкий культурологічний та кінематографічний матеріал для аналізу та дослідження, і може бути цікавим об'єктом для дослідження у галузі кіномистецтва та культурології.

Методологія дослідження. Починати з огляду літератури з обраної теми, вивчити існуючі дослідження та теорії, пов'язані з жанром пеплumu, драмою, кінопоетикою та темою очікування катастрофи. Це допоможе визначити вже існуючі теорії та прогалини у дослідженнях.

Наприклад, розглянемо фільм «Помпеї» (2014 р., режисер: Пол У.С. Андерсон). Дія фільму починається в 62 р. н.е., де римляни під проводом сенатора Корво жорстоко придушують заколот кельтів в Британії, убивши вождя кочового племені і його дружину. Вжити вдається лише їх синові Майло, який незабаром потрапляє в руки римлян.

Через 17 років новий рабовласник бачить його перемогу на арені амфітеатру в Лондінії і переправляє Майло в Помпеї для участі в гладіаторських боях. По дорозі відбувається знайомство з дівчиною на ім'я Касія – дочкою багатого городянина Северуса, знайомство призводить до виникнення любовної пристрасті.

Майло потрапляє в підвал місцевого амфітеатру, де тримають гладіаторів, знайомиться з Аттиком, вихідцем з Нубії, місцевим чемпіоном. Двобій Майла та Аттика закінчується внічию. Тим часом в Помпеї прибуває римський сенатор Корво разом зі своїм помічником Прокула. Батько Касії і його дружина зустрічаються з сенатором і запрошують його до себе, влаштовує у себе на віллі святковий бенкет, на який работоргівець приводить Майла і Аттика. Під час бенкету особистий кінь Касії виходить з-під контролю під час чергових залпів Везувію. Дівчина просить Майло заспокоїти коня, несподівано вони сідають на коня і виїжджають з вілли, через що почалася гонитва. Майло засуджують до побиття батоном.

Вранці на арені амфітеатру влаштовують постановочний бій. За допомогою Аттика Майло вбиває переодягнених римськими воїнами

гладіаторів, а уламок у вигляді списа кидає в Корво. Останній віддає своїм людям наказ убити Майло, однак Касія рятує гладіатора. За це, Касія погоджується стати дружиною сенатора. Корво наказує замкнути дівчину на віллі. Потім Корво посилає на двобій з Майлом свого помічника Прокула. Під час бою починається виверження Везувію, арена руйнується, небо закриває чорний вулканічний попіл.

Під час аварії амфітеатру уламками придавлює батьків Касії, Корво вбиває Северуса. Дружина Северуса, Аврелія, просить Майло врятувати замкнену Касію, що він і робить. Виверження вулкана також викликає жахливе цунамі. Аттик зустрічається з Майло і Касією і вони біжать на арену з метою врятування з підвалу коней та втечі з Помпеїв.

Але Прокулу вдається полонити Касію і передати її сенатору Корву. Майло наздоганяє сенатора, а Аттик вступає в бій з Прокулом. Останній смертельно ранить гладіатора, але Аттику все ж вдається вбити Прокула. Одночасно Майло наздоганяє Корво і вони влаштовують поєдинок посеред знищеного міста. Гладіатор ранить сенатора, а Касія приковує його до колісниці. Майло нагадує Корву про події 62 року, кидаючи його напризволяще, та їде з Помпеїв. Однак, головні герої не встигають від'їхати далеко від міста. Фільм закінчується тим, що Везувій повністю знищує Помпеї, а закохані Майло і Касія гинуть.

Історичну основу сюжету виверження вулкана Везувій і загибель міста Помпеї, події відбуваються в другій половині I століття нашої ери.

Невідповідностей до історично-культурних реалій у фільмі безліч. Так, наприклад, у фільмі місто гине від землетрусу і жахливого цунамі, хоча насправді Помпеї засипало вулканічним попелом, та й про землетрус згадує лише Пліній (листи 16 і 20), хоча судячи з археологічних розкопок, будівлі в Помпеї добре збереглися, що не кажучи вже про цунамі, якого не могло трапитися на Середземному морі. Величезна хвиля не могла захлеснути місто, адже відстані від берега дуже велика.

У фільмі показана загибель практично всіх городян, тоді як відомо врятуватися вдалося більшості, загинула лише десята частина жителів. Викликає подив і ненависть жителів Помпеї до римлян, адже самі жителі Помпеї і були римлянами і римські легіонери.

На основі зібраної інформації та аналізу ми прагнули зробити інтерпретації про те, як кінопоетика очікування катастрофи впливає на драми-пеплуми та які культурологічні особливості можуть бути виявлені. Драма-пеплум є насамперед видовищем, де в загостреній формі представлені усі важливі екзистенційні конфлікти, які постають перед сучасною людиною: боротьба за себе і своє кохання, індивідуальність, що протистоїть стихіям та жахливій силі природи, жорстокі злодії та віддані одне одному закохані, свобода і поневолення, прекрасне і жахливе.

Кравченко К.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ХУДОЖНІ СВІТИ СЮРРЕАЛІЗМУ

Сюрреалізм існував на початку ХХ століття головним чином у Франції. З 1920 по 1960-ті роки він поширився по всій Європі, Північній і Південній Америці (включаючи країни Карибського басейну), по Африці, Азії, а в 1980 -х роках і по Австралії. Як і будь-який мистецький напрямок, сюрреалізм пройшов свою історію еволюції і методи, прийоми та принципи даного напрямку змінювались. Так перші сюрреалісти (Андре Бретон, П'єр Навіль, Бенжамін Пере) створили основу напрямку, заклали перші основні ідеї, наступні ж митці реорганізували його під особистий стиль творчості. Головна категорія сюрреалістичної естетики – так званий автоматичний стиль, автоматичне письмо, тобто творчість без контролю свідомості, що спирається тільки на підсвідомі імпульси. Художні світи та художня поетика сюрреалізму відзначається витонченістю, різноманітністю та великою кількістю художніх експериментів.

Мета дослідження – проаналізувати художні світи сюрреалізму, художні прийоми, за допомогою яких будується семантично складний образ в сюрреалізмі, а також культурологічний аналіз поетики сюрреалізму у зв'язку з культурно-політичними подіями ХХ століття.

Як художній напрям сюрреалізм бере свій початок від дадаїзму, приходить йому на зміну. Дадаїзм був спрямований на руйнування образів та сенсів, навіть на руйнування свого ж стилю зсередини. Сюрреалізм змінює напрямок творчої активності. Головна мета - не просто руйнування сенсів художнього, а створювання творчості, естетики та художності самого стилю. Отже, методи, якими користуються дадаїсти та сюрреалісти є схожими, але мета дій інша.

Безпосередньою предтечою сюрреалізму і дадаїзму була паризька «школа фумізма» на чолі з письменником Альфонсом Аллі і художником Артуром Сапеком. Багато витівки фумістів, а також їх «живопис» та музичні твори здаються точними цитатами з творчості і особистої поведінки дадаїстів, хоча були створені майже на сорок років раніше в 1880-х роках.

Навесні 1917 року Гійом Аполлінер вигадав і вперше вжив термін «сюрреалізм» в своєму маніфесті «Новий дух», написаному до відомого балету «Парад». Цей балет був спільною роботою композитора Еріка Саті, художника Пабло Пікассо, сценариста Жана Кокто, і балетмейстера Леоніда Мясіна: «У цьому новому союзі нині створюються декорації і костюми, з одного боку, і хореографія - с інший, і ніяких фіктивних накладень не відбувається. В «Параді», як у вигляді надреалізму (сюрреалізму), я бачу вихідну точку для цілого ряду нових досягнень цього Нового духу».

Виникнення сюрреалізму як протестного мистецтва пов'язане з подіями у 1919 році, коли Андре Бретон і Філіп Супо знайшовши одиноків один в одному видають у 1920 р. «Магнітні поля», книга була написана авторами за кілька тижнів навесні-влітку 1919 року. У цій книзі проявилася головна художня ідея сюрреалізму - автоматизм.

«Свобода творчості від диктату розуму» була одним з програмних вимог сюрреалістів, і в своєму творі Ф. Супо і А. Бретон використали в роботі суто медичний феномен «автоматичного письма» (який сформував у своїх працях психіатр П'єр Жане). Бретон запропонував Супо використовувати техніку «уривчастих фраз» для створення тексту, «про який критична свідомість суб'єкта не встигає винести ніякого судження».

Книга «Магнітні поля» Бретона і Супо поклала початок історії сюрреалізму, власне Бретон назвав цей текст «першим чисто сюрреалістичним твором».

«Магнітні поля» також стали першим літературним твором посттрадиціоналістської епохи, в якому повністю знищена класична фігура автора - за допомогою нероздільної спільної творчості, відмови від «авторського» контролю розуму, а також урочистості довільності, коли «влада над собою здається абсолютно ілюзорною».

Одною з головних подій на початку розвитку стилю стає вихід Першого маніфесту сюрреалізму у 1924 році. Автором є Андре Бретон, у праці він дає визначення стилю: «Сюрреалізм. Чистий психічний автоматизм, що має на меті висловити, або усно, або письмово, або іншим способом, реальне функціонування думки».

Сюрреалізм, з одного боку, показав усі суперечності модерної епохи та самотність людини в ній, з іншого боку, став певним викликом старим буржуазним цінностям в мистецтві. Динамічне зображення кіно, нова архітектура, живописні експерименти, внесення скульптури в повсякденність – всі ці фактори вплинули на поетику сюрреалізму.

Лопачак С.В.
Науковий керівник: Красіков М.М.
НТУ «ХП»

ХУДОЖНИКИ ХП: ГНАТ ХОТКЕВИЧ

Гнат Хоткевич – видатна постать в українській культурі. Він був інженером-конструктором, винахідником, майстром чарівної гри на бандурі,

письменником, театральним режисером, актором, драматургом, мистецтвознавцем, художником, етнографом, перекладачем, педагогом. За багатогранність таланту недаремно його порівнюють із Леонардо да Вінчі.

У Харкові Гнат Хоткевич з відзнакою закінчив реальне училище і вступив до Технологічного інституту (зараз це НТУ «ХП») в 1894 році на механічне відділення. У цьому закладі, який він закінчив в 1900 році, відбулося становлення його як першокласного інженера. Хоткевич почав малювати у 1906 році, коли через переслідування владою переїхав до Галичини. Саме мальовнича природа Карпат допомагала йому розкрити художній потенціал та втілити його у своїх роботах. Нараховується понад 300 живописних та графічних робіт Г. Хоткевича – гуцульських краєвидів (більшість – це краєвиди гуцульського села Криворівня), портретів видатних діячів української культури та ілюстрацій до власних книжок. Майже всі гуцульські етюди, що залишаються найбільшим досягненням у малярській творчості Хоткевича, створені у 1906–1910 роках. Більшість оригінальних робіт автора мають дуже крихкий стан, тому їх представляють для огляду за допомагаю цифрових копій.

Однією з найвідоміших картин Хоткевича є «Вид на Криворівню» 1906 р. Цей етюд змальовує панораму гуцульського села, розташованого в долині між горами. На передньому плані видно сільські хати, церкви та інші будівлі, а на задньому плані – гори, покриті лісом. Картина виконана в яскравих, насичених кольорах, які передають неповторну красу гуцульської природи. У 1906 році також були написані такі картини як «Довбушеве озеро», «Гуцульська полонина» та «Гуцульські гори». Зачаровують глядача й пізніші картини Г. Хоткевича – «Захід сонця в Карпатах» (1907), «Гуцульський танець» (1908) та «Гуцульська хата» (1910). Ці роботи також відзначаються яскравими барвами, динамічними композиціями та увагою до деталей. На картині «Гуцульська хата» зображено сільську гуцульську хату, розташовану на схилі однієї з Карпатських гір. Хата зроблена з дерева, має похилий дах і вікна з ґратчастими

віконницями. Вона оточена пишним садом, у якому ростуть квіти, дерева та кущі. Картина викликає відчуття тепла та гармонійності. Картина «Карпатське село» зображує село влітку. У центрі – будинок, біля якого сидить жінка. Навкруги – дерева, вкриті зеленим листям. Глядач мимоволі занурюється в поетичний український пейзаж. Однією з найкращих картин Хоткевича є «Весняний пейзаж». На передньому плані зображено річку, яка тече серед лісу. На задньому – гори, вкриті квітами. Картина виконана ніжними пастельними фарбами. Вона передає відчуття спокою та гармонії.

Видаючи свою повість «Камінна душа» в 1911 році, Г. Хоткевич оздобив кожний її розділ своїми малюнками, але не вказав їх авторства. Його картини «Криворівське село», «Весняний пейзаж» і «Гуцульський пастух» ідеально ілюструють те, про що йдеться в повісті. Картини «Гуцульські воїни» і «Битва біля Тустані» оспівують у фарбах боротьбу гуцулів проти монголо-татарської навали. Автор захоплюється відвагою жителів гір. У романі Г. Хоткевича «Довбуш» розповідається про життя легендарного ватажка опришків – Олекси Довбуша. А його картини «Довбуш у горах», «Довбуш і його ватага», «Довбуш на шибениці» допомагають живо уявити героя.

Сам митець не вважав себе професійним художником. Збірка малярських робіт, що складається з етюдів невеликих розмірів на полотні та картоні, знаходиться у фондах Національного музею ім. Андрея Шептицького у Львові. У 1952 році, під час так званої «чистки» колекції, вони дивом не потрапили до списку предметів, приречених до знищення: музейники їх просто приховали.

Малярська творчість Гната Хоткевича є важливою частиною його багатогранного таланту. Вона доповнює літературну спадщину майстра і дає нам можливість побачити його як справжнього митця, який любив і цінував рідну природу та її красу.

СЕМАНТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ОРНАМЕНТАЛЬНИХ СИМВОЛІВ ВЕСІЛЬНИХ РУШНИКІВ

Рушник є одним з найдавніших побутових предметів в оселі, що відомі місцевому населенню ще з дохристиянських часів. Довгі полотнища тканини, оздоблені символічними знаками, вивішували перед входом до житла, пізніше над вікнами, захищаючи себе від злих духів, які живуть навколо, повсюди у природі.

Рушник супроводжує людину протягом всього життя, кожний день, в будні і свята. У колекції Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова зберігається цінна колекція весільних рушників, що може слугувати джерелом для вивчення життя українців у соціокультурному аспекті.

Етнологи зафіксували, що на початку ХХ ст. за час весілля рушники були задіяні біля 20 разів. У скрині нареченої повинно бути, поряд з іншими речами, щонайменше 12 рушників. Дійсно, весілля це свято, до якого родина готувалася заздалегідь, і дівчина мала вдосталь часу наперед підготувати посаг, в тому числі і вишити рушники. Саме тому весільні рушники найбільше та найбагатше вишиті.

Для виготовлення рушників брали найтонше, найбільше, найкраще полотно. За характером сюжету, серед весільних традиційних композицій українських вишитих рушників, можна виділити один з основних символів – дерево. Саме цей символ є центральним в українській народній вишивці, особливо на рушниках. Серед більш ніж 410 рушників, які виготовлялися та побутували в українських та російських селах Слобожанщини, а зараз зберігаються у колекції Харківського історичного музею, близько 80 - з мотивом дерева та близького до нього мотивом «орла» (птаха). Дерево символізує собою загалом космос з усіма його проявами. Дерево життя завжди зображується квітучим. Різноманітні за формою та розміром квіти символізують сучасне людське життя, та його розмаїття, бруньки – мабуть,

зародження майбутніх поколінь, дуже часто на рушниках зустрічаються зображення плодів або ягід, що співвідноситься з людськими діями, суперечливими за своєю значимістю для світу. На дереві завжди виділяється центральна верхня квітка, найкрасивіша та часто найбільша у композиції. До того ж вона може бути і іншої форми, порівняно з квітами на бокових гілочках. Вона символізує собою нескінченність та прагнення життя, «Вогонь Життя, який палає постійно, не згасає, повний кінетичної енергії». Вогонь оберігається двома духами – янголами (у християнській традиції), або пташками (в народній інтерпретації). Парні птахи, на весільних рушниках символізують подружню пару.

Рідше зустрічаються на весільних рушниках і зооморфні елементи, як прояв давньої мисливської традиції. Найрозповсюдженішим елементом є парне зображення зайців, що в даному випадку символізують продовження роду.

Також на весільних рушниках зображають виноградні грона. Виноград завжди був символом родючості, плодючості, вічності, як нескінченності його лози. Виноград єдина ягода, що вбирає в себе багато сонячної енергії та довго її зберігає – це ягода сонячна. Еліксир безсмертя, у християнському обряді – «кров Господня», виготовляється саме з винограду, фізичне відображення якого ми маємо на Землі у вигляді вина, яким людство ще і досі не вміє користуватися.

Все вищевикладене – тільки перший крок до пізнання таємниць наших предків, які закладені у криптограмах рушникових візерунків. Спроба аналізу символіки весільного рушника на базі колекції Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова відкрила широке поле для вивчення, осмислення та узагальнення цих сакральних знань.

Муратова А. В.
ХІМ імені М.Ф. Сумцова

«УКРАЇНСЬКІ ТИПИ» НА ПОШТІВКАХ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

На початку ХХ ст. у Російській імперії функціонувала значна кількість вітчизняних та іноземних видавництв, які спеціалізувалися переважно на

виготовленні та випуску поштових листівок. Поштівки друкувалися серіями з різноманітною тематикою: зображення міст і природних об'єктів, репродукції картин, вітання з Великоднем та Новим Роком тощо. Великий попит мали листівки етнографічного спрямування.

У фондовій збірці Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова зберігається колекція відкритих листів початку ХХ ст. із зображенням етнографічних сюжетів, що можуть стати цінним джерелом дослідження уявлень про традиційну українську культуру.

На початку ХХ ст. листівки етнографічного спрямування ілюстрували широку тематику: народні традиції, обряди, народні гуляння, побутові сценки, фольклорні мотиви, народознавчі замальовки, краєвиди тощо. При цьому ілюстрація (репродукція з картин, фотомонтаж) могла супроводжуватися короткими надписами й обрамлюватися декоративною рамкою.

У колекції ХІМ імені М. Ф. Сумцова зберігається серія листівок «Українські типи і краєвиди» надрукована київським видавництвом «Рассвет» у період з 1911 по 1916 рр. На лицьовому боці карток розміщені високохудожні фотографії із зображенням портретів–типажів, побутових сюжетів або краєвидів.

Портретні світлини поділяються на індивідуальні, парні та групові. Найчастіше індивідуальними були портрети молодих дівчат у народному святковому одязі. Фон міг бути природній (хата, краєвид) або декоративний в ательє. Парні та групові зображення передбачали сюжет, спробу передати візуально життя українців. До такого типу належать поштівки із зображенням матері та дитини тощо.

Популярність листівок з етнографічними типами обумовлювалась тим, що фактично вони зображали реальне життя та вигляд українців того часу. Фотографи вирушали у своєрідні експедиції, відвідуючи різні місцевості, з метою фотозйомки повсякденного життя або робили світлини українців, одягнутих у святковий одяг, в ательє.

Тож, відкриті листи серії «Українські типи і краєвиди» є своєрідною ілюстрованою енциклопедією, що дає змогу кожному з нас ознайомитися з різними аспектами життя нашого народу на початку ХХ ст. У планах музею оцифрувати ці матеріали та зробити їх доступними для широкого кола дослідників.

Нілова А. О.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ імені В.Н. Каразіна

ОБРАЗ СВІТОВОГО ДРЕВА В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Образ Світового Древа є дуже поширеним, і вважається, що воно з'явилося на Землі задовго до людей. Світове Древо – протилежність Древу Смерті, є якимось перетином між людиною та всесвітом та показує людині своє місце в ній. Найбільш відомий образ Світового Древа представлений у книзі «Буття». Світове Древо вплинуло на різні культури, у тому числі й на українську. В українській культурі Світове Древо – один із головних символів, з яким пов'язано безліч легенд, міфів та прикмет, яким дотримуються люди і у сучасному світі. Україна – багатонаціональна країна, в якій проживають люди різних культур, а Світове Древо є одним із факторів, що їх поєднують.

Актуальність роботи полягає у збагаченні культурних знань методом дослідження Світового Древа в українській культурі, порівнянні з іншими народами та виявленням відмінних рис. Розглянувши Світове Древо, ми зможемо більш детально заглибитися в українську культуру та її історію. Культура будь-якого народу – дзеркало душі. Вбираючи віру, традиції предків і звичаї, вона служить фундаментом, на якому ґрунтується усвідомлення кожною людиною своєї національності.

Мета дослідження – розглянути образ Світового Древа, провести культурологічний аналіз його впливу на українську культуру та мистецтво

Під час вивчення питань ми використовуємо семіотичний метод дослідження, щоб виявити культурні характеристики Світового Древа, його знаки. Дослідження включає в себе такі елементи семіотики культури як:

1. Динамізм – здатність культури адаптуватися та змінюватися – функція взаємодії примножувальної та метамовної концепцій, які притаманні кожній культурі.

2. Семіотика повсякденності – дослідження системи знаків, що пронизують повсякденне життя, рутину людини.

Також використовується герменевтичний та порівняльний методи дослідження, завдяки яким ми можемо виявити особливості образу Світового Древа в українській культурі.

Наприклад, символіку Світового дерева можна прослідкувати в українському рушнику.

Орнаментальні композиції українських рушників поділяються на геометричні, фітоморфні (рослинні), зооморфні (тварини, птахи), образ «берегині». «У давнину основні орнаментальні композиції відображали елементи символіки різних стародавніх культів. Безпосередній зміст символічних зображень з часом стирався, але символіка їх зберігалась. Народні майстри відображали у вишивці розмаїття і красу навколишньої природи. У рослинних орнаментах часто використовуються такі мотиви, як виноград, хміль, дубове листя, барвінок тощо. У рушниках зберігається давній символ – «дерево життя» – букет або дуже велика гілка квітів у вазоні та мотив гнучкої гілки, що виростає з обох сторін дерева. Часто рушники прикрашаються рослинним орнаментом з використанням зооморфних мотивів (птахів)». Оскільки рушник супроводжував людину все життя, то він часто був частиною ритуалів переходу – народження, смерті, одруження, ініціації, проводу у подорож, до армії тощо; зі зміною обрядовості виключна роль рушника залишалась, забезпечуючи зв'язок поколінь, рушник був найпоширенішою річчю, він завжди був «при руці», звідси його така назва, ним витирали лице, руки, що було частиною обрядової магії очищення та захисту, він був частиною

свят і ритуалів, символом гостинності, захисту, безпеки, затишку, тому так важлива символіка світового дерева на рушнику, оскільки цей символ мав структурувати все життя людини. «Рушник супроводжував людину все життя – від народження, коли на рушник приймали новонародженого, і до проводів в останню путь. На рушниках спускали домовину в могилу. Були рушники подарункові – рекрутам, синові в дорогу...Нові сучасні обряди передбачають нову роль рушника. Вони вносять в сьогоденну обрядовість поетичність, художність. Його використовують на весіллі, проводах хлопців до армії. З хлібом-сіллю на рушнику зустрічають дорогих гостей. Рушник і нині прикрашає наше житло». Символічне значення рушника полягає у гостинності, міфологічному захисті, порядку, чистоті, без вишитого рушника в українській культурі не мислилось будь-яке свято, будь-який ритуал, дитину при народженні покладали на рушник, при будівництві хати, на рушниках піднімали сволок, а потім їх дарували майстрам, молоді при одруженні ставали на рушник, найдорожчим подарунком також був рушник, він прикрашав ікони і одяг, свято і будень, житло і врожай. «Особливо важливу роль відігравали рушники у весільному ритуалі. Рушники дарували старостам (перев'язували через плече – це так звані «плечові рушники»), на заручинах рушником пов'язували руки молодим». Весільний рушник, як і весь посаг, дівчина заздалегідь готувала сама. У ткання і вишивання рушника вкладалось багато дівочих мрій про «коханого, одруження, сподівань на щасливе подружнє життя. І мить, коли молоді «ставали на рушник», вважалось апогеєм весілля».

Дослідивши образ Світового Древа, зображення інших предметів та істот навколо нього, можна зробити висновок, що багато речей і в наш час оточують людей, і люди взаємодіють з ними (наприклад: сонце, місяць, дуб та інші). В роботі ми спираємось на позицію Фердинанда де Соссюра, який трактував семіотику як науку, що вивчає життя знаків у межах життя суспільства, різних соціальних груп та народів.

ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІЄПІСКОПА ОЛЕКСАНДРА (ПЕТРОВСЬКОГО) НА ХАРКІВСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ КАФЕДРІ ТА ЙОГО ШАНУВАННЯ У ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС

Архієпископа Олександра (Петровський Олександр Федорович, 1851-1940) було призначено на Харківську кафедру 20 травня 1937 року. Це був час найжорстокіших переслідувань на Церкву. При призначенні архієпископа Олександра у Харківській єпархії було ще 14 діючих храмів. Один за одним зачинялися харківські храми. Незабаром у Харкові та по всій Харківщині залишилася єдина діюча православна церква – Свято-Казанська по вул. Курилівській (радянська назва Ленінградська), що по суті стала кафедральним собором єпархії та в якій постійно й служив владика Олександр. У храмі бувало стільки народу, що причастя тривало кілька годин. Владика умів усіх надихати. Народ приїжджав із далеких місць і терпляче простоював довгі служби. Богослужіння відбувалися з високим духовним піднесенням.

Як і для багатьох православних ієрархів того часу, настав фатальний день і для владика Олександра. 28 липня 1938 року архієпископа Олександра було заарештовано УНКВС Харківської області за підозрою в антирадянській агітації, пропаганді та шпигунстві на користь Польщі і засуджено до 10 років ув'язнення. Після суду архієпископ Олександр утримувався у в'язниці.

17 червня 1939 року владика Олександр був засуджений до 10 років тюремного ув'язнення. 5 січня 1940 року вирок було скасовано і справу повернуто на дорозслідування. 24 травня 1940 року архієпископ Олександр помер.

Про страждання священномученика в тюремних катівнях протягом майже двох років і про його мученицьку кончину нічого не відомо. Існує версія, що він був задушений. В історії хвороби причиною смерті вказана «гостра серцева слабкість». Тіло владика Олександра було таємно вивезене з моргу. Вночі

священством було таємно звершено відспівування та поховання на Залютинському цвинтарі міста Харкова.

На початку 90-х років минулого століття безбожна державна машина припинила своє існування і гоніння на Церкву припинилися. Це не забарилося позначитися на шануванні святих новомучеників.

10 лютого 1993 року згідно з проханням митрополита Харківського і Богодухівського Никодима (Руснак, 1921-2011), архієпископ Олександр був реабілітований, 22 червня 1993 року визначенням Священного Синоду УПЦ його було зараховано до лику місцево шанованих святих в чині священномученика, і в тому ж році 12 листопада в день святкування Озерянської ікони Божої Матері мощі святого з благоговінням було віднайдено та перенесено у Благовіщенський собор м. Харкова, де вони перебувають і нині.

На Ювілейному Архієрейському Соборі УПЦ 2000 року відбулось загальноцерковне прославлення священномученика Олександра.

Даний святий широко шанується як на Слобожанщині, так і за її межами. Також, у нашому місті є храм названий на честь священномученика Олександра, проспект Косіора, на якому він знаходиться, був перейменований у Олександрівський на його честь, а на території цього храму було відкрито пам'ятник архієреєві.

Стаднік Ю. О.
Науковий керівник: Скляр В. М.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКА ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА У ДОРОБКУ КОРНЯ ЧЕРВ'ЯКА

У 1920-их – на початку 1930-их рр. дослідження україністики, а зокрема і традиційної культури, вийшли на якісно новий рівень. Від збирання предметів за окремими темами вчені переходять до систематизації за групами пам'яток культури та складають програми для комплектування фондів музеїв. Як результат – тематика етнологічних досліджень урізноманітнювалася, розширюється географія вивчення культурної спадщини українців.

Окремі наукові праці того часу й досі не втратили своєї актуальності і до сьогодні через оригінальність представлених у них наукових досягнень. Саме таким є доробок етнолога та музейника Корнія Григоровича Черв'яка (1894 р., сел. Млинів, нині Рівненська область – 1950-ті рр.).

Етнологією Корній Черв'як почав займатися після тривалої викладацької діяльності. З 1921 по 1926 рр. керував українською секцією етнографічного гуртка Ленінградського інституту народної освіти. У 1925 р. К. Черв'як вступив до аспірантури етнолого-краєзнавчої секції науково-дослідної кафедри історії української культури при Харківському інституті народної освіти. Керував роботою вченого професор Д. Зеленін, який високо оцінював результати досліджень свого учня. Під час навчання Корній Григорович виступав з доповідями: «Старе й нове в побуті населення Овруччини», «Колишня околична шляхта на Коростенщині» тощо.

Упродовж другої половини 1920 рр. і до арешту у 1933 р. Корнія Григоровича Черв'яка призначали на доволі високі посади. Зокрема, у 1931 р. – директором Коростенського краєзнавчого музею, а в 1933 р. – директором Українського науково-дослідного інституту історії української культури. І саме наприкінці 1920-х – на початку 1930-их рр. виходять друком основні напрацювання етнолога.

У ґрунтовній праці «Килимарство на Коростенщині» К. Черв'як описав зовнішній вигляд та способи ткацтва килимів на Житомирщині. Однак у дослідженнях вчений не обмежувався вивченням лише технічних характеристик предметів. Так, у зазначеній роботі автор звернув увагу на естетичні обставини використання у килимарстві різних кольорів. Аргументовано окреслив і соціальне значення килимарства для регіону.

Іншою темою, що цікавила вченого, були обряди родинного циклу. До переліку праць із цієї проблематики належать «Похорон як весілля» (1927) і «Весілля мерців» (1930). Новизна досліджень полягала у розгляді традиційних обрядів (народини, христини, постриг, весілля та похорон) як ініціацій

(дослідники вважають термін за сенсом дотичним до поняття «обряд переходу»).

Загалом було знайдено всього 11 опублікованих праць науковця періоду 1920-их – 1930-их рр. У 2006 р. перевидано книгу «Дослідження похоронного обряду (Похорон як весілля)». Однак на повну силу таланту етнолога не дали розкритися репресії за сфабрикованими звинуваченнями. Попри це, завдяки плідній роботі вченого було зібрано цінну етнографічну інформацію з усієї України, а також складено програми для збору предметів культурної спадщини. За радянських часів науковий доробок вченого, як і праці інших репресованих українських етнологів, опинилися у «спецхрані» та не були доступні для ознайомлення. Лише зі здобуттям Україною незалежності були повернуті з небуття імена знищених сталінським режимом українських науковців.

Отже, посилаючись на праці К. Г. Черв'яка, сучасні дослідники продовжують справу вченого та сприяють подальшому вивченню традиційної культури українців.

Шалуєва А. О.
Науковий керівник: Олійник О. М.
ХНПУ імені Г. С. Сковороди

ТОЛОКА КРІЗЬ РОКИ

У сучасному житті важливо зберегти народну культуру, щоб не втратити себе в глобалізованому світі. На щастя, сьогодні зростає інтерес до вивчення українського минулого. Нам говорять, що у нас немає історії, немає культури та нам є що відповісти, незважаючи на наміри недоброзичливців. Ми володіємо колосальним культурним потенціалом, який зосереджено в українських традиціях. Тож необхідно задіяти цей потенціал у державотворенні, у формуванні національної свідомості громадян України. Культурна спадщина нашого народу є однією з найдавніших та найбагатших у світі. Актуальними є слова В. Супруненка: «...варто прислуховуватися насамперед до голосу, який тихіше, то гучніше звучить у нас самих. Можливо, в нас це лише відлуння, а

сам голос із далекої-далекої давнини». Значне місце в культурі народу посідає громадський побут і звичаєвість. Звичай толоки один із видів такої спадщини. В етнографічних працях міститься багато відомостей щодо цього питання. Толока постає як найдавніша форма колективної взаємодопомоги, що бере свої початки ще в часи родового ладу. З часом ця форма не зникла. В народі говорили: «Так повелося з діда-прадіда».

Толоку застосовували при найрізноманітніших роботах – як польових: оранка, сівба, збирання врожаю, заготівля сіна; так і домашніх: прядіння льону, конопель, вовни, заготівля продуктів, будівництво житла і господарських споруд. Між собою толочани могли називати толоку «допомога», «займи», «вальки», «кагалки», «клака». Супрягою називали старовинну форму спільної праці української бідноти, за якої кілька дворів об'єднували робочу худобу й реманент для виконання сільськогосподарських робіт. Оденки – це спільна робота заміжніх жінок (прядіння, вишивання) у зимові дні. Один із найдавніших видів – громадська толока. Всі громадські будівлі зводилися майже завжди толокою. Крім того, спільно розкорчували ліси, улаштовували шляхи, гатили греблі, копали криниці, будували укріплення, впорядковували місцевість. Існували й ритуальні толоки, які виконувалися тільки жінками. В перший понеділок чи вівторок Петрівки жінки очищали копанки – ополонки, в яких прали білизну. Толокою готувалися й до Водохреща. Це був обов'язок парубочої громади перед селом. Саме парубки повинні вирубати хреста на льоду, облаштувати місце святкування. Будувати гойдалку на Великдень також був обов'язок парубочої громади. Обов'язком дівочої громади було впорядкувати самотні гробки на цвинтарі перед поминанням мертвих. Толокою виконували не тільки громадські роботи. Це була дуже поширена форма допомоги окремим родинам.

Громада і громадська справа були для українців завжди священними. Можливо тому, що це було об'єднання вільних і рівноправних. Приходили на допомогу бідному й багатому. Толока постає як звичай, який шанували, про збереження якого дбали. Підтвердженням цього є не тільки суто господарський зміст, а й обрядовий, фольклорний, святковий. Її сприймали як свято, хоча робота не була легкою. Також толока була важливим чинником згуртування громади, почесною справою. Саме завдяки

їй нашим предкам вдалося вижити в боротьбі з численними ворожими навалами, не втративши свої національні риси. Велике значення мала взаємодопомога й у вихованні дітей та молоді. Любов та повага до праці, ввічливе ставлення до всіх членів громади, бажання допомагати визначалися в народі як найголовніші моральні чесноти. Толоку розглядали, найперше, як почесну справу, а не обов'язок. Так прищеплювалася повага до громадських традицій.

Ця готовність до допомоги та служіння громаді допомагають українцям і сьогодні в справі розбудови та захисту нашої країни. Сучасні події змінили бачення людей о взаємодопомозі. Сьогодні безкорислива поміч вважається найменшою вдячністю за новий день. Кожна добра справа не лишається непоміченою чи неоціненою. Українці згуртувалися, стали чуйними один до одного. Прикладами сучасної толоки під час війни може бути: волонтерство, допомога у розборі завалів, ремонтом пошкодженого житла чи навіть незначний донат. Кожен, хто доєднується до благодійних справ наближає нашу Батьківщину до Перемоги. Від малого до старого, від заходу до сходу, від півночі до півдня об'єднався український народ заради одного: майбутнього України. Ця згуртованість доводить незламність, любов до свободи крізь призму років, чим вражає світ не одне століття.

Шкуропадська І. С.
Науковий керівник: Солошенко О.М.
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

РОДИЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ СЛОБОЖАНЩИНИ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ

Актуальність теми родильної обрядовості Слобожанщини виявляється в збереженні та наслідуванні традицій, родинних цінностей та обрядів українців, які збагачувались протягом століть. Вивчення та ретрансляція народних традицій та досвіду обумовлює національну ідентичність, виступає стабілізуючими чинниками народної культури в сучасному просторі.

Родильна обрядовість – це складова сімейної обрядовості. Вона об'єднує народні традиції, яких дотримувались під час вагітності, народження дитини та післяпологовий період, хрещення. Традиції передавалися від батьків до дітей,

що сприяло збереженню сімейної обрядовості й цінностей українського народу. Перед пологами відбувався спеціальний обряд очищення, під час якого вагітна приймала ванну з різноманітними лікарськими травами – це на думку наших предків мало полегшити пологи. Запорукою народження здорової дитини є піст та молитва вагітної під час виношення дитини. Повитуха та жінки з родини допомагали під час пологів. Після народження як правило хлопчикам пуповину відрізали «до сокири», що мало допомогти йому стати майстром, а дівчаткам – «до гребінки», щоб вона пряла. Хлопчикам на початку ХХ ст. могли відрізати її «до книжки», вважалось, що таким чином, він може стати «вченим». Особливою прикметою, яка вказувала на народження в майбутньому архієрея або ченця була поява на світ немовляти в «сорочці». Народжених немовлят захищали від наврочення. Вважалось, що одягнена хустка на голову новонародженого, а також похрестини через декілька тижнів – захист від злих духів. Сьогодні ми також дотримуємось певних традицій: протягом 40 днів не показувати новонароджену дитину, прив'язувати на ручку червону нитку, класти у ліжечко обереги.

На початку ХХ ст. з'явився обряд, який мав назву «октябрини». Головна мета – дати ім'я дитині та охрестити її. Проте, цей обряд не набув поширення, тому влада дійшла до висновків, що необхідно залучати народну обрядовість: було створено нову церемонію, де обирали хрещених. Такий обряд дістав назву «введення новонароджених у громадянство».

Завжди породіль цікавила стать дитини. Здавна жінки для з'ясування цього питання використовували народні знання: якщо живіт за формою кругленький, ніби опущений донизу, то народитися має дівчинка, а гострий живіт передбачував хлопчика. Вважалось, що дитина народиться легко і здоровою, якщо вагітна не нервує, не свариться, має добрий настрій та веселу вдачу. Не бажано підстригати волосся, перемітати сміття через поріг, ховатися під час приймання їжі, купувати одяг, якщо дитина ще не народилася, а також ходити на похорони – ці забобони і сьогодні є актуальними. Після народження дитини батьки намагалися проводити обряд хрещення якомога швидше,

вибирали хрещених батьків із знайомих, що вже мають своїх дітей. Народження дитини за традицією пишно святкували: готували кашу, калач, пиріжки. Рідні та сусіди приносили подарунки, висловлювали побажання новонародженому та молодим батькам здоров'я, добробуту родині тощо. Сьогодні ця традиція зберігається. Новоспечений батько має відсвяткувати цю подію також з друзями та співробітниками.

Отже, родильна обрядовість займає важливе місце в родинній обрядовості українців. Досвід та народні звичаї зберігаються і доповнюються новими традиціями.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у аналізі релігійного впливу на родильну обрядовість Слобожанщини.

Kosachov M.E.
Scientific advisor: Malikov V.V.
NTU «KhPI»

THE NEW YEAR FESTIVAL AND RITUAL «GOAT» IN PRIMEVAL CULTURE, TRADITIONAL UKRAINIAN AND CONTEMPORARY CULTURE

The traditional rite is both a message of primeval culture and an echo of the past, preserved in our present. Pre-Christian holidays of an agrarian origin with ritual-spectacular forms, a laughing principle, the logic of inversion, ritual masking and travesty belong to the carnival as a universal ritual-visual and worldview phenomenon. The New Year ceremony «Goat» is a valuable manifestation of the spiritual culture of Ukrainians and part of the world's intangible cultural heritage of humanity.

The paper aims to reveal the origins, role and place of well-known and popular ritual «Goat» in the traditional Ukrainian and contemporary culture.

The primordial rite is connected with the birth of fairy tales, myths, songs, dances, games, theater, visual arts, worldviews and ideas. The original function of holiday ceremonies consisted in incantatory and magical actions: with the help of words, songs, and dances, people tried to provide themselves with a harvest, health,

well-being, increase in family, and livestock in the upcoming year. In the «Goat» ritual, ancient calendar ideas, according to which the year was divided into warm and cold parts, are vividly manifested.

Ukrainian traditional folk culture reserves a special place to New Year's and Christmas holidays and rituals, and the «Goat» ritual is represented by a huge number of variants across Ukrainian ethnographic territory. The presence of this animal image and vegetative attributes as symbols of wealth and fertility connects this ritual specifically and the festivities in general with the start of the new agrarian cycle. The embodiment in the sacred images of the rituals is achieved by a whole system of means, including costume, props, make-up, figurative language, gestures, manner of behavior. New Year ceremonies are part of the history of Ukrainian music, theater and dance. This traditional mimetic folk play was acted out during the Christmas – New Year cycle predominantly by a group of boys and young men, who had to visit all the houses in a village or a certain part of the village. The Goat—a youth wearing an inverted sheepskin coat and a mask resembling a goat's head—entered a house, bowed to the head of the household, and performed a ritual dance to bring about an abundant harvest. The other youths sang an accompanying ditty.

The New Year and Christmas celebrations including the ritual «Goat» became remarkable topics in the professional Ukrainian art including theater and drama, music and fine arts.

The «Goat» rite and New Year's celebration integrated drama, vocal and instrumental music, and dance. The caroling with its agrarian-magical purpose gradually decomposed, split from the vocal-dramatic-choreographic stage through the vocal-choreographic stage to the vocal stage. The transformation of the rite is a complex process, the church and the development of Vertep drama, the enrichment of characters and new historical realities, Soviet prohibitions influenced it greatly.

This ritual revives and develops in contemporary Ukrainian culture. Vertep-Fest was started in 2017, based on the initiative of the Kharkiv nongovernmental organizations and civil society activists. It was organized as nationwide festival of vertep scenes on the eve of the New Year in Kharkiv. For five years the festival

gathered up to 1000 participants and 100 amateur and professional artistic groups. The key events of the festival were the artistic march «Vertepna hoda», the celebration «Ethnovechornytsia», an action was held with the simultaneous performance of the Christmas carol «New joy has become». Vertep-Fest was held in more than 40 locations throughout Kharkiv. Traditionally, the organizers of the festival wanted to show the diversity of customs of different regions of Ukraine, the variety of costumes and masks, etc. They welcome any format of performances and are waiting for nativity scenes, traditional and modern, children's and adults, musical and dramatic. Groups that do not actually play nativity scenes, but have a choral program of carols, are also invited to participate.

СЕКЦІЯ 4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКО-СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА

Голова секції: проф. Ігнатюк О.А.

Секретар секції: доц. Костиря І.В.

Абрамов А. С.

Науковий керівник: Костиря І.В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасний стан суспільного розвитку вимагає оновленого підходу до розуміння питань лідерства. Суспільству потрібен не виконавець певних функцій, а фахівець-лідер здатний ініціювати зміни до кращого та керувати цим. У цьому контексті необхідним є формування лідерських якостей у майбутніх фахівців під час їх професійної підготовки.

Сьогодні у питаннях формування лідера існує чимало викликів і суперечностей, зокрема між: необхідністю соціуму в лідерах-фахівцях та відсутністю нових технологій їх підготовки; необхідністю в оновленні програм підготовки фахівців-лідерів та не розробленістю освітніх компонентів їх підготовки. Це вимагає детального аналізу процесу професійної підготовки майбутніх фахівців-лідерів та зміни і переосмислення підходів до змісту й технологій формування лідера.

Проблемі лідерства присвячено багато досліджень провідних світових і вітчизняних науковців. Важливість підготовки фахівців-лідерів, здатних швидко адаптуватися і приймати правильні рішення наголошено у вимогах до формування лідерських якостей у майбутніх фахівців, що відображено у

законодавчій базі (Закон України «Про вищу освіту», Стратегія державної кадрової політики до 2030 р., Стратегія інноваційного розвитку України на 2020-2030 р. та ін.).

Різноманітні підходи до лідерства проаналізовані низкою провідних українських вчених, серед них: Г. Васянович, С. Калашнікова, С. Нестуля, О. Романовський та багато ін. Значна роль у цих роботах відводиться формуванню майбутнього харизматичного лідера-фахівця; розкривається значення психолого-педагогічних технологій комунікації сучасного лідера; розглядаються теоретико-методологічні засади формування лідерських якостей студентів. На сучасному етапі є чимало ідей з приводу ефективного формування лідерських якостей. Зазначимо, що визначаючи поняття «лідерство», «лідер», дослідники обов'язково наголошують на відповідальності лідера – відповідальності перед самим собою, перед послідовниками, і, урешті-решт, перед суспільством і майбутнім.

Науковцями ведеться пошук освітніх технологій формування майбутнього лідера, дотримання яких сприятиме формуванню лідера-фахівця у процесі професійної діяльності. Важливими серед них є: технології формування мотивації; стимулювання рефлексивного ставлення студентів до лідера; технології моніторингу рівня сформованості у студентів лідерських якостей.

Технології формування лідера передбачають роботу над його організаційно-діловими якостями, завдяки яким можна активно впливати на поведінку інших людей, координувати сумісні зусилля для вирішення поставлених завдань.

Щодо технологій формування мотивації, то поширеними є усвідомлення важливості навчального матеріалу для покращення власної життєдіяльності, створення умов для виявлення самостійності та ініціативи, відчуття успіху тощо. Для підвищення мотивації у лідера варто враховувати такі особливості: володіння тайм-менеджментом, уміння виділяти проміжні цілі, заохочення досягнень, неочікуване заохочення, надання студенту-лідеру можливості відчувати себе переможцем, самоконтроль, створення установки на

порозуміння, розумна внутрішня конкуренція. Мотивувати лідера варто через використання тренінгів, ділових ігор та інтерактивних методів, що допомагають виявити необхідні лідерські якості в ситуаціях, максимально наближених до реальних.

Отже, результатом формування лідера-фахівця повинно бути усвідомлення єдності певних факторів (інтелектуальні здібності, харизма, набуті вміння) тощо. Значну роль у цьому відіграють технології формування лідера-фахівця. Тому вважаємо необхідним працювати над їх створенням через впровадження інновацій у професійну підготовку майбутніх фахівців.

Анціборенко Б.Р.
Науковий керівник: Черкашин А.І.
НТУ «ХП»

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Лідерські якості є критично важливими для успішної роботи в соціальній сфері, де взаємодія з людьми займає центральне місце. Комунікативність, емпатія, прийняття рішень та здатність до співпраці дозволяють соціальним працівникам ефективно взаємодіяти з клієнтами, колегами та іншими зацікавленими сторонами.

Молоде покоління, яке обирає соціальну сферу для своєї кар'єри, має унікальні потреби та мотивацію. Сучасна молодь використовує сучасні технології та соціальні мережі, тому важливо використовувати інноваційні підходи до навчання та розвитку лідерських навичок.

Практичні завдання, симуляції та рольові ігри є ефективними методами навчання лідерських навичок. Вони дозволяють молодим фахівцям активно вивчати та закріплювати навички, а також розвивати впевненість у собі.

Менторство та співпраця з досвідченими фахівцями є важливими факторами у формуванні майбутніх лідерів соціальної сфери. Ментори можуть

надати молодим фахівцям необхідну допомогу та досвід, щоб вчитися на помилках та швидше розвивати свої лідерські якості.

Аналіз конкретних кейсів, які дали позитивні результати у формуванні лідерських навичок, може надихнути інших на розвиток.

Самопізнання та рефлексія допомагають молодим лідерам розвивати ідентичність та постійно вдосконалювати свої навички.

Для ефективного формування лідерських якостей у майбутніх працівників соціальної сфери важливо створити інтегровану систему підтримки та навчання, яка б мотивувала молодих фахівців у розвитку їхніх лідерських потенціалів та забезпечувала стабільний ріст як в особистій, так і в професійній сфері.

Застосування наведених у дослідженні стратегій дозволить значно підвищити ефективність розвитку лідерських якостей у майбутніх фахівців соціальної сфери.

Бондаренко К.В.
Науковий керівник: Бугаєвська Ю.В.
ХНАДУ

ЗДІЙСНЕННЯ САМОАНАЛІЗУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Як відомо, процес усвідомлення студентом себе як майбутнього фахівця базується на самопізнанні та здійснюється під час самоконтролю, самодіагностики, осмислення труднощів та самооцінки. Саме ці процедури сприяють розвитку здатності студента до самоаналізу. Ця проблема є актуальною з точки зору необхідності покращення підготовки майбутніх інженерів під час навчання у вищих технічних навчальних закладах.

У світлі цього відзначимо, що пізнавальна діяльність студентів, якою керує викладач, являє собою процес оволодіння ними певними знаннями, вміннями й навичками. Однак роль педагога як керівника процесу формування корпоративної культури майбутніх фахівців не обмежується наданням їм

нового матеріалу. Головною метою його діяльності є організація та коригування діяльності студентів щодо усвідомлення ними норм і принципів корпоративної культури, створення сприятливих умов для найбільш раціонального та продуктивного їх опанування. Здійснюючи контроль за цією діяльністю, викладач має забезпечити надання студентам необхідної допомоги, коли в ній виникає потреба.

Але для здійснення повноцінного аналізу й коригування процесу формування корпоративної культури викладачам треба добре усвідомлювати мету вивчення студентами кожного навчального предмету і його місце в їхній професійній підготовці до реальної трудової діяльності. Тому важливою передумовою успішності цього процесу є гідна методична підготовка кожного викладача. Крім того, для успішного виконання своєї професійної функції керівника процесу формування у студентів корпоративної культури викладач також повинен вивчати індивідуальні особливості студентів.

Рефлексія та самоаналіз (як невід'ємні аспекти прояву пізнавального процесу студента) мають відображати співвідношення його реальних можливостей з ідеальним образом фахівця інженерної спеціальності. Розвинута здатність до саморефлексії та самоаналізу є важливою передумовою професійного самовиховання майбутнього фахівця, в тому числі успішного формування його корпоративної культури.

Корпоративна культура майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу передбачає певні знання та уміння, а також оволодіння ними певними професійно значущими якостями, оскільки тільки в такому випадку вони будуть здатними до кваліфікованого виконання своїх професійних обов'язків, успішної взаємодії з іншими учасниками виробничого процесу. Формування цієї культури у студентів має комплексно охоплювати весь процес професійної підготовки, однак найбільш перспективними у цьому плані є профільні навчальні предмети. Тому реалізація технології формування корпоративної культури майбутніх фахівців повинна включати заняття з профільних дисциплін, а також позааудиторну навчально-виховну роботу.

Тобто необхідно, щоб викладачі забезпечували у процесі організації педагогічної взаємодії зі студентами формування в них знань та умінь, які входять до складу корпоративної культури. Ефективність формування корпоративної культури у студентської молоді значною мірою залежить від здійснення систематичного аналізу викладачами й самими студентами перебігу та поточних результатів оволодіння ними корпоративною культурою, що дозволяє внести своєчасні зміни до цього процесу. Тому питання рефлексії як необхідної умови оволодіння майбутньою професією у якості одного з етапів технології формування корпоративної культури майбутніх фахівців повинно розглядатися у руслі спеціальних досліджень.

Велика А.С.
Науковий керівник: Квасник О.В.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Безліч різноманітних подразників одночасно діє на органи чуття людини. Але в свідомість проникають не всі вони одночасно, а спрацьовує так званий фільтр, що відбирає інформацію, яка є цікавою і важливою для особистості. Таким компонентом щільного відбору виступає увага. Тому вона є найважливішою умовою будь-якої діяльності людини.

Віковий фактор людини вагомо впливає на її показники. Зокрема активно змінні компоненти проявляються у шкільному віці. На відміну від молодших школярів, в яких переважає мимовільна увага, підлітки можуть керувати своєю увагою. Провідним питанням щодо прояву уваги у шкільному середовищі є дотримання дисципліни. Порушення дисципліни в класі носять радше соціальний характер, а не визначаються особливостями уваги. Підлітки можуть добре концентрувати увагу в значимій для них діяльності: в спорті, у трудовій діяльності, в спілкуванні. Увага підлітків стає добре керованим, контрольованим процесом і захоплюючою діяльністю. Але в умовах

дистанційного навчання утримувати увагу стає важким випробуванням, адже вдома існує безліч відволікаючих факторів.

Метою роботи є визначити вплив дистанційного навчання на увагу дітей середнього шкільного віку.

У науковій літературі є значна кількість тлумачень поняття увага, зокрема це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості на вагомих для особистості предметах, явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях.

Чимало українських та закордонних психологів та педагогів працюють над вивченням особливостей розвитку та формування уваги у дітей.

Такі науковці як Н. Романова, Ч. Кримов, Н. Луїссон, Л. Сміт та інші досліджували увагу з психолого-педагогічної точки зору. Тому, є доцільним продовжувати вивчення цієї теми.

Навчання на відстані існувало й раніше, до карантину та ведення бойових дій в нашій країні, але на сьогодні воно стало досить популярним, майже всі заклади освіти використовують дистанційний метод викладання та навчання. Існує думка, що досить зручно так здобувати знання, для інших цей спосіб геть нецікавий та незручний. Думки розділилися на дві абсолютно різні категорії. Відповідно до приналежності авторів до якоїсь з категорій, вони визначають і переваги.

Дистанційне навчання є чудовою альтернативою формату оф-лайн навчання. Процес подання інформації здійснюється за допомогою інформаційно-комунікативних технологій. Проте, умови дистанційного навчання можуть впливати на увагу підлітків у різний спосіб, через додаткові виклики та зміни у середовищі навчання.

Наприклад, навчаючись онлайн, підлітки можуть бути вразливішими до впливу зовнішніх факторів, таких як соціальні мережі, онлайн розваги тощо. Це може призвести до розпорошення уваги та зниження продуктивності навчання. Також дистанційне навчання часто вимагає від підлітків більшої

самодисципліни та здатності до самостійної організації часу. Ті, хто має проблеми з цією самодисципліною, можуть мати складнощі з утриманням уваги. В умовах онлайн навчання підлітки можуть відчувати більший рівень соціальної ізоляції та стресу, що може впливати на їхню здатність утримувати увагу та зосереджуватися. Можуть виникати проблеми зі з'єднанням. Технічні неполадки або недосконалість цифрових платформ також можуть впливати на увагу підлітків під час дистанційного навчання. І, нарешті, тривале перебування перед екраном під час онлайн навчання може спричиняти втому очей та загальну фізичну втому, що може впливати на увагу підлітків.

Для полегшення цих викликів важливо надавати підліткам підтримку, створювати структуровані навчальні програми, сприяти розвитку навичок самоконтролю та вирішення проблем, а також надавати можливості для соціального спілкування підлітків. Покращення уваги підлітків в умовах дистанційного навчання вимагає комплексного підходу, що включає в себе психологічні, педагогічні та технічні аспекти.

Розробка чіткого розкладу занять, який передбачає регулярні паузи та різноманітні види діяльності, допоможе підліткам краще керувати своєю увагою та відновлювати її під час навчання. Використання інтерактивних вправ, віртуальних лабораторій, дискусійних платформ тощо може збільшити зацікавленість підлітків та зменшити ризик відволікання. Важливо, щоб батьки та вчителі підтримували підлітків у збереженні уваги, допомагали їм встановлювати режим навчання, вирішувати технічні питання та надавали підтримку у вирішенні проблем. Надання підліткам практичних порад щодо управління стресом та підвищення концентрації, може допомогти їм покращити свою увагу. Ці заходи можуть сприяти покращенню уваги підлітків під час дистанційного навчання, надавати їм необхідні навички для успішного зосередження на навчанні та підвищити їхню продуктивність.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ТА АДАПТАЦІЯ ФАХОВОГО МОЛОДШОГО БАКАЛАВРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Події, які відбуваються зараз в Україні значно збільшили потребу в кваліфікованих технічних фахівцях для підтримки, відбудови промислового та військового потенціалу країни. Реалії сьогодення диктують нагальну й гостру потребу в ґрунтовно освічених, інтелектуальних, сміливих молодих людях, здатних інноваційно мислити і діяти в умовах військового стану, успішно долати стан безсилля чи розгубленості перед викликами сьогодення, продукувати інноваційну й оптимістичну картину світу. Формування такої особистості – надмета сучасної системи фахової освіти, що орієнтує її на виховання лідера – творчого, морально стійкого представника світової спільноти й громадянина своєї держави.

Події, в яких опинились громадяни та молодь нашої країни підкреслюють важливість набуття майбутнім фахівцям не тільки фахових компетентностей, а й лідерських якостей, завдяки яким він у подальшій професійній діяльності зможе ухвалювати своєчасні самостійні рішення, оволодівати навичками переконування, організовувати командну роботу, ефективно взаємодіяти з соціальним оточенням.

Задача адаптації в складних умовах все більше надає актуальності та уваги поняттю «Soft Skills» – здатність людини до міжособистісних взаємодій в системі з особистісними характеристиками. Ці навички стають основою психологічної стійкості, впевненості, самоповаги здобувачів освіти та адаптації їх в суспільстві.

Поняття Soft Skills (м'які навички) поєднує в собі сукупність міжпрофесійних навичок, взаємодії в системі з особистісними характеристиками, які є універсальними та корисними для різних видів

діяльності. Для сучасних студентів і випускників фахової освіти Soft Skills є необхідним елементами та результатами навчання, які надають можливість:

- адаптації до нових умов праці, колективів, технологій;
- формуванню здатності до комунікацій, умінню працювати в команді, емпатії, побудові взаємовідносин з викладачами під час навчання та іншими фахівцями при працевлаштуванні, презентації себе в суспільстві;
- поглибленню мультикультурної компетентності;
- розвитку креативності в прийнятті рішень, різних за складністю професійних питань;
- розвитку міждисциплінарного, системного та критичного мислення;
- комунікації, лідерським якостям, емоційному інтелекту, роботі з інформацією, креативності та мотивації;
- прояву ініціативності, самодисципліни, відповідальності за прийняті професійні та соціальні рішення.

До одних з найважливіших методів розвитку «soft skills» варто віднести самонавчання, тренінги, кейс-методи, проєктну діяльність, проблемне навчання, аналіз інформаційних джерел і технологій за певними проблемами дослідження, ігрові, кейс-технології, створення предметно-розвиваючого середовища, навчання у співпраці, елементи інноваційної діяльності.

Зараз Soft Skills представляють собою комплекс адаптаційних, неспеціалізованих, важливих у форс-мажорних обставинах, професійних навичок. Вони відповідають за успішне виконання завдання, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною областю. Події сьогодення змінюють формат, підходи викладання, спілкування, взаємодії, диктують вимоги адаптації фахових компетентностей та Soft Skills. Формування особистості, лідерських якостей, здатність вчитися та розвиватися, як для студента так і для викладача, залишається надважливим завданням.

СОЦІАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

Соціальна адаптація – процес активного пристосування індивіда чи соціальної групи до умов соціального середовища; вид взаємодії особистості із соціальним середовищем. Соціальна адаптація забезпечує пристосування до соціального оточення, за рахунок вміння аналізувати поточні соціальні ситуації, усвідомлення своїх можливостей у навколишній обстановці, вміння утримувати свою поведінку відповідно до головних цілей діяльності.

Адаптація важлива як в контексті індивідуального пристосування, так і в умовах організації, коли членам організації необхідно пристосуватися до навколишніх змін.

Вивчаючи дану проблему були проведені чисельні емпіричні дослідження, завдяки яким були виділені п'ять фаз, які проходять переселенці при адаптації в новому для себе середовищі:

1. Фаза ейфорії: (декілька днів-декілька місяців) найперша реакція до змін проявляється в слабкому орієнтуванні в оточуючому середовищі соціальної організації, індивіду не достатнього досвіду та знань для швидкого реагування в новій ситуації. Поведінка достатнього спонтанна. З'являється почуття порушення рівноваги в навколишньому середовищі. Для цієї фази найраціональнішим в моделі поведінки буде прийняття ситуації та спроба побудувати нову систему взаємодії.

2. Туристська фаза:(від двох тижнів до трьох місяців) В цей час людина отримує знання які будуть необхідні в подальшій взаємодії з навколишнім середовищем.

3. Фаза орієнтації: вибір стратегії, що на думку індивіда є правильною, створення нової системи взаємозв'язку з соціальним середовищем.

4. Фаза депресії (від трьох місяців до декількох років): ця фаза з'являється через різний ряд чинників. Дані чинники з'являються через зміну звичного

життя, відчуття втрати, розлуки, ностальгії, зміни професійного чи соціального статусу, відсутність близького оточення, незнання власного майбутнього, недостатня самореалізація та незадоволеність через це.

5. Фаза продуктивної взаємодії: Під час цієї фази у індивіда з'являється відчуття комфорту стабільності врівноваженості, ставлення до ситуації достатньо стійке і позитивне.

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

1. Соціально-психологічна адаптація відбувається, переважно, за типом адаптації до постійно мінливого середовища, що визначає необхідність зміщення акценту досліджень зі стану адаптованості на властивість адаптивності особистості.

2. Чіткого розмежування протягом онтогенезу розвитку індивіда не спостерігається.

3. Способи адаптації є індивідуальні та унікальні.

4. Перетворювальна функція соціально-психологічної адаптації стає особливо активною в плані реалізації особистості та середовища. Тому особистість має можливість значуще впливати на соціальне середовище, тому вона займає у даній системі значно більше місця. Особливими ознаками даного соціального середовища є присутність спеціалізованих інститутів, за допомогою яких вона може мати активний вплив на адаптацію.

5. Найголовнішою метою адаптації є самореалізація індивіда.

6. Соціально-психологічна адаптація іноді припускає можливість контролювання і цілеспрямованого організаційного процесу. Це можна пояснити тим, що індивід є активним агентом соціального середовища і власних змін, він має свідомість та здатність до цілепокладання.

Таким чином, перспективою майбутніх досліджень соціально-психологічного адаптування індивіда в соціальному середовищі організації є пошук шляхів його адаптації відповідно до його потенціалу.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ОСВІТА

За останні роки з'явилося багато інструментів, які змінюють життя як викладачів, так і учнів, забезпечуючи зручність під час отримання знань. Одним з таких інструментів є штучний інтелект. Існує багато визначень ШІ. Ми будемо користуватись визначенням ЮНЕСКО 2021 р. - « ... це технології опрацювання інформації, котрі об'єднують моделі та алгоритми, які забезпечують здатність навчатися та виконувати когнітивні завдання, що призводить до таких результатів, як прогнозування та прийняття рішень у матеріальному та віртуальному середовищах. Системи штучного інтелекту розроблені для роботи з різним ступенем автономності за допомогою моделювання та представлення знань, використання даних і обчислення кореляцій».

Вже існують багато прикладів використання програм штучного інтелекту. Так Google Translate дозволяє перекладати текст понад 100 мовами; Siri й Google Assistant – дають можливість людям ставити запитання та отримувати швидкі відповіді; ChatGPT – надає допомогу в наукових дослідженнях, підсумовуючи джерела чи скеровуючи до корисних публікацій, а також миттєві відповіді на будь-які запитання, пояснення, наведення прикладів; Stable Diffusion та Imagen – дозволяють вводити текст для створення реалістичних зображень; Saktus – надає персоналізовані рекомендації студенту щодо контролю його освіти; Gradescope – допомагає викладачам швидше та ефективніше оцінювати завдання студентів, зменшуючи при цьому їхню упередженість; Alta by Knewton – дозволяє адаптовуватися до унікального стилю навчання кожного студента вищої освіти; Querium – імітує досвід викладача для орієнтації студента до розв'язання проблеми завдяки використанню унікальної технології StepWise; Educationcopilot – пропонує зекономити час і енергію викладачів завдяки швидкому генеруванню

індивідуальних шаблонів, а також надає можливість співпраці між викладачами та ін.

ШІ може радикально змінити методи викладання, пропонуючи персоналізований підхід до навчання. За допомогою адаптивного навчання та аналізу даних, штучний інтелект здатний налаштовувати навчальні програми під індивідуальні потреби кожного учня, покращуючи залученість та розуміння матеріалу. ШІ може створити навчальне середовище, яке пристосовуватиметься до потреб людини у навчанні та зробить його навчання більш ефективним. Він здатний прискорювати навчальні процеси та скорочувати ручну роботу, пов'язану з освітою, може бути репетитором, може також проаналізувати шкільні роботи, визначити проблемні галузі, а також створити індивідуальні уроки. ШІ може обробляти великі обсяги даних, виявляти закономірності, ідентифікувати інформацію та відповідати. Також з його допомогою можна проводити медичну діагностику та бізнес-аналіз.

Переваги використання у навчальному процесі штучного інтелекту: індивідуалізація навчання, репетиторство, виявлення прогалин у учнів, допомога у виборі траєкторії навчання, створення розумної школи.

Разом з тим занадто сильна залежність від технологій також матиме негативні наслідки. Експерти відзначають недоліки використання штучного інтелекту: можуть знизитись когнітивні здібності як учителів, так і учнів, ризик зниження ролі вчителя, ризик зниження креативності та навичок критичного мислення учнів, а також ризик збільшення розриву між учнями з високим і низьким соціально-економічним статусом. Серйозною проблемою є збереження конфіденційності.

Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз існуючих сервісів штучного інтелекту та їх добір для використання в навчальному процесі. Попередньо слід встановити критерії та показники добору для закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти.

DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE HIGHER EDUCATION TEACHERS

Foreign language is a crucial communication tool through which a master's degree seeker, as a future professional, can expand the scope of professional and scientific interests, international contacts, familiarize themselves with cultures of other countries, and enhance employment opportunities in international institutions. Today, Ukraine is actively striving to broaden international connections and integrate into the European community. Recent evidence of this is the proposed and adopted as a basis in the Verkhovna Rada Law Project on the use of the English language in Ukraine (№9432 dated June 28, 2023). Therefore, proficiency in foreign languages by professionals becomes of special importance, touching all spheres of life, as communication is the key to the development of international relations. Modern society demands professionals who are fluent in a foreign language, necessitating the exploration of solutions to enhance learners' motivation for language learning, increase the number of professionals capable of organizing specialized language training, and adopt modern approaches to acquiring foreign language competence for education seekers.

Acquiring foreign language communicative competence will enable future higher education teachers to perform various tasks: engage in dialogue in a foreign language, possess skills in bilateral oral and written translation; read scientific literature, prepare scientific publications in a foreign language; understand the basics of business and educational documentation in a foreign language; use specialized dictionaries and reference literature; express thoughts succinctly and accurately in multiple languages, participate in scientific discussions; utilize modern information technology tools during communication and information transmission, etc.

In our opinion, to enhance the level of foreign language communicative competence in future higher education teachers, it is advisable to use foreign

language teaching methods based on a humanistic approach. Interactive methods help unlock the creative potential of learners, promote the development and self-improvement of the educational-communicative process, and overcome language barriers. This will ensure Ukraine's effective integration into the European educational space.

Качайло К.В.

Науковий керівник: Грень Л.М.

НТУ «ХП»

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Спілкування – це взаємодія двох або більше людей, спрямована на узгодження та об'єднання зусиль з метою налагодження взаємин і досягнення загального результату. Основним завданням ділового спілкування є продуктивна співпраця. У професійній культурі спілкування можна виокремити загальні норми спілкування, що зумовлюються характером суспільного ладу і ґрунтуються на здобутках минулого і сучасного.

Дослідження проблем спілкування в загальнофілософському плані є методологічною основою, на якій базується вивчення цього феномена у таких наукових дисциплінах, як в етиці, психології, соціології, медицині, педагогіці. У закладах вищої освіти (ЗВО) майбутні лікарі опановують таку дисципліну, як «Українська мова (за професійним спрямуванням)», яка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти циклу загальної підготовки. На думку дослідників, мистецтво спілкування, уміння раціонально організувати свою діяльність, зняти напруження і постійно «бути у формі», бажання підтримати імідж свого лікувального закладу органічно входить у структуру професіоналізму випускників медичних закладів освіти.

Власне комунікативний блок підготовки фахівців у ЗВО становить собою формування системи якостей особистості, що включає: творче мислення (нестандартність, гнучкість мислення); культуру мовної дії (грамотність побудови фраз, простота і ясність викладу думок, чітка аргументація, адекватний ситуації спілкування тон, динаміка звучання голосу, темп, інтонація, хороша дикція); культуру жестів і пластики рухів; культуру сприйняття комунікативних дій; культуру емоцій як вираження емоційно-оцінних суджень у спілкуванні.

Мовне мистецтво лікаря – інтегральний фактор, який можна вважати визначальним у формуванні всебічно розвиненого спеціаліста.

Професійна мова медиків – це особливий функціональний різновид літературної мови. За сферою використання і мовними особливостями є підстави виділити два варіанти медичної розмовної мови: мову медичної практики і власне розмовну мову працівників медичної галузі. Мова медичної практики реалізується в офіційних ситуаціях спілкування медичного працівника під час виконання професійних обов'язків. Використання такого виду мовлення передбачає певне обдумування або підготовку. У цьому різновиді переважають кодифіковані мовні засоби. Моральна культура спілкування – співвіднесення людської свідомості, поведінки, відносин з моральними цінностями, установками, нормами, принципами.

Спілкування – могутній засіб впливу на моральний і психічний стан хворого. Знання студентами компонентів, що сприяють розвитку комунікації, як основи для побудови взаємовідносин, підвищують рівень внутрішньої та зовнішньої культури майбутніх лікарів.

Культура ділового спілкування майбутнього лікаря передбачає: щирий інтерес до людини, посмішку і привітність, уважне вислуховування скарг хворого, ввічливість; у розмові з пацієнтом медичному працівникові бажано називати його по імені; використання у мовленні «лікарського ми», що сприяє налагодженню контакту між лікарем і хворим, підбадьорює останнього.

З метою формування культури ділового спілкування у майбутніх лікарів у закладах вищої освіти необхідно на відповідних заняттях розв'язувати завдання, які сприяли б самоактуалізації й самореалізації співрозмовників (наприклад, лікаря і пацієнта), їхній продуктивній співпраці.

Кобеляцька В.А.
Науковий керівник: Ігнатюк О.А.
НТУ«ХП»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКО-СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА-ЛІДЕРА В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Тема лідерства є актуальною завжди. На будь якому підприємстві, фірмі організації, на будь якій посаді повинна бути людина з лідерськими якостями для успішного виконання поставлених завдань.

Лідерство як соціальний та психолого-педагогічний феномен виступає складним багатовекторним процесом, який може бути визначений з точки зору різних позицій. Однією із вагомих сутнісних характеристик лідерства є, безперечно, його структурна архітектоніка.

Основні наукові підходи до характеристики поняття лідерства відрізняються комбінацією трьох базових змінних, таких як: лідерські якості, лідерська поведінка і ситуація, яка спонукає до дій лідера.

Дефініція «лідерство» досліджується різними галузями наук: соціологією, психологією, філософією, педагогікою, менеджментом тощо.

Формування фахівця-лідера є складним та багатогранним процесом, який включає в себе психолого-педагогічні та управлінсько-соціальні аспекти.

Психолого-педагогічні якості являють собою поєднання знань, цінностей, навичок і особливостей лідерської поведінки в досягненні цілей.

Викладачеві властиві лідерські якості, які окреслюють соціальну поведінку педагога Soft skills, такі як: гнучкість, відповідальність, стресменеджмент, таймменеджмент, принциповість, упевненість, схильність

до взаємодопомоги, вимогливість, товариськість, доброзичливість, почуття гумору тощо.

Фахівець-лідер повинен бути здатним керувати командою, розвивати та мотивувати її до досягнення спільних цілей.

Для цього потрібно розвивати такі якості, як лідерська харизма, вміння мотивувати та навчати підлеглих. Також буде цінним вміння аналізувати складні проблеми та швидко приймати рішення.

Говорячи про управлінсько-соціальні аспекти слід зазначити, що викладач повинен вміти створювати сприятливе середовище, яке допоможе розвинути його потенціал. Необхідно створити умови для саморозвитку, навчання та професійної зростання. Не менш важливий розвиток культури організації, який необхідний для роботи в команді та керування нею.

Слід ще зазначити розвиток системи мотивації, що передбачає вмотивованість до досягнення успіху та розвитку своїх лідерських якостей та розвиток соціальної відповідальності.

Отже, здатність бути лідером особисто для себе передбачає, що викладач володіє сформованими ціннісними пріоритетами, цілями у житті та глибоко усвідомлює власну життєву місію. Досить вагомим виступає те, що і яким чином особистість робить.

Тож підсумовуючи варто відзначити, що викладач-лідер це особистість, яка постійно прагне самовдосконалення, оволодіває новими методами і технологіями освітньої діяльності та актуалізує предметні знання.

Kuzmin M. D.
Scientific Advisor: Skrypnyk N.S.
Kharkiv National Automobile and Highway University

DEVELOPMENT OF LEADERSHIP QUALITIES FOR MODERN YOUTH

The issue of leadership, leadership skills and qualities, necessity of their development is extremely topical nowadays. Young people, students of high school and institutions of higher education, are expected to have those or /and be willing to

develop them for the sake of their future career if they want to become successful. When you try to google «leadership qualities development», you will see a number of sites offering explanations why it is crucial to be a leader and guidelines for developing those qualities from colleges and universities from all over the world. There are even online courses for that from well-known companies and platforms providing online education, such as Coursera and FutureLearn. Let us present a short summary from what we have found from the sites of Park University, the USA, and International Institute for Management Development, Switzerland.

Anyone can be placed in a leadership role, but to be good and thrive in that position requires solid leadership skills. Leadership skills are typically at the top of the list of competencies that recruiters focus on when hiring, or when managers are promoted from within an organization. Effective leadership skills are crucial, in both a professional and personal capacity and are vital in facilitating effective team dynamics, driving success, managing change, and promoting personal and professional development.

Leadership skills can go far in advancing and developing your future career. The technical or hard skills you learn in school are helpful, but if you really want to push forward in your career, you need to learn how to lead people. You can develop leadership skills if you put in some effort, even if you are not a leader by nature.

Then they give lists of eight traits or skills that an effective leader should have. The formulations can be a little bit different but the idea of most of them is the same. Therefore, the most needed leadership qualities that both educational institutions name include the ability to manage conflicts, the ability to motivate others, critical thinking skills, creativity and taking initiative. There are also such skills as effective listening and communication skills and the ability to delegate responsibilities from Park University, which, in our opinion, correspond with relationship building and negotiation skills from IMD. The same idea we have about a positive attitude and self-discipline to be close to adaptability and decision-making.

Thus, if you want to be a better leader, these are some good leadership skills to develop. Moreover, our time as a student seems to be a great opportunity to work on this goal.

Левіна Н. Г.
Науковий керівник: Сущенко Л. О.
Запорізький національний університет

САМООЦІНКА ВЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ

Актуальним постає питання формування професійної компетентності майбутнього корекційного педагога нового типу, здатного до ефективного вирішення професійних ситуацій і завдань. Адже корекційний педагог виконує особливу роль, здійснюючи попередження і подолання порушень психічного та (або) фізичного розвитку та корекційного навчання і виховання осіб з особливими освітніми потребами різних вікових категорій. При цьому вагомим є вміння аналізувати свою діяльність, неупереджено її оцінювати, передбачати заходи із самовдосконалення.

Одним із специфічних завдань професійного виховання майбутніх корекційних педагогів, орієнтованих як на створення умов для переживання і внутрішнє прийняття ними в якості самоцінних професійних умінь, теорії самовиховання, так і на його організацію, є формування у студентів адекватної самооцінки. На думку учених, в якості базового утворення в структурі самосвідомості людини є самооцінка як вагомий механізм саморегуляції поведінки.

В нашому експериментальному дослідженні впливу самовиховання на формування у майбутніх корекційних педагогів інтегральної готовності до самостійної діяльності в якості умов, які детермінували їх самовиховну активність, вивчалися різні способи оцінки студентами ступеня сформованості у своїх однокурсників професійно важливих якостей, їх самооцінка. При цьому враховувалася не тільки характеристика певної якості, значущої для виконання

майбутнім корекційним педагогом однієї із професійних функцій, але і форма оцінки і самооцінки. Оцінка і самооцінка студентами рівнів сформованості конкретного професійного вміння давалися шляхом зіставлення з певними критеріями – взірцями-еталонами виконання педагогічних дій (позитивними і негативними). Отже, позитивна оцінка і самооцінка давалися у двох формах: у формі встановлення схожості з позитивним взірцем-еталоном і у формі констатації і фіксації невідповідності позитивному еталону (дві форми мала і негативна оцінка майбутніми корекційними педагогами ступенів розвитку професійних вмінь).

В процесі моделювання експерименту ми висловили припущення, що самооцінка студента виступає в якості внутрішнього чинника, який регулює його самовиховну діяльність: 1. Підвищує самовиховну активність, якщо способи оцінки стимулюють її зниження або підвищення до адекватної професійним нормам, поєднуючи у рівних пропорціях когнітивний і емоційний компоненти.

2. Не впливає на самовиховну активність за умови нездатності способів оцінки змінити її до рівня об'єктивної.

Перевірка впливу способів оцінки професійних якостей студентів на їх самооцінку показала, що застосування неефективних способів оцінки (перша серія експериментів) не привело до суттєвого підвищення ступеня адекватності самооцінки майбутніх корекційних педагогів: тільки у 5 із 36 здобувачів вищої освіти самооцінка знизилась із завищеної до адекватної.

За допомогою комплексної методики, яка використовувалась у другій серії експериментів, вдалося знизити самооцінку ще 25 респондентів до адекватної. Більш того, з тих студентів, у яких раніше констатовалася занижена самооцінка (21 особа), 17 поповнили групу студентів з адекватною самооцінкою.

Наявність у 54 студентів адекватної самооцінки дала їм змогу прийняти об'єктивні завдання-самозобов'язання в галузі професійного самовиховання. До цього 32 з них узагалі таких зобов'язань не приймали. Все це дозволило нам

зробити загальний висновок про те, що підвищення самовиховної активності майбутніх корекційних педагогів (в першу чергу, зміна їх відношення до самовиховання) визначається не особливостями оцінки їх якостей, а тим внутрішнім ефектом, який вона дає, коли змінює самооцінку студента.

Саме самооцінка і є тим головним фактором, з яким пов'язані зміни у самовиховній діяльності майбутніх корекційних педагогів.

Результати дослідження свідчать, що в основу розробки комплексу методик, спрямованих на формування у студента адекватної самооцінки як чинника професійного самовиховання, треба закладати принцип гармонійного поєднання системи оцінювання його професійних якостей на позитивному емоційному фоні з узагальненою самооцінкою майбутнім фахівцем рівня укріплення в його образі «Я» професійної норми як особистісної цінності і ступеня сформованості певного фахового вміння в порівнянні з образом педагогічного взірця або з моделлю спеціаліста.

Отже, головна функція системи оцінювання – не фіксація певного ступеня адекватності самооцінки майбутнього корекційного педагога, а створення умов для її розвитку, для «зустрічі» його власної позиції відносно себе і точок зору викладача і інших студентів, орієнтованих на формування ним в собі аналітичного ставлення до якоїсь особистісної цінності, на підвищення її суб'єктивного смислу.

Манько Е. Р.
Науковий керівник: Суценок Л. О.
Запорізький національний університет

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проблема творчого розвитку особистості завжди знаходилась і знаходиться у центрі уваги української вітчизняної педагогіки, психології і тісно пов'язана з розвитком креативного мислення. Велика кількість досліджень цієї проблеми проводилась з опорою на асоціативно-рефлекторну

теорію навчання. Розвиток творчого мислення обумовлюється формуванням таких новоутворень як знання, способи діяльності, пізнавальна мотивація, інтелектуальна активність та ін. Цей процес здійснюється як розрив уже створених зв'язків у психіці та їх перетворення у нові зв'язки, тобто як дисоціація та асоціація. Як основний психологічний механізм, що забезпечує творчий процес, приймається аналіз через синтез. Розвиток творчого мислення пов'язується з накопичуванням асоціативного фонду, його системністю, цілеспрямованістю творчих шукань, з оволодінням способами розумової діяльності, які мають узагальнений характер, з розвитком інтелектуальних якостей.

Виявлення та обґрунтування психологічного механізму розвитку творчого мислення через вирішення проблемних суперечних ситуацій відкривають в педагогіці цілий напрям проблемного навчання. Головними моментами, які обумовлюють успішне оволодіння знаннями, навичками та вміннями, сприяють формуванню творчого мислення та творчому розвитку особистості вчителя початкових класів у цілому.

Зокрема: всебічна активність (інтелектуальна, вольова та емоційна), яка об'єктивно виникає при зіткненні особистості з пізнавальними труднощами та проблемами; під час вирішення проблемних завдань виникає своєрідне почуття задоволення, емоційного підкріплення, яке закріплює отриманні знання та розвиває інтерес до процесу пізнання; проблемне навчання дає значний ефект тренування інтелектуальної, емоційної та вольової сфер психіки.

Тому, в цілому, можна погодитися, що проблемне навчання через ставлення та вирішення проблемних завдань і ситуацій моделює інтелектуальний процес творчого характеру.

Для створення системи удосконалення творчого розвитку особистості необхідно насамперед вивчати психологію творчого мислення, виявляючи внутрішню структуру та механізми процесу творчого вирішення завдань.

Розуміючи умови функціонування творчого мислення можна представити процес розвитку творчих здібностей як цілісну, динамічну систему, якою управляє викладач. Таким чином, розвиток особистості – це результат постійної її реорганізації для успішної реалізації завдань майбутнього.

У розвитку особистості головну роль грає творче мислення, яке вимагає відтиснення конкретно-ситуативного досвіду і навіть опозиції йому. Розвиток творчої особистості вчителя початкових класів можна визначити як процес формування якостей притаманних творчій особистості.

Творча особистість – це такий тип особистості, для якого характерна стійка спрямованість на творчість, мотиваційно-творча активність, яка проявляється разом з високим рівнем творчих здібностей і які дозволяють їй досягти прогресивних результатів в одному або кількох видах діяльності.

Творчий розвиток вчителя початкових класів можна представити як процес становлення готовності особистості до самостійної організації своєї розумової та практичної діяльності при рішенні нестандартних завдань в різних видах діяльності.

Готовність особистості до вирішення таких завдань складається з розвинутої мотивації до творчої діяльності, сформованості умов для оволодіння методом самоорганізації, що розвиває якості творчої особистості та наявності системи знань, умінь і навичок, які допомагають здійснити пошук рішення в нестандартних ситуаціях.

Отже, ключовим моментом у розвитку творчої особистості є формування суб'єктних цінностей як індивідуально-своєрідного утворення свідомості, що інтегрує в собі ціннісне осмислення людиною власних високих здібностей у контексті життєвого досвіду, напрямів та способів саморозвитку як суб'єкта соціальних стосунків і соціально-детермінованих діяльностей та визначає її творчу активність.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СЕРЕД УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному світі, коли розвиток людства не стоїть на місці, потрібні лідери, які виконують провідну соціальну роль, демонструючи високий показник творчої самореалізації. Дуже важливо формувати якості лідера з дитинства, насамперед у початковій школі, де в дитині можна розгледіти потенціал та правильно і акуратно розвивати його. Тому актуальним завданням в школах України – є виявлення, розвиток та допомога дитині проявити свої організаторські здібності, вміти оцінювати свої наміри та вчинки, відстоювати свою позицію та нести відповідальність за свої рішення та дії.

Лідерські якості являють собою особистісні якості, які забезпечують ефективне лідерство, індивідуально-особистісні і соціально-психологічні особливості особистості, що впливають на оточуючих і призводять до досягнення мети. Основними видами діяльності, які спрямовані на формування лідерських якостей молодших школярів в освітньому просторі є: навчальна діяльність (індивідуальна, групова, колективна); виховна діяльність; участь у тренінгах, змаганнях, конкурсах; розігрування рольових ситуацій; участь у конференціях, проектах, програмах; громадська діяльність.

Молодший шкільний вік це період між 6 – 11 років. У цей час у дітей активно формується особистість та пошук себе і свого місця в житті, визначення своїх нахилів та здібностей. Початок навчання в школі призводить до корінної зміни соціальних ситуацій розвитку дитини. А отже важливу роль відіграє вчитель, який закладає основи для успіху своїх вихованців. Завдяки спеціальній організації класної та позакласної роботи, можна забезпечити гарні умови для розвитку лідерських якостей дитини. Також дуже важливо хвалити дитину, але при цьому пояснювати, що є і невдачі, та приводити приклади успішних людей, які незважаючи на злети і падіння дійшли до успіху.

Контроль емоцій і дій, формування правильної та аргументованої точки зору, харизматичність, спонукання до дій, використання творчого підходу, планування, вміння цінувати людей та інше – всі ці задатки формуються з дитинства, тому що батьки намагаються найбільше в цьому віці розвивати дитину. Але дитина, як чистий «Аркуш паперу» у якої ще недостатньо розвинутий й іноді відсутній життєвий досвід, тому можуть виникнути труднощі у виявленні та формуванні лідерських якостей.

У період молодшого шкільного віку починає складатися новий тип відносин з оточуючими людьми. Безумовний авторитет дорослого поступово втрачається і до кінця молодшого шкільного віку все більшого значення для дитини починають набувати однолітки, зростає роль дитячого колективу.

Поступово мотивація до навчання, що була досить високою в першому класі, починає знижуватися. Тож головним стає не тільки якісно доносити матеріал, а ще й з цікавістю для дітей. Слід пам'ятати, що школяр активно залучений і до інших видів діяльності, тож удосконалює та закріплює свої набуті навички. У дошкільному віці з'являється – довільна поведінка. Тут дитина стає самостійною тож дуже важливим стає планування результатів дії і рефлексії.

У цьому віці спочатку діти активно вливаються в певні новоутворені групи, а потім поступово проявляють лідерські якості. Вони вчаться знаходити спільну мову та прагнуть до вдосконалення, аби домогтися успіху серед колективу. У дітей розвивається потреба у спілкуванні, здатності до співпереживання. І це відбувається в школі, коли дитина бере участь у нових соціальних відносинах. Також дитина інколи починає порівнювати себе з іншими дітьми – з їхніми успіхами, досягненнями, поведінкою, і відповідно починає себе вдосконалювати. Отже, молодший шкільний вік – є важливим етапом формування лідерських якостей. Дуже важливо саме в цей період життя людини допомогти сформувати та розвивати свої лідерські якості, так як в подальшому ці якості будуть допомагати людині досягати своїх цілей та мрій.

ВАЖЛИВІСТЬ ЛІДЕРСЬКОГО АСПЕКТУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Лідерство – основний елемент успішної професійної та життєвої самореалізації майбутнього фахівця. Сучасний викладач вищої школи має відповідати певним вимогам і стандартам, діяльність педагога має реалізовуватись згідно зі світовими освітніми трендами і потребами. Завдяки прагненню до лідерства, майбутні фахівці матимуть змогу відчувати себе більш впевнено на ринку праці.

Умови сьогодення потребують від викладача вищої школи бути не тільки компетентним, але й прагнути до постійного саморозвитку, уміння розумітись у світовому науковому просторі, аналізувати тенденції розвитку, синтезувати нові ідеї та пропонувати новаторські варіанти вирішення проблем.

Формально, лідером виступає людина, котра є авторитетним прикладом для оточуючих, він надихає колектив, вирішує проблемні ситуації, поважає і враховує думку кожного. Це знавець своєї справи, котрий професійно зростає, слідує за соціально-економічним напрямком, працює відповідно затвердженому законом національному стандарту.

Актуальною проблемою є саме організація партнерства у освітньому процесі, яка неможлива без лідера-педагога. Сучасні умови навчання є відмінними від класичного типу, очних аудиторних занять. Онлайн-освіта є достатньо зручним та мобільним засобом здобуття знань, але також має свої складнощі. Такі як: відсутність прямого контакту з викладачем і одногрупниками, проблеми з доступом до технічних засобів або відсутність належного інтернет зв'язку, відсутність мотивації, обмеженість матеріалів та соціального спілкування. Деякі теми є ефективними до засвоєння завдяки прямому спілкуванню між членами освітнього процесу. Звісно, завдяки можливостям які надає нам сучасний, багатофункціональний інтернет простір

можна реалізувати дуже багато тем і ідей, але живе соціальне спілкування і розуміння оточуючої атмосфери неможливо замінити гаджетами.

Дистанційне навчання це насамперед зручність та мобільність, можливість отримувати знання незалежно від фактичного місцезнаходження студента. Змога вивчення та повторення матеріалу завдяки відеофіксації, що є дуже зручним у тих випадках, коли студент може бути відсутнім на заняттях.

Умови сучасного освітнього процесу вимагають від майбутніх викладачів вищої школи насамперед прагнути до лідерства. Володіти такими важливими якостями як самоорганізація, відповідальність, впроваджувати інновації, вміння делегувати, ініціативність, здатність до вирішення нестандартних проблем, мистецтво об'єднувати людей у групи для вирішення завдань, надихати оточуючих своїм власним прикладом.

Важливість лідерського аспекту при підготовці майбутніх фахівців полягає в необхідності моніторингу рівня вже наявних лідерських якостей які є у студентів та подальшому підвищенні цих результатів завдяки активізації відповідних педагогічних умов та методів.

Отже, бути лідером у педагогічній сфері необхідно для підвищення рівня якості освіти. Вміння організувати сприятливий освітній простір таким чином, щоб студенти отримали максимальний рівень знань. Можливість мотивувати та корегувати студентів, завдяки успішному власному прикладу. Ґрунтовна методологічна й практична база знань педагога, вміння стимулювати студентів до навчання та група котра націлена на досягнення не тільки особистих а й групових цілей має високий рівень поваги як з боку своїх колег так і суспільства.

Розглянуті питання знайдуть подальший розвиток при виконанні педагогічного дослідження на здобуття наукового ступеня «доктор філософії» зі спеціальності 011 «освітні, педагогічні науки».

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Станом на сьогоднішній день у системі підготовки майбутніх фахівців гострої актуальності набула проблема практичної організації дистанційного навчання. Спочатку проблема була обумовлена раптовим карантинном під час пандемії COVID-19, з часом проблема загострилась необхідністю забезпечити якість підготовки майбутніх фахівців під час організації освітнього процесу в умовах військових дій.

Взаємодія у психології та педагогіці – це процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок. Взаємодія між людьми – це особливий тип зв'язку, який передбачає взаємні впливи сторін і взаємні зміни. Особливе місце у взаємодії належить спілкуванню і спільній діяльності: спілкування одночасно є й атрибутом спільної діяльності і самостійною цінністю. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія (спілкування в широкому значенні) включає комунікацію як обмін інформацією (спілкування у вузькому значенні), взаємодію як обмін діями й сприйняття індивідами один одного.

Педагогічна взаємодія визначається науковцями як процес спільної діяльності суб'єктів освіти, що має конкретну педагогічну мету, яка базується на встановлених нормах і цінностях, а її наслідком є зміни в цінностях, установках, діяльності, особистісному світорозумінні й поведінці.

Дистанційна педагогічна взаємодія в освітньому середовищі ускладнена обмеженням звичних фізичних форм контакту в системі «викладач-студент». Взаємодія між педагогами та здобувачами освіти під час дистанційного навчання відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору. Комунікативний простір передбачає сформовану ситуацію взаємодії, в якій є місце, час та взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення

освітніх цілей. В умовах дистанційного навчання цей процес ускладнюється необхідністю спільної діяльності та сприйняття й розуміння інших у віртуальному просторі. Жива робота викладача і студента – це основний складник освітнього процесу. Саме спілкування є найважливішою стороною педагогічної діяльності, ефективність якої залежить від вирішення різних педагогічних завдань і способів вибудовування комунікації педагогів зі студентами. Перехід на дистанційне навчання призвів до значних змін у структурі діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників, зокрема в такій її складовій, як педагогічне спілкування. Це зумовлено насамперед тим, що внаслідок термінової переорієнтації на дистанційні освітні технології педагоги та здобувачі освіти зіткнулися з цілою низкою проблем, серед яких найважливішими є: індивідуальні перешкоди технічного забезпечення Інтернет-з'єднання; брак методичних знань із навчання онлайн; невміння користуватися онлайн-майданчиками; неможливість вивчення деяких дисциплін в онлайн режимі. Ще однією проблемою стає зміна формату педагогічного спілкування, яке набуває нових для викладачів і студентів рис. Навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій – всього лише специфічна форма організації навчання, що вимагає зміни традиційного навчального процесу та перегляду принципів і методів педагогічної діяльності.

Отже, в умовах цифровізації багатьох сфер життєдіяльності людини, зокрема і сфери освіти, педагог повинен мати достатній технічний і методичний рівень володіння інтернет-платформами, що дозволить успішно досягати мети і в умовах дистанційного навчання. Необхідно максимально повно використовувати всі потенційні можливості соціальної та освітньої ситуацій для збереження цінності та сенсу спілкування викладача і студента. Продумана діяльність викладачів з організації педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання дозволить підвищити ефективність їх взаємодії зі здобувачами освіти та успішно реалізувати освітні цілі.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА В ОСВІТІ

Глобалізація є одним з найважливіших факторів, що впливають на розвиток сучасних суспільств. Вона впливає на всі сфери життя, в тому числі й на освіту. Лідерство в освіті набуває особливого значення. Глобалізаційні процеси вимагають від системи освіти гнучкості та адаптивності, здатності готувати лідерів нового покоління. Дослідження впливу глобалізації на розвиток лідерства в освіті є актуальним для вирішення наукових і практичних завдань модернізації освіти. Розуміння та адаптація до глобальних викликів є критично важливими аспектами для сучасних освітян та лідерів у цій галузі.

Глобалізація призводить до низки змін у сфері освіти, які впливають на розвиток лідерства. По-перше, лідери освіти повинні мати глибоке розуміння різниць між культурами та бути культурно компетентними. Оскільки все більше людей з інших країн навчаються та працюють у різних місцях світу, лідерам потрібно вміти взаємодіяти з представниками різних культур та національностей. Це вимагає розуміння особливостей різних культур, традицій, цінностей, а також вміння налагоджувати продуктивну взаємодію. Здатність адаптуватися до різних культурних контекстів і приймати різноманітні підходи до навчання, необхідна для успішного лідерства в глобалізованому світі.

По-друге, глобалізація створює можливості для впровадження новітніх технологій у навчальний процес. Освітні лідери мають активно реагувати на цей прискорений технологічний прогрес, щоб вирішувати сучасні виклики. Це передбачає, з одного боку, розвиток інноваційних педагогічних стратегій, які сприяють активному залученню студентів до навчального процесу. Сучасні підходи, такі як змішане навчання та використання онлайн-платформ, стають необхідністю для забезпечення доступу до найновіших знань та ресурсів.

З іншого боку, лідерство повинно стимулювати впровадження технологічних інновацій у педагогічний процес. Це може включати в себе

впровадження віртуальної реальності, штучного інтелекту та інших передових технологій у навчальні програми. Здійснення такого підходу вимагає від освітніх лідерів вміння визначати та реалізовувати стратегії, що сприятимуть успішному впровадженню цифрових інновацій.

По-третє, глобалізація сприяє взаємодії та обміну ідеями між країнами. Освітні лідери повинні виявляти ініціативу в створенні умов для сприяння міжнародної взаємодії. Вони мають розвивати та впроваджувати програми, які сприяють активним міжнародним обмінам для студентів і викладачів. Такі програми можуть включати обмін студентів, спільні міжнародні проекти та літні школи, що дозволяють студентам і педагогам отримувати нові ідеї, перспективи та досвід від представників різних культур та систем освіти.

Освіта в сучасному світі є найважливішою сферою соціального життя. Саме від неї залежить інтелектуальний потенціал нації, її самостійність, міць і життєздатність. Освітні лідери, щоб успішно впоратись з викликами глобалізації, повинні розвивати свої навички та стратегії управління, спрямовані на створення відкритого, гнучкого та глобально-орієнтованого освітнього середовища. Вони відіграють ключову роль у формуванні майбутнього освітнього простору, який має бути готовим до змін та відкритим для співпраці на міжнародному рівні.

Носач К.В.
Науковий керівник: Черкашин А.І
НТУ«ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА

Розумне використання емоцій вже давно пов'язують з ефективним керівництвом. Воно визначається як здатність контролювати свої емоції та розуміти емоції інших. Емоційний інтелект, безперечно, є важливим фактором для побудови гарних стосунків зі своїми підлеглими. За допомогою емоційного інтелекту лідери могли б впоратися зі стресовою ситуацією та конфліктами, розумно керуючи як своїми, так і чужими емоціями. Емоції лідерів впливають

на загальні досягнення організації. Крім того, емоційний інтелект є важливим фактором створення успішного робочого середовища.

Теорія емоційного інтелекту виникла ще в 1920 р., коли Торндайк згадував про ймовірність розвитку інших типів інтелекту.

Дж. Майєр та П. Саловей свого часу розробили популярну модель емоційного інтелекту, здатності розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях, керуючись емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу й синтезу. Існує декілька точок зору щодо можливостей розвитку емоційного інтелекту. Та фундатори цього поняття Дж. Майєр, П. Саловей вважають, що підвищити рівень емоційного інтелекту неможливо, тому що це відносно стійка властивість людини. Саме вони запропонували визначати такі основні елементи емоційного інтелекту, як:

- 1) сприйняття та оцінка власних та чужих емоцій, здатність точно спостерігати, оцінювати та передавати свої емоції;
- 2) здатність засвоювати емоції та викликати емоції;
- 3) здатність розуміти та міркувати про емоції, розуміти почуття та інформацію, що походить від почуттів;
- 4) здатність керувати своїми емоціями та регулювати їх та контролювати почуття для розвитку своїх емоцій та інтелекту.

Д. Гоулман навпаки переконаний, що розвиток емоційного інтелекту можливий на різних етапах онтогенезу, починаючи з дитинства, з поступовим вдосконаленням у дорослому віці.

Р. Бар-Он також стверджує, що EQ розвивається з часом, його можна вдосконалювати за допомогою тренінгів, вправ або терапії.

Та все ж більшість дослідників відносять до емоційного інтелекту самосвідомість, яка відіграє важливу роль, оскільки лідери, які усвідомлюють свої емоції, можуть краще керувати своїми реакціями та поведінкою. Самосвідомість також дозволяє їм приймати обґрунтовані рішення та зберігати спокій та витримку у складних ситуаціях. Емоційний інтелект включає емпатію, тобто здатність розуміти та співчувати іншим. Керівників часто розглядають як

тих, хто може впливати на своїх підлеглих і сприяти успіху організації, спрямовуючи зусилля команди на досягнення організаційних цілей.

Свого часу Фідлер представив таку теорію когнітивних ресурсів, яка пропонувала лідерам у складних ситуаціях використовувати свій досвід, а не інтелект, щоб вирішити ситуацію. Він вважав, що проблеми можна вирішити краще, керуючись емоційними здібностями, в яких лідери можуть використовувати свій досвід як посібник із вирішення різних ситуацій, що трапляються на робочому місці.

Емоційний інтелект безпосередньо впливає на ефективність лідера. Його високий рівень, в свою чергу, допомагає створювати гармонійні стосунки у колективі та забезпечувати підтримку та взаємодію. Він також допомагає лідерам ефективно керувати конфліктними ситуаціями, знаходити конструктивні рішення та забезпечувати спокій та стабільність у колективі, що сьогодні є дуже важливою складовою успіху всього колективу. Керівники з високим рівнем емоційного інтелекту виявляють більшу гнучкість мислення та відкритість до нових ідей, що сприяє розвитку творчого потенціалу у команді.

Осика М.

Науковий керівник: Гарань Н.С.

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Формування лідерських якостей є важливим аспектом професійної підготовки майбутніх педагогів, особливо в умовах дистанційного навчання. Дистанційне навчання потребує специфічних навичок і вмінь, а лідерські якості допомагають педагогам ефективно керувати освітнім процесом і підтримувати здобувачів під час навчання на відстані.

Схарактеризуємо основні чинники, що визначають професійну значущість лідерства:

По-перше, лідерські якості допомагають педагогам розробляти та реалізовувати стратегії, спрямовані на досягнення освітніх цілей. В умовах дистанційного навчання, де відсутній прямиий контакт зі здобувачами, педагоги мають бути здатними встановити ефективну взаємодію, створити мотивацію для навчання та підтримувати інтерес до предмета. Лідерські якості такі як натхнення, емпатія та комунікативність можуть суттєво підвищити їхній успіх у цьому аспекті.

По-друге, лідерство сприяє розвитку автономності та саморегуляції у здобувачів. Педагоги, які виявляють лідерські якості, допомагають здобувачам розвивати навички самоорганізації та самостійності, що особливо важливо в дистанційному навчанні, де відповідальність за виконання завдань і контроль за навчанням покладається на здобувача. Педагоги, які володіють лідерськими якостями, сприяють формуванню адекватного самооціночного ставлення здобувачів і допомагають їм ставати активними учасниками освітнього процесу.

По-третє, лідерські якості педагогів протегують формування ефективної команди в умовах дистанційного навчання. Педагог, який може вести команду здобувачів, володіє навичками командоутворення, вміє мотивувати та координувати дії інших учасників освітнього процесу. Крім того, емпатія та вміння ефективно взаємодіяти з різними людьми є важливими якостями для педагога, особливо в дистанційному навчанні, де комунікація відбувається здебільшого через месенджери й онлайн-платформи.

Усі ці чинники підкреслюють важливість формування лідерських якостей майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання. Лідерство допомагає педагогам ефективно управляти освітнім процесом, розвивати автономність і саморегуляцію здобувачів, а також формувати ефективний колектив. Тому навчання та розвиток лідерських навичок мають бути важливою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів.

Важливість та особливості формування лідерських якостей у майбутніх педагогів є суттєвими для забезпечення якісної освіти та розвитку суспільства в

цілому. Майбутні педагоги повинні мати не лише професійні знання та навички, а й здатність ефективно керувати та надихати учнів, колег та батьків.

Однією з основних особливостей формування лідерських якостей майбутніх педагогів є розвиток емоційного інтелекту. Емоційний інтелект дозволяє розуміти свої та чужі емоції, керувати ними та ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми. Лідер-педагог повинен мати емоційну відкритість, пошану до почуттів та потреб інших людей, а також уміння будувати емоційно підтримуючу атмосферу в класі та колективі. Також важливими якостями лідера-педагога є ефективність комунікації та здатність до конструктивного вирішення конфліктів. Педагог повинен вміти встановити добрі стосунки з учнями, колегами, а також батьками та бути готовим слухати та розуміти кожного.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у висвітленні практичного досвіду роботи наукових проблемних груп із формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Погосов Е.
Науковий керівник: Гарань Н.С.
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА SOFT SKILLS

Формування лідерства є однією з найважливіших складових процесу підготовки майбутніх педагогів під час навчання в магістратурі. В умовах магістратури освітяни мають можливість розвинути свої soft skills, включно з лідерськими якостями, що стануть підґрунтям для їхньої успішної майбутньої діяльності в освітній сфері.

Насамперед, лідерство дає змогу формувати в майбутніх педагогів навички ефективного керівництва та організації. Здобувачі під час навчання в магістратурі можуть зіткнутися із завданням координації освітнього процесу, роботою в команді та розробкою програм навчання. Лідерські якості, такі як

ініціативність, уміння ухвалювати рішення й управляти ресурсами, допоможуть педагогам ефективно виконувати означені завдання.

По-друге, лідерство дає змогу розвивати навички комунікації та взаємодії з різноманітними людьми. У процесі навчання в магістратурі здобувачі вступають у контакт із викладачами, колегами та іншими учасниками освітнього процесу. Уміння ефективно спілкуватися, вислуховувати інших та адаптуватися до різних стилів комунікації відіграє важливу роль у їхній професійній діяльності.

Крім того, лідерське мислення допоможе майбутнім педагогам стати інноваторами та лідерами в освітній галузі. У магістратурі здобувачі отримують можливість вивчати новітні тенденції та методики в освіті, і лідерство допоможе їм ефективно застосовувати ці знання на практиці. Лідери в освіті здатні вибудовувати нові педагогічні підходи, впроваджувати інноваційні технології та вносити позитивні зміни у свою професійну сферу.

Сучасним ринком праці дуже затребувані лідери-професіонали в освіті. Роботодавці цінують педагогів, які поєднують у собі професіоналізм і лідерські якості. Лідер-педагог здатний ефективно керувати здобувачами, розвивати творче мислення та саморозвиток, а також створювати інноваційне освітнє середовище, впроваджуючи в роботу освітні медіатехнології та навчальний медіаконтент. Такий фахівець здатний адаптуватися до нових вимог освітньої системи, ефективно реагувати на зміни та бути у центрі освітніх реформ.

Формування лідерських якостей у майбутніх педагогів як складової soft skills є важливим аспектом подальшого успішного розвитку вітчизняної освіти і суспільства в цілому. Лідер-педагог здатний стати каталізатором прогресу, втілювати нові методики навчання та надихати здобувачів освіти на досягнення високих результатів. Завдяки поєднанню професіоналізму та лідерських якостей педагоги-лідери є незамінними на сучасному ринку праці.

Загалом, формування лідерства у майбутніх педагогів в умовах магістратури є важливим аспектом їхньої професійної підготовки. Лідерські soft skills дають змогу педагогам ефективно керувати освітнім процесом,

розвивати в собі навички автономності та самореалізації, а також ставати інноваторами та лідерами освітньої галузі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у висвітленні досвіду роботи кураторів академічних груп з формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Поліщук Д.В.
Науковий керівник: Ігнатюк О.А.
НТУ«ХП»

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ АСПРАНТУРИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА

Лідерство можна визначити як здатність навчати, мотивувати та бути прикладом для інших. На нашу думку, одними з основних якостей сучасного фахівця-лідера є: комунікативність, здатність мотивувати, ініціативність, врівноваженість, бути професійно компетентним, бути відкритим до всього нового, готовим до сприйняття інновацій та постійного розвитку.

В сьогоденні умовах глобалізації вищої освіти в європейський простір, а також у зв'язку з воєнним станом в Україні та нещодавньою пандемією в світі, сучасний фахівець-лідер повинен бути взірцем, постійно самовдосконалюватись, розвивати свої особистісні та професійні якості.

Однією з найважливіших якостей фахівця-лідера, у нашому розумінні, є його комунікативність, тобто здатність до вільного спілкування з іншими; бути переконливим; вміти поставити завдання, допомогти з його виконанням та об'єктивно оцінити результати; вміти чітко висловити свою думку; бути харизматичним та врівноваженим. Комунікативність дає змогу фахівцю-лідеру тримати увагу, зацікавленість інших, допомагає у якісному та швидкому виконанню завдань, оскільки в сучасних умовах, багатозадачність та можливість швидко і якісно виконати поставлені завдання є досить важливим та актуальним.

В умовах постійного розвитку технологій, нових викликів для фахівців у різних сферах (наприклад, таких як воєнний стан та пандемії), фахівцю-лідеру також важливо вміти користуватися інноваціями, слідкувати за ними та впроваджувати їх в свою діяльність, зокрема в освітній процес. Використання новітніх технологій в своїй діяльності дає змогу не тільки зацікавити інших, більш доступно пояснити матеріал, але й є поштовхом до постійного самовдосконалення та саморозвитку. Одним з прикладів використання інноваційних технологій є перехід на дистанційне навчання, а разом з ним використання комп'ютерної техніки, різних гаджетів та освітніх платформ для навчання. Фахівець-лідер, зокрема в сфері вищої освіти, має цим всім володіти, а також навчити та допомогти іншим.

Також, однією з основних якостей фахівця-лідера (зокрема в сфері освіти) є його здатність мотивувати. Оскільки, більшість людей, не отримуючи бажаного результату за короткий час, втрачають бажання закінчити почате або продовжувати, до отримання бажаного результату. В такому випадку, фахівець-лідер, має вміти вмотивувати, надихнути, підтримати та викликати в інших бажання довести до кінця та отримати очікуваний результат.

Для того щоб, фахівець-лідер був комунікабельним, ініціативним, компетентним, об'єктивним, він повинен постійно вдосконалюватись та розвиватись не лише в своїй діяльності, а й в інших сферах.

Отже, постійний розвиток професійно-педагогічних компетентностей майбутніх викладачів вищої школи у процесі підготовки на третьому-освітньо науковому рівні в умовах закладів вищої освіти дає змогу майбутньому викладачу оволодіти всіма необхідними навичками, знаннями та вміннями, інтегрувати в освітній процес новітні технології, а також бути прикладом для інших, володіти здатністю зацікавлювати та мотивувати.

ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ХІМІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним із завдань закладів вищої освіти є підвищення якості підготовки майбутніх викладачів хімії. Особливого значення набуває всебічна науково-професійна підготовка та формування особистості «викладача-інноватора». Сучасному суспільству необхідний фахівець, який: володіє новітніми досягненнями в галузі освіти; має здібності до їх впровадження в практику освітньої діяльності; бачить і розуміє актуальні проблеми; швидко й ефективно вирішує професійні ситуації та завдання; продуктивно взаємодіє з усіма учасниками освітнього процесу; не піддається впливу негативних явищ оточення і має практичну підготовку самозахисту від можливості професійної деформації.

Реалії сьогодення вимагають від науково-педагогічних працівників реалізації творчого підходу до формування особистості викладача інноваційного типу, розвитку у них інтересу щодо оволодіння необхідним обсягом спеціальних знань, умінь, компетентностей та навичок майбутньої професійної діяльності, здійснення наукових пошуків, організації особистої самостійної роботи тощо. Все це вимагає від викладача щоденного прояву творчості, яка має своє вираження у наступному: алгоритмізації викладання своєї дисципліни; навчанні молоді самостійному пошуку необхідної науково-практичної інформації у мережі Інтернет, бібліотеках, довідковій та науковій літературі, впровадженні аналітико-синтетичних методів її обробки, чіткому визначенні особистого ставлення до проблеми; оптимальному використанні аудиторних годин, спираючись на новітні технології, методи та прийоми викладання та контролю; оволодінні методикою спілкування зі студентами на засадах гуманізації освітнього процесу; сприянні формуванню творчої

особистості майбутнього фахівця на принципах індивідуального та диференційованого підходу під час навчання.

Все це вимагає вирішення питання про педагогізацію професійної діяльності викладача хімії у закладах вищої освіти (далі – ЗВО), до основних проблем якої можна віднести: загальні положення організації освітнього процесу; наукові основи організації навчальної праці здобувача вищої освіти; методика організації та викладання різних видів навчальних занять з використанням інноваційних освітніх технологій; особливості роботи із студентами заочної форми здобуття освіти; своєрідність організації та методики викладання для осіб, що вже мають кваліфікацію молодший фаховий бакалавр або бакалавр; наукові основи організації різних напрямів праці викладача вищої школи; психолого-педагогічні основи професійної етики викладача вищої школи; психолого-педагогічні основи збереження фізичного та психічного здоров'я особистості та засоби профілактики явища професійної деформації.

Тому надважливим питанням постає створення на базі закладів вищої освіти Школи педагогічної майстерності, в роботі якої приділялася б увага новим вимогам до рівня професійної підготовки сучасного викладача, якості педагогічної діяльності, що актуалізує проблему педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. Адже сучасний викладач має оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності здобувачів освіти, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості, забезпечити результативність та якість освітньої діяльності, бути здатним реалізовувати всі завдання щодо підготовки кваліфікованого фахівця відповідного рівня та ступеню, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується у суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Таким чином, психолого-педагогічна та методична підготовка різної категорії педагогічних працівників ЗВО надасть змогу уникнути помилок у професійній підготовці майбутніх фахівців і сприятиме вираженню творчого потенціалу самих науково-педагогічних кадрів.

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТИМУЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Вивчення особливостей формування стимулів до педагогічної творчості у здобувачів закладів вищої освіти є складовою вирішення комплексу проблем, пов'язаних з гуманізацією підготовки майбутніх учителів початкових класів. Відповідно, це вимагає теоретичного осмислення таких понять як «стимул», «стимули до педагогічної творчості», «формування стимулів до педагогічної творчості» у майбутніх учителів початкових класів. Слід зазначити, що стимул дуже близько співвідноситься із заохоченням, але вони можуть і не співпадати. Заохочення може виступити методом і способом практичного використання стимулу до діяльності, але можуть бути випадки, коли форма заохочення існує, але стимули до діяльності відсутні. Наприклад, це може спостерігатись, коли людина отримує незаслужену нагороду. Форма заохочення тут використовується, але вона не відіграє ролі стимулу.

Під стимулами до педагогічної творчості у майбутніх учителів початкових класів ми розуміємо певний педагогічний інструмент, який дає позитивний поштовх розвитку творчої активності студента щодо оволодіння основами майбутньої професійно-творчої діяльності, сприяє виробленню у студента таких якостей особистості, які забезпечують успіх у творчій педагогічній діяльності.

Це визначення стимулів до педагогічної творчості у майбутніх учителів початкових класів вказує, що об'єктом їх дії є творчі здібності особистості студента, а мета – їх розвиток і перетворення у творчі педагогічні здібності. Саме дія творчих здібностей людини дає нову характеристику її діяльності, яка стає творчою.

Сама ж природа творчого процесу вводить особистість у такий стан, який дозволяє відчувати їй багатогранність свого «Я». Тут і потяг до оригінальності,

нового, намагання відійти від звичного, шаблонного, традиційного. Тут і вміння аналізувати, порівнювати, бачити особливе тощо. Тут і отримання насолоди, задоволення, відчуття краси від оригінальної знахідки, які виступають сильними стимулами творчої активності особистості.

Тому майбутній учитель початкових класів може працювати професійно-творчо, якщо він має і використовує розвинуті педагогічні творчі здібності. На нашу думку, специфіка педагогічних творчих здібностей обумовлена тим, що вчитель у процесі навчання і виховання має справу з особистістю учня. Володіючи вмінням винаходити, конструювати, раціоналізувати, він спрямовує їх на створення в учня якісно нових цінностей, що мають суспільне значення. Центральне місце серед нових якостей учня повинні займати творчі здібності.

Слід зазначити, що дія педагогічних творчих здібностей збагачує зміст навчання і виховання таким чином, що у суб'єктів освітнього процесу це викликає, породжує, збуджує бажання до змін, до різноманітності, до самовдосконалення, тобто зароджується енергія саморуху розвитку особистості, її самооновлення. Зовнішньою формою прояву цієї багатогранності виступає новаторство.

Новатор першим помічає протиріччя, шукає шляхи його розв'язання, проявляючи наполегливість, впертість, велику силу волі в боротьбі із старим, відживаючим. На наш погляд, ключова роль у внутрішньому стимулюванні діяльності творця відіграє потреба в творчості.

Мотиви творчості розкривають творчу активність особистості, впливають на повноту і інтенсивність особистого творчого внеску у вирішенні суспільних проблем, на розвиток соціально-психологічних установок творця, перебудову його особистості тощо.

Творчий інтерес особистості можна розкривати як усвідомлення нею потреби в реалізації творчих здібностей шляхом розв'язання певної творчої задачі. Реалізувати творчий інтерес – це здійснити творчу мету.

Слід зазначити, що мотиви, інтереси до творчості в суто педагогічній діяльності мають специфічний характер, оскільки вони можуть бути

обумовлені не досягненням конкретного творчого результату, наприклад, винаходу, а бажанням виростити із учнів справжніх людей, прищепити учням інтерес до свого предмету, не відставати від життя тощо. Це означає, що коло творчих мотивів і інтересів вчителя тісно пов'язано із змістом і метою навчально-виховного процесу, які, в свою чергу, обумовлені соціальним запитом суспільства. Крім того, вони носять суто індивідуальний характер, оскільки творчість, перш за все, є особиста дія.

Отже, стимулювання творчості педагога є процес, який повинен враховувати багато факторів, а саме: стаж і вік вчителя, рівень теоретичної підготовки і практичного досвіду, особливість вимог до педагогічної діяльності в той чи інший проміжок часу тощо. Цей процес має бути безперервним і охоплювати не лише період освітньої діяльності в школі, а і час підготовки майбутнього педагога у закладі вищої освіти.

Сверзоленко К. С.
Науковий керівник: Суценко Л. О.
Запорізький національний університет

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА І ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Будь-яка характеристика структури педагогічної діяльності не може охопити усі напрями роботи сучасного вчителя початкових класів. Відмітимо, що все більшого значення у діяльності педагога набуває дослідницька функція, яка базується на здібності педагога оцінювати можливості підлеглих і власні можливості та професійні якості. З'ясувавши свої потенційні можливості та учнів, конкретні основні психо-фізіологічні характеристики, педагог тим самим здійснює елементи педагогічної діагностики, які необхідні для реалізації гностичної функції, забезпечення вибору практичних напрямів у загальній системі соціально-педагогічної роботи.

Метою діагностування є виявлення реального стану основних психологічних особливостей дитини, а на випадок виявлення відхилень – приведення його до норми. Таким чином, під педагогічним діагностуванням

слід розуміти узгоджену із закономірностями процесу пізнання самостійну пошуково-творчу діяльність педагога, яка спрямована на підвищення ефективності всіх її компонентів і здійснюється з використанням спеціальних методів педагогічного дослідження.

Основою цього виду діяльності є діагностичні уміння, володіння системою спеціальних знань і навичок застосування методів педагогічного дослідження для виконання діагностичних дій у процесі педагогічної діяльності з метою досягнення вищих рівнів педагогічної майстерності. Окрім нульового, як початку відліку формування діагностичних умінь, виділено ще чотири рівні їх сформованості: догматичний, копіювальний, навчально-діагностичний, діагностичний. Сформованість діагностичних умінь на кожному рівні характеризується відповідною мотиваційною спрямованістю, інтелектуальними показниками і практичною готовністю до діагностичної діяльності на відповідному рівні.

Діагностичну діяльність вчителя початкових класів ми розглядаємо з позиції системно-дійового підходу. Тому слід виявити основні дидактичні передумови її формування. На наш погляд, до них належить: спрямованість на діагностичну навчальну діяльність; формування творчого мислення, інтелектуальної активності, професійної компетентності.

Метою діагностування у роботі педагога є встановлення рівнів освіченості, вихованості, розвитку особистості; вивчення міжособистісних відношень у мікросередовищі. Щоб виконати цю мету, педагогу необхідно володіти уміннями, які використовуються при організації та проведенні діагностування, пройти два основних етапи формування (а якщо вони вже є, то прояву) таких умінь, як: підготовка діагностування та його реалізація.

Сутність підготовчого етапу складає наявність мети. Важливу роль при цьому відіграє і організація проведення діагностики яка передбачає і планування діагностичних дій, їх регулювання і корекцію. Другий етап полягає у виділенні суттєвого і загального, у здійсненні класифікації, узагальнення, групування і обробки одержаної інформації, спрямованої на вивчення розвитку

дитини. Кожний вчитель завдяки педагогічній діагностиці може знайти в своїй діяльності окремі творчі знахідки, які частіше проявляються при застосуванні різноманітних прийомів навчання і виховання. Розвитку творчості вчителя сприяють вивчення новаторського досвіду відомих вітчизняних і зарубіжних педагогів, самостійне узагальнення нових педагогічних ідей, їх осмислення, аналіз і систематизація.

Таким чином, культура педагогічної творчості вчителя великою мірою визначається тим, яке місце в його діяльності займає дослідження. Завдяки йому відновлюються педагогічні прийоми, осмислюються дії і методи навчання й виховання, передбачається кінцевий результат праці вчителя.

Сидоренко О.О.
Науковий керівник: Ігнатюк О.А.
НТУ«ХП»

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК РИСА ВИКЛАДАЧА-ЛІДЕРА

Лідерство є надзвичайно важливим поняттям, що охоплює різні сфери життя. Це тип управлінської взаємодії між лідерами і послідовниками, заснований на найбільш ефективному для цієї ситуації поєднанні різних джерел влади і спрямований на спонукання людей до досягнення загальних цілей. Лідер – це людина, яка найбільш компетентна з команди в тій справі, на яку всі спрямовані. Талановитий лідер, який приймає ефективні рішення та креативно мислить, здатен впливати людей та світ навколо.

Важливо відмітити різницю між лідером та керівником. Лідер регулює міжособистісні відносини у колективі, виникає стихійно та загалом стосується невеликої групи людей. В той же час керівник це посада, на яку назначають, в нього є значніший вплив за допомогою санкцій та покарань а також сфера діяльності більш широка. Щоб стати справжнім лідером потрібно мати певну кількість вроджених здібностей, в першу чергу природну харизму та вплив на людей. Тим не менш, певним якостям можливо навчитись або покращити їх, щоб управляти більш злагоджено та ефективно.

Тепер розглянемо поняття педагогічної творчості. Це процес активного та інноваційного навчання та виховання студентів. Використання нових та сучасних підходів до підготовки фахівців. Педагогічна творчість, серед іншого допомагає встановленню лідерських якостей викладача, який безпосередньо власним прикладом буде впливати на своїх студентів, слухачів, вихованців, сприяти формуванню їхнього лідерського потенціалу.

Визначивши важливість та необхідність лідерських компетенцій тепер розглянемо набір, що є актуальним зараз. В першу чергу педагогічна творчість дозволяє налагодити особистий контакт зі здобувачами освіти. Лідерство завжди побудовано на спілкуванні, необхідно надихати та стимулювати оточуючих, використовувати емоції. Важливо знаходити правильні та переконливі слова, заспокоювати та підтримувати. Творчість педагога полягає в пошуку індивідуального підходу до кожного слухача, тут можливо провести паралелі з лідерством у колективі.

Далі, одна з особливостей педагогічної творчості полягає у впровадженні інновацій. Лідер також часто отримує своє звання за новаторство, яке він просуває та активності, що передає іншим. Начальник, за звичай, спирається на вже працюючу систему. Одна з задач лідерства – пошук нових підходів до роботи, спроби та ініціативи, які у випадку їх ефективності перейдуть під більш формальний контроль керівництва.

Важлива задача вищої освіти полягає у формуванні критичного мислення. Неможливо вивчити все підряд, але цілком реально навчитись тому, як опановувати нові галузі знань та дисципліни. Застосовувати науковий підхід, перевірку фактів та роботу з літературними джерелами. Педагогічна творчість спонукає стати для студентів лідером колективу, сприяти вихованню з них усвідомлених особистостей. Навчити аналізу, наявності особистої думки та вмінню аргументувати і відстоювати її. Лідерство також тісно пов'язано зі створенням колективу талановитих осіб, які доповнюють лідера, та можуть ефективно працювати при мінімальній допомозі.

Підсумуємо, в тезах розглянуто лише декілька основних компетенцій, необхідних для формування лідерських якостей. Для підготовки педагога-лідера важливо постійне самовдосконалення, слідкування за трендами освіти. На відміну від інших форм керування, лідерство є неформальним та непостійним, його значно легше втратити. Саме тому педагог, викладач має бути лідером, важливо бути попереду, щоб не втрачати контроль.

Подальші дослідження на здобуття наукового ступеня «доктор філософії» зі спеціальності 011 «освітні, педагогічні науки» будуть спрямованими на вдосконаленні перерахованих компетенцій, розгляді їх застосування у закладах вищої освіти зі студентами та педагогами.

Сіра Л. І.
Науковий керівник: Сущенко Л. О.
Запорізький національний університет

ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ НА ПІДГОТОВЧИХ ВІДДІЛЕННЯХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна діяльність людини є найскладнішим видом діяльності. Для психологічного аналізу необхідно визначити її місце та роль у системі діяльності, в якій людина набуває життєвого досвіду. Навчальна діяльність спрямована на забезпечення центральної ланки суб'єкта будь-якої діяльності, зокрема іноземного слухача, тобто є підкомпонентом відповідного підготовчого функціонального блоку цієї діяльності. Однак пізнавального результату, який допоможе вирішити це завдання, можна досягти і в іншій діяльності. Одна з них – дослідження. Іншим прикладом може бути таке засвоєння, яке відбувається поза спеціально організованими умовами. Пізнавальних результатів можна досягти в праці, грі, в діяльності, спілкуванні. В деяких видах діяльності досвід набувається випадково, стихійно, непередбачувано.

Інші види діяльності здійснюються без визначення відповідної мети. До них можна віднести: дидактичні ігри, стихійне спілкування та вільне спостереження. Всі вони характеризуються тим, що навіть коли суб'єкт не

ставить за мету оволодіти цим досвідом, він його закономірно та стабільно одержує в кінці процесу. За таких умов пізнавальний результат є єдиним раціональним виправдовуванням витрат часу та сил суб'єкта.

Перевагою такого виду діяльності є те, що провідний пізнавальний мотив перенесено на процес діяльності. Іноземний слухач у такій ситуації одержує задоволення як від самої діяльності, так і від набуття досвіду. Слід наголосити, що існують види діяльності, безпосередньо призначені для набуття досвіду та спрямовані на його безпосереднє пізнання. Їх особливістю є розподіл мотивів самої діяльності та пізнавального мотиву. До таких видів діяльності відносимо навчання та самонавчання в умовах дистанційної освіти, пов'язане як із умінням навчатися, так і з поетапним керуванням навчанням.

Привертає увагу підхід до діяльності з набуття досвіду, в якій пізнавальний і діяльнісний мотиви поєднані, тобто іноземні слухачі в умовах підготовчих відділень одержують задоволення і від самої діяльності, і від її результатів. До такого виду відносимо колективні способи навчання (КСН), які мають у своєму складі такі елементи, як: взаємонавчання, навчально-ігрові технології, самонавчання та спостереження. Це, своєю чергою, наповнює навчальну діяльність слухачів підготовчих відділень новим змістом.

Компонентна структура навчальної діяльності з використанням КСН якісно змінює її зміст і кінцевий результат. Структуру такої діяльності можна подати в такому вигляді: усвідомлення потреби діяльності; вироблення цілей і усвідомлення мотивів діяльності; поєднання мотивів із метою навчальної діяльності; прийняття рішення і спрямованість на діяльність; вироблення планів, настанов, моделей і схем майбутніх дій; здійснення дій і операцій із вирішення завдань і досягнення мети діяльності; порівняння проміжних результатів із кінцевою метою діяльності; аналіз кінцевого результату навчальної діяльності.

Таким чином, на етапі аналізу кінцевого результату навчальної діяльності іноземних слухачів підготовчих відділень набувають навичок та умінь

критичного, системного аналізу результатів своїх навчальних дій і дій своїх товаришів.

Sushchenko M. R.
Supervisor: Tymoshenko Y. Y.
College of Economics and Law Zaporizhzhia National University

THE FUTURE OF PRINT JOURNALISM IN THE DIGITAL AGE: ASSESSING THE CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FACED BY TRADITIONAL PRINT MEDIA IN THE DIGITAL AGE

The landscape of journalism has undergone significant transformation with the advent of the digital age. Traditional print media, once the dominant source of news and information, now faces a myriad of challenges and opportunities as it navigates this new terrain.

The purpose of the study is to assess the challenges and opportunities faced by traditional print media in the digital age, and to provide insights into the strategies necessary for its continued relevance and success.

Print journalism has a rich history, playing a pivotal role in shaping public opinion, disseminating information, and upholding democratic values. The emergence of newspapers and magazines revolutionized the way society consumed news, and print media became a cornerstone of journalism.

The digital age has brought about a seismic shift in the way news is produced, distributed, and consumed. The rise of online news platforms, social media, and digital content aggregators has disrupted the traditional print media ecosystem, challenging its longstanding dominance in the industry.

Traditional print media has experienced a steady decline in circulation and readership as audiences increasingly turn to digital sources for their news consumption. The convenience and immediacy of digital platforms have posed a significant challenge to print publications.

Readers' preferences and consumption habits have evolved in the digital age, with a growing demand for personalized, interactive, and multimedia-rich content.

Traditional print media must grapple with the challenge of meeting these evolving expectations while preserving editorial integrity and journalistic standards.

The proliferation of digital news platforms, including online-only publications, blogs, and social media influencers, has intensified competition for audience attention and engagement. Traditional print media must find ways to differentiate themselves in a crowded digital marketplace.

In an era of rapid information dissemination and social media influence, traditional print media faces the challenge of upholding editorial standards and credibility. The spread of misinformation and fake news has eroded trust in journalism, necessitating a concerted effort to maintain integrity and truthfulness in reporting.

Traditional print media can diversify its revenue streams by offering digital subscriptions and developing targeted advertising strategies for online audiences. Subscription-based models and paywalls have become increasingly prevalent, offering a potential source of sustainable revenue for print publications in the digital age.

The digital age offers traditional print media the opportunity to experiment with new formats, such as multimedia storytelling, interactive graphics, and immersive experiences. Embracing innovative storytelling techniques tailored for digital consumption can captivate audiences and differentiate print publications in the digital landscape.

Several traditional print media outlets have successfully navigated the challenges of the digital age by embracing innovative strategies. For instance, The New York Times has invested in digital subscriptions and multimedia storytelling, experiencing significant growth in its digital readership and revenue.

Technological advancements, such as artificial intelligence, data analytics, and virtual reality, have the potential to reshape the future of print journalism. These innovations offer opportunities for enhancing content personalization, audience engagement, and journalistic storytelling.

The future of print journalism in the digital age is characterized by a complex interplay of challenges and opportunities. While traditional print media grapples with declining circulation, revenue pressures, and digital competition, it also has the potential to thrive by leveraging digital platforms, diversifying revenue streams, and upholding the principles of quality journalism. By embracing digital transformation, fostering innovation, and adapting to evolving reader preferences, traditional print media can continue to be a vital force in shaping the media landscape of the future.

Sushchenko P. R.
Supervisor: Khodakovska A. V.
College of Economics and Law Zaporizhzhia National University

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ENHANCING CYBERSECURITY

In today's interconnected digital landscape, the proliferation of cyber threats poses a significant challenge to organizations, governments, and individuals. As cyberattacks grow in complexity and frequency, the role of artificial intelligence (AI) in enhancing cybersecurity has become increasingly pivotal.

The purpose of the study is to explore the multifaceted role of AI in bolstering cybersecurity measures, from threat detection and response to proactive risk mitigation.

Cyber threats encompass a wide array of malicious activities, including malware, phishing, ransomware, and sophisticated hacking attempts. These threats not only jeopardize sensitive data and intellectual property but also undermine the trust and stability of digital infrastructures. Traditional cybersecurity measures, while effective to a certain extent, often struggle to keep pace with the evolving tactics of cybercriminals.

AI-powered cybersecurity systems utilize machine learning algorithms to analyze vast datasets, identify patterns, and detect anomalies indicative of potential security breaches. By continuously learning from new data inputs, AI can uncover previously unseen threats and preemptively thwart attacks.

AI-driven cybersecurity solutions excel in behavioral analysis, enabling them to discern normal user behavior from potentially malicious activities. By establishing baseline behavioral patterns, AI algorithms can swiftly flag deviations that may indicate unauthorized access or insider threats.

AI empowers organizations to automate incident response processes, enabling rapid and targeted actions in the event of a cyber breach. From isolating compromised systems to deploying countermeasures, AI streamlines response protocols, reducing the impact of security incidents.

AI equips cybersecurity professionals with predictive intelligence, enabling them to forecast potential threats and vulnerabilities based on historical data and real-time indicators. By proactively identifying weak points in digital infrastructures, organizations can shore up their defenses before exploitation occurs.

AI-driven vulnerability management systems can systematically scan and assess an organization's network, applications, and devices for potential weaknesses. By automating the identification and prioritization of vulnerabilities, AI enables proactive remediation, reducing the window of exposure to cyber threats.

AI has revolutionized biometric authentication methods, offering robust identity verification through facial recognition, voice authentication, and behavioral biometrics. These advanced authentication techniques bolster access control measures, mitigating the risk of unauthorized access and identity fraud.

AI-powered anomaly detection mechanisms scrutinize access patterns and user behavior to identify suspicious activities. By dynamically adjusting access privileges based on real-time risk assessments, AI contributes to the fortification of identity and access management protocols.

While AI holds immense potential in bolstering cybersecurity, it also presents certain challenges and considerations. Cybercriminals may exploit AI vulnerabilities through adversarial attacks, manipulating AI algorithms to evade detection or extract sensitive information. This necessitates ongoing research and development to fortify AI systems against such threats. The use of AI in cybersecurity raises ethical considerations regarding data privacy, algorithmic bias, and the responsible use of

surveillance technologies. Striking a balance between security imperatives and individual privacy rights remains a critical concern.

The effective deployment of AI in cybersecurity hinges on the availability of skilled professionals capable of developing, implementing, and managing AI-driven security solutions. Bridging the skills gap and fostering AI expertise within the cybersecurity workforce is imperative.

The symbiotic relationship between AI and cybersecurity holds immense potential in fortifying digital defenses, thwarting cyber threats, and safeguarding critical assets. By harnessing the power of AI for threat detection, predictive intelligence, access control, and vulnerability management, organizations can proactively mitigate risks and respond decisively to security incidents. As AI continues to evolve, it is crucial to address the associated challenges and ethical considerations while maximizing the transformative potential of AI in enhancing cybersecurity resilience in an increasingly interconnected world.

Трипольська Н. В.
Науковий керівник: Сущенко Л. О.
Запорізький національний університет

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Інтенсивні зміни, що відбуваються останнє десятиліття у суспільстві, задають нові вимоги до особистості. Головним завданням української політики в умовах реформування є забезпечення якісної освіти на основі змісту його фундаментальності, відповідності актуальним та перспективним потребам особистості, нашого суспільства та держави. Відповідність зазначеним вимогам спонукало до оновлення змісту освітнього процесу в Україні, адаптації його до вимог світового освітнього простору та орієнтації навчальних програм на компетентісний підхід.

Про актуальність проблеми формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти, де

визначено, що «провідним завданням у контексті навчання у ЗДО визначено розвиток мовлення дитини, її активну позицію у процесі оволодіння мовленням».

В роботах таких вчених, як І. Бех, І. Зарубінська, О. Кононко, І. Родигіна, вказується на те, що компетентнісний підхід не лише передбачає передачу знань та соціального досвіду, але й готує людину до розв'язання соціальних проблем у майбутньому, використання актуальних та нетрадиційних знань і дій. О. Кононко вбачає у компетентнісному підході спрямованість освітнього процесу на формування основних компетентностей та компетенцій особистості, враховуючи необхідність розвитку гнучкої та творчої особистості.

Формування комунікативної компетентності у дітей є важливим для їхнього повноцінного розвитку як особистості. Старший дошкільний вік розглядається як період становлення суб'єкта мовленнєвої діяльності, що включає перехід від готовності дитини спілкуватися з дорослими («Я хочу, щоб мене вчили») до формування оцінно-контрольних дій у процесі самостійної мовленнєвої діяльності («Можу зробити сам», «Можу використати те, чого навчився», «Я можу багато, але не все»). Внутрішня мотивація до діяльності виникає з пізнавального інтересу дитини («Цікаво», «Хочу знати», «Хочу пізнавати нове», «Хочу зрозуміти», «Хочу навчитися»).

Зазначимо, що це призводить до накопичення конкретних лінгвістичних знань і навичок, що стають метою мовленнєвої активності дошкільника. Таким чином, основним завданням закладів дошкільної освіти на сучасному етапі є організація освіти, орієнтованої на розвиток компетентностей, спрямованої на формування соціально-комунікативних навичок у вихованців – майбутніх школярів. Дошкільників слід навчити:

1. Орієнтуватися в іграшках, розповідях однолітків і дорослих;
2. Розуміти та охоче приймати завдання і пропозиції дорослого;
3. Доводити розпочату справу до завершення та досягати результатів;
4. Ставити запитання на цікаві теми;
5. Робити висновки з отриманої інформації;

6. Уважно слухати співрозмовника, поважати його думки та інтереси, спокійно відстоювати свої погляди;

7. Адекватно реагувати у конфліктних ситуаціях тощо.

Отже, заклад дошкільної освіти, що стоїть поруч із сімейним вихованням, вкладає основи соціокультурного розвитку особистості. Освіта та виховання дітей дошкільного віку повинні відповідати принципам модернізації освіти в Україні, згідно з яким основним результатом педагогічного впливу стає формування ключових компетентностей особистості. Серед першочергових завдань, які спрямовані на підвищення ролі дошкільної педагогіки в сучасному українському суспільстві, визначається перехід до нового типу гуманістично спрямованої інноваційної освіти, що ґрунтується на розумінні людини як найвищої суспільної цінності.

Трунова Т.Ю.
Науковий керівник: Черкашин А.І.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ВОЛОНТЕРІВ

Волонтерська діяльність – це форма громадської активності, яка передбачає безоплатну допомогу та участь у різноманітних благодійних та соціальних ініціативах. Волонтери є невід’ємною частиною цього процесу, і деякі з них розвивають лідерські якості, що роблять їх ефективними гідями в галузі волонтерства.

Мотивація у волонтерській діяльності, глибоко переплетена з особистими цінностями, бажанням допомагати іншим та відчуттям відповідальності перед спільнотою. Це внутрішнє відчуття дозволяє волонтерам віддавати свій час та зусилля для реалізації соціальних та гуманітарних ініціатив. Надає волонтерам-лідерам сили допомагати іншим та вносити позитивні зміни у своєму товаристві. Вони можуть бути джерелом натхнення для інших, визначаючи спільні цілі та напрямки для їх досягнення. Волонтери зазвичай мають сильну соціальну відданість, що стимулює їхню мотивацію. Бажання приносити

користь іншим, поліпшувати умови для тих, хто потребує допомоги, є ключовим моментом у волонтерській діяльності. Волонтери-мотиватори розуміють важливість свого внеску в соціум і мають внутрішню потребу допомагати.

Волонтери-лідери мають емпатію та розуміння, щоб налагоджувати ефективну комунікацію з іншими волонтерами та організаціями. Також вони зазвичай відзначаються вмінням працювати в команді та сприяти позитивному розвитку своїх колег. Емпатія волонтерів також проявляється в їхній здатності співпереживати тим, кому вони допомагають. Здатність поставити себе на місце іншої людини, відчувати її труднощі, дозволяє їм більш ефективно реагувати на потреби спільноти та адаптувати свою діяльність відповідно.

Організаційні навички волонтерів-лідерів виявляються в їхній здатності систематизувати та ефективно керувати волонтерськими заходами для досягнення оптимальних результатів. Ці навички включають в себе ряд важливих аспектів, спрямованих на вдосконалення організаційних процесів. Центральною частиною організаційних навичок є здатність ретельно планувати дії та події. Лідери визначають чіткі цілі та кроки, необхідні для їх досягнення. Вони розробляють деталізовані плани, які включають в себе розподіл завдань між членами команди.

Лідери-волонтери також є менторами, що сприяють розвитку інших. Вони можуть ділитися своїм досвідом, створюючи сприятливе середовище для навчання та зростання інших волонтерів. Креативність та адаптація є ключовими вміннями для розв'язання проблем та впровадження нових ідей. Це може допомагати в удосконаленні волонтерських проектів та забезпеченні їх ефективності в різних умовах.

Стратегічне мислення волонтерів-лідерів виявляється у їхній здатності розглядати волонтерські ініціативи в контексті довгострокових цілей та спроектованих стратегій. Лідери з стратегічним мисленням визначають чіткі та досяжні цілі для волонтерських проектів. Вони аналізують потреби спільноти, визначають ключові виклики та можливості, і на цій основі формулюють

стратегії для досягнення найбільш значущих результатів. Стратегічне мислення також передбачає вміння адаптувати свої плани до змін в середовищі або умовах. Волонтери-лідери здатні аналізувати динаміку ситуації та вчасно вносити корективи в стратегії, забезпечуючи ефективну реакцію на нові виклики чи можливості.

Волонтери-лідери виявляються тими, хто поєднує в собі мотивацію, менторство, емпатію, організаційні навички, креативність та стратегічне мислення для успішного керівництва волонтерськими ініціативами. Ці якості сприяють не лише ефективній волонтерській роботі, але й позитивно впливають на спільноту та соціальну сферу в цілому.

Хазієв А.В.
Науковий керівник: Грень Л.М.
НТУ«ХП»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лідерство як феномен завжди приваблювало увагу спільноти. Аналіз наукової літератури з лідерства дає підстави стверджувати, що цьому питанню багато уваги приділялось і приділяється як зарубіжними, так і вітчизняними авторами. На думку дослідників, підготовка лідерів повинна здійснюватися за двома основними напрямками: 1) розвиток внутрішніх ресурсів особистості; 2) розвиток навичок взаємодії людини з оточуючими і їх активізація в динаміці дій лідера. Погоджуємося з думкою Ю. Приходько, що професійна придатність психолога не зводиться лише до рівня його академічної підготовки. Адже професія практикуючого психолога має свою специфіку, яка полягає у тому, що в ній, як ні в яких інших професіях, надзвичайно важливу роль відіграють саме особистісні якості фахівця, які безпосередньо впливають на якість психологічної допомоги іншим людям. Кожна людина є володарем унікального набору особистісних якостей, навичок, умінь, компетенцій. Саме поєднання цих елементів породжує унікальний стиль лідерства особистості. Особистісні

якості психолога-лідера (адекватна самооцінка, високий рівень інтелекту та саморегуляції, інтуїція, розвинена увага) завжди викликали довіру тих, хто звертався по допомогу.

Бути лідером не означає бути першим. Бути лідером означає мати поряд із собою команду людей, об'єднаних спільними цінностями та інтересами, які готові йти до мети та брати на себе відповідальність. Взяття на себе відповідальності – абсолютна необхідність для навчання, лідерського зростання та підвищення ефективності команди. Відповідальне лідерство передбачає визначення і прийняття цілей діяльності та розвитку, як не насаджених ззовні, а які є власною пріоритетною потребою. Така концепція є досить важливою, оскільки саме така візія буде сприяти ефективному досягненню окреслених цілей і планів. Відповідальне лідерство – ступінь відповідальності перед собою, колегами, партнерами, громадою, суспільством.

Відповідальність як системна якість особистості передбачає розгляд функціональної єдності мотиваційних, емоційних, когнітивних, динамічних, регуляторно-вольових і продуктивних складових.

Термін «відповідальність» має пряме відношення до різних галузей психології. Як інтегральне якісне утворення відповідальність психолога-лідера складається з його особистої відповідальності за власну роботу, запобіганню антигуманних наслідків у професійній діяльності, утримування від дій чи заяв, що загрожують недоторканості особи, використання психологічних знань на користь людини, додержання пріоритету її інтересів; надійності стосовно використання методів та програмного забезпечення, валідності обробки даних досліджень, у тому числі й тих, які проводяться з використанням комп'ютерних технологій; застосування знань відповідно до своєї кваліфікації, повноважень, соціального статусу.

Відповідальність відіграє важливу роль у формуванні лідерських якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Науковцями доведено, що студенти, які хочуть працювати психологами, найбільш відповідально

відносяться до навчання, ретельніше вивчають способи боротьби з внутрішніми проблемами і потім використовують це у повсякденному житті.

Ми вважаємо, що відповідальності належить велика роль у формування лідерських якостей майбутніх психологів у закладі вищої освіти, і від неї напряду залежатимуть показники розвитку їх позитивних особистісних якостей і психологічного благополуччя у подальшій професійній діяльності.

Харківська-Дзюба Ж.В.
Науковий керівник: Грибко О.В.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК ІНШОНАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАД У СВІТІ

У контексті бойових дій на території України та потреби у постійному міжнародному включенні до розв'язання конфлікту, українці за кордоном є не лише зберігачі ідентичності, але й стратегічний соціокультурний ресурс. Вони стають активними агентами, які нагадують світовій спільноті про значущість та необхідність міжнародної підтримки в умовах конфлікту.

Розвиток будь-яких національних громад за кордоном базується на низці теоретичних основ, які враховують соціокультурні, економічні та політичні аспекти взаємодії між країнами та їхніми громадами. Деякі ключові теоретичні підходи до розвитку громад за кордоном включають такі.

1. Теорія транснаціонального розвитку: вивчає вплив міграції та глобалізації на розвиток громад, підкреслює важливість транснаціональних зв'язків і взаємодії між різними культурами й економічними системами.

2. Теорія соціального капіталу: акцентується на важливості соціальних відносин та мереж для розвитку громад, сприяє взаємодії та обміну ресурсами між членами громади.

3. Теорія сталого розвитку: зорієнтована на забезпечення економічного і соціокультурного зростання, не шкодячи природному середовищу, та створенню стійких та тривалих громад.

4. Теорія культурної інтеграції: підкреслює важливість збереження та

розвитку культурної ідентичності при здійсненні взаємодії між різними культурами в глобальному контексті.

5. Теорія участі громади: зосереджена на важливості активної участі місцевих жителів у процесах прийняття рішень, сприяючи сталому розвитку та ефективній громадській діяльності.

Ці теоретичні підходи надають концептуальний простір для розуміння та впровадження стратегій розвитку громад за кордоном, враховуючи усі аспекти їхнього функціонування в глобальному вимірі. Адже національна громада за кордоном є важливим елементом збереження та розвитку національної ідентичності зокрема й українців у глобальному контексті. Перше і найважливіше, що надає національній громаді за кордоном значущість, – це збереження унікальності та багатства української культури, мови та історії в інших країнах. Це місце, де українці можуть практикувати та передавати свою мову, святкувати традиції та вшановувати історію свого народу. Громада за кордоном стає засобом для збереження та підтримки української культурної спадщини в іноземних середовищах.

Друге, це місце, де українці можуть знаходити підтримку та спільноту у чужому оточенні. Громада створює можливість для взаємодії, обміну досвідом та взаємної допомоги між українцями, які перебувають за кордоном. Це сприяє формуванню позитивного психологічного клімату та відчуттю спільності, що є важливим для самовизначення та стабільності громади.

Третє, національна громада за кордоном може впливати на подолання викликів та реалізацію ідей в інтересах України. Це може бути платформою для обговорення та вирішення проблем, пов'язаних з українською діаспорою та сприяти активній участі українців у справах країни.

Отже, національна громада за кордоном виступає не лише як місце для збереження ідентичності, але й як потужний ресурс для взаємодії та внесення вагомого внеску у розвиток та представлення України у світі. Додатково, національна громада за кордоном має потенціал стати мостом між Україною та іншими країнами, сприяючи розширенню міжнародних зв'язків та

взаєморозуміння. Члени громади, взаємодіючи з представниками інших національностей, можуть сприяти побудові позитивного іміджу України, сприяти обміну культурними цінностями та розвивати дипломатичні відносини.

Хмилко Б.С.
Науковий керівник: Гура Т.В.
НТУ«ХП»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ У ПІДЛІТКІВ-СИРІТ

Щорічно десятки тисяч сиріт виходять із сирітських установ у самостійне життя, і більшість з них не вміють адаптуватися до нових умов життя. А в результаті це призводить до: безробіття, злиднів, злочинності, алкоголізму або наркоманії, суїциду. І лише 10% сиріт може адаптуватися в суспільстві. Тому основна місія дитячого будинку - допомогти в соціальній адаптації вихованців.

Соціальна адаптація може розглядатися і як процес, і як результат. З педагогічної точки зору нам важливо, щоб цей процес був цілеспрямованим і керованим. Основною метою (результатом) цілеспрямованої роботи з соціальної адаптації в сучасних умовах можна вважати формування соціально активної особистості, здатної до творчої діяльності, націленої на самореалізацію, що встановила стійку гармонійну систему відносин з іншими людьми, суспільством, до себе самого. Соціальна адаптація дітей-сиріт, є одним з основних компонентів соціального захисту та показником соціальної захищеності дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків. Соціальна адаптація вважає успішне освоєння вихованцями соціальних ролей у системі суспільних відносин.

Процес соціальної адаптації відбувається через формування і розвиток навичок ведення домашнього господарства, самообслуговування, трудових умінь і навичок. Процес соціальної адаптації складається з кількох етапів: перший етап - підготовчий. Він протікає до моменту включення вихованця в соціальну групу і пов'язаний з визначенням його статусу, проведенням соціальної діагностики, яка передбачає ознайомлення з особливостями його

особистості. Другий етап - включення в соціальну групу, яка передбачає допомогу новому вихованцю в адаптації до реальних умов установи. Третій етап - засвоєння соціально корисних ролей через участь у соціальній діяльності, придбання нового соціального досвіду, знань, умінь і навичок. Четвертий етап - стійка соціально - психологічна адаптованість, що характеризується здатністю вирішувати будь-яку проблемну ситуацію, що виникає в природних умовах соціального середовища.

Антонімом соціальної адаптації є поняття соціальна дезадаптація.

Соціальна дезадаптація - це непристосованість індивіда до соціального життя в суспільстві. Соціальна дезадаптація проявляється в асоціальних формах поведінки. У підлітків соціальна дезадаптація виражена у бродяжництві, аморальній поведінці, правопорушеннях та злочинах, алкоголізмі та наркоманії, а в кінцевому підсумку - в невмінні знайти своє місце в житті, неможливості здобути освіту і професію, створити сім'ю.

Основним критерієм ефективності роботи з соціальної адаптації вихованців є високий рівень їх адаптованості до самостійного життя в суспільстві після випуску з дитячого будинку. В якості основних показників адаптованості можна відзначити наскільки успішно: 1) вихованець зумів далі продовжити свою освіту, отримати професійну підготовку; 2) вихованець зумів влаштуватися на роботу; 3) він зумів створити свою сім'ю, виховати своїх дітей; 4) він соціально активна особистість, самостійна, відповідальна. В особистісній сфері показником успішності адаптації є те, наскільки випускник уміє будувати «спосіб життя, гідного людини», будувати свою життєву перспективу, ставити й успішно вирішувати завдання на цьому шляху, робити свідомий вибір і брати на себе відповідальність за цей вибір. В умовах виховання в дитячому будинку труднощі, з якими стикається дитина в процесі соціалізації, подвоюється. Це відбувається тому, що сама організація життєздатності дітей у дитячому будинку влаштована таким чином, що у дитини формується тільки одна рольова позиція - позиція сироти, що не має підтримки і схвалення у соціумі.

Соціальна адаптація є однією з найважливіших сторін процесу соціалізації. Успішна соціалізація передбачає ефективну адаптацію людини до суспільства і в той же час - здатність протистояти йому в тих життєвих колізіях, які перешкоджають саморозвитку, самовизначенню, самореалізації. Тому перспективою майбутніх досліджень є розробка рекомендацій соціальним працівникам щодо створення умов для адаптації дітей до нових умов життя, їх позитивній соціалізації та подальшій соціальній інтеграції.

Черних В.А.
Науковий керівник: Ігнатюк О.А.
НТУ»ХП»

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ НА ТРЕТЬОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ РІВНІ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток лідерського потенціалу майбутніх викладачів вищої школи на третьому освітньо-науковому рівні підготовки в умовах закладів вищої освіти має велике значення у формуванні кадрів, які здатні вносити суттєвий внесок у розвиток науки й освіти, а також є невід'ємною складовою у формуванні нового покоління вчених.

Розглянемо викладацьке лідерство в університеті. Воно передбачає активну роль у створенні не лише освітнього середовища, але й майданчика для розвитку різних форм мислення, які формують глибоке розуміння предмету та готовність до креативності у розв'язанні проблем. У сфері інтелектуального розвитку майбутній педагог повинен бути відкритим до нових ідей і готовим до пошуку та впровадження інноваційних технологій у навчальний процес, що сприятиме розвитку творчих здібностей. Викладачі лідери відіграють ключову роль у створенні стимулюючого середовища, спрямованого на розвиток різних аспектів мислення. У контексті викладацького лідерства важливо розглядати університет не лише як місце передачі знань, але і як осередок, де формується та розвивається людське мислення.

Наприклад, розвиток креативного мислення – включає в себе застосування інтерактивних методів навчання та стимулює самовираження. Критичне мислення – може бути розвинуте через аналіз і критику інформації. Викладачі лідери можуть сприяти цьому процесові, стимулюючи дискусії, роботу над кейсами та аргументацію думок. Рефлексивне мислення – допоможе відстеженню власного досвіду та аналіз власних дій. Рефлексія допомагає осмислити інформацію та розвивати навички самоаналізу.

Розкриваючи тему лідерства в освіті, слід також звернути увагу на риси викладача. Бачити майбутнє, забезпечувати розвиток та втілювати цінності – це якості, які притаманні викладачу-лідеру закладу вищої освіти.

Бачення майбутнього є важливою рисою лідера в освітній сфері. Здатність прогнозувати та адаптувати навчальні програми та методики до змін в технологічному прогресі дозволяє викладачу-лідеру забезпечити актуальність своєї діяльності. Постійний розвиток вказує на готовність аспіранта вдосконалювати свої знання та педагогічні навички відповідно до сучасних вимог і стандартів. Активна участь у професійних заходах, наукових конференціях та навчання за кордоном сприяє сталому зростанню педагога як вченого. Важливим також є поглиблене вивчення предметної області та самостійна наукова робота.

Аналіз наукових публікацій сприяє засвоєнню новітніх тенденцій у вибраній галузі. Втілення цінностей та відданість освітній місії є фундаментом для формування позитивного відношення до навчання та сприяють створенню високоякісного академічного середовища.

Отже для розвитку лідерського потенціалу майбутніх викладачів рекомендується підтримувати такі аспекти:

- науково-дослідницька діяльність;
- менторство;
- участь у педагогічних проєктах;
- розвиток комунікативних навичок;
- авторський погляд та реалізація творчих ідей.

Інтеграція цих аспектів дозволить ефективно розвивати лідерський потенціал майбутніх викладачів.

Підсумуємо, розвиток лідерського потенціалу майбутніх педагогів передбачає комплексну підготовку, орієнтовану на розвиток когнітивних та інтелектуальних навичок, що в сукупності робить викладачів ефективними лідерами в інноваційній освітній сфері. Лідери в освіті мають потенціал стати каталізаторами позитивних змін, що визначатимуть майбутнє суспільства через освіту та науковий прогрес.

Zhang YuHan, China
Scientific adviser:Lapuzina Olena
NTU»KhPI»

IMPROVING THE QUALITY OF RESEARCH UNIVERSITIES IN HIGH EDUCATION AMONG CHINA AND UKRAINE

Chinese scholars focus on six aspects: value, implementation, evaluation and analysis, problems and new trends, improvement, and comparative research. Improving the quality of research universities is the key to strengthening international ties and to training the future leaders in high education.

It is necessary to follow qualitative standards for monitoring master's training in teaching overview, operational standards for monitoring master's education in education, and reflection standards for monitoring master's training results in teaching overview for master's training in pedagogy.

The qualitative criterion for monitoring the training of masters of the pedagogical profile reflect following options such as:

(1) The quality of the applicant team (average score of a basic higher education diploma; results of entrance exams (interviews));

(2) High quality composition of scientific and teaching personnel (number of teachers with academic degrees and certain qualification categories);

(3) The quality of scientific method support is based on the principles of scientificity, predictability, flexibility, liquidity, foresight, scientific method support,

continuity, humanitarianism, extreme and collaborative principles, management and marketing principles.

Website of each department; Education portal website for innovative majors and teaching activities; Permanent Forum on Education; Remote learning platform; Method Office website; Information on student independent activities (electronic library, organized individual electronic education teaching, reference materials); Information on the organization and results of various professional events in the region and country, especially competitions, championships, Olympics, etc.; Organizing video conferences, full screen conferences, virtual classrooms, master's classes, etc. should be placed in the information and communication educational space.

An interactive educational and methodological complex should include following components:

- (1) Innovative methodology, principles, teaching forms, and methods that combine subject courses and professional methods
- (2) Teaching and organized materials in classroom and extracurricular classrooms
- (3) Education and organized materials, especially lecture notes, practical courses, and teaching aids written by department lecturers based on the main theme
- (4) Multimedia Library for Teaching Subject Courses
- (5) Provide a set of psychological and cognitive diagnoses for self-evaluation and self-control of future educators, including diagnostic procedures, questionnaires, tests, creative tasks, etc., which help reveal students' basic knowledge, skills, attitudes, limitations, and difficulties
- (6) Individual Student Work Plan
- (7) Student's Professional Achievement Set.

Summing up the abovementioned options and abiding by innovation and continuous optimization are the way of future development of the China and Ukrainian models of quality assurance in higher education.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ

Соціально-психологічні аспекти формування лідерських якостей є важливою, теоретико та практико значущою темою дослідження. Лідерство відіграє вирішальну роль у розвитку особистості та успішності в житті. Особливо ця проблема є актуальною у студентському середовищі, де формуються ключові навички та якості, які впливають на майбутнє особистості та її кар'єрний зріст.

Лідерство відіграє вирішальну роль у формуванні відносин, створенні культури та досягненні цілей. Ми сподіваємося, що ці тези привернуть увагу до важливості лідерства та його ролі у досягненні організаційного успіху, допоможуть зрозуміти, як формується лідерство у студентському середовищі, та як це може бути використано для підвищення ефективності навчання. Вони спрямовані на дослідження ролі соціально-психологічних факторів у формуванні лідерських якостей, різних аспектів лідерства та його значення в сучасному світі.

О.Г. Романовський та Т.В. Жушма визначають поняття лідерство як «процес впливу особистості на групу, спрямований на оптимальне досягнення загальної мети», лідерські якості як «соціально-психологічної властивості особистості, яка обумовлює успішну організаційну діяльність, здатність ефективно впливати на інших людей та приймати оптимальні рішення» (Романовський О. Г., Жушма Т. В. Сутність лідерських якостей майбутнього педагога вищої школи. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 5(200). С.31-35.).

Для детальнішого дослідження даної теми ми провели опитування, беручи за його основу статтю Резнік С.М. – «Тенденції розвитку вищої освіти та необхідність викладацького лідерства сучасних педагогів» (Резнік С.М. Тенденції розвитку вищої освіти та необхідність викладацького лідерства

сучасних педагогів. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». 2020. № 2. С. 125-130).*

Ми створили опитувальник в якому просили 13 респондентів оцінити за шкалою від 5 до 1 важливість пунктів в таких питаннях:

Оцініть важливість оволодіння лідерськими якостями сучасними фахівцями у зв'язку з тенденціями розвитку сучасного суспільства.

Оцініть, що найбільше впливає на розвиток лідерських якостей: цінності, мотивація, цілі, комунікативні якості, організаційні якості, морально-етичні якості, емоційні якості, вольові якості.

За результатами опитування ми дійшли висновку, що більшість респондентів визначили найважливішими суспільними трансформаціями, які визначають потребу у розвитку лідерських якостей у сучасних студентів: розвиток «штучного інтелекту», роботизація, заміна людської праці машинною; другою за важливістю детермінантою стали – глобальні екологічні проблеми, зміна клімату, забруднення повітря, води тощо; наступним було – VUCA-світ (мінливий, невизначений, складний і неоднозначний).

У другому питанні респонденти визначили, що найбільше впливає на розвиток лідерських якостей одразу дві риси – організаційні якості та поставлені цілі; другими за важливістю стали – комунікативні якості; третю сходинку віддали такому показнику як мотивація.

Таким чином, за результатами нашого опитування було визначено, що сучасні суспільні трансформації актуалізують та підвищують необхідність розвитку лідерських якостей у студентів у процесі їх професійної підготовки. Найбільшої уваги у процесі розвитку лідерства у студентів потребує забезпечення розвитку організаційних та комунікативних якостей, вмінь ставити цілі та мотивація.

СЕКЦІЯ 5
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Голова секції: проф. Архієреєв С.І.

Секретар секції: доц. Волоснікова Н.М.

Zeng Ziqian
Academic supervisor: Volosnikova N.
NTU «KhPI»

**RESEARCH ON ISSUES IN UKRAINE AND WORLD ECONOMIC
DEVELOPMENT**

As an important economy in Eastern Europe, Ukraine's economic development has always been a concern. In recent years, Ukraine's economic development has faced many challenges, including domestic political instability, unreasonable economic structure, and insufficient attractiveness of foreign investment. At the same time, the world economy is also facing many problems, such as the global trade war, the Brexit of the United Kingdom, the COVID-19 epidemic, and so on. These factors have had a significant impact on the economic development of Ukraine. This article will explore the current problems in the development of Ukraine and the world economy, and attempt to propose some possible solutions.

The political instability in Ukraine is one of the important factors hindering its economic development. Political instability has led to market uncertainty, causing investors to lose confidence in the Ukrainian market and making it difficult for foreign investment to enter. In addition, political instability also leads to social instability, where people lack a sense of security and are unwilling to consume and invest.

There are also unreasonable aspects in Ukraine's economic structure. Ukraine's industrial structure is mainly heavy industry, with insufficient development of light industry and service industry. This economic structure has led to Ukraine's excessive reliance on heavy industry for economic growth, while the development of light industry and service industries is relatively lagging behind. In addition, Ukraine's economic structure also faces the problem of an excessive proportion of resource-

based industries, which makes Ukraine's economic growth overly dependent on resource exports.

The insufficient attractiveness of foreign investment in Ukraine is also one of the important factors hindering its economic development. Ukraine's investment environment is relatively poor, lacking policies and measures to attract foreign investment. In addition, Ukraine's market size is relatively small, lacking sufficient consumer and investment demand, which also makes foreign investment unwilling to enter.

The global trade war is one of the important issues in the current world economic development. The trade war has led to turbulence in the global market, and the export trade of various countries has been affected to varying degrees. The trade war not only harms the economic interests of various countries, but also undermines the security and development of the global economy.

Brexit is also one of the important issues in the current world economic development. Brexit has led to turbulence in the European market and has had a significant impact on Europe's economic security and development. Brexit may also lead to other countries leaving the EU, thereby having a greater impact on the global economy.

The COVID-19 epidemic has also had an important impact on world economic development. The epidemic has led to global lockdowns and isolation measures, and production and consumption in various countries have been affected to varying degrees. The epidemic has also caused disruptions in global supply chains and production, all of which have had a significant impact on the development of the global economy.

Ukraine should take measures to improve the investment environment, including strengthening the rule of law, improving government efficiency, and reducing tax burden; At the same time, we should actively promote industrial structure adjustment, develop light industry and service industry, and reduce the proportion of resource-based industries; We should also actively promote market openness and attract more foreign investment to Ukraine.

Countries around the world should strengthen cooperation to jointly deal with global trade war, Brexit, COVID-19 and other issues; At the same time, it is necessary to strengthen the formulation and implementation of international economic rules and maintain the security and development of the global economy; We should also strengthen technological innovation and digital transformation to promote sustainable development of the global economy.

There are many problems in the current development of Ukraine and the world economy, such as political instability, unreasonable economic structure, and insufficient attraction of foreign investment. To address these issues, Ukraine should take measures to improve the investment environment, promote industrial restructuring, and strengthen market openness; Countries around the world should strengthen cooperation, strengthen the formulation and implementation of international economic rules, and enhance technological innovation and digital transformation. Only through joint efforts can sustainable development of Ukraine and the world economy be promoted.

Yuriev M.O.
Academic supervisor: Yurieva I.
NTU «KhPI»

INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF THE CONCEPT OF «SOCIAL RESPONSIBILITY» AND «BUSINESS SOCIAL ANALYSIS»

The concepts of social responsibility and business social analysis are closely intertwined, with information and analytical activities playing a crucial role in both. The purpose of studying the problem of the interaction between social responsibility and social analysis these elements interact. Social Responsibility: Information Gathering: collecting data on the company's environmental, social, and economic impact through internal reports, external data sources, stakeholder surveys, and community engagement; analyzing stakeholder expectations and concerns regarding the company's social responsibility practices; monitoring media coverage and public perception of the company's social impact. The next element can be represented

asaanalysis and Evaluation: assessing the company's performance against established social responsibility standards and frameworks; identifying areas for improvement in environmental sustainability, labor practices, community engagement, and ethical governance: evaluating the effectiveness of existing social responsibility initiatives and programs. And we present the final element of social responsibility of business as follows reporting and communication: preparing comprehensive reports on the company's social responsibility performance, including data, analysis, and future plans; communicating effectively with stakeholders about the company's social responsibility commitments and progress; ensuring transparency and accountability in social responsibility reporting.

The concept of social business analysis is as follows: in the first place Identifying Social Issues:analyzing trends and emerging social issues that could impact the company's business operations, reputation, or supply chain; assessing potential risks and opportunities associated with social and environmental factors; understanding the evolving expectations of stakeholders regarding corporate social responsibility. In the second place is strategic planning: integrating social responsibility considerations into the company's overall business strategy and decision-making processes, developing and implementing effective social responsibility programs that address identified issues and leverage opportunities, aligning social responsibility goals with business objectives to create shared value. Thirdly it is measuring and monitoring: establishing key performance indicators (KPIs) to track the progress and impact of social responsibility initiatives, monitoring and evaluating the effectiveness of social responsibility programs on a regular basis, identifying areas for improvement and adapting strategies based on data and feedback.

Consider the key tools and techniques used in social business analysis.

- Data analysis: Quantitative and qualitative data analysis methods to understand trends, patterns, and stakeholder perspectives.
- Scenario planning: Exploring potential future scenarios based on social and environmental factors to inform strategic planning.

- Stakeholder engagement: Consulting with a variety of stakeholders to gather feedback and build consensus on social responsibility initiatives.
- Life cycle assessment: Evaluating the environmental impact of products and services throughout their lifecycle.
- Social impact assessment: Assessing the broader social and economic impacts of business operations and initiatives.

Consider the Benefits of Effective Information and Analytical Activities: which are used in social business analysis:

- Enhanced decision-making: Informed by data and analysis, businesses can make better decisions that align with social responsibility goals and long-term success.
- Improved stakeholder engagement: Transparent reporting and communication foster trust and collaboration with stakeholders.
- Reduced risk and vulnerability: Identifying and addressing social and environmental challenges can mitigate risks and build resilience.
- Enhanced brand reputation: Demonstrating commitment to social responsibility can boost brand image and attract talent and customers.

Conclusions of the study and further consideration of the problem. Conclusions of the study and further consideration of the problem. Contribution to sustainable development: Further research needs to address the issue of sustainable development. Business can play an important role in addressing global issues through responsible practices. In conclusion, data analytics is vital for understanding, implementing and evaluating social responsibility and social analysis of business.

By actively collecting data, analyzing trends and engaging stakeholders, businesses can become more responsible participants in the global community while achieving their own goals. It is important to note that the specific types and levels of social responsibility can vary depending on the context and nature of the organization or individual. Adopting an integrated approach that includes multiple types of social responsibility can contribute to a sustainable and ethical society.

The integrated approach should be supplemented with the study of the social business model of sustainable development. The integrated approach should be supplemented by the study of the social business model of sustainable development: study of the economic component, environmental component and social component.

Андрушкевич Н.В.
Науковий керівник: Польова Н.М.
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ У ФОРМУВАННІ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

В умовах зовнішнього і внутрішнього середовища, що динамічно змінюються, розробка і впровадження корпоративної стратегії набуває все більшого значення. Сьогодні для організацій корпоративного типу у зовнішньому середовищі спостерігаються значні зміни: економічні, правові, демографічні, науково-технологічні та ін. Створення корпоративної стратегії передбачає використання практично всіх ресурсів організації, у тому числі інформаційних та інтелектуальних.

Корпоративна стратегія вирішує для організації два основні питання, перше – які напрямки бізнесу компанія планує і виконуватиме, другий – створений корпоративний центр управління та його роль.

При цьому вибираються види дій, які найбільш ефективно дозволять вирішити поставлені завдання, в стратегії розвитку корпоративного типу виділяються 4 види дій.

По-перше, можливі дії, в результаті використання диверсифікації, метою якої є зниження ризику в ході зміни стратегії та досягнення позитивного ефекту від впроваджених нових технологій, проектів, розробок тощо. Для отримання позитивного ефекту необхідно чітко розуміти який новий рівень організація збирається переходити, який новий продукт, послугу може запропонувати і чи матимуть вони попит. Можливий варіант створення нового підприємства (філії), пошук лідера організації.

По-друге, вирішення питання в системі покращення показників діяльності організації, тут розробляються та приймаються рішення, спрямовані на підвищення конкурентних позицій, у положеннях щодо підвищення фінансових складових.

По-третє, розробка, затвердження та впровадження єдиної стратегії розвитку організації, тобто пошук шляхів ефективного розвитку організації, тут можна використовувати моніторинг інших організацій, які працюють на ринку і мають схожі за призначенням продукцію, товари, послуги, виявлення слабких і сильних сторін, вирішення питання про зміну роботи, напрямів збуту.

І останнє, це інвестиційні пріоритети та їх використання організацією.

Таким чином, організації просто необхідно впроваджувати корпоративне управління, оскільки необхідно безперервно стежити за такими факторами: 1) забезпечення прозорості структури за власністю; 2) регламентувати роботу керівництва; 3) розкривати інформацію перед працівниками; 4) перейти на міжнародні стандарти фінансової звітності та незалежний аудит; 5) впровадити більш прогресивну систему управління.

Отже, організація повинна присікати всі негативні сторони в діяльності, прямий і опосередкований вплив має бути постійним, що призведе до того, що підприємство стане прибутковішим та вироблятиме оновлений товар за допомогою його покращення. Для успішного руху підприємства вгору на ринку, учасники економічної боротьби повинні змагатися, наприклад, створювати нові шляхи впровадження інноваційного товару або послуги та вдосконалювати маркетингову стратегію. Маркетинг і маркетингова стратегія є універсальні інструменти змін, загострення конкурентної боротьби чи розширення діяльності підприємства за тих умов, коли ринок обмежений для виробництва та продажу продукції. А корпоративна стратегія організації як чинник прогресивної системи управління сприятиме розвитку підприємства.

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ - РУШІЙНА СИЛА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному світі транснаціональні корпорації (ТНК) виступають не просто як могутні економічні суб'єкти, але й як ключові гравці у процесі глобалізації. Ці корпорації, які ведуть свою діяльність далеко за межами своїх кордонів, відіграють вирішальну роль у формуванні світової економіки, впливаючи на міжнародну торгівлю, інвестиції, технологічний розвиток та культурні обміни. Вони не тільки сприяють інтеграції світових ринків, але й стають важливими агентами соціальних та політичних змін у різних регіонах.

Історія ТНК охоплює кілька десятиліть, протягом яких їх вплив і значення постійно зростали. Від ранніх форм міжнародного бізнесу до сучасних гігантів, що володіють розгалуженими мережами по всьому світу, ТНК стали синонімом глобалізації. Їхні стратегії та діяльність впливають на економічні, політичні та соціальні аспекти в усьому світі, роблячи їх невід'ємною частиною міжнародних відносин.

Метою статті є аналіз впливу ТНК на розвиток та інтеграцію світової економіки. Транснаціональні корпорації (ТНК) мають визначальний вплив на розвиток світової економіки через кілька ключових аспектів:

1. Глобальні ланцюги вартості. ТНК відіграють центральну роль у створенні та управлінні глобальними ланцюгами поставок. Вони інтегрують виробництво та послуги через різні країни, оптимізуючи виробничі процеси за рахунок нижчих витрат на працю, доступу до нових ринків та ресурсів. Це сприяє зростанню світової торгівлі та ефективності виробництва.

2. Інвестиції та технологічний трансфер. ТНК часто інвестують значні кошти у зарубіжні економіки, особливо у формі прямих іноземних інвестицій. Ці інвестиції можуть включати встановлення нових виробництв, покупку місцевих компаній або створення спільних підприємств. Це не тільки створює

робочі місця та сприяє економічному зростанню, але й сприяє передачі технологій та управлінського досвіду.

3. Вплив на міжнародну торгівлю. ТНК вносять важливий вклад у світову торгівлю, виробляючи та експортуючи товари по всьому світу. Через свої глобальні операції, вони можуть використовувати переваги різних регіональних ринків, знижуючи витрати та підвищуючи конкурентоспроможність.

4. Вплив на працевлаштування та навички. ТНК часто створюють значну кількість робочих місць, не тільки в країні-господарі, але й на міжнародному рівні. Вони вносять важливий вклад у розвиток навичок та професійного росту своїх працівників, впливаючи на стандарти зайнятості та умови праці.

5. Глобалізація ринків та консюмеризм. ТНК активно сприяють глобалізації ринків, розширюючи доступ до широкого спектра товарів та послуг по всьому світу. Це веде до зростання консюмеризму, впровадження глобальних брендів і стандартів у різних країнах.

6. Регулювання та політичний вплив. ТНК можуть впливати на політику та законодавство у різних країнах через лобіювання та економічний вплив. Це може мати як позитивний, так і негативний вплив на місцеві економіки та стандарти управління.

7. Екологічний вплив. ТНК можуть мати значний вплив на навколишнє середовище через свої виробничі процеси, споживання ресурсів та викиди. Їхній вплив на екологію може мати глобальні наслідки, викликаючи необхідність більш стійких практик.

Загалом, ТНК є важливими агентами у світовій економіці, які формують не тільки економічні, але й соціальні та політичні реалії сучасного світу.

Бугайова А.А.
Науковий керівник: Решетняк Н.Б.
НТУ «ХП»

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СТРУКТУРНОГО БЕЗРОБІТТЯ

Одним із найпоширеніших видів безробіття в сучасній економіці є структурне безробіття. Воно виникає тоді, коли в результаті науково-технічного

прогресу відбуваються важливі зміни в техніці, технології та організації виробництва, а отже, й у структурі попиту на робочу силу. Внаслідок цих змін попит на деякі професії зменшується або взагалі зникає, а на інші професії, яких раніше не було, зростає. Іншими словами, структура робочих місць і професійна структура працівників не збігаються. Виникає категорія працівників, у яких навички та практичний досвід застаріли й нікому не потрібні, а отже, їх неможливо продати. «Структурні» ж безробітні не можуть знайти роботу без відповідної перепідготовки, додаткового навчання і навіть зміни місця проживання.

В умовах такого структурного безробіття важливо вживати конкретні заходи для реінтеграції цих осіб в економічний процес. Професійне навчання безробітних може виявитися ефективним інструментом для адаптації до нових вимог ринку. Навчання організовується на замовлення роботодавця або для самозайнятості, провадження підприємницької діяльності, забезпечення поточної та перспективної потреби ринку праці з урахуванням побажань та професійних потреб безробітних та заходів, визначених індивідуальним планом працевлаштування, складеним кар'єрним радником (спеціалізованим кар'єрним радником) разом з безробітним.

Навчання безробітних здійснюється в закладах вищої, фахової перед вищої та професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Державної служби зайнятості, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання (далі – заклад освіти), безпосередньо в роботодавців – замовників кадрів (далі – роботодавець) за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття (далі – Фонд). Професійне навчання безробітних за робітничими професіями для здобуття повної або часткової професійної кваліфікації здійснюється шляхом первинної професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування.

Ще одним напрямом подолання структурного безробіття є розвиток та підтримка малого та середнього бізнесу. Малі та середні підприємства є одним із найважливіших джерел створення нових робочих місць. Розвинутий та підтриманий сектор малого бізнесу сприяє уникненню структурного безробіття, забезпечуючи можливості для зайнятості та підприємницького росту. Малі підприємства здатні ефективно реагувати на зміни на ринку, сприяючи гнучкості та інноваціям. Підтримка цього сектору стає важливим інструментом уникнення структурного безробіття, оскільки вони створюють не лише робочі місця, але й сприяють економічному зростанню та розвитку нових

Одним із напрямків підтримки бізнесу є надання кредитів малому бізнесу в межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». За час дії воєнного стану в Україні за цією Державною програмою укладено 40 851 кредитний договір на загальну суму 159,8 млрд грн. Програму реалізує Фонд розвитку підприємництва (ФРП), єдиним учасником якого є Уряд України. За Державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» ФРП уклав угоди про співробітництво з 45 банками. Держава продовжує здійснювати всі необхідні компенсаційні виплати на користь бізнесу за укладеними кредитними договорами у межах Програми. Таким чином, активна політика підтримки малого та середнього бізнесу може виявитися ефективним інструментом для зменшення структурного безробіття та створення сприятливих умов для сталого розвитку економіки.

Підтримка підприємництва через створення сприятливого бізнес-середовища та надання фінансової підтримки може стимулювати розвиток нових стартапів та сприяти росту зайнятості. Стартапи можуть відігравати важливу роль в розв'язанні проблеми структурного безробіття через кілька ключових механізмів. Стартапи, як правило, потребують талановитих та мотивованих працівників, щоб розвиватися. Запуск нових компаній може привести до зростання попиту на робочу силу в конкретних секторах, сприяючи робочому місцю та зменшенню безробіття. Вони зазвичай є більш гнучкими та адаптованими до змін порівняно з великими корпораціями. Це дозволяє їм

швидко реагувати на зміни в ринкових умовах та розвивати нові напрямки, що може бути важливим для структурно безробітних працівників, які шукають нові можливості. Стартапи часто вносять інновації та технологічні рішення в різні галузі економіки, відкривають нові можливості для зайнятості, особливо для фахівців з інноваційних сфер. В умовах розвитку ринкових відносин та формування конкурентного середовища власне інновації стають домінуючим ресурсом, здатним забезпечити інвестиційну привабливість, фінансову стабільність, ефективну діяльність та конкурентоспроможність окремих підприємств, галузей та промисловості в цілому не лише на вітчизняному ринку, але й на міжнародному. В рамках розвитку малого бізнесу прикладом може бути створення «Фонду інноваційних технологій», який надає фінансову підтримку стартапам та малим підприємствам, які розробляють новаторські рішення у сферах, які мають високий потенціал для створення нових робочих місць. Цей фонд може надавати гранти на проведення досліджень, створення прототипів та масштабування проектів. Такий підхід сприяє розвитку інноваційного екосистеми та підтримці створення нових робочих місць в секторі, який має потенціал для росту. Цей приклад демонструє, як уряд може активно сприяти інноваціям та створенню нових робочих місць, роблячи інвестиції у перспективні галузі та підтримуючи розвиток підприємницького середовища.

Варич В.Ю.
Науковий керівник: Ділігул А.С.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Фінансова відповідальність за податкові правопорушення стає невід'ємною складовою економічної системи, де держава і громадяни взаємодіють у сфері оподаткування. Податкова система відіграє ключову роль у забезпеченні сталого функціонування держави, а фінансова відповідальність

стає гарантом її ефективності. У цьому контексті важливо розглядати поняття та сутність фінансової відповідальності за податкові правопорушення як феномен, що має комплексний вплив на економіку та соціальні процеси. Так, М. К. Смакограй доречно відзначає, що «створення дієвого механізму застосування відповідальності є необхідним для забезпечення порядку та безпеки у державі. Саме держава має виняткове право на застосування примусу задля забезпечення і підтримання існування суспільства на високому рівні, створення умов для його розвитку, гарантування верховенства права. Однією з найважливіших у системі юридичної відповідальності є фінансова відповідальність».

В. В. Мушенко також слушно відзначає, що «важливою умовою забезпечення законності та правопорядку в державі є нормативно-правове закріплення механізму юридичної відповідальності, яка відіграє особливу роль у політичному, економічному, соціальному житті суспільства та розвитку держави. Одним із дискусійних питань є визнання фінансової відповідальності самостійним видом юридичної відповідальності, а також особливостей та доцільності застосування такого виду державного впливу в умовах оголошення правового режиму воєнного стану».

Пряма вказівка на наявність фінансової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності за порушення законів з питань оподаткування міститься у Податковому кодексі України: 1) «за порушення законів з питань оподаткування застосовуються такі види юридичної відповідальності: фінансова, адміністративна, кримінальна» (ст. 111); 2) «притягнення до фінансової відповідальності платників податків за порушення законів з питань оподаткування..., не звільняє їх посадових осіб за наявності підстав від притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності (ст. 112).

Фінансова відповідальність: 1) «включає всі ознаки, які характеризують її як юридичну, бо саме в рамках загально правової сутності юридичної відповідальності знаходить своє відображення фінансова відповідальність із характерними для неї видовими ознаками, які обумовлені специфікою

фінансового права»; 2) «має обов'язкові ознаки, властиві юридичній відповідальності: а) підставою відповідальності є вчинення правопорушення; б) відповідальність виступає як форма реалізації державного примусу за порушення приписів фінансово-правових норм; в) полягає у застосуванні до правопорушника негативних наслідків; г) реалізується у специфічній процесуальній формі».

Зокрема, з 24.02.2022 р. зазнав трансформації механізм застосування фінансової відповідальності: 1) скасовано нарахування пені (за ст. 129 ПК України) та визначено необхідність списання пені, нарахованої за порушення в результаті війни; 2) розширено часові рамки, в межах яких програмні реєстратори розрахункових операцій можуть працювати без підключення до інтернету, а суб'єкти підприємницької діяльності до 91 завершення воєнного стану звільняються від санкцій за порушення законодавства про розрахункові операції; 3) скасовані штрафи та пені, що нараховується при виправленні самостійно виявленого заниження податкових зобов'язань.

Варто також відзначити, що «фінансову відповідальність з повною впевненістю можна характеризувати як окремий та самостійний вид юридичної відповідальності, що підтверджується у відповідних нормах законодавства та практиці правозастосування, а саме: наявності спеціальної юридичної підстави застосування, системи спеціальних санкцій. У період дії правового режиму воєнного стану вважаємо за доцільне скасування фінансової відповідальності для суб'єктів господарювання, що втратили повністю або частково матеріально-фінансові можливості для здійснення підприємницької діяльності. Після скасування воєнного стану необхідне поступове відновлення механізму застосування фінансових санкцій з метою формування національної складової фінансово-матеріальної бази для забезпечення подолання наслідків ворожої агресії».

Таким чином, фінансова відповідальність за податкові правопорушення є важливим елементом фіскальної системи та економічної стабільності країни. Сутність фінансової відповідальності полягає не лише в покаранні за

порушення, але й у попередженні подібних дій, сприяючи визначенню ефективних механізмів контролю та стимулюючи відповідальну фінансову поведінку учасників економічного процесу. Подальше вдосконалення системи оподаткування та механізмів фінансової відповідальності є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку країни та формування економіки, спроможної відповісти сучасним викликам.

Варич В.Ю.
Науковий керівник: Нагорна О.О.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В сучасних умовах глобалізації та активного взаємодії економічних систем, питання економічної безпеки підприємницької діяльності набуває особливої актуальності. Інтеграція в європейські та світові економічні простори висуває перед підприємствами нові виклики та завдання, пов'язані з підвищенням конкурентоспроможності, впровадженням стандартів та відповідністю міжнародним нормам. В контексті євроінтеграційних процесів важливо розглядати загальні аспекти економічної безпеки підприємницької діяльності, оскільки вони визначають ефективність та стійкість підприємств у нових умовах. Досягнення економічної безпеки є ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку підприємств, їхньої участі у міжнародних економічних відносинах та використання можливостей, що надає євроінтеграція. Під час дослідження даної теми нами взяті до уваги наукові роботи В. В. Гонця, М. В. Семикіної, Л.В. Бондарчук, О. Правдивеця тощо.

Слушно зазначають В .В. Гонць та М. В.Семикіна М.В., що «високий рівень відкритості й інтегрованості економіки України у світове господарство, а саме процес інтеграції до європейської спільноти, створює додаткові загрози для ефективного розвитку підприємницької діяльності, що визначають економічний базис окремих регіонів та галузей. Відтак формування й

забезпечення ефективної роботи системи економічної безпеки господарської діяльності на всіх рівнях господарювання є невід'ємною умовою успішного розвитку економіки України».

Аналіз літературних джерел дає можливість визначити сутність поняття «економічна безпека підприємницької діяльності» як економічної категорії. Деякі дослідники виходять з підходу, що «базується на захищеності від ризиків, ефективності функціонування, здатності до розвитку й взаємозв'язках безпеки, життєвого циклу функціонування підприємства». У більш широкому трактуванні під економічною безпекою підприємницької діяльності слід розуміти такий стан, при якому забезпечується найбільш ефективно використання всіх видів ресурсів суб'єкта господарювання, який знаходиться у стані перманентного розвитку, для уникнення, послаблення чи локалізації загроз і створення умов для стійкого й стабільного функціонування підприємства, його високої конкурентоспроможності, незалежності й автономії в поточному й майбутньому періодах, що є результатом цілеспрямованого комплексу заходів, зокрема забезпечення оптимальності й ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна і комерційних інтересів.

В умовах євроінтеграційних процесів перспективи діяльності суб'єктів підприємництва будуть суттєво залежати від ефективності функціонування системи забезпечення економічної безпеки комерційної діяльності. Так, погодимось з В. Л. Бондарчук, що «під системою економічної безпеки підприємства, на відміну від традиційно використовуваних тлумачень, розуміється цілісна сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів, реалізацію яких необхідно скеровувати на досягнення певної міри економічної свободи підприємства». Так, можемо визначити економічну безпеку підприємницької діяльності як складне поняття, яке охоплює різне коло завдань, це:

- формування необхідних ресурсів для подальшого забезпечення стану безпеки, стратегічне й тактичне прогнозування та планування господарської діяльності щодо нівелювання загроз;
- поточне планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- оперативне управління господарською діяльністю;
- розробка заходів попереджувального характеру;
- реалізація попереджувальних заходів;
- здійснення оперативного аналізу стану економічної безпеки;
- загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки та ефективності управлінських рішень.

Отже, загальні аспекти економічної безпеки підприємницької діяльності в контексті євроінтеграційних процесів мають важливе значення для сталого розвитку підприємств. Інтеграція в європейський економічний простір відкриває нові можливості та вимагає від підприємств відповідності високим стандартам та вимогам. Ефективне функціонування підприємств у глобальному економічному середовищі залежить від їхньої здатності до адаптації, впровадження інновацій та забезпечення конкурентоспроможності. Заходи з підвищення економічної безпеки повинні бути орієнтовані на створення стійких, конкурентоздатних підприємств, які відповідають вимогам європейських та світових стандартів.

Гаджієва А.Р.
Науковий керівник: Решетняк Н.Б.
НТУ «ХП»

СТАРТАПИ ЯК ФОРМА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Стартап – це компанія, яка зазвичай перебуває на ранніх стадіях свого розвитку. Ці підприємства, як правило, започатковують 1-3 засновники (фаундери), які зосереджуються на капіталізації ринкового попиту шляхом створення нових інноваційних продуктів або послуг. Ключова роль стартапів у

інноваційному розвитку полягає у впровадженні новаторських концепцій та ідей, що допомагають вирішувати проблеми або задовільняти потреби суспільства; створенні нових ринків, робочих місць та внесенні значного вкладу у економіку через інвестиції, створенні товарів та послуг; створюванні нових технологій, які можуть революціонізувати галузі та змінювати способи, якими ми ведемо бізнес і життя. У цілому, стартапи є важливим каталізатором для інновацій та розвитку, оскільки вони сприяють змінам, які можуть мати великий вплив на наше життя і суспільство в цілому.

Найуспішніші стартапи світу можна проаналізувати за різними критеріями, такими як фінансовий успіх, вплив на суспільство, рівень інноваційності та інші фактори. Назвемо деякі з найбільш відомих і успішних стартапів у світі: **Apple**. У 1976 році, Стів Джобс, Стів Возняк і Рональд Вейн об'єдналися, щоб заснувати компанію Apple, яка стала визначною фігурою у світі комп'ютерів, мобільних пристроїв і новаторського дизайну. Її незрівняні досягнення в інноваціях та неперевершеність у створенні продуктів перетворили індустрію технологій. **Google**. У 1998 році Ларрі Пейдж та Сергій Брін заснували Google, який швидко став одним з провідних пошукових двигунів у світі. Зараз ця компанія є величезною технологічною корпорацією, що працює у різних галузях, включаючи пошукові послуги, та різноманітні інноваційні проекти. Google і далі відіграє ключову роль у розвитку технологій. **Facebook**. Заснований Марком Цукербергом у 2004 році, Facebook став найбільшою соціальною мережею у світі та змінив спосіб спілкування людей. **Tesla**. Заснована Ілоном Маском у 2003 році, Tesla перевернула галузь автомобілебудування, пропонуючи інноваційні електромобілі та технології майбутнього.

Аналізуючи ці компанії, можна зазначити спільні чинники, що сприяли успіху їхніх стартапів. Серед таких факторів - створення виняткового продукту, активне впровадження інноваційних рішень і гнучкість. Ці компоненти допомагають стартапам вирішувати виклики та розвиватися в конкурентному середовищі, дозволяючи їм займати провідні позиції у своїх галузях.

Перелік стартапів, що просунулися на міжнародні ринки та підтримують вітчизняну економіку в умовах складного воєнного часу: **Grammarly**. У 2009 році українці Максим Литвин, Олексій Шевченко та Дмитро Лідер заснували сервіс для перевірки граматики та правопису. Він успішно вийшов на міжнародні ринки та використовується мільйонами користувачів по всьому світу. **GitLab**. Це український стартап, який надає інструменти для управління розробкою програмного забезпечення. Їхні рішення широко використовуються у різних країнах та компаніях. **Petcube**. Компанія надає унікальні рішення для власників домашніх тварин, щоб розважити котів і собак, коли вони на роботі. Додаток для смартфона дозволяє контролювати, спілкуватися зі своїми домашніми тваринами, грати в лазерні ігри, частувати їх улюбленими ласощами віддалено. Petcube створив невеликий пристрій, який оснащений потужним обладнанням. Увійшов до списку найбільш інноваційних компаній України за версією Forbes. **Preply**. Це український стартап, платформа для онлайн навчання та занять з різних предметів, яка успішно працює на міжнародному ринку. Ці стартапи відображають успіх українських інновацій на міжнародній арені, їх продукти та розробки користуються попитом у багатьох країнах, що сприяє розвитку вітчизняної економіки.

Розвиток механізму управління стартап-проектами в Україні важливий для стимулювання економічного зростання. Підтримка стартапів є багатограним процесом, що повинен складатися з наступних позицій :

- державне інвестування та податкові пільги, створення сприятливого податкового середовища для стартапів може забезпечити розвиток галузі в країні та зробити їх більш конкурентоспроможними на міжнародній арені;
- формування та розвиток підприємницької культури;
- державна підтримка соціально-спрямованих інноваційних проєктів.

Ці заходи можуть створити сприятливі умови для стартапів, сприяючи їхньому розвитку та внесенню значного вкладу в економічне зростання України.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та якомога точнішому визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією (відомостями, даними), що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, аналітичної підтримки.

Метою збирання та аналізу інформації є створення й перевірка гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, що стосується опису структури та сфери діяльності злочинних груп і передання керівному складові чіткої інформації щодо оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій.

Усі форми аналізу пов'язані між собою, якщо аналіз супроводжує оперативно-розшукову та слідчу діяльність, то одночасно її підтримує і дає підстави для проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. Під час аналітичного процесу оцінюють інформацію щодо злочинця, перебіг подій, знарядь учинення злочину, часу й місця його вчинення тощо.

Обробка значних за обсягом масивів інформації можлива лише завдяки використанню інтелектуальних технологій, які знижують навантаження на слідчого або оперативного працівника й допомагають йому під час проведення відповідних заходів і прийняття процесуального рішення.

Сукупність зібраних унаслідок цих дій фактичних даних створює на початковому етапі досудового розслідування кримінального провадження достатні передумови інформаційного забезпечення подальшого перебігу розслідування.

Однак це стає можливим лише тоді, коли зазначені дії здійснюються з урахуванням усіх особливостей пошуково-пізнавальної діяльності слідчого й оперативного працівника, а також специфіки, властивої інформаційному відображенню події злочину.

В умовах сьогодення розкриття резонансних, тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень неможливе без участі кримінальних аналітиків та відповідного проведення аналітичної розвідувальної роботи під час оперативного-розшукового та кримінального провадження.

Якщо норми кримінального процесуального законодавства визначають засади кримінального провадження, то на рівні оперативно-розшукового законодавства це питання залишається невирішеним.

Під час кримінального аналізу за тимчасового доступу до інформації про зв'язок оперативні підрозділи забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінку кримінальної інформації, її представлення (візуалізацію), передачу та реалізацію.

Метою збирання та аналізу під час тимчасового доступу до інформації про зв'язок є створення та перевірка гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, що стосується опису структури та сфери діяльності злочинних груп і передання керівному складу чіткої інформації, що стосується оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій.

Гарбузова Є.О.
Науковий керівник: Нагорна О.О.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Господарське право - це галузь права, яка регулює господарські відносини та є важливим інструментом для розвитку підприємництва та створення сприятливого економічного середовища в Україні .

Господарське право входить в склад системи права України, спільно з цивільним, кримінальним та адміністративним правом. Воно становить основу для функціонування ринкової економіки та регулює відносини між суб'єктами господарювання, а також визначає правовий статус підприємців та їх взаємовідносини.

Основний документ, який формує господарське право, - це «Господарський кодекс України». Він встановлює правила господарювання, визначає правовий статус суб'єктів господарювання, регулює відносини щодо укладання та виконання контрактів, надає захист інтелектуальної власності та регламентує питання корпоративного управління.

Господарське право гарантує права та свободи підприємців. Воно визначає правила конкуренції, захищає від недобросовісної конкуренції та монополізації ринку. Забезпечується регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності для стимулювання інновацій та технічного прогресу.

Господарське право визначає правила укладання, виконання та розірвання контрактів. Воно регулює угоди між суб'єктами господарювання, визначає їхні права та обов'язки. Це сприяє створенню стабільного та прозорого бізнес-середовища.

Господарське право визначає порядок захисту прав інтелектуальної власності, таких як авторські права, патенти та товарні знаки. Це надає захист інноваціям та творчим здобуткам, що є важливим стимулом для розвитку науки та техніки.

Господарське право визначає правила створення, функціонування та ліквідації підприємств, а також права та обов'язки їхніх учасників. Корпоративне право надає регламентацію питань управління, розподілу прибутку та вирішення корпоративних спорів.

Господарське право включає в себе інститут господарського судочинства. Господарські суди розглядають спори, пов'язані з господарськими відносинами, та приймають рішення з питань банкрутства, конфліктів між бізнес-суб'єктами, а також контролюють виконання господарських законів.

Останніми роками, Україна активно працює над гармонізацією свого господарського законодавства з європейськими стандартами. Це сприяє покращенню бізнес-клімату, забезпечує захист прав інвесторів та сприяє інтеграції української економіки у світовий ринок.

Господарське право сприяє використанню альтернативних механізмів вирішення спорів, таких як медіація та арбітраж. Це дозволяє сторонам вирішувати конфлікти шляхом переговорів та зменшує навантаження на судову систему.

Господарське право неодмінно буде розвиватися відповідно до змін в економічних та технологічних реаліях. З урахуванням швидких змін у світі бізнесу та електронної комерції, господарське право буде вдосконалюватися для адаптації до нових викликів та потреб глобального ринку.

Господарське право в системі права України відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності та стабільності економіки. Воно регулює відносини між підприємцями, захищає їхні права та створює умови для розвитку підприємництва та конкурентоспроможності національного бізнесу. Знання господарського права є важливим для кожного підприємця та громадянина, що бажає бути освіченим у питаннях господарювання та правового захисту своїх інтересів.

Гарлиєв А.
Науковий керівник: Соляр В.В.
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди

ЩОДО ПИТАННЯ ПОВНОТИ ВИМІРЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Питання ефективності функціонування національної економіки є актуальним за будь-яких умов та стадій розвитку економіки. В основі економічного зростання і подальших економічних змін в Україні безумовно є забезпечення економічної і соціальної ефективності відповідно до сучасних їх параметрів виміру та проявів, а також з огляду зростаючих потреб суспільства.

Найважливішою якісною характеристикою ведення господарства на всіх рівнях є ефективність виробництва. У тлумачному словнику поняття «ефективний» означає «той, що дає ефект, який приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект». Ключове питання полягає у базі і підході до порівняння очікуваного результату, а звідси – у змісті поняття «ефективність». У теорії ефективності існує два підходи до її визначення: за методом абсолютної ефективності і методом порівняльної ефективності. Перший передбачає визначення ефективності за допомогою абсолютних показників, зокрема через розмір створеного національного доходу, і характеризує ступінь відповідності досягнутого результату встановленим нормативам (планам). На думку багатьох сучасних економістів, яку розділяє автор, у даному підході мова йде не про ефективність виробництва, а про його ефект, результат.

На сьогодні в економічній науці превалує другий метод, який полягає у визначенні відносного ефекту. Отже, під терміном «ефективність» можна розуміти відносний ефект, результат процесу виробництва у порівнянні з витратами, що забезпечили його одержання. Загальна формула ефективності полягає у співставленні витрат і результату виробництва, або у порівнянні ВВП з сукупними витратами трудових, матеріальних і фінансових ресурсів.

Для досягнення ефективності розподілу ресурсів вони повинні бути розподілені між фірмами і галузями таким чином, щоб отримати певний асортимент товарів, який найкраще буде задовольняти потреби споживачів. У цьому полягає виконання однієї з важливих умов – ефективного розподілу ресурсів. Звідси, ефективність виробництва – це ступінь використання виробничих ресурсів суспільного виробництва; комплексне відбиття кінцевих результатів використання засобів виробництва й робочої сили за певний проміжок часу. Другою вимогою ефективного виробництва – є створення оптимального складу продукції, яка виробляється з найменшими витратами (принцип виробничої ефективності).

Отже, економічну ефективність відображають різні вартісні і відносні показники: зростання виробленої продукції у вартісному виразі (виконаних робіт, наданих послуг) у постійних цінах на душу населення; виробництво продукції на 1 грн. витрат; величина одержаного прибутку; рентабельність виробництва – відношення прибутку до середньорічної вартості основних виробничих і оборотних фондів, того ж прибутку до повних витрат, до об'єму виробництва; витрати виробництва й обігу на 1 грн. виробленої продукції; показники підвищення використання основних фондів, оборотних коштів, капітальних вкладень і матеріальних витрат (фондовіддача, матеріаловіддача), відношення капітальних вкладень до прибутку (до вартості продукції); показники підвищення ефективності використання праці (продуктивність праці, темп її зростання тощо).

Гармаш С.В.
Науковий керівник: Перерва П.Г.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

«Процес глобалізації, позитивні та негативні явища, пов'язані з цим феноменом, сьогодні є найбільш дискусійними напрямками у сучасній науковій думці. Проблема глобалізації присвячено багато публікацій, вони є предметом багатьох наукових конференцій та досліджень». «На сьогодні нові випробування, з якими стикається суспільство, слід аналізувати в аспекті тих глобальних змін, що відбуваються у світі – перерозподіл сфер впливу світових лідерів у боротьбі за споживання обмеженого ресурсу за рахунок третіх країн».

«В епоху переходу світу від однополярного до багатопольярного відбувається закінчення епохи глобальної економіки. У такій ситуації все більше уваги необхідно приділяти розвитку саме національних економік, виходячи з національних інтересів суспільства».

На сьогодні відбувається порушення економічної стабільності, як наслідок – знищення промисловості «слабких» країн і перетворення їх у ринки

збуту своєї продукції «сильними» країнами; втрата джерел доходу населенням «слабких» країн, як наслідок – неконтрольована міграція у «сильні» країни та створення соціальної напруги у цих самих країнах. Це призводить до соціальних вибухів та військових конфліктів. На цьому етапі на перший план виходять питання безпеки як для пересічних громадян, так і для держав в цілому, оскільки перерозподіл обмеженого ресурсу між світовими лідерами відбувається саме за рахунок «слабких» країн.

У 20-і роки 21 сторіччя почав відбуватися перехід від одного світопорядку до іншого. Епоха старої глобальної економіки закінчилася з масовим та динамічним перенесенням промисловості на Схід, розвалом соціально-культурної структури Європи, стрімким проведенням депопуляції. Починається епоха нової глобалізації з «нульовою сумою», коли можливо збільшити свій ресурс тільки за рахунок іншої сторони, а базовою одиницею нової глобалізації будуть виступати макрозони. Нова глобалізація передбачає створення нового устрою з повністю підконтрольним населенням. Злиття технологій, стирання кордонів між матеріальним, цифровим та біологічним світами приведуть до 4-ої промислової революції, як наслідок – зміна біологічної природи людини. Всі ці вищезазначені проблемні моменти можуть бути предметом подальших наукових досліджень.

Голобородько В.В.
Науковий керівник: Губанова Н.Н.
НТУ «ХП»

ПРОГНОЗУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ: ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ІНСТИТУЦІЯМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ГЛОБАЛЬНОГО РІВНЯ

Внаслідок широкомасштабної агресії російської федерації проти України, що почалась 2022 року, відбулись суттєві зміни на ринку праці в Україні. Зміни спричинили суттєву деформацію ринку праці, що посилюється багатьма чинниками. В цілому як українські, так і зарубіжні експерти погоджуються із наявними критичними змінами. Влучна і змістовна характеристика сучасного

ринку викладена експертами Українського центра економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова у їх актуальному дослідженні. Експерти Центра зазначають, що масована релокація потужностей та вимушена міграція не лише змінили структур ринку праці, але й змінили регіональну «насиченість» фахівцями, що значно впливає на якість ринку праці та його перспективи.

Прогнозування ринку праці в Україні на стратегічний часовий проміжок є важливим для якісної оцінки макроекономічної ситуації. Саме ці прогнозні оцінки є суперечливими і викликають дискусію між експертами та дослідниками та потребують детального аналізу.

Базовою оцінкою ринку праці для більшості експертів є прогнозування, що виконується Міжнародною організацією праці, за оперативними даними якої, Україна входить до ТОП-10 країн світу із найвищими показниками падіння ринку праці. Без роботи є 21,1% жителів України, що за аналітичними показниками Національного Банку є абсолютним максимумом з 2010 року. Прогнози аналітиків Міжнародної організації праці говорять про два імовірних сценарії. За сценарієм I - припинення війни - заявиться понад 3 мільйона вакансій і починається стрімке зростання, причому зайнятість зростає майже на 9%. Якщо буде сценарій II - продовження війни - втрати ринку праці складуть 7 мільйонів або понад 43%. Інша оцінка у НБУ та деяких прогностичних експертних інституцій. У 2023–2025 роках на думку експертів Нацбанку триватиме відновлення ринку праці за оптимістичним сценарієм розвитку. Рівень безробіття: 2023 року – 18,3%, 2024 р. – 16,5%, у 2025 році – 14,7%. Безробіття залишатиметься високим та набуватиме ознак структурного. За песимістичним сценарієм, внаслідок «шокових подій» ринок може продовжити стагнацію або залишитись на поточних позиціях.

Систематизуючи оцінки з прогнозування ринку праці, МВФ, НБУ, НІСД, маємо суттєву розбіжність сценаріїв експертів, різну їх глибину та напрямки коригування дій суб'єктів і об'єктів ринку праці. Є три провідні тенденції у прогнозуванні, які є спільними у всіх аналітичних інституцій:

1. Суттєвий вплив міграції із якісною і кількісною зміною ринку праці та довогостроковим негативним ефектом.

2. Деформація ринку праці, що пов'язана із географічними змінами розташування маси робочої сили та релокацією потужностей, включно з появою надмірно насичених фахівцями певних галузей, окремих регіонів.

3. Очікування з високою імовірністю за різних сценаріїв, збереження низької зайнятості, навіть в умовах припинення війни і початку відбудови економіки з поступовим, повільним вирівнюванням рівноваги попиту та пропозиції на ринку праці,

Прогнозування ринку праці в Україні має декілька не вирішених проблем: необхідність пошуку адекватних викликам воєнного часу первинних даних для якісного прогнозування, системного аналізу ситуації з врахуванням стратегічного бачення розвитку економіки країни у взаємодії із країнами-партнерами та іншими факторами, зокрема необхідністю врахування фактору локалізації розташування трудових ресурсів та значної міграції найбільш кваліфікованих і працездатних працівників у різних галузях.

Городовиков О.О.
Науковий керівник: Кисельов А.О.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ (OSINT) ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Сучасний розвиток наукових технологій та динаміка суспільства вимагає більше нових підходів не тільки в інноваціях, а й здійснення розслідування злочинів завдяки розвідці з відкритих джерел які в деяких джерелах вказуються аббревіатурою (OSINT). Така інновація на думку Ю.В. Гнусова, полягає в «результативній діяльності у боротьбі зі злочинністю яка безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення цієї діяльності».

Нинішні реалії, вимагають від правоохоронної системи виконання своєчасного, оперативного та достовірного аналізу діяльності організованої групи чи злочинної організації. Закордонний досвід країн Європи у здійсненні кримінального аналізу вказує на використання такої моделі як ІЛР, яка міститься в здійсненні аналізу інформації, яка отримується завдяки специфічній діяльності поліцейських у сфері збирання інформації, а та інформація яка була отримана правоохоронними органами є підставою для здійснення операцій чи розслідувань.

Як зазначає Кіреєва О., кримінальним аналізом слід визначати «діяльність аналітиків, працівників правоохоронних органів, що полягає у перевірці, оцінці та інтерпретації інформації про протиправні, кримінально карані діяння окремих осіб та груп, яка отримана в ході проведення оперативно-розшукової діяльності або під час досудового розслідування, а також у встановленні суттєвих зв'язків між вищевказаною інформацією з метою їх подальшого використання для визначення тактичних та стратегічних напрямків протидії та запобіганню злочинності».

Кисельовим А.О. акцентовано на тому, що під час кримінального аналізу основним завданням кримінального аналітика є проведення аналітичного дослідження доступної йому інформації, створення за результатами такого аналізу аналітичних продуктів, що мають інформативний та рекомендаційний характер та зауважено на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час своєї діяльності.

На думку Х.Хабракен, «кримінальний аналіз» відіграє досить важливе місце у справах проти вищого керівництва держав, які відповідальні за вчинені ними міжнародні злочини. Оскільки аналіз безпосередньо має можливість виявляти та демонструвати причетність вищої ланки керівництва до тяжких злочинів, скоєних на місцях. «Зараз вкрай важливо проводити аналіз та безпечно зберігати докази міжнародних злочинів. Такі розслідування є

складним і тривалим процесом. Ось чому нас надихає відданість українських слідчих і прокурорів, які працюють з такими важкими справами».

Під час аналітичної діяльності працівники правоохоронних органів досить часто у своїй діяльності використовують оперативні аналізи, тактичні аналізи, стратегічні аналізи або аналіз відкритих джерел (OSINT).

Під час розслідування злочину та встановлення підозрюваного слідчі можуть використовувати соціальні мережі, щоб знайти профілі, які відповідають опису підозрюваних, відстежувати діяльність підозрюваних осіб чи груп.

Наприклад, у випадку з розслідуванням терористичного акту слідчі можуть використовувати Facebook, щоб знайти профілі осіб, які публікували радикальні політичні висловлювання або відвідували сайти, пов'язані з тероризмом.

Також одним із дієвих засобів використання відкритих джерел є встановлення мотивів злочину, де слідчі можуть використовувати ЗМІ, щоб знайти інформацію про жертву або підозрюваного коли з розслідуванням вбивства слідчі можуть використовувати газети, щоб знайти інформацію про конфлікти між жертвою та підозрюваним.

Виходячи з аналізу ефективності використання відкритих джерел на нашу думку OSINT являється досить потужним інструментом, який фактично може бути використаний для вирішення широкого спектру кримінальних завдань. Однак важливо пам'ятати, що OSINT є лише одним із джерел інформації, яке може бути використане під час кримінального аналізу.

Слідчі повинні використовувати OSINT у поєднанні з іншими джерелами інформації, такими як традиційні розслідування, щоб отримати найбільш точну картину злочину.

Доценко М.М.
Науковий керівник: Кашина Г.С.
Академія праці, соціальних
відносин і туризму, м.Київ

LEARNING MANAGEMENT SYSTEM FOR THE TRAINING OF FUTURE ENGINEERS

The modern development of technologies requires highly qualified technical specialists. It is important to use modern teaching methods and technologies for the training of higher education seekers in the field of technical specialties. The introduction of learning management systems is one of the most important innovations in this direction. A learning management system consists of many software and hardware tools designed to optimize and automate assessment and learning processes. Such systems allow students, teachers and university management to interact effectively in an online environment. Learning management systems should be flexible and accessible. Such systems must meet the specific needs of engineering programs and provide convenient access to learning resources for all involved in learning. Engineering education often uses a large number of multimedia resources, such as video lectures, simulations, and graphics. The task of the system is the ability to process and provide access to various content formats. The system should be able to adapt the educational material to the needs of students. This may include individual assignments, tests, instructions and recommendations. All applications and web interfaces must be optimized for smartphones and tablets. The system should be able to interact with other information technologies, such as electronic journals, library systems, tools for online collaboration, and others. The system interface should be easy to use for teachers and students to make work and learning easier.

Using a variety of multimedia resources, such as interactive simulations and videos, is an effective tool for providing access to a variety of learning tools that support different types of learning styles. Electronic platforms allow monitoring and evaluation of students' activities. Interactive resources such as forums, virtual labs, and online discussions are powerful means of supporting active learning. Data analysis technologies can also be used to identify students' weaknesses and needs for

additional support. Tests, assignments, and other assessment tools are used to regularly assess individual student progress. Learning management systems are easily integrated with other technologies such as virtual reality and artificial intelligence. This makes learning more modern and innovative. For engineering students, implementing online resources such as video tutorials, interactive simulations, and virtual labs into a learning management system can significantly improve the quality of learning and promote student development. Developing opportunities for distance learning, especially in today's environment, when blended and distance learning are becoming more and more relevant, and creating virtual laboratories for practical exercises and experiments, using AR to add interactive elements to the real world, for example, for learning and engineering tasks in place.

The implementation of the learning management system is accompanied by challenges. These include the need for high technical competence of teachers, ensuring data security and ensuring equal access to technology for all students. However, the development and improvement of learning management systems opens up many opportunities for improving technical education. Taking into account the rapid pace of technological development, the use of these systems becomes a necessity to ensure high-quality and up-to-date training of future specialists in the field of technical sciences.

Заїка А.В.

Науковий керівник: Франко Л.С.

Полтавський університет економіки і торгівлі

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Неминучий процес глобалізації значно впливає на економічну ситуацію в Україні. Хоча цей феномен відкриває нові можливості, він також створює проблеми для країни. Розширення можливостей для імпорту та експорту є однією з найважливіших переваг глобалізації. Збільшення доступу до світового ринку українських товарів і послуг може призвести до збільшення обсягів експорту та підвищення ефективності економіки. Тим не менш, на глобальному

ринку конкуренція може виявитися жорсткою, особливо для невеликих компаній, які потребують адаптації та більшої конкурентоспроможності.

Важливою частиною дослідження є розгляд можливостей, які дає глобалізація та ризиків, пов'язаних з військовим конфліктом. Завдяки розвитку інформаційних технологій і з в'язкі в українські підприємства можуть здійснювати електронний експорт, залучати іноземних інвесторів і шукати нові способи співпраці, навіть в умовах сучасних викликів.

Воєнні дії на території України створюють нові загрози для взаємопов'язаної глобальної торгівлі. Зміни в геополітичних ризиках, спричинені війною, мають прямий вплив на компанії, які працюють в росії та Україні, а також на компанії, які залежать від постачальників на цих ринках. Однак через збільшення геополітичних ризиків у всьому світі шок від війни поширився за межі цих двох країн. Глобальний індекс геополітичних ризиків зріс більше ніж у два рази з початку 2022 року. Крім того, дані свідчать про значні зміни в геополітичних ризиках у кількох економіках, які більш інтегровані, ніж росія та Україна, у глобальні ланцюги вартості, такі як Китай, Фінляндія, Швеція, Тайвань та інші, що вказує на зміну у тому, як люди сприймають майбутні конфлікти та санкції.

Компанії, прагнучи до економічної ефективності, можуть шукати нових постачальників у країнах, що розвиваються, з іншими перевагами та меншим геополітичним ризиком, адаптуючи свої виробничі та торговельні системи до нового середовища. У цьому випадку справжнім ризиком є дії, спрямовані на резервування або розпад торговельної системи. Замість цього державні політики повинні зосередитися на зменшенні напруги та зміцненні глобальних ланцюгів вартості.

По-перше, війна справді може зруйнувати глобальні ланцюги вартості, особливо для компаній, які сильно залежать від країн, де геополітичні ризики постійно зростають. Компанії, які залежні від імпорту із країни, територіальна цілісність якої під загрозою, виходять із ринка. Перенесення виробництва є

досить дороговартісним через витрати на будівництво нової інфраструктури та налагодження нових міжнародних зв'язків.

По-друге, війна змінює глобальні ланцюги вартості. Підприємства в галузі автомобілебудування не схильні до виходу з ринку країни із нестабільною економічною та політичною ситуацією навіть в умовах збільшеного геополітичного ризику, що пов'язано зі значними витратами на розбудову інфраструктури в разі переміщення виробництва .

Зрештою, слід зазначити, що вплив глобалізації на економіку України в контексті війни є багатограним, оскільки геополітичні ризики та зміни в глобальних ланцюгах вартості створюють нові виклики та можливості. Наслідки воєнних дій в Україні демонструють, наскільки важливо переосмислити роль безпеки в глобальному економічному середовищі.

Залеський О.І.
Науковий керівник: Митрофанова А.С.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Будівельна галузь завжди була важливим сектором економіки України, проте останні роки призвели до низки серйозних викликів. Одним із ключових факторів є російська агресія та пов'язана з нею економічна нестабільність. Так, обсяг виробництва галузі впав на 60% у 2022 році, і це поставило підприємства перед необхідністю шукати нові можливості на зовнішніх ринках.

Однією з головних причин спаду будівельної галузі в Україні є різке зниження внутрішнього попиту на житло та комерційну нерухомість. Російська агресія та економічна нестабільність призвели до скорочення кількості замовлень на нові будівельні проекти. Падіння доходів населення, високий рівень безробіття та невпевненість щодо майбутнього призвели до того, що багато громадян відкладають рішення щодо придбання житла або комерційної нерухомості. Відновлення внутрішнього попиту потребує стабільності, підвищення доходів населення та покращення соціально-економічної ситуації в

країні. Для цього необхідно вирішувати проблеми економічної безпеки та соціальної підтримки населення.

Російська агресія призвела до масового виїзду фахівців будівельної галузі з України. Багато висококваліфікованих робітників та інженерів залишили країну у пошуках безпеки. Це призвело до дефіциту кваліфікованої робочої сили та зниження якості будівельних робіт. Щоб подолати цей виклик, Україна має інвестувати в освіту та підготовку нових фахівців у галузі будівництва, а саме: забезпечувати програми підвищення кваліфікації, створення сприятливої середовища для збереження досвіду та навичок фахівців.

Українські будівельні компанії, зіштовхнувшись зі спадом внутрішнього попиту, шукають можливості на зовнішніх ринках. Експорт будівельних послуг та товарів стає важливою альтернативою. Однак ця стратегія вимагає адаптації до міжнародних стандартів та вимог, конкуренції на зовнішніх ринках, додаткових інвестицій. Для досягнення успіху на міжнародному ринку, українські будівельні компанії повинні удосконалювати свої технології та методи будівництва. Використання сучасних будівельних матеріалів дозволяє знизити витрати та підвищити якість проєктів. Також важливо удосконалити управлінські та проєктні практики для підвищення продуктивності та зменшення витрат.

Уряд України має відігравати важливу роль у відновленні будівельної галузі. По-перше, фінансова підтримка для підприємств, які переживають труднощі, стане каталізатором їхнього розвитку. Зменшення адміністративних бар'єрів, спрощення процедур та реформи в галузі прискорить реалізацію будівельних проєктів.

Отже, будівельна галузь України стикається зі складними викликами в умовах російської агресії. Проте, шляхом активного пошуку нових можливостей на зовнішніх ринках та впровадження сучасних технологій будівництва, українські підприємства можуть знайти шлях до відновлення. Державна підтримка та співпраця з міжнародними партнерами відіграють важливу роль у досягненні цієї мети. Незважаючи на виклики, будівельна

галузь України має потенціал для відновлення та зростання у майбутньому. Важливо пам'ятати, що криза може стати можливістю для переосмислення та модернізації галузі.

Зубова А.М
Науковий керівник: Дяченко Т.А.
НТУ «ХП»

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ТА ШЛЯХИ ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Дефіцит державного бюджету та можливості його ефективного регулювання є важливою та актуальною проблемою для нашої країни, особливо в останні роки.

Серед чинників, що викликають дефіцит державного бюджету в Україні в останні роки, переважаючий вплив здійснюють такі: військові дії на сході України з 2014 року, які у 2022 році переросли у повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, епідемія коронавірусу, корупція та інші.

Аналізуючи статистичні дані за останнє десятиліття, слід відзначити різкий стрибок дефіциту державного бюджету України у 2020 році, який становив 217611 млн грн, у 2021 році цей показник незначно знизився до 198843,8 млн грн, а у 2022 році відбувся наступний ще більший стрибок дефіциту держбюджету аж до 914868,0 млн грн.

У 2020 році розпочалась епідемія коронавірусу, що суттєво вплинуло на економіку нашої держави. Було запроваджено ряд санітарно-епідеміологічних заходів: карантинні зони, перевірка температури, скасування масових заходів, закриття навчальних та культурно-розважальних закладів. Відбувалося скорочення працівників або компанії відправляли їх у відпустку за власний рахунок, що спричинило під час карантину помітне зростання безробіття. Але поступово у червні 2020 року безробіття почало скорочуватися, що свідчило про часткове повернення економіки до звичайного стану.

З 2014 року тривають бойові дії на сході нашої країни, які у 2022 році переросли у повномасштабну війну, це ще більше розхитало економіку нашої держави, яка ще не зовсім оговталась від COVID-19.

Через окупацію територій, скорочення площ посіву, знищення сільськогосподарської техніки відбулося зменшення врожайності, особливо в порівнянні з рекордним 2021 роком, де врожай зернових був на 40% більшим ніж у 2022 році. Також через скорочення площі посівних культур, руйнування та окупацію портів і блокування кордонів знизився експорт сільськогосподарської продукції.

На початку повномасштабного вторгнення відбувся суттєвий зріст безробітних. На це вплинуло руйнування підприємств, фабрик, заводів та виїзд людей за кордон. На жаль, все більше людей адаптуються за кордоном і повертатися в Україну не планують, що в подальшому призведе до нестачі робочої сили, що також суттєво вплине на економіку держави.

З метою зменшення дефіциту державного бюджету України потрібно вжити ряд заходів, головними з яких є такі: підтримка малого і середнього бізнесу, знищення корупції, зменшення тіньового сектору економіки, підвищення доходів, залучення іноземного фінансування, інвестиції, розвиток пріоритетних галузей, моніторинг та контроль витрат та надходжень.

Ісадкова О.Г.
Науковий керівник: Соляр В.В.
Харківський національний педагогічний
університет ім. Г.С.Сковороди

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ - ПРОЯВ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ЧИ ОСОБЛИВИХ УМОВ?

Однією зі значних економічних проблем людства є інфляція. Як високорозвинені, так і країни, що розвиваються мають певні коливання цього показника, що негативно впливає на рівень цін в цілому, зайнятість та матеріальний добробут населення. Тому уряди різних держав протягом

багатьох років намагаються вплинути на цей процес, запроваджуючи різні антиінфляційні процеси.

На жаль, проблема високого рівня інфляції не змогла обійти й Україну. Ще з початку незалежності цей показник був на рекордно високому рівні, що негативно вплинуло на якість життя громадян нашої держави. У ті часи національна валюта, гривня, знецінилась в результаті товарного дефіциту. Тривалий час інфляція мала хронічний характер, але ситуація значно погіршилась під час важких як політичних, так і економічних часів, починаючи з 2014 року.

Взаємозалежність індексів інфляції та динаміки макроекономічних показників є ключовою для розуміння економічної ситуації та вивчення її динаміки. Індекс споживчих цін, який вимірює зміни рівня цін на споживчі товари та послуги, тісно пов'язаний з рядом макроекономічних факторів, що визначають стан економіки. До основних макроекономічних показників можна віднести рівень цін, валовий внутрішній продукт та державні фінанси.

Якщо порівнювати індекс споживчих цін з грудня до грудня попереднього року з 2012 по 2022 рік можна зробити наступні висновки:

1. В Україні активно спостерігається значне підвищення рівня цін на усі групи товарів, починаючи з 2014 року.

2. Група товарів, яка є найбільше піддається змінам цін є продукти харчування та безалкогольні напої. Така група товарів, як одяг та взуття має циклічний характер підвищення: можна спостерігати як підвищення так і пониження цін.

Наступний важливий макроекономічний показник, що впливає на наше життя та має тісний зв'язок з інфляцією – це ВВП. Зменшення ВВП супроводжується зростанням реальних процентних ставок та інфляції; і навпаки, збільшення ВВП супроводжується зниженням реальних процентних ставок та інфляції. Якщо розглядати дані стосовно валового внутрішнього продукту то можна зробити такі висновки:

1. В Україні існує значний розрив між номінальним та реальним ВВП, особливо з 2014 по 2017 роки та з 2021 по 2022 роки.

2. У 2021 році уперше в історії української економіки рівень реального ВВП перетнув позначку 4 трлн. 363,6 млрд. грн.

3. В умовах повномасштабної війни росії проти України реальний ВВП становив 3 трлн. 865,8 млрд. грн.

Проблема інфляції була і є актуальною завжди для будь-якої країни, незважаючи на географічне розташування, політичне життя та економічний розвиток. Цей процес завжди цікавить науковців та уряди країн, що намагаються аналізувати поточний стан та знаходити шляхи регулювання цього явища. Повномасштабне вторгнення росії на територію України має величезний вплив на українську економіку, призводячи до дисбалансу всіх важливих мікро- та макроекономічних показників.

Калашник М.Ю.
Науковий керівник: Решетняк
НТУ «ХП»

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЗМІНИ В СТРУКТУРІ ТОРГОВЕЛЬНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

Торговельний баланс являє собою різницю між вартістю експорту та імпорту країни за певний період часу та може змінюватися в залежності від різних факторів, таких як зовнішньоекономічні умови, зміни виробництва та споживчого попиту, але повномасштабне вторгнення росії на територію України, що відбулося 24 лютого 2022 року, стало основною причиною модифікації структури торговельного балансу України .

Серед основних змін, до яких вимушена адаптуватися структура торговельного балансу України та які викликані вторгненням агресора на територію України, є зменшення обсягів експорту. Воєнні дії призводять до обмежень на зовнішню торгівлю та транспорт, що спричиняє зменшення обсягів експорту. За даними дослідження Forbes Україна та Офісу з розвитку підприємництва та експорту, експорт товарів за 2022р. становить \$44,2 млрд,

що на 35% менше, ніж 2021р. За січень-серпень 2023р.експортери отримали на 15% менше виручки порівняно з аналогічним періодом 2022р.(\$28,9 млрд) та на 41%- відносно \$41,8 млрд за вісім місяців 2021р.

Зміни структури експорту та імпорту. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, в експорті зберігається домінування продовольчих товарів та сільськогосподарської сировини, частка такої продукції зросла до 60,6 % від загального обсягу експорту. Зокрема, частка експорту металів та виробів з них скоротилася до майже 11 % унаслідок скорочення виробництва металургійними підприємствами, а також через логістичні проблеми. Зазнали скорочення також: частки експорту мінеральних продуктів (до 5,1 %), машин, устаткування і транспорту (до 8,6 %), продукції хімічної промисловості (до 3,1 %) та паливно-енергетичних товарів (до 1,2 %).Також варто зазначити зміну в географії продажів українських товарів на користь європейського ринку за рахунок заблокування чорноморських портів України росією. За вісім місяців 2023 року найбільше зросли обсяги постачань з України в Румунію, Іспанію та Бельгію. Водночас, крім частини країн ЄС, у 2023 році також зріс експорт у Китай, Єгипет та Ізраїль.В імпорті зменшилася частка ввезення передусім паливно-енергетичних товарів (до 19,2 % від загального обсягу імпорту), що свідчить про поступове насичення внутрішнього ринку цими товарами. Водночас збільшилися частки імпорту машин, устаткування і транспорту (до 29,2 %) та продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції (до 11,4 %) .

Якщо розглядати окремо Харківську область, то у період з січня по липень 2023р. експорт товарів склав 425 млн дол. США, що на 18% менше за показники того ж періоду за попередній рік. Імпорт, навпаки, зріс на 26% - до 829 млн дол. США. За даними Обласного управління статистики, найбільше Харківщина експортувала рослинних продуктів (33%), машин, обладнання та механізмів (16%), та готової їжі (10%). Щодо імпорту, то найбільше ввозилися машини, обладнання та механізми (22%), полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (16%), та хімічна продукція (12%) .

Наступною адаптацією є зниження інвестицій, які спричинені нестабільністю військового стану країни. В 2022 році обсяги round tripping оцінено у -0,6 млрд. дол. США. Відтік коштів за цими операціями пов'язаний з повномасштабним вторгненням російських військ на територію України в лютому 2022р., що різко ускладнило економічну ситуацію в країні та критично знизило її інвестиційну привабливість, повідомляють результати дослідження Національного банку України та Департамент статистики та звітності.

Отже, торговельний баланс впливає на економіку країни, її фінансовий стан, розвиток та зовнішньоекономічну діяльність. Війна спричинила значні зміни в структурі торговельного балансу України, такі як зменшення обсягів експорту, збільшення імпорту, зниження інвестицій та зміни у торгових відносинах країн. Задля подолання даних економічних та фінансових викликів слід збалансувати структуру, наскільки це можливо в умовах війни, провадити економічну політику для забезпечення податків/пільг для стимулювання вітчизняних підприємств, впровадити дипломатичні зміни для стабілізації відносин з іншими країнами та розширення експорту.

Калина А.В.
Науковий керівник: Франко Л.С.
Полтавський університет економіки і торгівлі

КОНЦЕПЦІЯ ZERO WASTE В УКРАЇНІ

У світі, де проблеми забруднення та виробництва великої кількості відходів стають все більш гострішими, концепція ZeroWaste визначає новий шлях до сталого розвитку. Ця філософія про скорочення продукування відходів, поряд із вторинним використанням та переробкою, покликана зменшити екологічне навантаження на планету, до зміни життєвих циклів ресурсів, так, що всі продукти використовуються повторно. Мета нуль-відходності: щоб сміття не потрапляло на смітники та сміттєспалювальні заводи, а мало життєвий цикл, аналогічний до повторного використання ресурсів у природі.

В Україні, де виклики екології і сталого розвитку не менш важливі, концепція Zero Waste набуває особливого значення. Наша країна має унікальні можливості впровадити цей підхід та стати лідером у розвитку безвідходних практик. У цьому контексті, ініціатива Zero Waste Alliance Ukraine відіграє важливу роль у впровадженні цих принципів на національному рівні. Zero Waste Alliance Ukraine – це об'єднання організацій та активістів України, які працюють над вирішенням проблеми відходів в Україні. Головною метою спілки є вплив на реформування системи поводження з відходами та ресурсами в Україні. До складу Zero Waste Alliance Ukraine входять шість організацій: зі Львова, Харкова, Києва, Маріуполя, Луцька і Херсона. Компанії спрямовані на підвищення екологічної свідомості серед населення, ведуть активну діяльність у соцмережах, організують zero waste фестивалі, лекторії, майстер-класи, живі зустрічі та вебінари. Зокрема, допомагають бізнесу змінюватися скорочувати генерування відходів та впроваджувати принципи zero waste у своїй щоденній діяльності.

Особисті та корпоративні зусилля з підвищення екологічної свідомості та впровадження принципів Zero Waste в щоденну практику відіграють важливу роль у створенні більш сталого та екологічного способу життя. Особисті зусилля також важливі: замість одноразових пакетів та посуду варто використовувати багаторазові стакани, тарілки, і сумки; необхідно зменшити використання пластикових упаковок, шукаючи альтернативи, такі як скло, папір, чи мета; органічні відходи можна використовувати для вирощування рослин чи створення компосту; розподіл сміття для подальшої переробки; ремонтуйте речей, продовжує термін їх служби.

Для подальшого розширення розуміння та ефективності реалізації концепції Zero Waste в Україні, важливо досліджувати різноманітні аспекти, такі як ефективність програм управління відходами, вплив ініціатив на економіку та соціальний розвиток, а також сприйняття цієї концепції громадськістю та бізнесом. Додатковий аналіз впровадження практичних інструментів Zero Waste у бізнес-середовищі та ефективність їх впливу на

зменшення відходів може стати об'єктом подальшого наукового вивчення. Також важливо досліджувати можливості подальшого розвитку та поширення ініціативи Zero Waste в інших регіонах України для створення комплексного та взаємодіючого підходу до збереження навколишнього середовища.

Кваша А.В.
Науковий керівник: Кругляк М.Е.
ВСП «Житомирський торговельно-економічний
фаховий коледж ДТЕУ»

ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному глобалізованому світі питання економічного розвитку набувають все більшого значення. Глобалізація створює нові виклики та можливості для економічного розвитку країн, але також висвітлює існуючі проблеми та ризики. У цих тезах подано актуальні проблеми економічного розвитку у світі, їх значення та можливі шляхи вирішення в умовах глобалізації.

Питання економічного розвитку в умовах глобалізації має велике значення для вирішення важливих наукових і практичних завдань. По-перше, глобалізація створює необхідність ефективного управління економікою на міжнародному рівні. По-друге, глобальні проблеми, такі як зміна клімату та міжнародна фінансова криза, вимагають спільних рішень та співпраці між країнами. Такі проблеми вимагають інноваційних підходів та пошуку нових стратегій розвитку.

Відкриття ринків для іноземної конкуренції, зростання інтенсивності міжнародної торгівлі, міждержавного переміщення фінансових ресурсів й інвестицій створюють можливості для ефективнішого використання світових виробничих факторів, а отже, і збільшення світового виробництва. Інакше кажучи, глобалізація пов'язана з потенційним виграшем для тих країн, що беруть участь у даному процесі. Зокрема для розвинених країн (саме тут розташовані штаб-квартири найсильніших компаній – гравців на світових ринках, головний науково-технічний і технологічний потенціал планети,

основні фінансові ресурси). У той же час ризики у вигляді скорочення окремих виробництв, перерозподілу доходів і можливого зростання соціальної нерівності частково компенсуються соціальною політикою держави. Натомість для країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, зокрема для України, ситуація виглядає інакше. Вигоди глобалізації внаслідок більш слабких конкурентних позицій цих країн на світових ринках не завжди можна визначити очевидно, а от потенціал нейтралізації ризиків через недостатній рівень розвитку значно обмеженіший, ніж у розвинених країн .

У сучасному світі глобалізація створює нові виклики для економічного розвитку. Однією з ключових проблем є нерівномірність розвитку між країнами та всередині них. Глобалізація підвищує рівень конкуренції, але не всі країни можуть витримати цей тиск через відмінності в рівнях розвитку та доступу до ресурсів і технологій. Це призвело до зростання бідності та соціальних проблем у деяких країнах. Зауважимо, що всі лідерські місця у світі зайнято країнами «Великої сімки». А це не менше 12 % населення планети і 60-70 % світового ВВП. Саме їм належить вирішальна функція в МВФ, Світовому банку, СОТ.

Іншим важливим питанням є зростаюча роль транснаціональних корпорацій в економіці. ТНК мають значний вплив на ринки, політику та соціальні процеси. Однак недостатнє регулювання їхньої діяльності може мати негативний вплив на національний розвиток, включаючи зловживання монопольними правами, екологічні проблеми та порушення прав людини. Український підприємець Тарас Чимрук зауважує: «Роль транснаціональних організацій незабаром буде настільки велика, що зможе поставити під сумнів існування національних держав» .

І.Л.Федун та О.В.Генералов виділяють такі наслідки глобалізації. Позитивні: 1) поглиблення спеціалізації; 2) здатність економити на масштабах виробництва (це скорочує витрати і знижує ціни на продукцію); 3) посилення конкуренції і розвиток нових технологій; 4) мобілізація більшого обсягу фінансового капіталу з меншими затратами. Негативні наслідки: 1) нерівномірність розподілу переваг від процесів глобалізації між окремими

країнами та галузями їх економік; 2) можливість втрати національної ідентичності окремих країн; 3) перехід приватних, державних проблем на новий, глобальний, рівень, що призводить до необхідності врахування світових господарських інтересів для вирішення національних проблем.

Усвідомлення актуальних проблем економічного розвитку в умовах глобалізації є важливим для формування ефективних національних стратегій розвитку та забезпечення стабільності світової економічної системи. Лише спільними зусиллями та дослідженнями можна знайти оптимальні шляхи вирішення цих проблем та забезпечити стаке і збалансоване економічне зростання в умовах глобалізації.

Кобилінський О. Ю.
Науковий керівник: Літвінова В.О.
Одеський національний економічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ CRM СИСТЕМ ДЛЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТОРГІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Customer Relationship Management (CRM) відіграє важливу роль у логістичних процесах торговельного підприємства, допомагаючи в управлінні та оптимізації відносин з клієнтами. Однією з ключових функцій CRM є збір, аналіз та збереження інформації про клієнтів, що дозволяє підприємству краще розуміти їхні потреби та вимоги.

У сучасному бізнес-середовищі компанії стикаються зі зростаючою конкуренцією та швидкими змінами потреб клієнтів. Щоб досягти успіху і стабільно розвиватися на ринку, компанії повинні бути гнучкими, оперативно реагувати і завжди бути готовими до нових викликів. Система управління взаємовідносинами з клієнтами є одним з найважливіших інструментів, який допомагає компаніям досягти цих цілей.

Так, CRM може допомагати в управлінні запасами шляхом прогнозування попиту на продукцію на підставі історії замовлень та поведінки клієнтів. Це дозволяє підприємству зменшувати ризики непроданого товару та підтримувати ефективну логістичну систему. Крім того, CRM може впливати

на оптимізацію поставок та доставок. Інтеграція інформації про замовлення та запаси дозволяє автоматизувати процеси замовлення, визначити оптимальні маршрути для поставок та забезпечувати своєчасну доставку товарів.

CRM також виступає важливим інструментом для аналізу ефективності логістичних процесів. За допомогою аналітичних інструментів можна визначити слабкі місця в ланцюжку постачання, вдосконалити стратегії складського управління та оптимізувати транспортні витрати.

Важливим аспектом є інтеграція CRM з іншими інформаційними системами, такими як системи управління запасами та системи планування ресурсів підприємства. Це сприяє створенню єдиної інформаційної платформи, що полегшує обмін даними і підвищує консистентність інформації, а також використовується в різних аспектах логістичних операцій. Використання CRM допомагає підприємствам адаптуватися до змін у попиті, розвивати стратегії продажу та підтримувати гнучкість в бізнес-процесах.

Зазначимо, що впровадження CRM на торговельних підприємствах, хоча і має потенціал для покращення відносин з клієнтами та оптимізації бізнес-процесів, може зіткнутися з рядом складних проблем. Так, необхідні витрати та ресурси, пов'язані з впровадженням CRM, які можуть бути значними. У витрати входить не лише вартість програмного забезпечення, але і навчання персоналу, налаштування системи під конкретні потреби компанії та підтримка може стати фінансовим викликом, особливо для малих підприємств. Також зміна корпоративної культури та прийняття нових робочих процесів може призвести до опору персоналу. Часто співробітники відчують необхідність в додатковій підготовці та адаптації до нових інструментів, що може призвести до тимчасового зниження продуктивності.

Багато компаній можуть розпочати впровадження CRM, не визначивши чітку стратегію, що може призвести до неефективних витрат ресурсів та невдач у досягненні максимального ефекту. Українські клієнти можуть приділяти велику увагу особистим відносинам та особистому підходу. Підприємства повинні дотримуватися відповідних норм та стандартів, що ставить додаткові

вимоги до систем CRM в контексті збереження та обробки інформації про клієнтів.

Отже, ефективне використання CRM в Україні вимагає розуміння та врахування цих культурних особливостей для побудови довіри та відмінної клієнтської взаємодії. А впровадження CRM у логістичні процеси торговельного підприємства сприяє підвищенню ефективності, покращенню обслуговування клієнтів, оптимізації постачального ланцюжка та підвищенню конкурентоспроможності компанії на ринку.

Кожевніков І.В.
Науковий керівник: Митрофанова А.С.
НТУ «ХП»

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ СВІТІВ

Віртуальні світи стали глобальними платформами, що об'єднують мільйони людей та включають в себе різноманітні технології. Один із прикладів AltspaceVR, соціальна віртуальна реальність, яка підтримує захват рухів через Kinect від Microsoft, відстеження очей та розширену реальність. Зміни в інвестиціях, ринкових доходах, кількості користувачів впливають на еволюцію технологій, пов'язаних із віртуальними світами.

Обговорення віртуальних світів як частини ігрового навчання стирає межу між віртуальною реальністю та відеоіграми. Наприклад, Minecraft і World of Warcraft є іграми, але також можуть належати до категорії віртуальних світів. Це викликає питання: чи є віртуальні світи моделюванням, іграми або окремою категорією? Відповідь полягає в тому, що вони можуть бути всім відразу, залежно від того, як вони використовуються та яким чином програмне забезпечення взаємодіє з користувачами.

Загалом, віртуальні світи є технологічним інструментом, який може використовуватися як для розваги, так і для освіти. Використання їх для навчання призводить до позитивних результатів. Дослідження показують, що

студенти, які користуються віртуальними лабораторіями, можуть досягати таких же результатів, як і студенти, які працюють у реальних лабораторіях. Крім того, віртуальні світи можуть надавати студентам можливість взаємодіяти та спілкуватися у більш спонтанний спосіб. Існують інші типові приклади та різноманітного використання віртуальних світів. У медицині реалістичні моделі, створені в віртуальних середовищах, можуть полегшити хірургічну підготовку. У туризмі технології віртуальних світів можуть перетворювати спадщинні реліквії в цифрові активи, які можуть запобігти ерозії при довгостроковому збереженні. У електронній торгівлі участь користувачів у створенні продукту може покращити задоволення ним.

Дослідження показують, що додатки на основі смартфонів мають найбільшу частку ринку як у відеоіграх (63%), так і в VR/AR (77%), порівняно з особистим комп'ютером (PC), ноутбуком, гальною консоллю. Тобто кількість користувачів та споживання на платформах мобільних віртуальних світів зростають. Для ринку віртуальних світів характерний зростаючий обсяг інвестицій сьогодні. Можна спостерігати зсув інвестицій з традиційних секторів (геймінг, маркетинг та військова симуляція) до нових секторів (роздрібна торгівля та виробництво). Для кращого обслуговування різних бізнес-цілей деякі віртуальні світи тепер дозволяють користувачам створювати власні віртуальні об'єкти з примітивних будівельних блоків для полегшення інновацій та співпраці користувачів, що вже було реалізовано в SecondLife (secondlife.com) та Minecraft (minecraft.net).

Отже, зазначені фактори свідчать про те, що віртуальні світи продовжують розвиватися та розширювати свій потенціал для освіти та розваг. Вони стають не тільки інструментом для віртуального моделювання та ігор, але і важливим інструментом для навчання та спілкування.

Козирь В.І.
Науковий керівник: Нагорна О.О.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ

На сьогодні, коли економічне середовище визначається високою ступеню нестабільності та динамічністю, питання фінансової безпеки суб'єктів господарювання набуває особливої актуальності та важливості. За останні роки, глобалізація, інноваційні технології та зміни в світовому фінансовому ландшафті спричинили виникнення нових викликів і загроз для фінансової стійкості підприємств та організацій. Так, К. Хлопова та Ю. Вергелюк доречно підкреслюють, що «наразі виникають все нові і нові загрози. На сьогоднішній день, коли в країні відбувається повномасштабне вторгнення країни-агресора, наша країна має використовувати ефективні інструменти задля ефективного ведення бізнесу. Тому зрозумілим стає питання фінансової безпеки у розрізі забезпечення інтересів суб'єктів господарювання, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах».

Особливого значення національна безпека України, зокрема, фінансова безпека суб'єктів підприємництва, набуває в умовах сучасних викликів та загроз. Повномасштабна війна негативно впливає і на глобальну економічну та фінансову безпеку, руйнівні наслідки злочинних дій росії в Україні відчуває на собі практично весь світ. Зокрема, знизилися темпи зростання економік країн світу. За оцінками Світового банку глобальне зростання різко сповільниться з 2,9% у 2022 році до 1,7% у 2023 році – це третій найслабший темп зростання за майже 30 років. Як приклад, економічне зростання США уповільниться за попередніми даними до 0,5%, Китаю – до 4,3%, в Євразоні – до 0% у 2023 році.

Розглядаючи дане питання, звернемо увагу на слушну думку І. Доценко, де зазначається, що «на сьогодні українське суспільство проходить через ряд випробувань воєнного часу, який спричинив розвиток кризових явищ у соціальній, економічній та політичній сферах. Значна частина підприємства

збільшили обсяги виробництва за рахунок держзамовлень та переорієнтації торгівельних мереж на товари регіональних виробників. Проте, виробничі потужності підприємств, в охоплених війною зонах, скоротилися в рази або перебувають в умовах вимушеного простою».

У розрізахисту інтересів бізнесу, зокрема, під час війни, чимало зроблено, зокрема Законом «Про внесення зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» введення новий тимчасовий механізм оподаткування суб'єктів господарювання. Варто зазначити думку М.С. Зварич, що «фінансова безпека виступає ґрунтовною складовою економічної безпеки не тільки підприємницького сектору, а й держави в цілому, фінанси – кров економічної системи держави». Підкреслимо, що вивчення особливостей фінансової безпеки суб'єктів господарювання є невід'ємною частиною стратегічного розвитку економічного сектору. Забезпечення фінансової стійкості на рівні окремих підприємств сприяє стабільності економіки країни в цілому, що є запорукою її успішного функціонування в умовах сучасного світового ринку.

Варто наголосити на тому, що система фінансової безпеки відіграє роль надсистеми, одночасно вона є і підсистемою економічної безпеки держави (яка, в свою чергу є складовою національної безпеки держави та міжнародної економічної безпеки). Зазначимо думку О.В. Іващенко та В.М. Гельмана, які зазначають, що «в організаційному аспекті дедалі важливішою запорукою дотримання економічної безпеки України стає узгодженість взаємодії державного, комунального та приватного сегментів фінансової сфери національного господарства та забезпечення керованості кожного з них».

Отже, фінансова безпека стає важливим чинником не лише для утримання власної стабільності суб'єктів господарювання, але й для забезпечення економічної стійкості країни в цілому. На сьогодні, дії уряду України з підтримки бізнесу під час війни, є цілком раціональними і враховують особливості кожного з видів бізнесу і створюють умови, для його успішного відновлення та функціонування. Захист вітчизняних інтересів

шляхом забезпечення фінансової стабільності держави дозволить українському бізнесу відновлювати економіку країни та зміцнювати потенціал держави для успішного відстоювання військової агресії з боку рф.

Конденко Д.
Науковий керівник: Кисельов А.О.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Кримінальний аналіз відіграє важливу роль у протидії злочинності, допомагаючи правоохоронним органам розуміти, передбачати та ефективно реагувати на злочини. Він включає в себе вивчення кримінальних ситуацій, аналіз даних та використання технологій для виявлення та припинення злочинів.

Кримінальний аналіз має на меті збір і обробку інформації про злочини, їхні тенденції та характеристики. Застосовується статистичний аналіз, методи профілювання, використання баз даних і технологій штучного інтелекту. Це допомагає правоохоронним органам розробляти ефективні стратегії протидії злочинності та вдосконалювати процеси розслідування.

Також система кримінального аналізу враховує соціальні та економічні фактори, сприяючи вдосконаленню попередження злочинів. У кримінальному аналізі використовуються методи криміналістичного дослідження, що включають аналіз слідів, біологічних матеріалів та технічних засобів. Важливим елементом є також вивчення характерних методів діяльності злочинців. Результати кримінального аналізу дозволяють вдосконалювати превентивні заходи та збільшувати ефективність правоохоронних дій.

Додатково, можна виділити, що кримінальний аналіз враховує психологічні аспекти злочинності, досліджуючи мотивації та психічний стан злочинців. Застосування профайлінгу дозволяє створювати портрети можливих

злочинців на основі їхньої поведінки та характеристик злочинів. Це сприяє покращенню розслідувань та попередженню подібних злочинів у майбутньому.

Крім того, важливою складовою є співпраця з іншими відомствами та обмін інформацією національного та міжнародного рівнів. Об'єднання зусиль різних організацій сприяє більш ефективній боротьбі з організованою злочинністю та транскордонними злочинами. Такий підхід дозволяє оперативно реагувати на нові виклики у сфері кримінальної діяльності.

Кримінальний аналіз також враховує соціальні програми та освітні заходи для попередження злочинів. Розуміння соціокультурного середовища та факторів ризику допомагає розробляти ефективні заходи з профілактики та реабілітації, спрямовані на зменшення злочинності в довгостроковій перспективі.

У сучасних стратегіях кримінального аналізу велика увага приділяється також взаємодії з громадськістю. Залучення громадян до партнерства з правоохоронними органами дозволяє ефективніше вирішувати проблеми безпеки та отримувати цінні відомості від свідків чи потенційних постраждалих. Ця взаємодія сприяє підвищенню довіри громадськості до правоохоронних органів та підтримує загальну безпеку.

Однією з важливих складових кримінального аналізу є інформаційна кампанія та освітні заходи, спрямовані на підвищення обізнаності громадян у сфері безпеки та запобігання злочинам. Забезпечення громадськості необхідною інформацією сприяє активнішому участию громадян у заходах з протидії злочинності та підвищує рівень безпеки в суспільстві.

Отже, кримінальний аналіз є комплексним підходом, який об'єднує методи технологічного вдосконалення, психологічного профілювання, соціальних програм, співпрацю з громадськістю та інші стратегії для ефективної протидії злочинності. Цей підхід враховує різні аспекти сучасного кримінального середовища, сприяючи попередженню та боротьбі з різними формами злочинності.

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ РОЛІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин значного впливу набувають цифрові технології, які змінюють форми та методи зайнятості, внаслідок чого з'являються нові професії та спеціальності, а також набувають поширення віддалені форми роботи. Перехід до цифрової зайнятості є показником діджиталізації світового ринку праці, що обумовлюється рівнем економічного розвитку країни, структурою її економіки, рівнем якості освіти та здатністю працівників швидко адаптуватися до змін у відповідь на глобальні виклики. Стрімкий розвиток технологій створив сприятливі умови для підвищення інтересу до цифрової економіки та її подальшого впливу на трансформацію ринку праці. Хоча, доречно буде зазначити те, що така трансформація, насамперед, залежить від добре розвинутої системи підготовки висококваліфікованих кадрів, якими відрізняються, передусім, високорозвинені країни світу.

Заклади вищої освіти, зокрема, університети, відіграють важливу роль у зусиллях, спрямованих на підвищення якості людських ресурсів, намагаються підвищити рівень своєї конкурентоспроможності. Освіта є однією із ключових галузей, оскільки саме від якісної підготовки кадрів залежить місце країни на світовій арені, а також її подальший розвиток, тому країни намагаються знайти методи подальшого удосконалення підготовки кадрів. Освітні послуги, що надаються навчальними закладами мають бути стандартизовані на основі національних освітніх цілей, які слугують основою для встановлення специфічних, вузько спрямованих напрямків для кожної освітньої одиниці на всіх освітніх рівнях, включаючи вищу освіту.

Ефективність розвитку людського капіталу на рівні компанії визначається його економічною, соціальною та екологічною стійкістю. Економічна стійкість

означає визнання результатів працівників шляхом визначення рівня заробітної плати та заохочень, які враховують показники ефективності фінансової діяльності підприємства. Соціальна стійкість ставить працівника в центр системи управління персоналом, протидіючи недолікам, притаманним технологічним моделям управління персоналом, які приділяють менше уваги добробуту працівників та захисту їхніх прав. Нарешті, екологічна стійкість вимагає реструктуризації систем управління персоналом, підвищення рівня екологічної свідомості в організації та розвитку людських ресурсів для її просування.

Економічна, соціальна та екологічна стійкість підприємств вимагає врахування зусиль, прав та рівня добробуту працівників. Це потребує нових підходів в управлінні людськими ресурсами, особливо у сфері освіти та інновацій. Особлива увага також має приділятися цифровій безпеці та розробці і використанню нових технологій для захисту навколишнього середовища.

Процес управління людськими ресурсами базується на певних суперечливих позиціях, пов'язаних із тенденціями цифровізації ринку праці, цифровими можливостями для працівників і соціальними проблемами, пов'язаними з дистанційною роботою. Отже, майбутнє ринку праці залежить від адаптивних реакцій суспільства та компаній на нові технологічні можливості.

Процес діджиталізації та його вплив на ефективність бізнесу є складним багатогранним явищем, яке активно досліджується. Дефіцит людського капіталу та зміна структури навичок на ринку праці можуть створити вигідні умови для великих компаній та негативно вплинути на стартапи, малі й середні підприємства, що в свою чергу підвищить ризики монополізації. Однак, вплив цифровізації не є прямим, він пов'язаний із галузевими можливостями, що лежать в основі процесу генерування та набуття знань, і пояснює відмінності у зростанні компаній.

База промислових знань має вирішальне значення для формування інноваційних моделей розвитку промисловості, темпів і напрямів

технологічних змін та продуктивності підприємств. Однак, основна на сьогодні приділяється галузевим технологіям, розробленим завдяки інвестиціям фірм у дослідження та розробки або шляхом інвестування у фізичний капітал. Водночас, цифрові технології є прикладом загальних, а не галузевих технологій, які мають помітний вплив на динаміку підприємницької діяльності, змінюючи основні засади організації навчання та здатність фірм до освоєння нових знань.

Цифровізація стала важливим фактором формування підприємств, модернізації їх організаційних структур та бізнес-моделей, а також швидкого відновлення після зовнішніх потрясінь, що свідчить про те, що впровадження цифрових технологій є важливим показником технологічної готовності та стійкості фірм. Фірми, які прискорили впровадження або розширили використання цифрових технологій у відповідь на кризи, продемонстрували вищий рівень стійкості. Людський капітал є важливим каналом передачі знань, але його одного недостатньо. За допомогою цифрових технологій підприємці можуть вирішувати проблеми та виявляти нові можливості. Цифрові технології дозволяють розподіляти витрати і ризики та проводити дослідження і розробки, але за умови залучення людського капіталу.

Розвиток цифрових технологій у сучасній економіці впливає на трансформацію ринку праці, створюючи нові форми зайнятості та професії, змінюючи підходи до управління людськими ресурсами. Процес цифровізації ринку праці є невід'ємною частиною глобальної трансформації, яка визначається рівнем економічного розвитку, структурою економіки та рівнем якості освіти. Вища освіта, і зокрема університети, відіграють важливу роль у підготовці висококваліфікованих кадрів, здатних адаптуватися до змін на сучасному ринку праці.

Цифрову трансформацію визначають не лише технічні аспекти, а й взаємодія на різних рівнях та між секторами, зокрема, бізнесу з регуляторними органами та освітніми установами. Для стартапів важливо враховувати вплив

цифрових технологій на їх бізнес та навички працівників, що може сприяти сталому зростанню та підвищенню рівня конкурентоспроможності.

Таким чином, цифрова трансформація стає ключовим елементом побудови ефективної та сталої економіки, а роль людського капіталу та управління людськими ресурсами має вирішальне значення для успіху компаній у нових умовах.

Крейдун К.В.
Науковий керівник: Решетняк Н.Б.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОНЛАЙН-БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В сьогоднішньому онлайн-бізнес залишається одним із найбільш перспективних напрямів запуску та розвитку власної справи, адже його запуск потребує порівняно менше ресурсів, ніж офлайн-підприємства. Особливо актуальним бізнес в інтернеті став під час війни, коли багато підприємств зазнали значних ушкоджень через обстріли.

Тим не менше, перед підприємствами постало нове випробування – блекаути. У цей період дуже важливо підтримувати стабільний рівень онлайн-продажів, а для цього – розширювати базу клієнтів. Як це зробити та розвиватися навіть за таких несприятливих обставин?

По-перше, однією з важливих складових бізнесу є реклама. Правильно оформлені онлайн-оголошення допоможуть залучити нових клієнтів. Якісні фото, які відповідають реальному вигляду, чіткі та детальні характеристики та швидкість і легкість комунікації в чаті чи телефоном – козирі, які з перших хвилин привернуть увагу та сприятимуть побудові довіри до продавця.

По-друге, важливо подбати про побудову унікальної торговельної пропозиції, яка виділить товар чи послугу на тлі інших. Для цього потрібно зрозуміти, для кого підходить продукт або послуга, які сильні сторони підприємця у порівнянні з конкурентами. Це можуть бути походження чи унікальні складові товару, ціна, обмін, безкоштовне повернення, доставка,

унікальний підхід до вирішення завдань тощо. Відповідно до цих характеристик можна формувати свою пропозицію та використовувати її в оголошеннях та рекламних активностях.

По-третє, подумати про розширення бази постійних клієнтів. У цьому можуть допомогти іменні дисконтні онлайн-карти різних рівнів та з різним відсотком знижки, бонуси та подарунки, системи кешбеку, партнерські програми.

Отже, вихід в онлайн для підприємців – оптимальний спосіб збалансувати ресурси, необхідні на ведення бізнесу, та прибутковість власної справи.

Щоб продовжувати розвиватися у такий складний для країни період, підприємцям необхідно дбати про відносини із вже наявними клієнтами та думати про способи залучення нових. Для цього можуть служити соціальні мережі, месенджери та інші способи онлайн-зв'язку.

Кучанський А.В.
Науковий керівник: Кругляк М.Е.
ВСП «Житомирський торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПОЛІТИЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції (об'єднання різних політичних, економічних, державних і громадських структур в межах регіону, країн, світу) та уніфікації (зведення до єдиної форми чи системи управління). Ульріх Бек («Що таке глобалізація?») і Збігнєв Бжезинський («Вибір. Світове панування чи глобальне лідерство») вважають, що глобалізація є багатогранним явищем, яке має як свої позитивні сторони, так і приховує певні небезпеки[3]. У публікаціях зустрічаємо такі поняття: «постіндустріалізм», «техноглобалізм», «неоколоніалізм», «глобальне село», «детериторіальність», що вказують на найважливіші зміни, що несе в собі глобалізація. Її масштабність дає підстави розглядати це явище як процес реструктуризації та якісно нового розвитку міжнародного простору.

У категоріях політичної науки її визначають як процес створення цілісної глобальної економіки, інституційно-правового оформлення цієї цілісності та прагнення транснаціональних еліт скористатися її можливостями для налагодження системи глобального управління. У західній науці концепт глобалізації трактується ширше. Це спільне існування та взаємодія всіх локальних спільнот, формальних і неформальних інститутів, національних держав, державних об'єднань, міжнародно-політичних регіонів і як результат – перетворення світу на місце глобальної взаємодії. Види глобалізації: фінансово-економічна, політична, ідеологічна, соціальна, суспільна та ін.

Політична глобалізація – процес поширення політичного панування, повноважень і форм правління, який впливає на суверенітет національної держави. Це явище, за якого виникає велика кількість міжнародних механізмів та інститутів, до яких приєднується все більше і більше країн, що мають дотримуватися однакових для всіх правил (ООН, ВООЗ, ОБСЄ, НАТО)[2].

Політична глобалізація має безпосередній вплив на суверенітет та управління держав. Суверенітет у будь-якій країні проявляється у властивості державної влади видавати загальнообов'язкові для всіх членів суспільства правила поведінки, визначаючи і забезпечуючи при цьому єдиний правопорядок, права і обов'язки громадян. Суверенітет є однією з ознак сучасної держави, яка показує рівень незалежності держави від інших держав чи міжнародних об'єднань, що виявляється у праві вільно вирішувати свої внутрішні і зовнішні справи. Глобальна політика змінює давно встановлені правила та традиційні уявлення щодо суверенітету та суб'єктності держав у світовій спільноті. Щодо національних держав не можна говорити про національну чи територіальну суб'єктність. Політична глобалізація перетворює сучасний світовий порядок, реконструюючи традиційні форми національної державності й перебудовуючи міжнародні політичні відносини. Найкращим прикладом її проявів є Європейський Союз. Держави, що входять до його складу, не є єдиними центрами влади в межах власних кордонів. Політичні процеси в ЄС можна охарактеризувати як «наднаціональні». Тому компоненти

державного суверенітету (внутрішня влада, контроль за кордонами, політична автономія, невтручання) опиняються під загрозою.

Негативні наслідки глобалізації: 1) перенесення виробництва з країн Заходу в Третій світ через дешевшу робочу силу призводить до ліквідації робочих місць і безробіття у світі Першому; 2) тотожно з глобалізацією економіки та торгівлі, культура також імпортується та експортується, через що можуть бути ліквідовані локальні традиції й цінності; 3) втрата суверенітету може спричинити невдоволення певної частини населення, що призведе до виникнення націоналістичних рухів; 4) країни з більшою економічною та політичною владою досягають більшого впливу в міжнародних організаціях, нав'язуючи іншим членам організації свої умови. Подібну проблему має ООН; 5) виникнення руху антиглобалізму. Позитивні наслідки глобалізації: 1) поширення у світі таких політичних цінностей, як поділ влади, парламентаризм, політичний плюралізм, багатопартійність, повага міжнародного права, пріоритет прав людини; 2) створення можливості для країн співпрацювати в боротьбі із такими загальними проблемами, як бідність, глобальне потепління, голод; 3) пошук дипломатичного вирішення конфліктів між країнами через міжнародні організації; 4) наявність міжнародних органів, до яких громадяни можуть звертатися (Європейський суд з прав людини); 5) зменшення ризику проявів авторитаризму через пильну увагу міжнародного співтовариства (присутність на виборах міжнародних спостерігачів).

Глобалізаційні процеси несуть у собі нові виклики: 1) змін в орієнтуванні міжнародних зв'язків (минуле стає не таким важливим, як теперішнє і майбутнє); 2) більша взаємозалежність суспільства у різних точках планети, що відбувається завдяки інноваційним технологіям; 3) більш швидкий характер глобалізаційних змін; 4) менша передбачуваність трансформацій планетарного масштабу. Зміни на політичній і економічній арені відбуваються надто швидко, аби на них відповідним чином реагували раніше створені наддержавні надбудови. Тому постає гостра потреба реформування регуляторних інститутів міждержавних зв'язків, які будуть відповідати викликам часу і забезпечувати

врегулювання міжнародних конфліктів і суперечливих ситуацій, виходячи з інтересів учасників конфлікту.

Глобалізація – це процес, який відбувається і буде відбуватися, впливає на життя кожної держави та кожного її громадянина. Ймовірно, її принципи будуть змінені в майбутньому, в кращий чи гірший бік. Однак точно можна констатувати, що місце України – тільки у складі глобалізованого світу. Що б не приносила глобалізація, цей процес неможна зупинити. Перебіг глобалізації можна лише реформувати. Як це буде відбуватися, покаже майбутнє...

Малахова К.
Науковий керівник: Нагорна О.О.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Економіка та підприємництво – невід’ємні елементи сучасного, цивілізованого суспільства, функціонування вказаних галузей неможливе без впливу держави та здійснення нею регуляторної функції, яка має на меті не лише забезпечення суспільного добробуту, а й попередження вчиненню протиправних діянь сторонами господарсько-правових відносин, які зазвичай виникають в учасників вищезгаданих процесів та здійснення відповідного примусу, який віднаходить свій вияв у накладенні санкцій, що мають різну форму, в залежності від виниклих правовідносин.

Засоби державного регулювання підприємницької діяльності, яка в свою чергу є складовою категорії «господарська діяльність», нормативно визначені у статті 12 Господарського кодексу України (далі – ГКУ), серед них:

- державне замовлення
- ліцензування, патентування та квотування
- застосування нормативів та лімітів
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг

- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Нормативна визначеність поняттю регуляторної політики у сфері господарської діяльності, яка здійснюється державою міститься в статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», відповідно до якої державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності – напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України ;

Конституцією України у статті 92 надано перелік сфер діяльності, що визначають виключно законами, серед них дотичними до теми нашого дослідження є такі галузі як:

- правовий режим власності
- правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання.

Метою державного регулювання господарської діяльності є забезпечення належного стану захищеності економіки держави, формування конкурентного середовища суб'єктів господарювання (через антимонопольні інституції), захист прав споживачів, що є охоронюваним законом об'єктом, підтримка та розвиток пріоритетних галузей економіки в залежності від наявної соціально-економічної ситуації в державі.

Реалізація інституту державного регулювання господарської діяльності здійснюється через уповноважені органи державної влади, які є регуляторами господарської діяльності від імені держави. Повний перелік інституцій, які є

уповноваженими на здійснення такої діяльності визначений у ст. 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», серед них – Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, центральні органи виконавчої влади, Кабінет Міністрів Автономної Республіки Крим, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування тощо. Кожна з вищеперерахованих інституцій має певний комплекс повноважень та компетенції щодо здійснення регулятивної функції господарської діяльності, тому їх не можна уніфікувати та вони не є взаємозамінними.

Водночас предметом державної регуляторної політики можуть бути лише організаційно-господарські відносини (відносини між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю). Інші господарські відносини не належать безпосередньо до державної регуляторної, а до іншої політики, наприклад недержавної корпоративної. Тобто, механізм державного регулювання господарської діяльності не наділяє всеосяжними можливостями повного впливу на здійснення суб'єктами господарювання своєї діяльності, а лише визначає можливість здійснення відповідних заходів регулятивного характеру в межах організаційно-господарських відносин.

Виходячи з вищевикладеного, зауважим, що здійснення державою певного впливу на господарську діяльність є невід'ємним елементом державного контролю та правової охорони учасників господарських правовідносин та держави метою якого є забезпечення добробуту суспільства та охорони законних інтересів всіх суб'єктів господарсько-правових відносин.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Забезпечення економічної безпеки України в умовах війни набуває особливої актуальності та є критично важливим для стабільності та розвитку країни. Військові дії призводять до значних втрат у різних секторах економіки, руйнування інфраструктури, зниження виробничих потужностей та обмеження зовнішньої торгівлі. Відновлення та підтримка економічної безпеки в умовах конфлікту не лише допоможе Україні впоратися з поточними викликами, але й стане фундаментом для поствоєнного відновлення та довгострокового розвитку країни.

Основними викликами для економічної безпеки є значне зменшення промислового виробництва, руйнування інфраструктури, зниження обсягів експорту та імпорту, а також втрата контролю над ключовими економічними територіями. Ці фактори призвели до збільшення бюджетного дефіциту та зростання зовнішнього боргу, створюючи серйозні загрози для фінансової стабільності країни. Значні втрати в сільському господарстві, яке традиційно є однією з основних сфер економіки України, спричинили зниження продовольчої безпеки. Це не лише загрожує внутрішній стабільності, але й має глобальні наслідки, оскільки Україна є одним зі світових лідерів у виробництві та експорті зернових. Збільшення військових витрат в умовах скорочення економічної активності ставить перед урядом складне завдання забезпечення необхідного фінансування оборони та соціального захисту населення. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, залучення міжнародної допомоги та реалізації стратегічних реформ в економіці країни.

До шляхів забезпечення економічної безпеки України в умовах війни віднесемо:

- залучення міжнародної фінансової допомоги та кредитів від міжнародних організацій, для інвестицій в відбудову економіки регіонів;
- забезпечення функціонування та відновлення критичних секторів, особливо агропромислового комплексу, енергетики та інфраструктури;
- реформування інституційного середовища шляхом покращення бізнес-клімату, боротьби з корупцією, спрощення податкової системи тощо;
- забезпечення соціальної підтримки населення, особливо переселенців та інших вразливих груп, є ключовим для збереження соціальної стабільності;
- ефективне використання ресурсів для забезпечення потреб оборони країни;
- стимулювання внутрішнього попиту та споживання через державні закупівлі, підтримку малого та середнього бізнесу;
- співпраця з міжнародними партнерами для перенесення знань, технологій та кращих практик;
- інвестиції в дослідження та розвиток, підтримка стартапів та інноваційних компаній.

Таким чином, в умовах гострої кризи, викликаній військовим конфліктом, вжиття комплексних заходів є ключовим для стабілізації та подальшого розвитку економіки. Мобілізація фінансових ресурсів, підтримка ключових секторів, реформування економічної системи, забезпечення соціального захисту, зміцнення оборони, стимулювання внутрішнього ринку, міжнародна співпраця та підтримка інновацій становлять основу для відновлення та зміцнення економічного суверенітету України. Забезпечення економічної безпеки в сучасних умовах не лише допоможе Україні протистояти поточним викликам, але й покладе міцний фундамент для довготривалого процвітання нації. Економічна безпека в умовах війни вимагає постійної адаптації та гнучкості у відповідях на змінювані обставини.

АДАПТАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРАКТИК ДО ВИМОГ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ІТ-ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що стрімкі зміни, які сприяють успішному підприємництву та бізнесу, спричинені цифровими технологіями, є основою для управління сталим розвитком ІТ-підприємств. Це стосується всіх галузей виробництва та секторів, які сприяють розвитку «розумних» суспільств, «розумних» технологій, «розумних» наук і «розумних» виробництв у сучасній цифровій цивілізації.

Зростання впливу ІТ-підприємств на економіку та суспільство ставить перед ними завдання адаптації управлінських практик до вимог сталого розвитку. Це вимагає комплексного підходу та врахування специфіки цього сектору. У Таблиці 1 представлено основні ключові кроки та рекомендації для успішної адаптації.

Таблиця 1

Ключові кроки та рекомендації для успішної адаптації управлінських практик до вимог сталого розвитку в ІТ-підприємствах України

Кроки	Рекомендації
Створення стратегії сталого розвитку	Розробити чітку стратегію сталого розвитку, що відображає специфічні вимоги та цінності ІТ-галузі. Визначити конкретні цілі та показники для вимірювання сталого розвитку, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти.
Інтеграція корпоративної соціальної відповідальності (CSR)	Впровадити принципи CSR у стратегічне планування та операційні процеси. Розробити програми соціальної відповідальності, спрямовані на підтримку місцевої спільноти та зменшення екологічного впливу.

Розвиток інновацій та ефективних технологій	Зосередитися на розвитку технологій, що сприяють сталому розвитку та мають менший вплив на навколишнє середовище. Запровадити ефективні технології у власні процеси та продукцію, зменшуючи витрати ресурсів.
Залучення та розвиток персоналу	Створити освітні та розвиткові програми для персоналу, спрямовані на розуміння та підтримку концепцій сталого розвитку. Підтримувати ініціативи щодо робочого середовища, яке сприяє інноваціям, різноманіттю та соціальній взаємодії.
Взаємодія із зовнішніми сторонами	Вступити у партнерство з урядовими органами, громадськістю та неурядовими організаціями для вирішення загальних проблем сталого розвитку. Активно взаємодіяти з клієнтами та партнерами, які віддають перевагу підприємствам з високим рівнем соціальної відповідальності
Впровадження принципів зеленого управління	Зменшити використання паперу та енергії шляхом впровадження електронних технологій та оптимізації енергоефективності. Впровадити системи управління відходами та рециклінгу для зменшення відходів.

Адаптація управлінських практик в ІТ-підприємствах до вимог сталого розвитку вимагає постійного моніторингу, оцінки впливу та гнучкості для врахування змін у суспільстві та довкіллі.

Таким чином, можна прийти до висновку, що організаційний розвиток є основою управлінського світогляду, який базується на ідеях про розвиток та саморозвиток підприємства як цілісної соціально-економічної системи шляхом накопичення певних кількісних змін, які сприяють переходу підприємства в цілому та/або окремих його структурних підрозділів на новий якісний рівень.

Отже, організаційний розвиток є засобом, який гарантує сталість розвитку підприємства.

Постернак О.С.
Науковий керівник: Постернак І.М.
Одеська державна академія будівництва та архітектури

УКРАЇНА У СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК СОНЯЧНИХ ФОТОЕЛЕКТРИЧНИХ ПАНЕЛЕЙ

З початком війни, будівництво нових об'єктів зупинилось на певний час. Проте, на сьогоднішній день ситуація змінилась. Незважаючи на порушення логістичних маршрутів та зв'язків, ріст цін на паливо, фотоелектричні модулі та системи акумулювання, відновлювальна енергетика є і буде основним сегментом розвитку енергетики світу і України включно. Економічна діяльність починає відновлюватись, що спричиняє певний попит на різні послуги і товари.

А). Що було до війни? В Україні існують два майже незалежних ринки сонячної енергетики це пром. об'єкти (50кВт...1ГВт) та приватні (до 50кВт) .

Б). Яким чином може розвиватись сонячна енергетика далі?

На сьогоднішній день, виведено багато об'єктів енергетичної інфраструктури з ладу, а саме: лінії електропередачі, трансформаторні підстанції, об'єкти генерації. Енергетика має прямий вплив на розвиток економіки, тому лінії електропередачі та трансформаторні підстанції потрібно відбудовувати, об'єкти генерації потрібно створювати заново. В світі кредитні кошти вже не виділяються на застарілі системи генерації такі, як вугільні, мазутні і подібні. Можливим вирішенням проблеми є впровадження системи аукціонів (підписання договору між державою та інвестором на продаж електроенергії за фіксованою ціною на тривалий період) для відновлювальних джерел енергії з системами акумулювання енергії. Більшість проектів можуть бути побудовані в короткі терміни, а ресурси, що потрібні для цього запустять економіку країни.

Продовжили свій розвиток системи для забезпечення автономії та економії електроенергії для приватних та юридичних осіб. Даний сегмент буде

розвиватись все з більшою інтенсивністю оскільки вартість енергоносіїв постійно зростає і вартість електроенергії з сонячної енергетики буде все більш привабливою у порівнянні з вартістю електроенергії від централізованих енергопостачальних компаній.

Від міністерства енергетики вже отримуються чіткі повідомлення про бажання «забезпечити 25% енергії з ВДЕ без підтримки з бюджету», що представлено в проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії генеруючими установками споживачів». Даний проект може сформувавши тренди розвитку сонячної енергетики на наступні 5...10 років.

Рахімі А. М.
Науковий керівник: Кіріліна М.А.
Одеський національний
університет ім. І.І.Мечникова

ШЛЯХИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В складних кризових умовах господарювання, проблема економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на міжнародних ринках стає надзвичайно актуальною. У країнах Європейського Союзу, де досягнуто високого рівня добробуту, збільшення обсягів виробництва, покращення якості продукції та підвищення рівня життя населення тісно пов'язані з широким застосуванням стандартизації. Саме вона виступає важливим засобом для ефективного управління національною економікою й технічною політикою.

Стандарти ЄС є потужним інструментом, який надає технічні рішення і сприяє розвитку торгівлі та співробітництву між країнами-членами, а також поширенню технологій в інтересах громадськості. Країни ЄС уважно контролюють обіг продукції на своєму ринку, що підлягає сертифікації, з метою захисту споживачів від недобросовісних виробників. Ця система

гарантує безпеку продукції як для людей, так і для навколишнього середовища, і вважається такою ж суттєвою, як національна безпека усіх країн ЄС.

Оптимізація системи стандартизації є важливим фактором для досягнення ефективної міжнародної торгівлі, інтеграції України в європейський господарський простір та максимізації корисного ефекту від зони вільної торгівлі. Ця оптимізація сприятиме збільшенню обсягів експорту, покращенню контролю над імпортом та підвищенню ефективності.

Для того, щоб українська продукція могла ввійти на ринок ЄС, необхідно спочатку подолати технічні перешкоди, що включають створення гармонізованих правових актів щодо безпеки та охорони навколишнього середовища, а також гармонізацію з європейськими стандартами та підвищення довіри до процесу оцінки відповідності продукції нормативам.

У зв'язку з цим, Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає гармонізацію стандартів для промислових товарів та сільськогосподарської продукції між Україною та ЄС. На сьогодні вже гармонізовано значну частину національних стандартів з використанням стандартів EN, Codex Alimentarius, ISO, EN, IDF та інших.

У той же час, слід визнати, що існує кілька суттєвих перешкод для успішного продовження гармонізації міжнародних стандартів в Україні. Перш за все, цей процес вимагає використання найбільш об'єктивної та практичної форми гармонізації. У ДСТУ 1.7:2015 серед можливих методів прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів в Україні зазначають: підтвердження та обкладинка (обидва методи не вимагають перекладу на державну мову), а також перевидання.

Важливим також є гармонізація регуляторного середовища в Україні, що дозволить українським акредитованим лабораторіям не лише видавати документи, що підтверджують результати тестування, а й одразу надавати сертифікати відповідності без необхідності звернення до країн ЄС.

Також є проблема технологічної відсталості України у порівнянні з країнами ЄС. Необхідно провести підвищення техніко-організаційного рівня

виробництва, механізацію та автоматизацію процесів, модернізацію та заміну фізично зношеного обладнання на нове, більш ефективне.

Отже, вирішення поставлених проблем, з якими зіштовхуються виробники при виході на ринок товарів ЄС, залежить від поліпшення технологій, економічного стимулювання та збільшення експортної потужності в Україні. У цих шляхах вирішення проблем повинні бути зацікавлені не лише вітчизняні підприємства, але й держава. Тільки вона може повністю сприяти вирішенню цієї проблеми та допомогти вітчизняним підприємствам. Завдяки гармонізації стандартів до європейського рівня, зростуть експортні поставки, що призведе до збільшення доходів до бюджету та підвищення рівня ВВП.

Рзаєва Е.Р.
Науковий керівник: Боліла С.Ю.
Херсонський державний
аграрно-економічний університет

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Глобалізація визначається представниками наукової спільноти, як процес, що приводить до об'єднання світового господарства, політики, інформації, суспільства та фінансів через зростання та активізацію взаємодій між країнами. Інтенсивність цього процесу призвела до збільшення впливу економічно розвинених країн не лише на менш розвинені, а й на світову спільноту загалом, визначивши конкурентні переваги країн та їх роль на світовому ринку. Актуальні проблеми економічного розвитку України та світу в умовах глобалізації можуть включати такі аспекти, як економічна нестабільність, нерівності у розподілі доходів, зміни клімату, кризи у сировинних ринках, технологічна конкуренція та проблеми зайнятості. До того ж, глобалізація може збільшувати як взаємозв'язок між країнами, так і уразливість економік у всьому світі, посилюючи технологічний розрив між ними. Якщо розглядати ці зазначені проблеми більш детально, то серед них можна виокремити наступні: серед проблем економічної нестабільності: в

Україні особливої гостроти набувають проблеми з бюджетним дефіцитом, інфляцією, зовнішнім боргом, а також політична нестабільність, що негативно впливає на економічний розвиток; торговельні конфлікти та сировинні ринки: в умовах глобалізації торговельні конфлікти між країнами можуть впливати на світові ціни на сировинні матеріали, що має велике значення для країн-виробників; технологічна конкуренція та зайнятість: зміни в технологіях можуть створювати нові можливості, але також можуть призвести до втрати робочих місць через автоматизацію та розвиток штучного інтелекту; міжнародні відносини та роль міжнародних організацій: залежність економік від міжнародних відносин та діяльності міжнародних організацій також варто розглядати в контексті сучасних проблем.

Глобалізація є необхідним процесом у сучасному світовому господарстві, який охоплює всі сфери суспільного життя та має багато аспектів у своєму теоретичному розумінні. Це поняття викликає різні думки серед вчених: деякі розглядають глобалізацію як ключовий фактор взаємодії та інтеграції держав, тоді як інші звертають увагу на негативні наслідки глобалізації, такі як безробіття або нерівність у розподілі капіталу. Отже, глобалізація має як позитивні, такі як: збільшення кількості робочих місць, покращення технологічного рівня виробництва, підвищення загального рівня життя населення, так і негативні наслідки. Серед негативних наслідків можна виділити: постійна потреба у підтримці високих темпів економічного зростання, яке вимірюється збільшенням ВВП та має значні недоліки; нерівність у розподілі доходів; перенадмірне споживання ресурсів, що має негативні наслідки для навколишнього середовища. В той же час сучасний етап розвитку глобалізаційних процесів характеризується зростанням обсягів виробництва, що пов'язане з економічним зростанням, одним із ключових термінів, який використовується в будь-якій країні для побудови економічної політики, незалежно від її поточного етапу розвитку.

Таким чином, враховуючи вплив глобалізації на економічний розвиток публічна адміністрація повинна враховувати як її позитивні, так негативні

наслідки для вірної побудови економічної стратегії та тактики поведінки з метою вирішення зазначених проблем.

Рожко А.О.
Науковий керівник: Яцина В.В.
НТУ «ХП»

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ: ЕКОЛОГІЧНЕ ПИТАННЯ

Спільне визнання важливості збереження навколишнього середовища та сталого розвитку призвело до росту усвідомлення екологічних проблем і впливу бізнесу на довкілля. Управління організацією, яке враховує екологічні принципи, стає необхідністю для успішного функціонування та конкурентоспроможності.

Принципи стратегічного управління організацією також визначаються відповідно до балансу між бізнес-потребами та збереженням довкілля, що є дуже актуальним та важливим, тобто:

- Принцип стеження, збереження стану навколишнього середовища, незалежно від необоротних змін. Організація повинна бути обережною та уважно стежити за станом навколишнього середовища, навіть якщо це означає здійснення змін у своїх операціях та процесах. Вона має діяти з урахуванням довгострокових наслідків та зберігати екологічну стійкість.
- Принцип передбачення й запобігання. Як вибір менш дорогого та менш ризикованого заходу перед ліквідацією збитків. Вона повинна активно передбачати можливі негативні наслідки своєї діяльності для навколишнього середовища та вживати заходів з їх запобігання.
- Принцип екологізації виробництва – перехід до екологічно безпечних технологій для зниження техногенного навантаження на довкілля, активно працювати над впровадженням екологічно безпечних технологій, що дозволить знизити негативний вплив на навколишнє середовище. Це може включати використання альтернативних джерел енергії, оптимізацію використання ресурсів та зменшення викидів.

- Принцип «забруднювач платить» – обов’язок компенсувати повну вартість екологічного збитку, важливість брати на себе відповідальність за свої екологічні впливи. Це може включати фінансові компенсації, реставрацію екосистем та впровадження заходів для запобігання подібним збиткам у майбутньому.

- Принцип відповідальності – визначення впливу компанії на оточення та вживання відповідних заходів, тобто проведення екологічних експертиз та аудитів, а також урахування екологічних факторів у стратегічному плануванні. Організація повинна бути підзвітною за свої впливи на довкілля і готова прийняти необхідні заходи для зменшення негативного впливу та налагодження сталої співпраці зі зацікавленими сторонами.

Отже, відповідальність організації передбачає визначення впливу на довкілля та прийняття відповідних заходів для зменшення негативного впливу. Це охоплює проведення екологічних експертиз, аудитів та врахування екологічних факторів у стратегічному плануванні. Організація повинна прийняти на себе відповідальність за свої екологічні впливи та співпрацювати зі зацікавленими сторонами для досягнення сталої співпраці та забезпечення екологічної стійкості. У випадку сучасного стрімкого розвитку, це також сприяє сталому розвитку та забезпеченню успіху та конкурентоспроможності організацій.

Рожко А.О.
Науковий керівник: Яцина В.В.
НТУ «ХП»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

У сучасних умовах роль людини вирішальним чином змінилася у виробництві. Тепер людина – не просто складова частина виробничого процесу на підприємстві, а й ключовий стратегічний ресурс компанії в умовах конкуренції. Навіть при наявності чудових ідей, передових технологій та сприятливих зовнішніх умов, без належно підготовленого персоналу важко

досягти високої ефективності роботи. У зв'язку з цим управління персоналом пройшло значні зміни.

Розвиток системи управління підприємством як екосистеми передбачає створення стратегії розвитку організації та HR-стратегії, які включають цінності організації як виробника товарів та послуг, а також як роботодавця. Цей підхід сприяє розвитку корпоративної культури та визначенню ролі кожного працівника в контексті розвитку організації. Застосування сучасних технологій управління персоналом передбачає вирішення основних підфункцій. В першу чергу це стратегічне планування робочої сили, що означає адаптацію кадрових потреб організації до стратегічних цілей. Наступним є пошук та підбір персоналу, що передбачає привернення та відбір кваліфікованих працівників, які відповідають потребам організації. Третя – навчання та розвиток персоналу, що спрямовані на підвищення кваліфікації та розвиток навичок співробітників. Четверта – управління ефективністю роботи персоналу, що полягає в оцінці та підтримці продуктивності працівників. Наступна – мотивація персоналу через визнання та винагороди, що сприяє стимулюванню працівників до досягнення високих результатів. І остання, що є дуже важливою та визначає основну відмінність сучасного управління персоналом від минулих тенденцій – це кар'єрний розвиток персоналу, що сприяє поступовому росту кар'єри працівників, шляхом створення відповідного середовища, прикладу через керівництво, можливостей щодо розвитку та покращення наявних навичок та знань, а також мотивації їх до лідерства.

На основі цих визначень, виділяють тренди розвитку технологій управління персоналом або так звані підходи до формування екосистем управління персоналом. По-перше, стратегічне планування робочої сили – відповідно, підхід до місії організації; також це місія кожної цільової групи робочої сили; зміст роботи кожного працівника; пошук і підбір персоналу – відповідно місії, змісту, талантам персоналу; навчання та розвиток – компетенції та навички на майбутнє. Розвиток навчання на робочому місці, змішане навчання за допомогою сучасних інформаційних технологій;

управління ефективністю – моніторинг та контроль показників діяльності кожного працівника за допомогою сучасних інформаційних систем; визнання та винагорода – прозора екосистема мотивації, матеріального та морального стимулювання; кар’єрний розвиток та лідерство – активна робота з кожним працівником, виявлення лідерських здібностей; оцінювання досвіду, формування кар’єрних траєкторій; використання сучасних інформаційних технологій, автоматизація рутинних операцій; застосування штучного інтелекту, сучасних хмарних комунікацій для роботи з персоналом.

Отже, основою для успішної діяльності організації, стабільної роботи та кар’єрного зростання персоналу є збалансоване поєднання штучного та людського інтелекту, а також ефективна система винагород та сучасне інформаційне забезпечення всіх функцій менеджменту персоналом. Залучення персоналу передбачає привернення та залучення висококваліфікованих та мотивованих спеціалістів до організації. Збалансоване поєднання штучного та людського інтелекту означає ефективне використання технологій та інновацій разом зі здібностями та експертизою людей, що і відбувається під впливом розвитку самої організації.

Рожко А.О.
Науковий керівник: Яцина В.В.
НТУ «ХП»

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Актуальність теми: управління розвитком підприємства базується на відомих парадигмах та концепціях управління, які постійно змінюються зі зміною часу. Проте, деякі аспекти цих концепцій продовжують розвиватися в спіралі, додаючи нові зміни до відомих принципів і правил, що обумовлено розвитком економіки знань, науково-технічного прогресу, зміною фокусу з управління технологічними процесами на управління поведінкою та іншими аспектами.

Сучасні підприємства мають стратегічно спрямовані завдання щодо розвитку управління, які включають наступні аспекти:

1. Підприємства мають зосередитися на постійному поліпшенні якості своїх товарів або послуг, щоб задовольняти високі вимоги споживачів та виходити вперед у конкурентній боротьбі.

2. Збільшення частки на внутрішньому та зовнішньому ринках – розширювати свою присутність на ринку, залучати нових клієнтів та збільшувати свою долю ринку шляхом розробки ефективних маркетингових стратегій та взаємодії зі споживачами.

3. Вдосконалення технології виробництва та переоснащення технічної бази, що дозволяє підприємствам підвищувати продуктивність, знижувати витрати та підвищувати якість продукції.

4. Впровадження інновацій, що дозволить зайняти конкурентну перевагу на ринку та задовольнити змінні потреби споживачів.

5. Дотримання правових норм та екологічних вимог.

6. Впровадження систем навчання та оцінювання персоналу – інвестування в навчання свого персоналу, розвивати їх професійні навички та встановлювати системи оцінювання, що підтримують постійний розвиток та ефективність працівників.

7. Створення відповідних умов праці, комфортного та сприятливого робочого середовища для персоналу, забезпечуючи адекватні умови праці, які сприяють задоволенню та розвитку працівників.

Можна визначити, що у даний час оцінка ефективності розвитку стратегічного управління організацією здійснюється по істотно спрощеній схемі. Керівництво організації отримує неповні відомості про ефективність використовуваних систем реалізації стратегічного управління розвитком організацією, що може бути прямою загрозою функціонуванню організацій в умовах інноваційного розвитку різних сфер діяльності сучасних організацій. А під ефективністю реалізації стратегічного управління організацією в сучасних умовах доцільно розуміти співвідношення корисного результату використання

механізму вирішення поставлених стратегічних завдань до витрат на його формування і функціонування.

Сергєєв М.В.
Науковий керівник: Соляр В.В.
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТИВНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ РІВНЯ ДОСЯГНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ

Показники економічної і соціальної ефективності є відображенням результатів сукупної виробничо-господарської і комерційної діяльності підприємств. Дотримання принципу ефективності розподілу ресурсів - важлива умова підвищення рівня задоволення соціальних потреб, зростання рівня зайнятості, поліпшення умов праці та побуту. Слід зауважити, що показники економічної ефективності виробництва відображають лише кількісну сторону явища. На практиці ефективність виробництва досить багатогранне поняття, яке тісно пов'язане з показниками соціальної ефективності. Економічну ефективність відносно соціальної слід вважати проміжною. Саме рівень економічної результативності функціонування підприємств слугує матеріальною і фінансовою базою вирішення будь-яких соціальних завдань.

Соціальну ефективність доречно охарактеризувати як відповідність результатів господарювання потребам населення і цілям суспільства. При цьому важливим є показник, що характеризує частку товарів народного споживання у загальному обсязі виробництва. Як відомо, в країнах з розвиненою ринковою економікою вони складають близько 70%, тоді як в Україні й досі усуваються недоліки витратного характеру економіки.

Іншими показниками соціальної ефективності є скорочення тривалості робочого тижня, збільшення кількості нових робочих місць і рівня зайнятості людей, поліпшення умов праці та побуту, стану довкілля, безпеки життя тощо. Однак об'єктивне оцінювання цих показників утруднюється, оскільки конкретне визначення рівня соціальної ефективності буде охоплювати не тільки

ті заходи, які піддаються кількісному вимірюванню, а й ті, щодо яких кількісне вимірювання прямого ефекту є неможливим. Стосовно таких заходів вимірювання соціальної ефективності полягає в обчисленні непрямого економічного ефекту і витрат на його досягнення з наступним їх порівнянням, а також у якісній характеристиці, тобто більш-менш детальному словесному описі їхнього реального (можливого) впливу на результативність виробництва і життєвий рівень населення.

У зв'язку з цим, важливе практичне значення має визначення рівня задоволення соціальних потреб, що виражається через тісний взаємозв'язок між соціальною та економічною ефективністю. Поліпшення задоволення особистих потреб усіх членів суспільства об'єктивно вимагає зростання економічної ефективності. Об'єктивною закономірністю має бути зростання ефективності виробництва такої продукції і такої якості, яка дійсно потрібна суспільству для задоволення його потреб.

Кожний крок в розвитку суспільства - це одночасно задоволення потреб на новому, більш високому рівні. Суспільство завжди жорстко обмежене економічними ресурсами, тому на кожному етапі свого розвитку воно висуває як двоєдину мету задоволення однаково пріоритетних соціальних та економічних потреб, виділяючи для цього необхідні частини сукупного фонду робочого часу. Прикладом ефективного співвідношення «зростання потреб - економія праці» в економічно розвинутих країнах є пропорція фондів нагромадження і споживання, зростання частки сфери послуг, рівень ВВП, фондівіддачі, зайнятості, продуктивності праці тощо.

Вище перелічені показники виробництва тісно між собою пов'язані. Насамперед слід підкреслити прямий зв'язок між підвищенням продуктивності праці і відповідним зростанням фондівіддачі. Водночас динаміка цих показників може не збігатися. На наш погляд, це може бути зумовлене як об'єктивними причинами, якщо віддача від запровадження нових основних фондів одразу незначна, так і суб'єктивними причинами, коли використовується малопродуктивна техніка, до того ж не досить інтенсивно.

Продуктивність праці - це синтетичний показник ефективності і прогресивності суспільної форми виробництва. В ній у концентрованому вигляді відбиваються всі сторони господарської діяльності: технічний прогрес, організація виробництва, ефективність використання трудових ресурсів.

Сичук Д. Л.
Науковий керівник: Франко Л.С.
Полтавський університет економіки і торгівлі

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТЕКЦІОНІЗМУ

Для захисту вітчизняних виробників від зовнішніх конкурентів, уряди багатьох країн на різних етапах економічної еволюції використовували протекціонізм як форму стимулювання розвитку внутрішнього ринку. Але варто зазначити що всі протекціоністські заходи не є універсальними та мають враховувати специфіку торгівлі, географічне розташування та роль країни у світовій торгівлі. Основною метою статті є розгляд та аналіз основних форм протекціоністської політики, їх переваги та недоліки, щоб надалі формувати стратегію економічних механізмів регулювання зовнішньої торгівлі в Україні.

Однією із форм протекціоністської політики є колективна, яка має на меті формування об'єднання країн з пріоритетом на товари, вироблені всередині асоціації. Прикладом такого об'єднання є Токійський раунд ГАТТ. Ключовим принципом, який держави-члени зобов'язалися дотримуватися, є недискримінаційне ставлення до товарів, що становлять предмет торгівлі. Це означає, що кожна країна гарантує, що її національне законодавство не впливає на її власні товари більш сприятливо чи менш сприятливо, ніж на товари інших країн, і що вона не ставить до власних товарів більш сприятливо, ніж до імпортованих. Недискримінація має два застосування: режим найбільшого сприяння та національний режим. Принципи та правила ГАТТ гарантували зниження тарифів і доповнювали це послабленням інших обмежень у світовій

торгівлі, таких як імпорتنі квоти, оподаткування та адміністративне регулювання. Серйозним недоліком системи ГАТТ була відсутність інституційної основи, тобто міжнародної організації як такої. Угоди ГАТТ не носили обов'язкового характеру для країн-учасників ГАТТ.

Також як окрема форма протекціонізму у виділяється неопротекціонізм, коли країна вводить низку заходів, які значно ускладнюють вільне пересування товарів на територію держави. Наприклад, використовуючи протекціоністські заходи, Китай перешкоджає нарощуванню імпорту у країну продукції, конкурентної національному виробнику. При потребі влада Китаю вживає і нетарифні види протекціонізму. Недоліком такої політики слугує погіршення відносин між країнами на світовому ринку.

Як форму протекціонізму в контексті світових стратегій можна розглядати майже повне ембарго на іноземні інвестиції, які впроваджувалося США. З моменту здобуття незалежності і навіть до середини ХХ-го століття, коли США стали найбільшою економікою світу за обсягом виробництва, в США діяла низка законів і нормативних актів на федеральному та місцевому рівнях, що обмежували використання іноземних інвестицій. Це дало змогу втримати капітал ключових виробництв в межах країни та розвивати внутрішній ринок.

Отже, світова історія показує, що політика протекціонізму є передумовою формування конкурентоспроможного національного виробника, але варто враховувати всі особливості та умови при виборі стратегії для впровадження економічних механізмів регулювання. Розглядаючи цю стратегію в контексті відбудови України варто зазначити, що держава не володіє достатніми ресурсами для самостійного відновлення виробничих потужностей без підтримки іноземних донорів.

КРЕАТИВНИЙ СЕКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Для України розбудова креативного сектору економіки – не тільки наслідування актуальних трендів глобального економічного розвитку, що дасть змогу зберегти поточні позиції у світовому господарстві, а можливо, й покращити їх, але й шлях до виходу зі складної внутрішньої економічної ситуації (військові дії, економічна криза, занепад промислового комплексу) та забезпечення соціально-економічного зростання за рахунок максимального використання вже наявного людського капіталу, якість якого є достатньою для продукування та споживання креативних товарів та послуг.

Ключове слово у словосполученні «креативна економіка» – економіка. Конференція ООН з торгівлі і розвитку дає наступне визначення креативної економіки – це галузь світової економіки, що швидко розвивається. Вона динамічна в частині генерування доходів, створення робочих місць і розвитку експорту, оскільки менше прив'язана до матеріальних ресурсів. Основою такої економіки стають креативні активи, за рахунок яких відбуваються економічне зростання і розвиток.

Креативну економіку створюють креативні галузі (індустрії). Такі індустрії виробляють товари і послуги, включаючи і ідеї, які потім стають ресурсами для інноваційного процесу та інших галузей економіки як в науковому, так і в технологічному сенсі. Креативний сектор – це сфера діяльності, яка пов'язана з виробництвом творчих продуктів і послуг, таких як ІТ-сфера, мистецтво, музика, кіно, література, дизайн, ремісництво, архітектура, культурний туризм тощо.

Креативна економіка відрізняється від традиційної економіки саме центральною роллю особистості. Ні творчість, ні економіка не є чимось новим в нашому світі, але нове полягає в зміні відносин між ними, а також у тому, як їх поєднання створює виняткову ефективність для людства. Креативна

економіка застосовується для обліку тих секторів, в яких вартість товарів та послуг обертається навколо інтелектуальної власності.

Креативний сектор економіки є джерелом нових ідей і технологій, які можуть бути використані для забезпечення національної безпеки, для підвищення обізнаності населення про національні ризики та загрози, а також для формування стійкого суспільного спротиву пропаганді та дезінформації. Розвиток креативного сектора сприяє підвищенню престижу держави на міжнародній арені. Креативні продукти та послуги можуть бути використані для просування позитивного образу держави та її цінностей.

Розбудова креативного сектора національної економіки повинна бути інклюзивною та включати в себе різні творчі сфери, а також різні соціальні групи. Вона повинна відбуватися за участю державних органів, приватного сектору та громадських організацій.

Глобальний ринок продуктів креативної економіки розвивається досить стрімко та мобільно, що вимагає від окремих країн і виробників застосування адаптаційних стратегій і відповідних здібностей, щоб відповідати світовим тенденціям. Наразі, за оцінками ООН, індустрії креативної економіки генерують річний дохід \$2,25 трлн. Понад 50 мільйонів людей у світі працюють у цій галузі. Креативна економіка є частиною загальної світової економіки, вона взаємодоповнює.

Україна має значний потенціал розвитку креативної економіки й, у тому числі, у напрямі нарощування експортного потенціалу. Тому, здійснювана державна політика щодо розвитку креативної економіки має ґрунтуватися на усвідомленні її міждисциплінарної природи – економічної, культурної, соціальної, технологічної та екологічної складових. Вона має бути спрямована на забезпечення узгоджених дій владних інституцій, інститутів і механізмів, спрямованих на підтримку розвитку креативних і пов'язаних з ними галузей економіки. Але Україна зробила великий крок вперед і у цьому напрямку.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Туризм є однією з найефективніших та найперспективніших галузейнародного господарства, яка за економічними показниками випереджає навіть автомобільну промисловість і трохи поступається комп'ютерній. Туристична сфера стає фактором розвитку для багатьох країн.

В 2022 році розмір ринку світового туристичного сектору зріс приблизно на 41 %, порівняно з попереднім роком після різкого скорочення з початком пандемії коронавірусу (COVID-19). Незважаючи на різке зростання, обсяг туристичного ринку в усьому світі залишився нижчим за рівень до пандемії, склавши близько двох трильйонів доларів США. Згідно з прогнозом, очікується, що ця цифра зросте майже до 2,29 трильйона доларів США у 2024 році. Прогнози міжнародних організацій стверджують, що ринок сталого туризму в 2023 році повинні забезпечити зведений річний темп зростання (CAGR – Compound year growth rate) понад 10%.

За останні роки значних успіхів у розвитку індустрії туризму досягла Польща, що може стати прикладом для України. В 2022 році до Польщі прибуло 71,8 млн нерезидентів, що на 40,7% більше, ніж у попередньому році, в тому числі 15,9 млн туристів (на 64,0% більше порівняно з 2021 роком) та 55,9 млн одноденних відвідувачів (на 35,3% більше порівняно з 2021 роком).

В Україні туристичний бізнес перебуває у стадії реформування та розвитку. Наявні туристичні ресурси використовуються в дуже малих об'ємах. Політичні та економічні проблеми призвели до погіршення стану туристичної галузі в Україні, тоді як в 2016 році зафіксоване її зростання на 20%.

Окрім зовнішніх чинників, що зараз унеможливають активний розвиток туризму та відвідування України іноземними туристами, існує низка інших проблем, що характерні для українського туристичного ринку: недостатня інформаційна та рекламна підтримка; недосконалість, а в деяких випадках

відсутність законодавчого, податкового регулювання галузі; слабка інвестиційна привабливість для іноземних інвесторів та відсутність достатнього захисту бізнесу;

наявність негативних рис іміджу України в сфері туризму на світовому ринку.

Один із шляхів активізації розвитку туристичної галузі України, що відповідає світовим тенденціям та Цілям сталого розвитку (постанова ООН) є сталий розвиток екотуризму. Спираючись на зарубіжний досвід, необхідно визначити пріоритетність та роль державних органів у розвитку даного напрямку, забезпечити ефективне правове середовище для діяльності сільського населення, створити відповідний структурний підрозділ, що буде спеціалізуватися на консультуванні та навчанні власників особистих фермерських господарств, надаючи за конкурсом проектів довгострокові пільгові позики та допомогу у залученні інвестицій для реструктуризації сільської інфраструктури тощо.

Аналіз тенденцій та перспектив розвитку туризму в Україні виявляє перед собою широкий горизонт можливостей та викликів. Зростаючий інтерес до туризму в Україні, а також у світі, вказує на великий потенціал для розвитку цієї галузі.

Стратегічні заходи та реформи, спрямовані на розвиток туризму в Україні, зокрема, екотуризму, націлені на максимальне використання усіх наявних туристичних ресурсів країни. Це включає в себе не тільки природні краси та історичні пам'ятки, але й культурний, етнографічний, та сучасний туризм.

Україна має унікальний шанс виступити на світовій арені як приваблива туристична дестинація, яка пропонує різноманітні та неповторні враження для туристів. Продовження інтеграції у світовий туристичний ринок, розширення послуг та посилення маркетингових зусиль можуть визначити успішне майбутнє розвитку туризму в Україні.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Роль інновацій та технологічного розвитку в макроекономіці України надзвичайно важлива. Україна конкурує на світовому ринку, і її економічна успішність залежить від якості та інноваційності товарів та послуг. Розвиток нових технологій підвищує конкурентоспроможність компаній. Впровадження інновацій може збільшити ефективність виробництва та підвищити продуктивність праці. Інноваційна активність привертає іноземні інвестиції, оскільки іноземні інвестори шукають ринки з активним технологічним розвитком. Інновації покращують якість життя громадян і забезпечують доступ до нових продуктів та послуг. Вирішення сучасних викликів, таких як зміна клімату, енергетичні проблеми і глобальні пандемії, потребує інноваційних рішень. Роль інновацій у макроекономічному зростанні України важлива і потребує подальшого дослідження.

Проблеми, пов'язані з розвитком інновацій та технологічним зростанням в Україні, відображають складну картину, що вимагає комплексного підходу та інноваційних рішень. Недостатнє фінансування наукових досліджень, обмежена доступність інфраструктури, недостатній рівень кваліфікації науковців та відтік талантів – це лише деякі з проблем, які необхідно вирішувати для стимулювання інноваційного прогресу в Україні.

Одним з ключових напрямків вирішення проблеми фінансування є збільшення державних інвестицій у наукові дослідження та створення програм грантів для науковців та стартапів. Розвиток наукового потенціалу країни потребує привернення українських вчених, що працюють за кордоном, до співпраці з місцевими університетами та науковими центрами, а також удосконалення системи освіти та підготовки кадрів.

Створення сприятливого законодавчого середовища, яке сприяє захисту інтелектуальної власності та спрощує регулятивні процедури, є ще однією ключовою складовою. Інтеграція українських компаній у світові інноваційні мережі та співпраця з іноземними партнерами стануть стимулом для доступу до передових технологій.

Боротьба з корупцією та підвищення прозорості у сфері інновацій вимагає створення ефективних механізмів контролю та публічного нагляду. Окрім цього, підтримка стартапів за допомогою спеціальних податкових та фінансових стимулів сприятиме розвитку інноваційного підприємництва.

Таким чином, цей комплексний підхід до вирішення проблем сприятиме створенню сприятливого середовища для інновацій та технологічного зростання в Україні, що стане вагомим фактором у забезпеченні макроекономічного зростання країни в умовах глобальних викликів та конкуренції на світовому ринку.

Вплив інновацій на економічний зріст, механізми фінансування інновацій, інтеграція України у світові інноваційні мережі, вивчення ролі урядового регулювання, корупція та прозорість в інноваційній сфері - дослідження цих напрямків може сприяти розробці ефективних стратегій для стимулювання інноваційного потенціалу України та забезпечення її стабільного макроекономічного розвитку в умовах глобальної конкуренції та швидких технологічних змін.

Фісун Н.О.
Науковий керівник: Ділігул А.С.
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФІНАНСОВИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення однією із головних умов для ефективного розвитку економіки країни має бути повноцінне та ефективне функціонування банківської системи. За останні роки фінансовий стан банківської системи України був предметом змін і впливу різних факторів, включаючи економічні,

політичні та соціальні аспекти. Задля уникнення ризику кризи банківської системи в Україні важливим є регулярний аналіз фінансового стану банків та «слабких» точок банківської системи, а також напрацювання відповідних заходів реагування.

Взагалі, що являє собою банківська система України? Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень закону «Про банки і банківську діяльність».

Так, як і кожна галузь економіки, банківська система украї чутлива до змін. Оскільки це пов'язано з зростанням об'ємів проблемних кредитів , а також виклики, пов'язані зі знеціненням та фізичним пошкодженням об'єктів застави і страхуванням банківських ризиків.

Питання вивчення тенденцій функціонування банківського сектору країни посідає важливе місце серед основних проблем економічного розвитку України. Насамперед це потенційно пов'язано з тим, якщо банк працює стабільно та ефективно, то ця система є запорукою ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, ефективності кредитно-розрахункового обслуговування оборотів компанії тощо. Якщо в Україні банківська система працює не ефективно, повністю не виконує свої функції, то це призводить до зниження темпів розвитку економіки, зниження фінансової стабільності, а також фінансової безпеки країни системи в країні в цілому.

Для економіки України, а особливо для діяльності комерційних банків, 2015 рік був дуже важким. Причини криз криються в недосконалої економічної системи та державних фінансів. Низка чинників призвели до масового відпливу капіталу нерезидентів, зростання попиту на іноземну валюту, накопичення виплат за державними зобов'язаннями, а також джерелами їх погашення з причин, зазначених в стані перед замовчуванням. Наслідками таких кризи стали: девальвація гривні, ріст інфляції, втрата ліквідності та платоспроможності деяких банків.

Але не дивлячись на негативні моменти, варто зазначити, що присутність у банківському секторі країни іноземного капіталу має і позитивні моменти: впровадження новітніх банківських технологій; збільшення кредитних ресурсів і забезпечення стабільності джерел їх формування; здешевлення банківських послуг і впровадження системи страхування банківських ризиків; підвищення конкурентоспроможності і кваліфікаційного рівня банківських працівників до європейських стандартів надання послуг.

Аналізуючи останні роки діяльності банківської системи України можна помітити досить динамічний розвиток, а також забезпечення безперебійного руху грошових коштів капіталу, що дає можливість його отримання для необхідного фінансування з боку підприємств, держав, приватних осіб.

Підсумовуючи вищевикладене можна дійти висновку, що підвищення ефективності діяльності банків є необхідною умовою подальшого розвитку банківської системи України, а також необхідно шукати шляхи її стабілізації і необхідність створення ефективних програм і проектів. Пріоритетами грошово-кредитної політики України мають бути, зокрема: оздоровлення проблемного кредитного портфелю банків, переорієнтація напряму банківських інвестицій з державних цінних паперів на кредитування суб'єктів господарювання, зростання обсягу банківських вкладів як основного джерела ресурсів для банківських кредитів, відновлення капіталізації банківської системи, повернення втрачених державою коштів, які були надані банкам у вигляді рефінансування; зниження валютних ризиків шляхом оздоровлення валютної структури банківських активів і пасивів.

Шевчук В.О.
Науковий керівник: Левковець Н.П.
Національний транспортний університет

РОЛЬ СТРАХОВОГО РИНКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розвиток ринку страхування в Україні має велике значення і потребує дієвої підтримки держави та належного рівня забезпечення фінансової безпеки

за умови більш активних дій із боку страховиків, що сприятиме одержанню істотних джерел інвестиційних ресурсів. Забезпечення фінансової безпеки на ринку страхових послуг потребує контролю як із боку Національного банку України, так і держави загалом. Коронакриза практично не має негативного впливу на страховий ринок, і динаміка його розвитку спостерігається, незважаючи на пандемію. Тому надзвичайно важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності як економіки держави, так і фінансової стабільності громадян відіграє розвиток ринку страхових послуг.

Завдяки ефективному функціонуванню страхового ринку соціально-економічний розвиток країни стає стабільним, добробут населення підвищується, а діяльність суб'єктів підприємницької діяльності від наявних і потенційних загроз стає захищеною.

Тобто страхові компанії відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки держави через створення спеціалізованих фондів і формування страхового покриття відповідних ризиків.

Поява загроз фінансовій безпеці держави може зумовлюватися недостатнім рівнем розвитку страхового ринку та неспроможністю страхових компаній у достатньому обсязі виконувати покладені на них функції щодо диверсифікації та передання ризиків, а також щодо забезпечення фінансового посередництва при перерозподілі фінансових ресурсів і участі в інвестиційному процесі.

Також, неефективне функціонування страхового ринку може негативно впливати на бюджетну, інвестиційну та інші складові фінансової безпеки держави. Так, наприклад, нерозвиненість медичного, пенсійного чи інших видів особистого страхування зумовлює необхідність покриття відповідних витрат лише через систему обов'язкового державного медичного та соціального страхування.

Інша група загроз фінансовій безпеці держави з боку страхового ринку пов'язана з реалізацією функції страхових компаній щодо передання страхових

ризиків і здійсненням ними значного обсягу перестрахових операцій із нерезидентами.

Аналізуючи можливі напрямки негативного впливу страхового ринку на фінансову безпеку держави, деякі дослідники також відзначають, що погіршення структури активів страхових компаній і зниження ефективності їх діяльності може створювати негативні імпульси для функціонування банківського сектору та фінансової системи країни в цілому.

В Україні страховий ринок за обсягом активів страхових компаній є значно меншим за банківський сектор, а тому виникнення кризових процесів на страховому ринку не становитиме суттєвої загрози для функціонування банківського сектору. Додатковим фактором на підтвердження цього є низький рівень інтегрованості та взаємозалежності банків і страхових компаній в Україні.

Шеметов С. С.
Науковий керівник: Шпомер Т.О.
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ВПЛИВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

В умовах сучасних трансформаційних процесів та активного розвитку безготівкової економіки провідне місце належить платіжним системам. Виступаючи основоположним елементом економічних операцій, вони покликані задовольняти зростаючі потреби суб'єктів господарювання. Динамічний розвиток світової економіки пред'являє високі вимоги щодо доступності, безпеки, швидкості, зручності вартості розрахунків та переказу коштів між контрагентами. Нездатність традиційних паперових грошей повною мірою задовольнити потреби споживачів, посилює роль платіжних систем в економіці країни.

Платіжна система – це сукупність відносин, що виникають між економічними суб'єктами в процесі створення, обміну, розподілу та перерозподілу платіжних інструментів з метою здійснення розрахунків,

переказу коштів та врегулювання боргових зобов'язань між учасниками економічного обігу .

В економіці країни платіжні системи виконують ряд важливих функцій:

1. Забезпечення безперервності грошового обороту та безперебійності здійснення платежів. Платіжні системи сприяють здійсненню різноманітних фінансових операцій (переказ коштів, оплата рахунків, купівля товарів та послуг) між суб'єктами економічних відносин своєчасно та повному обсязі; дозволяють забезпечувати банківську ліквідність на належному рівні протягом дня; гарантують швидкий та остаточний розрахунок в день валютування .

2. Координація учасників платіжної системи, контроль і нагляд за порядком проведення платежів. Ця функція вимагає від учасників платіжних відносин діяти в рамках встановлених правил проведення розрахункових операцій та виконанні принципів здійснення грошових розрахунків; допомагає захистити користувачів від численних ризиків;сприяє забезпеченню надійності фінансових операцій та запобіганню легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом і ухилення від сплати податків.

3. Глобалізаційна функція проявляється у здатності платіжних систем забезпечувати здійснення міжнародних фінансових операцій. У цьому контексті платіжні системи відіграють важливу роль у прискоренні темпів зростання світової торгівлі, збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій та розширення міжнародного співробітництва.

4. Гарантійна функція платіжних систем полягає в забезпеченні безпеки та надійності фінансових транзакцій для всіх учасників платіжного процесу, захисту їх прав та боротьби з фінасовою злочинністю, що сприяє стабільності та покращенню загального клімату для економічного розвитку.

Насамперед, функціонування платіжних систем позитивно впливає на розвиток економіки країни, оскільки сприяє збільшенню надходжень у державний та місцеві бюджети за рахунок прозорішого оподаткування юридичних та фізичних осіб; зниженню витрат на касові операції, інкасацію,

транспортування та зберігання готівки; скороченню витрат на виробництво банкнот і монет та підтримку готівкового обігу тощо.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку платіжні системи виступають фундаментальною основою національної економіки, центральною ланкою її фінансової системи. Тому, раціональна та мудра організація платіжної системи здатна покращувати результати діяльності фінансової сфери, вдосконалювати грошово-кредитні відносини та забезпечувати міждержавні валютні розрахунки. Надійність та ефективність платіжних систем є запорукою стабільного функціонування економіки країни.

Шендер Т.Ю.
Науковий керівник: Єремєєва Н.В.
Інститут економіко-правових досліджень
ім. В.К.Мамутова Національної академії наук України

АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

За два роки повномасштабної війни економіка України вже зазнала суттєвого негативного впливу, зокрема, істотно погіршилась робота енергетичної галузі. Об'єкти енергетичної інфраструктури мають особливе економічне, геополітичне та гуманітарне значення, тому саме вони найчастіше зазнають прицільних ракетних ударів ворога.

Повоєнне відновлення зруйнованих об'єктів енергетичної інфраструктури та економічний розвиток альтернативної енергетики у контексті глобалізаційних трансформацій є актуальним питанням, яке потребує адекватного правового супроводу.

«Із травня 2022 року Європейська Комісія ініціювала створення Платформи відбудови України – для того, щоб координувати роботу фінансових установ і донорських організацій, а також створити новий механізм Відбудувати Україну (RebuildUkraine). Це було схвально прийнято як значний крок уперед у фінансуванні роботи з відновлення та зближення економіки України з економікою ЄС». Так, у Плані Rebuild Ukraine наголошується на

адаптації досвіду ЄС до безпрецедентних викликів відбудови України у рамках механізму відновлення та стійкості, при цьому значний акцент буде зроблено зокрема на приведенні у відповідність до кліматичних, екологічних політик і стандартів ЄС.

У червні 2022 року Європейська рада офіційно надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Одним з напрямків сучасного розвитку європейських країн є збереження світової екосистеми, який досягається шляхом глобалізації сфери сучасної зеленої енергетики. Виконавчий віце-президент Європейської комісії з питань Європейського зеленого курсу Франс Тіммерманс зауважив, що «Україна має все необхідне, аби стати лідером у сфері сучасної зеленої енергетики, зокрема, величезний потенціал розвитку сонячної, вітрової, водневої енергетики і біометану».

Таким чином, розвиток альтернативної енергетики є невід'ємною частиною Європейської інтеграції України. Глобальні зміни в енергетичному секторі вимагають адаптації країни до нових технологій, економічних моделей та екологічних вимог. Враховуючи це, розвиток альтернативної енергетики в Україні є ключовим фактором для підвищення енергетичної ефективності, зменшення залежності від імпорتنих ресурсів та підвищення енергетичної безпеки країни.

Передові технології у сфері альтернативної енергетики України є пріоритетним державним напрямком, у зв'язку з чим Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 283 від 30 березня 2023 року «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1056», яка станом на сьогодні є чинною. У додатку до цієї постанови визначено середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2023 рік, а саме: освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії: системи генерації і транспортування електричної та теплової енергії; паливні бази, системи транспортування та використання; технології розроблення та використання

нових видів палива, відновлюваних і альтернативних джерел енергії та видів палива; енергоефективність і енергозбереження, ринки енергоресурсів; екологічно збалансована енергетична безпека».

Таким чином, не дивлячись на складні умови сьогодення, численні ворожі обстріли, альтернативна енергетика України змогла втримати свої позиції, що сприятиме залученню іноземних інвестицій у зазначену сферу.

З огляду на наведене, можна дійти висновку, що енергосистема нашої країни знаходиться у виснаженому стані через постійні ракетні обстріли. Проте, Україна має потужний потенціал для розвитку галузі альтернативної енергетики, який є одним з пріоритетних напрямків інноваційної діяльності загальнодержавного рівня.

За допомогою механізму відбудови Rebuild Ukraine енергосистема України отримає доступ до європейській передових технологій у сфері альтернативної енергетики. Нам слід активно впроваджувати нові технології, сприяти дослідженням та розвитку в даній галузі, а також стимулювати інноваційні підприємства. Впровадження податкових пільг та гарантій національного регулювання є засобами стимулювати розвиток цього сектору. Україна може використовувати ці можливості для розширення альтернативного енергетичного сектору та забезпечення економічного розвитку при одночасному зменшенні впливу на навколишнє середовище.

Шипош М.О.
Науковий керівник: Яцина В.В.
НТУ «ХП»

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Тема соціальної відповідальності бізнесу набуває особливого значення під час війни в Україні, яка є найбільшою гуманітарною кризою в Європі з часів Другої світової війни. Наслідками військової агресії стали масове переміщення людей, руйнування інфраструктури та економічний спад. У таких умовах соціальна відповідальність бізнесу стає особливо актуальною та

головною складовою гуманітарної допомоги населенню і є частиною допомоги у відновленні України.

Насамперед, для загального розуміння теми дослідження, важливо надати визначення поняття «соціальна відповідальність бізнесу». Соціальна відповідальність – це бажання компанії підтримувати соціальні проблеми як окремого напрямку в межах однієї країни, так і на світовому тлі. Соціальна відповідальність – це механізм допомоги суспільству та одночасно розвитку бізнесу. Кращі світові компанії використовують дану концепцію для того, щоб балансувати між прямим заробітком і розв’язанням соціальних проблем.

Більшість компаній з початком військових дій вимушені були переглянути свою стратегію корпоративної соціальної відповідальності (далі КСВ) та адаптувати її до нових умов.

За результатами дослідження Gradus Research Company «Настрої українського бізнесу», яке проводилось для Київського Міжнародного Економічного Форуму 2022-го року, пріоритетним для вітчизняних компаній у 2022 році стало збереження оплати праці співробітників на максимальному рівні та збереження команди у повному обсязі (50% та 49% опитуваних відповідно) і лише наступним показником є збереження ринків збуту (46%), що свідчить про намір компаній, у такий складний період, в першу чергу забезпечити добробут для працівників.

Не менш важливим компонентом КСВ, що наразі активно розвивається, є корпоративне волонтерство, що у загальному розумінні і уособлює поняття КСВ для пересічного споживача. Його сутність полягає у залученні до волонтерської чи благодійної діяльності усіх працівників компанії чи організації в межах конкретного соціального проекту.

Наразі існує дуже багато українських компаній, які активно допомагають населенню та армії. Наприклад, корпорація АТБ витратила на підтримку ЗСУ та постраждалих від війни мирних мешканців понад 200 млн грн. «Нова пошта» надала різнопланової допомоги ЗСУ на понад 100 млн. грн. Крім того, ця компанія оснащує медичні заклади тренажерами для реабілітації військових з

ушкодженими чи втраченими кінцівками. Також, перевізник власним коштом релокує підприємства в межах програми «Дія.Бізнес». В межах співпраці «Нова пошта» перевезла вже 25 компаній до безпечніших регіонів, а заявки подало понад 60 підприємств.

Отже, дослідження соціальної відповідальності бізнесу під час війни в Україні підкреслює важливість активної участі підприємств у розв'язанні соціальних та гуманітарних питань у важкі для країн часи. В умовах гуманітарної кризи та гострої потреби у громадській підтримці, бізнес може виступити як важливий соціальний актор, сприяючи поліпшенню якості життя людей та підтримці загального благополуччя. Крім того, розвиток соціальної відповідальності бізнесу може допомогти не лише вирішити конкретні соціальні проблеми, але й підвищити рівень довіри громадськості та інвесторів до бізнесу.

Шипош М.О.
Науковий керівник: Яцина В.В.
НТУ «ХП»

ЛОГІСТИЧНА ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ

В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, економічні процеси нерідко піддаються впливу різноманітних факторів, що спричиняють нестабільність та зміни у фінансовій системі. Однією із таких явищ, які актуальні буквально завжди, є інфляція. Однак, особливої актуальності та значущості з початком повномасштабної війни набула тематика, яка пов'язана саме з логістичною інфляцією, адже події, які відбуваються зараз на території України призвели до порушення логістичних ланцюгів (наприклад, практично неможливо транспортувати товари морем), цим самим спричинили збільшення цін на транспортування товарів та їх доставку.

Як відомо, існують різні види інфляції, однак логістична інфляція являється одним із видів інфляції витрат, адже між ними простежується певний взаємозв'язок. Інфляція витрат являє собою зміну цін через збільшення ціни на фактори виробництва. Тобто, даний різновид інфляції виникає за рахунок таких

чинників як: зростання цін на паливо та енергію, зростання вартості праці, порушення логістичних ланцюгів. Зрослі ціни вимагають нового збільшення витрат при купівлі необхідних виробничих ресурсів, що знову «штовхає» ціни вгору там, де ці ресурси застосовуються.

Так, у 2022 році відбувалося зростання цін на товари та послуги переважно за рахунок зростання цін на енергоносії (у 2022 році ціни зросли на 27%, порівняно з 2021). Крім того, за даними сайту Міністерства фінансів України, у 2022 році значно збільшилися і ціни на пальне (див. табл. 1), цим самим збільшуючи інфляцію витрат.

У випадку логістичної інфляції основними факторами виробництва, які зростають у ціні, є паливо, енергія та транспортні послуги.

Таблиця 1 - Ціни на пальне (порівняння 2021 та 2022 року).

Товари-представники	Одиниця вимірювання	Грудень 2021	Грудень 2022	Зміна, %
Бензин А-92	л	29,6	50,0	68,6
Бензин А-95	л	30,5	51,3	68,5
Дизельне пальне	л	29,6	55,0	85,7
Газ скраплений	л	19,1	29,1	52,3

Ці фактори виробництва є необхідними для перевезення товарів і послуг від виробника до споживача. Зростання їх цін призводить до зростання витрат логістичних компаній, які, у свою чергу, підвищують ціни на свої послуги. Це, в свою чергу, призводить до зростання цін на товари і послуги, які споживають кінцеві споживачі.

Логістика – це кровоносна система економіки, яку докорінно змінила збройна агресія російської федерації. Росія, заблокувавши українські порти, завдала потужного удару по економіці України. До повномасштабного вторгнення значну частину імпорту та близько 70% експорту здійснювали саме морським сполученням (орієнтовно на \$47 млрд), а для сільськогосподарської продукції цей показник становив майже 90%. Крім того, у 2022 році

скоротилися на 65,3% вантажні перевезення залізницею. Фактично перервалися транзитні перевезення міжнародними коридорами сполученням Азія – Європа. Перевезення повітряним транспортом на даний момент є повністю заблокованими та для відновлення пошкоджених аеропортів та аеронавігаційного обладнання знадобиться близько 200 млрд грн.

Значним кроком у 2022 році стало підписання «зернової угоди» між Україною, росією, Туреччиною та ООН. Ця угода дала змогу частково відновити транспортування сільськогосподарської продукції морським шляхом. За час поки працював «коридор» морський транспорт став одним із найбільших перевізників продукції. Однак, влітку 2023 року росія відмовилася продовжувати угоду, тим самим значно погіршила ситуацію з логістикою в Україні. Крім того, за даними Fores.ua українські аграрії втратили близько 1 млрд доларів через саботаж «коридору» .

Тож, логістична інфляція є явищем, яке негативно впливає на загальний рівень інфляції, а також є фактором зниження рівня конкурентоспроможності підприємств. В Україні це явище було викликане повномасштабною війною і потягнуло за собою великі збитки для економіки країни. Для вирішення проблем з логістичною інфляцією уряду слід вжити заходів по відновленню логістичних ланцюгів та зменшенню залежності від імпортного палива та енергії.

Шпак Н.М.
Науковий керівник: Добровольська С.В.
КЛ «Маріупольський ліцей міста Києва»

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ З УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

На даному етапі формування ринку фінансових послуг в Україні, сфера діяльності з управління активами інституційних інвесторів розвинена досить слабо. В європейських країнах компанії з управління виконують важливі функції, які відображаються по-перше через перерозподіл інвестиційних

потоків для розвитку реального сектору економіки через інституційні інвестори, по-друге акумуляції та трансформації коштів громадян у довгострокові інвестиційні ресурси завдяки управління активів недержавних пенсійних фондів, по-третє підвищенні стійкості страхових компаній. Однак, в Україні через недосконалу нормативно-правову базу, несприятливий інвестиційний клімат та нерозгалужену інфраструктуру фондового ринку та ринку фінансових посередників, діяльність з управління активами вітчизняних інституційних інвесторів виконують ці функції не в повному обсязі.

Важливим напрямком, що вартує уваги є посилення ролі компаній з управління активами в управлінні активами недержавних пенсійних фондів. В країнах, де розвинутий другий рівень пенсійної системи, активи НПФ дорівнюють 70% ВВП та більше, але в Україні це значення не становить навіть 1% ВВП. Розробка стратегії професійного управління активами НПФ для компаній з управління активами передбачає в першу чергу вирішення таких завдань: покращення управління активами з метою підвищення ефективності реального сектору економіки за допомогою активів НПФ; врахування соціальних пріоритетів держави; забезпечення економічної безпеки країни; захист прав та законних інтересів громадян у забезпеченні справедливого розміру пенсійних виплат. Відповідно, даний напрям важливий в контексті розбудови пенсійної системи третього рівня.

Проте, головною проблемою що перешкоджає розвитку сфери діяльності з управління активами інституційних інвесторів є слабо розвинений фондовий ринок України. Передусім, слабка розвиненість фондового ринку обмежує можливості інституційних інвесторів в ефективному управлінні активами. Низька ліквідність та обмежений вибір фінансових інструментів роблять процес портфельного управління складним та ризикованим. Другим важливим аспектом є відсутність розвиненої інфраструктури на фондовому ринку.

Можна зробити висновок, що основними напрямками дослідження має стати: забезпечення розвитку діяльності з управління активами інституційних інвесторів в Україні щодо сприяння збільшенню ролі інвестування в технології

та інновації серед венчурних інвестиційних фондів, поширення практики передачі страхових активів на довірче управління компаній з управління активами, для диверсифікації та збереження страхових резервів. Розробка інфраструктури для оптимізації недержавних пенсійних фондів та компаній з управління активами, що є необхідними передумовами інтеграції ринку фінансових послуг України в світову фінансову систему.

Щербина Д.В.
Науковий керівник: Кисельов А.О.
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Кримінальний аналіз – це дії, спрямовані на ідентифікацію і точне визначення взаємозв'язків між відомостями, які стосуються подій злочинного характеру, осіб, пов'язаних із ними, та даними, що походять із різних джерел, і їх використання правоохоронними органами і судами.

Кримінальний аналіз є одним з ключових інструментів, яким сьогодні користуються правоохоронні органи по всьому світу для боротьби з організованою злочинністю. Цей метод дозволяє збирати, аналізувати та інтерпретувати різноманітні дані, що дозволяє органам виконавчої влади приймати обґрунтовані рішення в сфері боротьби зі злочинністю та нелегальними діями.

Системне дослідження кримінального аналізу як ефективного методу боротьби зі злочинністю в Україні майже не проводилося, однак мають місце окремі публікації, в яких висвітлені окремі аспекти використання кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів Державної прикордонної служби України, а саме: О. В. Власюка, О. І. Дем'янчука, Ю.Ю. М. Ковбаси, Д. В. Козлова, А. В. Махнюка, М. І. Сідора, А. С. Треуса.

За останні кілька років сучасний кримінальний аналіз пройшов значний шлях розвитку, зокрема, завдяки використанню передових технологій та високотехнологічних інструментів. Саме завдяки поєднанню спеціалізованого

програмного забезпечення та штучного інтелекту вдалося створити потужну систему, яка забезпечує швидку та ефективну обробку великих обсягів інформації.

Україна не є винятком і також успішно використовує кримінальний аналіз для боротьби з організованою злочинністю. Зокрема, в 2022-2023 роках було спостережено зростання кількості злочинів, пов'язаних зі зловживанням наркотиками, торгівлею людьми та кіберзлочинністю.

Щоб ефективно протидіяти цим негативним явищам, правоохоронні органи використовують даний аналітичний підхід.

Розрізняють два основних види кримінального аналізу, які використовують спеціалісти для вирішення питання щодо протидії організованій злочинності на території України – оперативний і стратегічний.

Слід зазначити, що зміст стратегічного та оперативного кримінального аналізу відрізняється за цілями, терміном дії та масштабами протидії організованій злочинності. Якщо оперативний кримінальний аналіз визначає рекомендації для проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів, може встановити психологічні особливості злочинця, структуру і роль конкретного ОЗУ, то стратегічний кримінальний аналіз визначає суть, обсяг, динаміку та подальший розвиток ОЗУ на окремій території за конкретний проміжок часу (або в цілому в країні), встановлює загальні риси особи, яка вчинює один і той самий вид злочину, визначає тактику та методи ведення оперативно-розшукової справи. досудового розслідування з точки зору їх удосконалення.

Спеціалісти з кримінального аналізу систематично збирають інформацію про злочини, проводять її обробку та дослідження з метою виявлення шаблонів і тенденцій, що відображають структуру і динаміку злочинності в регіоні. Вони вивчають дані щодо місця та часу вчинення злочинів, об'єктів, які потрапляють під атаку, способів вчинення правопорушень та інших факторів. Збирання та аналіз інформації дозволяє виробляти рекомендації щодо вдосконалення правоохоронної діяльності та розробляти ефективні стратегії по боротьбі з організованою злочинністю.

СЕКЦІЯ 6

СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ

Голова секції: проф. Терещенко Д.А.

Секретар секції: ст. викл. Козлова О. А.

Ващенко К.В.
Науковий керівник: Шанідзе Н.О.
НТУ «ХП»

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постійний розвиток людини – важлива складова її життя. Вивчити щось та користуватися тільки цим все своє життя – неможливо, необхідно постійно підвищувати кваліфікацію, поповнювати свої знання та вміння. Все це потрібно для того, щоб, наприклад, бути затребуваним працівником, саме тому існує неперервна освіта. В кожній країні формування неперервної освіти відбувається через певну освітню політику, яка відображена в освітньому законодавстві, змінах організації освіти та відповідних фінансових видатках.

Неперервна освіта в Сполучених Штатах Америки визначається як напрямок модернізації всіх освітніх рівнів. Однією з головних тенденцій розвитку – є розвиток навичок критичного мислення, яке формується впродовж навчання у школі й університеті, а потім може активно використовуватися впродовж всього життя як в професійній сфері життя, так і в суспільній. Наступна тенденція характеризується розвитком когнітивної особистості, адже США потребує високоосвічених професіоналів, які вміють мислити та будуть сприяти розвитку країни.

Китай розглядає неперервну освіту як чинник подальшого успішного економічного розвитку та прогресу країни. Основною тенденцією розвитку неперервної освіти є комбінування формального типу освіти. Воно включає в

себе всі види здобуття знань у рамках національної системи освіти та набуття всіх інших знань протягом життя людини.

Тенденція розвитку неперервної освіти в Японії передбачає впровадження реформи освіти. Згідно змісту реформи, неперервна освіта стане обов'язковою, а для цього необхідно вдосконалення навчальної орієнтації.

Посилюється лібералізація освіти, а отже неперервна освіта розглядається як інструмент соціальної та культурної злагоди, економічного зростання.

Важливими кроками реалізації концепції неперервної освіти у Франції можна вважати правові акти, прийняті у законодавство, які передбачають поєднання неформальної та формальної освіти. Також запроваджені системи реєстрації компетентностей, мета яких полягає у сприянні роботодавцям і працівникам в оцінюванні професійних компетентностей, а ще допомагає професійно зростати особистості.

Отже, неперервна освіта – це процес навчання і виховання протягом всього життя, який має неперервний зв'язок із політичним, економічним та суспільним життям будь - якої країни. Такий процес необхідний для будування розвинених суспільств світу. Напрямки подальшого дослідження проблеми. Вдосконалення неперервної вищої освіти в Україні потребує врахування загальних світових тенденцій такої освіти. Це дасть змогу організовувати зміни та реформи в навчальному процесі на певних прикладах країн світу.

Гаряга С.М.
Науковий керівник: Терещенко Д.А.
НТУ «ХП»

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Управління людським капіталом в світлі розвитку когнітивних, соціогуманітарних і освітніх технологій, нанобіотехнологій, систем штучного інтелекту і квантових технологій, глобальних інформаційних мереж і цифрових технологій вимагає пошуку інноваційних ідей та імплементації наукових здобутків у практику суспільних відносин. Це завдання безпосередньо

пов'язано з державним управлінням, з використанням системного підходу до побудови сталого розвитку держави та розробкою механізмів антикризового управління на рівні регіонів та держави.

Основними вимогами до забезпечення ефективного державного регулювання розвитку людського капіталу в умовах становлення економіки знань, є: трансформація суспільства, освітньої системи, головним завданням яких стає якість наданих освітніх послуг й формування креативної компетентної особистості; забезпечення якості життя людини як основи для виникнення внутрішніх стимулів до продуктивної і творчої діяльності; управління людським капіталом на державному рівні соціально-економічного регулювання; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки за рахунок покращення показників людського розвитку; дослідження й оцінка сильних і слабких сторін держави в результаті міжнародного порівняльного оцінювання (аналіз складових індексу людського розвитку); утримання молодих перспективних фахівців від еміграції та задоволення запитів суспільства і економіки на майбутніх працівників.

Отже, державне управління розвитком людського капіталу сьогодні - це насамперед створення передумов для цього розвитку, тобто формування інституційного середовища забезпечення ефективного людського розвитку на всіх рівнях; вирішення проблеми забезпечення якісної освіти, розвиток принципів соціальної відповідальності та ін.

Дацко А.І
Науковий керівник: Чорна А. Г.
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ВЧЕННЯ ПРО ЖЕРТВУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

В сучасному світі, де кримінальні правопорушення стають все більшою загрозою для суспільства, важливо не тільки вивчати і розуміти мотивації злочинців, але також звертати увагу на ту третю сторону кримінального рівноваги - жертву. Кримінологічне вчення про жертву кримінального

правопорушення є однією з найважливіших і науково цікавих галузей кримінології.

Жертва кримінального правопорушення - це той суб'єкт кримінального процесу, який найчастіше опускається в тінь під впливом уваги, спрямованої на злочинця. Проте роль жертви в кримінальному процесі надзвичайно важлива. Вона стикається з негативними наслідками кримінального правопорушення, і її психологічний, фізичний і соціальний стан може бути серйозно пошкоджений. Таким чином, вивчення жертви дозволяє нам краще розуміти динаміку злочинності та вдосконалювати систему кримінальної юстиції.

У цьому контексті, кримінологічне вчення про жертву кримінального правопорушення вивчає різні аспекти: від психологічних реакцій жертви на кримінальний акт і її потреби у підтримці до впливу таких чинників, як гендерна приналежність, вік, соціальний статус і культурні особливості на її позицію у кримінальному процесі. Також важливим є дослідження реакції суспільства і правоохоронних органів на жертву, а також вплив жертви на подальшу долю злочинця.

Кримінологічне вчення про жертву кримінального правопорушення створює можливість розробляти більш гуманні та ефективні стратегії боротьби з кримінальністю та надавати підтримку тим, хто став жертвою злочину. Ця тема є дуже актуальною в сучасному суспільстві, і вона вимагає подальшого наукового дослідження та удосконалення законодавства для захисту прав і інтересів жертв кримінального правопорушення.

Підсумовуючи особливості притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх осіб, визнаних винними у скоєнні суспільно небезпечних дій, які передбачені Кримінальним кодексом України, висвітлили, що до них можуть застосовуватися інші покарання, такі як штраф, виконання громадських або виправних робіт, арешт або оформлення волі. Крім цих неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові санкції у вигляді штрафу та обмеження права на зайняття певної посади або виконання певної діяльності.

Важливо зауважити, що зміна особливостей притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності передбачена чинним кримінальним законодавством, і певного віку, з якого ця відповідальність може настати, слід звернутися до положення статті 22 Кримінального кодексу України.

Слід відзначити, що суддя може нести на собі дисциплінарну чи кримінальну відповідальність за дисциплінарні порушення та злочини (наприклад, незаконне отримання вигоди). Додатково, важливо зазначити, що ініціатором підозри у вчиненні кримінального правопорушення судді може бути лише Генеральний прокурор України або його заступник. За таких обставин суддя може бути тимчасово відсторонений від виконання своїх обов'язків протягом не більше двох місяців у випадках, коли маємо підстави для притягнення до кримінальної відповідальності. Окреме рішення про це тимчасове відсторонення судді від виконання судових зобов'язань втратити Вищу раду правосуддя.

Основним моментом щодо кримінальної відповідальності лікарів є те, що вони можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення кримінальних правопорушень, пов'язаних з медичною практикою та спрямованих на завдання шкоди життю та здоров'ю осіб. Більшість справ, у яких фігурантами виступають лікарі, можуть бути кваліфіковані як суспільно-небезпечні, і ця класифікація обґрунтовується на положеннях статті 140 Кримінального кодексу України. Ця стаття стосується відповіді, коли медичний або фармацевтичний працівник не виконує свої професійні обов'язки належним чином або діє небажано чи несумлінно, що призводить до серйозних наслідків для пацієнта.

Кримінологічне вчення про жертву кримінального правопорушення відкриває нам глибший погляд на кримінальну сферу суспільства. Вивчення жертви в контексті кримінології наголошує на важливості розуміння не лише мотивів злочинців, але й впливу злочину на саму жертву. Жертва, яка часто опускається в тінь під впливом уваги, спрямованої на злочинця, грає важливу роль у кримінальному процесі. Вивчення психологічних, фізичних та

соціальних наслідків кримінальних дій суспільству краще розуміти динаміку злочинності та удосконалення системи кримінальної юстиції.

У той час як кримінологія досліджує суб'єктну сторону злочину, кримінологічне вчення про жертву звертає увагу на того, хто стає жертвою і як це діє на неї особисто. Розглядаючи особливості притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх та лікарів, ми бачимо, що законодавство визнає важливість різних підходів до цих категорій осіб, враховуючи контекст і можливість слідки їхніх дій.

Таким чином, усвідомлення ролі жертв у кримінальному процесі дозволить створити більш гуманні та ефективні стратегії боротьби зі злочинністю та надати підтримку тим, хто став жертвою злочину. Окремий аналіз особливостей притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх та лікарів показує, що законодавство враховує контекст і дозволяє наслідки їхніх дій, демонструючи важливість справедливого та обґрунтованого підходу до винуватців і жертв кримінальних подій.

Заприкут О.І.
Науковий керівник: Шанідзе Н. О.
НТУ «ХП»

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ОСОБИСТОСТІ

Особливості сьогодення визначаються стрімким технічним та технологічним розвитком, швидкими змінами у соціально-економічній сфері. Головними складовими цього розвитку поступово стають інтелектуальні активи, які з кожним роком стають все більш цінним ресурсом. Соціологічний аналіз питань, пов'язаних із капіталізацією інтелектуальних активів виявився недостатнім саме в питанні впливу якості освіти на формування інтелектуальних активів особистості, які відповідають вимогам сучасного ринку праці та суспільним потребам та можуть бути капіталізовані в майбутньому як актив. Саме це визначає актуальність нашого дослідження. Актуальним є аналіз конкретних проблем та недоліків вітчизняної системи

освіти, оцінка їх впливу на формування людського капіталу як складової частини інтелектуального капіталу. Освітня діяльність спрямована на надання знань, навичок та компетенцій, які формують основу інтелектуального потенціалу особистості і, відповідно, суспільства. Якість освіти визначається комплексом показників, що відбивають ефективність цього процесу та готовність випускників до викликів сучасності.

Підвищення якості вищої освіти є одним із головних завдань інтеграції системи вищої освіти України до загальноєвропейської освітньої структури. Загальне завдання забезпечення належної якості освітньої діяльності вимагає від держави оптимізації та вдосконалення сучасних механізмів запровадження належних адміністративних процедур у сфері вищої освіти. Проблематика забезпечення якості вищої освіти не є принципово новим напрямом в організації наукових пошуків, а отже її проблемні питання набули достатнього рівня свого наукового опрацювання. Слід звернути увагу на той факт, що проблематика якості вищої освіти одночасно позиціонується у межах декількох галузей науки, а отже має багатовекторну та достатньо розгалужену структуру дослідження.

Інтелектуальний капітал є відносно новим поняттям для соціологічної науки, тому в літературі немає ще певної визначеності та узгодженості у розумінні даної категорії. Прихильники економічного підходу здебільшого ототожнюють його з людським капіталом, людськими ресурсами, інтелектуальною власністю тощо, але це дещо спрощує дану категорію.

Таким чином, більшість думок зарубіжних та вітчизняних вчених щодо визначення інтелектуального капіталу, можна поділити на дві основні групи:

- 1) інтелектуальний капітал ототожнюється тільки з людським фактором;
- 2) інтелектуальний капітал – це розширена система, процеси і структура якої представлені пошуком оптимальної інтелектуальної ефективності і відносин між колегами.

Ще одна категорія, яка заслуговує на увагу в дослідженні запропонованих в даній роботі проблем – інтелектуальні активи. Невизначеність цього поняття

також породжує певні дискусії, оскільки економісти здебільшого розуміють під цим поняттям все, що пов'язано із інтелектуальною власністю або відносять до них все, що стосується нематеріальних активів. Таке визначення викликає питання, адже приводить до складності управління ними та використання цього поняття у науковій та практичній діяльності. Розповсюджена думка, що інтелектуальні активи (нематеріальні активи) разом із людським капіталом забезпечують формування інтелектуального капіталу в процесі господарської діяльності. Різноманіття визначень поняття «інтелектуальні активи» пов'язано з тим, що його здебільшого пров'язують до бухгалтерського обліку (як різновид активів) та розглядають з точки зору можливостей його обчислення. Але з точки зору соціологічних досліджень ми повинні визначити, що інтелектуальні активи – це результати розумової діяльності людини (ноу-хау, торговельні секрети, товарні знаки, виробнича таємниця, патенти, різні авторські права); матеріально втілені ідеї, які за умов достовірної оцінки та належного законодавчого захисту прав на їх використання приносять власникам економічні вигоди; результати інтелектуальної, творчої праці людини, що визнані суспільством, та є монополією тимчасового характеру тощо.

Таким чином, можна визначити, що інтелектуальні активи особистості виступають складовою частиною інтелектуальних активів держави та нації. Інтелектуальні активи формуються в тому числі та здебільшого в процесі вищої освіти, саме тому від якості освіти залежить можливість капіталізації інтелектуальних активів як для особистості, так і для держави.

Зуй В. А.
Науковий керівник: Козлова О.А.
НТУ «ХП»

ГУМОР ТА РЕКЛАМА

Щодня люди стикаються з великою кількістю реклами. На ринку існують тисячі товарів і послуг, які активно рекламуються на різних носіях і майданчиках, і було б цікаво з'ясувати, чому споживачі позитивно реагують

на одну рекламу, а на іншу - ні. Одним із засобів збільшення привабливості реклами та підвищення її комунікаційної ефективності є використання гумору у рекламі. Мета нашого дослідження полягає у тому, щоб розглянути, як використовуються різні типи гумору в рекламі і які переваги це приносить.

Слід зазначити, що основні функції реклами – інформувати, переконувати, нагадувати. Але, виконуючи ці функції, реклама може бути серйозною або несерйозною. Якщо серйозні виступи можуть привернути увагу споживачів, то несерйозні виступи можуть привернути їх почуття. Основна мета жартівливої реклами – створити гарний настрій і «приклеїти» його до товару чи послуги, що рекламується. Більшість рекламних повідомлень можна віднести до реклами «розважального» типу. Це пов'язано з тим, що во-перше, одним із головних завдань будь-якої реклами є привернення уваги через її короткий характер, який просто не може передати повного повідомлення. По-друге, реклама вважається невід'ємною частиною засобів масової інформації і однією з основних її функцій є розвага.

До основних видів гумору, що використовуються у рекламі можна віднести наступні:

- перебільшення – використання надмірного або гіперболічного зображення ситуації чи продукту для створення комічного ефекту;
- іронія – подання ситуації або ідеї у прямому протиріччі з її звичайним або очікуваним зображенням;
- сарказм – гумор, який має гострий або критичний відтінок, часто використовуючи іронію для висміювання чогось або когось;
- пародія – комічне відтворення чого-небудь відомого, такого як пісні, фільми, рекламні ролики тощо, з метою висміювання;
- словесний гумор – гра слів, каламбури, діалоги, що базуються на амбівалентності, двозначності або смішних обертах мови;
- ситуаційний гумор – створення комічної ситуації або контексту, де персонажі або продукт знаходяться в неочікуваних обставинах;

– самовисміювання – коли бренд або продукт висміює себе, щоб показати свою самоіронію та змусити споживачів не ставитись до себе надто серйозно;

– абсурд – презентування дивних, нелогічних або незвичайних ситуацій, які можуть викликати сміх через їх несподіваність;

– комічні персонажі – використання смішних персонажів, які можуть бути карикатурними або незвичайними, для представлення продукту чи послуги;

– фізичний гумор (слепстик) – використання фізичних дій, таких як падіння, удари, невдачі для виклику сміху.

Гумор може подолати відстань між людьми у спілкуванні і зменшити опір комунікації. У тих випадках, коли споживачі вже мають негативні переконання і несприйняття певного типу продукту, вони можуть не сприймати інформацію про нього. Подібно до людей, гумористична реклама звертається до них, змушуючи їх сміятися. Сміх може відволікти споживача від існуючих у нього суджень і думок. Деякі дослідження також показують, що гумор може підвищити симпатію до реклами та рекламованого товару.

Отже, використання гумору у рекламі характеризується наступним:

1. Гумор є найпоширенішим з усіх рекламних звернень; за деякими оцінками, він використовується у 80 відсотках усіх рекламних оголошень.

2. Гумор привертає увагу і підвищує симпатію до рекламованого продукту.

3. Гумор не шкодить розумінню реклами, а в деяких випадках навіть допомагає її розумінню.

4. Гумор, який має відношення до продукту, є більш ефективним, ніж гумор, не пов'язаний з продуктом.

5. Ефект гумористичної реклами залежить від демографічних характеристик аудиторії.

Але, гумор не завжди підвищує переконливість реклами або довіру до джерела, і може навіть відволікати від когнітивної обробки основних переваг

бренду. Використання гумору є більш доречним для реклами товарів з низьким рівнем залучення (рутинна покупка), ніж товарів з високим рівнем залучення (дорогий товар).

Таким чином, гумор є потужним інструментом в рекламі, що використовується для привертання уваги, створення позитивних емоцій та збільшення впізнаваності бренду серед споживачів. З правильним підходом гумор може підсилити рекламне повідомлення, роблячи його більш запам'ятовуваним і переконливим.

Однак, важливо підкреслити, що успіх гумористичної реклами в значній мірі залежить від відповідності її контенту цільовій аудиторії та культурному контексту. Неправильно вибраний гумор може не тільки не донести потрібного повідомлення, але і відвернути або навіть образити споживача. Також слід враховувати, що гумор є лише одним з численних інструментів реклами. Для деяких продуктів або ситуацій він може бути не доречним, і в цьому випадку доцільніше використовувати інші стратегії.

Кісельова А.М., Яцько П.Д.
Науковий керівник: Козлова О.А.
НТУ «ХП»

СОЦІАЛЬНО-СІМЕЙНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК СТИМУЛ ВИБОРУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

Важливість соціально-сімейних взаємин у процесі вибору професії важко переоцінити. Сім'я здебільшого виступає в ролі першоступеневого соціального оточення для молодої людини, і вона впливає на формування її цінностей, інтересів і життєвої позиції. Якщо сімейна атмосфера сприяє підтримці, взаєморозумінню та пошані індивідуальних уподобань та прагнень молодої людини, вона має більше можливостей для самовизначення у професійній сфері.

Одним з мотивів у виборі професійного шляху є бажання задовольнити соціальні очікування родини та оточуючих. Наприклад, в деяких сім'ях може існувати традиція продовження професійних династій або очікування, що усі

члени сім'ї обирають однакову кар'єру. У таких випадках, випускник може переконати себе, що обрана його професія задовольнить бажання рідних, що стане підтримкою для всієї сім'ї.

З іншого боку, деякі молоді люди можуть відчувати «пресинг» сімейних очікувань коли йдеться про вибір професійного шляху. У таких випадках важливо, щоб сім'я була здатна надати підтримку і розуміння, незалежно від обраної професії. Сімейна підтримка може сприяти самовизначенню молодої людини, почуванню впевненості у своїх рішеннях та здатності піти по власному професійному шляху.

Крім того, молоді люди часто шукають в своїй родині рольові моделі або поради щодо вибору професії. Родинні діалоги, обговорення професійних можливостей та досвіду членів сім'ї можуть бути надзвичайно корисними в цьому процесі. Багатоголоса підтримка та обмін ідеями можуть допомогти молодій людині зрозуміти свої таланти, інтереси й поринути у світ професійної самореалізації.

Професійне самовизначення – складний та багатогранний процес, який залежить від численних зовнішніх і внутрішніх факторів. Відповідно до сценарної теорії професійного вибору, запропонованої американським психотерапевтом Е. Берном, процес вибору професії та поведінки в професії може пояснюватися сценаріями, що формуються батьками у ранньому дитинстві. Сімейні сценарії містять повторення та можуть охоплювати різні аспекти життя сім'ї, такі як подружні відносини, матеріальне становище, вікові події та професійна діяльність.

В сучасному українському суспільстві, завдяки батьківській підтримці, як моральній, так і матеріальній, молоді люди зазвичай мають можливість вступити до навчальних закладів.

Крім того, вибір майбутньої професії і сполучення з нею діяльності значно залежить від соціального статусу батьків. Якщо батьки займаються висококваліфікованою та інтелектуальною роботою, зазвичай вони прагнуть, щоб

їхні діти отримали вищу освіту. У сім'ях, де батьки займаються фізичною працею, такий підхід не є настільки жорстким.

Отже, професійне самовизначення є складним процесом, який залежить від багатьох факторів, зокрема від впливу батьків, друзів і вчителів, гендерно-рольових стереотипів, інтелектуальних здібностей та інтересів особистості. Дослідження свідчать про надважливу роль батьків та сімейного виховання в цьому процесі, а також про вплив соціального статусу батьків на вибір професії молодих людей!

Кремінь Д.А.
Науковий керівник: Григор'єва С.В.
НТУ «ХП»

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК РІЗНОВИД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Дистанційна освіта пройшла шлях від освіти у формі кореспонденції, використовуючи в першу чергу друковані матеріали, до всесвітнього руху використання новітніх комп'ютерних та медіа технологій. На початку 1980-х років цілями дистанційного навчання були грантові навчальні програми з видачою диплома; боротьба з неграмотністю в країнах, що розвиваються; забезпечення можливості підготовки кадрів для економічного зростання; збагачення навчальних програм у нетрадиційних навчальних закладах.

Отже, дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час. Положення про дистанційну освіту та Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні регулює права та обов'язки учасників навчального процесу.

Асинхронна дистанційна освіта (Asynchronous Distance Education) є альтернативною моделлю навчання, коли під час навчального процесу учень і вчитель не знаходяться в одній класній кімнаті та спілкування між ними не відбувається в один й той же час .

Відкрите навчання (Open Learning) – новий погляд на освіту, яка робить акцент на поточні конкретні потреби ринку праці. Надає доступ до освітніх

послуг, враховуючі місцеві вимоги та відмінності, а не пропонує лише встановлені та затверджені навчальним планом.

Дистанційна освіта (Distance Education) представляє собою загальний, всеосяжний термін, що використовується для визначення фізичної відстані між вчителями та учнями під час освітнього процесу. Застосування інформаційних технологій (та інфраструктури) під час навчальних заходів, які забезпечують зв'язок викладачів і студентів, що знаходяться у різних місцях. Під час навчального процесу студент і викладач фізично віддалені на будь-яку відстань.

Початок розвитку дистанційної освіти в Україні відбувся в 1998 році, коли був прийнятий Закон України «Про національну програму інформатизації». В даному нормативному акті визначені задачі з інформатизації освіти та напрямки їх реалізації. Інформатизація освіти – це комплекс взаємопов'язаних заходів, які спрямовані на забезпечення оперативного збору, систематизації, накопичення, зберігання, передачі інформації та оперативного обміну нею між учасниками системи освіти за допомогою сучасних інформаційних технологій і телекомунікаційних засобів з метою ефективнішого функціонування системи освіти.

Соціальні мережі є потужним комунікаційним інструментом, використання якого для дистанційної освіти. Незважаючи на те, що технологічна основа навчального процесу у вищій школі, у тому числі і сучасні інформаційні технології, швидко розвиваються, до цього часу не існує єдиної системи навчального інформаційно-програмного середовища. У зв'язку з цим, у більшості випадків комп'ютерне забезпечення дисциплін розробляється автономно з орієнтацією на конкретну дисципліну та конкретний навчальний заклад. Як правило, це сукупність програмного, текстового, методичного, тестового, аудіо та відео супроводу, що практично дублює інформацію з розділів підручників та попередніх методичних розробок.

Дистанційна освіта зручна тим, що дозволяє:

- навчатися у відповідності до свого темпу, особистісних особливостей та освітніх потреб;

- не обмежувати себе у виборі навчального закладу та освітніх можливостей, попри своє місцеперебування;
- використовувати під час процесу навчання сучасні технології, тобто, паралельно засвоювати навички, які згодом знадобляться під час роботи;
- самостійно планувати час та розклад занять, а також перелік предметів, що вивчаються;
- навчатися у найбільш приємній та сприяючій продуктивності обстановці, створюючи для себе сприятливу атмосферу.

Серед недоліків дистанційної освіти можна виділити наступні:

- відсутність особистісного спілкування між викладачем та студентом (відбувається менш ефективна, безособистісна передача знань). Також не вистачає спілкування з колегами-студентами для обміну досвідом;
- необхідність наявності у студента сильної особистісної мотивації, вміння навчатися самостійно, без постійної підтримки та підштовхування з боку викладача;
- відсутність можливості негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням виниклих питань з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах;
- студенти не завжди можуть забезпечити себе достатнім технічним обладнанням - мати комп'ютер та постійний вихід у Інтернет.

Логачова О.О.
Науковий керівник: Шанідзе Н. О.
НТУ «ХП»

ЩО ЗМУШУЄ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЬ СКОЇТИ САМОГУБСТВО АБО ЗБЕРЕГТИ ЖИТТЯ?

Життя – це безцінний подарунок, але у той самий час і складний урок. Кожен отримує у подарунок життя і кожен отримує своє велике випробування, яке має прорости для того щоб стати вільним всередині себе і своїм прикладом показати іншим, що можливо все, що усі обмеження знаходяться лише у нашій голові. Але нажаль далеко не всі у кінцевому рахунку проходять той тернистий

шлях, що підготувало їм життя і чи то з власної волі, чи то під тиском обставин закінчують урок не дочекавшись дзвінку і знаходять можливість повернути подарунок який не підлягає обміну і поверненню зважившись на суїцид.

Суїцид – це умисне спричинення власної смерті, часто вчинене з відчаю, причини якого безліч: нерозділене кохання, самотність, психічні розлади, стрес, інвалідність тощо...

І якщо про самогубство з причин психічних розладів, стресу, самотності та нерозділеного кохання говорять багато і відкрито, то про інвалідність всі мовчать часто, навіть не розглядаючи її як вагому причину, хоча саме через це їх чимало. Майже кожна людина з обмеженими можливостями замислювалася про самогубство, але хтось таки зберіг життя. Тож сьогодні за допомогою нашої роботи ми пропонуємо розібратись, що змушує людей з інвалідністю скоїти самогубство або зберегти життя?

Фактори, які підштовхують людей з обмеженими можливостями до самогубства:

Булінг у школі та суспільстві;

Страх самотності;

Страх стати «тягарем» для своїх близьких;

Жорстоке ставлення до людини у родині;

Відсутність підтримки;

Відсутність соціалізації;

Відсутність мети у житті;

Багато таких людей зізнаються, що переломним для них став саме період підліткового віку, коли вони свідомо почали звертати увагу на те, що відрізняє їх від інших людей.

Цитати : «Так, я думала про самогубство в підлітковому віці, коли почала помічати різницю між мною та іншими людьми. Важливо, що я була переконана в тому, що моє мислення не є якимось особливим, що дислексія та проблеми з концентрацією - це особливість всіх людей навколо. Але у людей навколо мене не було проблем з технікою читання, математикою, їм вистачало

45 хвилин уроку на написання контрольних і у мене закріпилася думка, що я просто гірше всіх інших. Що мене оточують люди, які за визначенням розумніші та в усьому кращі за мене. Масло в вогонь додавала ще й моя родина, тому що мене постійно порівнювали з іншими і я чула слова по типу: а от у моєї подруги онучка може прочитати біжучий рядок в новинах, а ти ні, тобі треба , працювати над собою більше. Цей етап минув коли я зрозуміла, що не гірша за інших, а у мене інакше працює мозок « (анонім).

«У 10 років, я зважився на спробу самогубства, я вирішив утопити себе у ванній. Голоси у моїй голові не замовкали я постійно чув: « ти безпорадний», «ти виродок», «ти негарний, ти ніколи нічого не досягнеш», але коли я закрив очі, побачив батьків, що плачуть на цвинтарі, я сказав собі, що більше ніколи не нарікатиму на свою долю і житиму на повну. Лише любов батьків урятувала мене» (Нік Вуйчич).

Таким чином, з цих цитат ми можемо побачити не лише ті фактори, що гублять таких людей, але і ті, що дозволяють триматись за життя. Наприклад: любов до батьків, прагнення надихати, соціалізація, психологічна підтримка, віра, підтримуюче оточення. Ці прості і одно час складні пункти допомагають рано чи пізно перетворити своє обмеження на власну силу. У іншому ж випадку такі люди замикаються у собі, зневірюються і вважаючи, що нічого змінити не можливо, приходять до описаного вище трагічного фіналу власної історії.

Ляшенко М. А.
Харківський національний
університет радіоелектроніки
Науковий керівник: Ляшенко Н.О.
НТУ «ХП»

ЕЙДЖИЗМ ЯК ДИСКРИМІНАЦІЙНА ПРАКТИКА

Соціальна нерівність, яка закріплюється формальними та неформальними нормами, допомагає розвитку суспільства або гальмує його. Сучасні демократії спираючись на нормативно-правові регулятори намагаються не дозволяти дискримінаційні практики, але деякі з них нажаль міцно вкоренилися в

суспільних стереотипах та реалізуються в нашій повсякденності. До них належить ейджізм – упереджене ставлення до дорослих людей, які належать до різних вікових груп, їх дискримінація на основі віку. Вік – це те, що людина не може змінити (так саме як расу, стать, походження). Ставлення до осіб різного віку формується в межах конкретної культури та пов'язано з типовим життєвим циклом її представників (тому людину 17 років в одній культурі «неповнолітня», а в іншій – «цілком доросла»). Воно ґрунтується на існуючих стереотипних уявленнях про соціально-важливі риси, притаманні людям різного віку, що заважає або допомагає реалізовувати їх власні права та потенціал. Типові вікові групи, що страждають від ейджізму це молодь та літні люди. Конкретні вікові межі цих груп також є умовними, в залежності від сфери життєдіяльності людини та культури суспільства (бути «вже старим» чи «дуже молодим» для чогось може одна і та ж сама особистість). Розглянемо основні чинники, що сприяють ейджізму, типові сфери його прояву, негативні наслідки та шляхи подолання.

До чинників ейджізму на макрорівні належать: правові обмеження дорослих людей за їх віком (відносно навчання, отримання посад); існуючі традиційні культурні стереотипи щодо здібностей, активності, раціональності, можливостей вчитися, основних завдань тощо; вплив ЗМІ та реклама, які тиражують образи людей різного віку та впливають на уявлення про стандарти їх життя; релігія що відтворює традиційні уявлення про вік та соціальні ролі що з ним пов'язані.

На мезорівні практики ейджізму відтворюються (або руйнуються) на рівні контактних груп: професійних спільнот (тут є великі відмінності – можна бути досвідченим розробником програмного забезпечення, керівником проєкту в 25 років або інтерном-хірургом); конкретних організацій в яких працює людина (на це може вплинути вік більшості колег); сімейних груп (життєві траєкторії близьких можуть розглядатися як зразки); дружні кола (стиль життя друзів, референтних груп). На мікрорівні людина ставиться до вікових обмежень, гнеться або корегує власну поведінку під «тиском» стереотипів про

те що належить/ не належить робити в залежності від впевненості в собі, наявності підтримки з боку найближчого оточення щодо її прав, потенціалу, свободи.

Форми прояву ейджизму в професійній сфері: 1) під час прийому на роботу людина може бути або «старою», або «дуже молодою»; 2) під час кар'єрного просування та призначення на посаду вікові стереотипи можуть стати додатковим аргументом «за» або «проти»; 3) професійне навчання (доцільно або ні, «немає перспектив»; 4) ставлення підлеглих, що «заражені ейджизмом» з недовірою, неповагою; 5) власні обмеження в свідомості людини на кшталт «я вже стара» або «я ще молода для цього».

Форми прояву ейджизму в сфері сімейних відносин: 1) тиск щодо «ще дуже рано», або «вже час» для одруження, народження дітей, або «тобі вже пізно все це робити»; 2) традиційне уявлення про вік шлюбних партнерів, що жінка повинна бути того ж віку, або декілька молодше чоловіка; 3) негативні стереотипи щодо шлюбів з великою різницею у віці подружжя.

Негативні наслідки ейджизму це «штучні обмеження» в реалізації прав людини та відмова від розгляду особистості як індивідуальності, обмеження її ініціатив та активності. Суспільство втрачає потенційні можливості його членів щодо реалізації власних траєкторій розвитку, відчуття поваги до себе, власної цінності та необмеженості застарілими стереотипами. Подолати ейджизм допоможе освіта, самовдосконалення та активність людини, а в суспільстві – просвітництво та повага до прав людини.

Музика Я.С.
Науковий керівник: Григор'єва С.В.
НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ОЧИМА МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Однією з головних проблем соціального становлення молоді є її включення до сфери суспільної праці. Попри всі очікування і сподівання,

держава сьогодні не забезпечує достатньої підтримки молоді в цій сфері. Намагаючись знайти роботу, молоді люди стикаються з низкою перешкод, які їм необхідно подолати.

Вихід молоді на ринок праці відбувається, переважно, після закінчення навчання. В умовах значного перевищення пропозиції робочої сили над попитом вступають у дію суворі закони ринкової конкуренції. Роботодавець має можливість вибору на ринку праці тих, хто відповідає його точним вимогам щодо кваліфікації, досвіду роботи тощо. До цього додається ще й проблема гендерної нерівності

Якщо зробити аналіз сучасного, зокрема й молодіжного ринку праці та сфери зайнятості то очевидною стане така проблема, як гендерна дискримінація, жертвами якої в більшості випадків стають жінки. Широко розповсюджена ситуація, коли вагітній жінці відмовляють в прийомі на роботу, аргументуючи це тим, що вона не підходить як фахівець – хоча насправді її не взяли на роботу саме через вагітність. І це при тому, що в нашому законодавстві не має жодного обмеження в розподілі професій.

Але для українського суспільства, яке перебуває на стадії формування нових соціальних норм і життєвих стратегій, проблема гендерної нерівності у сфері зайнятості виявилася не повністю усвідомленою. Зокрема у сфері зайнятості молодих спеціалістів, які вперше виходять на ринок праці, після закінчення ЗВО та стикаються з проблемами гендерної нерівності, гендерної дискримінації та впливу гендерних стереотипів у процесі прийому на перше робоче місце.

До того ж при працевлаштуванні молоді, зокрема випускників ЗВО, так само спостерігається явище прояву гендерної асиметрії, яке умовно можна назвати «скляний поріг» у продовженні термінологічного ряду в рамках соціології гендеру, як-то «скляна стеля», «скляні стіни», «липка підлога», що означає стартові позиції у кар'єрі молодих дипломованих фахівців, шанси «переступити» через які для юнаків і дівчат є різними. Такий «скляний поріг» формується не тільки через особливості наявного людського капіталу

молодіжних гендерних груп (рівень та профіль освіти, набір ділових і особистих якостей), але й через соціально-економічні і культурні упередження роботодавців стосовно гендерних ролей, що транслуються в управлінській мережі через керівників вищої ланки здебільшого чоловіків з пріоритетом очікування економічної вигоди від працевлаштування саме юнаків - молодих спеціалістів. Звісно, зовсім іншого змісту набуло б працевлаштування, коли б роботодавцями враховувався гендерний аспект правового регулювання у відповідній частині трудового законодавства та не декларативно-формально, а справді засадничо.

Носач К. В.
Науковий керівник: Сутула О.А.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ МАСКУЛІННОСТІ

В сучасному суспільстві поняття «маскулінність» пов'язане з силою, амбітністю, знаннями, вміннями і майже не враховує внутрішні почуття та емоції чоловіка. Тому частина чоловіків вважає, що необхідно відповідати даному стереотипу і приховувати емоції. Але зворотній бік такої поведінки може з часом призвести до стресового стану, депресії.

Емоційна стриманість, прагматичність, раціоналізм, агресивність – всі ці елементи традиційної чоловічої гендерної ролі вступають в конфлікт із вимогами сучасності у співчутті, турботі та емоційній відвертості. Сучасний чоловік побоюється емоційно розкритися перед іншими, довіритися, відкрити свої внутрішні переживання і думки, оскільки така поведінка може викликати осуд і непорозуміння з боку суспільства. Така ситуація викликає внутрішній дисбаланс, який здатний привести до гендернорольового конфлікту у структурі сучасної особистості.

Сучасна трансформація образів традиційної маскулінності і фемінності пов'язана з змінами гендерної культури суспільства, різким збільшенням людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, небажанням чоловіків і жінок

виконувати свої історично сформовані функції, дає зрозуміти, що відбувається зміна соціокультурного статусу гендерних ролей. Сучасні жінки замість характерної пасивності, демонструють цілеспрямованість і наполегливість, а чоловіки замість агресивних форм поведінки можуть бути більше турботливими і лагідними. Така ситуація дедалі більше набуває статусу суспільної проблеми.

Традиційна маскуліність може пригнічувати інших чоловіків, які не відповідають стереотипу ідеального чоловіка. Гомофобія є однією зі складових цього стереотипу. Чоловіки, що не відповідають традиційним гендерним ролям, можуть бути виключені з багатьох аспектів суспільства. Це призводить до незадоволеності собою, яку потім важко подолати.

Сучасна маскуліність, як і будь-яка соціальна конструкція, має свої позитивні та негативні риси. До складу можливих негативних наслідків сучасної маскуліності входять: токсична маскуліність, обмеження вибору життєвого шляху, ставлення з відмінностями, негативний вплив на стосунки, здоров'я та довговічність.

Таким чином, труднощі і протиріччя чоловічої психології потребують особливої уваги і глибинних досліджень з метою виявлення наявності або відсутності певних внутрішніх дискомфортів і конфліктів, визначення їхніх ймовірних причин і результатів, розроблення методів для корекції психічного стану чоловіків.

Важливо пам'ятати, що негативні наслідки сучасної маскуліності притаманні не всім чоловікам, але впливають на суспільні очікування й стереотипи, з якими вони зіштовхуються. Відкритість та розуміння різних способів вираження маскуліності можуть допомогти зменшити негативні наслідки і створити кращий світ для всіх.

Зміна уявлень про маскуліність вимагає часу і спільних зусиль усього суспільства. Це означає визнання важливості різноманітності, невід'ємності емоцій та відмову від дискримінації. Лише тоді ми зможемо створити справедливе, здорове та емоційно безпечне середовище для усіх чоловіків.

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРИЄДНАННЯ ЖІНОК ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Наразі у Збройних Силах України проходять службу 43 тисячі жінок, що на 40% більше, ніж у 2021 році. А також більше, ніж в деяких країнах НАТО. Так за статистикою, кількість військовослужбовиць у арміях країн НАТО становить від 0.3% до 20%. У лавах Збройних Сил наразі 9% жінок. Жінки служать на найрізноманітніших позиціях та виконують завдання на рівні з чоловіками. Якщо раніше жінки займали переважно не бойові позиції, як то кухарки, телефоністки, машиністки тощо, то зараз серед жінок в армії є артилеристки, танкістки, мінометниці, аеророзвідниці та навіть штурмовиці у піхоті. Розуміння факторів, що впливають на приєднання жінок до Збройних Сил є важливим, адже воно впливає на просування гендерної рівності в нашому війську. Збройні сили наразі відіграють ключове безпекове значення для нашої країни, а отже розуміння чинників, що сприяють приєднанню жінок до ЗСУ, впливає також і на розуміння ефективності української армії. Оскільки, Україна зараз проходить модернізацію свого війська, залучення жінок стає обов'язковим критерієм цього процесу, а отже розуміння факторів, що впливають на приєднання жінок до ЗСУ, може позитивно відобразитися на висвітленні того, як залучити ширший кадровий резерв. Загалом, актуальність роботи полягає в тому, що вона може сприяти створенню більш справедливих, ефективних і боєздатних збройних сил в Україні, впливаючи не лише на військові операції, а і на суспільні погляди та норми.

На мотивацію жінок приєднатися до війська може впливати багато факторів, як особисті цінності, так і суспільна думка. На суспільну думку доволі часто мають вплив ЗМІ. Дослідження з приводу висвітлення теми присутності військовослужбовиць в армії, проводили Т.Є. Храбан та К.О.

Самойленко, у своїй статті вони дійшли висновку, що хоча ЗМІ і героїзують образ військовослужбовиць на рівні з військовослужбовцями, вони також не уникають м'якого сексизму, наголошуючи на статі, а також парадоксальності поєднання поняття жіночності з поняттям «солдат», «воїн», оскільки вони натякають на те, що носіям цих ролей доводиться мати особливі справи з насильством, що у нашому суспільстві не є притаманним для жінок.

В сучасному світі хибно вважати, що армія – це лише чоловіче середовище, але при цьому жінкам в армії все ще набагато важче, ніж чоловікам. Керолайн Кріадо-Перес у своїй книзі «Невидимі жінки» пише про те, що жінки-робітниці силових структур отримують частіше несумісні з життям поранення, через невідповідність їх форми особливостям жіночої будови тіла. В українській армії справи з цим не складаються краще, жінки все ще не мають достатньої кількості бронежилетів по їх фігурі, а пошив форми для жінок коштує дорожче, ніж для чоловіків. Українська армія також не забезпечена засобами особистої гігієни. Але проблема з засобами гігієни та формою – це не все, жінки не рідко жаліються на сексизм з боку командирів підрозділів.

Для даної роботи нами було проаналізовано декілька інтерв'ю жінок, що прямо зараз є військовослужбовцями і серед всього іншого вони обговорювали і свої мотиви для приєднання до армії, серед яких були такі, як: бажання захистити свою Батьківщину і зробити внесок в оборону своєї країни; бажання забезпечити безпечне та стабільне майбутнє для своїх дітей; відчуття громадського обов'язку захистити власну домівку; бажання протистояти несправедливості, прагнучі знищити агресора, що вчиняє протизаконні дії на нашій території; бажання помститися за своїх близьких, що постраждали або загинули на російсько-українській війні; бажання допомогти у здобутті незалежності та поверненні міжнародно визнаних кордонів України.

Загалом, фактори, що впливають на приєднання жінок до війська, співпадають з тими, про які говорять чоловіки, але при цьому ставлення до жінок в армії та суспільстві відрізняються від ставлення до чоловіків, що є проблемою і для деяких жінок навпаки є факторами через які вони не хочуть приєднуватися до армії. Частіше за все жінки бояться сексистського ставлення з боку командирів, ЗМІ та суспільства, насилля в їх бік, поблажливого ставлення через стать тощо. У часи, коли для України важливий кожен та кожна, хто готовий долучитися до ЗСУ, більша частина громадян України(жінок в нашій країні більше) не бажає цього робити, аргументуючи це не страхом за власне життя або неготовністю до служби в армії, а тим, що бояться сексистського відношення та насилля в їх бік.

Щоб забезпечити сприятливе середовище для жінок у армії та сприяти приєднанню жінок до війська, варто: розширити інформаційні та просвітницькі заходи які спрямовані на збільшення свідомості суспільства та різноманітність ролей які жінки виконують в Збройних Силах; забезпечення гендерної чутливості в ЗМІ до військовослужбовиць та викорінення м'якого сексизму в заголовках та статтях; забезпечення жінок на державному рівні бронезилетами, військовою формою та засобами гігієни; заборона та система штрафів за сексистське ставлення з боку командирів та побратимів в бік військовомлужбовиць; створення програм професійного розвитку та підготовки жінок до служби в армії; встановлення діалогу з громадськістю щоб створити позитивний імідж військовослужбовиць та підтримки їх з боку суспільства; активне залучення жінок до процесу розроблення гендерної політики в Збройних Силах, щоб забезпечити їх представництво та врахування їхніх потреб; поширення у ЗМІ позитивних історій та досягнень військовослужбовиць, сприяючи поширенню позитивного образу жінок у армії та мотивуючи інших жінок приєднатися до ЗСУ.

ФУНКЦІ ТА ДИСФУНКЦІ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

З початком війни зросла кількість часу, що проводять українці в інтернеті. До ресурсів, які мають велику кількість відвідувачів належать інтернет-медіа, які на регулярній основі дають необхідну інформацію їх користувачам, мають власну більш-менш постійну аудиторію. До них належать анонімно створені (їх автори не афішують себе, не вказують до яких організацій належать), або персональні (коли є відомою людина, що веде в першу чергу цей канал) телеграм-канали. Популярність перших та других різко зросла з початком війни. Ці канали можна класифікувати на різних підставах: в залежності від розміру аудиторії (найбільш популярні або ні); за регіональним охоптом новин (місцеві, регіональні або загальноукраїнські); за інформаційним контентом (інформаційно-політичні, на військову тематику, розважальні, кулінарні, інформаційно-попереджальні тощо); за тим хто є їх засновником (офіційні організації (наприклад органи влади різних рівнів) та онлайн-медіа (інституціолізованій канали), анонімні групи та окремі особи – журналісти, блогери-інфлюенсери (неінституціолізовані канали)). Найбільш популярними у українців зараз є канали що висвітлюють події на війні, в політиці та дають актуальну інформацію про обстріли місць.

Безумовними перевагами телеграм-каналів є зручність у використанні (телефон поруч), оперативність інформації що подається, стислий формат повідомлень з фото контентом та відео, актуальна нагальна інформація (про обстріли, відключення світла).

Основні функції цих каналів це надання актуальної інформації: про події на фронті; внутрішньо політичні та зовнішньополітичні події; про обстріли місць та їх наслідки: про волонтерські збори із залученням аудиторії каналу до них та звітами після реалізації; про існуючі (та можливо ініційовані

представниками каналу) петиції щодо підтримки або скасування важливих для країни рішень на думку організаторів каналу; повідомлення про загиблих під час війни; про власні оцінки, думки щодо подій (персональні авторські канали); про існуючі альтернативні думки в порівнянні з офіційним ставленням / замовчуванням подій в «Єдиному марафоні»; про події в регіоні, ситуацію в енергетиці (графіки відключення світла); про резонансні новини; про негативні події в Росії; .

Можливі дисфункції телеграм-каналів: розповсюдження недостовірної інформації; публікація «джинси» (матеріали на користь бізнесу або політичним опонентам з тенденційним викладенням матеріалу); використання ненормативної лексики; анонімні канали можуть розповсюджувати протиправний контент (про місця видачі «повісток»); можлива співпраця з ворожими спецслужбами; створення «клонів» чат-ботів в Телеграм збільшує ризики викрадання персональних даних; рекламний контент.

В Україні питання регулювання діяльності соціальних мереж поки що є нерегульованим, але щоб не стати жертвою інформаційних маніпуляцій людині залишається лише підвищувати власне критичне мислення та медіа грамотність.

Пелих Є.О.
Науковий керівник: Бірюкова М.В.
НТУ «ХП»

РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРАКТИКАМИ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Проблема забезпечення необхідним та адаптації ВПО залишається однією з найгостріших та найактуальніших для сучасної України.

Регулювання соціальними практиками ВПО є важливим інструментом, який допомагає цій соціальній групі адаптуватися до нового соціального середовища та подолати проблеми, пов'язані з вимушеним переміщенням.

Соціальні практики ВПО – це різноманітні форми діяльності, які здійснюють внутрішньо переміщені особи в рамках соціальних відносин. Ці

практики можуть бути спрямовані на задоволення різноманітних потреб і інтересів ВПО, таких як: підтримка життєдіяльності (пошук житла та їжі, пошук роботи та доходів, отримання медичної допомоги та освіти), адаптація до нового середовища (освоєння нового міста або села, навчання місцевій мові та культурі, пошук нових друзів та соціальних зв'язків), а також політична та громадянська участь (захист своїх прав та інтересів, взаємодія з органами влади та місцевого самоврядування, участь у громадських організаціях).

Основними суб'єктами регулювання соціальними практиками вимушено переміщених осіб в Україні є: уряд, міжнародні організації, громадські організації.

Уряд є головним суб'єктом регулювання соціальних практик вимушено переміщених осіб. Він розробляє державну політику у сфері соціального захисту та затверджує нормативно-правові акти, які регулюють цю сферу. Ця політика закріплена в законодавстві України, зокрема в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та постановах Кабінету Міністрів України. Уряд України постійно вдосконалює законодавство щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Наприклад, у 2023 році Кабінет Міністрів України прийняв рішення про розширення переліку соціальних послуг, які можуть надаватися внутрішньо переміщеним особам. Це рішення було прийнято з урахуванням потреб внутрішньо переміщених осіб, які змінилися внаслідок продовження війни в Україні.

Міжнародні організації, такі як ООН, Міжнародний комітет Червоного Хреста, ЮНІСЕФ та інші, також беруть участь у регулюванні соціальних практик вимушено переміщених осіб. Вони надають фінансову та гуманітарну допомогу, а також розробляють рекомендації для уряду України.

Громадські організації також сприяють соціальному захисту вимушено переміщених осіб. Вони надають соціальні послуги, проводять освітні кампанії та представляють інтереси вимушено переміщених осіб у органах влади.

Основними аспектами процесу регулювання соціальними практиками внутрішньо переміщених осіб є те, що, по-перше, усі заходи соціального захисту вимушено переміщених осіб повинні відповідати міжнародним стандартам прав людини. Тобто, ці заходи повинні бути спрямовані на забезпечення основних прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, таких як право на життя, право на свободу і особисту недоторканність, право на житло, право на освіту, право на працю, право на соціальне забезпечення та інші.

По-друге, заходи соціального захисту повинні бути спрямовані на задоволення індивідуальних потреб внутрішньо переміщених осіб. Ці заходи повинні бути розроблені з урахуванням конкретних потреб і обставин кожної людини. Внутрішньо переміщені особи є різноманітною групою людей. Вони можуть відрізнятися за віком, статтю, освітою, професією, соціальним статусом, станом здоров'я, сімейним становищем та іншими факторами. Ці відмінності впливають на їхні потреби і обставини.

Прокопова Ю.О.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна
Науковий керівник: Сутула О.А.
НТУ «ХП»

ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасне суспільство характеризується інтенсивним проникненням інформаційних технологій в усі її сфери, що змушує шукати нові ефективні та раціональні засоби отримання, обробки, використання інформації, кращого її захисту та зберігання. Потреба індивідів і соціальних груп, суспільства і держави в інформації, тобто в достовірному, ефективному та своєчасному інформуванні, є на даний момент об'єктивною. Не буде перебільшенням вважати, що інформаційна безпека сьогодні є не лише невід'ємною частиною системи національної безпеки, а й однією з найважливіших умов її існування.

У найзагальнішому розумінні інформаційне забезпечення – це завжди специфічна діяльність, спрямована на підготовку та доведення інформації до її

споживачів. Збір, обробка, зберігання та передача інформації – це інформаційний процес, притаманний будь-якій сфері чи сфері діяльності людини під час здійснення інформаційного забезпечення.

Особливістю інформаційного забезпечення в цілому є те, що під час нього не створюється нова інформація, а збирається вже наявна інформація, потім обробляється та надається споживачеві в зручному для нього вигляді. У свою чергу, процес підготовки інформації спрямований на створення інформаційних ресурсів, під якими в розглянутій галузі розуміють сукупність документів, їх масивів і баз даних, що містяться в інформаційних системах. Саме завдяки наявності таких інформаційних ресурсів споживач має можливість отримувати потрібну йому інформацію, через це створення таких ресурсів у сфері національної безпеки перетворюється на завдання національного масштабу, оскільки ефективність інформаційного забезпечення відповідних споживачів інформації значною мірою залежить від них.

Метою інформаційного забезпечення є сприяння інформаційними засобами підвищення ефективності загальної діяльності у сфері протидії кіберзлочинності. Ознакою інформаційного забезпечення у сфері протидії кіберзлочинності є те, що воно здійснюється в суворій відповідності до інформаційних потреб суб'єктів такої безпеки. Лише в цьому випадку реально створити умови для ефективної діяльності відповідних інформаційних структур та їх працівників щодо надання інформації тим, хто її потребує.

Цілі інформаційного забезпечення можуть бути досягнуті шляхом вирішення конкретних завдань:

забезпечення найбільш повного та своєчасного надання її користувачам інформації у сфері протидії кіберзлочинності;

широкомасштабна інформаційна взаємодія щодо ідентифікації джерел небезпеки та загроз на різних рівнях безпеки;

покращення розповсюдження, полегшення доступу та обміну інформацією про джерела небезпеки та загрози на всіх рівнях;

удосконалення процесів поширення, доступу та обміну інформацією з питань співробітництва у забезпеченні національної, колективної та глобальної безпеки;

формування громадської думки щодо проблем забезпечення у сфері протидії кіберзлочинності як на міжнародному рівні, так і всередині держави.

Отже, інформаційне забезпечення у сфері протидії кіберзлочинності – це цілеспрямований, специфічний і безперервний процес збирання, аналізу, збереження та надання суб'єктам національної безпеки інформації, необхідної для її забезпечення, який здійснюється спеціально створеними органами, інститутами чи службами суспільства і держави.

Радченко А.А.
Науковий керівник: Терещенко Д.А.
НТУ «ХП»

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Інформаційно-комунікативна діяльність є важливою умовою функціонування органів публічного управління і підвищення якості надання адміністративних послуг, оскільки цільова орієнтація на споживача та комплексність зв'язків з громадськістю сприяють створенню системи моніторингу запитів споживачів, тим самим підвищуючи рівень їх задоволеності, ефективності і результативності діяльності владних структур. У світлі викликів сьогодення запорукою досягнення позитивного результату здійснення комунікативної діяльності органами публічного управління є переформатування функцій владних повноважень для створення більш гнучкої системи управління на рівні регіону.

Стосовно зарубіжних сучасних підходів до здійснення комунікативної діяльності слід підкреслити, що комунікація розглядається з позицій діяльнісного підходу, що дало можливість багатьом державам розробити складові комунікативних політик, стратегій, планів тощо. У багатьох державах

комунікативна політика законодавчо врегульована і має чітко визначені принципи, цілі, правила; заходи; кодекси.

Специфіка і різноманіття організаційних структур у системі органів публічного управління в Україні зумовлюють різноманітність стратегій і тактик інформаційно-комунікативної діяльності. Поряд з цим, можна рекомендувати такі напрями вдосконалення інформаційно-комунікативної діяльності органів публічної влади у системі регіонального управління, використання яких доцільно в системі публічного управління та адміністрування:

- впровадження і використання нових інформаційних і комунікативних технологій в системах і процесах регіонального управління;
- побудова інфраструктури загальнодоступних інтерактивних інформаційних систем і мереж;
- оптимізація і підвищення якості процесів управлінської діяльності регіональних органів публічної влади, покращення постійного зворотного зв'язку з громадськістю;
- здійснення ефективної внутрішньої і зовнішньої інформаційно-комунікативної політики на регіональному рівні;
- розвиток системи інформаційного забезпечення управлінських процесів;
- забезпечення участі всіх регіонів України в процесах становлення громадянського суспільства;
- підтримка регіональних, місцевих ініціатив та проєктів;
- оптимізація структури, розмежування повноважень і сфер відповідальності суб'єктів регіональної публічної влади, недопущення дублювання функцій, забезпечення представленості органів влади в інформаційному просторі та інші.

Можна виокремити також такі основні вимоги до реалізації стратегії інформаційно-комунікативної діяльності органів публічної влади:

1. Комплексне використання каналів (використання тільки одного (кількох) інформаційних каналів не дозволить сформуванню необхідний комунікативний простір).
2. Єдність інформаційного посилення (погодженість потоків

інформації щодо соціально-економічного розвитку країни і регіонів і т.д.; погодженість носіїв інформації). 3. Комплексний підхід до використання комунікативних інструментів. 4. Адресність каналів.

Враховання визначених вимог надасть можливість органам публічного управління формувати раціональні стратегічні комунікативні програми, гнучко підходити та реагувати на виклики сьогодення.

Рафаловська В.С.
Науковий керівник: Калагін Ю.А.
НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРІЛАНСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій фріланс стає все більш поширеним явищем, яке визначається не лише економічними аспектами, але й гендерними особливостями. Фріланс дозволяє людям працювати віддалено та гнучко, виконуючи завдання для різних замовників з усього світу. Проте, цей тип зайнятості також відображає та підсилює гендерні різниці у сфері праці. Жінки та чоловіки можуть стикатися із різними викликами та обмеженнями у цій сфері.

Дослідження гендерних аспектів фрілансу дозволить зрозуміти, які конкретні проблеми стикаються жінки та чоловіки у цій сфері, і які шляхи розв'язання цих проблем можуть бути запропоновані для досягнення більшої гендерної рівності та справедливості. Враховання гендерних особливостей фрілансу стає важливим кроком у забезпеченні рівних можливостей та захисту прав усіх працівників у цьому сучасному секторі економіки.

З початком війни фріланс отримав нові відтінки, стаючи особливо актуальним. Ю. Калагін вивчає гендерні аспекти цього явища, зосереджуючись на взаємодії воєнного конфлікту та фрілансу. Дослідження розглядає, як війна впливає на гендерний розподіл у цій формі зайнятості, розкриваючи зміни соціальних практик в умовах конфлікту. Це дозволяє зрозуміти вплив

соціальних та економічних зрушень на фріланс у воєнний період та розробляти стратегії підтримки для фрілансерів обох статей.

Гендерні аспекти у фрілансі визначаються різними професійними викликами для чоловіків і жінок.

Жінки:

1. Статеві стереотипи: Жінкам часто доводиться протистояти стереотипам про те, що вони менше компетентні або менш віддані своїй роботі, особливо якщо вони мають сімейні обов'язки.

2. Оплата: В деяких випадках жінки отримують менше оплати за аналогічну роботу порівняно з чоловіками.

3. Баланс між роботою і сім'єю: Жінки можуть стикатися з тиском щодо досягнення балансу між сімейними та професійними обов'язками.

Чоловіки:

1. Тиск стосовно доходу: Чоловіки можуть відчувати тиск стосовно обов'язку забезпечити сім'ю, що може призвести до перевищення робочого часу.

2. Розподіл обов'язків: Особи чоловічої статі можуть стикатися зі стереотипами щодо традиційних ролей в розподілі сімейних обов'язків.

Досягнення гендерної рівності у фріланс-середовищі вимагає системних змін і спільних зусиль громади.

Отже, аналіз гендерних вимірів у фрілансі в умовах війни виявив важливі та актуальні виклики, що стоять перед професійною спільнотою. Гендерні нерівності у фрілансі стають яскравішими та впливовішими, коли робоче середовище сповнене стресу внаслідок воєнних подій. Досягнення гендерної рівності стає тим важливішим завданням, що допоможе збалансувати робочі умови для фрілансерів незалежно від статі та створити простір для рівних можливостей.

На основі вищезазначеного, важливим є впровадження політик, спрямованих на забезпечення гендерної рівності та захист фрілансерів в умовах конфлікту. Розвиток програм підтримки, які враховують специфіку гендерних

вимірів, є ключовим аспектом для створення сприятливого та безпечного простору для всіх учасників фріланс-галузі.

Закликаємо до спільної дії у створенні умов, де фріланс може бути платформою, де кожна особа, незалежно від статі, може розвиватися, досягати успіху та відчувати себе безпечною в умовах військових конфліктів. Гендерна рівність – це не лише принцип, а й ключовий елемент створення справедливого та стійкого фріланс-середовища.

Стішов В. О.
Науковий керівник: Рендюк Т. Г.
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НІМЕЧЧИНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ І УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Серед значної чисельності українців, які нині перебувають за кордоном, зосередимо увагу лише на тій частині з них, які знаходяться у Федеративній Республіці Німеччина та представимо напрями діяльності українських громадських організацій у цій країні. Саме цим і зумовлена актуальність запропонованої теми, яка особливо зростає і загострюється під час нинішньої геноцидальної російсько-української війни, яка спричинила масштабні міграційні процеси (за даними Neue Osnabrücker Zeitung, станом на кінець грудня 2023 р. у Німеччині зареєстровано 1,132 млн українських переселенців). Так, у жовтні 2012 р. було створено Об'єднання Українських Організацій у Німеччині (складова Світового конгресу українців), мета якого – за допомогою зв'язків із громадськістю репрезентувати інтереси вихідців із України та координувати діяльність українських організацій і інституцій у ФРН, підтримувати та розвивати українсько-німецькі взаємовідносини в рамках ЄС в культурному, етнічному, освітньому, науковому, соціальному, управлінському та інших напрямках, сприяти збереженню української національної ідентичності, мови, культури українців у Німеччині, підтримувати українські освітні заклади,

впливати на розвиток демократичних процесів в Україні та перспективи її євроінтеграції. Об'єднання нараховує понад 50 організацій українства Німеччини (громадські, релігійні, волонтерські, скаутські, центри прийняття біженців та ін.), діяльність кожної з яких на сучасному етапі є важливим внеском у боротьбі за майбутнє української нації. Мета цих організацій – об'єднання українців у ФРН, збереження їх національної ідентичності, надання корисної та актуальної інформації для їх успішної інтеграції в німецькому суспільстві та зміцненні зв'язків з Україною.

Слід зазначити, що процес міграції значною мірою впливає і на життя людної тієї чи іншої держави-приймача вимушених мігрантів. І саме діяльність українських громадських організацій пов'язана з якістю соціальних відносин у суспільстві. Значущість проблеми є важливою та на часі для проведення наукових досліджень і розв'язання практичних завдань.

Переконливим прикладом із-поміж чисельних неурядових структур у ФРН слугує діяльність громадської організації «Initiative für Wissensaustausch, Empowerment und Kultur» («Обмін знаннями, розширення можливостей і культурна ініціатива»). Вона працює в політичній, культурній та науковій сферах, проекти яких пов'язані з екологією, покращенням життя й науковим обміном між Україною та Німеччиною. Культурний напрям спрямований на ознайомлення населення Німеччини з духовними надбаннями та світоглядом українців. У зв'язку із широкомасштабною війною Організацією започатковано проект, скерований на дослідження проблем і потреб тимчасово переселених осіб із України, які були студентами, будуть студентами чи науковцями.

Відомо, що допомога Німеччини Україні у такий складний для неї період надзвичайно потужна як у матеріальному, так і духовному плані. Проте й громадські організації роблять значний внесок, діючи в сфері інформаційної роботи, збору коштів, речей, ліків, прийому зовнішньо переміщених осіб та надаючи різноформатну допомогу.

Відтак, українські громадські організації у ФРН, зокрема конфесійні, волонтерські, скаутські та ін., виконують ряд важливих функцій – сприяння у

наданні дозволу на проживання в країні зі статусом вимушених переселенців, забезпечення державного утримання та житла, надання матеріальної й медичної допомоги, інформаційних і освітніх послуг, сприяння у працевлаштуванні тощо. Неурядові організації в Німеччині надають також волонтерську допомогу українським вимушеним емігрантам не лише в державі перебування, але й надсилають гуманітарну підтримку в Україну.

Терещенко А.А.
Науковий керівник: Мороз В.М.
НТУ «ХП»

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ

Тенденції суспільних змін та виклики сьогодення зумовлюють необхідність перенесення освітнього простору в цифрове середовище. Унаслідок упровадження діджиталізації зміцнюються зв'язки між адміністрацією, викладачами і здобувачами вищої освіти, комунікації в триаді «викладач – студент – роботодавець», співпраця українських та закордонних закладів вищої освіти; підвищується рівень активності учасників освітнього процесу, рівень їх відповідальності, саморегуляції, рівень професіоналізму науково-педагогічних працівників; покращується використання наявних ресурсів закладами вищої освіти.

Цифрове середовище відкриває можливості для міжнародної співпраці та нетворкінгу. Завдяки онлайн-платформам викладачі та здобувачі вищої освіти можуть брати участь у спільних дослідницьких проектах, глобальних класах та міждисциплінарній співпраці, що збагачує навчальний досвід та сприяє обміну найкращими практиками. Змішане навчання, що поєднує очне та онлайн-навчання, пропонує гнучкість та персоналізовані навчальні траєкторії. Важливо ефективно інтегрувати змішане навчання, узгоджуючи онлайн і очні компоненти, щоб забезпечити послідовний і якісний освітній досвід.

Використання технологій віртуальної (VR) і доповненої реальності (AR) може забезпечити імерсивний досвід навчання, особливо в таких галузях, як

медицина, інженерія та архітектура. Ці технології дозволяють здобувачам вищої освіти відпрацьовувати навички в безпечному і контрольованому середовищі. Парадигма нового гнучкого цифрового управління, постійний аналіз ефективності процесів системи менеджменту якості закладу вищої освіти та адаптація є критично важливими для вдосконалення механізмів управління якістю вищої освіти в Україні. Адаптивний та проактивний підхід гарантує, що заклади вищої освіти залишатимуться чутливими до мінливих потреб здобувачів вищої освіти, роботодавців та суспільства в цілому. До основних факторів, що є умовою забезпечення надання якісних освітніх послуг в умовах цифрового розвитку, є такі, як: формування концепції забезпечення якості вищої освіти (розробка цілісної концепції щодо цілей і завдань, наявність стратегії цифрового управління, визначення ресурсів і процесів забезпечення якості вищої освіти); підвищення рівня цифрової компетентності науково-педагогічних працівників; організація дистанційного навчання за рахунок цифрових технологій і рішень; розвиток цифрової освітньої інфраструктури; залучення міжнародних партнерів, українських організацій та представників бізнес-сектору до підтримки цифрової освіти в Україні; забезпечення органів управління у сфері вищої освіти й широких кіл громадськості доказовими даними про стан і результати освітньої діяльності для проведення моніторингу якості освіти й даними для прийняття ефективних управлінських рішень щодо підвищення доступності освіти та її якості.

Таким чином, діджиталізація та студентоорієнтованість – головні напрями розвитку сфери вищої освіти. Концептуально важливо діджиталізацію в освітньому середовищі розглядати саме як систему, що формує послідовні трансформації системи менеджменту якості закладів вищої освіти та має вплив на всі процеси їх діяльності. Завдяки моніторингу потреб сучасного ринку, актуалізації освітніх програм відповідно до ключових компетенцій діджиталізації, механізмам зворотного зв'язку, Agile-менеджменту, бенчмаркінгу та прагненню до постійного розвитку українська вища освіта може і надалі вдосконалювати систему забезпечення якості та надавати

високоякісні освітні послуги. Діджиталізація вищої освіти органічно взаємопов'язана з процесами її модернізації. Задля забезпечення якості вищої освіти в Україні в умовах цифрового розвитку необхідні виявлення проблем, викликів, можливих негативних наслідків, складання й реалізація програм управління відповідними ризиками.

Тимченко О. А.
Науковий керівник: Бірюкова М.В.
НТУ «ХП»

УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ ТА РЕПРОДУКТИВНІ ПЛАНИ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Батьківство є базовим життєвим призначенням, важливим станом і значною соціально-психологічною функцією кожної людини. Умови формування батьківства є значущою соціально-психологічною проблемою. В сучасному світі спостерігається тенденція різкого зниження народжуваності через низку причин: трансформація цінностей щодо числа дітей у сім'ї або розрив між репродуктивними установками, які існують в суспільстві щодо репродуктивної поведінки, фактичними економічними можливостями та культурними цінностями. Звісно, це стосується людей, яких можна віднести до такої соціальної групи як студентство.

Небажання мати багато дітей, обмежуватись 1-2 дітьми, а інколи прибїгати до чайлдфрі серед студентської молоді може бути обумовлено низкою соціальних, економічних та соціокультурних причин, а на сьогоднішній день ускладнено ще й військовими діями та й нестабільною ситуацією у світі в цілому.

В основі сучасних демографічних тенденцій, що стосується студентської молоді лежить гендерний аспект, а саме: підвищення в ієрархії цінностей сучасної жінки її самореалізації, яка у своїй більшості відбувається поза домогосподарством. Конкуренція потреб жінок та чоловіків викликає зміну уявлень про бажану кількість дітей, що у свою чергу виливається у зменшення кількості дітей.

На прикладі країн, що вимушені вести війну на своїх територіях, можна виділити наступні проблеми: Люди бояться народжувати дітей, бо, по-перше, вони не знають, що буде далі, чи залишиться їх житло. Друга причина в тому, що підвищились ціни, люди втратили роботу через економічну кризу та думають, чи зможуть вони забезпечити дитину. Третя причина – це те, що частина людей вимушені переселитися, і не мають «фундаменту» під ногами: ані власного житла, ані дружніх та родинних зв'язків, ані роботи. Все це ускладнює життя, збільшує ризики для дитини.

Також формування образу бажаної сім'ї та репродуктивні установки у очах студентської молоді грає неабияку роль у формуванні репродуктивних планів у сучасних студентів. На основі репродуктивних установок формуються репродуктивні потреби та в подальшому мотивації: економічні (наприклад, мотиви покращення матеріального становища сім'ї, мігрувати в зарубіжні країни), соціальні (мотиви підвищення соціального статусу, прагнення передати досвід наступним поколінням та ін.), психологічні (потреби в любові, піклуванні про дітей, уникнення самотності тощо), над якими особа часто замислюється в процесі формуванні образу бажаної сім'ї.

Неабияку роль на формування репродуктивних планів студентської молоді грає побудова професійної кар'єри, самореалізація та бажання, щоб тебе визнали в цілому. У багатьох представників цієї соціальної групи на першому місці стоїть просування на кар'єрних сходинках, щоб побудувати собі «фундамент» для подальшого сімейного життя. Звичайно, це має величезний вплив на формування репродуктивних планів у сучасного студентства.

Багато держав також допомагають студентству як соціальній групі формувати репродуктивні плани. Багато, де у світі призначені виплати за народження n -кількості дітей. Держави фінансують соціологічні та демографічні дослідження, що пов'язані із вивчення та покращення репродуктивного здоров'я у молоді в цілому. У багатьох розвинених країнах вирішення цієї проблеми стоїть на перших місцях.

КОНКРЕТИЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНО-ОБ'ЄКТНОГО ФОКУСУ НАУКОВОЇ УВАГИ У МЕЖАХ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»: РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Актуальність і значення проблеми для вирішення важливих наукових і практичних завдань. У науковому середовищі досі точаться дискусії щодо об'єкту безпосередньої уваги тієї чи іншої галузі наук. Затвердженні свого часу Наказом МОН України № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» вимоги не лише не зняли з порядку денного наукового дискурсу сформульований нами вище предмет дискусій, а й надали йому нового поштовху для подальшого розвитку. Детермінантою оновлення дискусії стала норма про необхідність вказування спеціальності з одночасною відмовою від ідентифікації наукового дослідження у межах того чи іншого паспорту наукової спеціальності. За формальними ознаками начебто нічого не змінилася, адже як чинні на цей час Вимоги, так й діючий порядок присудження наукових ступенів кандидата наук акцентують увагу на «спеціальності», з тою різницею, що чинні Вимоги тлумачать «спеціальність» через призму Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, а норми Порядку подають відповідну категорію як «наукову спеціальність». Отже, маємо певну суперечність на рівні змісту «спеціальність» та «наукова спеціальність».

Основна частина з елементами наукової новизни. Наказ Міністерства освіти і науки «Про затвердження Переліку наукових спеціальностей» (№ 1057 від 14.09.2011 р.) затверджує перелік наукових спеціальностей за якими здійснюється захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук. Такий перелік є актуальним лише для тих осіб які готуються за так званими старими правилами підготовки кадрів вищої кваліфікації. Для цієї категорії осіб нормотворець передбачив п'ять спеціальностей, а саме: 25.00.01 –

теорія та історія державного управління; 25.00.02 – механізми державного управління; 25.00.03 – державна служба; 25.00.04 – місцеве самоврядування; 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. Для кожної з цих спеціальностей інституалізовано так звані паспорти з конкретизацією «формули спеціальності» та «напрямів досліджень». За умов такої конкретизації відбувається своєрідне програмування предметно-об'єктного фокусу уваги дослідження. Іншими словами, дослідник має цілком вичерпаний перелік напрямів організації наукового пошуку, а відповідно й умовну конкретизацію об'єкта та предмету наукового дослідження. На відміну від вченого який здійснює пошук у галузі науки «Державне управління» (здобувач наукового ступеня кандидат наук), здобувач освіти на третьому рівні вищої освіти (доктор філософії), наприклад за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», позбавлений такої конкретизації, що у свою чергу сприяє так званому розмиванню фокусу наукової уваги між іншими спеціальностями.

3. Висновки й напрямки подальшого дослідження проблеми. Приймаючи до уваги вище наведене, вважаємо за доцільне розглянути можливість уточнення напрямів спеціальності «Публічне управління та адміністрування», наприклад на кшталт того як це існує для галузі науки «Державне управління», або передбачити для цієї спеціальності окремі спеціалізації. Конкретизація змісту спеціальності «Публічне управління та адміністрування» через призму декількох спеціальностей або запровадження спеціалізації у межах вже існуючої спеціальності «Публічне управління та адміністрування», на нашу думку, з одного боку, сприятиме формуванню передумов для зниження ризику помилок у формулюванні об'єкту та предмету наукового дослідження (суб'єктивний фактор), а з іншого – підвищить загальний рівень якості наукових пошуків у відповідній галузі знань (об'єктивний фактор).

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ВІЙНИ

Соціальна реклама наразі є дуже важливою, бо вона є фундаментом суспільства, формує його цінності, норми, думку, впливаючи на свідомість. З одного боку, соціальна реклама висуває перед собою завдання – розвивати свідому націю, що може змінювати світ на краще, активно брати участь у соціальних ініціативах та проєктах, здійснювати виховну функцію, популяризувати загальнолюдські, соціальні та моральні цінності для розв’язання глобальних проблем людства і досягнення суспільно-корисних цілей. З іншого боку, соціальна реклама користується маніпулятивними стратегіями, які можуть бути небезпечними для суспільства, часто може перебільшувати або подавати неправдоподібну інформацію, пропагувати речі та явища, що не є корисними, або можуть негативно вплинути на суспільство і його розвиток.

Значення соціальної реклами зростає у період міжнародних воєнних конфліктів, війн, радикальних змін в житті людей. З початком російсько-української війни, соціальна реклама моментально відреагувала на сучасне становище країни. Наразі вона є мотиваційним та інформаційним джерелом, рушійною силою становлення свідомості громадян, основним фактором регулювання їх емоційного стану.

У ході війни між російською та українською державами, методи маніпуляцій та пропаганди використовуються найбільше. Це може як і підтримувати, заохочувати населення до терпіння та патріотичних настроїв, так і розмежувати суспільство, руйнувати економічну та моральну стабільність, породжувати міжусобні конфлікти.

Соціологічні дослідження показують, що українці недостатньо захищені від зовнішніх впливів, а отже потребують більше інформації та фокусуванні на

проблемі ролі пропаганди під час війни. Наразі найважливішим є те, щоб українське суспільство залишалося критичним та незалежним, не піддавалося негативному впливу, було завжди проінформоване про хід подій на всеукраїнському та міжнародному рівнях. Серед можливих варіантів вирішення цієї проблеми є проведення лекцій та тренінгів задля підвищення рівня обізнаності населення України щодо основних особливостей пропаганди, її впливу, способів протидії пропаганді в сучасних реаліях. Такі проекти можуть бути орієнтовані на активну свідому молодь, яка наразі є рушійною силою розвитку країни та складає основу інформаційного суспільства.

Точилова О.І.
Науковий керівник: Терещенко Д.А.
НТУ «ХП»

СУЧАСНИЙ КЕРІВНИК МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Здоров'я нації є пріоритетом будь якої країни світу і одним із компонентів соціально-економічного, культурного розвитку держави. Саме тому, система охорони здоров'я є однією із головних в соціальній сфері. Сучасна охорона здоров'я в Україні знаходиться в стадії реформування, ключовим вектором якої є забезпечення громадянам України рівного доступу до якісної медичної послуги. Однією із умов досягнення даної мети є постійний процес управління кадровими ресурсами.

Перехід від адміністративної моделі управління закладом до економічної сьогодні створює нові виклики для управлінців медичних закладів. Реформа охорони здоров'я формує в державі конкуренцію на ринку медичних послуг, що, в свою чергу, піднімає питання рівня знань, спроможності і готовності сучасних директорів закладів охорони здоров'я.

Проблематикою формування кадрового ядра управлінців в системі охорони здоров'я України займалися такі вітчизняні вчені як М.М. Білинська, М.М Шкільняк., Т.Л Желюк. Мельник Л.А. в своїх працях наголошувала на важливості післядипломної підготовки керівних кадрів в галузі. В свою чергу,

Борщ В.І акцентувала на важливості впровадження ефективних механізмів та інструментів управління закладом охорони здоров'я на засадах стратегічного менеджменту.

Починаючи з 2022 року, згідно Наказу МОЗ № 1977 від 31.10.2018 року, в Україні на посади генерального директора, заступників генерального директора закладу охорони здоров'я можуть претендувати кандидати, які мають відповідну менеджерську або управлінську освіту в галузі знань «Управління та адміністрування», «Публічне управління та адміністрування» або «Державне управління». Вперше, на законодавчому рівні адміністративні і медичні функції керівника були розмежовані. Така практика кадрового рішення в охороні здоров'я успішно впроваджена і функціонує вже багато років в більшості Європейських і Західних країнах світу.

В США багатьма університетами пропонуються сертифіковані програми підготовки лідерів в галузі охорони здоров'я. Зокрема, Університет Корнелла та Стенфордський університети пропонують одно- та двотижневі курси, які включають такі програми, як стратегічне мислення, управління змінами та формування стратегії закладу охорони здоров'я.

Серед країн Європейського Союзу суттєвих якісних змін в підготовці кадрів-лідерів в охороні здоров'я досягла Франція. Щоб обіймати посаду керівника медичного закладу, кандидату потрібно пройти обов'язковий 27 місячний курс навчання за програмою «Управління охороною здоров'я».

Варто відзначити, що в деяких країнах світу зростає, також, попит на магістерську програму «Управління Бізнесом» (МВА) в сфері охорони здоров'я.

Аналізуючи досвід різних країн, можна дійти висновку, що сучасний керівник медичного закладу повинен бути лідером, стратегом, вміти формувати сильну команду, приймати стратегічні управлінські рішення та професійно управляти ресурсами.

В Україні проблематика формування кадрового потенціалу в сфері охорони здоров'я потребує особливої уваги. Більшість директорів медичних

установ є медиками-практиками, які не мають бажання займатись подальшим професійним розвитком. Така ситуація стає перешкодою на шляху реалізації стратегічних цілей реформи охорони здоров'я, реалізація якої відбувається якраз з нижчих рівнів організації системи. Кадрова політика в сфері охорони здоров'я потребує нової концепції в підготовці сучасних керівників, основою якої є принципи стратегічного менеджменту.

Трачук О.О.
Науковий керівник: Болотова В. О.
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДАКТ-ПЛЕЙСМЕНТУ ЯК ЗАСОБУ РЕКЛАМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Розвиток виробництва творів масової культури, зокрема художніх фільмів, серіалів, телешоу, дитячої анімації, коміксів, пісень, віртуальних ігор тощо, уможливив активне поширення такого явища як вбудований маркетинг або ж продакт-плейсмент.

Сьогодні науковці наголошують на тому, що, знаходячись у медіапросторі, переповненому різноманітними медіапродуктами, споживачі стають дедалі більш вибагливими та вимогливими. Зокрема, усе частіше глядачі та слухачі користуються можливістю оминати пряму рекламу або не звертають на неї увагу. Це обумовлено тим, що численні прямі рекламні повідомлення здебільшого є нав'язливими та агресивними, тому можуть викликати роздратування.

Викладені вище твердження пояснюють причини виникнення актуальної тенденції до формування нових більш ефективних методів взаємодії з аудиторією. Одним із них виступає вбудований маркетинг або ж продакт-плейсмент. Таким чином, актуальність вивчення продакт-плейсменту полягає у значному зростанні популярності цього засобу рекламної комунікації у сучасному медіапросторі та посиленні його впливу на свідомість масової аудиторії.

Продакт-плейсмент виступає предметом дослідження багатьох як зарубіжних, так і українських дослідників. Серед них можемо виокремити Дж. Ньювелла, К. Юзлея, Дж. Карра, Ч. Еккерта, К. Рассела, М. Белча, Р. Ейвері, Ш.К. Баласубраманяна, Дж. Леху, Т. К. Панду, А. Раківумара, О.Б. Марцінковську, Н. П. Скригуна, О. М. Полінкевича та інших.

Існуючі дослідження утворюють надійне підґрунтя для вивчення продакт-плейсменту як засобу рекламної комунікації. Проте, специфіка прихованої реклами в сучасному медіаконтенті та її недоліки на сьогодні є недостатньо проаналізованими і потребують подальшого дослідження.

Зокрема, щоб детальніше дослідити окреслені вище аспекти, необхідно, в першу чергу, розглянути основні підходи як закордонних так і вітчизняних науковців до визначення поняття «продакт-плейсмент» та відслідкувати динаміку зміни змісту цих трактувань від появи вбудованого маркетингу до його сучасного стану. Окрім цього, варто здійснити детальний порівняльний аналіз продакт-плейсменту з іншими засобами рекламної комунікації, такими як друкована реклама, телебачення, зовнішня реклама та реклама в соціальних мережах. На основі цього аналізу доцільним видається визначення специфіки продакт-плейсменту як окремого засобу рекламної комунікації, окреслення переваг та недолік застосування вбудованого маркетингу в сучасному українському медіапросторі.

Отже, продакт-плейсмент сьогодні набув значної популярності. Більш того, експерти прогнозують велике майбутнє індустрії прихованої реклами та обіцяють суттєве зростання інвестицій у цю сферу. Зважаючи на це, варто приділяти належну увагу дослідженню продакт-плейсменту як засобу рекламної комунікації, щоб краще розуміти природу, характер, силу та обмеження його впливу на масову свідомість.

РОЛЬ ЖІНОК У РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

Жінки та дівчата недостатньо представлені в галузях науки, технологій, інженерії та математики. У професіях у цих сферах переважно домінують чоловіки, і жінкам важко зрівнятися з ними в цих. Згідно зі звітом Світового банку за 2022 рік, жінки становлять лише 28% серед випускників по спеціальності «інженерія», а в таких галузях, як штучний інтелект, лише 1 з 5 спеціалістів є жінками.

Гендерні упередження та стереотипи є одними з основних факторів, які заважають жінкам робити кар'єру в зазначених галузях. Тиск з вимогою відповідати суспільним нормам, примусові одруження, вимоги бути «берегинею хатнього вогнища», у більшості домогосподарств жінки несуть основну відповідальність за ведення сім'ї, і цей тягар певною мірою заважає їм займатися кар'єрою своєї мрії. Гендерна рівність та нормальні умови праці як для чоловіків, так і для жінок є характеристиками будь-якого нормального суспільства, і необхідно звернути увагу на проблему гендерної нерівності в науці і техніці, оскільки це може бути корисним для розвитку цих сфер. Було багато разів доведено, що жінки не менше, ніж чоловіки, проводять наукових досліджень та вносять свій вклад у зміну світу. У нас є безліч прикладів, які показують, як жінки займалися успішним розвитком відповідних галузей.

Якщо ми дослідимо хід історії, то побачимо, як чудові ідеї виникали в геніальних умах жінок і дівчат. Завдяки їхнім дослідженням, винаходам, інноваціям і відкриттям ми насолоджуємося багатьма речами, які оточують нас щоденно. Ось деякі приклади. Анна Мані. Народилася в 1918 році. В ті часи участь жінок у науковій діяльності була чимось фантастичним. Але вона змогла, незважаючи на заборони, почати власні дослідження в сфері метеорології. Вона займалася дослідженням енергії вітру, сонячної радіації та озонового шару, що принесло їй всесвітнє визнання. Едіт Кларк. У 1912 році

стала першою працевлаштованою інженеркою-електрикинею у США. Вона робила складні математичні розрахунки до того, як було винайдено сучасні калькулятори та комп'ютери. Елен Очоа. Стала першою іспаномовною жінкою, яка побувала в космосі, виконуючи дев'ятиденну місію на борту космічного корабля «Діскавері». Вона була на орбіті чотири рази, провівши там майже 1000 годин на орбіті. До своєї кар'єри астронавтки вона була інженеркою-дослідницею оптичних систем. Барбара МакКлінток. Була першою американською генетикинею і досі вважається однією з найпрестижніших цитогенетиків у світі. У 1983 році МакКлінток отримала Нобелівську премію з фізіології за відкриття генів, що мають здатність змінювати положення в хромосомі. Її публікації все ще впливають на розвиток генетики в усьому світі.

Усі ці імена є доказом того, що жінки відіграли значну роль у розвитку науки і техніки. Складно уявити довжину цього списку, якби жінок не обмежували стільки років і не продовжували обмежувати зараз у отриманні освіти. Збільшення участі жінок у науці та техніці сприятиме розширенню резерву талантів, що сприятиме покращенню нашого майбутнього. Подолання стереотипів, що технічні професії призначені лише для чоловіків, спонукатиме дівчаток частіше обирати відповідні галузі. Що допоможе зменшити проблему гендерного розриву у світі.

Guo Lu
Scientific supervisor: Moroz Volodymyr
NTU «KhPI»

IMPROVING EARLY EDUCATION: A SOCIOLOGICAL AND MANAGERIAL EXPLORATION OF THE ORFF APPROACH IN PUBLIC KINDERGARTENS

Introduction. In the realm of early childhood education, the foundational years are extremely important in shaping a child's future. The methods and philosophies adopted during this critical phase have far-reaching implications, influencing not just academic success, but also emotional, social, and creative development. In this context, the Orff Approach, a distinguished educational method prevalent in private

kindergartens, stands out for its holistic and child-centered philosophy. This article proposes the integration of the Orff Approach into public early education systems, hypothesizing that such a move could revolutionize the quality and efficacy of education in our modern society. By examining the sociological and managerial aspects of this integration, we delve into how adopting private kindergarten practices in public settings can foster a more dynamic, inclusive, and enriched learning environment for our youngest learners.

Main Part. Nowadays, in public education systems worldwide, early childhood education often adheres to traditional, structured, and curriculum-focused methods. These practices, while established and familiar, lack flexibility and creativity necessary to fully engage young minds. The emphasis on academic proficiency often overshadows the importance of social, emotional, and creative development. Having limited resources, large class sizes, and a diverse student population with varying needs, public kindergartens cannot implement innovative and individualized teaching methods. Furthermore, the pressure of standardized testing and curriculum requirements often leads to a strict and less playful learning environment, which may not align with the developmental needs and natural learning styles of young children. In contrast, private kindergartens have more flexibility in curriculum design and often adopt progressive educational approaches. One of such methods is the Orff Approach. This approach is characterized by its emphasis on music, movement, and playing, integrating these elements to create a rich, multi-sensory learning experience. It encourages children to explore and express themselves creatively, fostering will for learning and developing essential life skills such as teamwork, problem-solving, and emotional intelligence. Its key principles are: holistic development; creativity and improvisation; learning through experience. Some researches show that youngsters studying in environments with an implemented Orff Approach often have a better creativity, social interactions, and a deeper emotional understanding. These settings allow children to learn at their own pace, exploring concepts and ideas through hands-on activities and collaborative projects.

Process of integrating of the Orff Approach into public early education can be challenging and will require thoughtful planning. Successful adaptation is not possible without taking into account following aspects: educators' training; adapting curriculum; resource allocation.

Even though adopting the Orff Approach in public education could be difficult, we should remember about its long-time benefits. Firstly, it could lead to a more balanced and well-rounded education system, producing individuals who are better equipped to face the challenges of the modern world. Secondly, it promotes a more inclusive and diverse learning environment.

Conclusion. The integration of the Orff Approach into public early education represents a significant step towards a more holistic, creative, and emotionally nurturing learning environment. Embracing this method could redefine the landscape of early education, laying the groundwork for a generation that is not only intellectually capable but also emotionally and creatively enriched. Such a shift aligns perfectly with the needs of our modern society, where adaptability, creativity, and emotional intelligence are increasingly recognized as key to personal and professional success.

Moroz Oleksandr
Scientific supervisor: Li XingRui
Huazhong University of Science and Technology,
Tongji Medical College

IMPROVING INTERNSHIP POLICIES IN UKRAINE THROUGH SOCIOLOGICAL AND MANAGEMENT LENSES AS A KEY TO BUILD A HEALTHIER SOCIETY

Introduction. The evolving landscape of Ukraine's healthcare system, in conditions of socio-political changes and ongoing reforms, needs a critical reassessment of medical training strategies and internship policies. The integration of sociological insights and management principles may help to make such policies that not only align with international standards but also resonate with the temporary challenges and expectations of Ukrainian society.

Main Part. Medical training in Ukraine has traditionally followed a path that is more theoretically inclined, with less emphasis on practical, hands-on experience. However, the changing dynamics of healthcare needs, exacerbated by the war and healthcare reforms, demand a shift towards more practical, skill-oriented training. Internships, a crucial bridge between theoretical knowledge and practical application, are at the heart of this transition.

From a sociological perspective, the current healthcare challenges in Ukraine reflect broader societal issues, including demographic changes, urban-rural divides, and varying health needs across different social strata. An effective doctor training policy must consider these sociological aspects, ensuring that medical professionals are not just skilled in their direct sphere, but are also familiar with common diseases and their curing practices.

In order to ensure that modern Ukrainian physicians are well-equipped to handle the demands of modern healthcare, following changes are proposed to be done in the internship policies:

increased practical exposure: internships should provide substantial practical exposure, with rotations in various medical departments, as it broadens the understanding and skill set of interns, making them more adaptable and proficient in different medical situations;

community-based internships: implementing community-based internships may not only give interns a better understanding of non-communicable diseases and their curing methods, but also solve some of public health concerns in Ukraine.;

mentorship programs: guidance, feedback, and support of experienced healthcare professionals is crucial for progress;

interdisciplinary approach: an interdisciplinary approach in internships can foster a comprehensive understanding of healthcare;

feedback and continuous improvement: establishing of a system of feedback mechanism for both interns and their mentors can be used to continuously improve the internship program, ensuring it remains relevant and effective.

Conclusion. In conclusion, the restructuring of Ukraine's internship policies in medical training is not just a necessity but an opportunity to significantly enhance the

quality of healthcare. By incorporating sociological understanding and management principles, these reforms can create a new generation of medical professionals who are not only clinically adept but also deeply attuned to the societal needs and challenges of contemporary Ukraine. The success of these policies will ultimately be measured by their impact on the health and well being of the Ukrainian people, echoing the broader aspirations of a resilient and evolving society.

Weiying Shi
Scientific supervisor: Vitalii Kruhlov
NTU «KhPI»

THE IMPACT OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE LIFE PERSPECTIVES OF STUDENTS

The quality of the educational environment is intricately linked to the academic success of students and their subsequent career opportunities. Higher education institutions create a conducive ground for intellectual growth, fostering the development of critical thinking and professional problem-solving skills, thereby enhancing a student's competitiveness in the job market and directly impacting their career prospects.

In addition to academic achievements, the educational environment significantly contributes to the socio-emotional well-being and personal development of students. A supportive and inclusive learning environment creates a favorable space where students can cultivate resilience and interpersonal communication skills, contributing to the formation of positive self-esteem and better preparedness for the challenges they may face in the professional environment.

Exposure to different perspectives promotes openness and prepares students for life in an interconnected global society. Graduates from institutions prioritizing enhanced development are better oriented to navigate the complexities of an increasingly multicultural world, thereby increasing their adaptability and global competitiveness.

The educational environment serves as a nexus for mentorship, influencing a student's access to valuable professional connections. Higher education institutions that facilitate internships and mentorship programs make a significant contribution to

a student's ability to build a robust professional network. Established connections, often formed during the educational journey, can open doors to internships, job opportunities, and career guidance.

In the contemporary educational landscape, the integration of technology and innovation into the learning environment holds paramount significance. Educational institutions at the forefront of technological progress provide students with skills and knowledge essential for success in the dynamic job market. Familiarity with cutting-edge technologies ensures that students are adequately prepared to meet the demands of the modern industry.

Therefore, the educational environment serves as the foundation in shaping the life perspectives of students. This impact is far-reaching, encompassing academic achievements and career opportunities to personal development and global perspectives. Higher education institutions that prioritize the creation of a holistic and innovative learning environment make a substantial contribution to expanding students' opportunities for success in professional growth. As the higher education system continues to evolve, understanding and enhancing the impact of the educational environment remain crucial for achieving positive outcomes for students.

СЕКЦІЯ 7
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Голова секції: доц. Лисенко І.В.

Секретар секції: доц.Гаряєва Г.М.

Байдакова А. Є.
Науковий керівник: Семко М. О.
НТУ «ХП»

РОЛЬ ЗМІ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Засоби масової інформації (ЗМІ) є необхідною складовою сучасного українського суспільства, важливим інструментом у формуванні його громадянської позиції, оскільки саме вони фактично створюють образ світу у свідомості населення. Також ЗМІ слугують сполучною ланкою зв'язку його із державою. З одного боку, вони мають бути незалежними й відкритими, без чого неможливе зміцнення демократичності в Україні. Проте з іншого – постає питання, чи вся інформація може бути у відкритому доступі, особливо в умовах війни, оскільки діяльність ЗМІ має відповідати національним інтересам та безпеці.

Громадянське суспільство сьогодні та в майбутньому – це насамперед інформаційне суспільство. Розбудова правової, демократичної держави неможлива без відкритості інформації. Право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України. Засоби масової інформації, такі як газети, журнали, програми новин тощо, вважаються одними з основних джерел отримання різноманітної інформації. Доступ до неї допомагає у формуванні свідомості громадян, що розуміють події та питання в суспільстві, знають про діяльність уряду, парламенту, президента, про перебіг виборів тощо. Так, ЗМІ викривають й випадки корупції та порушень правил з боку влади, що допомагає населенню в певному контролі над її діями.

Свобода слова є однією з політичних свобод, які не можуть бути реалізовані без наявності незалежних ЗМІ. Вільний та постійний обмін ідеями, думками є надзвичайно важливим для забезпечення основ демократії, відкритого обговорення питань, прийняття рішень. Так, у ЗМІ виражається та формується загальна громадська думка, згідно з якою вже й приймається рішення щодо тієї чи іншої питання від влади.

ЗМІ відіграють роль постачальника прямого й зворотного зв'язів між владними структурами й населенням, виконують роль посередника між соціально-політичними силами. Цей діалог можливий завдяки здатності ЗМІ швидко охоплювати широку аудиторію.

ЗМІ виконують агітаційну функцію, яка полягає в наданні суспільству відібраних фактів, що зрештою несуть спрямований вплив на свідомість населення, формуючи в громадян відповідні пріоритети.

Так, можна поширювати й правові знання та цінності, формувати правовий світогляд та правову культуру суспільства. Це ще одна функція ЗМІ – правове виховання. Правова інформація, що подається ЗМІ, на відміну від офіційного видання закону, часто супроводжується переказом правових норм з поясненням того, як їх тлумачити й застосовувати на практиці.

Одним з основних завдань держави є збільшення кількості незалежних від неї засобів масової інформації, які не бояться писати й говорити правду. В Україні досі можуть застосовуватись судові механізми тиску на ЗМІ, і часто позивачами є саме чиновники або політики, тобто представники влади. Разом із тим, держава прагне домогтися від ЗМІ висвітлення тих чи інших подій у потрібному саме для неї ракурсі. Зокрема, пункти про агітаційну функцію, правову освіту певною мірою теж є контрольованим. Люди мають отримувати фактичні знання про події, інформацію про стан економіки тощо, формувати з цього приводу свою думку та доносити до влади, проте й держава прагне до певної цензури, оскільки ЗМІ можуть негативно впливати на свідомість людини, моральний і психологічний стан населення. Під час війни вона застосовується навіть у найбільш демократичних державах. Цензурування

матеріалів ЗМІ є серйозною й суперечливою проблемою: з одного боку, цензура є засобом контролю, перешкодою свободі, а з іншого – важливою для національної безпеки держави. Це постає актуальним питанням у теперішніх умовах.

Українські ЗМІ мають бути незалежними та відкритими, але важливо зберігати баланс між свободою слова та національною безпекою, особливо в умовах війни та інформаційної агресії. Ці проблеми вимагають подальших досліджень досвіду інших країн щодо регулювання ЗМІ у схожих обставинах з метою розвитку стратегій для забезпечення цієї рівноваги в сучасних умовах.

Байрамкулова Д.В
Науковий керівник: Семко М.О
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК ФОРМУВАННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ТА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Проблема формування громадянського суспільства і правової держави в Україні є завжди актуальною темою. Це складне завдання, яке має велике значення для майбутнього розвитку нашої країни та вирішенні багатьох питань.

По-перше, громадянське суспільство має важливу роль. Вона проявляється в участі громадян для прийняття рішень та в контролі за владою. Дуже часто завдяки активній громадській позиції вирішуються такі проблеми, як боротьба з корупцією та можливості забезпечення відкритої діяльності органів нашої влади.

По-друге, створення правової держави в Україні сприяє зміцненню прав громадян, тобто їх свободі, відношенню до влади та отримання більшої справедливості в суспільстві. Цей фактор створює сприятливі умови для економічного розвитку і надає більше можливостей.

Також важливий фактор – це те, що формування правової держави вимагає змін. Потрібно робити системні реформи, такі як: судові, антикорупційні та правоохоронні. Дуже часто саме в цих сферах діяльності

виникає багато проблем та питань. Без змін в судовій сфері – не буде підвищуватись ефективність судової системи, та також буде відсутня справедливість і судова незалежність. Якщо не робити антикорупційні заходи, країна не зможе повноцінно стати правовою державою. І також якщо не покращити роботу правоохоронних органів, громадяни не зможуть отримати справедливого суду та захисту своїх прав.

Насправді факторів дуже багато, але щоб робити подальші висновки і щось змінювати, потрібно досліджувати досвід інших країн, розроблювати нові механізми та стратегії для зміцнення правової держави та громадянського суспільства в Україні. Якщо притримуватись таким пунктам, можливо досягти справедливої, незалежної та стабільної суспільності, де у громадян будуть захищені права та свободи і сама держава буде робити усе для свого народу, притримуючись усіх законів.

Баранкова Є.С.
Науковий керівник: Семко М.О.
НТУ «ХП»

ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність створення громадянського суспільства та правової держави в Україні виступає однією з основних перешкод для розвитку країни. Прогрес у цих сферах є ключовою умовою для зміцнення демократії, захисту прав людини й сприяння економічному зростанню. Недостатня втілення цих принципів призводить до поширення корупції, порушення прав і збільшення безладу.

Вирішення проблем формування громадянського суспільства та правової держави в Україні потребує комплексного підходу, який базується на історичному досвіді та реаліях сучасності. Необхідно розробити та впровадити ефективні механізми для захисту прав людини, боротьби з корупцією та зміцнення правової держави. Розвиток громадських організацій і їхня активна

участь у процесі ухвалення рішень є визначальними для успішного формування громадянського суспільства.

Дослідження цих проблем є надзвичайно важливими в контексті подолання складних процесів, які відбуваються на тлі постійних політичних конфліктів, нестабільності в роботі державних структур та недоліків у законодавстві. Україна потребує всебічного підходу до формування громадянського суспільства та правової держави, який враховує історичний контекст та сучасні реалії.

Для досягнення цієї мети необхідно розробити та впровадити ефективні стратегії, які гарантують права людини, протидіють корупції та зміцнюють принципи правової держави. Ключовим елементом у становленні громадянського суспільства є розвиток громадських організацій та їх активна участь у процесі ухвалення рішень.

Можливість досягнення громадянського суспільства та правової держави в Україні вимагає уважної уваги до проблем, таких як корупція, беззаконня та порушення прав людини. Майбутні дослідження мають бути спрямовані на розробку та впровадження дієвих механізмів для захисту прав людини, протидії корупції та зміцнення принципів правової держави. Важливим аспектом для подальших досліджень є розвиток громадських організацій та їхня активна участь у прийнятті рішень.

Важливо зазначити, що успішна реалізація цих стратегій також вимагає активної ролі громадян в цьому процесі. Громадяни України мають бути більш свідомими щодо своїх прав та обов'язків, а також активно брати участь у громадських ініціативах і діяльності громадських організацій. Це допоможе зміцнити громадянське суспільство та сприяти побудові правової держави, які є основними стовпами демократичного розвитку України.

НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Проблема формування громадянського суспільства та правової держави в Україні має велике значення для країни та світової спільноти. Вона стосується розвитку демократії, правової держави, захисту прав і свобод громадян, боротьби з корупцією та забезпечення стабільності країни. Завдяки правовій державі та громадянському суспільству, Україна може покращити інвестиційний клімат, підвищити довіру до державних інституцій, та забезпечити справедливий доступ до правосуддя.

Однією з ключових проблем є імплементація принципів громадянського суспільства та правової держави. Незважаючи на прийняття реформ та законодавчих актів, існують проблеми з їх практичною реалізацією через корупцію, недостатню незалежність судової системи та слабку громадянську активність. Можливою науковою новизною є розкриття причин та наслідків цих проблем та розробка стратегій їх подолання.

Дослідження також може зосередитися на вивченні впливу різних суспільних груп, політичних партій, ЗМІ та громадян на процес формування громадянського суспільства та правової держави. Які ролі вони відіграють у підтримці чи обмеженні розвитку демократії в Україні?

Важливим аспектом є аналіз інтернаціонального досвіду та кращих практик у цій сфері та можливість адаптації цих підходів до українських реалій.

На основі розглянутих аспектів можна зробити наступні висновки та визначити напрямки подальшого дослідження проблеми: 1)Формування громадянського суспільства та правової держави в Україні вимагає системного підходу та комплексних заходів; 2)Дослідження має спрямовуватися на виявлення кореневих причин проблем та на розробку конкретних рекомендацій для їх вирішення; 3)Для подальшого дослідження важливо розглядати такі аспекти, як вдосконалення законодавства, підвищення громадської свідомості,

підтримка громадянського активізму через освіту та інформаційні кампанії, та підтримка незалежної журналістики.

Бойко Н. А.
Науковий керівник: Гаряєва Г. М.
НТУ «ХП»

ПРОСТІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні частина працівників підприємств, установ та організацій зіштовхнулась із обставинами, що в законодавстві має юридичне визначення як простій не з вини працівника.

Процедура оголошення простою на підприємстві в період дії воєнного стану, його різновиди, умови запровадження, юридичний порядок оформлення, особливості сплати заробітної плати працівникам, а також податків із цих виплат не є наразі достатньо розкритою. Саме цим обумовлена актуальність теми.

Стаття 34 Кодексу законів про працю України говорить про те, що простій – це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами. Законодавством не встановлено чітких умов (підстав) оголошення простою на конкретному підприємстві, так само не встановлено жодних обмежень, тому вирішення питання щодо оголошення простою повною мірою залежить від об'єктивних обставин, які склалися на підприємстві, та бажання роботодавця.

Важливо усвідомлювати, що самої по собі дії правового режиму воєнного стану в Україні недостатньо для оголошення простою, якщо підприємство може продовжувати функціонувати. Сьогодні простій оголошують з таких підстав: знищення або пошкодження майна підприємства, важливих об'єктів інфраструктури (енергетичні та логістичні ресурси); розташування підприємства на тимчасово окупованих територіях або на територіях, де ведуться активні бойові дії; відключення електроенергії, води, газу; відсутність

можливості організації дистанційної роботи; масова евакуація або виїзд працівників тощо.

Для оформлення режиму простою на підприємстві слід дотримуватися порядку дій згідно листа Міністерства соціальної політики України від 04.10.2013 № 179/06/186-13: Згода працівника не потрібна, але його необхідно повідомити про запровадження простою. Як спосіб попередження можлива розсилка електронною поштою або у месенджерах.

Під час воєнного стану замість акту про простій можна посилатися на Указ Президента «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022. Простій може бути оголошений як щодо всього підприємства, так і щодо конкретних працівників. В таблиці обліку робочого часу потрібно вказувати «Простій». Таким чином, мінімально необхідним пакетом документів для запровадження простою є наказ керівника підприємства та докази ознайомлення з ним працівників. Питання про місце знаходження працівника в період простою законодавчо не врегульовано. Оформлення простою в умовах воєнного стану гарантує продовження трудових відносин з підприємством, але із зменшенням оплати праці. Відповідно до КзпП, у разі оголошення простою оплата праці здійснюється у розмірі тарифної ставки/посадового окладу (без премій, доплат і надбавок). Якщо на період простою припадає щорічна відпустка працівника, вона підлягає оплаті у загальному порядку без врахування обмежень, пов'язаних із простоем. Доплата до мінімальної заробітної плати, встановленої Законом України «Про державний бюджет України», не проводиться. Оплата праці працівників за час простою належить до фонду додаткової заробітної плати, тому нарахування податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного внеску здійснюється на загальних підставах. У разі оплати підприємством простою, період його дії зараховується до страхового стажу працівника.

В період дії воєнного стану, простій виступає засобом, який дозволяє мінімізувати економічні втрати суб'єкта господарювання, зберігши при цьому необхідні фінансові, кадрові та інші ресурси. Обираючи з усіх можливих

варіантів дій під час кризових ситуацій на підприємстві, простій видається більш стабільним та взаємовигідним як для працівників, так і для власника.

Бондар В.Ю.
Науковий керівник: Кисельов А.О.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

До теперішнього часу в діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції не було впроваджено систематизацію інформації щодо злочинної діяльності, яка б дозволяла проводити своєчасні превентивні заходи на етапах підготовки та вчинення злочинів, а також забезпечувати оперативне забезпечення досудового слідства та ефективно використовувати оперативно-розшукову інформацію як докази в кримінальних провадженнях.

Ураховуючи недостатній професійний рівень багатьох оперативних працівників, сили та засоби оперативно-розшукової діяльності часто використовуються неефективно. Працівники кримінальної поліції, виконуючи службові обов'язки, відволікаються на другорядні або, нерідко, беззмістовні об'єкти, які не мають важливості в оперативному контексті. Це призводить до невідповідності завдань реаліям оперативної обстановки, рутинності, багатоплановості та дрібномасштабності, що в кінцевому підсумку породжує безініціативність, байдужість та нерідко бездіяльність персоналу оперативних підрозділів.

Враховуючи ці обставини, сьогодні стає актуальними нові підходи до організації боротьби зі злочинністю та здобуття нових навичок для більш ефективної обробки інформації оперативними працівниками. Цей процес повинен базуватися на системному аналізі різноманітних відомостей, пов'язаних з вирішенням завдань оперативно-розшукової діяльності. Особливо важливу роль у цьому контексті відіграє проведення кримінального аналізу інформації, отриманої працівниками кримінальної поліції.

Роль кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів є визначальною для забезпечення ефективності та успішності оперативно-розшукової роботи правоохоронних органів. Кримінальний аналіз входить у складову системи оперативного контролю та надає оперативникам необхідні інструменти для швидкого та точного реагування на злочини та інші правопорушення.

Важливим аспектом ролі кримінального аналізу в оперативній діяльності є виявлення та аналіз тенденцій злочинності. Оперативні підрозділи використовують статистичні дані та інші джерела інформації для визначення актуальних кримінальних загроз, що дозволяє їм ефективно впроваджувати превентивні заходи та планувати операції.

Крім того, кримінальний аналіз допомагає в процесі розслідування конкретних справ. Оперативники, використовуючи методи кримінального аналізу, можуть ідентифікувати злочинців, визначити їхні зв'язки та методи їх дій (*modus operandi*), а також прогнозувати можливі місця та часи дій злочинців.

Подальша роль кримінального аналізу включає в себе вивчення та аналіз обставин вчинених злочинів, сприяючи виявленню прихованих патернів та зв'язків між різними правопорушеннями. Це дозволяє оперативникам ефективно працювати з обмеженими ресурсами та пришвидшити процес затримання злочинців.

Завдяки технологічним інноваціям, таким як аналітичні системи та програми для обробки великих обсягів даних, кримінальний аналіз стає більш точним та оперативним. Використання штучного інтелекту сприяє автоматизації процесу аналізу, що робить його ефективнішим та менш часовитратним.

Як зазначає Кисельов А.О., під час кримінального аналізу основним завданням кримінального аналітика є проведення аналітичного дослідження доступної йому інформації, створення за результатами такого аналізу аналітичних продуктів, що мають інформативний та рекомендаційний характер

та зауважено на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час своєї діяльності.

У підсумку, роль кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів полягає в забезпеченні здатності оперативників виявляти, аналізувати та реагувати на злочини шляхом використання високотехнологічних методів та інструментів. Це відіграє критичну роль у забезпеченні громадської безпеки та протидії злочинності.

Буденна В.М.
Науковий керівник: Домбровська А. В.
Харківський національний університет
міського господарства ім О.М. Бекетова

ПОРІВНЯННЯ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА ТА ОБМЕЖЕНОГО ПАРТНЕРСТВА (LIMITED PARTNERSHIP, LP)

Суб'єкти господарювання України під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності, співпрацюють з закордонними підприємствами. Важливим аспектом є організаційно-правові форми підприємств. Для прикладу розберемо особливості таких структур, як командитне товариство в Україні та обмежене партнерство (limited partnership) за кордоном.

В Україні нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність командитних товариств є Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про господарські товариства», а також Податковий кодекс України. Відповідно до Цивільного кодексу України (ст. 133) командитне товариство називають: «товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності

товариства...». Слід ще зазначити, що відповідно до цього ж кодексу: «... до командитного товариства застосовуються положення про повне товариство, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншим законом».

Командитне товариство, як і обмежене партнерство (limited partnership) дещо схожі і мають спільні риси, одна з яких це те, що обидва здійснюють свою підприємницьку діяльність, а також несуть певну відповідальність за зобов'язаннями, які виникають у процесі функціонування. Варто зазначити, що обидві організаційні структури мають повних учасників (партнерів) та обмежених. Учасники з обмеженою відповідальністю несуть відповідальність в межах своїх внесків.

Участь в управлінні підприємством такого типу організаційно – правової форми беруть зазвичай учасники (партнери) з повною відповідальністю, з обмеженою не беруть активної участі. Частини прибутків та збитків розподіляється між вкладниками відповідно до їх частки в капіталі.

Важливим моментом є те, що учасників (партнерів) командитних товариств в Україні та обмежених партнерств за кордоном об'єднує спільна риса, а саме: партнери неповні (обмежені) несуть відповідальність лише в межах величини свого внеску.

Хоч командитне товариство має достатньо спільного з обмеженим партнерством, та не слід забувати про деякі відмінності. Однією з вагомих відмінностей є те, що командитне товариство в Україні вважається юридичною особою, на відміну від обмеженого партнерства.

На протипагу обмеженому партнерству, командитне товариство в Україні підлягає подвійному оподаткуванню. Тобто, спершу прибутки оподатковуються при отриманні, а потім при розподіленні чистого прибутку на дивіденди між його учасниками, таким чином дивіденди також підлягають оподаткуванню (згідно пп. 57.1, 167.5, 168.4.1 ПКУ). В обмеженому партнерстві це відбувається дещо інакше. Отримавши чистий прибуток, він перераховується партнерам, які в свою чергу повинні задекларувати цей дохід і потім сплатити відповідні податки.

Отже, при співпраці з закордонними суб'єктами господарювання, потрібно враховувати багато факторів, які впливають на успішність спільної роботи, в тому числі і на організаційно-правову форму підприємства. Командитне товариство в Україні та обмежене партнерство за кордоном об'єднують в собі достатньо спільних рис але потрібно брати до уваги і певні відмінності, такі як особливості правового статусу та оподаткування.

Гонтар А.О
Науковий керівник: Семко М. О.
НТУ «ХП»

ДОВІРА ДО ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Формування громадянського суспільства та правової держави є ключовим завданням у розвитку України та у цілому у будь-якій країні. Ці поняття взаємопов'язані й є важливими для демократичного прогресу країни.

Розбудова української демократичної держави, яка прагне стати повноправним членом Європейського співтовариства, не буде завершеною без реалізації етапу формування громадянського суспільства і правової держави. Становлення громадянського суспільства є складною та відкритою для обговорення проблемою. На прикладі європейських країн (Франції, Швеції тощо) можна простежити тривалий шлях боротьби, цілеспрямованого прагнення до високого рівня розвитку. В Україні такі процеси відбуваються досить складно. Варто зауважити, що історичний розвиток української державності не наближував до досягнення цієї мети, а навпаки, – стримував прогресивні кроки.

Одна з важливих проблем – це корупція та недостатня правова культура. Недоліки у правовій культурі громадян і системі, а також корупція заважають правовому розвитку країни. Сучасне становище України після 32 років незалежності підтверджує все вищесказане. У цей період поширилася корупція, відбулися спад економіки, енергетики, різке падіння внутрішнього валового продукту, знизився рівень освіти, значно скоротилися доходи громадян тощо.

За даним Міжнародного валютного фонду, у 2015 році в Україні за межею бідності опинилось 7 млн. осіб, що становить шосту частину населення держави.

Правова держава потребує правових законів, а також належної організації системи державної влади, державних органів, чітке визначення їх компетенції, місця в системі, характеру співвідношення між собою, способів формування і форм діяльності. Звідси виходить друга проблема – недостатня довіра до правоохоронних органів. Недовіра до поліції та інших правоохоронних органів є перешкодою для формування правової держави. Нерівність у застосуванні закону можуть підірвати довіру до правової системи.

Загалом з проблемою справедливості тісно пов'язана повнота й гарантованість прав і свобод людини та громадянина в правовій державі. Це стало показником демократії й законності як у конкретній країні, так і у сфері міжнародного права. Не часто трапляється несправедливість та нерівність перед законом. Випадки, коли закони не застосовуються рівно для всіх громадян, можуть породжувати недовіру.

Формування правової держави та громадянського суспільства передбачає утвердження панування закону в усіх сферах громадського життя, його верховенство серед інших нормативних актів, підпорядкування закону державними органами. У державі закони покликані забезпечувати права та свободи людини, її природні інтереси, встановлювати єдність взаємних прав і відповідальності держави й особи. Важливо прагнути вирішення цих проблем для покращення ситуації в Україні та забезпечення стабільності та демократії в країні.

Гринько Д.В.
Науковий керівник: Вергун В.Г.
НТУ «ХП»

ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

В умовах воєнного стану, внутрішньо переміщені особи є одними з найвразливіших категорій населення, які потребуються захисту своїх прав.

Незважаючи на те, що наразі в Україні існує нормативно-правова база, яка визначає права внутрішньо переміщених осіб, ще залишаються певні прогалини та питання, які потребують подальшого вирішення, зокрема, щодо гарантій захисту прав на соціальні та пенсійні виплати.

Внутрішньо переміщеною особою (далі – ВПО) є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Гарантіями захисту прав внутрішньо переміщених осіб є:

1) Звернення до органів влади: ВПО можуть звернутися до органів влади на різних рівнях – від місцевих до національних – з метою отримання захисту своїх прав.

2) Юридична допомога: ВПО можуть звернутися за юридичною допомогою до відповідних органів або громадських організацій, які надають юридичну допомогу та консультації.

3) Судовий захист: ВПО можуть виступати в судових процесах для захисту своїх прав. Це може включати подання позову до суду або звернення до арбітражу для вирішення спорів.

Проте, чинним законодавством України не встановлені строки переведення особової справи ВПО після зміни місця проживання, що в свою чергу, негативно впливає на оперативність здійснення соціальної виплати.

Також існують проблеми в наданні пенсійної допомоги. Статистика свідчить, що тільки за січень–березень 2020 року зареєстровано 126 тисяч звернень громадян до Пенсійного фонду України та його територіальних органів. 15,1 відсотка від усіх звернень до апарату Фонду (1334 звернень) у звітному періоді – це звернення ВПО щодо правомірності припинення виплати пенсії та не виплати за попередні періоди з урахуванням вимог Закону України

«Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та відповідних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. Аналіз судових рішень, а також масові скарги з боку пенсіонерів-переселенців показують, що державні органи України, зокрема пенсійні та органи соціального забезпечення, допускають зі свого боку систематичні порушення норм чинного законодавства, у тому числі міжнародних нормативно-правових актів та правових позицій, викладених в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Отже, для існування більш дієвих гарантій захисту вказаної категорії осіб, доцільним було б:

- чітко визначити термін переведення особової справи ВПО після зміни фактичного місця проживання для оперативнішого здійснення соціальної виплати;
- підтримати пропозицію щодо доповнення ч. 2 статті 7 Закону № 1706-VII абзацом 2 наступного змісту: «Суми пенсії, не отримані внутрішньо переміщеною особою через збройну агресію Росії проти України, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком одночасно з першою виплатою пенсії після її поновлення в порядку визначеному законом».

Губарєв Р.І., Куценко С.О.
Науковий керівник: Гаряєва Г.М.
НТУ «ХП»

ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Проблематика правового положення переселенців з України в умовах військового конфлікту має велике значення.

Для початку звернемося до законодавства, яке регулює ситуацію переселенців в Україні. Важливим законом є Закон України «Про внутрішньо переміщених осіб» № 1709-VII, введений в дію 20 березня 2014 року. Цей закон встановлює правовий статус та гарантії для осіб, які були вимушені покинути свої постійні місця проживання у зв'язку з воєнним конфліктом. Зокрема, він

регулює питання щодо евакуації, забезпечення тимчасового житла, медичної допомоги, соціального захисту, освіти та працевлаштування для переселенців.

Крім того, проблеми переселенців виникають не лише на території України, але й за кордоном. Багато людей змушені були знайти притулок у таких країнах, як Польща, Німеччина, Чехія, Італія, Румунія та інші. Понад половини українців перебуває лише в трьох країнах: Польщі – 22%, Німеччині – 14,6% та США – 11%. Також багато громадян України знайшли прихисток у Чехії – 7,9%, Італії – 5%, Канаді – 4,9%, Іспанії – 3,4% та Ізраїлі – 2,75%. Майже 63% українців, які перебувають за кордоном, повнолітні, 22% – діти до 18 років. Вік ще 15% осіб не уточнюється. Це велике число свідчить про високий рівень потреб цієї категорії населення.

Останніми місяцями і ЄС усе частіше лунають пропозиції зменшувати допомогу українцям, які втекли від війни. Так, про наміри скоротити обсяги підтримки нещодавно заявила Ірландія. Але насправді ситуація не нова – у деяких країнах Євросоюзу це вже зробили.

У липні змінилися правила надання житла для шукачів притулку з України у Чехії. Тепер усі, хто перебуває на території країни довше ніж 150 днів, більше не отримують допомоги на оренду житла. Чехія наголошує на тому, що прагне насамперед допомогти тим, хто не може подбати про себе. Польща обмежила грошову допомогу громадянам України. Обмеження не поширюються на людей із інвалідністю, осіб старших за 60 (жінки) або 65 (чоловіки) років, вагітних жінок та жінок, які виховують дитину віком до одного року. Румунія розробила програму проживання для українців. Нова програма передбачає виплати безпосередньо біженцям. Але друга її мета – інтеграція українців у румунське суспільство. У Німеччині вже почали лунати заклики щодо скорочення соціальних виплат для українців, а деяку федеральні землі скаржаться на нестачу коштів. У 2024 року Німеччина планує вдвічі скоротити допомогу, яку центральна влада виділяє землям для покриття витрат на приймання та інтеграцію біженців.

Утім, наразі позиція ЄС загалом лишається незмінною – Україна та її громадяни, які втекли від війни, потребують допомоги. З початку війни різними країнами були розроблені програми за якими біженці отримували право на житло, роботу, освіту, соціальні пільги, отримання грошової та медичної допомоги, але всі вони мають свій термін. Грошові виплати за кордоном більші в порівнянні з виплатами, які отримують ВПО в Україні. Діти й дорослі вивчають мову країни в якій вони мають змогу отримувати освіту офлайн та знайти роботу з достатньою заробітною платою для життя. Люди відчувають, що вони, а головне їх діти, в безпеці. Це відчуття безпеки породжує небажання повертатись. В разі якщо держава не буде здатна впровадити ефективну політику з повернення мігрантів, на Україну очікує дефіцит робочої сили. Окрім демографічних проблем це звичайно, посилить і економічні труднощі України.

Правове положення переселенців в Україні залишається складним та багатогранним. Незважаючи на наявність законодавчих актів, проблеми внутрішньо переміщених осіб мають системний характер, і вимагають комплексного підходу до їх вирішення. Варто звернути увагу на проблеми переселенців за кордоном їх повернення до рідного краю. Окрім внутрішніх зусиль, необхідна активна міжнародна співпраця та підтримка.

Дегтяр А. О.
Науковий керівник: Семко М. О.
НТУ «ХП»

ПРАВО ДИТИНИ НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ

Навчання – це важливий аспект життя людини, який відіграє велику роль її становлення в суспільстві. Питання права на освіту завжди є актуальним, тому що це одне із основоположних прав дітей, яке закріплене у законодавстві на міжнародному рівні.

Велика кількість нормативних актів в Україні реалізує цю можливість. По-перше, у статті 53 Конституції України вказано, що кожен має право на

освіту. По-друге, стаття 19 Закону України «Про охорону дитинства» зазначає, що кожна дитина має право на освіту, а також гарантію держави забезпечити доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної, фахової передвищої та вищої освіти в державних і комунальних закладах освіти. По-третє, Закон України «Про загальну середню освіту» статтею встановлює такі завдання законодавства України про загальну середню освіту: забезпечення права громадян на доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти, забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку загальної середньої освіти. Згідно зі статтею 6 цього ж Закону громадянам України незалежно від раси, кольору шкіри, особливостей інтелектуального, соціального і фізичного розвитку, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, стану здоров'я, особливих освітніх потреб, місця проживання, складних життєвих умов, мовних або інших ознак забезпечується доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних і комунальних навчальних закладах.

Також варто зазначити, що в 1991 році Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини, у статті 28 якої вказано, що держави-учасниці вводять безплатну й обов'язкову початкову освіту; сприяють розвиткові різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання у випадку необхідності фінансової допомоги; забезпечують доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів; забезпечують доступність інформації і матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей.

Отже, право на освіту є одним з важливих прав дітей, тому що освіченість населення відіграє велику роль у розвитку країни. Це право закріплене не тільки на державному рівні, а й на міжнародному, що підкреслює необхідність надання такої можливості для людей.

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Тема проблем формування правової держави є надзвичайно актуальною в контексті сучасної України, і дослідження цих питань має важливе значення для розвитку нашої країни. По-перше, Україна активно працює над зміцненням своєї демократії та інтеграцією в європейські та міжнародні структури. Формування громадянського суспільства і правової держави є необхідними передумовами для досягнення цих цілей. По-друге, корупція та недостатня прозорість в урядових структурах підірвали довіру громадян до влади. Розв'язання цих проблем є важливим завданням для відновлення довіри громадян та забезпечення ефективного управління. По-третє, правова держава та захист прав і свобод громадян є основними аспектами сучасного суспільства. Дослідження цих питань важливо для забезпечення гармонійного розвитку та захисту прав людини.

Більшість експертів вважають, що рівень розвитку громадянського суспільства в Україні є лише середнім, однак значна частина з них вважає, що загалом він є на низькому рівні. У середньому, за 5-бальною шкалою, ця оцінка становить 2.8 бала. Оцінка впливу громадських організацій на місцевому рівні оцінюється нижче: явно переважає оцінка цього впливу як неефективного.

Заявити про створення правової держави недостатньо; ця ідея має стати результатом широкомасштабних реформ в економіці, політиці, державних структурах та правових інститутах, а також реальної зміни способу взаємодії між громадянським суспільством, владою і окремою особою.

Сьогодні в Україні існують економічні та політичні кризи, частково спричинені низьким рівнем правосвідомості. Проте, побудова правової держави вимагає високого рівня правосвідомості як серед громадян, так і владних

структур. Проблемою є також неефективне виконання чинного законодавства, що негативно впливає на розвиток правової держави.

Для побудови громадянського суспільства в Україні важливо досягти компромісу між політичними силами, об'єднати зусилля політиків і економістів для подолання економічної кризи, вирішити міжнаціональні та міжконфесійні питання, і активно реформувати національне законодавство з врахуванням міжнародних норм.

Дослідження проблем формування громадянського суспільства і правової держави в Україні показує, що існують значущі виклики і завдання. Громадянське суспільство є активним гравцем, але потребує підтримки та пошуку інноваційних способів стимулювання громадянської активності. Правова держава потребує подальших реформ, особливо в контексті забезпечення незалежності судової системи та боротьби з корупцією. Надалі, дослідники можуть спрямувати свої зусилля на глибший аналіз громадянської активності, зміцнення незалежності судової системи, вивчення можливостей технологічних інновацій, і порівняльний аналіз з іншими країнами, що зазнали подібних трансформацій. Загалом, дослідження цієї теми сприятиме розвитку ефективних стратегій і рекомендацій для подальших реформ та зміцнення громадянського суспільства і правової держави в Україні.

Znova A. O.
Supervisor: Kuzmenko O. V.
NTU «KHPI»

INTERNATIONAL LAW AT THE PRESENT STAGE

There was a continuous evolution of international law during this period, as well as an adaptation to the changing international landscape. International law has been shaped significantly by the armed aggression against Ukraine and annexation of Crimea by Russia in 2014, one of the most significant and complex events that have influenced international law in recent years. As a result of this event, there have been a number of legal issues and challenges concerning territorial integrity, self-

determination, and the use of force, which have had far-reaching consequences on the international legal order as a whole. Since the armed aggression against Ukraine began a few years ago, it has sparked intense debate and discussion within the international community as well as between legal scholars regarding the application and interpretation of key principles of international law, as well as their implications on the current situation as a whole. As part of these rights, a prohibition on the use of force, the right to self-determination, and the requirement to respect territorial integrity are included. The situation in Ukraine has tested the effectiveness of existing international legal mechanisms and institutions for resolving disputes and maintaining peace and security in the region. As a result of the conflict in Ukraine, the international community has responded in a variety of ways. Both the General Assembly of the United Nations as well as the Security Council of the United Nations have adopted resolutions condemning the annexation of Crimea and calling for a peaceful resolution of the conflict. The European Union and other regional organisations have imposed sanctions on Russia to exert pressure and uphold international law. Domestic courts and international tribunals are hearing claims and seeking justice for human rights abuses and other violations of international law.

Apart from the conflict in Ukraine, other important developments in international law have taken place since 1991:

1. Human rights: Efforts to promote and protect human rights have gained momentum with the establishment of international tribunals and courts to hold perpetrators of human rights violations accountable.

2. Environmental law: Recognition of the urgent need to address environmental issues has led to the development of international agreements and frameworks to address issues such as climate change, biodiversity loss and pollution. Climate change and sustainable development were achieved with the Paris Agreement in 2015.

3. Cybersecurity: Technology has brought new challenges to international law, including a need to combat cybercrime, protect privacy, and regulate the use of cyberspace. Cyber security norms, principles, and mechanisms for collaborating and

sharing information have been discussed and implemented globally as part of international initiatives.

4. Global efforts to prevent the proliferation of weapons of mass destruction and regulate the arms trade maintained peace and security. The Non-Proliferation Treaty and the Arms Trade Treaty limit the spread of nuclear weapons and regulate conventional arms trade internationally.

These developments in international law emphasise the importance of collective action and cooperation among states to address pressing global challenges. They underscore the need for continuous interaction and dialogue to further improve and strengthen the international legal framework in response to the new challenges of the 21st century.

Івченко В.Ю.
Науковий керівник: Врублевська-Місюна К.М.
Харківський національний університет
міського господарства ім О.М. Бекетова

ВПЛИВ НЕЗАКОННИХ РУБОК НА ЕКОСИСТЕМИ ТА РОЛЬ ГРОМАДЯН У ЗАХИСТІ ЛІСОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Добре відомо, що ліси, крім своєї функції очищення повітря, також виступають важливим середовищем для існування та розвитку різноманітної рослинності та тваринного світу, складаючи об'єднану трофічними ланцюгами екосистему, порушення хоч одного її рівня, здатне нанести невідворотні зміни для біорізноманіття лісу, що зумовлено швидкою зміною біотопу, при якій швидко, а інколи в залежності від виду представника біоценозу – адаптація до нових умов взагалі не можлива. Поміж того, ліси запобігають перетворенню рельєфу, мінімізуючи сезонні селі, за рахунок здатності коріння дерев поглинати воду транспортуючи її у стовбур під час значних опадів. Яскравим прикладом наслідків таких протиправних дій є зона Українських Карпат, яка піддається масовому незаконному вирубуванню, де періодично відбуваються затоплення людських поселень.

На сучасному етапі система контролю, спрямована на запобігання порушень лісового законодавства, не в повній мірі виконує свої функції, що визначається реальною ситуацією. Протягом значного періоду часу відзначається хаотична та, головне, свавільна, а отже, незаконна практика вирубки лісів. У більшості випадків працівники уповноважених на контроль органів заздалегідь повідомлені про незаконну діяльність і як правило покривають її, і тому варто залучати інші засоби, за для запобігання знищення лісового фонду України. Обставини вимагають делегування частини повноважень органів державної влади громадянам. Необґрунтоване та незаконне втручання в природні екосистеми з метою отримання економічної вигоди, без урахування природоохоронних норм, є порушенням статті 50 Конституції України (далі – КУ), а саме право народу на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а також статті 13 КУ, яка говорить, що природні ресурси є об'єктами права власності Українського народу, і така власність не повинна використовуватись на шкоду людині і суспільству.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює лісові правовідносини є Лісовий кодекс України (далі – ЛК). Глава 17 Кодексу врегульовує питання контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів. Стаття 93 встановлює завдання контролю, стаття 94 врегульовує державний контроль, а саме наводить перелік органів у повноваження яких входить регулювання такої діяльності (КМУ, Держекоінспекція, Держлісагентство та інші), стаття 95 посилається на громадський контроль, а саме громадських інспекторів, чия діяльність детально врегульовується Положенням про громадських інспекторів з охорони довкілля, тобто фактично державних посадовців, а 96 стаття прописує права та вимоги до дій громадських організацій.

Метою цієї роботи є, керуючись чинним законодавством України встановити роль громадян у виявленні порушень в частині незаконних рубок, запропонувати методи розвитку правового підґрунтя та встановити перелік дій,

за яким будь-який пересічний громадянин зможе стати частиною охорони лісового фонду України.

Правовим підґрунтям для діяльності громадян у сфері контролю задля виявлення порушень лісового законодавства є стаття 50 Конституції України «Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, право на її поширення, і вона ніким не може бути засекречена», а також положення статті 55 КУ «Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань».

Виходячи із вищезазначеного, пропонується алгоритм дій, за яким кожен громадянин може стати активним учасником захисту лісового фонду України, зосереджуючись зокрема на виявленні та запобіганні незаконним рубкам:

1. Встановити ознаки незаконності рубки, а саме відсутність: спеціального спорядження працівників, тавра на пнях зрубаних дерев, бірок на зрубаній деревині (номери на бірках повинні числитись в системі ЛПАЦ), відмежування зони рубки, правильні зрізи (правильний зріз виконується перпендикулярно переважаючому потоку вітру, не повинен мати пласку форму), і найголовніше – лісорубного квитка, який кодується в базі ЛПАЦ;

2. При встановленому порушенні або при підозрі – звернутись до національної поліції України за телефоном 102;

3. Повідомити громадські організації про факт або підозру правопорушення (наприклад ГО «ЛПС»);

4. Направити звернення до вищих державних органів (Держекоінспекція, Держлісагенство, Міндовкілля, Кабінет Міністрів України, Президент України і т.і.) керуючись ЗУ «Про звернення громадян». Звернення до вищих органів державної влади дає змогу швидкої реакції на порушення.

Таким чином, надзвичайна важливість лісових екосистем в сфері очищення повітря та забезпечення природного середовища для рослин та тварин підкреслює необхідність ефективного контролю за їхнім використанням та охороною. Стурбованість проблемами, пов'язаними з незаконними рубками,

вказує на недоліки у функціонуванні системи контролю лісового законодавства, що виражаються в хаотичності та свавільності вирубок. Громадяни можуть відігравати ключову роль у забезпеченні дотримання вимог щодо лісових ресурсів. Алгоритм дій, який запропоновано, дозволяє кожному громадянину стати активним учасником охорони лісового фонду. Зазначені заходи спрямовані на створення ефективної системи контролю та виявлення порушень лісового законодавства, що сприятиме збереженню біорізноманіття та сталому використанню лісових ресурсів в Україні.

Кириченко С. О.
Науковий керівник: Гаєвая О.В.
«Otto von Guericke Universite», Magdeburg, НТУ «ХП»

УКРАЇНА В ІСТОРІЇ І СЬОГОДЕННІ

Українські землі та народ завжди були та залишаються вагомою частиною всесвітньої культури та історії. Та в сьогоденнішніх реаліях слід згадати та пам'ятати, як саме Україна пов'язала свою долю із світом.

Початок української історії походить тоді, коли перша українська держава – Русь, стала відома на всю Європу, як держава великих та славетних воїнів, що змогли підкорити Візантію. Київський князь Ярослав, окрім Мудрий, зветься ще «Тестем Європи», не просто так, а тому що у Середні віки українські землі входили у європейську геополітичну систему зв'язків, будучи важливою її частиною, оскільки Русі було суджено стати головною державою Східної Європи.

Після монгольської навали держава була знищена, але люди, що жили на цій землі залишилися. Згодом українські землі будуть відвойовані Річчю Посполитою, що в майбутньому призведе до соціально-релігійних конфліктів. Релігійні утиски та важкі побори змушують людей мігрувати на південь, об'єднуючись у надзвичайно важливі як для нашої, так і для загальної історії військові селища – Січі. Ці об'єднання важливі, тому що стали одними з перших в історії середньовічної Європи республіканськими утвореннями,

заснованими на демократичних цінностях та засадах. А потім на ряду із проголошенням Голландської та Англійськими республік, на сході Європи в анархії нескінченних конфліктів була утворена ще одна – Запорізька Січ.

Вісімнадцяте та дев'ятнадцяте століття стали часом розквіту української культури. Наша земля подарувала світові таких митців як Григорія Сковороду, Миколу Гоголя, Лесю Українку, Івана Франка та звичайно Тараса Шевченка, які, в свою чергу, дивували свій народ та весь світ своєю творчістю. Серед наукових діячів та їх досягнень неможливо не виділити Іллю Мечникова, що приніс багато важливого у розвиток біології та медицини, Ігоря Сікорського, який сконструював перший у світі гелікоптер, Івана Пулюя, відкрившого рентгенівські промені, Бориса Патона, Сергія Корольова й так далі.

Кінець Першої світової війни означає початок періоду національних держав, закріплених спільною культурою та історією, а не кров'ю монарха. Український націоналізм став темою міжнародних перемовин, рішення яких призвело до ще одного розділення України на польську та радянську частини з усіма наслідками. Питання нації перестали бути «темою простолюду», українська історія та культура поширювалися світом, як й будь-яка інша. Прикладом цього стала пісня «Щедрик» Миколи Леонтовича, яка підкорила весь світ та стала гімном Різдва та Нового Року у країнах Європи та Америки.

Друга світова війна знову зробила нашу землю полем запеклих та кровопролитних битв, що знекровлювали нашу землю вогнем та набоями. Після перебуття у соціалістичному таборі, на початку 90-х років, Україна вперше за багато століть стала незалежною, що вплинуло, як на наш розвиток, так й на міжнаціональну діяльність.

Сьогодні наша держава опинилася у стані війни із Росією, що привернуло увагу всього західного світу. Європа, майже після 80-ти років затишшя, знову у вогні, а ми ведемо війну, якої не знав світ. Українська армія використовує усі можливі засоби щодо захисту проти російських загарбників, у тому числі – загальну історію. Так війна опинилася у стані окопної та позиційної, наче повернувши події столітньої давності, хоча в той же час, ця війна стала самою

технологічною, разом із тактиками минулого, використовуючи роботів та дрони, наче у якомусь фільмі про майбутнє. Країни ЄС та НАТО підтримують Україну не тільки зброєю, але й словом та думкою.

Незважаючи на усю складність сьогодення, ми констатуємо факт величезного впливу України на розвиток не лише Європи, але людської цивілізації в цілому, що ми, як громадяни, повинні пам'ятати. Незважаючи на політику, Україна увесь час залишалася важливою частиною світу, а сьогодні ми є тією силою, що цей світ об'єднує заради кращого майбутнього.

Климович О.В.
Науковий керівник: Гаєвая О.В.
НТУ «ХП»

ДИСКРИМІНАЦІЯ

Дискримінація є актуальною проблемою в сучасному суспільстві, і її значення важко переоцінити. Це явище включає в себе негативне ставлення або нерівноправне поводження щодо осіб або груп на підставі різниці в таких характеристиках, як раса, стать, вік, релігія, інвалідність тощо.

Одним із аспектів актуальності дискримінації є її протиріччя принципам прав людини. Дискримінація порушує основні права людини, такі як право на рівні можливості, свободу вибору та недоторканість особистої гідності. Це може призводити до суттєвих негативних наслідків для фізичного і психологічного здоров'я та загального благополуччя людей, які стають об'єктом дискримінації.

Згідно зі статтею 24 Конституції України, дискримінація обмежує можливості розвитку для тих, хто стає її об'єктом. За статтею 3 Конституції, дискримінація порушує основні принципи прав людини, включаючи право на рівні можливості та свободу вибору. Статтею 24 Конституції України, говорить про те, що нерівні умови, створені дискримінацією, призводять до соціальних нерівностей та конфліктів. За статтею 34 Конституції, дискримінація попереджає розмаїття думок і перспектив в суспільстві. Боротьба з

дискримінацією, відповідно до статті 21 Конституції, сприяє створенню толерантного суспільства, що сприяє інноваціям та економічному розвитку.

Але є і антитези:

Антитеза 1: Навіть за наявності ст. 24 Конституції, деякі можуть стверджувати, що дискримінація необхідна для забезпечення порядку в суспільстві;

Антитеза 2: Хоча ст. 3 Конституції гарантує рівність, деякі можуть вважати, що дискримінація відображає природні різниці між людьми;

Антитеза 3: Навіть із забороною дискримінації за ст. 24 Конституції, деякі можуть вважати, що деяка форма дискримінації може бути справедливою для захисту традицій чи інтересів;

Антитеза 4: Спираючись на ст. 34 Конституції, деякі можуть вважати, що дискримінація підтримує культурну чи національну ідентичність;

Антитеза 5: Навіть за наявності ст. 21 Конституції, деякі можуть вважати, що боротьба з дискримінацією може призвести до дискримінації певних груп.

Дискримінація є складною та актуальною проблемою, яка викликає широкий спектр думок та поглядів в суспільстві. Основні тези вказують на те, що дискримінація порушує права людини, обмежує можливості і розвиває соціальні нерівності. Боротьба з дискримінацією визначається як ключовий елемент будівництва відкритого та толерантного суспільства, сприяючи різноманітності та інноваціям.

З іншого боку, антитези вказують на те, що деякі люди сприймають дискримінацію як необхідну для збереження порядку, традицій чи національної ідентичності. Є думки, що намагання боротися з дискримінацією може призвести до перекосів чи нових форм нерівності.

Підсумовуючи, необхідно зауважити, що дискусія навколо дискримінації визначається суперечливістю поглядів і вимагає балансу між захистом прав людини та урахуванням різноманіття культурних, соціальних та історичних контекстів. Тим не менше, загальносуспільні зусилля у боротьбі з

дискримінацією залишаються ключовим елементом побудови справедливого та інклюзивного суспільства.

Кметь А.С.
Науковий керівник: Олійник О. М.
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Політичні партії є невід'ємною частиною демократії та функціонування держави загалом. Зростання використання технологій та збільшення фінансових ресурсів у політичних кампаніях стає важливим аспектом змагання за підтримку виборців. Актуальність проблеми стає ще більшою після відміни фінансування політичних партій які не пройшли бар'єр п'ять відсотків який дозволяє потрапити в парламент і отримати фінансування відповідно. Ці рішення не сприяють демократизації політичних партій і сприяють можливої залежності від спонсорів.

Державна підтримка політичних партій є основною тенденцією розвитку сучасної європейської парламентської системи. Європейські країни вирішили після Другої світової війни втілювати демократизацію суспільства, передусім запровадити державне фінансування політичних партій для запобігання впливу приватних осіб які можуть лобіювати свої приватні капіталістичні інтереси або іноземних організацій.

Конституція визнає політичні партії найважливішим інструментом демократичного суспільства, яка обирається громадськістю та виконує роль державної влади в інтересах тієї ж самої громадськості. Політичні партії мають відповідати критеріям прозорості, в державах-членах Ради Європи є відповідні правила та принципи на яких це базується (Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1516 (2001 р.)).

Українське законодавство має свої правила щодо фінансування політичних партій, в законі «Про політичні партії в Україні» немає вимог до прозорості звітності, також відстеження грошей, які надходять не від держави так

само немає. Виборці які голосували за обрану політичну партію не мають доступу до її звітності, якщо партія сама не вирішить зробити цю звітність, що може бути можливою маніпуляцією.

Аудит українських партій не виконується на противагу європейських, через відсутності належного органу. Моніторинг фінансування партій повинен виконуватись незалежними органами він повинен забезпечувати суспільство звітами витрат партій на виборчі компанії та іншу діяльність. Правоохоронні органи мають забезпечити покарання, якщо було виявлено незаконне фінансування або порушення правил фінансування.

Вирішення проблеми може вирішити зміна законодавчої бази, законів які стосуються політичних партій, виборів, виборчої кампанії та ін. Оновлення до сучасної європейської прозорої демократичної системи. Подібні законопроекти не будуть прийняти без тиска громадськості, щоб повернути громадськості довіру до політичної системи має бути вихована нова прозора соціальна база з чіткими пунктами прозорості та відкритості, в даний час політичні партії є фактично «закритими організаціями» які не відображають свою фінансову діяльність перед своїми виборцями.

Коваленко Ю. Ю.
Науковий керівник: Домбровська А. В.
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

УКРАЇНА ТА ЄВРОСОЮЗ. ШЛЯХИ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

У процесі розширення міжнародного партнерства, гармонізація правової системи стає важливим інструментом для країн, які мають намір вдосконалити свою законодавчу базу та наблизити її до стандартів, які визнані на міжнародному рівні.

Гармонізація представляє собою один з засобів правової інтеграції, що включає в себе узгодження законодавства різних країн шляхом приведення їх до єдиного стандарту. Вона має ключове значення для успішної інтеграції

України до Європейського союзу. Гармонізація законодавства не вимагає однакових правових актів у державах-членах. Головною метою є те, щоб усі члени Євросоюзу використовували подібні закони та норми. Директиви – це тип законодавчого акту ЄС, який запроваджується у національне законодавство. Директиви мають верховенство над національним правом.

Які позитивні наслідки може принести удосконалення Українського національного права до стандартів Євросоюзу:

- спонукання влади дотримуватися прозорості та стимулювання формування правової держави;
- подолання негативних чинників, таких як корупція та порушення прав громадян;
- сприяння соціально-економічному розвитку України;
- спрощення ведення зовнішньоекономічної діяльності та залучення іноземного капіталу;
- зростання конкурентоспроможності національної економіки;
- військовий захист України.

Проте, процес гармонізації має свої труднощі. Першим викликом є потреба адаптації національного законодавства до складної системи європейських правових норм. Другим викликом є вирішення розбіжностей та недоліків нашого законодавства і реформування судової системи для того, щоб забезпечити виконання удосконалених правових норм.

Наразі, Україна знаходиться у процесі виконання шести рекомендацій які направлені на вдосконалення законодавчої бази:

- реформа Конституційного Суду, яка спрямована на деполітизацію суддівського добору. Оновлення конкурсної системи добору кандидатів до Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісія суддів;
- здійснення реформ проти корупції, урегулювання роботи Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ);

- дотримання стандартів Групи з фінансових заходів (FATF) у сфері протидії відмиванню грошей;
- впровадження антиолігархічної реформи, націленої на обмеження впливу олігархів;
- ухвалення закону про мас-медіа, відповідно Директиві ЄС;
- зміна законодавства про нацменшини.

Гармонізація права України до стандартів Євросоюзу є складним, але важливим кроком для розвитку нашої країни. Вона сприяє створенню сучасної та ефективної правової системи, яка покращує якість життя громадян та забезпечує стабільність соціально-економічного розвитку.

Колеснікова Д.В.
Науковий керівник: Вергун В.Г.
НТУ «ХП»

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Міжнародні фінансові інституції відіграють важливу роль у формуванні та підтримці стабільності у світовій економіці. Їхні функції та вплив на фінансові ринки, розвиток країн та регулювання фінансових криз – це ключові аспекти сучасної глобальної фінансової системи. Аналіз ролі організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітня банк та інші міжнародні фінансові установи, є надзвичайно важливим для розуміння механізмів забезпечення фінансової стабільності та стимулювання економічного зростання у всесвітньому масштабі.

Роль міжнародних фінансових інституцій у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку світової економіки не може бути недооціненою в умовах глобалізації та взаємозалежності економік. Ці інституції, включаючи Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній банк та інші, виконують ряд ключових функцій, спрямованих на підтримку стабільності та здійснення розвитку у всесвітньому масштабі.

Перш за все, ці інституції сприяють фінансовій стабільності, надаючи фінансову підтримку країнам, що переживають економічні труднощі. МВФ, наприклад, надає країнам кредитну допомогу та консультації з питань економічних реформ, щоб запобігти фінансовим кризам або допомогти у подоланні їхніх наслідків.

Крім цього, ці інституції сприяють розвитку світової економіки, надаючи фінансову та технічну допомогу країнам у вирішенні проблем інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших соціально-економічних сфер. Всесвітній банк, наприклад, надає позики та гранти для проектів розвитку, спрямованих на боротьбу з бідністю, підвищення якості життя та створення умов для економічного зростання.

Також важливо відзначити, що ці фінансові інституції грають ключову роль у координації міжнародних фінансових політик та створенні стандартів, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності та розвитку. Вони співпрацюють з урядами, центральними банками та іншими організаціями з метою розробки ефективних стратегій реагування на фінансові кризи та мінімізації їхніх наслідків для світової економіки.

Проте, разом із важливою роллю, яку вони відіграють, існують також критики та обговорення щодо їхньої діяльності. Деякі звинувачують ці інституції у неефективності, неспроможності адаптуватися до змін в економічному середовищі та недостатньому уважному ставленні до соціальних аспектів розвитку.

Усупереч критикам та обговоренням, що існують щодо роботи міжнародних фінансових інституцій, їхня роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку світової економіки залишається незаперечною та надзвичайно важливою. Ці інституції виконують ключові функції, спрямовані на запобігання фінансовим кризам, надання допомоги в управлінні ними та сприяння стійкому економічному зростанню у всьому світі.

Незважаючи на виклики та потребу у постійному удосконаленні, роль міжнародних фінансових інституцій у формуванні стабільної та здорової

глобальної економіки залишається важливою. Вони є ключовими учасниками у створенні фінансових умов для сталого розвитку, та сприяють зміцненню взаємозалежності та стабільності у сучасному світі.

Kuchеров О.О.
Supervisor: Kuzmenko O. V.
NTU «KHPI»

JEREMIAH BENTHAM AND HIS CONTRIBUTION TO LAW

Jeremiah Bentham was an English philosopher and jurist, founder and leader of the philosophical movement of utilitarianism. He brought with him many ideas about law, literature and the idea of the «ideal panopticon prison», which had potential but was never developed further. Bentham was one of the first thinkers to argue for animal rights. «If an animal can suffer, then its suffering should be made as little as possible.» He valued the duty a lot it in his utilitarian doctrine of the state and law and said: «The establishment of rights, the imposition of duties, the protection of the individual, life, honour, property, livelihood and even the protection of freedom itself are impossible otherwise than to the detriment of freedom.» These words are kinda right still. As for democratic ideas, Bentham proposed the creation of a public archive of records of government actions, a significant expansion of voting rights, annual elections by secret ballot, the election of intellectually qualified and independent members of parliament with a system of fines to ensure regular attendance. This topic is still relevant today, as even such basic things as the attendance of members of the Verkhovna Rada are still a problem in Ukraine.

Bentham is the founder of utilitarianism, a theory that states that actions should be judged by their usefulness for the general happiness. This principle has influenced the development of ethics and law, placing emphasis on maximising the welfare of society. In matters of international relations, he was a pacifist: like many other liberal thinkers of the early nineteenth century, Bentham condemned aggressive and colonial wars, developed projects of international organisations to prevent wars and peacefully resolve interstate problems. There is no need to talk about the relevance of military

issues today, as what seemed nonsense 2 years ago is actually happening. All civilised democratic countries also condemn Russia's aggression and are seeking a peaceful solution to the problem. Bentham consistently defended the freedom of speech and the press, advocated openness of the administration's actions, the right of association and assembly. Bentham hoped that with the help of such democratic institutions, it would be possible to effectively control legislators. He wanted to simplify and improve the legislative process, speed up codification, and drew up the «basic principles» of the civil and criminal codes. He proposed to make the judicial procedure more democratic and to make defence in court accessible even to the poor. In other words, the problems of freedom of speech, democratic institutions and courts are still relevant in Ukraine and it is hoped that they will be resolved in the near future along with European integration. His panopticon is the design of an ideal prison, in which one guard can observe all prisoners at the same time; this project was outlined by Bentham in his work *Panopticon, or Inspectional Institution: a description of the idea of a new principle of construction applicable to institutions of any kind intended for the detention of any class of citizens under supervision*. This design has a lot of potential it's practical and efficient on words and it looks great. Furthermore, this idea has become a source of debate about the limits of state power and the right to privacy.

Thus, Bentham's ideas had a significant impact on the development of legal science. In particular, his positive approach to law preceded the formation of the positivist school of law. At its core, legal positivism states that the law is a human creation and its validity is not dependent on its moral content. In other words, for a law to be considered valid, it doesn't necessarily have to be just or morally right. Bentham's «*Fundamental Principles of the Civil Code*» and «*Fundamental Principles of the Criminal Code*», which affirmed the balance of interests, rights and duties, in turn, served to establish the sociological school of law. His teachings are still relevant today and are used by many advanced countries.

ПРОБЛЕМИ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

Проблеми банкрутства в Україні полягають в тому, що вони впливають на фінансову стабільність громадян, бізнесу та економіку країни в цілому. Економічна нестабільність, зростання боргів, економічні труднощі та потреба у захисті від неплатоспроможності визначають актуальність цієї теми в Україні. Створення ефективних стратегій, заходів підтримки та захисту від фінансових ризиків важливо для подолання проблем банкрутства та забезпечення фінансової стабільності країни.

Україна стикається з економічними викликами, такими як зменшення ВВП, високий рівень безробіття та економічна нестабільність, що може призвести до збільшення фінансових труднощів для громадян та підприємств.

Зменшення проблем банкрутства в Україні вимагає впровадження ефективних стратегій, політичних рішень та фінансової підтримки для захисту і підтримки фінансової стабільності населення та бізнесу.

Банкрутство – це правовий статус, коли особа чи компанія оголошує про свою неплатоспроможність, тобто не може виплатити свої фінансові зобов'язання перед кредиторами вчасно. Це може бути викликано різними причинами, такими як неплатоспроможність в боргах, великий обсяг кредитів, фінансові труднощі, падіння доходів або несприятливі економічні умови.

Банкрутство може мати різні форми, які відрізняються в різних країнах. У деяких випадках банкрутство може призвести до ліквідації активів та відновлення фінансового статусу, тоді як у інших випадках це може бути формою реструктуризації боргів з метою відновлення фінансової стабільності.

Проблеми банкрутства в Україні можуть виникати з різних причин та впливати на різні сфери життя людей та бізнесу.

По-перше, боргове навантаження та кредитна заборгованість може призвести до збільшення боргів, особливо при високих відсоткових ставках,

стати причиною неможливості виплати кредитів та спричинити фінансові труднощі.

По-друге, політичні та економічні зміни в країні можуть призвести до нестабільності в бізнесі та фінансах, що ускладнює ведення бізнесу та управління фінансами.

По-третє, збільшення безробіття та втрата робочих місць може стати причиною фінансових проблем і боргового навантаження для багатьох громадян.

По-четверте, високі витрати на лікування та здоров'я. Захист здоров'я може стати великою фінансовою тягою, особливо при високих витратах на лікування та медичні послуги.

Ці проблеми банкрутства в Україні вимагають комплексного підходу та ефективних заходів від уряду, суспільства та бізнес-структур для зменшення їх впливу та захисту фінансової стабільності громадян та підприємств.

Проблема банкрутства в Україні є складною та багатогранною, оскільки вона впливає на різні сфери життя – від фінансів громадян до економіки країни в цілому. Неплатоспроможність осіб та підприємств, зростання боргів, економічна нестабільність та неспроможність виплати зобов'язань створюють серйозні виклики для фінансової стабільності.

Для подолання проблем банкрутства потрібні комплексні стратегії: від політичних рішень до підтримки фінансової грамотності населення та підприємців. Необхідно розробляти та впроваджувати ефективні заходи з управління боргами, забезпечення фінансової підтримки та стимулювання економічного зростання для зменшення ризиків банкрутства.

Політична воля, суспільна уважність до фінансових проблем, створення стійких механізмів захисту від фінансових ризиків – ключові складові у подоланні проблем банкрутства та забезпеченні стабільності у фінансах та економіці України.

Логвиненко Л. С.
Науковий керівник: Кульчій І. О.
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України стала однією з найскладніших та найнебезпечніших гуманітарних криз у сучасній історії Європи. Ця ситуація призвела до значних порушень прав та свобод людини, які, на жаль, складно гарантувати в таких умовах. Саме тому міжнародні організації відіграють у цьому процесі суттєву роль, захищаючи права та свободи громадян. Крім державних механізмів, Конституція також передбачає можливість використання міжнародно-правових гарантій. Відповідно до ст. 55 Конституції України, кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав та свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. До таких міжнародних організацій належить: Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ); Комітет ООН з прав людини; Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації, що розглядає індивідуальні скарги стосовно порушення прав; Комітет ООН проти катувань. Важливим кроком у даному напрямку стала ратифікація у 1997 році Конвенції про захист прав і свобод людини. Громадяни України отримали можливість звертатися до ЄСПЛ з метою захисту своїх порушених прав. Міжнародні стандарти прав людини є основою для співпраці між державами з метою їх забезпечення та захисту, а також для роботи спеціалізованих міжнародних органів, які здійснюють нагляд за дотриманням та захистом прав людини. 10 грудня 1948 року Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини, що проголосила визнання людської гідності центральним пунктом концепції прав людини. Права людини стали цінністю, яку поділяє все міжнародне співтовариство, та були закріплені в міжнародному праві як правовий стандарт, до якого повинні прагнути всі держави. Держави

світу, що взяли на себе зобов'язання дотримуватися міжнародних договорів, в тому числі договорів з прав людини, мають керуватися принципами і нормами цих договорів у своєму внутрішньому законодавстві. Право на життя у військовий час практично беззахисне, тому механізми його захисту потребують вдосконалення. Однією з організацій, що має суттєве значення у гарантуванні прав та свобод людини в умовах війни є ООН, діяльність якої спрямована на встановлення миру та стабільності в Україні. Різноманітні програми ООН зосереджені на моніторингу гуманітарних потреб та порушень прав громадян. Права людини та Європейська конвенція з прав людини також застосовуються у воєнний час. Держави зобов'язані не порушувати права та свободи громадян навіть під час військових дій. Кожен має можливість наполягати на дотриманні своїх прав та подавати заяви до ЄСПЛ про можливі порушення в умовах війни. ЄСПЛ, безумовно, відіграє важливу роль, оскільки він приймає заяви від громадян, що певним чином постраждали під час військових дій та не мають можливості реалізувати свої права за допомогою національних засобів правового захисту. Однак суд розглядає лише поодинокі випадки та не має можливості обробити велику кількість справ. Правильним рішенням є створення дієвих механізмів правового захисту на державному рівні. А у випадках, коли держава не може впоратися, є сенс звернутися до Європейського суду з прав людини.

Отже, спільні зусилля іноземних держав щодо захисту прав людини в умовах війни в Україні є надзвичайно важливими в сучасних реаліях. Міжнародні організації відіграють важливу роль у гарантуванні та охороні прав і свобод громадян під час військових дій. Однак їх можливості також обмежені політичними та військовими реаліями конфлікту. Для більшого успіху в цій сфері необхідна активна співпраця між державами, міжнародними організаціями та громадськістю.

Максимовський М.О.
Науковий керівник: Врублевська-Місюна К.М.
Харківський національний університет
міського господарства ім О.М. Бекетова

ПРАВОВА ДЕРЖАВА В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР

Правова держава - це правова та політична організація державної влади, що обмежена законом і забезпечує захист прав та свобод громадян. Основною концепцією такої держави є те, що навіть урядова влада повинна підкорятися законам визначеним на рівні конституції та дотримуватися принципів правової рівності.

В епоху цифрової трансформації, коли технології набирають нових обертів, а залежність від цифрових технологій стає все більшою розвиток правової держави зіштовхується з новими можливостями та викликами для правової системи. Ключовим елементом стає електронне урядування, що забезпечує більш прозору діяльність влади та її процесів, а також надає швидкий доступ громадянам до адміністративних послуг. Таким чином полегшує процес обробки документів, покращуючи ефективність та зручність у взаємодії зі структурами влади зменшивши на це витрачений час. Були створені сайти державних органів влади, інформаційно-пошукові системи, забезпечення електронного доступу до нормативно-правових джерел, держава в смартфоні, що відома як портал державних послуг Дія тощо. Однак такі інновації потребують приділення особливої уваги захисту інформації, а саме вдосконалення механізмів обробки персональних даних та механізмів боротьби з кіберзлочинами.

Кібербезпека як фактор правової держави включає в себе сукупність усіх можливих правових та технічних заходів, що спрямовані на захист інформаційних систем. Тому у сучасному світі кібербезпека є важливим та невід'ємним аспектом правової системи. Так як цифрова трансформація призвела до значного обсягу обробки особистих даних, то держава повинна гарантувати ефективний захист від несанкціонованого доступу або ж крадіжки

з можливим подальшим використанням. Також варто приділити увагу захисту особистої інформації та приватності громадян. Для всього цього потрібно вдосконалювати законодавство щодо регулювання збереження та обробки особистих даних, впровадження санкцій за їх порушення, а також створення обов'язків, стратегій та програм, які відповідають за розвиток кібербезпеки на національному рівні. Не менш важливим є створення ефективних механізмів захисту електронних систем та інформації, що пов'язана з урядовою діяльністю, а також критично важливих інфраструктур, як енергетична, юридична, медична, транспорту тощо. Забезпечення швидкого та ефективного реагування на кібератаки та створення усіх можливих умов для мінімізації їхньої появи. Для цього необхідне створення чітких планів та послідовність конкретних дій реагування, тобто проведення детального аналізу для визначення характеру атаки, та швидкого запобігання з можливими найменшими збитками. Забезпечення безпеки в електронному урядуванні вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів, серед яких дотримання стандартів кібербезпеки уряду, впровадження надійних систем ідентифікації для різних громадських представників, можливе застосування двофакторної аутентифікації, наскрізного шифрування даних при їх зберіганні або ж передачі тощо.

Наразі, в Україні діє чимало нормативних актів, що регулюють питання захисту персональних даних. Основним є Конституція України, а саме статті 30-32. Варто виокремити положення статті 32, яка зазначає: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.» Також Закон України «Про захист персональних даних», який встановлює правила обробки та захисту персональних даних, права та обов'язки суб'єктів даних та операторів, які обробляють ці дані. Окрім зазначених нормативно-правових актів діють наступні: Закон України «Про інформацію», Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», Закон України «Про

доступ до публікації» тощо. Однак вони є не дуже ефективними та потребують вдосконалення.

Отже, у сучасному світі, де технології стають ключовим фактором у правовій державі кібербезпека займає важливе місце. Епоха цифрової трансформації надає не лише нові можливості але й створює нові виклики для національної безпеки. Тому розвиток систем кібербезпеки є необхідним та вимагає постійного вдосконалення.

Малишко К. С.
Науковий керівник: Гаєвая О. В.
НТУ «ХП»

РІВНІСТЬ ГРОМАДЯН ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД, ЗАКОНОМ

У Розділі II, Статті 24 Конституції України визначається один з фундаментальних принципів – рівність громадян перед законом та рівні конституційні права і свободи. Ця стаття визначає суспільний порядок, спираючись на принципи справедливості та рівності. Однак, в реальності, існують різні виклики та перешкоди у забезпеченні повноцінної реалізації цього принципу.

По-перше, стаття 24 забезпечує рівність перед законом. Це означає, що всі громадяни мають однаковий доступ до судової системи та однакове ставлення перед законом. Однак, існують проблеми з реалізацією цього принципу, зокрема, корупція в правоохоронних органах та недостатня незалежність судів, що може призводити до несправедливих рішень і порушень рівності перед законом.

По-друге, стаття гарантує рівні конституційні права і свободи. Це включає право на життя, свободу слова, об'єднання, релігії та інші основні права. Однак, на практиці, існують сфери, де рівність у використанні цих прав порушується. Наприклад, сфера гендерної рівності, де жінки можуть стикатися з дискримінацією на різних рівнях суспільства, включаючи сферу праці та політику.

Одним з основних викликів у забезпеченні рівності є вирішення цих проблем і забезпечення реального захисту прав громадян. Це може включати необхідність реформування правосуддя для забезпечення його незалежності та справедливості, прийняття спеціальних заходів для захисту прав жінок та інших уразливих груп, а також зміцнення правової освіти для підвищення освіченості громадян щодо їх прав та обов'язків.

У кінцевому підсумку, у Розділі II, Статті 24 Конституції України встановлюється важливий принцип рівності перед Законом і Конституційні права для всіх громадян. Проте, досягнення повної реалізації цих принципів потребує системних змін, включаючи удосконалення судової системи, захист прав уразливих груп населення та підвищення правової освіти серед громадян.

Мінасян Л.В.
Науковий керівник: Гаєвая О.В.
НТУ «ХП»

ЩОДО ПОВАГИ ДО ГІДНОСТІ

Право на повагу до гідності є основоположним правом кожної людини, визнаним міжнародними організаціями. В умовах сучасного світу, де захист прав людини стає крайньою важливістю, розгляд аспектів, пов'язаних з гідністю, набуває великого значення. Здоров'я, фізична та психічна недоторканність, а також свобода від будь-якої форми приниження стають необхідними аспектами сучасного суспільства.

Порушення права на гідність є серйозною проблемою, яка негативно впливає на розвиток суспільства. Порушення права може призводити до насильства, дискримінації, воєнних злочинів тощо.

Захист права на гідність є важливим завданням міжнародного права, що відображено у таких документах, як Конституція України, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки та покарання тощо.

Стаття 28 Загальної декларації прав людини закріплює три важливі дефініції, що стосуються гідності людини:

- Право на повагу до гідності. Це право означає, що кожна людина має право на те, щоб її поважали як особистість, незалежно від її раси, статі, релігії, національності тощо;

- Заборона катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання. Це право забороняє будь-які дії, які завдають фізичного або психічного болю чи страждань людині;

- Заборона медичних, наукових чи інших дослідів без вільної згоди людини. Це право означає, що жодна людина не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом без її добровільної згоди.

Ці права є важливими для захисту гідності людини. Вони гарантують, що кожна людина буде шановною та не буде піддана жорстокому чи принизливому поводженню.

У науковій літературі активно досліджується проблема захисту гідності в Україні. Більшість цих досліджень фокусується на конкретних аспектах, таких як: катування, дискримінація чи воєнні злочини. Проте, вони часто пропускають взаємозв'язок між різними аспектами захисту гідності. Наприклад, дослідження про катування ігнорує його вплив на інші права людини, такі як право на життя та свободу. Стаття 28 Конституції України наголошує на важливості комплексного підходу до захисту гідності, вимагаючи дотримання всіх прав людини, як необхідної умови для її захисту.

Таким чином, ефективна реалізація статті 28 має велике значення для захисту прав людини та підтримки її гідності в різних сферах життя. Для подальшого дослідження важливо розвивати механізми контролю та взаємодії національних та міжнародних організацій у забезпеченні цих прав. Також рекомендується вивчення практичних аспектів застосування цієї статті у різних країнах для виявлення проблем та пошуку оптимальних рішень для їх вирішення.

INTERNATIONAL LAW FROM THE BEGINNING OF THE GREAT FRENCH REVOLUTION TO THE VERSAILLES SYSTEM

The topic of this study is relevant due to Russia's gross violation of international law. Studying the history of the development of international law is an important condition for its modern progress.

The period from the Great French Revolution in 1789 to the creation of the Versailles system in 1919 was a period of significant historical events and the evolution of international law. The most important legal events of this era are the adoption of the US Declaration of Independence in 1776, the US Constitution in 1787, Declarations of Human and Citizen Rights 1789, Declarations of the Rights of Nations 1795, Vienna Congress 1815, Aachen Congress 1818, Berlin Congress 1878, Hague Peace Conferences of 1899 and 1907.

At this stage, the purposeful influence of state legal acts on international law is noted for the first time. Many of the provisions of these documents, declared as norms of constitutional law or as principles of foreign policy, have entered into international law and are now recognized as its postulates. These are, first of all, the most important constitutional and legal ideals of people's power, which later formed the basis of the international legal recognition of the inalienability of the sovereignty of the people and the right of the people to decide their own destiny. Recognition of the principle of people's sovereignty made it possible to justify the public nature of the state territory, which fundamentally changed its status in international law. Recognition of the principle of national sovereignty contributed to the birth of the principle of equality and equality of peoples in international law, which led to the formation of the international legal principle of non-interference in the internal affairs of states. Constitutional acts of the 18th and 19th centuries contributed to the humanization of international law and influenced the emergence of human rights acts in it. Many of these provisions found international legal consolidation already in the

documents of the Congress of Vienna in 1815, where the Declaration on the Prohibition of Trade in Blacks, the Regulation on Single Classes of Diplomatic Agents, and the general principles of the international legal regime were formulated. As a result of the recognition of the neutrality of Switzerland by the Congress of Vienna in 1815, the concept of permanent neutrality appeared in international law. During the 19th and early 20th centuries, further international legal consolidation of these initiatives took place. At the Paris Congress of 1856, decisions were made to prohibit privateering, that is, an attack by armed private ships of a belligerent state with the permission of its government on merchant ships of an enemy state or neutral countries with the aim of capturing or sinking them. At the Berlin Congress of 1878, an agreement was reached on the granting of independence to Bulgaria, Serbia and Montenegro. Much effort was directed at softening the rules and customs of warfare. As a result, the use of explosive bullets was banned at the Berlin Congress. The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907 ended with the adoption of the Hague Conventions, which marked the beginning of the codification of norms on the rules of warfare, which are related to international humanitarian law.

In conclusion, the period from the Great French Revolution to the Versailles system was a time of significant changes in international law and the creation of the foundations of the modern international legal order. During these years, fundamental works were written that influenced the development of theory and international legal practice. This stage in the development of international law ended with the beginning of the First World War. Despite the existence of numerous projects, the states have not managed to create an effective international system for maintaining law and order. The results of the war left no doubt that the world needs a more effective model of world order than the one that existed before. This is how the Versailles system was born, which marked the beginning of the current stage in the development of international law.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БОРОТЬБІ З МОНОПОЛІЗМОМ

Розвиток соціально-орієнтованої держави, зміцнення її позицій у світі як у сферах економіки, науки, техніки, культури, так і в галузі економічної безпеки, вимагає гармонійного розвитку економіки країни. Відсутність диктату монополій, вільний розвиток і зміцнення малого й середнього бізнесу – є необхідними умовами такого гармонійного розвитку і стабільності. Багато вітчизняних компаній, які реально працюють на ринку, часто не можуть успішно розвивати свій бізнес, тим більше стати світовими лідерами тільки лише через засилля монополістів. Таке положення не відповідає їх досвіду, наявності активів, ділової репутації і вимагає змін, в тому числі на основі вивчення світового досвіду.

Тому актуальним, в тому числі й з практичної точки зору, є вивчення антимонопольного регулювання за кордоном, розробка підходів, новацій у постановці та виконанні завдань щодо створення сприятливих умов для розвитку економіки країни шляхом впровадження ефективної системи державного регулювання діяльності монополій у всіх сферах національної економіки з метою мінімізації збитків від діяльності, що суперечить інтересам суспільства.

Монополізм – це стан економіки, за якого окремі суб'єкти господарювання можуть нав'язувати власні інтереси іншим суб'єктам господарювання та суспільству, ігноруючи при цьому їх потреби. Відносини, що виникають між монополістами та іншими учасниками ринку свідчать про нерівноправність цих суб'єктів у здійснюваній ними виробничій, комерційній та іншій діяльності, про зловживання своїм монопольним становищем з боку суб'єктів, що є економічно сильнішими, та складність здійснення діяльності на ринку на конкурентних засадах.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у боротьбі з монополізмом на світовому рівні. Ось деякі способи, якими міжнародні організації можуть допомагати в боротьбі з монополізмом:

1. Розробка міжнародних стандартів:

Міжнародні організації можуть виступати ініціаторами та сприяти розробці міжнародних стандартів і правил конкуренції. Це може включати в себе рекомендації та документи, які визначають прийнятні стандарти поведінки для підприємств з метою запобігання монополізму.

2. Поширення найкращих практик:

Міжнародні організації можуть допомагати в поширенні найкращих практик у сфері антимонопольної політики. Це може включати обмін інформацією та досвідом між країнами для покращення їхніх систем регулювання конкуренції.

3. Розробка міжнародних угод:

Укладення міжнародних угод та конвенцій може створити рамки для співпраці між країнами у сфері конкуренції та боротьби з монополізмом.

4. Проведення розслідувань:

Деякі міжнародні організації можуть мати повноваження проводити розслідування у справах порушень антимонопольного законодавства та вживати заходів для забезпечення конкуренції.

5. Інформаційна кампанія та освіта:

Міжнародні організації можуть розвивати інформаційні кампанії та освітні програми, спрямовані на свідоме споживання та розуміння загроз, пов'язаних з монополізмом.

Монополізм може мати серйозний вплив на економіку та суспільство, і тому боротьба з цим явищем є важливою для забезпечення економічної стабільності та справедливості. Загальна ідея полягає в тому, що міжнародні організації виступають як каталізатори для спільних зусиль у боротьбі з монополізмом, сприяючи створенню справедливого та конкурентоспроможного глобального економічного середовища.

Нікітін С. О.
Науковий керівник: Домбровська А.В.
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

У сучасному світі взаємодія між інтелектуальною власністю та штучним інтелектом визначає нові аспекти технологічного розвитку. Права *інтелектуальної власності*, включаючи права на літературні та художні твори, винаходи та корисні моделі, знаки для товарів та послуг, стають ключовими факторами в контексті стрімкого розвитку штучного інтелекту. У цьому контексті розуміння взаємодії між цими двома концепціями стає важливим для розробки нових технологій і захисту прав інноваторів.

Як і в більшості країн світу, авторське право в Україні захищається на національному рівні. Від 1 грудня 2022 року в країні діє Закон «Про авторське право і суміжні права», який регулює відносини щодо набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових авторських та/або суміжних прав, а також щодо прав особливого роду (*sui generis*), пов'язаних зі сферою авторського права та/або суміжних прав.

Сучасний *штучний інтелект* (ШІ) – це галузь комп'ютерних наук, яка може обробляти дані для вирішення складних комп'ютерних задач та навчатися за допомогою машинного навчання (Machine Learning, або ML). Його принцип роботи полягає в «змішуванні» прикладів для створення нового об'єкта з елементами стилю інших об'єктів. В результаті виходить новий об'єкт, який лише запозичує стиль у інших. Наприклад, зображення, створене за рахунок такого «змішування» матиме достатньо відмінностей від оригінальних зображень, щоб вважатися новим об'єктом.

Застосування ШІ у творчій сфері викликає питання щодо оригінальності створених ним творів. Як зазначалося українське законодавство, зокрема Закон «Про авторське право і суміжні права», регулює питання авторських прав на

твори, створені ШІ. Визначальним критерієм оригінальності є творчі рішення, прийняті автором під час створення твору.

Також українське законодавство передбачає, що у випадку створення об'єкта за допомогою штучного інтелекту без безпосередньої участі особи у створенні такого об'єкта права на цей об'єкт належатимуть або власнику комп'ютерної програми (правоволоділець, ліцензіат), або правомірному користувачеві такої програми (якщо умови належності права особливого роду (*sui generis*) визначаються договором).

Sui generis – це набір спеціальних положень, які відрізняються від загальних. Вони регулюють об'єкти, створені внаслідок роботи комп'ютерної програми. Ці об'єкти не містять творчого підходу та генеруються без участі людини. Як результат, особисті немайнові права на такі об'єкти не виникають, адже вони можуть належати лише фізичній особі, але аж ніяк не штучному інтелекту.

Отже, питання авторських прав на твори, що створюються штучним інтелектом, є складним та багатогранним. Фактори, такі як визначення авторства, добросовісне використання, захист особистих даних, можливість порушення авторських прав на вже існуючі роботи, а також конфлікти з інтелектуальною власністю, представляють лише частину проблем, які стоять перед законодавцями та регуляторами.

Проте впровадження спеціальних систем реєстрації авторських прав на твори, створені штучним інтелектом, та використання етичних та прозорих підходів до розробки алгоритмів може допомогти подолати ці виклики і гарантувати, що роботи, створені штучним інтелектом, поважатимуть авторські права та будуть справедливими для всіх зацікавлених сторін.

Обуховська З. О.
Науковий керівник: Домбровська А.В.
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПРИКЛАДІ ПОРІВНЯННЯ GENERAL PARTNERSHIP ТА ПОВНОГО ТОВАРИСТВА

В наш час, держава дуже активно намагається наблизитися до Європейських стандартів, не виключенням стала і правова система. Наближення нашої правової системи до системи Європейського союзу дуже важливе, так як дуже складно пристосуватись до їх умов, якщо ми матимемо сильні відмінності. Порівняння general partnership і повного товариства є актуальним у контексті визначення структури бізнесу та відповідальності партнерів. Тому пропоную далі більш повно розглянути в чому є схожість та відмінність цих двох видів товариств.

General Partnership – це об'єднання кількох індивідуальних підприємців для ведення бізнесу. В такому товаристві партнери спільно володіють та керують бізнесом, ділячи прибутки та зобов'язання між собою. Кожен партнер несе персональну відповідальність за борги та зобов'язання підприємства. Також в такому товаристві партнери мають рівне право голосу в прийнятті рішень і в ньому більше гнучкість в управлінні ніж в інших видах товариств. Приблизним аналогом такого товариства в Україні є «повне товариство».

Відповідно до статті 199 Цивільного кодексу України «повним товариством є товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить». Подібно до General Partnership, усі партнери такого товариства мають спільні права на володіння та керування бізнесом. Партнери такого виду підприємства несуть необмежену особисту відповідальність за ділові борги. Також вони однаково беруть участь у

процесах прийняття рішень, а прибутки та збитки передаються окремим партнерам для оподаткування.

Якщо порівнювати ці види товариств, то ми можемо виділити як схожі так і відмінні риси. Схожість полягає в тому, що в цих двох формах партнери об'єднують свої зусилля для ведення бізнесу. В обох випадках партнери ділять відповідальність за операції та прибуток та несуть її особисто. Також в обох випадках прибуток та збиток передається безпосередньо на рівень особистих податків партнерів.

Відмінні риси також існують, а саме:

- в General Partnership всі партнери беруть участь в управлінні підприємством, в той час як в повному товаристві можливе визначення обмеженого кола осіб, які приймають участь в прийнятті рішень;

- в General Partnership партнери несуть повну відповідальність, тоді як в General Partnership можливо доєднатись тільки за умови, що всі існуючі партнери з цим погодяться, в той час як в повному товаристві це менш обмежено;

- повне товариство цілком може мати особливості в оподаткуванні порівняно із General Partnership.

Спираючись на все вище зазначене, можемо зробити висновок, що правова система України ще має достатньо багато відмінностей від правової системи Європейського союзу, що не дуже сприяє нашому взаєморозумінню та перешкоджає веденню бізнесу там. Тому наразі головне завдання нашої держави, це намагатися максимально сильно наблизитися до правової системи Євросоюзу, для можливості співпраці та розвитку в подальшому.

Очкасов Є. Д.
Науковий керівник: Гаряєва Г. М.
НТУ «ХП»

ЗАХИСТ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Україна, подібно до багатьох інших країн, стала свідком низки воєнних конфліктів та окупаційних дій на своїй території. Внаслідок цих подій, діти

стали однією з найбільш вразливих груп населення, які потребують особливого захисту та підтримки.

Хоч як би ми не хотіли цього усвідомлювати, кожен неповнолітній громадянин України внаслідок воєнної агресії російської федерації проти України зазнав порушень своїх основних прав, закріплених у Конституції України та нормах міжнародного права, таких як: право на особисте життя та захист від посягання на нього, право на розвиток, здоров'я, турботу, право на відпочинок та на дозвілля, право на освіту і родину. Та це, на жаль, не весь перелік порушених прав.

Україна є стороною різних міжнародних угод та конвенцій, які визнають права дитини. Зокрема, Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) визначає основні права та свободи дітей і закликає держави-учасниці забезпечувати їхнє дотримання, навіть під час воєнних конфліктів. Таким чином, Україна зобов'язана забезпечувати захист дітей під час воєнних дій відповідно до цієї міжнародної конвенції.

Відтоді законодавство щодо захисту прав дитини в умовах воєнного стану значно удосконалилось, однак залишається багато прогалин, які ще необхідно усувати шляхом прийняття та внесення змін до нормативно-правових актів, що регулюють окреслене питання. Проте у ці тяжкі для нашої держави часи хотілося б відмітити успіхи нашої країни у сфері захисту прав дітей.

Було запроваджено терміну «дитина війни». Дитина війни до 18 років користуватиметься певними соціальними пільгами: держава компенсує відпочинок та переїзд, надасть соціальну допомогу за безкоштовного навчання, а також матеріальну допомогу.

Згідно з новим законом, діти війни отримують право на такі пільги: щорічна грошова допомога на оздоровлення дитини війни дошкільного та шкільного віку; компенсація витрат, пов'язаних із отриманням психологічної допомоги для дитини дошкільного та шкільного віку; державна цільова

підтримка для здобуття професійної (професійно-технічної), професійної вищої та вищої освіти в державних та комунальних навчальних закладах.

Щодо грошової допомоги внесені такі пропозиції: виплати при народженні дитини; виплати самотнім матерям; допомога з догляду за дитиною з інвалідністю; допомога особі, яка доглядає хвору дитину; допомога дітям, які втратили батьків під час війни; виплати на дітей ВПО; допомога на дітей із багатодітної сім'ї; допомога на дітей, над якими встановлено опіку.

Важливим напрямом діяльності нашої держави у сфері захисту прав дитини є покращення чинного законодавства, ратифікація конвенцій, у тому числі імплементація норм міжнародного права. Як наслідок, Україна є учасницею цілого ряду міжнародних документів у сфері забезпечення прав дитини. Однак в умовах воєнного стану, який запроваджено на території усієї країни, реалізувати виконання покладених на державу функцій щодо забезпечення захисту прав дитини вкрай важко.

Так, набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 № 302.

Ще одним значним кроком для захисту дітей під час воєнного стану стало запровадження загальнонаціональної програми «Дитина не сама».

На підставі викладеного вище можна зробити висновок про те, що на сьогодні наша держава гідно реалізує виконання покладених на неї функцій щодо забезпечення захисту прав дитини. У ці тяжкі та важливі для нашої держави часи кожен небайдужий громадянин України має допомагати захистити та реалізувати права найбільш незахищеної категорії осіб – дітей.

Пелих Є.О.
Науковий керівник: Перевалова Л.В.
НТУ «ХП»

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Закон «Про національну безпеку України» є важливим нормативно-правовим актом, який визначає правові та організаційні основи забезпечення

національної безпеки України, проголошує суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність України найвищими національними інтересами. Забезпечення національної безпеки України є обов'язком держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, громадян України. Національна безпека України забезпечується шляхом реалізації комплексу заходів, спрямованих на захист важливих інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

До зовнішніх загроз Закон відносить агресію чи збройний напад на Україну; застосування збройної сили або інших способів збройної агресії проти України; створення загрози безпеці громадян України; порушення державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України; нанесення шкоди національній безпеці України шляхом вчинення терористичних актів, диверсій, шпигунства, саботажу, інших протиправних дій. Серед внутрішніх загроз слід відокремити наступні: загроза незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України; порушення конституційного ладу України; порушення прав і свобод людини і громадянина; порушення законності та правопорядку; загроза екологічній безпеці; загроза демографічній безпеці.

Законодавство передбачає заходи щодо **забезпечення національної безпеки України**: політичні, економічні, соціальні, військові, інформаційні, екологічні та демографічні.

Слід особливо зупинитися на окремих з них. Так, до політичних заходів відноситься формування і реалізація державної політики в сфері національної безпеки України; активізації участі України у міжнародних відносинах, спрямованих на забезпечення її національної безпеки; розвиток міжнародного співробітництва з питань національної безпеки. Під економічними розуміють забезпечення економічного зростання нашої країни та підвищення рівня життя населення; розвиток національної економіки; формування економічної безпеки держави. Особливого значення у часи війни набувають військові заходи – це формування, підготовка та застосування Збройних Сил України та інших

військових формувань; розвиток оборонного потенціалу держави; забезпечення обороноздатності України.

Сьогодні, коли продовжується російська агресія, важливе значення мають соціальні заходи, спрямовані на надання соціальної допомоги найбільш вразливим категоріям громадян, що опинились у складних життєвих обставинах. Держава продовжує здійснювати політику соціального захисту громадян, охорони здоров'я населення, розвитку освіти, науки та культури.

Інформаційні заходи направлені на забезпечення інформаційної безпеки держави; протидію поширенню дезінформації та пропаганди; формування позитивного іміджу України в світі.

До екологічних заходів відноситься: забезпечення екологічної безпеки держави, збереження природних ресурсів, запобігання екологічним катастрофам.

Проблемою післявоєнної відбудови України є демографічні політика держави, спрямована на забезпечення демографічного розвитку держави; створення позитивного демографічного клімату.

Отже, закон України про національну безпеку є основою для розробки та реалізації державної політики в сфері національної безпеки, а також для діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, громадян України щодо забезпечення національної безпеки України.

Полковник Т.В.
Науковий керівник Гаряєва Г. М.
НТУ «ХП»

МІЖНАРОДНА ПРАВОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Військові зіткнення між російськими та українськими збройними силами є міжнародним збройним конфліктом, який регулюється міжнародними гуманітарними конвенціями (насамперед чотирма Женевськими конвенціями

1949 року та першим додатковим протоколом до неї 1977 року (Протокол I), Гаазькими конвенціями 1907 року, що регулюють засоби та методи ведення війни), а також загальноприйнятими нормами міжнародного гуманітарного права. Через конфлікт тривалістю майже вісім років загинуло понад 16 000 людей, як військових, так і цивільних, та близько 1,5 мільйона переселенців покинули свої домівки. Бойові дії також стали причиною значних руйнувань та знищення цивільної інфраструктури, зокрема будинків, лікарень та шкіл по обидва боки 427-кілометрової лінії зіткнення, яка відокремлює утримувані українськими урядовими силами території від тих, що перебувають під контролем збройних угруповань з «ДНР» і «ЛНР».

Згідно з міжнародним гуманітарним правом сторони конфлікту повинні дозволяти та сприяти швидкій та безперешкодній передачі справедливо розподіленої гуманітарної допомоги населенню, яке її потребує. Сторони повинні дати згоду на надання допомоги, але не можуть відмовити у такій згоді на довільних підставах. Вони можуть вживати заходів для контролю за вмістом та доставленням гуманітарної допомоги, наприклад, щоб переконатись у відсутності там зброї. Однак навмисне перешкоджання постачанню допомоги заборонено. Крім того, міжнародне гуманітарне право вимагає від сторін, що воюють, забезпечити необхідну для виконання відповідних функцій свободу пересування персоналу, який надає гуманітарну допомогу. Це переміщення може бути обмежено лише тимчасово з причин крайньої військової необхідності. Деякі категорії тяжких злочинів, що порушують міжнародне право, такі як військові злочини та катування, підпадають під «універсальну юрисдикцію», що означає здатність внутрішньої судової системи країни розслідувати певні злочини та переслідувати за них, навіть якщо вони не були вчинені на її території одним із її громадян або проти одного з її громадян. Женевська конвенція 1949 року та Конвенція проти катувань, зобов'язують держави видавати або переслідувати підозрюваних злочинців, які перебувають на території цієї країни чи знаходяться іншим чином під її юрисдикцією. Відповідно до міжнародного звичаєвого права також вважається, що країнам

дозволено судити винних за інші злочини, такі як геноцид або злочини проти людства, де б ці злочини не було скоєно.

Таким чином міжнародна правова допомога виражається як гуманітарна допомога, військова допомога, соціальна допомога, фінансова допомога та інші, ці всі допомоги прописані у статуті ООН та підписані у міжнародних договорах, а також Женевською конвенцією.

Лідером з надання військової та фінансової допомоги є США. Америка надала допомоги на суму понад 33 мільярдів доларів, серед яких близько 20 мільярдів було виділено на військову підтримку. Близько 13 мільярдів були передані нашій країні для підтримки фінансової стабільності. Кошти надходили й продовжують надходити у вигляді гарантій й кредитів та грантів.

Британія посідає друге місце за кількістю наданої допомоги. Загальна сума, виділена на допомогу перевищує 4 мільярди фунтів.

Загальна сума кредитів та грантів, яку отримала Україна від країн-членів Європейського союзу у 2022 році – 9 мільярдів євро. В 2023 році до бюджету Європейського союзу було закладено – 18 мільярдів євро фінансової допомоги. Крім того країни ЄС виділили: 3,6 мільярда євро на закупівлю та передачу необхідних боєприпасів, броньованої техніки, пального, амуніції тощо; 485 мільйонів євро на гуманітарну допомогу. Європейські країни такі як Польща, Литва, Німеччина, Чехія, Болгарія, Румунія, Молдова та інші, допомагають різними способами Україні та її громадянам які знаходяться на території України або за її межами.

Тимченко О.А.
Науковий керівник: Перевалова Л.В.
НТУ «ХП»

ЗАХОДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Державна політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки України – це діяльність державно-правових інституцій щодо управління реальними та потенційними загрозами та небезпеками з метою задоволення інформаційних

потреб людини та громадянина, а також реалізації національних інтересів, тож державна інформаційна політика та державна політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки співвідносяться як ціле та частина. Інформаційна безпека забезпечується проведенням єдиної державної політики в інформаційній сфері, системою заходів економічного, політичного й організаційного характеру, які є адекватними загрозам національній безпеці, а також можливостям держави щодо здійснення управління відповідними ризиками. Система забезпечення інформаційної безпеки є інструментом реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки, головним призначенням цієї системи є досягнення цілей національної безпеки в інформаційній сфері, її основна функція – забезпечення інтересів особи, суспільства і держави в інформаційній сфері.

Державна політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки має три основних напрями, які вона повинна забезпечувати: захист інформаційних прав і свобод людини; захист державної безпеки в інформаційній сфері; захист національного інформаційного ринку, економічних інтересів держави в інформаційній сфері, національних виробників інформаційної продукції.

З метою адекватного реагування на поширення гібридних загроз в Україні наприкінці 2021 року на державному рівні була схвалена Стратегія інформаційної безпеки, яка визначає завдання та шляхи діяльності держави з метою недопущення кризових явищ у вітчизняному інформаційному просторі, посилення інформаційної безпеки та її складових. Очікується, що практичне впровадження цієї Стратегії має посилити можливості держави щодо забезпечення власної інформаційної безпеки, захисту інформаційного простору. Основною загрозою безпеці України в цьому документі визначена країна-агресор та її інформаційна політика.

Стратегія інформаційної безпеки визначає 7 важливих перспективних цілей: 1) протидія дезінформації та інформаційним операціям, насамперед з боку держави-агресора, спрямованої проти України; 2) забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської

ідентичності; 3) підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства; 4) забезпечення дотримання прав особи на збір, зберігання, використання і поширення інформації, свободу вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя, доступ до об'єктивної та достовірної інформації, а також забезпечення захисту прав журналістів; 5) інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, всеукраїнського інформаційного простору; 6) розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу; 7) створення ефективної системи стратегічних комунікацій.

Забезпечення інформаційної безпеки є визначальним напрямом державної політики, від якого залежить існування суверенної і незалежної держави, її національна безпека, соціально-економічний розвиток та відповідне місце у світовому співтоваристві. Державна інформаційна політика на сучасному етапі має вирішувати завдання, що передбачають гармонійне забезпечення інформаційної безпеки держави, особи і суспільства з одночасним виокремленням нагальних пріоритетів, до яких варто віднести створення/відновлення основних точок захисту системи національної безпеки в інформаційній сфері, створення ефективної системи інформаційної безпеки держави, перегляд списку нових інформаційних загроз, усунення наявних із визначенням ступеня можливих наслідків та рівнів їх інтенсивності.

Томах А.С.
Науковий керівник: Семко М. О.
НТУ «ХП»

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Корупція є однією з найактуальніших проблем сучасного суспільства. Вона негативно впливає на всі сфери життя людини, держави та суспільства в цілому. Корупція є загрозою для правовій державі, оскільки вона підриває основи законності та справедливості, а також довіру громадян до інститутів

влади. Корупція має глибокі історичні корені. Вона існувала в усі часи і в усіх країнах. Однак в останні десятиліття рівень корупції в світі істотно зріс. Це пов'язано з рядом факторів, зокрема, з глобалізацією, розвитком інформаційних технологій та зростанням ролі держави в економічному житті. Корупція має значний негативний вплив на економіку країни. Вона призводить до тінізації економіки, зменшення інвестицій, зростання нерівності та бідності. Корупція також негативно впливає на політичну систему країни. Вона підриває довіру громадян до інститутів влади, сприяє зростанню політичної нестабільності та може призвести до авторитарних режимів.

Корупція як загроза правовій державі проявляється в наступних аспектах: порушення законності та справедливості. Корупція призводить до того, що закони не застосовуються однаково до всіх громадян. Вона дозволяє окремим особам та групам осіб уникати відповідальності за свої дії. Зниження довіри громадян до інститутів влади. Корупція підриває довіру громадян до інститутів влади, зокрема, до поліції, прокуратури, суду та інших органів державної влади. Це може призвести до громадянських конфліктів та навіть до революцій. Зниження ефективності управління.

Корупція призводить до того, що державні ресурси використовуються неефективно. Це може призвести до зниження рівня життя населення, погіршення якості послуг, які надаються державою.

Корупція виступає серйозною загрозою правовій державі, порушуючи принципи рівності перед законом та впливаючи на довіру до владних структур. Зміцнення судової системи та реформи, спрямовані на забезпечення незалежності, визначаються як критично важливі. Громадянське суспільство має відігравати активну роль у формуванні демократичного суспільства, підтримуючи громадські ініціативи та здійснюючи моніторинг влади. Міжнародна співпраця, ефективність антикорупційних заходів та використання інформаційних технологій визначаються як ключові аспекти вирішення проблеми. Подальше дослідження повинно фокусуватися на ефективності антикорупційних заходів, рівні правової культури, міжнародному досвіді у

реформуванні судової системи, впливі технологій та ролі міжнародної співпраці в боротьбі з корупцією.

Турай К. О.
Науковий керівник: Вергун В. Г.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ 2022-2023Р.Р.

Умови війни, які мають місце в Україні у 2022-2023 роках, негативно впливають на підприємництво в країні. Підприємницька діяльність стає викликом через нестабільну економічну ситуацію, загрози безпеки та обмеження ресурсів. Аналіз та розгляд цієї теми стає важливим для розуміння викликів, які стоять перед підприємцями в умовах воєнного конфлікту.

Основні проблеми:

1) **Нестабільність економіки:** Воєнний конфлікт призводить до економічної нестабільності, що ускладнює прогнозування та управління бізнесом.

2) **Безпека підприємств:** Загрози безпеки стають реальними перешкодами для підприємницької діяльності, що може включати ризик для працівників та майна.

3) **Обмежений доступ до ресурсів:** Воєнний конфлікт може обмежити доступ до ресурсів, необхідних для виробництва та функціонування підприємств.

4) **Підвищення вартості та ризику бізнесу:** Воєнний стан може призвести до зростання вартості робочої сили, матеріалів та послуг, а також збільшення ризиків для бізнесу.

Шляхи вирішення:

1) **Стабілізація економіки:** Необхідно приділяти увагу відновленню економічної стабільності через впровадження ефективних економічних реформ та програм.

2) Забезпечення безпеки: Держава повинна приділяти особливу увагу забезпеченню безпеки підприємств та їх персоналу шляхом вдосконалення правових та організаційних механізмів.

3) Підтримка підприємців: Важливо надавати підприємцям фінансову та консультативну підтримку, а також сприяти їхньому доступу до ресурсів.

4) Адаптація стратегій бізнесу: Підприємства повинні адаптувати свої стратегії до умов воєнного конфлікту, розвивати резервні плани та шукати нові можливості.

Вирішення цих питань вимагає спільних зусиль уряду, підприємців та громадськості для відновлення та підтримки підприємницької діяльності в умовах воєнного конфлікту.

Ці рекомендації необхідно реалізувати в законодавстві про підприємництво в Україні.

Цихвая В. М.

Науковий керівник: Олійник О. М.

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАТО: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Організація Північноатлантичного договору, або ж Північноатлантичний альянс (більш відомий як НАТО) – це міжнародна міждержавна організація, військово-політичний союз 30 держав Північної Америки і Європи, які прагнуть досягти мети Північноатлантичного договору, підписаного у Вашингтоні 4 квітня 1949.

Членство в НАТО відкрите й для будь-якої іншої європейської держави, здатної розвивати принципи цього Договору і робити внесок у безпеку Північноатлантичного регіону. Альянс також має так званий План дій щодо членства, у якому надаються практичні рекомендації та адресна допомога щодо сприяння претендентам на членство у підготовці та досягненні відповідності його ключовим вимогам.

Вагоме значення на євроатлантичному просторі для гарантування миру та стабільності має співробітництво НАТО з Україною. Наша країна виконує у повному обсязі взяті перед світовою спільнотою зобов'язання з питань підтримання миру і безпеки людства.

Безпека у повсякденному житті – ключ до нашого благополуччя. Мета НАТО – гарантувати мир і стабільність, свободу та безпеку, своїх членів за допомогою політичних та військових засобів.

Альянс відданий принципу мирного врегулювання суперечок. Якщо дипломатичні зусилля не приносять результатів, то НАТО приймає виклики світової безпеки і за допомогою військової сили та колективної оборони проводить операції з врегулювання криз. Принцип колективної оборони закріплено у статті 5 Вашингтонського договору і полягає в тому що напад на будь-яку з держав – членів Альянсу розглядається як напад на усіх.

На цей час ст. 5 застосовувалася одноразово: у відповідь на терористичні акти 11 вересня 2001 р. у США.

У Стратегічній концепції 2010 р. визначено ключові завдання НАТО, такі як колективна оборона, врегулювання криз та безпека на основі співпраці. Лідери погодилися з програмою НАТО 2030 для зміцнення Альянсу. 14 червня 2021 р. в Брюсселі завершився саміт НАТО, на якому лідери прийняли важливі рішення щодо визначення курсу Альянсу. Згідно з прийнятими рішеннями лідери НАТО:

- підтвердили подвійний підхід Альянсу щодо оборони та діалогу щодо Росії;
- пообіцяли продовжувати підтримувати партнерів НАТО – Україну та Грузію, наближаючи їх до Альянсу;
- закликали Китай виконувати свої міжнародні зобов'язання та діяти відповідально в міжнародній системі;
- узгодили амбітний порядок денний НАТО на період до 2030 року, щоб забезпечити Альянсу можливість протистояти викликам сьогодення і завтрашнього дня;

- прийняли рішення щодо посилення політичних консультацій, посилення колективної оборони, підвищення стійкості, посилення технологічних переваг НАТО, підтримки міжнародного порядку, заснованого на правилах, посилення навчання та нарощування потенціалу для партнерів, а також вирішення наслідків зміни клімату на безпеку;

- узгодили нову комплексну політику кіберзахисту НАТО задля протистояння кібератакам і дали зрозуміти, що Альянс налаштований захищати себе у всіх сферах.

Отже, миротворча діяльність НАТО є невід'ємним інструментом забезпечення міжнародної безпеки колективними зусиллями, захисту територіальної цілісності і суверенітету держав – членів, зміцнення стабільності і налагодження діалогу політичними засобами відповідно до загально визнаних норм міжнародного права.

Чабанна Є.С.
Науковий керівник: Перевалова Л.В.
НТУ «ХП»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Важливим елементом державного життя, особливо в умовах воєнного стану, є підприємництво. В умовах воєнного стану зросла низка наявних проблем для мікро-, малого та середнього підприємництва, а саме: порушені ланцюжки поставок, зменшилась платоспроможність споживачів та попит на товари та послуги на внутрішньому ринку, підприємці змушені шукати нових ділових партнерів і клієнтів, вивчати можливості зовнішніх ринків, знищення власності, ризики для безпеки персоналу, руйнування інфраструктури, кібератаки.

З метою адаптації законодавства до поточних обставин, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України та інші державні органи зобов'язані оперативно реагувати на потреби бізнес-середовища. У зв'язку з цим КМУ прийняв постанову «Деякі питання забезпечення провадження господарської

діяльності в умовах воєнного стану» та оприлюднив її на Урядовому порталі (від 18.03.2023 р. №314). Згідно цієї Постанови, у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг декларації про провадження господарської діяльності без отримання дозвільних документів (документів дозвільного характеру, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг), крім видів господарської діяльності за переліком згідно з додатком 2 Постанови (перелік видів підприємницької діяльності достатньо великий, проте значна частина цих видів пов'язана із використанням спеціальних речовин та ресурсів).

Варто зупинитись на визначенні поняття «особливий період», як умові здійснення підприємницької діяльності. Відповідно до Закону України «Про оборону України» (п.11 ст.1) особливий період – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Таким чином, воєнний стан охоплюється особливим періодом, а господарська діяльність в цей період здійснюється відповідно до норм про спеціальний режим господарювання.

Сучасні умови ведення підприємницької діяльності диктують необхідність налагодження співпраці підприємців з іншими суб'єктами господарювання для подолання негативних явищ сьогодення. В умовах воєнного часу принцип об'єднання та кооперації ділового світу на регіонально-галузевій основі став трендом і допоміг швидко вирішити проблему виробництва актуальних товарів та послуг в умовах воєнного часу. Закон надає підприємцям можливість об'єднувати свої зусилля шляхом укладення

відповідних договорів та шляхом об'єднання окремих господарських структур зі створенням або без створення юридичної особи.

На сьогоднішній день законодавча база України у сфері правового регулювання господарських відносин в період особливої економічної системи – режиму воєнного стану стрімко формується та вдосконалюється відповідно до потреб часу. Найефективнішим способом є швидке реагування на актуальні виклики через відповідні державні документи. У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні змінився порядок державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. З початку повномасштабного вторгнення відбулася низка змін щодо оподаткування та звітності, державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Ці зміни стимулювали комерційні структури до ефективної діяльності в умовах воєнного часу.

Черкашина А. М.

Науковий керівник: Олійник О. М.

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА РОЗБУДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство та правова держава є ключовими, фундаментальними елементами стабільної і демократичної країни. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні прав і свобод громадян, а також у формуванні ефективного управління. Україна, як країна, що перебуває в процесі трансформації, стикається з численними викликами у формуванні цих структур. Ця робота спрямована на дослідження цих проблем та впливу війни на процеси формування громадянського суспільства та правової держави в Україні.

Становлення громадянського суспільства в Україні відбувається в контексті європейської інтеграції та світових тенденцій. Однак, негативні тенденції, такі як корупція, політична нестабільність та відсутність повноцінного законодавчого забезпечення, ускладнюють цей процес.

Формування громадянського суспільства є тривалим і складним процесом. Після розпаду Радянського Союзу та перших років незалежності, спроби визначити напрямок розвитку економіки та державності зустрілися з численними викликами. Не варто недооцінювати і недостатній розвиток механізму самоорганізації, так як формування громадянського суспільства потребує розвитку механізму самоорганізації, як кожної особистості, так і соціуму в цілому.

Значна частина населення вбачає в державі чужу, корумповану силу, не довіряє державній владі. Окрім цього на практиці не всі декларовані права забезпечуються. І це значною мірою зумовлено нерозвиненістю відповідних інститутів громадянського суспільства, а з цього випливає і недостатній розвиток судової системи. У країні до цього часу немає дієвої й ефективної судової системи. У результаті багато справ, які стосуються захисту особистих прав і гідності громадян, вирішуються некваліфіковано. Ці проблеми є важливими для розуміння ситуації з формуванням громадянського суспільства в Україні. Вони вимагають подальшого дослідження та вироблення стратегій для їх вирішення.

Утвердження принципу верховенства права, підвищення рівня гарантованості прав і свобод, а також позбавлення людей страху бути покараними «за ініціативу» й самостійні дії є важливими кроками на шляху до формування правової держави в Україні. Формування правової держави в Україні є вкрай складним, багатоплановим процесом. Цей процес передбачає не тільки формування структур влади, які здатні забезпечити дотримання законності та прав громадян, але й наявність широкого спектра політичних партій і рухів, соціальних груп і прошарків зі своїми специфічними інтересами. На жаль, сьогодні Україна продовжує перебувати в економічній та політичній кризах, які пов'язані, зокрема з низьким рівнем правосвідомості. Водночас побудова правової держави передбачає, навпаки, наявність високого рівня правосвідомості населення. Проблеми з реалізацією чинного законодавства, проблемним є й питання про ефективність реалізації чинного

законодавства, що негативно позначається на формуванні правової держави. Нагальною є також потреба дійового судового контролю за реалізацією чинного законодавства. Треба наголосити на тому, що основою створення і функціонування правової держави є громадянське суспільство, тобто об'єднання вільних і рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником та брати активну участь у політичному житті.

Формування громадянського суспільства та правової держави в Україні є складним процесом, який вимагає системних зусиль. Незважаючи на виклики, Україна продовжує рухатися вперед, намагаючись побудувати стабільне, демократичне суспільство. Формування громадянського суспільства та правової держави в Україні є важливим і складним процесом, який вимагає системних зусиль. Війна, розпочата Росією, має значний вплив на цей процес, створюючи нові виклики та можливості. Громадянське суспільство в Україні продовжує розвиватися, незважаючи на виклики, пов'язані з війною. Однак, для подальшого розвитку потрібно подолати ряд проблем, таких як недостатній розвиток механізму самоорганізації, недовіра до державної влади, недостатнє забезпечення прав і свобод громадян, та недостатній розвиток судової системи. Щодо формування правової держави, в Україні також існують значні виклики. Серед них - складний процес формування, недостатній рівень правосвідомості, проблеми з реалізацією чинного законодавства, та потреба в громадянському суспільстві. Війна в Україні має значний вплив на всі аспекти життя в країні, включаючи формування громадянського суспільства та правової держави. Вона мобілізувала громадянське суспільство для реагування на нові виклики, але також створила нові проблеми та виклики. Враховуючи ці фактори, важливо продовжувати дослідження та виробляти стратегії для подолання цих викликів. Тільки через спільні зусилля можна досягти мети створення стабільного, демократичного суспільства в Україні.

ВІДМІННІСТЬ У СИСТЕМАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ ТА УКРАЇНОЮ

Відмінність у системах охорони здоров'я між Німеччиною та Україною обумовлюється комплексним спектром чинників, включаючи фінансування, структуру організації медичних послуг, рівень доступності та якість надання медичної допомоги, що визначається різними підходами до системного управління, регулювання та соціально-економічними умовами. Визначальна різноманітність у системах охорони здоров'я Німеччини та України виникає з інтеграції фінансових, організаційних та структурних елементів. Німецька модель спирається на концепцію соціального забезпечення та універсального страхування, забезпечуючи широкий доступ до високоякісних медичних послуг. У той же саме час, українська система орієнтована на обов'язкове медичне страхування та бюджетне фінансування, стикається з викликами, пов'язаними із недостатньою фінансовою стабільністю та обмеженим доступом до ефективної медичної допомоги для всього населення. Крім того, різниці в управлінні, регулюванні та економічному контексті обумовлюють варіації в організації та якості медичних послуг, що робить це питання значущим для подальших обговорень та реформ в області глобального управління охороною здоров'я. Зокрема, система охорони здоров'я в Німеччині відзначається великим ступенем децентралізації та розподілу влади між федеральним та регіональним рівнями. Це сприяє локальним ініціативам та адаптації потреб конкретних регіонів. У порівнянні з тим, в Україні централізований характер управління охорони здоров'я може породжувати виклики у забезпеченні рівномірного доступу до медичних послуг у всіх частинах країни.

Ефективність фінансових механізмів визначає рівень доступності та якості медичних послуг. В Німеччині система обов'язкового страхування забезпечує стабільність фінансування, а громадяни мають можливість обирати

страхову компанію, зберігаючи конкурентність та вибірковість. Навпаки, українська модель стикається із завданнями фінансування та раціонального використання ресурсів, що може впливати на якість та доступність медичних послуг.

У світлі цих відмінностей, розгляд систем охорони здоров'я Німеччини та України відкриває можливості для вдосконалення та адаптації кращих практик, сприяючи підвищенню якості надання медичної допомоги та забезпеченню громадянського здоров'я у обох країнах. Безумовно, ключовим аспектом удосконалення систем охорони здоров'я є глибоке розуміння культурних, соціальних та економічних контекстів обох країн. Застосування найкращих практик з одного контексту до іншого вимагає уважного аналізу та адаптації, з урахуванням специфічних потреб населення та особливостей систем.

Додатковим важливим аспектом є роль інновацій та технологій у сучасних системах охорони здоров'я. Німеччина та Україна мають можливість взаємно взяти на озброєння передові методи лікування, цифрові технології та електронні системи обліку медичних послуг, що сприяє підвищенню ефективності та доступності медичних послуг для населення. Урізноманітнення підходів та взаємне вивчення можуть стати джерелом вдосконалення для обох країн у зусиллях досягнення сучасних стандартів у галузі охорони здоров'я та забезпечення оптимального здоров'я громадян.

Шеліховський А. Є.
Науковий керівник: Гаряєва Г. М.
НТУ «ХП»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Агресія Російської Федерації проти України, яка почалася 24 лютого 2022 року, призвела до серйозних проблем в галузі міграції та прав людини в Україні. Почалось переміщення населення як всередині країни, так і за її межі. Стало питання забезпечення захисту та прав переселенців. Вони повинні

отримати від держави відповідні гарантії, оскільки наразі вони потребують державної підтримки.

Переселенець, за позицією міжнародно-правових норм, це особа, яка покинула своє житло, але залишилася в межах державних кордонів своєї країни. Можна зробити висновок, що в міжнародному праві статус внутрішньо переміщеної особи прив'язаний до факту переміщення внаслідок тимчасової окупації території держави. Отже ситуація, яка склалася в Україні не суперечить нормам міжнародного гуманітарного права. Це означає, що наші переселенці можуть отримувати відповідний статус у разі переїзду до іншого регіону. При чому в нормах міжнародного гуманітарного права вказано, що ці громадяни перебувають під юрисдикцією своєї держави, тобто України, яка зобов'язана їх захищати. По суті надання гарантій внутрішньо переміщеним особам – це конституційний обов'язок держави. Чіткого переліку таких гарантій не має, адже вони містяться в різних міжнародно-правових актах. Однак є умова, що обсяг таких гарантій повинен відповідати основоположним потребам людини, які гарантовані Загальною декларацією прав людини та Конвенцією про захист прав людини.

На рівні держави варто прописати, що «на час воєнного стану внутрішньо переміщеними особами також вважаються громадяни України, які самостійно або в рамках евакуаційних заходів переміщуються в інші регіони України, в яких не ведуться активні бойові дії». Перелік таких регіонів повинен визначатися Кабінетом Міністрів України та оперативно змінюватися в залежності від ситуації. Усі інші питання повинні регулюватися на місцевому рівні окремими наказами органів місцевого самоврядування та обласних державних адміністрацій. Натомість, мінімум таких гарантій, повинен відповідати життєво важливим потребам (житло, медичні послуги, відновлення документів, правова допомога, психологічна реабілітація тощо). Позиція щодо визначення окремих аспектів статусу внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні обумовлена тим, що в умовах воєнного стану функціональні можливості місцевої влади напряму залежать від оперативної ситуації в регіоні.

Усі процедурні аспекти варто врегулювати на рівні нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування. Внутрішньо переміщені особи мають прибути в регіон та дотримуватися деяких правил: повинні ставати на облік волонтерських організацій, які у подальшому надаватимуть такі дані управлінням соціального захисту та правоохоронним органам; чоловіки призовного віку, які прибули до іншого регіону обов'язково мають стати на облік у військкоматах, це стосується і військовозобов'язаних жінок.

Для роботи з такими громадянами в кожній області необхідно створити координаційні центри на рівні місцевих органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій – військово-цивільних адміністрацій. Основними їхніми завданнями повинні бути: організація надання гарантій внутрішньо переміщених осіб, документування фактів правопорушень з боку армії РФ, систематизація інформації про знищене чи пошкоджене житло таких переселенців, узагальнення та аналіз основних потреб таких осіб.

Зважаючи на аналіз норм міжнародного гуманітарного права, статусу внутрішніх переселенців та процедурних аспектів їхньої роботи, можна зазначити, що в Україні важливо розробити та реалізувати систему підтримки та захисту прав переселенців. Це включає визначення статусу переселенців на рівні держави, регулювання процедур на місцевому рівні через створення координаційних центрів та забезпечення їм необхідної підтримки і захисту відповідно до міжнародних стандартів.

Шостак А. Р.
Науковий керівник: Кисельов А.О.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ В РАМКАХ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Під час проведення досудового розслідування оперативні підрозділи та підрозділи кримінального аналізу здобувають достатній масив інформації про злочинну діяльність. У зв'язку із цим, надважливим завданням є застосування

інструментів, які надали б можливість опрацьовувати значні обсяги наявних даних. Одним із таких інструментів у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України є кримінальний аналіз – специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, що полягає в ідентифікації та якомога точнішому визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією, що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки.

Під час кримінального аналізу за тимчасового доступу до інформації про зв'язок оперативні підрозділи забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінку кримінальної інформації, її представлення, передачу та реалізацію. Метою збирання та аналізу під час тимчасового доступу до інформації про зв'язок є створення та перевірка гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, що стосується опису структури та сфери діяльності злочинних груп. Проаналізувавши чинний Кримінально процесуальний кодекс України та внесення певних змін в інші законодавчі акти було виявлено приклад проведення кримінального аналізу слідчими та оперативними підрозділами під час проведення окремих слідчих дій. Згідно з КПК України, доступ до інформації про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, зокрема отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо, здійснюють у порядку тимчасового доступу до речей і документів на підставі ухвали слідчого судді, суду, отриманої за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Крім цього, слідчі можуть передати доручення про проведення слідчих дій, доручаючи проведення цих дій працівникам оперативного підрозділу або залученням їх як спеціалістів, а саме шляхом проведення огляду DVD-R диску здійснити аналіз телефонних з'єднань у межах постанови про залучення представників оперативних підрозділів як спеціалістів. Такий аналіз доручень засвідчує, що слідчі, надаючи відповідні

доручення, мають на меті отримати від працівників оперативних підрозділів викладений у протоколах за результатами проведення розшукових дій.

Як зазначає Кисельов А.О., під час кримінального аналізу основним завданням кримінального аналітика є проведення аналітичного дослідження доступної йому інформації, створення за результатами такого аналізу аналітичних продуктів, що мають інформативний та рекомендаційний характер та зауважено на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час своєї діяльності.

Отже, аналіз інформації про зв'язок це процес обробки інформації, який ґрунтується на логічному та креативному мисленні й спрямований на одержання якісної нової інформації. З метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності отримання інформації, яка знаходиться у операторів і провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, зокрема отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо, здійснюється згідно з положеннями статей 159–166 Кримінального процесуального кодексу України. Дозвіл на надання доступу до такої інформації надається слідчим суддею без судового виклику особи, у володінні якої вона знаходиться.

СЕКЦІЯ 8 Історія науки та техніки

Голова секції: проф. Тверитникова О.Є.

Секретар секції: асп. Ліхолетов Я. В.

Васильчук В. О.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ КВАНТОВОЇ МЕТРОЛОГІЇ

Квантова метрологія – це дослідження проведення вимірювань фізичних параметрів з високою роздільною здатністю та високою чутливістю за допомогою квантової теорії для опису фізичних систем, особливо експлуатуючи квантове заплутування та квантове стиснення. Ця галузь обіцяє розробити методи вимірювання, що забезпечують кращу точність, ніж ті самі вимірювання, що виконуються в класичних рамках. Разом із квантовим тестуванням гіпотез, вона представляє важливу теоретичну модель в основі квантового зондування. Розвиток квантової метрології став важливим кроком у вирішенні проблем міжнародної стандартизації, сприяючи узгодженим стандартам в усьому світі.

Сучасна квантова метрологія є необхідною для визначення основних одиниць вимірювань, таких як метр, кілограм, секунда та інші. Вона забезпечує високу точність та стандартизацію вимірювальних процесів.

Перший крок у визначенні квантових стандартів відбувся в 20-х роках 20 століття, коли вчені почали застосовувати принципи квантової механіки для розробки нових методів вимірювань. А у 1960-х роках відбувся історичний момент, коли було прийнято новий визначник метра, заснований на характеристиках атомів цезію та їхнього квантового переходу.

Початковий внесок у цю область зробили такі вчені, як Макс Планк, Альберт Ейнштейн, Вернер Гейзенберг, Ервін Шрödінгер. Розвиток квантової теорії дозволив зрозуміти поведінку частинок на квантовому рівні, що в свою

чергу стало основою для розвитку квантової метрології, яка застосовує принципи квантової фізики у вимірюваннях фізичних величин. Квантова метрологія була розвинена колективними зусиллями багатьох вчених. Деякі ключові постаті, які внесли важливий вклад у цю галузь, включають Енріко Фермі, Клаудіо Бломберг, Ісідор Івахненко. Квантова метрологія є результатом спільної роботи численних науковців протягом десятиліть.

Клод Коэн-Таннуджі – французький фізик, який спільно з іншими вченими провів експерименти з атомами цезію та визначив значення секунди та Норман Рамзі: американський фізик, який брав участь у розробці міжнародного стандарту вимірювань, використовуючи атомні годинники.

Деякі ключові події та ідеї, які поклали початок цій галузі, включають: квантування енергії: робота Макса Планка у 1900 році, яка вивела до ідеї квантування енергії, була однією з перших кроків; фотоефект і кванти світла: в 1905 році Альберт Ейнштейн використовував ідеї Планка, щоб пояснити фотоефект, стверджуючи, що світло складається з квантів енергії (фотонів); Матрична механіка та принцип невизначеності: В роботах Вернера Гейзенберга та Ервіна Шрödінгера у 1920-х роках сформулювалися принципи квантової механіки, серед яких і принцип невизначеності. Ці ідеї створили теоретичну базу для подальших досліджень у галузі квантової метрології та розвитку методів вимірювань на квантовому рівні.

Вишняков Є. В.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

ПРОФЕСОР ПИЛЬЧИКОВ МИКОЛА ДМИТРОВИЧ

До чотирнадцяти років Микола виховувався вдома. Батько з незвичайною любов'ю і самовідданістю виховував свого єдиного сина. Навчав його передусім мовам, згодом син досконало оволодів сімома мовами. Подальшу освіту Микола здобуває у гімназії, де відрізнявся «талановитістю до наук», особливо до фізики і математики.

Вступаючи у 1876 році до Харківського університету Микола Пильчиков обрав фізико-математичний факультет. Наукові дослідження почав у студентські роки. Вже на другому курсі студент винаходить електричний фонавтограф – прилад для вивчення звукових коливань графічним способом. Це був перший винахід майбутнього талановитого вченого.

У 1882 році Микола Пильчиков демонструє перед членами фізико-хімічної секції другий прилад – автоматичний регулятор електричного струму.

У 1883–1884 роках молодий вчений бере участь в експедиції, що досліджує Курську магнітну аномалію. Провівши 71 серію спостережень, він знайшов її нові райони і одним з перших зазначив те, що причина аномалії – поклади залізняку. За ці дослідження він був нагороджений Великою Срібною медаллю Російського географічного товариства.

У 1888 році магістра Миколу Пильчикова відряджають до Парижа. Під час стажування в Паризькій магнітній обсерваторії, молодий вчений знаходить і виправляє помилки в конструкції сейсмографа. Після цього випадку слава про нього швидко розповсюджується у науковому світі.

У 1889 році Пильчиков повернувся до Харкова, де став професором університету. Тут він здійснює дослідження з поляризації світла та метеорології, засновує метеостанцію в 1891 році, створює нові прилади (інклінація, однопитковий сейсмограф), продовжує дослідження явищ Курської магнітної аномалії.

У 1894 році вчений залишає Харків і певний час працює в Одесі в Імператорському Новоросійському університеті (нині Одеський національний університет ім. Мечникова), на посаді екстраординарного професора, замінивши на цій посаді видатного фізика-теоретика Миколу Умова.

Ще однією науково-технічною проблемою, розв'язання якої М. Пильчиковим призвело до найвидатнішого відкриття в галузі фізики радіозв'язку – винайдення способу керування різними механізмами й пристроями по радіо. М. Пильчиков публічно продемонстрував це 5 квітня 1898 року. Це був день зародження радіотелемеханіки.

Отже, цей вчений зробив величезний вклад в українську та світову науку. Але нажаль, талановитий винахідник українець Микола Пильчиков був знищений і забутий навіть у себе на Батьківщині. Донедавна ми практично не знали про основоположника радіо-телекерування та електрофотографії, людини дивовижного обдарування, ученого з надзвичайним талантом, дослідника властивостей X-променів, радіоактивності, геомагнетизму, метеорології, оптики, в доробку якого десятки відкриттів та винаходів світового значення, без перебільшення, українського Едісона – Миколу Дмитровича Пильчикова.

Заверюченко М. П.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА В. В. МОНІЧА (1874 – 1929)

Василь Васильович Моніч (1874–1929 рр.) – відомий фахівець, дослідник, науковець, ім'я якого пов'язане зі становленням і розвитком вітчизняного залізничного транспорту. Дослідження науково-педагогічної діяльності вченого, зокрема його внеску в становлення галузі паровозобудування, є актуальним, адже роботи, присвячені змістовному розгляду цього питання, відсутні.

В. В. Моніч був учнем професора П. М. Мухачова, який, починаючи з 1892 р., започаткував у Харківському практичному технологічному інституті (ХПТІ), а з 1898 р. – Харківському технологічному інституті (ХТІ), викладання паровозобудування та підготовку інженерів-механіків залізничного транспорту. Василь Васильович навчався на механічному відділенні ХТІ, яке закінчив з відзнакою 1909 р., отримавши звання інженера-технолога, після чого працював на Луганському паровозобудівному заводі (ЛПЗ). В. В. Моніч подав до дирекції ХТІ заяву з проханням залишити його в інституті як стипендіата з метою підготовки до професорського звання. З 1911 по 1913 рр. перебував у відрядженні в Німеччині. У 1912 р. було опубліковано його роботи

«Прямоточна парова машина» та «Теоретичне дослідження паровозних візків з боку зворотної сили», у яких висвітлювалися актуальні на той час питання паровозобудування. У 1913 р. В. В. Моніча було зараховано викладачем до ХТІ.

Захистивши у 1915 р. в Київському політехнічному інституті дисертацію на звання ад'юнкта з прикладної механіки по відділенню паровозів, Василь Васильович продовжив науково-педагогічну діяльність, викладаючи курс «Паровози». Обіймав посаду доцента, у 1920 р. став професором, а в 1922 р. – завідувачем кафедри машинобудування інституту, до складу якої входили секції паровозобудування та сільськогосподарського машинобудування. Під безпосереднім керівництвом В. В. Моніча секцією паровозобудування проводилася вагома науково-дослідна робота: здійснювалося випробування паровозів, які було замовлено за кордоном, досліджувалася взаємодія паровоза та колії, було налагоджено співробітництво з підприємствами щодо придбання наукової літератури тощо. Педагогічна діяльність ученого охоплювала курси лекцій з прикладної механіки, паровозобудування, експлуатації паровозів, термодинаміки, він викладав технічне креслення та здійснював керівництво дипломним проектуванням.

Таким чином, науково-педагогічна діяльність В. В. Моніча мала вагомий вплив на розвиток вітчизняної галузі паровозобудування. Учений акцентував увагу на важливості взаємодії між виробничими підприємствами й закладами вищої освіти щодо підготовки інженерних кадрів для залізничного транспорту, використання передових технологій, належну організацію науково-дослідної роботи, пов'язаної з випробуванням нових серій паровозів, тощо. Проте порушене нами питання щодо внеску професора В. В. Моніча в становлення й розвиток вітчизняного залізничного транспорту потребує подальшого вивчення на основі залучення додаткових архівних джерел.

КАРЛ ФРІДРІХ ГАУСС ТА ЙОГО ВНЕСОК В РОЗВИТОК ПРИКЛАДНОЇ МЕТРОЛОГІЇ

Йоганн Карл Фрідріх Гаусс (30 квітня 1777, Брауншвейг – 23 лютого 1855, Геттінген) – німецький математик, механік, фізик, астроном і геодезист. Вважається одним із найвидатніших математиків усіх часів, «королем математиків».

Лауреат медалі Коплі (1838), член Лондонського королівського товариства (1804)], іноземний член Паризької (1820) і Шведської (1821) академій наук, іноземний член-кореспондент (1802) та іноземний почесний член (1824) Петербурзької академії наук.

Найважливішим завданням метрології є забезпечення єдності вимірювань. Якраз реалізація ідеї абсолютних вимірювань і встановлення абсолютної системи одиниць – одне з найважливіших творінь великого німецького математика і фізика Карла Фрідріха Гаусса. У 1832 р. німецький математик К. Гаусс запропонував методику побудови системи одиниць фізичних величин. Система будувалася як сукупність незалежних одна від одної основних одиниць, а інші одиниці системи (похідні) можна було визначити за допомогою основних, використовуючи відомі зв'язки між ними.

Питання забезпечення одноманітності у вимірі величин, що породжувало ті чи інші явища матеріального світу, завжди було дуже важливим. Відсутність такої одноманітності породжувало суттєві труднощі для наукового пізнання. Стан, що склався, сильно ускладнював зіставлення результатів вимірювань і розрахунків, виконаних різними дослідниками.

Гаусс створив абсолютну систему мір, увівши три основні одиниці: одиницю довжини – 1 мм, одиницю часу – 1 с, одиницю маси – 1 мг. Решту (похідних) одиниць можна було визначити за допомогою цих трьох Першими фізичними величинами, вираженими в абсолютних одиницях, були:

горизонтальна складова напруженості магнітного поля Землі та її магнітний момент.

Ця система послужила прообразом системи одиниць СГС (секунда-грам-сантиметр). Пізніше виник ряд одиниць фізичних величин, заснованих на метричній системі мір і заснованих на гаусовому принципі. Основні відмінності полягали в значеннях і кількості базових одиниць.

До введення метричної системи одиниці обиралися незалежно один від одного, тому перетворення з однієї одиниці в іншу було складним. Крім того, різні одиниці використовувалися в різних місцях, іноді з однаковими назвами. Метрична система мала стати зручною і єдиною системою мір і ваг.

У 1875 році представники сімнадцяти держав (Росія, Німеччина, США, Франція, Італія та ін.) підписали Метричну конвенцію – міжнародний договір який служить для забезпечення єдності метрологічних стандартів у різних країнах, був підписаний 1875 року в Парижі. 7 серпня 2018 року Україна набула повноправного членства в Метричній конвенції і стала однією з шістдесяти країн-членів, до цього протягом 16 років Україна перебувала у статусі асоційованого члена. В даний час метрична система офіційно прийнята у всіх державах світу, крім США, Ліберії та М'янми, але і вони переходять на цю систему в питаннях міжнародної торгівлі.

Метрична конвенція заснувала Міжнародний комітет мір і ваг і Міжнародне бюро ваг, і регулярне скликання Загальних конференцій з ваг і мір. Розпочато роботи з розробки міжнародних метрових і кілограмових стандартів.

У 1889 році СКМ прийняла систему одиниць МКС, схожу на ГХС, але на основі метра, кілограма і секунди, оскільки ці одиниці були визнані більш практичними.

Система SI зараз прийнята як правова система одиниць більшістю країн світу і майже завжди використовується в галузі науки, навіть у тих країнах, де традиційні одиниці використовуються в побуті.

Саме Гаус ввів метричні одиниці в науку з його праці метрична система була прийнята науковою спільнотою як базова в наукових дослідженнях, вона

поступово витіснила місцеві та національні системи в інших країнах Європи і була законодавчо визнана як допустима у Великій Британії та США. На основі метричної системи було розроблено та прийнято Міжнародну систему одиниць (SI). Протягом другої половини XX століття більшість країн світу перейшли на систему SI.

Важливість системи SI у тому, що вона є міжнародно прийнятою системою одиниць виміру, це полегшує обмін інформацією та порівняння результатів випробування, також система SI є єдиною системою одиниць виміру, що робить її зручною і зрозумілою у наукових розрахунках. До того ж система SI застосовується у багатьох галузях науки і техніки (фізика, хімія, медицина, інженерія), це полегшує порівняння результатів та обмін ними між різними областями науки та техніки.

В цілому система SI є важливим інструментом для наукових досліджень і дозволяє нам краще розуміти та описувати фізичний світ. Отже, рано чи пізно світова спільнота дійшла б до єдиної системи вимірювань, але саме з праць Гауса почало зародження цієї системи.

Таким чином, Гаусс не тільки зробив істотний внесок у розвиток математики, але також вплинув на область вимірювань і стандартизації, сприяючи створенню єдиної системи мір.

Кирилах С. В.
Науковий керівник: Білоник І. М.
НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ АДИТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Аддитивні технології (АТ), такі як 3D-друкування, є актуальними через їхній потенціал у виробництві інноваційних, складних, та персоналізованих продуктів, зменшення часу і витрат на виробництво, легкість прототипування, та можливість створення унікальних геометричних форм. Однак необхідно вирішувати технічні, технологічні та економічні питання для повноцінного впровадження нових технологій і розробок.

Additive Manufacturing (AM) – (додавання, англ. – «add») – це пошарове нарощування та синтез об'єкта за допомогою комп'ютерних 3D технологій. Винахід належить Чарльзу Халлу, (Charles W. Hull, США), який у 1984 році запатентував спосіб стереолітографії, заснував компанію за технологіями 3D Systems і розробив перший 3D-принтер – SLA – Stereolithography Apparatus.

Попередниками сучасних AM-технологій вважають дві оригінальні технології, що з'явилися в XIX ст., які змінили у наступному уявлення про виробництво. У 1890 році дослідник Josef E. Blather став основоположником методики створення топографічних карт, які були зображені у вигляді тривимірної поверхні території. Сутність методики в тому, що частини топографічних карт утворювалися за допомогою послідовного накладання один на одного тонких пластин з наступним склеюванням. В результаті виходила тривимірна модель місцевості. Друга технологія – фотоскульптура (Photosculpture) була запропонована французом François Willème у 1890 році. Суть її полягала у наступному: навколо предмета ставили кілька камер, які його одночасно фотографували. Потім фото по черзі показували на спеціальному напівпрозорому екрані, а оператор відзначав контур.

Розглядаючи етапи розвитку АТ, необхідно відзначити і внесок вченого Otto Munz. У 1959 році він створив свій спосіб, який започаткував початок стереолітографії у сучасному вигляді. Ще одним значущим вченим став Wun Kelly Swainson. У 1977 році він показав світові методику створення тривимірних предметів за допомогою затвердіння фоточутливого полімеру, що вироблялося безпосередньо у місці перетину двох лазерних променів. Приблизно в водночас з'являються теологічні процеси пошарового синтезу, які здійснювалися із застосуванням порошкових матеріалів. У 1981 році своїм відкриттям відзначився R.F. Housholder. Йому належить метод створення тонкого шару порошкового матеріалу шляхом його нанесення на плоску поверхню (платформу). Наступним етапом роботи ставало вирівнювання шару до обраної позначки, а потім здійснювалося спікання шару. Інший іменитий діяч, Hideo Kodama, у той же час поділився своїми результатами, що

стосуються функціональних систем фотополімеризації за допомогою УФ-лампи та лазера. У 1986 році свій спосіб пошарового синтезу із застосуванням УФ-випромінювання, що впливає на тонкий шар фотополімерної смоли, запропонував Charles W. Hull. Помітно, що поняття «Стереолітографія» належить саме йому. Ця цікава особистість згодом очолив, і став головою компанії 3D Systems.

Вперше в Україні в 2001 році унікальну технологію Rapid Prototyping, відому як технологія 3D-друку, впровадив винахідник Сергій Іванович Чернишов. У центрі було виконано понад 500 науково-технічних розробок для провідних підприємств України – «Мотор-Січ», ЗМКБ «Прогрес», КБ Антонов, КБ «Південне». В Україні перший 3D-принтер створив головний інженер Kwambio Олександр Мустафаєв у 2012 році. Він приніс власноруч зроблений пристрій засновнику Hackerspace І. Пасічнику.

Науковці Вуллонгонгського університету (Австралія) удосконалили існуючі напрацювання у сфері 3D-друку, створивши технологію 4D-друку. Результати їхніх досліджень опубліковані в журналі Macromolecular Rapid Communications. АТ активно розвиваються в усьому світі, і можуть у найближчому майбутньому стати передовими технологіями.

Кондратьєв В. Ю.
Науковий керівник: Гутник М. В.
НТУ «ХП»

ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Розвиток кібербезпеки в Україні став надзвичайно актуальним, оскільки сучасні кібератаки є серйозною загрозою національній безпеці, економіки та особистій інформаційній безпеці громадян. Ця проблема відображає не лише історію, а й поточний стан захисту інформації.

Перші загрози для комп'ютерних систем почали з'являтися на початку 1970-х рр. як поодинокі віруси. Далі оформилися вже групи хакерів, що переросло не лише у забавки, а й у промисловий шпіонаж. Проблема кібератак

та захисту інформаційних систем набуває все більшої актуальності через стрімкий розвиток технологій та зростання кількості цифрових загроз не лише в Україні, а й у світі. У сучасному цифровому світі оператори зв'язку, як ключові учасники інформаційно-комунікаційного простору, стикаються зі зростаючими загрозами кібербезпеки.

Кібератаки можуть призводити до серйозних порушень у роботі мережі, втрати конфіденційної інформації та великого обсягу особистих даних користувачів. Хакерська атака на Київстар наприкінці 2023 р. свідчить про те, що хакерські групи вдосконалюють техніки, використовуючи різноманітні стратегії, включаючи атаки на програмне забезпечення, фішингові атаки та DDoS-атаки (атаки із використанням великої кількості запитів для перевантаження системи). Треба розуміти що війна не лише на полі бою, а й у цифровому світі.

Атаки на операторів зв'язку можуть призводити до перебоїв у роботі мережі та, як наслідок, втрати зв'язку для користувачів. Крім того, обхід систем безпеки може призвести до втрати особистих даних користувачів, що порушує приватність. Зокрема відкривається доступ до конфіденційної інформації, як-то місце проживання, банківські рахунки, сімейний стан.

Для запобігання подібним атакам необхідно приділяти особливу увагу заходам з кібербезпеки:

- Збільшення свідомості та навчання персоналу.
- Використання передових технологій захисту.
- Моніторинг та реагування для виявлення підозрілих активностей.
- Резервне копіювання та відновлення даних.

Останнім часом Міністерство цифрової інформації проводить серію вебінарів для поширення інформації щодо можливостей кібершахраїв та необхідності цифрової грамотності, бо більшість населення України все ще залишається погано обізнаними у питаннях кібербезпеки.

Таким чином, ситуація з кібербезпекою в Україні потребує комплексного підходу та постійного вдосконалення. Аналізуючи історію кібератак та заходів

захисту, ми можемо зрозуміти еволюцію загроз та слабких місць у системі захисту. Це відкриває нові можливості для вдосконалення та розробки нових стратегій захисту інформації у сучасних умовах.

Кравченко Д. Д.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

ДОРОБОК АКАДЕМІКА ІВАХНЕНКО ОЛЕКСІЯ ГРИГОРОВИЧА В АВТОМАТИЦІ

Доктор технічних наук, професор, який працював в багатьох наукових установах України, зокрема, Інститут електродинаміки АН УРСР, Інститут кібернетики АН УРСР, Київський політехнічний інститут. Галузь його діяльності – автоматичне керування, кібернетика та інформатика. Головною справою його наукового життя була розробка методу групового урахування аргументів. Ефективність методу неодноразово підтверджена при розв’язанні реальних складних проблем в галузі метеорології, екології, економіки, техніки. Значну кількість його статей опубліковано в періодичних наукових виданнях США, Англії, Німеччини та інших країн. Наукова спільнота присвячує українському науковцю, його діяльності Міжнародні конференції, які стали майданчиком для спілкування його послідовників, учнів, молодих талановитих вчених.

Шлях О. Г. Івахненка в науці був шляхом дослідника, вченого і практика, який довів правильність і перспективність своїх суджень не тільки теоретично, а й практично. Він зробив видатний внесок у розвиток інформаційних технологій та систем.

Перші дослідження О. Г. Івахненка проводилися в галузі електричної автоматики. Він розробив нові принципи автоматичного регулювання швидкості електродвигунів змінного струму з використанням магнітних підсилювачів, автоматичного регулювання швидкості асинхронних двигунів за різницею між струмом і напругою, а також методи розрахунку електромагнітних систем (наприклад, стабілізаторів напруги), що містять

магнітні підсилювачі. Отримані результати перевернули усталену теорію, прийняту електротехніками того часу, про те, що основні промислові асинхронні двигуни з короткозамкненим ротором не здатні регулювати частоту обертання.

Друге дослідження стосується теорії інваріантності та теорії складних систем автоматичного керування. Його докторська дисертація була першою роботою, яка відродила розвиток теорії інваріантності в нашій країні.

У теорії інваріантності О. Г. Івахненко розробив оригінальний принцип непрямого вимірювання збурень за допомогою вхідних-вихідних величин об'єкта керування, для яких рівняння вважаються відомими. Цей принцип реалізовано у схемі, що отримала назву «диференціальна вилка». Він знайшов широке застосування в галузі автоматичного керування, особливо в електричній автоматичній. Він першим вказав на фундаментальну помилку в оцінці теорії інваріантів, яка була загальноприйнятою на той час. Вчений запропонував геніальну двоконтурну схему, в якій один зворотний зв'язок був позитивним, що дозволило придушувати невимірювані збурення. Йому приписують вислів, який став широко використовуваним в академічних колах: «Одноконтурні системи бідні, як пустеля».

Його наступне дослідження пов'язано з розробкою принципу комплексного управління, тобто використання різних пристроїв і методів саморегулювання в системах управління.

Головним дослідженням його наукової діяльності стало індуктивне моделювання складних процесів і систем. У 1968 р. в журналі «Автоматика» було опубліковано статтю О. Г. Івахненка «Метод групового урахування аргументів – конкурент методу стохастичної апроксимації». Це був початок розроблення нового наукового напрямку: індуктивне моделювання, в основі якого - принципово новий підхід до задач моделювання, можливого тільки за наявності сучасних ЕОМ (Електронна обчислювальна машина), тобто ЕОМ – це потужний підсилювач саме розумових здібностей людини.

Таким чином, О. Г. Івахненко став засновником фундаментального наукового напрямку – розробка і впровадження методів індуктивного аналізу, моделювання і прогнозування складних процесів, зокрема і на основі запропонованого методу групового урахування аргументів.

Кузьменко Д. Д.
Науковий керівник: Ларін А. О.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКЕ ІНЖЕНЕРНЕ ДИВО: ІСТОРІЯ Й ІННОВАЦІЇ

На протязі довгого часу дослідження у галузі механічної інженерії науковці проводили, використовуючи традиційні ручні методи розрахунків та графічні прийоми. Проте із появою комп'ютерів у 1960–1970-х роках відбулася справжня революція у галузі розрахунків механічних систем. Це дозволило не тільки прискорити розрахунки, але і застосовувати більш складні моделі. При цьому на перший план виходить складання математичної моделі, що описує поведінку механічної системи.

Першою в СРСР алгоритмічною мовою, що дозволила автоматично складати диференціальні рівняння стала мова програмування АЛМІР-65, що розроблена 1965 року в Інституті кібернетики АН УРСР під керівництвом академіка Віктора Михайловича Глушкова. Вона використовувалась на ЕОМ МІР (Машина для Інженерних Розрахунків). Подальшим розвитком мови АЛМІР-65 стала мова Аналітик, розроблена 1968 року і реалізована на машинах МІР-2. Відмінною рисою цих мов є абстрактні типи даних і можливість аналітичних перетворень. Пізніше було розроблено версію Аналітик-74, реалізовану на машинах МІР-3.

Також були інші відомі системи, що виникли протягом ХХ століття.

Система «ПРИМУС», розроблена в Інституті кібернетики Академії наук України, призначена для розв'язання складних математичних та інженерних задач. Вона базується на засадах програмованого інтегрального математичного

універсального комплексу, використовуючи численні методи, аналітичні обчислення та моделювання механічних систем.

Система «Дизель-Інженер», розроблена в Українському науково-дослідному інституті дизельного двигунобудування, спрямована на автоматизацію розрахунків та проектування дизельних двигунів, спрощуючи та прискорюючи процес проектування. Її переваги включають можливість автоматичних розрахунків та врахування різноманітних параметрів. Однак система не є універсальною, порівняно з загально призначеними системами.

Система «Механік», розроблена у Харківському національному університеті радіоелектроніки, призначена для моделювання та аналізу різноманітних механічних та електромеханічних систем. Вона відзначається високим рівнем точності при моделюванні складних систем та врахуванням електромеханічних аспектів у розрахунках. Незважаючи на переваги, система «Механік» має свої недоліки, зокрема великі обчислювальні потреби для розрахунків складних динамічних систем.

Система «КАДСОН» є результатом розробки Інституту теоретичної фізики та електродинаміки імені Г. С. Денисенка НАН України. Призначена для моделювання та аналізу динамічних процесів у механічних системах, зокрема тих, що мають нелінійний характер. «КАДСОН» має переваги у здатності аналізувати та синтезувати об'єкти нелінійного типу та використання комп'ютерних технологій для реалізації аналітичного та динамічного синтезу. Проте вона має недоліки, такі як обмежена ефективність у вирішенні деяких класів складних завдань.

У Харківському політехнічному інституті розроблена система комп'ютерної алгебри КіДиМ, призначена для розв'язання задач статички, кінематики та динаміки дискретних механічних систем. КіДиМ дозволяє автоматизувати складання диференційних рівнянь самих складних механічних систем. Створенням цього комплексу системи займалися вчені інженерно-фізичного факультету під керівництвом професора Л. І. Штейнвольфа з 1970-х років.

Наведені дані свідчать про значний прогрес у галузі автоматизованого моделювання механічних систем в Україні. Кожна з цих систем мала свої специфічні застосування та переваги, що дозволяло вченим та інженерам вирішувати різноманітні завдання відповідно до конкретних потреб.

Лисов І. Б.
Науковий керівник: Олешко Н. П.
ХНАДУ

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВО-ВИПРОБУВАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ
ШВИДКІСНИХ АВТОМОБІЛІВ ІМЕНІ В. К. НІКІТІНА (ЛША) ХНАДУ –
ОБ'ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ**

Харківський національний автомобільно-дорожній університеті (ХНАДУ) має у своєму складі єдину в Україні лабораторію швидкісних автомобілів (ЛША), що є унікальним прикладом поєднання науково-дослідної роботи, самореалізації та самовдосконалення студентів. Поряд із тим, марка «ХАДІ» (серія рекордних гоночних автомобілів) відома у світі як унікальна школа підготовки молодих спеціалістів у галузі транспортного машинобудування і створення спеціальних автомобілів для автомобільного спорту. В умовах актуалізації на у світі української історії, культури та наукових досягнень, дане питання є досить доречним і потребує подальшого дослідження.

Лабораторію було засновано ще 1953 р. за сприяння ректора, тоді ще ХАДІ, Бориса Володимировича Решетнікова. З 1961 р. при лабораторії почало працювати студентське проектно-конструкторське бюро під керівництвом рекордсмена світу з автоперегонів, конструктора швидкісних автомобілів Володимира Костянтинівича Нікітіна. Завдяки ентузіазму та творчій насназі Володимира Костянтинівича, до роботи проектно-конструкторського бюро було залучено велику кількість студентів. Цікавим і дуже важливим у початку діяльності бюро при ЛША є те, що за основу було взято дипломний проект студента Льва Кононова, який встановив республіканський рекорд на першому карті ХАДІ-1 (побудований у 1951-1952 рр.).

Модель «ХАДІ-3» 1963 р. випуску, було занесено до Книги рекордів Гіннеса як найменший рекордно-гоночний автомобіль (ширина всього 650 мм, а висота – 500 мм). Модифікація «ХАДІ-7» – перший у Східній Європі газотурбінний рекордно-гоночний автомобіль, що мав 1966 р. максимальну швидкість у 400 км/год зі газотурбінним вертолітним двигуном. Він установив три рекорди під протягом 1966-1970 рр., що перевищили світові досягнення. А 2023 р. кафедра автомобілів ім А. Б. Гредескула дала друге життя швидкісному автомобілю ХАДІ-7, відреставрувавши його.

Фантастичним у 60-70-і рр. ХХ ст. було створення надшвидкісного боліду «ХАДІ-9». Його будували протягом 1969-1978 рр. з метою подолання звукового бар'єру, тобто з розрахунковою швидкістю 1200 км/год. Болід обладнали реактивним двигуном РД-9БФ від винищувача МІГ-19, що було надзвичайним на той час. Він був схожий на реактивний літак без крил, важив 2,5 тони, був завдовжки в 11 м, а зупиняв його гальмівний парашут. Нажаль, понад 500 км/год розвинути так і не вдалося через надто короткі траси, що не дозволило боліду розігнатися. Не вдалося це зробити на спеціальних трасах за кордоном, оскільки у радянські часи цей автомобіль просто не випустили туди, а демонстрували тільки у Москві. «ХАДІ-9» залишається найшвидшим українським автомобілем.

Всесвітньовідомі розробки лабораторії швидкісних автомобілів (34 рекордно-гоночні та гоночні автомобілі) було висунуто Вченою Радою Харківського національного автомобільно-дорожнього університету на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2013 року.

Успішно було реалізовано проект участі в міжнародних змаганнях з економії палива. Протягом 2010-2016 рр., команда студентів брала участь у всесвітніх студентських змаганнях «Shell eco marathon». Для цього спеціально був створений екомобіль «ХАДІ 34». За можливість подолати 570 км. на одному літрі палива, його 2010 р. було занесено в книгу рекордів України, як найбільш енергоефективний в країні.

Останнім на сьогодні створеним проектом ЛША, став «ХАДІ-37». Він будувався протягом 2016-2021 рр. під керівництвом завідувача ЛША І. В. Лукашова і призначений для участі в гонках на короткі дистанції.

Постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.2022 р. № 1243 Навчально-науково-випробувальній лабораторії швидкісних автомобілів імені В. К. Нікітіна ХНАДУ надано статус наукового об'єкта, що є національним надбанням і має виняткове значення для вітчизняної та світової науки.

Любітов І. В.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

АКАДЕМІК СЕМЕН ЯКОВИЧ БРАУДЕ

Оцінка ролі особистостей у розвитку науки завжди містить у собі, з одного боку, захоплені відгуки очевидців їхнього життя, з іншого, – збалансовані міркування істориків науки. Щодо оцінки ролі Семена Яковича Брауде у розвитку радіофізики і радіоастрономії в СРСР і в світі загалом, вона є одностайною. С.Я. Брауде разом зі своїми учнями і сподвижниками відіграли ключову роль у розвитку радіоастрономії в Україні.

Брауде Семен Якович (1911–2003) – видатний радіофізик та радіоастроном. 1932 року закінчив Харківський фізико-хіміко-математичний інститут; у 1955–1980 роках – заступник директора інституту радіофізики та електроніки АН Урсср; 1985 року – організатор радіоастрономічного інституту АН Урсср. Засновник наукової школи низькочастотної радіоастрономії. Разом з А. В. Менем створив найбільший у світі декаметровий радіотелескоп Утр-2 та радіоінтерферометричну систему УрАН.

Наукові праці вченого стосуються електроніки надвисоких частот, поширення радіохвиль, радіоастрономії. Він брав участь у створенні першого в СРСР НВЧ-радіолокатора, що працював на хвилі 64 см, та трикоординатного радіолокатора. Спільно з іншими вченими побудував низку радіотелескопів.

Народився С. Я. Брауде у 1911 році, у самому центрі Полтави. У 1925 році Семен Брауде закінчив трудову семирічну школу, а у 1927 році Полтавську індустріально-технічну професійну школу, де отримав кваліфікацію електромонтера шостого розряду, яка стала йому у неабиякій нагоді у подальшій науковій і технічній роботі. Далі Брауде вирішує випробувати долю і рушає до Харкова. Тут він заробляє на життя репетиторством, торує стежку на фізико-математичний факультет інституту народної освіти. На терені вищої освіти С. Я. Брауде плідно працював з 1930 року по 1956 рік. За цей час він у Харківській політехніці пройшов шлях від асистента до професора, завідувача кафедри; тут він розробив і виклав низку загальних курсів з математики та фізики, спеціальні курси з фізики поширення радіохвиль та радіоастрономії.

У повоєнні роки С. Я. Брауде поєднував наукову та викладацьку діяльність (1945–1956 рр. – професор Харківського політехнічного інституту). Для курсу лекцій він вибирав новий матеріал, якого, найчастіше, ще не було в підручниках. З його слів, це призводило до того, що найчастіше він сам знав матеріал тільки на дві лекції раніше, ніж студенти. Все це створювало атмосферу наукової творчості в студентському середовищі і дозволяло Семену Яковичу вибирати гідних студентів для подальших спільних наукових досліджень.

У 1950-і роки С. Я. Брауде заснував новий науковий напрям – радіоокеанографію. Під його керівництвом проведені перші детальні дослідження поширення ультракоротких хвиль над морем в умовах прямої видимості та за горизонтом та розсіяння електромагнітного випромінювання схвильованою морською поверхнею. Вчений виявив і обґрунтував ефект далекого тропосферного поширення радіохвиль, явище атмосферного хвилеводу. Встановлені ним закономірності взаємозв'язку характеристик розсіяного електромагнітного поля з властивостями морської поверхні надалі дали змогу розробити новий неконтактний метод визначення параметрів морського хвилювання на далеких відстанях – метод дистанційного зондування.

У 1960-і роки широке визнання принесли Семену Яковичу роботи, якими було започатковано ще один науковий напрям – декаметрової радіоастрономії. Разом з колегами він створив найбільші радіоастрономічні системи декаметрових хвиль, унікальні за своєю чутливістю – радіотелескоп УТР-2 і радіоінтерферометри УРАН. З їх допомогою одержано результати світового рівня: складено перший каталог космічних джерел декаметрового випромінювання, вивчено особливості незбуреного і спорадичного радіовипромінювання Сонця, виявлено інтерімпульси у випромінюванні пульсарів і ряд нових закономірностей у розподілі радіояскравості протяжних утворень.

З активною участю С. Я. Брауде в Національній академії наук України було створено дві установи – Інститут радіофізики та електроніки (1955) та Радіоастрономічний інститут (1985). Багато років він був заступником директора цих установ. Активно і плідно працював на посаді радника при дирекції Радіоастрономічного інституту, розробляв стратегію концепції подальшого розвитку радіоастрономічної науки в Україні.

За свої наукові досягнення С. Я. Брауде отримав Почесну відзнаку Президента України, орден «За заслуги» I та II ступеня, орден Трудового Червоного Прапора. Нагороджений Золотою медаллю Академії наук СРСР імені О. С. Попова. С. Я. Брауде – заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії СРСР та Державних премій України.

Мамонов В. К.
Науковий керівник: Ларін А. О.
НТУ «ХП»

ВИСОКОВОЛЬТНИЙ ЗАЛ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО КОРПУСУ (З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»)

Історія НТУ «ХП» становить вже понад 135 років. З моменту започаткування Університет став невід’ємною частиною науково-технічної, інтелектуальної, культурної історії України, з якою пов’язані імена багатьох

всесвітньо відомих вчених. Надзвичайно важливою частиною життя НТУ «ХПІ» є електротехнічний корпус, побудований за проектом видатного архітектора Олексія Миколайовича Бекетова, історія якого тісно пов'язана з ім'ям видатного вченого – професора Павла Петровича Копняєва, організатора вищої електротехнічної освіти України і засновника Харківського електротехнічного інституту (ХЕТІ), що пізніше увійшов до складу Харківського політехнічного інституту.

Відвідування залу високих напруг, який знаходиться в електрокорпусі, дозволяє подивитися прилади в дії. Цей високовольтний зал університету є однією з небагатьох подібних спеціальних дослідних лабораторій в Україні. Історія його створення викликає жвавий інтерес, проте відомо про зал і саму лабораторію недостатньо.

У 1930 році в ХЕТІ за ініціативою професора Копняєва почалося облаштування лабораторії високої напруги. Високовольтний зал був спроектований особисто Павлом Петровичем. Важливим фактором його створення є розширення наукових досліджень з вивчення захисту високовольтних ліній від руйнівних явищ, що виникають під впливом різноманітних чинників (перенапруга, коротке замикання тощо). У 1933 році тільки на території Харківського району трапилося понад 700 аварій в мережах «Донбасенерго», і причиною більш як 40 % з них були атмосферні перенапруги.

За задумом П. П. Копняєва метою створення нової лабораторії був не тільки навчальний процес, а й наукова робота. В ній планувалося проводити технічні випробування високовольтних ізоляторів та інших ізоляційних матеріалів, дослідження ліній високої напруги.

У 1933 році лабораторію очолив найталановитіший вчений Саул Маркович Фертік. Основна його наукова діяльність була спрямована на вивчення атмосферної напруги в польових умовах, а також розробку нових типів апаратури та вимірювальних приладів для високовольтних досліджень. Результатом цієї роботи є спроектований і збудований унікальний пересувний генератор штучних блискавок.

Робота вчених відразу дала результати: кількість аварій зменшилася вдвічі. Подальші дослідження були пов'язані із захистом підстанцій від грозових перенапруг, з відповідними розрахунками, запобіганням аварій у високих лініях передавання. У результаті проведення подальших досліджень виникла необхідність використання сучасного обладнання. Удосконалення пересувного генератора імпульсів дозволило одержати штучні блукальні хвилі більш високої напруги. У післявоєнні роки зал, який було повністю знищено у роки війни, поступово відновлювався. Широким фронтом продовжувались та розвивались, але вже з новими технічними можливостями, довоєнні роботи ХЕТІ в області високовольтної імпульсної техніки, пов'язані з унікальними установками. Вперше було створено потужні високовольтні формуючі лінії для фізичних досліджень у вигляді єдиної конструкції.

Ретроспектива функціонування високовольтного залу національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» дозволила сформулювати науково-теоретичні напрями, зокрема представлені у роботі.

Отже, історія розвитку наукових досліджень у високовольтному залі НТУ «ХПІ» потребує уточнення та удосконалення ретроспективних напрямів розвитку науки, технічних та технологічних особливостей для залучення широкого кола стейкхолдерів, а саме: наукової спільноти, студентів, професорсько-викладацького складу, практиків та ін.

Меньшиков С. О.
Науковий керівник: Гутник М. В.
НТУ «ХПІ»

РОЛЬ НАУКИ У ВІДБУДОВІ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Обстріли об'єктів енергетичної інфраструктури під час російської агресії, показали вразливість енергосистеми України. Пошкодження кількох критично важливих елементів енергосистеми, призводило до перебоїв постачання електроенергії (разом із нею води та опалення) у містах, цілих регіонах, або і по всій території країни. Для унеможливлення таких серйозних наслідків у

майбутньому потрібно провести цілий комплекс заходів: побудувати захисні споруди, навколо важливих елементів енергосистеми; підготувати склади запасних частин і елементів; провести розгалуження і дублювання систем.

Велику роль в розвитку української енергосистеми відіграли харківські вчені, зокрема працівники та випускники кафедри турбінобудування НТУ «ХП». Кафедру засновано у 1930-му році професором Володимиром Матвійовичем Маковським, він став її першим завідувачем.

З 1941 р. очолив кафедру талановитий вчений та організатор – Яків Ісидорович Шнеє. Науковець мав досвід виробничої діяльності, з 1930 р. працював на Харківському турбінному заводі (ХТГЗ) – заступником начальника, а з 1932 р. – головним конструктором заводського бюро з турбінобудування, відділу парових турбін, тому добре знав потреби та проблеми тогочасного турбінобудування. Набутий прикладний досвід був блискуче застосований у роботі кафедри турбінобудування. Під його керівництвом та за безпосередньої участі була виготовлена перша у СРСР парова турбіна потужністю 50 МВт, створено проєкти агрегатів, зокрема – парової турбіни потужністю 100 МВт. Я. І. Шнеє керував розробкою останніх ступенів парових турбін для теплових та атомних електростанцій разом з ХТГЗ. Впродовж свого завідування кафедрою професор Я. І. Шнеє у співпраці із виробничниками освоїв випуск турбін потужністю до 500 МВт. Треба зазначити що очолював він кафедру до 1976 р., цілих 35 років!

Під керівництвом Я. І. Шнеє захистили свої дисертації 35 кандидатів технічних наук, сім з них згодом захистили докторські дисертації. Вчений ініціював спорудження нового корпусу кафедри турбінобудування, створив при кафедрі проблемну науково-дослідну лабораторію та галузеву науково-дослідну лабораторію з науковими напрямками «Газодинаміка проточної частини», «Теплообмін у парових і газових турбінах» й «Оптимізація циклів газотурбінних установок». За його ініціативи у ХП була створена спеціалізована вчена рада по захисту кандидатських і докторських дисертацій з турбінобудування, парогенераторобудування та гідромашинобудуванню.

Науковець є автором понад 100 наукових статей, 7 монографій, з них 5 – щодо газових турбін.

Вивчення історії кафедри турбінобудування може стати ключовим джерелом інформації щодо розвитку взаємодії між науковими та учбовими установами та сектором виробництва. Такий аналіз дозволить виявити основні тенденції та успіхи у співпраці, що може суттєво знизити негативні наслідки при повторних атаках на енергосистему. Результати такого дослідження сприятимуть ефективнішій відбудові та захисту енергетичних мереж, забезпечуючи взаємодію між науково-освітнім сектором та промисловістю на новому, більш високому рівні.

Мосенцев М. І.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК РАДІОТЕХНІКИ ТА РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Розвиток радіотехніки та радіоелектроніки у першій половині ХХ століття відзначався значущими досягненнями і відкриттями, які мали важливий вплив на суспільство та технологічний прогрес. Цей період в історії був визначений численними подіями, такими як розвиток радіо, телебачення, телекомунікації та електроніки в цілому.

Початок цього епохального періоду був відзначений відкриттям радіохвиль в 1868 році Джеймсом Максвеллом. Ця важлива знахідка відкрила двері до бездротового зв'язку і подальшого розвитку радіотехніки. 2 червня 1896 року італійський інженер Марконі вперше запатентував радіо. Хоча досі йдуть суперечки, хто винайшов це сучасне диво. Деякі вчені більш схильні до того, що радіо винайшов Олександр Степанович Попов 7 травня 1865 року. Також в цей час над подібними відкриттями працювали такі вчені, як Генріх Герц та Ернест Резерфорд. Проте, наразі це питання є не настільки важливим, бо світ вже отримав унікальний засіб комунікації.

Під час Першої світової війни радіоелектроніка стала ключовою для зв'язку на полі бою. Тоді було застосовано бездротові зв'язки для комунікації між кораблями, підводними човнами та станціями на березі. Проте ці системи були обмеженими за функціональністю та дальністю зв'язку в порівнянні з сучасними технологіями. Першим українським аматором радіозв'язку був Сергій Жидковський, який побудував дві станції по 50 ват на початку 1912 року, але з початком Першої світової війни він був запідозрений у шпигунстві та заарештований за незаконний вихід в ефір. У післявоєнний період радіоелектроніка стала важливим елементом та засобом обслуговування в армії, медицині, телекомунікаціях та багатьох інших сферах. Технології радіоелектроніки стали основою для подальших інновацій. Таким чином Перша світова війна сприяла впровадженню в радіотехніку електронних ламп. З 1913 по 1920 роки радіотехніка стає ламповою. Перші радіолампи були виготовлені в 1914 р. Н. Д. Папалексі. Вони були наповнені ртуттю. Після цього були винайдені вакуумні приймально-підсилювальні лампи в 1916 р. М. А. Бонч-Бруевичем. У 1918 р. Михайло Олександрович очолив розробку підсилювачів і генераторних радіоламп. У той час був створений перший науково-радіотехнічний інститут, що залучив до робіт у цій галузі багато молодих талановитих вчених. У цій радіолабораторії в 1922 р. О. В. Лосевим біла відкрита можливість генерувати і підсилювати радіосигнали за допомогою напівпровідникових приладів. Ним був створений безламповий приймач – кристадин. Проте в ті роки не були розроблені прилади для добування напівпровідникових матеріалів, і винахід не здобув очікуваної популярності. Далі розвиток радіотехніки перетворився на самостійну науку. Бурхливо розвивалася електровакуумна та радіопромисловість. Були розроблені методи розрахунку радіотехнічних схем та загалом, було проведено багато експериментальних робіт.

Загалом, розвиток радіотехніки та радіоелектроніки у першій половині ХХ століття був надзвичайно важливим для суспільства та технологічного прогресу. Від відкриття радіохвиль до створення сучасних електронних систем.

Ця епоха відзначалася значущими досягненнями, які суттєво вплинули на життя людей та суспільство в цілому.

Хіхло В. Ю.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ У ХХ СТ.

Уся практична діяльність людини тісно пов'язана з вимірюваннями. Будь-яке сучасне виробництво немислимо без точного, об'єктивного контролю технологічного процесу. Розвиток науки завжди супроводжується прогресом у розвитку засобів вимірювання. Серед різних засобів вимірювання особливе місце займають засоби електровимірювальної техніки.

Метою роботи є дослідження етапів розвитку засобів електровимірювальної техніки в Україні у ХХ ст.

Історіографію розвитку галузі електровимірювальної техніки України становлять поодинокі дослідження, де представлені напрацювання окремих наукових колективів чи інституцій.

Фрагментарно, окремі аспекти розвитку та організаційного становлення напряму електровимірювальної техніки в Україні окреслено в узагальнювальних працях з історії електротехніки, але комплексного дослідження процесу становлення та розвитку прикладних та фундаментальних досліджень електровимірювальної техніки не існує.

В Україні, початковий етап розвитку напряму електровимірювальної техніки, співпадає з початком ХХ ст., коли на базі вищих навчальних закладів отримали розвиток дослідження в галузі електричних вимірювань та засобів вимірювальної техніки, зокрема у Харківському технологічному інституті (П. П. Копняєв), у Київському політехнічному інституті (М. А. Артем'єв).

У 30-х роках минулого сторіччя, у багатьох містах нашої країни, поступово почали з'являтися конструкторські бюро, науково-дослідні інститути, заводи з розроблення та виробництва електровимірювальних

приладів в Києві та Харкові, у вищих навчальних закладах зароджуються нові науково-технічні школи спеціалістів у галузі електровиміральної техніки. Становлення цих шкіл тісно пов'язані з іменами К. Ідашевського та В. Круковського (Львівська політехніка), П. В. Окулова та П. П. Орнатського (Київський політехнічний інститут) та ін.

Після другої світової війни здійснився якісний скачок в розвитку виміральної техніки, що був органічно пов'язаний з стрімким розвитком галузь кібернетики. В той час, у 1944 році на базі електротехнічного факультету Київського політехнічного інституту було створено кафедру «Електроприладобудування», а у 1945 році було засновано підприємство «Львівприлад», яке стало лідером приладобудівної промисловості в Західній Україні. З 1960-х років розпочався новий етап, який зумовлено процесом поступового витіснення аналогових електромеханічних та електронних вимірвальних приладів цифровими. Великий внесок у розвиток цифрової електровиміральної техніки зробили вітчизняні вчені: Ф. Б. Гриневич (Інститут електродинаміки), П. П. Орнатський (Київський політехнічний інститут), К. С. Полулях (Харківський політехнічний інститут) та ін. У цей період були організовані нові приладобудівні заводи у Луцьку, Мукачево.

З появою у 1980-х роках мікропроцесорів, стали створюватися найбільш складні цифрові засоби вимірювань – інформаційно-вимірвальні системи і вимірально-обчислювальні комплекси, що будуються на базі аналогових, аналого-цифрових і цифрових приладів і перетворювачів та з використанням електронно-обчислювальних машин. Застосування мікропроцесорів дозволило поліпшити технічні характеристики електровиміральної техніки.

Отже, вивчення та узагальнення інформації, дало змогу виокремити три етапи розвитку галузі електровиміральної техніки на теренах України у ХХ ст., що пов'язані з впровадженням електромеханічних приладів, аналогових пристроїв та цифрових електронних перетворювачів.

НАУКОВА ШКОЛА МЕТРОЛОГІЇ НТУ «ХП»: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ І ЗДОБУТКИ

Метрологія – наука про вимірювання, яка включає як теоретичні, так і практичні аспекти вимірювання у всіх галузях науки і техніки.

Наукова школа метрології в НТУ «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХП») є однією з видатних в Україні та має значний внесок у розвиток метрологічної галузі. Історія цієї школи сягає глибоко в минуле.

Слід зазначити, ще декілька видатних фахівців, які внесли значний внесок у розвиток метрології в НТУ «ХП» – це перший завідувач кафедри, професор Себко Вадим Пантелійович; перший заступник завідувача кафедри, доцент Горкунов Борис Митрофанович, Сіренко Микола Миколайович та Гончаров Євген Миколайович. Дійсно, ця група першовідкривачів зробила величезний і гідний внесок в історію освіти кафедри, заклавши міцний фундамент знань, умінь, досвіду і глибокого професіоналізму в галузі неруйнівного контролю.

На теперішній час завідувачем кафедри комп'ютерних та радіоелектронних систем контролю та діагностики є Хомяк Юрій Валентинович – кандидат технічних наук, доцент. Сучков Григорій Михайлович – професор кафедри, доктор технічних наук, який має понад 250 наукових праць, в тому числі 5 монографій та якому присвоєно вчене звання професора. Григоренко Світлана Миколаївна – доцент кафедри, кандидат технічних наук, має понад 120 публікацій. Також працюють Сіренко Микола Миколайович, Юданова Ніна Миколаївна, Ноздрачова Катерина Леонідівна, Смолін Юрій Олександрович, Плєснецов Юрій Олександрович, Познякова Маргарита Євгенівна, Зайцева Лілія Василівна, Плєснецов Сергій Юрійович, Бондаренко Віктор Миколайович.

Ці та інші українські вчені працюють не тільки в теоретичній площині, а й займаються практичними аспектами метрології, які включають розробку нових вимірювальних приладів, методик вимірювань та впровадження цих технологій в промисловість та інші сфери.

Після набуття незалежності України в 1991 році, велика увага була приділена розвитку наукових досліджень та освіти в метрології. Декілька українських технічних університетів, таких як, Івано-Франківський НТУ «ХП»нафти і газу, Житомирська політехніка, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, включаючи НТУ «ХП», почали створювати кафедри метрології та метрологічні центри для забезпечення високоякісної освіти та досліджень у цій області.

Наукова школа метрології в НТУ «ХП» відзначається численними досягненнями та розвитком у декількох напрямках: 1) Розвиток вимірювальної техніки: Вчені та студенти розробляють та вдосконалюють вимірювальні засоби для різних галузей, зокрема для промисловості, медицини та науки; 2) Наукові дослідження: Метрологи НТУ «ХП» активно займаються науковими дослідженнями в галузі метрології та пов'язаних областях, що сприяє розвитку сучасних методів та стандартів вимірювань; 3) Освіта: НТУ «ХП» надає високоякісну освіту в галузі метрології та навчання студентів за міжнародними стандартами.

В Україні визначено чотири наукові метрологічні центри, а саме: Національний науковий центр «Інститут метрології», м. Харків; Державне підприємство «Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів», м. Київ; Державне підприємство «Науково-дослідний інститут метрології вимірювальних і управляючих систем», м. Львів; Державне підприємство «Івано-Франківський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації», м. Івано-Франківськ.

Вони здійснюють фундаментальні наукові дослідження у сфері метрології, а також виконують роботи, пов'язані з розробленням та реалізацією державних програм з метрології та концепції розвитку метрологічної системи України.

Наукова школа метрології в НТУ «ХП» має великий потенціал для подальшого розвитку та приносить важливий внесок у підвищення якості вимірювань і стандартів в Україні та за кордоном.

СЕКЦІЯ 9

МІЖНАРОДНА ОСВІТА, МОВА ТА НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТУ

Голова секції: проф. Горовий Д.А.

Секретар секції: доц. Ларченко В.В.

Агалиєв Агали, Туркменістан
Науковий керівник: Горовий Д.А.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДЕННЯ МАТЕРІАЛУ ЛЕКЦІЙ НА ПОТОКАХ З ПЕРЕВАЖАЮЧИМ КОНТИНГЕНТОМ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Робота лекторів нашого університету в останні роки суттєво ускладнюється через значну кількість студентів-іноземців, що навчаються у нас. Адже, враховуючи Закон України «Про освіту» та Закон України «Про засади державної мовної політики» всі матеріали дисципліни необхідно підготувати державною українською мовою, а згідно із умовами навчання іноземців у НТУ «ХП» матеріали також мають бути підготовані англійською мовою. Тобто викладач має подвійне навантаження при підготовці до заняття.

Також складною є очікувана реакція студентів на лекціях у об'єднаному потоці. У такому випадку при нерозділенні студентів викладач змушений переходити частково на українську мову викладення для сприйняття матеріалу всіма студентами потоку. Обов'язковим при цьому є відхід від застарілої практики «начитування» лекцій до розробки наочних конспектів у вигляді слайдів формату Microsoft PowerPoint (або сумісних).

Адже іноземці потребують більше часу на осмислення матеріалу, що викладається лектором, навіть англійською мовою. Тому аби «синхронізувати» час на засвоєння матеріалу українськими та іноземними студентами, викладач повинен мати у своєму арсеналі багато прикладів, які він обговорює з українськими студентами, у той час як іноземці прочитають з екрану ще раз матеріал, проговорений раніше лектором.

Крім того, для засвоєння матеріалу іноземними студентами на слайдах текстові блоки слід чергувати з графічними, насиченими схемами, діаграмами, наочним підтвердженням основних визначень і тверджень. У такому вигляді презентація набуває форми «коміксу», як визнаного у всьому світі методу доставки інформації для дітей та людей, що погано розуміють мову представлення матеріалу.

Підсумовуючи вищезазначене, можна виділити наступні проблеми та особливості викладення матеріалу лекцій на потоках з переважаючим контингентом студентів-іноземців:

- необхідність підготовки методичних та дидактичних матеріалів двома мовами;
- наочне представлення та супровід лекцій засобами Microsoft PowerPoint;
- представлення матеріалів у вигляді «коміксу», де текстові частини суміщені із графічним зображенням на одному слайді;
- необхідність значної ерудиції лектора та ґрунтовного знання матеріалу, аби наводити приклади українським студентам та дискутувати з ними за темою лекції, поки студенти-іноземці повторюють для себе матеріал лекції з екрану;
- необхідність контролю наявності у студентів лекційного матеріалу у роздрукованому вигляді або у мобільному телефоні (планшеті) для повторення студентом матеріалу вдома та підготовки до поточного або семестрового контролю.

Агалоян С.Ю., Україна
Науковий керівник: Маторіна Н. М.
Донбаський державний педагогічний університет

ПРО ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У сучасному глобалізованому суспільстві велике значення має розвиток міжнародної співпраці в різних царинах, зокрема й у науково-освітній

галузі. Вочевидь міжнародне співробітництво сприяє створенню необмежених і вкрай необхідних (зокрема для української освітянської спільноти) можливостей навчатися, працювати чи подорожувати. У цьому контексті цікавим буде знайомство, систематизація й узагальнення досвіду закордонних колег щодо вивчення курсу історії літератури в закладах загальної середньої освіти. Пропоновані матеріали презентують ті чи ті форми і прийоми організації та проведення уроків з літератури в закордонних закладах освіти. Таку власну «Методичну скриньку» ми наповнювали інформацією, отриманою від іноземних друзів – студентів закордонних педагогічних закладів вищої освіти, учителів чи викладачів ВНЗ під час особистих зустрічей, онлайн-спілкування, відвідування вебінарів, майстер-класів, з мережі Інтернет тощо. Отже, кілька корисних дидактичних замальовок щодо проведення уроків літератури в закордонних закладах освіти, які, на нашу думку, стануть у пригоді вітчизняним учителям-словесникам.

На думку українського вчителя, може здатися дивним, але здебільшого окремого предмета «Література» у школах, скажімо, Німеччини, Франції, Японії тощо немає: вивчають літературний і літературознавчий дискурс у межах дисципліни «Рідна мова». Не пропонують учням величезні списки книг для обов'язкового читання: привчають читати неквапливо, із задоволенням, із цікавістю, обов'язково інтерпретуючи в той чи той спосіб прочитаний текст завдяки діалогу, полілогу за прочитаним твором, формують вміння висловити й, головне, захистити свою думку й т. ін. Слушним вважаємо вивчення літератури, так би мовити, у зворотному, а не у хронологічному (як в українських ЗЗСО) порядку, тобто від сучасності до античності. Крім рідної (німецької, французької, японської) літератури обов'язково вивчають шедеври світової літератури. Не намагаються вивчати великі за обсягом твори: головне – ґрунтовно опанувати особливості літературного процесу, а це можливо і при вивченні малих форм; проте охочі можуть додатково вивчати й об'ємні шедеври. Обов'язково знайомляться з теоретико-літературними поняттями, але організується це за принципом «Теорія літератури простими словами».

Серед прийомів з досвіду закордонних колег, які ми використовували у власній освітянській діяльності чи якими плануємо послуговуватися в подальшому, такі:

- щотижнева екскурсія до шкільної бібліотеки, де учні вибирають будь-яку книгу до особистого смаку й читають її самостійно протягом 40 хвилин (між іншим, використовуємо цей прийом як одну з форм позакласної роботи із зарубіжної літератури);

- т. зв. »живі« форми спілкування з книгами, як-от: театралізовані уроки (акцентуємо: значну частку навчального часу в закордонних закладах освіти відводять саме на вивчення п'єс), конкурси виразного читання, поетичні турніри тощо;

- уроки часто нагадують творчу майстерню, в якій можна продовжити той чи той твір, написати твір у стилі того чи того автора; практикується написання творів здебільшого не на абстрактні теми, а про конкретні життєві проблеми;

- ведення щоденникових записів-спостережень за собою і за світом тощо.

Упевнені, що гармонійне поєднання власного досвіду, досвіду вітчизняних колег і досвіду закордонних освітянських партнерів сприятиме вихованню, зокрема на уроках з історії української та зарубіжної літератур в українських закладах загальної середньої освіти справжньої любові до художнього слова, до книги, до живого читання.

Адаменко О.О., Україна
Науковий керівник: Снігурова І.І.
НТУ «ХП»

СЛЕНГ ІТ-ГАЛУЗІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова є одним із найважливіших атрибутів культури й ідентичності суспільства. Вона постійно розвивається під впливом суспільства. Для багатьох мов і культур, у тому числі для української мови та культури, сленг виступає як важлива складова змін.

У першому в історії великому тлумачному словнику української мови (СУМ), укладеному колективом працівників Інституту мовознавства АН УРСР під керівництвом академіка І. К. Білодіда й виданому в 1970-1980 роках видавництвом «Наукова думка», знаходимо визначення сленгу як жаргонних слів або виразів, характерних для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення. З визначення цієї лексичної одиниці стає зрозуміло, що соціальні групи, які більше схильні до творчості та формування нових поглядів, а також ті, хто регулярно стикається зі змінами у своєму мовному середовищі, частіше використовують сленг.

Сленг є невіддільною частиною професійного спілкування в інформаційно-технологічній галузі. Цей факт можна пояснити декількома особливостями цієї галузі.

По-перше, ІТ-галузь відома своєю великою кількістю технічних термінів. Речення може стати доволі громіздким через насиченість термінами та ускладнити сприйняття. Тому в більшості випадків їх замінюють сленговими словами.

По-друге, ІТ-галузь дуже швидко розвивається. Нові поняття часто з'являються в роботі українських фахівців ще до того, як виникають офіційні терміни, які позначають такі інновації. Це також пояснює, чому більшість сленгових слів у галузі є запозиченнями з англійської.

По-третє, більшість ІТ-компаній прагнуть створити дружню, творчу та рівноправну атмосферу для своїх працівників і уникають використання офіційно-ділового стилю спілкування.

По-четверте, більше 80% фахівців – це люди віком до 35 років, а середній вік ІТ-фахівця – 29 років. Тож для більшості ІТ-фахівців використання сленгу є природним явищем через розповсюдження молодіжного та студентського сленгу.

З популяризацією ІТ-галузі сленг, початково притаманний їй, починає застосовуватися в ширших колах суспільства. З одного боку, це збагачує

мовлення, надає відчуття дотичності до прогресу суспільства, спонукає до вивчення англійської мови. З іншого боку, може призводити до ускладнення сприйняття людьми, незнайомими зі сленгом ІТ-галузі.

Отже, ІТ-сленг має як позитивний, так і негативний вплив на суспільство. Деякі дослідники закликають суспільство відмовитись від використання сленгу, бо вважають його негативний вплив на суспільство критичним. Але це твердження невірне принаймні для ІТ-сленгу. Для поліпшення комунікації потрібно складати та постійно оновлювати словники ІТ-сленгу, зважати під час спілкування на те, що сленг може бути незрозумілим для людей поза ІТ-галуззю.

Бакало Д.О.
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ

Пуризм – це прояв турботи про чистоту літературної мови та культури мовлення. Його основна мета – це утвердити стандартну літературу й науку та очистити її від поза літературних явищ. Взагалі, тема пуризму є досить суперечлива і неоднозначна. Адже всьому властивий розвиток та відхід від минулих понять. Тому із розвитком суспільства, пуризм втрачає свою актуальність через критичні погляди стосовно цієї теми. Проте, давайте розглянемо самий початок зародження цих ідей та що було підґрунтям для їх розвитку та поширення.

Початок створення напрямку «пуризм» пов'язаний з часом його утворення, а саме коли вчені та письменники почали активно вивчати класичні твори та прагнули відтворити їхню стильову чистоту. Загалом розглядалися твори античної літератури та твори латинських авторів. А сам термін «пуризм» з'явився внаслідок праць французького лінгвіста та граматики Клода Фав'єра «Le purisme dans la littérature». Основні пункти цього напрямку включають у себе:

1. Вишуканість мови: уникаючи грубих або розмовних форм, у своєму мовленні пуристи використовували вишукані вирази та літературні норми написання.
2. Чистота та точність: пуристи вірили в необхідність чистоти мови, тому основну увагу приділяли точності використання мовних форм, та запобігали використанню нечітких висловів.
3. Використання архаїчних форм: саме елементи античності були популярні в пуристичному стилі, тому часто застосовували застарілі слова, чи архаїчні граматичні конструкції.
4. Вплив античних літературних форм: як засоби вираження, пуристи використовували форми та жанри античної літератури, такі як діалоги, епоси, та оди. Твори Цицерона, Вергілія та Овідія мали велике значення у розвитку цього руху. У Франції цей напрямок тривав кілька століть, доки на заміну не прийшли нові стилі мовлення, такі як реалізм та романтизм.

В Україні пуризм почав свій розвиток у 18-19 століттях. Основна мета пуристів полягала в піднятті стандартів української мови та літератури, а також в її визнанні як літературної мови. Пуристичні тенденції розвиваються тоді, коли національна мова зазнає значних зрушень під впливом суспільних чинників. Саме таким чинником в Україні виступає тиск з боку Московії. У такій ситуації пуризм постає як реакція на загрозу денационалізації, втрати самобутності культури й національної мови. Протягом 19 століття пуристи в Україні активно боролися з викоріненням української мови та культури, тому використовували архаїчні форми, взірці античності та вишукані вирази у своїх творах. Тенденції пуризму активно підтримували Олесь Гончар та Іван Огієнко, адже виступали проти «московського» впливу. Тому висловлювали підтримку ідеї чистоти української мови: прагнули використовувати мову у оригінальному вигляді, запобігаючи запозиченням та впливу інших мов та мовних форм. На відміну від Гончара та Огієнка, Пантелеймон Куліш критично ставився до пуристів. Адже вважав, що штучно очищаючи мову, можна обмежити її розвиток та взаємодію з реальним життям – «Мова має еволюціонувати відповідно до потреб суспільства та не повинна бути обмежена статичними

стандартами». Тому цей рух розділювався на два табори – крайніх та поміркованих пуристів. Різниця між ними полягала в різних тенденціях поповнення термінологічних словників. Якщо помірковані пуристи сприймали запозичення як звичайне явище розвитку наукового стилю, то крайні пуристи пропонували замінити запозичені терміни споконвічно українськими відповідниками. Так, замість слова «новина» пропонувалось «вість», замість «маятник» – «хитун», «фотографія» – «світлина», «знімок». В історичному контексті цей процес був спробою утвердити ідентичність власної мови. Так само чеська мова відроджувалася, чинячи опір німецькій мові, а болгарська – турецькій.

Тому, як висновок, можна сказати, що пуризму має бути місце в нашій мові та культурі. Проте ідеї крайніх прибічників цього руху є занадто критичними для сучасного суспільства та розвитку української мови. Хоча загальна ідея збереження споконвічних традицій та норм, захист від втрати самобутності та денаціоналізації є дуже актуальною для нашого сьогодення.

Балуцел Т.С., Україна
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Кожен з нас неодноразово стикався з необхідністю перекласти на іншу мову якесь слово, фразу чи цілий текст. І далеко не завжди ми можемо це зробити за допомогою власних знань, а паперові словники поступово втрачають свою актуальність з розвитком нових технологій. Набагато простіше ввімкнути телефон та вбити у пошук «Перекладач» або відкрити відповідний додаток, ніж копирсатися у товстій книжці. Але ж чи насправді це така корисна та досконала річ?

Поширення штучного інтелекту розкриває все більший потенціал для вдосконалення перекладачів, що знецінює важливість самостійного вивчення

мов. Але людська свідомість та гнучкий розум досі є незамінними у роботі, оскільки мають свої переваги.

Якщо говорити про кількість мінусів, з якими можна стикнутися в роботі з онлайн-перекладачами, ми зрозуміємо, що їх не так вже й мало. Слід зазначити те, що не завжди сучасні технології працюють ідеально, а також те, що на відміну від людини, програма не може думати самостійно та адаптуватися до контексту.

Велика частина перекладачів базується на шаблонному перекладі, без урахування нюансів мови, культурних відтінків та специфіки висловлення. Це може призвести до неточностей або навіть комічних ситуацій, коли переклад виходить далеким від змісту та передає зовсім іншу суть.

Крім того, з розвитком машинного навчання у перекладачів є можливість поліпшити якість перекладу. Проте, навіть із постійним оновленням, вони можуть не враховувати останніх лінгвістичних змін у мові, що може стати наслідком застарілості або недоліків у виборі слів та виразів.

Додатково зазначимо, що деякі онлайн-перекладачі можуть бути обмеженими у специфічних галузях або тематиках, що слід мати на увазі при їх використанні. Такі інструменти можуть бути менш ефективними в глибокому розумінні спеціалізованої лексики чи термінології.

Підсумуємо, що навіть з усіма їхніми перевагами, онлайн-перекладачі залишаються інструментом, який має свої обмеження та неспроможність відтворити увесь багатогранний спектр мови з відповідністю й точністю, які може забезпечити лише людський фахівець, обдарований вмінням чутливо сприймати та розуміти контекст мови в усій його витонченості

Белова В.А., Україна
Науковий керівник: Заверющенко М.П.
НТУ «ХП»

ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова – неначе витончений мозаїчний візерунок, прикрашений найціннішими каменями – фразеологізмами. Від давніх часів до сьогодення

фразеологія української мови віддзеркалює багатий спадок та національну самобутність нашого народу.

Вивчення фразеологізмів в українській мові має важливе значення з кількох аспектів:

1. Збереження культурної спадщини: фразеологізми є частиною культури та історії народу; їх вивчення допомагає зберегти та передати наступним поколінням багатий лінгвістичний спадок.

2. Розуміння мови та культури: фразеологізми відображають особливості менталітету, традицій та історії народу; їх знання розширює розуміння мови та культури України.

3. Збагачення мовного запасу: знання фразеологізмів робить мовлення різноманітнішим і виразнішим, допомагаючи говорити та писати більш ефектно.

4. Використання в мовному спілкуванні: фразеологізми є невід'ємною частиною мовного спілкування, і вони додають природності та виразності в комунікації.

5. Літературна та поетична цінність: фразеологізми широко використовуються в літературних творах, вони створюють образи та метафори, які збагачують літературну мову.

Фразеологія в українській мові – це магічний світ, де слова об'єднуються у вирази зі своєрідними значеннями. Основні аспекти фразеології в себе включають:

1. Визначення та структуру фразеологізмів: фразеологізми – це групи слів, що мають сталу семантичну єдність та не можуть бути розірвані на окремі компоненти.

2. Роль фразеологізмів у мовному спілкуванні: фразеологізми додають виразності мовленню.

Ці аспекти фразеології роблять її невід'ємною частиною мови й сприяють розширенню мовних можливостей та покращенню спілкування.

Фразеологізми не лише збагачують мову, а й додають глибину та індивідуальність нашим висловам. Вони є невід'ємною частиною сучасного мовного спілкування та сприяють його розвитку й урізноманітненню. Використання фразеологізмів у повсякденному житті робить нашу мову більш виразною та барвистою. Важливо використовувати фразеологізми відповідно до контексту та аудиторії. Це допоможе зробити наше спілкування більш насиченим та цікавим.

Отже, фразеологізми – це мовна скарбниця, яка не має вичерпного дна, і ми завжди можемо знайти нові вислови для виразного спілкування та збагачення нашого мовлення. Вивчаючи фразеологію, ми пізнаємо свою мову та культуру, розширюємо мовний запас і стаємо майстрами в мистецтві вислову. Тож фразеологізми стануть нашими союзниками в мовному мистецтві, даруючи нам магію слів та незабутні миті експресії в спілкуванні.

Білоус Я.Є., Україна
Науковий керівник: Заверющенко М.П.
НТУ «ХП»

ЕТИМОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

У 2022 році, через початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну, почалася нова хвиля українізації. Люди почали поглиблювати вивчення української мови, літератури, історії та культури. Одним із таких аспектів є етимологія українських прізвищ. Вони – наше минуле, яке ми повинні знати, щоб побудувати майбутнє. Тому дослідження походження прізвищ, їх зміну протягом часу є цікавим та актуальним питанням.

Офіційно родові прізвища в Україні з'явилися в XIV – XV ст. для знаті, купців і гетьманів, які повинні були оформлювати документи щодо купівлі-продажу та успадкування майна. Але насправді вони виникли раніше й існували як прізвиська. У Київській Русі давали прізвиська, що характеризували особу, а саме: *Кабанець*, *Підвечір'я*, *Сторчак*. Гарним прикладом є князь Володимир, якого прозвали *Великим*. Унікальними є такі

прізвища: *Зінкевич, Левкович, Малкович*, що ведуть свою історію з князівських часів із суфіксом *-вич-, -ич-*.

У 1632 році київський митрополит Петро Могила доручив вести метрики, тобто реєстри народжуваності, одруження та смерті. Після цієї події в багатьох людей з'явилися прізвища. Їхні назви люди часто брали від своїх батьків. Частіше за все обирали ім'я батька, наприклад, *Петренко, Сидоренко, Борисяк*. Прізвища могли бути утворені від становища людини або від займаної посади. Для творення використовували навіть хатні предмети: *Сковорода, Макітра*. Природа також залучалася до утворення прізвищ, зокрема із суфіксом *-вий-* : *Польовий, Лісовий, Садовий, Озерний, Дністровий, Дніпровський* і т. д.

З початком козацької доби з'явилися нові види прізвищ, які згодом ставали прізвищами. Вони могли бути пов'язані з функціями, заняттями та особливостями запорізьких козаків. Наприклад, від посади отамана утворилося прізвище *Отаманенко*. *Крамар, Стороженко, Мельниченко, Наливайко* вказували на професію, чи обов'язок, який виконував козак. У використанні було введено навіть особливості зовнішності: *Губенко, Чуб, Рябко, Горбоніс* тощо. Нерідко прізвища склалися з кількох слів: *Убийвовк, Непийвода, Перебийніс*.

Проте, на жаль, у формуванні українських прізвищ відбулися спотворення, як від писарів, так і від самого населення. Прізвища українців переходили до росіян, що у свою чергу дописували суфікс *-ов*: *Міняйлов, Шумилов, Рижков*. У Сибіру місцеве населення також перехрещували українські прізвища, таким чином були утворені *Савіцьких, Чернецьких*. Така зміна відбувалася через реформу паспортизації 1861 року в Російській імперії.

Отже, знаючи етимологію прізвища, ми можемо дізнатися про його історію, унікальність, але далеко не всі прізвища досліджено. Так, наприклад, деякі закінчуються на *-ман*, що походить від німецької і перекладається як людина: *Бацман, Котьман*. Серед українців існує прізвище *Передерій* та *Передрій*, що перською мовою означає «скіф заморських». *Демідіон, Фаріон, Завізіон* – з закінченням *-іон* зустрічаються серед реєстрового козацтва.

Достовірно невідомо, як і звідки взялися ці прізвища серед українського населення, що спонукає досліджувати цю галузь у подальшому.

Бочаров В.Б., Україна
Науковий керівник: Набока О.В.
НТУ «ХП»

КОНТРОЛЬ ТА КОРЕКЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ АВТОМАТИЗОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРИ ВИКОРИСТАННІ СИСТЕМИ УНІВЕРСАЛЬНИХ ШАБЛОНІВ ТА КООРДИНАТНО- ВИМІРЮВАЛЬНИХ МАШИН

Актуальність теми. Теорія точності, як одна із складових технології машинобудування неможлива без методів та засобів вимірювання. Так само як технологічний процес неможливий без контрольних операцій. На кожному етапі розвитку технології машинобудування розроблялись методи контролю та впроваджувались відповідні засоби вимірювальної техніки та обладнання, забезпечуючи тим самим ефективність механозбирального виробництва. Будь-які вимоги підвищення точності виготовлення деталей машин потребувало і потребує удосконалення рівня (і його ефективності) методів та засобів вимірювання. Актуальність обраної теми зумовлено дедалі більшим розповсюдженням практики поєднання виробництва деталей складної форми з одночасним контролем геометричних параметрів за допомогою багатокординатних вимірювальних систем.

Важливим питанням для функціонування автоматизованого виробництва є використання як різного за більшістю показників технологічного обладнання, зокрема з ЧПК, (технологічна актуальність та вік обладнання, ступінь автоматизації, жорсткість та параметри точності, швидкість обробки тощо) так і параметрів контролю об'єкту (геометричних розмірів, параметрів поверхні, необхідної невизначеності вимірювання тощо).

Доволі складним є і питання підходів та стратегій зворотнього зв'язку між обробкою деталі та її інспекційним контролем: достатня оперативність контролю та можливість внесення корекцій в подальші етапи технологічного

процесу виробництва поточної інформації про об'єкт виробництва на підставі результатів вимірювання геометричних параметрів як на верстаті – при виконанні технологічних операцій, так і міжопераційно – засобами технологічного та метрологічного контролю, з кінцевим контролем якості виготовлення (комплексний інспекційний контроль) – на координатно-вимірювальних машинах (КВМ) в лабораторіях БТК.

Аналіз вітчизняних публікацій та моніторинг сучасних виробництв в Україні виявив відносно низьке застосування координатно-вимірювальних машин та систем універсальних автоматизованих шаблонів, які можуть гнучко вбудовуватися в виробничий процес. Технологічний передопераційний контроль заготовки, її прив'язка на технологічну операцію, міжопераційний контроль деталі на верстаті та корекція параметрів ріжучого інструменту в процесі обробки – уже більш поширені в сучасному вітчизняному виробничому середовищі ніж 15-20 років тому, але їх правильний вибір, застосування та економічна доцільність все ще потребує тривалого пояснення та роз'яснення.

Аналіз публікацій закордонних дослідників та досвід колег у Європі і світі свідчить про набагато більший відсоток застосування вищенаведених систем. Тому в дослідженні будуть розкриті питання правильного і економічно обґрунтованого вибору для конкретних виробництв як координатно-вимірювальних машин, де буде приведений алгоритм вибору типу, модифікації, розміру та оснащення машин, виду та функціоналу програмного забезпечення для них, так і інших систем та методів контролю. Буде наведена принципова різниця між технологічним контролем параметрів виробів та їх метрологічним контролем.

Мета і задачі дослідження. Метою даного дослідження є зведення двадцятирічного досвіду роботи у сфері індустріального контролю в машинобудуванні в конкретні прикладні стратегії вибору оптимальних засобів технологічного та метрологічного контролю, систем універсальних цифрових шаблонів для автоматизованого виробництва та координатно-вимірювальних машин.

Теоретичним завданням є обґрунтування ефективної стратегії контролю в процесі виробництва за допомогою вищенаведених систем. Розробка методологічних та практичних підходів до оптимізації витрат підприємства на удосконалення контролю та підвищення технологічності виробництва.

Для досягнення поставленої мети сформульовані наступні **задачі**:

– провести системний аналіз координатно-вимірювальних машин та систем універсальних цифрових шаблонів, сучасних засобів технологічного та метрологічного контролю у машинобудуванні;

– розробити методику оптимального вибору типу та комплектації даних систем для вітчизняних машинобудівних виробництв;

– розробити рекомендації з підвищення якості і ефективності контролю геометрії виробів та деталей машин та його зв'язку з корегуванням технологічного процесу та налаштувань верстатів;

– впровадити результати досліджень у виробництво.

Об'єкт дослідження – технологічні процеси обробки складних деталей у машинобудуванні.

Предмет дослідження – підвищення якості і ефективності контрольних операції технологічних процесів обробки складних деталей у машинобудуванні за рахунок застосування надсучасних систем і засобів технологічного і метрологічного контролю.

Буйвол О.В., Україна
Голікова О.М., Україна
НТУ «ХП»

ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Мова віддзеркалює загальні риси світосприйняття її носіїв. В. Гумбольдт писав, що різні мови є для націй органами їхнього оригінального мислення та сприйняття. На граматичній основі тексту народжуються нові складні смисли. Автор тексту обирає ключову граматичну одиницю відповідно до своєї мети. Створена форма веде до визначення структурної домінанти та обумовлює

логіку текстотворення в цілому. Кожна мова має низку граматичних моделей, які постійно відтворюються з вказівкою на вже існуючі тексти та певні, особливо художні, смисли.

Сучасна методика виділяє два рівня володіння мовою. Перший – рівень мовної коректності, який досягається відповідною освітою. Другий – рівень інтеріоризації, який свідчить про вміння реалізовувати себе у висловлюваннях відповідно до внутрішнього стану, вміння відтворювати себе засобами мови та виражати свою особистість. Вихід на рівень мовної творчості не є можливим без осмислення класичних авторських текстів, прецедентних поетичних структур та засвоєння традицій утворення смислів на певній граматичній основі.

Кафедра ділової іноземної мови та перекладу НТУ «ХПІ» з першого дня свого існування знаходиться у пошуку нових методик найефективнішого викладання іноземних мов. Ми намагаємося, слідом за найпрогресивнішими науково-педагогічними школами, побачити та відчутти переклад з позицій не стільки мови, скільки людини, яка творить мову та користується нею. Когнітивний підхід до перекладознавчого аналізу та викладання покликав до життя два важливих напрямки науково-методичної та організаційно-виховної роботи: Конкурс поетичного перекладу та Театр англійських мініатюр.

Конкурс поетичного перекладу був заснований у 2006 р., і його результати щорічно публікуються у газеті «Політехнік». Серед визначних досягнень у розвитку цього напрямку слід відзначити перемогу студентки п'ятого курсу спеціальності «Переклад» Старикової Світлани в 2008 р. у Всеукраїнському конкурсі художнього перекладу, що відбувся на базі Донецького національного університету. Переклади студентів та випускників кафедри надруковано як літературні твори (наприклад, випускник 2006 р. Бондаренко Сергій успішно переклав роман Толкієна «Володар перснів»).

Одним із найважливіших завдань сучасної вищої школи є формування творчої, мислячої особистості. Тому зараз все більше уваги приділяється питанням творчого розвитку студентів, де головним завданням виступає

розвиток їх творчих здібностей засобами мистецтва. Повноцінна участь студентів у театралізованих постановках вимагає особливої підготовки, яка проявляється у здатності до естетичного сприйняття мистецтва художнього слова, умінні вслухатися в текст, вловлювати інтонації, особливості мовних зворотів. Уміння представити героя твору, його переживання, конкретну обстановку, в якій розвиваються події, багато в чому залежить від особистого досвіду студента. Для виконання певної ролі людина повинна володіти різноманітними образотворчими засобами (мімікою, рухами тіла, жестами, виразною інтонацією, чіткою вимовою та артикуляцією). У поточній ситуації Театр набув формату фонетичного онлайн конкурсу. За допомогою спеціальних програм студенти втілюють звукову презентацію аутентичних творів.

Ми вважаємо Театр та Конкурс поетичного перекладу потужними стратегіями подолання комунікативних утруднень під час навчання іноземним мовам.

Вітківська В.Р., Україна
Керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

У наш час молодіжний сленг набуває великої популярності не лише серед підлітків, але і в загальному вживанні. Термін «сленг» вже давно став не просто мовним явищем, а культурною спадщиною, що відображає погляди молодого покоління. Він свідчить про здатність молоді до творчого використання мови, створення нових слів і виразів, що таким чином збагачують її. Молодіжний сленг – це не лише засіб спілкування, але й відзнака тенденцій та інновацій у мовленні.

Сленг молодіжний – окремий пласт національної мови, варіант молодіжного спілкування людей, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства, у наш час контрольований масовою культурою, під вплив якої потрапляють різні категорії молоді.

Чим же так особливий саме молодіжний сленг? Він включає в себе специфічні слова та вирази. Це може бути абсолютно нові слова чи вже існуючі, які набувають інше значення. За допомогою них можна виражати свої думки, емоції та почуття більш яскраво та насичено, бо, як правило, такі вирази несуть експресивне значення.

Найперша згадка про сленг датується 1750 р. На той час сленг розумівся як «мова вулиць» і позначав «образу». У XVIII-XIX ст. на Полтавщині, де кобзарювання було досить поширеним явищем, сліпі бандуристи мали свій власний сленг, який називався «лебійською мовою» і був незрозумілий навколишнім, але при уважнішому розгляді бачимо, що його легко було вивчити, оскільки він ґрунтувався на певних закономірностях перекручування слів, хоча були й окремі сленгові новоутворення. На початку XIX ст. термін «сленг» був широко поширений в англійській лексикографії, а з 1850 р. значення даного терміну розширилося до «незаконної» просторічної лексики. Дж. Б. Гріноу і Дж. Л. Кіттрідж в одній зі своїх робіт охарактеризували сленг як «мова волоцюг», яка знаходиться в межах літературної мови намагається потрапити в мову «вишуканого товариства».

Зараз не можна уявити своє життя без сленгу, кожна галузь охоплює це поняття. Його використовує як у повсякденному житті, так і у професійній діяльності.

Здавалосьь, поняття «хлопець», що в ньому не так? Але як же сучасна молодь називає його? «Кадр», «пацик», від слова «пацан». «Хіляк», якщо хлопець слабкий фізично або «мачо», якщо він має привабливу зовнішність. І навіть «лошарик» (хлопець в окулярах). Крім того, якщо хлопець має якусь виражену позитивну чи негативну якість, він може бути названий «молоток», «тормоз» або «плуг», «тюбик», «хахаль».

Таким чином, молодіжний сленг став не лише атрибутом підліткового спілкування, але і невід'ємною частиною загального мовлення та культурного оточення. Це унікальне явище відображає сучасні тенденції у спілкуванні та поглядах молодого покоління. Сленг включає в себе специфічні слова та

вирази, які можуть бути як новими, так і перетвореними вже існуючими, надаючи їм нове значення.

Волошина А.І., Україна
Науковий керівник: Маторіна Н.М.
Донбаський державний педагогічний університет

ЛІТЕРАТУРНА КОМПАРАТИВІСТИКА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: З ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Упевнені, що будь-яка національна література не може продуктивно розвиватися поза спілкуванням з літературно-мистецькими дискурсами інших народів чи інших культур. Вочевидь найефективнішим методом пізнання літературно-літературознавчого простору на сучасному етапі розвитку суспільства в контексті пріоритетного розвитку міжнародної освіти є метод порівняльний, у нашому випадку йдеться про т. зв. уроки компаративного аналізу.

Знані науковці-методисти й учителя-практики як вітчизняні, так і зарубіжні вважають компаративістичний складник обов'язковим компонентом сучасного уроку з літератури, української чи зарубіжної в українських закладах загальної середньої освіти, а також уроків рідної мови, у межах яких відбувається вивчення літературного дискурсу в багатьох країнах ближнього чи дальнього зарубіжжя: використання навіть елементів компаративного аналізу є вкрай актуальним, оскільки практика унаочнює, що такий підхід стимулює в учнів інтерес до уроків літератури, сприяє формуванню міжкультурної та полікультурної компетентності, розвитку мисленнєвої діяльності при вивченні того чи того твору та більш осмисленому його сприйняттю.

Знайомство авторки розвідки з досвідом використання елементів компаративного аналізу на уроках літератури в іноземних закладах освіти дозволило скласти невеличкий авторський словник-довідник, який містить характеристику тих чи тих елементів, форм і прийомів компаративістичного аналізу художнього твору, які використовують учителі-словесники, закордонні колеги. Пунктирно зупинимося на презентації одного з таких прийомів.

Очевидно, що на уроках літератури вивчають не лише вітчизняні художні твори, але й шедеври світової літератури. Зокрема, у Німеччині окрім німецької літератури обов'язково вивчають, наприклад, п'єси англійського драматурга Єлизаветинської епохи, актора й поета Вільяма Шекспіра, роман «Над прірвою у житті» (або «Ловець у житті») американського письменника Джерома Девіда Селінджера, роман-утопію в жанрі наукової фантастики «451 градус за Фаренгейтом» іншого американського письменника Рея Бредбері тощо. При цьому вчителі переосмислили свій підхід до навчання зарубіжної літератури й використовують власні знання англійської мови і, відповідно, знання учнів з іноземної мови, яка вивчається в закладі освіти, щоб читати твори не лише в перекладах німецькомовних, але й в оригіналі, що сприяє як глибшому прочитанню художнього твору, так і удосконаленню мовленнєвих навичок з мови іноземної.

Дуже корисний досвід. Апробувала його на практиці (очевидно, що такий підхід можливий за умови вивчення тієї чи тієї мови оригінальних художніх текстів у конкретних закладах освіти чи окремими учнями самостійно). На рівні порівняння оригінального твору та його перекладу на іншу мову (рідну мову учня) спільні чи відмінні риси літературознавчого спрямування перекладів твору, що порівнюються, стають більш «видимими», зрозумілими й чіткими. Ще більш ефективним, на нашу думку, є порівняння різних перекладів того самого твору. Це сприяє формуванню уміння порівнювати та аналізувати переклади, що так само допомагає сформувати широкий погляд на той самий текст.

Наші спостереження, безперечно, підтверджують слова знаного науковця А. Градовського про неодмінне сприяння використання форм і методів компаративістичного підходу на уроках літератури в закладах освіти формуванню в учнів розуміння духовної єдності чи національної своєрідності в різних літературних суспільствах на різних етапах їх культурно-історичного розвитку.

ТЕРМІНИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

У сучасній українській літературній мові вживаються слова, засвоєні з інших мов. Вони входять до лексичного фонду нашої мови з різних джерел. Це насамперед різні економічні, політичні, наукові та культурні взаємозв'язки української нації з іншими народами Заходу й Сходу, внаслідок чого українська мова перейняла значну кількість запозичень та підпорядкувала їх до своїх фонетичних і морфологічних законів. Тому сучасний стан лексики української мови постійно та активно розвивається й удосконалюється, поповнюється іншомовними словами, які становлять доволі масивний шар нашої мовної системи.

За походженням лексику поділяють на питому й запозичену з інших мов. Історично питомі слова складаються з відповідних груп, зокрема є власне українські слова. Ця група за кількістю є найбільшим і структурно найрізноманітнішим: промовець, паляниця, працівник, виховання, соняшник, свідоцтво. Нові слова утворюються із власних ресурсів (за допомогою наявних способів деривації).

В українській лексиці, особливо й термінології, функціонують чужомовні одиниці, які нині активно входять до її складу внаслідок тісних зв'язків з іншими країнами. Варто зауважити, що серед іншомовних лексичних одиниць за часом запозичення і ступенем засвоєння розмежовують, по-перше, запозичені слова, що повністю засвоєні мовою, яка їх прийняла. Для українців такі запозичення не видаються чужими, навіть є вже «своїми». Значення таких лексичних одиниць подано у загальномовних тлумачних словниках. До нашої мови такі запозичення потрапили в різні історичні періоди, наприклад, зі старогрецької (корабель), польської (місто), французької (блуза), італійської (балет) та ін.

По-друге, є іншомовні слова, які на відміну від запозичень, не засвоєні повністю українською мовою, та зберігають деякі фонетичні й морфологічні особливості мови-продуцента. Чужомовність цього лексичного шару встановлюється за фонетичними особливостями, а саме: наявністю незвичних звукосполучень (бюст, кюре, монтежю, Баал); невідмінюваністю (какао, кенгуру, безе, депо, парі, шасі, хоча слово «пальто» відмінюють); незрозумілістю або недостатньою ясністю для значної частини носіїв мови, де вони вживаються (мерчандайзинг, стагнація), що й викликає потребу у створенні спеціальних словників іншомовних термінів у всіх мовах світу, що запозичують слова, відбувається безперервний процес їх засвоєння, через що часто дуже важко провести чітку межу між ними.

Загалом у сучасній українській мові багато слів французького походження, так звані галліцизми: (бульйон, ампула, ресторан), німецького (ранг, ландшафт), англійського (джем, футбол, спонсор), італійського (піаніно, спагеті, капучино), іспанського (коріда, тортілья, фієста), польського (пані, гудзик, мазурка, повидло). Тому варто знати їхнє значення, ознайомлюватися з усіма особливостями, щоб уміти розрізнити іншомовні лексичні одиниці.

Чужомовні слова найчастіше вживаються у науковому, публіцистичному й офіційно-діловому стилях, можливі й в інших функціональних різновидах. Однак слід обережно їх використовувати, тому що не завжди досконало знаємо їхнє значення. Потрібно ретельно вивчати семантику іншомовних слів, а краще застосовувати наявні українські відповідники, які ті доволі часто мають: уїкенд – вихідний, лінгвіст – мовознавець. Також необхідно використовувати іншомовні слова лише у тих випадках, коли в українській мові немає точних відповідників: абстрактний, регулярний, стандарт, суб'єкт, транспорт, факт, фонд, центр, штаб тощо.

Отже, лексика сучасної української мови активно поповнюється безпосередньо з мов-продуцентів розвинених країн світу. До нашої термінології активно залучають нові слова із сучасних європейських мов, які адаптуються певним чином до української мови і стають частиною життєдіяльності мовців.

АНГЛІЙСЬКА МОВА В УКРАЇНІ І СВІТІ

У липні 2023 року Президентом України Володимиром Зеленським було внесено законопроект про надання англійській мові статусу міжнародної. Для підвищення рівня володіння англійською мовою навіть зорганізовано безкоштовні курси, а також окремий портал із безкоштовними уроками. Англійська мова стане обов'язковою у всій системі в освіті – від дитячих садочків до університетів, від дошкільнят – до науковців. Володіння англійською мовою безпосередньо пов'язане з рівнем конкурентоспроможності та зарплатою на ринку праці для кожного громадянина України.

Знання іноземних мов, вміння говорити дозволяє співпрацювати з різними людьми та розуміти особливості іншої культури, відкривати нові перспективи, покращувати навички вирішення проблем та завдань. У сучасному світі людина, яка знає мови – різнобічно розвинута особистість, володіє кращими здібностями до вивчення нового, вільніша та більш упевнена у спілкуванні з людьми. Англійська мова – це офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, інтернету і техніки, науки і мистецтва, саме їй віддано 80 % ділового мовного простору. Кожен із нас усе частіше стикається саме з англійською під час виконання посадових обов'язків та на відпочинку. У глобалізованому світі англійська мова стала необхідним інструментом для спілкування, освіти, кар'єрного зростання та розширення культурних обмінів.

Володіння англійською мовою відкриває двері до незліченних можливостей спілкування з людьми різних країн, незалежно від походження чи місця проживання. Знання англійської дозволяє обмінюватися ідеями, знаннями, досвідом з колегами, партнерами та людьми з усього світу. Мова

сприяє побудові глобальних партнерств, залученню до міжнародних проєктів та спільного розв'язання нагальних проблем сучасності.

Багато провідних університетів по всьому світу пропонують програми з навчання англійською мовою для студентів різних країн. Вивчення англійської мови відкриває безліч можливостей доступу до великого обсягу освітніх ресурсів, наукових статей і книг, що допомагають студентам поглиблювати свої знання у різних галузях. Знання англійської потрібно для отримання міжнародного досвіду та розширення горизонтів студентів. Знання мови дає можливість брати участь в обмінних програмах, стажуваннях та інших міжнародних проєктах. Крім того, англійська мова є основною мовою в сфері наукових досліджень та академічного обміну інформацією. Більшість наукових статей, конференцій та академічних видань публікуються англійською мовою. Знання англійської мови дозволяє науковцям з усього світу спілкуватися, обмінюватися думками та співпрацювати у міжнародному науковому середовищі. Знання мови робить наукову інформацію більш доступною та сприяє швидкому поширенню нових відкриттів і досягнень у науці.

Вивчення англійської мови сприяє розширенню культурологічної складової, адже ця мова «вплетена» в літературу, музику, кіно та інші форми мистецтва. Знаючи англійську мову, ми можемо насолоджуватися оригінальними творами, розуміти витoki культурних явищ та спілкуватися з людьми різних країн спільною мовою.

Отже, вивчення англійської мови для студента є невід'ємною складовою успіху в сучасному світі. Знаючи англійську мову, перед нами відкривається безліч можливостей для спілкування, освіти, кар'єри та розвитку. Вміння ефективно використовувати знання англійської мови є шляхом до нових перспектив, знайомств та досягнень, тому наразі для кожного українця це є пріоритетним завданням самоосвіти.

ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Історична пам'ять народу закладена у мові, і вона відображає як культурний, так і мовний досвід цього народу. Дослідження фразеології української мови є актуальною та важливою темою, оскільки вона відбиває не лише лінгвістичні аспекти мови, але й культурні, соціальні, та психологічні виміри суспільства. Вивчення фразеології допомагає краще розуміти специфіку мовлення, поглиблювати знання про культурні особливості народу, та вивчати ефективні методи застосування мовних засобів у комунікації. Крім того, розуміння фразеології важливо для вдосконалення перекладу та вивчення мов інших культур.

Серед науковців, які присвятили свої роботи дослідженню фразеологізмів, можна виділити такі імена, як Л. А. Булаховський, Л. В. Савченко, Т. Григоренко, Л. Даниленко та багато інших. Вони вивчають різні аспекти фразеології, включаючи відображення національних обрядів, історичних подій і культурних особливостей.

Особливо цікавими для вчених є фразеологізми, які відбивають обряди та культурні особливості певного народу, історичні події його минулого. На думку Л.В. Савченка, фразеологія може бути розглянута як відбиття реальності, в якій закладені фрагменти культури, історії, етнографії, психології, світогляду, релігії та менталітету. Вона передає національний характер народу і є складним кодом його духовної культури, створеним з особливою увагою та докладністю.

Л. А. Булаховський розробив класифікацію фразеологізмів, виходячи з джерел їхнього походження: 1) прислів'я та приказки; 2) професіоналізми, які набули метафоричного вживання; 3) усталені вислови з анекдотів і жартів; 4) цитати з біблійної літератури; 5) переклади поширених іншомовних висловів; б) крилаті вислови письменників та влучні вирази видатних особистостей.

Фразеологізми, що є цитатами з біблійної літератури, досить поширені, оскільки християнське вчення з давніх-давен було й лишається частиною культури українців. Деякі з таких фразеологізмів настільки увійшли в наше життя, що вживаючи їх, ми не замислюємося про їх релігійне походження: *Альфа та Омега; бути на сьомому небі; берегти як зіницю ока; що посієш, те й пожнеш; камінь спотикання; умити руки; око за око; стукайте – і відчинять* та багато інших. Розгляньмо значення таких фразеологізмів: прислів'я *Альфа та Омега* вживається для вираження початку й кінця, головного або сутності чого-небудь. Цей вислів походить зі слів Бога, як зазначено в книзі «Об'явлення 21:6»: «І сказав мені: «Сталося. Я – Альфа і Омега, початок і кінець. Я спраглому дам даром від джерела води життя»». Фразеологізм *берегти як зіницю ока* використовується для вираження пильного догляду та охорони чого-небудь або кого-небудь. Цей вираз походить з книги Псалмів 17:8, де Давид звертається до Бога в молитві про захист, говорячи: «Хорони мене, як зіницю ока, сховай мене в тіні крил твоїх».

Дослідження фразеологізмів є надзвичайно важливим для розкриття культурного та лінгвістичного багатства народу. Фразеологізми стають важливими інструментами для аналізу і вивчення історичної пам'яті та культурних особливостей нашого народу. Подальші дослідження можливостей застосування фразеологізмів у сучасному мовленні допоможуть поглибити наше розуміння фразеології та її ролі у вивченні історичної та культурної пам'яті народу, а також розширити наші знання про мовну систему та мовленнєвий стиль.

Іваннікова А., Україна
Керівник: Кривець О.М.
НТУ «ХП»

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОВЛЕННЯ ТА КУЛЬТУРУ СУСПІЛЬСТВА

Сучасний розвиток суспільства вимагає уваги до динамічних змін у мовленні, висвітлення соціокультурних аспектів та поглиблення розуміння ролі

культури мови у формуванні комунікаційного середовища. Метою нашого дослідження є вивчення зв'язку та взаємовпливу мови та суспільного розвитку.

Мова в своїй взаємодії з соціокультурним середовищем, відіграє невід'ємну роль у формуванні особливостей спілкування в сучасному суспільстві. У процесі взаємодії мова визначає та впливає на соціокультурні реалії, а вони, у свою чергу, формують та моделюють мовне спілкування.

Одним з важливих аспектів цієї взаємодії є вплив мови на культурне конструювання. Мова не лише передає інформацію, але й активно сприяє формуванню та утриманню культурних норм, цінностей та стереотипів, вона є не лише способом вираження думок, а й носієм культурних цінностей певної нації.

Мовлення, в свою чергу, активно взаємодіє з соціокультурним оточенням через різноманітні мовленнєві практики. Мовні засоби використовуються для вираження ідентичності та взаємодії з середовищем.

У сучасному суспільстві, насиченому різноманітністю культур і поглибленим глобалізаційним впливом, взаємодія мови та соціокультурних реалій стає ключовою для розуміння та побудови ефективного комунікаційного середовища. Цей процес визначає та формує не лише наше мовлення, але і нашу сприйнятливості до різних культурних контекстів.

Сьогодні важливим є аспект впливу глобальних технологій на мовленнєві та культурні практики. Особливий акцент робиться на нових підходах до вивчення культурних адаптацій у мовному середовищі та їх впливі на культуру мови.

Глобальні технології, як стверджує експерт у галузі медіакомунікацій Маршалл Маклюен, «не просто змінюють наші засоби комунікації, вони змінюють сам спосіб, яким ми сприймаємо світ». Вплив глобальних технологій на мовлення виявляється в розширенні можливостей спілкування та доступу до інформації. Сучасні засоби масової комунікації перетворюються на універсальний канал для обміну мовною та культурною інформацією. Специфічність глобальних технологій полягає у тому, що вони не тільки

відображають, але й формують культурні звичаї. Інтернет та соціальні мережі, за словами соціолога та медіаексперта Зигмунта Баумана, «створюють віртуальні спільноти, в яких розгортається новий тип культурної взаємодії».

Глобальні технології визначають культуру мови через зміну стандартів спілкування та форматів вираження. Інтернет, як основний інструмент міжнародної комунікації, створює простір для взаєморозуміння та обміну мовними практиками, надає можливість досліджувати різноманітність культури спілкування та розвивати нові мовленнєві навички.

Отже, вивчення культури мови наочно підкреслюють важливість синергії традиційних та інноваційних підходів. Поєднання традиційних методів дослідження з передовими технологіями дозволяє не лише збагатити наше розуміння історії та еволюції мови, але й відкриває нові перспективи для вивчення сучасних викликів, що постають перед культурою мови в епоху глобалізації. Цей гібридний підхід стає каталізатором для глибокого аналізу та розуміння культурних трансформацій, сприяючи таким чином збереженню та розвитку мовних традицій у сучасному суспільстві.

Калініченко В.А., Україна
Науковий керівник: Набока О.В.
НТУ «ХП»

УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЧНОЇ ОБРОБКИ ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ КОНТРОЛЮ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність теми. Проблематикою підвищення ефективності механічної обробки активно займаються провідні науково-дослідницькі установи, основними напрямками поліпшення є удосконалення наявних або впровадження нових методів виготовлення деталей, що в свою чергу призвело до появи методів швидкісної обробки металів та зменшення часу на обробку. В той же час, більшість досліджень не розглядає шляхи поліпшення технології за рахунок отримання високої точності виміральної інформації в результаті

оперативного моніторингу виконання технологічного процесу обробки деталей та відповідного коригування операцій обробки.

За рахунок впровадження координатно-вимірювальних машин, особливо в поєднанні з системами автоматизованих гнучких універсальних шаблонів для такого моніторингу можливо досягти більш ефективного виконання робіт, а саме, в зменшенні витрат операційного часу, зменшення відсотку браку, та зменшення часу на проведення вимірювання. Особливо це є актуальним завданням для виробництва унікальних виробів, або виробів не великою серією. Для збільшення гнучкості виробництва на сьогодні в Україні потрібні технології, що дозволять поєднати існуючий парк верстатів та сучасні вимірювальні можливості координатно-вимірювальних машин. Одним з таких шляхів є розробка підходів до активної корекції режимів металообробки за рахунок отримання високоточної вимірювальної інформації в реальному часі, доступної одночасно як оператору верстату, так й усім учасникам процесу як то конструктор, технолог чи замовник, отже розробка нових методів отримання високоточної вимірювальної інформації в реальному часі під час обробки є актуальною науково-практичною задачею.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є забезпечення точності та якості виготовлення корпусних деталей в процесі оброблення їх на верстатах із ЧПК

Для досягнення сформульованої мети вирішено наступні задачі дисертаційного дослідження:

- дослідити та вдосконалити технологічні процеси оброблення складних деталей шляхом внесення корекції величини зняття припуску на основі отриманої в реальному часі високоточної інформації про геометричні розміри деталі із застосуванням методів 3D сканування поверхонь та гнучких автоматизованих шаблонів;

- розробити методологію поєднання автоматизованих гнучких шаблонів, засобів, 3D сканування та координатно-вимірювальних машини під час автоматизованої механічної обробки корпусних деталей . Теоретично та

експериментально дослідити шляхи забезпечення точності та якості оброблення при його реалізації;

- провести експериментальні дослідження застосування автоматизованих гнучких шаблонів для вимірювання на фрезерних верстатах із ЧПК;

- знайти та довести оптимальну конфігурації автоматизованих гнучких шаблонів для зменшення часу вимірювання з метою досягнення ефективної стратегії вимірювання

- довести працездатність, високу продуктивність та надійність запропонованої технології у виробничих умовах. Розробити рекомендації щодо їх практичної реалізації.

Об'єктом дослідження є технологічний процес оброблення поверхонь корпусних деталей зі складною геометричною формою.

Предмет дослідження: закономірності корекції технологічного процесу обробки за рахунок отримання високоточної вимірювальної інформації в реальному часі

Коваленко А.С., Україна
Науковий керівник: Шокуров О.В.
НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Сленг – це жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення. (Академічний тлумачний словник української мови). Протягом довгого часу сленгові шари лексики не дуже цікавили науковців. Сьогодні ситуація змінилася. Адже прийшло розуміння особливої важливості цієї надзвичайно динамічної активної частини мови для її розвитку. За думкою Ю. Шевельова, нестача цього шару в сучасній мові ставить під сумнів її майбутнє. Аналізуючи молодіжний сленг минулого століття й нашого часу, можна зробити певні

висновки щодо джерел формування, особливостей функціонування, тенденцій та особливостей розвитку молодіжного соціолекту.

Якщо в радянський період значна частина українського сленгу надходила з російської мови (зі зрозумілих причин), то в наш час помітна тенденція запозичення з інших мов, переважно з англійської, за рахунок транскодування («паті» від «party»(вечірка, збіговисько), «хард» від «hard drive», змістового або дослівного перекладу («танцпол» від «dance floor»), творчої обробки іншомовної лексики («флешка» від «flash card», «комп», «цампутер» від «computer»).

На наш погляд, на стрімке збільшення питомої ваги англломовних неологізмів серед сучасних українських молодіжних сленгізмів впливають розвиток технологічної галузі, постійне зростання використання гаджетів і комп'ютерної техніки в побуті, «вростання» (набуття, зокрема, ознак роду, числа, відмінкових закінчень української мови) в мовну систему численних англіцизмів (софт, комп, мейл, нік, аб'юзер, репост, юзер і т.п.), навіть активні процеси словотворення на їх базі (флудити, онлайнний, піпли, забанити, відстримити). Усе більше проникає в усне та писемне мовлення молоді геймерський сленг, адже важко сьогодні знайти людину, яка ніколи не грала в комп'ютерні ігри. Отже, юзати (користуватися) квакер (гравець у Quake), шмот (частини одягу чи екіпіровки), топчик (кращий, найкращий), тільтувати (кидати грати), морозитись (уникати, не помічати), гоу (починати рух), ізі (легкий), вписатись (захистити) і т.д. можна сьогодні почути від будь-якої молодої людини.

Цікавим є походження сленгізма «хапе». Це своєрідне запозичення англломовних скорочень «хр» (від eXPerience) – бали досвіду, набрані в ігрі, або «hp» (від health points – бали здоров'я). У я кому значенні вживається це слово, можна визначити лише залежно від контексту.

Зазначимо, що іноді існує проблема розуміння батьками лексики власних дітей, тому що старше покоління не завжди встигає за формуванням і розвитком модного словникового запасу. З нашої точки зору, давно назріла

проблема систематизації англомовних сленгізмів, можливо, навіть створення англійсько-українського словника молодіжного сленгу для уникнення проблем з розумінням молодого покоління.

Костюков Максим, Україна
Науковий керівник: Дяченко О.В.
НТУ «ХП»

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Сучасна українська термінологія є однією з найважливіших складових української мови. Вона відіграє важливу роль у розвитку науки, техніки, культури, освіти та інших сфер суспільного життя. Однак сучасна українська термінологія має проблеми, які потребують негайного вирішення на користь сучасної мовознавчої науки

Окремо слід виділити проблему стандартизації термінології. У багатьох галузях знань відсутні загальноприйняті стандарти термінології. Це призводить до плутанини та непорозумінь. Сьогодні прийнято кодифікувати терміни, тобто систематизувати відповідні мовні явища у спеціальній літературі та інших наукових працях. Особливу увагу приділяють їй кодифікації сучасної термінології у словниках і державних стандартах на терміни і їхні дефініції. Процес кодифікування передбачає впорядкування, уніфікування спеціальних назв галузей шляхом їх стандартизування (процес, коли з кількох варіантів одного спеціального поняття обирають одне найменування, яке найбільше підходить, і закріплюють його як нормативне. Стандартизовані терміни уміщують у Державних стандартах України – на терміни і визначення понять. Стандартизування термінів сприяє уніфікації певних спеціальних номінацій у відповідних галузях, що дає змогу фахівцям оволодіти професійною інформацією, обмінюватися новими науковими досягненнями тощо.

Зараз стандартизування термінів є одним із найважливіших завдань для держави, тому що від його вирішення залежить розвиток науки й техніки,

освіти і загалом цілого суспільства. Навіть розроблені стандарти потребують постійного уточнення, виправлення, оскільки наука динамічно розвивається.

Однією з найактуальніших є проблема уніфікації термінології. У різних галузях знань часто використовуються різні терміни для позначення одного і того ж поняття. Це створює труднощі для спілкування між фахівцями різних галузей, а також для перекладу науково-технічних текстів.

Варто зауважити, що процес термінотворення теж є важливим завданням, що потребує швидкого розв'язання. У сучасному світі виникають нові поняття, для яких необхідно створювати нові терміни. Однак процес термінотворення часто є несистемним і нерегульованим. Це призводить до появи неологізмів, які не завжди відповідають нормам української мови. Крім того, існують проблеми, пов'язані з використанням термінології в освіті та науці. У навчальних закладах часто не приділяється достатньо уваги вивченню термінології. Це призводить до того, що студенти та молоді фахівці не завжди мають достатні знання щодо термінології своєї галузі.

Для вирішення цих проблем необхідно координувати діяльність різних установ і організацій, які займаються термінологією. Слід розробити єдину політику стандартизації та уніфікації термінології. Також необхідно активізувати роботу з термінотворення, розробляючи нові терміни на основі норм української мови.

Підсумовуючи, наведемо деякі конкретні заходи, що можуть бути впроваджені для вирішення проблем української термінології:

- створення Національного термінологічного центру, який би займався координацією діяльності різних установ і організацій, що займаються термінологією;
- розробка єдиного стандарту української термінології та створення термінологічних баз даних та словників для різних галузей знань;
- включення вивчення термінології до навчальних програм навчальних закладів;

• упровадження цих заходів допоможе удосконалити українську термінологію та зробити її більш уніфікованою, стандартизованою та доступною для широкого кола користувачів.

Лисак В.П., Україна
Науковий керівник: Шокуров О.В.
НТУ «ХП»

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У сучасному світі українська мова, як будь-яка інша мова, стикається з викликами, пов'язаними зі швидким розвитком технологій, глобалізацією, новими ідеями та специфікою, властивою кожній сучасній мові. На наш погляд, ця тема є актуальною, варто розглянути сучасні проблеми української термінології та можливі шляхи їх вирішення.

Традиційно розрізняють 6 етапів розвитку українського термінознавства.

1. Стихійне накопичення спеціальної лексики (до першої половини XIX ст.).

2. Період діяльності Наукового товариства імені Тараса Шевченка (друга половина XIX ст. – початок XX ст.).

3. Період після проголошення УНР, коли наукові товариства були створені на сході України (1917 – початок 20-х років).

4. Період «українізації», пов'язаний з діяльністю Інституту української наукової мови (1921-1931 рр.).

5. Період українського термінознавства в радянський час (1932 – початок 90-х років).

6. Сучасний етап розвитку українського термінознавства.

На сьогодні спостерігається надзвичайно активна робота щодо створення та збагачення спеціального наукового та галузевого лексичного складу, оскільки саме коштом термінологічних лексичних систем і відбувається поповнення сучасних високорозвинених мов. Але зазначимо, що цей процес щільно пов'язаний з певними лінгвістичними проблемами, а саме:

- активне проникнення іншомовної термінологічної лексики в нашу мову, виявлення інтернаціоналізмів у сучасній українській мові та доцільність їх використання (а не їх національних відповідників) на даному етапі, оскільки запозичені терміни не завжди точно відображають специфіку українських реалій

- відсутність стандартизації: у деяких галузях відсутня єдність термінів, що може створювати непорозуміння та ускладнювати обмін інформацією між фахівцями, в тому числі в нових, інноваційних сферах,

- неадекватність чи застарілість термінів: деякі терміни можуть бути неадекватними або не відповідати сучасним стандартам, що ускладнює використання української мови в нових сферах,

- інтернет настільки швидко увійшов до нашого життя, що блискавичне виникнення й поширення нових термінів та спеціальних понять не дозволяє вчасно пристосовуватися до них через швидку зміну значень та ареалів їх використання,

- освітня система не встигає за змінами в термінології, на зараз відсутній уніфікований системний підхід до формування та використання термінологічної лексики.

- орфоепічні й орфографічні проблеми, особливо пов'язані з сучасним правописом та транскодуванням запозичених термінів,

- способи відбору назв предметних дій,

- способи відбору найменувань предметних ознак.

Таким чином, потрібні вдосконалення або перебудова навчальних програм (у середній та вищій школах), необхідна постійна співпраця філологів та науковців для уніфікації та стандартизації термінів та галузевих терміносистем, для створення поняття термінологічної норми, для складання тлумачних і перекладних (у тому числі й багатомовних) термінологічних словників і баз даних. Адже безперечно, розв'язання цих задач, упорядкування, уніфікація, унормування української наукової та спеціальної лексики належить до державотворчих процесів.

УКРАЇНСЬКА МОВА В МІЖМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Використання української мови в міжнародному спілкуванні сприяє підтримці та поширенню наративів української культури, традицій та цінностей. З урахуванням глобалізації і розвитку технологій, важливо також розглядати мовну різноманітність як позитивний аспект міжмовної комунікації, що сприяє взаєморозумінню та культурному обміну.

На сьогоднішня українська мова посідає важливе місце у світі як одна зі східнослов'янських мов та офіційна мова незалежної України, що визначає її значення в контексті державно-правових документів, освіти, засобів масової інформації та інших сфер життя країни. Наша мова відіграє важливу роль у формуванні неповторності культурної спадщини українців, цей важливий фактор робить українську культуру унікальною та різноманітною. Всі ці чинники разом позиціонують українську мову у світі як важливий елемент культурного, ідентичного та мовного розмаїття.

Наразі, в період повномасштабного вторгнення на території України, більшість українців були вимушені покинути країну та переїхати до інших, де перебувають у безпеці. Українці, які живуть за кордоном, прагнуть зберегти свою мовну особливість через використання української в різних сферах життя, зокрема в сімейних звичаях, релігійних обрядах, освіті та спілкуванні. Цей масштабний вимушений виїзд громадян нашої держави значно підвищив інтерес іноземців до вивчення та опанування української мови.

Процес українізації значно розвивається й в Україні. Наша рідна мова починає ставати мейнстрімом у регіонах, де тривалий час не посідала головну позицію. У закладах вищої освіти заняття проводяться виключно українською мовою, а під час перерв студенти все більше комунікують між собою державною мовою. Можна стверджувати, що спілкуватися нашою мовою стало

модно й актуально, саме тому кожного дня у світі зростає інтерес до вивчення історії України, її культури й освітнього середовища.

Ми живемо в час новітніх, інформаційних комунікацій. Молодь працює в інтернеті, веде багатомільйонний блог, виникає необхідність дослідження мережі «Інтернет» як інтерактивного середовища для міжмовного спілкування. І звісно, що всім хочеться чути рідну мову від людини, за якою вони спостерігають. Тому більшість блогерів починають підтримувати українськомовний контент та спілкування.

Науковиця Бабко Марія вважає, що в сучасному світі саме «...інтернет для більшості людей є важливим каналом спілкування та отримання інформації, можливістю активної комунікації з усім світом, за допомогою якої здійснюється новий тип спілкування – інформаційна міжмовна комунікація, яка відбувається у віртуальній реальності, що дає можливість комунікації та формування комунікативної компетентності...».

Загалом, використання української мови в соціальних мережах сприяє поширенню української культури та ідентичності в онлайн-середовищі. Важливість спілкування українською полягає в збереженні та передачі культурних та історичних цінностей; воно сприяє мовному різноманіттю як невід'ємній частині світового культурного багатства; допомагає підтримувати спільноту та соціальні взаємодії. Знання рідної мови є важливим для розвитку особистості, формування самосвідомості та почуття причетності до власної культури, дозволяє ефективно висловлювати свої думки та ідеї.

Отже, українська мова стала важливою частиною культурного визначення українців. Використання рідної мови в міжмовній комунікації сприяє збереженню та поширенню української культури, традицій та самобутності; може мати політичне та суспільне значення, особливо в контексті української історії та державності. Наша мова стала засобом взаємодії та обміну думками в різних сферах життя, відіграючи важливу роль у формуванні української культури та сприяючи взаєморозумінню в новому багатомовному світі.

ФРАЗЕОЛОГІЧНЕ БАГАТСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова дає змогу створити образ, відтворити пейзаж, історичну добу, передати переживання, радість і смуток, возвеличити людину, засудити й викрити негативні її риси.

Фразеологія як галузь лінгвістики має коріння в культурі й історії народу та є ключовим джерелом для вивчення національних звичаїв, ідеалів, мрій і сподівань. Систематизація фразеологічного матеріалу є важливим завданням цієї науки.

Українська мова має унікальні фразеологічні одиниці, які відображають специфіку культурного та ментального спадку народу.

Фразеологізм – це стійке словосполучення, яке виражає одне поняття та вживається в мові як готова одиниця: *собаку з'їв – досвідчений; ловити тав – бути неуважним* тощо. Фразеологізми збагачують мовлення й надають йому художнього звучання, лексичної та синтаксичної витонченості, довершеності.

Дослідженням української фразеології займалися такі вчені: Н. Бабич, І. Голубовська, В. Жайворонок, В. Кононенко, Г. Кузь, О. Остапович, Л. Скрипник та інші. У витоків української фразеології був О. Потебня.

Лінгвістичній науці відомі кілька класифікацій фразеологічних одиниць. В. В. Виноградов започаткував класифікацію фразеологізмів за семантичним принципом, згідно з якою виділяють три групи:

1. **Фразеологічні зрощення** – семантично неподільні фразеологічні одиниці, у яких цілісне значення невмотивоване, тобто не впливає із значень їх компонентів: *бити баглаї – ледарювати; пекти раків – червоніти* тощо.

2. **Фразеологічні єдності** – теж семантично неподільні фразеологічні одиниці, але їх цілісне значення умотивоване значенням компонентів: *прикусити язика – замовкнути; кров з молоком – здоровий* тощо. Більшість із

них є образними висловами: *тримати камінь за пазухою; виносити сміття з хати; вивести на чисту воду, накрити мокрим рядном* та ін.

3. **Фразеологічні сполучення** характеризуються певною самостійністю складових частин. Вони аналітичні: *зачепити почуття, зачепити гордість, зачепити інтереси* тощо. Проте одне стрижневе слово завжди залишається незмінним: *взяти участь у чому-небудь, взяти до уваги* та ін.

Фразеологія української мови сформувалася протягом багатовікового історичного розвитку мовної творчості українського народу. Основне джерело фразеологізмів – це жива народна мова (вирази, прислів'я, приказки, жарти), проте також розрізняють фразеологізми професійно-виробничого мовлення, античного та біблійного походження тощо.

Аналіз джерел української фразеології розкриває різноманітні сфери її походження та встановлює міцний зв'язок фразеології з історією, культурою та побутом народу. Фразеологічні одиниці є своєрідним відображенням життя й досвіду спільноти. Фразеологія еволюціонує та збагачується внаслідок нових значень і граматичних особливостей, що формуються в процесі її використання.

Фразеологічні одиниці мають ряд характерних рис, включаючи фразеологічне значення, компонентний склад, граматичні категорії, відтворюваність та експресивність. Ці риси визначають специфіку фразеології як окремого явища мови.

Отже, вивчення фразеології допомагає розкрити таємниці української мови й культури, розглядаючи їх цілісно, що віддзеркалює історію, традиції та особливості національного спадку. Фразеологія є важливою частиною культурної спадщини, яка сприяє розумінню світу й ідентичності народу. Фразеологізми фокусують найтонші відтінки думок, почуттів, найрізноманітніші якості мовлення людей, надають йому виразності та національного колориту.

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У світі технологічного прогресу онлайнві перекладачі стали важливим інструментом у міжмовному спілкуванні. Вони забезпечують швидкий та зручний спосіб одержати переклад, сприяючи подоланню мовного бар'єра в глобальній комунікації.

Онлайнві перекладачі, хоча і зручні, мають свої обмеження. Вони, часто фокусуючись на загальній суті тексту, можуть пропустити деталі та глибокі значення, що є важливими у міжкультурному спілкуванні.

Точність у перекладі - один з основних викликів для цих систем, навіть з використанням штучного інтелекту та машинного навчання. Особливо важко забезпечити точний переклад складних фраз у технічних текстах та виразах з багатьма значеннями. Проблема виникає в текстах, де контекст та відтінки мовлення мають велике значення. Машинний перекладач, навіть якщо він досить точний, може втратити нюанси через обмежену здатність розуміти культурну та мовну специфіку, що призводить до дослівного перекладу.

На втрату мовного стилю та специфіки мови впливає і дослівний переклад ідіом, гумору, а також сленгу та мовних форм, характерних для конкретних груп або підліткової культури.

Онлайнві перекладачі мають проблеми з правильним відтворенням граматичних конструкцій, особливо в мовах зі складною граматиною. Часто система плутає прийменники, відмінювання та час дієслів або використовує слова в їх прямому значенні, не сприймаючи поняття фразеологізмів та прислів'їв.

Використання перекладу онлайн може стати загрозою для конфіденційності. Збирання і зберігання інформації про введений текст може порушити особисті дані та викликати стурбованість щодо приватності.

Незважаючи на корисність онлайн-перекладачів, важливо пам'ятати про їхні обмеження і посередню якість. Такий переклад слід застосовувати для особистих цілей. Але, якщо потрібен переклад офіційних документів, технічних даних, медичних, юридичних або художніх текстів, варто уникати машинних програм. Наскільки б не була гарна програма, без допомоги інтелекту і знань специфіки напряду не обійтися. Низька точність та втрата нюансів оригінального тексту підкреслюють необхідність людського втручання для складних чи важливих перекладів.

Отже, онлайнві перекладачі - це універсальний та доступний інструмент, але їхнє використання потребує критичного підходу. Тільки поєднання їхньої роботи з експертним аналізом людини може забезпечити оптимальні результати в мовній комунікації та перекладі.

Марченко К., Україна
Науковий керівник доц. Кринець О.М.
НТУ «ХП»

МОВНИЙ АКТИВІЗМ

Українська мова є важливим елементом у культурному спадку та національній самосвідомості нашої нації. Збереження та розвиток української мови стали завданням як держави, так і активно діючих громадян. Наше дослідження присвячено вивченню мовного активізму – заходів щодо популяризації української мови у різних сферах суспільства.

Найважливішими заходами на державному рівні є впровадження програм для підвищення рівня мовної грамотності, підтримка законодавчих ініціатив, спрямованих на користь української мови, збереження та відновлення культурних та мовних цінностей.

Національна самосвідомість серед громадян відіграє також важливу роль у зміцненні національного ідентитету та розбудові культурної спадщини.

Мовний активізм проявляється у різних формах та діях, спрямованих на популяризацію та зміцнення української мови в усіх сферах життя: організація

мовних курсів, літературних конкурсів, форумів та інших заходів, спрямованих на вивчення та поширення української мови, що сприяє покращенню знань мови та створює мовне середовище для спілкування. Культурні ініціативи, такі, як літературні вечори, виставки, фестивалі, де українська мова виступає основним засобом виразу, сприяють її відзначенню та розвитку. Участь у мовних клубах та волонтерство на україномовних заходах також є важливою формою мовного активізму.

Однак мовний активізм не обмежується лише організацією заходів. Важливою частиною цього процесу є участь громадян у формуванні мовної політики та вплив на її реалізацію. Важливо підкреслити, що мовний активізм має бути інклюзивним і враховувати інтереси всіх громадян, незалежно від їхньої мовної приналежності. Державні інституції разом з громадянським суспільством відіграють важливу роль у забезпеченні статусу та розвитку української мови в сучасному українському суспільстві. Важливо пам'ятати, що мова є не лише комунікаційним інструментом, але й важливим елементом національної самосвідомості та культурної спадщини.

Мова може виступати як засіб об'єднання в періоди кризи та воєнних дій. В умовах загрози зовнішнього вторгнення або конфлікту, мова стає символом національного єднання та боротьби за незалежність. Громадяни можуть виявляти більше інтересу до вивчення, збереження та популяризації своєї мови. Політичні лідери можуть проводити заходи щодо зміцнення позиції державної мови та обмеження впливу іноземних мов у деяких сферах. Зміни в риториці та публічному обговоренні також можуть сприяти більш позитивному ставленню до мови під час воєнних подій.

Мова постійно еволюціонує та змінюється, і активна участь громадян у її підтримці та розвитку є вирішальною для її збереження та подальшого вдосконалення. Як зазначив видатний український лінгвіст Іван Огієнко, «Бережімо мову, бо без добре розвиненої рідної мови немає всенародної свідомості, без свідомості немає нації, а без свідомої нації – немає державності як найвищої громадської організації».

Отже, мовний активізм – це не лише заходи з боку держави щодо розвитку мови, це також ініціативи громадян, спрямовані на підтримку рідної мови, що є важливим внеском у зміцнення національного духу та характеру нації, особливо у складні часи, які переживає нація сьогодні. Мовний активізм сприяє подальшому розвитку мови та підтримує її ключову роль у сучасному суспільстві.

Медяник О.О., Україна
Науковий керівник: Немерцова О.Є.
НТУ «ХП»

ВЗАЄМОДІЯ МОВЛЕННЯ ТА МИСЛЕННЯ

Мислення і мовлення складають єдине ціле. Між ними існує нерозривний, органічний зв'язок. У мові людина матеріалізує свою думку, втілює її у слово, надає її форму предметності. Мислення людини реально виявляється у формі її мови, мовного виразу.

Мова як суспільне явище, як найважливіший засіб людського спілкування так чи інакше пов'язаний з іншими явищами суспільного характеру. Особливий інтерес вчених (насамперед лінгвістів і філософів) викликає питання про взаємовідносини мови і мислення. Обговорення цієї проблеми, не сходила з порядку денного протягом усього розвитку наукової думки, має тривалу історію.

Процеси мислення однакові для всіх людей світу, незважаючи на те, якою мовою вони розмовляють. Ці процеси реалізуються в логічних формах понять, суджень, висновків. Вираження мислення у кожній мові своєрідне, що залежить від специфіки, внутрішніх ознак певної мови. Прослідковується і діалектична єдність мови і мислення. Вона вбачається в тому, що думка не пов'язана безпосередньо з мовою у загальному розумінні, вона пов'язана з певною, конкретною мовою, яка є як засобом спілкування і знаряддям передачі чи обміну людських думок у соціумі.

Мислення людини тісно пов'язане з мовою. У цьому вбачається його принципова відмінність від примітивного мислення тварин, що перебуває лише на наочно-дійовій стадії та не може бути опосередкованим мовою, реалізуючись як пізнання.

Мова – носій і знаряддя пізнання. Тільки з появою слова стає можливим відокремлення властивості від предмета, закріпивши словами уявлення чи поняття про неї. Будь-яка думка виникає і нерозривно розвивається у зв'язку з мовленням. Виражаючись матеріально за допомогою слова, вона стає доступною для інших людей. Це вказує на те, що мова є засобом вираження думки, формою її існування і тривалого збереження. Чим ґрунтовніше сформована думка, тим чіткіше вона виражається за допомогою слів і є доступною для розуміння під час комунікації.

Процеси мислення і мовлення не тотожні, оскільки здатні відображати різні психологічні реальності:

1. **Мислення** – процес пізнання;
2. **Мовлення** – процес спілкування і вираження думки.

Суспільна природа мислення також передбачає його тісний взаємозв'язок з мовою. Мислення стало могутнім засобом формування індивідуального і суспільного досвіду, оскільки виникає в процесі трудової діяльності людини.. Хоча мислення індивіда формується і розвивається в процесі активної пізнавальної діяльності, його характер та зміст залежать від загального рівня пізнання, який на кожному етапі суспільного розвитку має певні особливості. Мислення нерозривно пов'язане з мовою та мовленням.

Думка об'єктивується у мові та мовленні. При цьому, мовлення є способом, а мова – засобом вираження думки і формою її існування.

Отже, мислення людини не існує поза мовою. Адже кожна окрема думка виникає і розвивається безпосередньо у слові, а вдало підібране слово вдосконалює, уточнює та конкретизує думку. Чим точніше сформована думка, тим чіткіше її можна виразити і у самому мовленні.

ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова, одна зі стародавніх слов'янських мов, на сьогодні є не лише символом національної ідентичності, але і ключовим інструментом спілкування. Збереження та розвиток української мови завжди були насущною проблемою для українського суспільства, адже мова є основною складовою культурної спадщини й засобом збереження і передачі національних цінностей.

Актуально це питання постало зараз, в часи загострення війни Росії проти України. Усіма способами росіяни просувають набридлий наратив, де «старшим братом» проголошують російську мову, заперечуючи право на існування української мови. Ніби наша мова є суржилом російської та польської мов, який утворився в ХІХ ст. завдяки Котляревському або Шевченку чи виник раптом разом з Україною на «ісконно російських землях» завдяки Леніну.

На наш погляд, варто згадати періодизацію розвитку української літературної мови Ю. Шевельова: протоукраїнський період VII – XI ст.; давньоукраїнський період XI – XIV ст.; староукраїнський (середньоукраїнський) період XV– XVIII ст.; новоукраїнський період з ХІХст. до сьогодні. Не потрібно забувати, що українська мова створена на базі живих діалектів, на відміну від російської, яка є результатом місцевої редакції церковнослов'янської мови православної літератури. Графіті на стінах Софії Київської безумовно доводять, що розмовною мовою з XI ст. у Києві була мова, близька до сучасної української. У словнику Лаврентія Зизанія (1596 р.) церковнослов'янські слова тлумачилися простою українською мовою.

Часто російські науковці, політики, блогери спекують на зв'язку етнонімів Русь – Росія. Згадаймо, що в процесі історичного розвитку багато країн змінили свою назву. Колишня Галія стала Францією, Трансильванія та Валахія – Румунією, Персія – Іраном, Богемія – Чехією тощо. Щось подібне

сталось й з територією України. Здавня територію Русі на всіх мапах асоціювали з нинішньою територією України. Московські царі претендуючи на історичну спадщину давньоруської держави, поступово присвоїли етнонім «Русь». Але й досі русини за місцем проживання належать до території України. На це ж вказують писемні середньовічні джерела, де прикметник «руський» (не «російський»!) органічно співвідноситься з українцями.

З часів Петра I «російський» означає належність до російської імперії, а Катерина II остаточно заборонила називати жителів Росії московітами.

Таким чином, на нашу думку, історико-лінгвістичний чинник потрібно вводити до програми кожної дисципліни з вивчення української мови як у школах, так і в ЗВО. Тому що досі існують багато хибних та неточних уявлень про історію української мови.

Монастирський М.С., Україна
Науковий керівник: Любчик Л.М.
НТУ «ХП»

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧІ СЛІПОГО РОЗДІЛЕННЯ СИГНАЛІВ

У сфері обробки сигналів сліпе розділення сигналів (Blind Signal Separation, BSS) є ключовим завданням, особливо з огляду на його застосування в різних сферах, таких як медична діагностика та телекомунікації. Застосування методів сліпого розділення сигналів дозволяє отримувати окремі ізольовані сигнали кількох джерел зі змішаного сигналу, що є критично важливим на практиці, оскільки будь які дані є сигналом. Таким чином, системи, що дозволяють здійснювати сліпе розділення сигналів можуть використовуватися, наприклад, для виокремлення корисної інформації з зашумлених сигналів.

За весь час досліджень в сфері сліпого розділення сигналів науковцями було розроблено чимало різних методів для вирішення цієї задачі. Зокрема, традиційні підходи включають в себе такі методи, як: Аналіз незалежних компонент, Сумісна апроксимація діагоналізації власних матриць, Розклад невід'ємних матриць, тощо. Зі значним проривом у галузі машинного навчання

у розрізі вирішення багатьох прикладних задач, було створено багато моделей для вирішення задачі сліпого розділення сигналів. На сьогоднішній день методи з використанням машинного навчання, зокрема глибинного навчання, домінують у сфері сліпого розділення сигналів як за об'єктивними так і суб'єктивними оцінками якості розділення сигналів.

В свою чергу, методи машинного навчання, що застосовуються для сліпого розділення сигналів, за принципом моделювання даних, концептуально поділяються на дискримінативні і генеративні методи. В той час, як дискримінативні методи широко розроблені і досліджені на сьогоднішній день, і показують передові результати у вирішенні задачі сліпого розділення сигналів, зі стрімким розвитком в останні роки генеративного штучного інтелекту постало питання застосування генеративних моделей до вирішення задачі сліпого розділення сигналів. Ми вважаємо, що ця сфера є відносно невивченою порівняно з дискримінативними підходами до вирішення задачі сліпого розділення сигналів з використанням методів машинного навчання. Наше дослідження спрямовано, зокрема, на вивчення спроможностей генеративних моделей до вирішення задачі сліпого розділення сигналів, та чи можуть потенційно такі моделі конкурувати з дискримінативними моделями з точки зору якості.

На наш погляд, основною перевагою генеративного підходу над дискримінативним є деякі спроможності таких методів, що зумовлені природою моделювання даних в генеративних моделях. Зокрема, використання цих підходів може вирішити проблеми перетікання сигналу одного джерела в інше, що є частою проблемою при сліпому розділенні сигналів, що знаходяться в однакових частотних діапазонах. Однак, на даний момент, ці теоретичні припущення ще належить вивчити.

Таким чином, поточна робота зосереджена на дослідженні застосування сучасних методів і підходів машинного навчання для вирішення задачі сліпого розділення сигналів, що є критично важливим в багатьох сферах, де ці методи застосовуються, зокрема в обробці сигналів в медицині, техніці, та інших

критично важливих сферах людської діяльності. Саме тому, покращення методів сліпого розділення сигналів є задачею, яка потребує постійного дослідження і вдосконалення методів її вирішення.

Мурадян Р.К., Україна
Науковий керівник: Дяченко О.В.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

В українській мові виділяють різноманітні стилі, кожен з яких має свої характерні ознаки й реалізується у властивих йому жанрах. Офіційно-діловий стиль – це стиль ділових паперів: законів, договорів, розпоряджень, постанов, заяв, резолюцій, протоколів, актів, наказів, анкет тощо. Цей стиль обслуговує потреби суспільства в державному, громадському, економічному й політичному житті.

Офіційно-діловий стиль має давню, а головне – власну безперервну історію. Можемо гіпотетично говорити про наявність князівської канцелярії, дипломатичної служби, торгівельних організацій, які активно розвивали ділову писемність: офіційні юридичні акти, міждержавні угоди, приватно-канцелярські документи, а також офіційне листування.

Існують різні погляди на періодизацію розвитку ділової лексики. Традиційно в лінгвістичній практиці виділяють два основні етапи: 1) 1917 рр. – поч. 1930-х рр. ХХ ст.; 2) поч. 1940-х рр. – кін. 1990-х рр.

Дослідження останніх десятиліть дають можливість назвати третій етап розвитку ділової лексики – пострадянський. У зв'язку з проголошенням України незалежною самостійною державою нині максимально зростає роль офіційно-ділового стилю сучасної української літературної мови, що обслуговує суспільне, громадське і державне життя громадян усієї держави. Специфіка сучасної мовної епохи полягає у свободі від різного роду обмежень, руйнуванні радянських стереотипів мислення, у відмові від встановлень

тоталітарного режиму. Українське офіційно-ділове мовлення глибоко національне й засноване на давній оригінальній традиції складання юридичних документів.

Із розвитком науки та технологій офіційно-діловий стиль мовлення також зазнав змін. Наприклад, у сучасному діловому стилі мовлення з'явилися нові форми ділових паперів, наприклад, електронні листи, презентації, веб-сайти тощо. Тому розвиток офіційно-ділового стилю мовлення є важливим для розв'язання важливих наукових і практичних завдань, а саме: розробка нових форм ділових паперів, підвищення ефективності комунікації в сфері управління, політики, економіки.

Натепер можна стверджувати, що відбувається шліфування й удосконалення норм ділового стилю української мови. Було запроваджено вивчення спеціальної дисципліни «Ділова українська мова» у ЗВО, при кожній облдержадміністрації існують центри підвищення кваліфікації держслужбовців, де удосконалюють знання користувачі діловим стилем, з 2017 року екзамен з української мови став обов'язковим для держслужбовців, що підсилює її статус у діловій сфері.

Особливості офіційно-ділового стилю полягають у регульовально-імперативному характері, документальності, стабільності, стислості, чіткості, високій стандартизації значної частини висловів, суворій регламентації тексту.

Отже, серед можливих напрямків подальших досліджень щодо розвитку офіційно-ділового стилю можна зосередити увагу на таких аспектах: 1) вивчення впливу офіційно-ділового стилю на ефективність комунікації в різних сферах життя; аналіз використання офіційно-ділового стилю в різних країнах світу та порівняння з українським стилем; в) вивчення впливу інформаційних технологій на офіційно-діловий стиль мовлення; г) розробка нових підходів до навчання офіційно-ділового стилю мовлення.

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ НІМЕЦЬКИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Німецький страховий ринок є одним із найрозвиненіших у світі. Реклама відіграє важливу роль у цій галузі, адже вона допомагає страховим компаніям залучати нових клієнтів та утримувати старих. Сучасний страховий ринок в Німеччині є висококонкурентним, і успіх страхових компаній часто залежить від ефективності їхніх рекламних стратегій. Особливості рекламного тексту страхових компаній в Німеччині є об'єктом цього дослідження для визначення тенденцій та особливостей, які впливають на споживачів та ринок страхових послуг.

Дослідниця Софія Фішер стверджує, що німецька страхова реклама повинна часто використовувати емоційний підхід, щоб зачепити глядачів. Це може бути страх втрати, потреба в безпеці або прагнення до кращого життя. Наприклад, реклама може показувати людей, які пережили нещасний випадок або стихійне лихо, і як страховка допомогла їм відновити своє життя.

Німці цінують надійність та стабільність, тому страхова реклама часто підкреслює цю характеристику. Рекламодавці можуть використовувати такі слова, як «безпечний», «надійний», «перевірений» або «стабільний», щоб описати свою компанію та її продукти.

Розвиток страхового ринку в Німеччині тісно пов'язаний із зростанням економіки та змінами в законодавстві на думку дослідника Макса Шульце, який вивчає саме цей взаємозв'язок. Літературний огляд розглядає вплив цих факторів на рекламні стратегії, підкреслюючи, що страхові компанії пристосовують свої підходи відповідно до економічних умов та регулюючих норм.

На думку німецької дослідниці Ханни Мюллер аналіз культурних особливостей німецького суспільства стає ключовим фактором для розуміння

реакції споживачів на рекламні повідомлення. Високий ступінь формальності та важливість надійності та довіри відображаються в рекламному тексті, сприяючи побудові позитивного іміджу компаній.

Технічна точність та інформативність рекламного тексту визначаються високими вимогами споживачів. Однак, на відміну від суворої технічної спрямованості, реклама страхових компаній в Німеччині також намагається викликати емоційний відгук, особливо в контексті страхування життя та медичного страхування.

Довіра є основним елементом успішної рекламної стратегії німецьких страхових компаній. Рекламні тексти акцентують на довгостроковій надійності та етиці, що підвищує рівень довіри споживачів.

Отже, рекламний текст німецьких страхових компаній відображається як баланс між технічною точністю та емоційним впливом. Культурний контекст та високі стандарти довіри визначають стратегії та особливості рекламного тексту, створюючи високий ступінь ефективності в цьому конкурентному середовищі. Рекомендації для покращення можуть включати ще більше акценту на інноваційність та використання технологій для залучення уваги аудиторії.

Овсянніков О.С., Україна
Науковий керівник: Снігурова І.І
НТУ «ХП»

ІНОЗЕМНІ ЕКОНОМІЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ФАХОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

З переходом України до ринкової економіки відбулися значні зміни всередині країни. Всі положення ринкової системи не могли бути повною мірою трактовані застарілими радянськими термінами, тому іноземні дефініції швидко потрапляли до обігу економічної української мови. Вони допомагали розширювати лексику, надавали більш доцільне розуміння економічних процесів тощо.

На оновлення термінів економічної мови значно вплинули іноземні фразеологізми. В наш час вони поступово з'являються в українських наукових

роботах, розповсюджуються та змінюються. Фразеотерміни не є професійними просторіччями або жаргонізмами (за окремих випадків), навпаки – вони є повноправними термінами, які не мають «суто термінологічних» синонімів. Дійсно, запозичені фразеотерміни мають великий вплив на мову економістів, тому дослідження про вплив іноземних стійких виразів на українську фахову лексику є актуальним для обговорення й аналізу.

Під час створення фразем люди зазвичай використовують найбільш відомі для них джерела: власне життя, тваринний, рослинний, предметний світи, біологію та медицину, просторово-часову орієнтацію, оцінювальні визначення, навколишнє середовище тощо. Найпоказовішим є утворення найменувань шляхом асоціації з кольором: «червона» умова – застережлива умова, «чорна» каса – незаконне використання та зберігання грошей тощо. Тому переосмислені значення в термінології, тобто фразеологізми, іноді мають доволі незвичайний вигляд.

Так, наприклад, просте англomовне словосполучення «*bottom line*», яке дослівно перекладається як «лінія на дні» або «кінцева лінія», за визначенням кембриджського словника, у перекладі з англійської мови має наступне значення: «останній рядок у рахунках компанії або організації, що вказує на загальний прибуток або збиток, який був отриманий, або «*wildcat currency*» (з англійської «валюта дикої кішки») – банкноти спекулятивних банків, які не мають цінності». В жодному українському термінологічному словнику не існує відповідних фразеологізмів, зазвичай такі терміни трактуються по іншому: «*bottom line*» – кінцевий результат і «*wildcat currency*» – фіктивна валюта відповідно.

Але все ж таки фразеологізмів, які перейшли від англійської до нашої фахової мови, більшість, наприклад, «*head and shoulder*» (голова та плечі) – ситуація на графіку, за якою демонструється досягнення пікової ціни, спад, після чого – перевищення попереднього апогею, знову падіння та піднесення, при якому не відбувається перевищення минулого результату. Найвище положення кривої – це голова, а інші два положення – то плечі. «*Money*

laundering» – відмивання грошей, тобто процес, при якому приховується призначення та походження певної суми. «Asian tiger» – Азійські тигри, вони ж азійські країни із неймовірно стрімким розвитком економіки: Сінгапур, Гонконг, Південна Корея, Тайвань. «White elephant» – білий слон, або якесь надзвичайно не вигідне капіталовкладення. «Wow-factor» – вау-ефект незвичайності, несподіваності.

Отже, продемонстровані приклади запозичених фразеологізмів дозволяють зробити висновки щодо постійного розширення фахової економічної української лексики. Утворення нових термінів, поступовий невід’ємний розвиток світової економічної системи невідхильно сприяють появі термінів-фразем, які можуть бути запозиченими як українською економічною мовою з іноземних, так і навпаки.

Олійникова Ю.В., Україна
Науковий керівник: Заверющенко М.П.
НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ

У кожної людини є ім’я. Прізвище, по суті, також ім’я, але вже цілого роду. Знання значення прізвища може відкрити нові подробиці про те, ким були засновники роду, які в них були традиції, який соціальний статус, яка професійна діяльність або зовнішність. Кожне прізвище несе в собі велику історію, що відображає традиції, звичаї та родинні зв’язки. Ці знання значно допоможуть у проведенні історичних, етнічних та генеалогічних досліджень.

Спершу в народі існували прізвиська, вони не успадковувалися, давалися за найприкметнішою ознакою людини й використовувалися задля розрізнення людей з однаковими іменами. Родові імена набули поширення з XIV століття, коли почали оформлювати документи на володіння землею. Закріплюватись прізвища почали, коли Київський митрополит Петро Могила в 1632 р. доручив парафіяльним священикам вести метрики народжених, одружених і померлих.

Українські прізвища мають одну з найрозгалуженіших серед європейських культур морфологію формування. Лише тільки суфіксів, що їх утворюють, налічують близько тридцяти п'яти. Розглянемо декілька характеристик утворення прізвищ.

У давні часи нерідко основою прізвиस्क ставали назви тварин. Аби відвернути нечисту силу, брали прізвиська *Ведмідь* чи *Вовк*. Якщо людина була розумна чи хитра, її могли назвати *Сова* або *Лисиця*.

Часто людину звали за її професійною діяльністю. Так, розповсюдженими стали *Мельник*, *Коваль*, *Бондар*, або їхні жартівливі варіації, як от: *Тягнишкіра* – швець, *Шклобій* – скляр.

Характерними також є прізвиська, які давалися за особливість зовнішності або певних психологічних рис. Наприклад, *Малишко*, *Щербань*, *Мовчун*.

У центральній та східній Україні поширені прізвища, що були створені ще козаками. Вони часто повні гумору чи дошкульності: *Нетудихата*, *Неїжбориц*, *Гопкало*, *Нагнибіда*.

Численні українські прізвища утворені з імен батька, рідше матері. Для цього використовуються суфікси *-енк* (*-єнк*) або *-ів* у західній Україні: *Петренко*, *Коваленко*, *Мотрієнко*, *Луценко*, *Іванів*, *Іллів*, *Іванців*.

Прізвиська також могли бути утворені від імен дідусів або бабусь за допомогою суфіксів *-чук*, *-щук*, *-ук*, *-юк*: *Романчук*, *Іванчук*, *Ющук*, *Ілляк*, *Маланчук*, *Олянчук*.

Суфікси *-вич*, *-ич* вказують на те, що прізвище було утворено ще за князівських часів. Це такі прізвища, як *Милорадович*, *Юденич*, *Малкович*, *Левкович*.

Отже, існує багато джерел, з яких походять українські прізвища. Вони відображають багатозарову історію, культурні та соціальні взаємодії, що відбувалися на теренах України протягом віків. Прізвища стали невід'ємною частиною культури та ідентичності українського народу, а їх вивчення – важливим аспектом генеалогічних, соціологічних та історичних досліджень.

Окрім цього, вивчення того, як соціокультурні та етнічні фактори взаємодіяли в формуванні прізвищ, може розкрити більше про соціальну структуру та взаємодії українського суспільства.

Для подальшого дослідження джерел походження українських прізвищ можна проаналізувати дані архівів і лінгвістичні аспекти прізвищ, такі як звукові зміни та морфологічні особливості. Також аналіз географічної розподіленості може допомогти виявити зв'язки між регіонами та історичними подіями, де та коли кожне прізвище було утворено.

Онопрієнко О.Є., Україна
Науковий керівник: Снігурова І.І.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК ЦІКАВИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

У сучасному суспільстві актуальним є питання про молодіжний сленг – різновид розмовної мови сучасного покоління нашої країни, особливо факт його появи у творах художньої літератури (Ю. Андрухович, Л. Дереш, С. Жадан тощо).

Сленг у різних аспектах вивчали вітчизняні лінгвісти, серед яких О. Горбач, Є. Карпіловська, І. Матвіяс, С. Пиркало, Л. Ставицька, Н. Третяк, Р. Трифонов, Н. Шовгун та інші.

Молодіжний сленг – це слова та вислови, які властиві молодим людям у віці від 13 до 35 років, тому вони часто вживають сленгізми у своєму мовленні. Ці новостворені молоддю слова не сприймають представники старшого покоління як загальноживані або літературні. Такі слова та вислови стають сленговими не тільки завдяки їх нетрадиційному написанню або словотворенню, а перш за все тому, що їх вживає обмежене коло людей певного віку, а також ці слова привносять у мову особливий змістовний відтінок бачення світу очима молоді, відображення їх світосприйняття.

Класифікувати молодіжний сленг можна за різними ознаками. Наприклад, 1) за стилістичними ознаками такі слова можна поділити на звичайні, тобто

нейтральні, – шкільний сленг: *божевільня, каторга, пекло* (школа), *шпори, занічки, гармошки* (шпаргалки); студентський сленг: *хвіст* (заборгованість), *плавати, засипатись, не врубатися* (погано володіти матеріалом) та ін., і згрубілі (нецензурна лексика); 2) за частиномовною належністю (іменникові...) тощо.

Молоді люди вживають сленгові вислови для того, щоб виглядати сучасними, оригінальними, розкутими, різноманітними. У спілкуванні підлітки та студенти вживають сленг не тільки для передачі інформації, але й для вираження власного світогляду, ідей, для підкреслення своєї особистості.

Сленг є однією з форм входження в колектив і засобом бути адекватно сприйнятим у тій групі молодих людей, з якою ведеться спілкування. Підлітки та студенти не вживають сленг постійно, вони використовують сленгізми переважно в тих ситуаціях, коли хочуть, щоб їх розуміли. Молодь добирає слова й вислови відповідно до співрозмовників і ситуацій. Найбільше сленгових фраз можна почути під час спілкування певного кола друзів, однокурсників, близьких знайомих, бо ці фрази емоційно зближують їх і просто, доступно й стисло виражають ставлення до подій та явищ, які обговорюються.

Певною мірою сленг може бути своєрідною грою для точного, навіть іронічного опису подій і вражень. Інколи підліткам просто не вистачає літературного словникового запасу, щоб висловити свою думку.

У молодіжному сленгу, як і в нормативній мові, лексеми вступають у синонімічні, антонімічні, омонімічні відносини. Так, літературне слово «хлопець» має такі сленгові відповідники: «покемон», «кадр», «звіздок», «пультик», «пацук» (від «пацан»), «шльоцик», «хиляк» (слабкий фізично), «мачо» (сексуальний), «ларик» (відмінник), «васьок» (незнайомий) і навіть «лошарик» (хлопець в окулярах).

Отже, досить цікаво досліджувати сленг, який найбільш розповсюджений серед української молоді, а особливо серед школярів і студентів. Молоді люди більш емоційні, їм важливо мати свою мову для спілкування, яка може бути

незрозумілою для інших. Переважно сленг утворюється та функціонує у великих містах. Увесь час виникають нові сленгові слова як реакції на явища та події, які відбуваються в житті. Деякі зникають, змінюються, вживаються лише у вузьких колективах і групах. Зараз молодіжний сленг є об'єктом пильної уваги вчених-мовознавців. Деякі дослідники вважають, що сленг знижує загальний рівень мовної культури нації. Це неоднозначне питання, тому що входження українського сленгу в мовлення молоді (особливо східних регіонів України) формує моду на українське слово, а відтак і на все українське.

Пінкевич Н.П., Україна
Науковий керівник: Рубцова В.В.
НТУ «ХП»

ІНОЗЕМНІ СТУДЕНТИ В УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Тема іноземних студентів є сьогодні дуже актуальною. У нашій країні створено достатньо умов для навчання іноземних студентів, але ці умови не завжди допомагають студентам адаптуватися до «іншого» навчання, тому у них можуть виникати психологічні проблеми.

Що таке психологічна проблема? Психологічна проблема - це стресовий стан, який виникає в несприятливих умовах або неочікуваних ситуаціях. Ця проблема викликає стрес, втому, тривогу та травматичні, нав'язливі думки. Іноземні студенти, які навчаються в українських університетах, можуть стикатися з різними психологічними проблемами через культурний шок, мовний бар'єр, віддаленість від сім'ї та друзів, адаптацію до нового середовища.

Перша проблема - це культурний шок. Коли іноземний гість приїжджає до нашої країни, він знайомиться з нашими звичками, традиціями та умовами. Студент, якому потрібно вчитися і розвиватися, стикається з діаметрально протилежними реаліями, адаптація до яких вимагає багато часу і стресостійкості. Ця проблема може призвести до депресії, стресу та втоми. Цю проблему, можна вирішити введенням спеціальних ознайомчих курсів для

іноземних студентів. Також може бути призначений психолог чи наставник, який зможе допомогти іноземцеві впоратись з незручностями.

Друга проблема - це мовний бар'єр. Наша мова милозвучна, красива і мелодійна, але складна для розуміння, особливо для іноземців. Якщо студент не розуміє її, він не зможе отримати повноцінну освіту. Це може викликати неймовірний стрес, апатію та неврастенію. Я би порадила, організувати мовні курси. Також можна заохочувати студентів, які вже добре знають мову, щоб іноземні гості, швидше знайшли собі однодумців.

Третя проблема - віддаленість від сім'ї та друзів. Підтримка - важливий аспект життя кожної людини, і без неї дуже важко впоратися з проблемами. Багато людей навіть вдома не можуть знайти підтримки, а для іноземних студентів це найскладніша дилема. Коли людина опиняється на самоті в чужій країні, їй дуже важко адаптуватися до життя там самотійно. Відсутність сім'ї та друзів може вплинути на життя та розвиток студента. У цей період студенту необхідно надати певну психологічну підтримку, щоб допомогти йому впоратися з цією складною проблемою. Психологи та викладачі, це майже перші люди, які можуть допомогти іноземцям впоратись з віддаленістю.

Четверта проблема - адаптація до нового середовища. Ця проблема, на мою думку, охоплює три попередні проблеми, тому що всі вони пов'язані з адаптацією. Проблема адаптації завжди є складним аспектом навчання кожного студента. Для іноземних студентів вона є ще складнішою, оскільки їм потрібно адаптуватися не лише до самого навчання, але й до української культури та традицій. Перше, що потрібно зробити студенту в цій ситуації - знайти друзів, які допоможуть йому в цих стресових обставинах. Або ж спробувати звернутися до викладачів свого університету, вони завжди допоможуть студентам і зможуть підтримати їх у навчанні.

На мою думку, це основні проблеми, з якими стикаються іноземні студенти під час навчання в іноземних університетах. Всі ці проблеми викликають стрес, тривогу, втому, самотність і невпевненість, або навіть можуть призвести до більш серйозних захворювань. Я намагаюся довести, що

іноземні студенти потребують підтримки та розуміння, що їх не можна обмежувати та зневажати, бо інакше вони не зможуть отримати належну освіту та досвід.

Потіп П.В., Україна
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

НЕОЛОГІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова – це система знаків і правил, за допомогою яких люди спілкуються між собою. Мова ніколи не може досягти вершини свого розвитку. Наукові здобутки, політичні та суспільні зміни, нові технології – це процеси, які впливають на появу одних та відхід у минуле інших слів.

Неологізми – це новостворені слова, словосполучення чи фразеологізми, що виникли у мові внаслідок необхідності номінації явищ, понять, предметів. З плином часу неологізм може стати літературним словом (якщо він активно використовується), або зникнути, не встигнувши вкоренитися в мові.

Наприклад, ще наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., до неологізмів у сучасній українській мові належали такі слова: брифінг, бутик, електорат, менталітет, мас-медіа, сканер, тендер, таймер та ін. На сьогодні, тобто вже в третьому десятилітті ХХІ ст., ці слова набули статусу загальномовних. Вже звичке для нас слово «інтернет», без використання якого сьогодні не минає жоден день, ще якихось 30 років тому було неологізмом, але глобальне розповсюдження даної технології дозволило йому стати загальноповживаним.

Найбільше неологізмів утворюється внаслідок запозичення мовних одиниць з інших мов, вони поділяються на ті, які мають українські відповідники: тренд, челендж, скіл, інсайд, меседж, пранк, фейк; та ті, які позначають нові для нас поняття та явища: біткоїн, аутсорсинг, мейнстрім, подкаст, стартап, хайп та ін.

Через динамічність розвитку мови, яка поспішає відображати швидкоплинний час, багато слів переходять в категорію архаїзмів, або навіть

історизмів. Зараз на використання неологізмів дуже часто впливають світові тенденції, наприклад, ще шість років тому великої популярності набули спінери, про них знає кожен, але інтерес до них досить швидко зник, і вже зараз ви навряд чи почуєте це слово в повсякденному житті.

Політичні події в сучасній Україні дали поштовх до утворення таких неологізмів: Небесна Сотня, кіборги, сепари, тітушки, бандеромобіль, декомунізація та ін.

Неологізми часів пандемії коронавірусу: санітайзер, антиваксер, дистанційка, локдаун.

Поява неологізмів в українській мові не може нас не радувати, оскільки це підтверджує той факт, що наша рідна мова жива й продовжує розвиватися.

Пушкіна К.С., Україна
Науковий курівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Молодіжний сленг є засобом спілкування великої кількості людей, об'єднаних віком, та й то досить умовно. Носіями сленгу є, як правило, люди 15-30 років. Молодій людині важливо не тільки «що сказати», але і «як сказати», щоб бути цікавим оповідачем. Для молоді сленг – це постійна словотворчість, в основі якої лежить принцип мовної гри. Нерідко саме комічний, гральний ефект є головним у сленговому тексті.

Уперше слово *slang* був зафіксований у 1750 році зі значенням «мова вулиці». У сучасних словниках зустрічається як мінімум два основних тлумачення слова сленг: 1) особлива мова підгруп чи субкультур суспільства; 2) лексика широкого вживання для неформального спілкування.

Під молодіжним сленгом ми розуміємо сукупність постійно трансформованих мовних засобів високої експресивної сили, що

використовуються в спілкуванні молодими людьми, які перебувають у фамільярних, дружніх відносинах.

Невичерпним джерелом сленгу є засоби масової інформації, телебачення, інтернет. В умовах технологічної революції кожне нове явище повинне одержати своє словесне позначення, свою назву. Фільми, радіо-, телепередачі, пісні, мовлення персонажів деяких авторів – все це є джерелом сленгу. Також продуктивним джерелом поповнення молодіжного сленгу є слова загального вжитку, що набувають у розмовному стилі нового специфічного значення, наприклад: труба – мобільний телефон, бомба – шпаргалка, шнурки – батьки і т.д. На жаль, досить великою і стабільною є група слів і словосполучень кримінального походження. Доречно зауважити, що найбільшого впливу кримінального лексикону молодіжний сленг зазнав у 90-ті роки. Ціла низка слів, що увійшли до молодіжного сленгу, донині активно використовується у мові молоді: штріх, крінж, халява і т.д.

Постійним джерелом нової лексики є англійська мова. Загальноновживаними стали Ок, сорі, хай, агріца, френд, бой... Цікаво зазначити, що більшість виразів негативно емоційно оцінні: « Ти мене кумариш!» , « фільтруй базар»; « мені було торба»...

Молодіжному мовленню також властива велика кількість вставних слів, що передають емоції розповідача: блін, йо-ма-йо. Семантика цих слів зрозуміла лише під час усного мовлення й виражається тільки за допомогою інтонації.

Тож, як ми бачимо сленг є для молоді одним із основних способів самовираження. Він дає можливість студентам самовиразися більш стисло, експресивно, надати комічний ефект своєму вислову та виділитися з суспільства.

Молодіжний сленг – це повноцінний елемент мовного простору. Він займає свою нішу у кадастрі національної мови.

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Лексичний склад нашої, як і будь-якої іншої, мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним та професійним групам людей. Упродовж часу, коли наша мова перебувала під впливом тоталітарної системи, визнавався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування діалектизмів, арготизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе й розвивається. Сленг, молодіжний жаргон – настільки поширене явище, що словосполучення «сучасний жаргон» асоціюється в мовців саме з ним.

Попередня епоха гальмувала мовні зміни, оскільки мовець не мав свободи вибору. Специфіка сучасної епохи – позбавлення від колишніх стереотипів мислення, різних обмежень, лібералізація й демократизація суспільства, яка загалом видозмінює мовні смаки нашого покоління, що виходять за межі стандарту. Йдеться насамперед про мовну свободу та розкутість, виявом якої стають численні сленгові новотвори. Сленгізмам притаманна емоційність, неофіційність, невимушеність, наприклад: *в натурі, фуфло, галімо, кумарний* тощо. Головна мета вживання таких слів – намагання молодих людей не тільки поінформувати, а й висловити свої почуття в мовленні, продемонструвати свій характер, свою особистість.

Класифікувати сленг можна за різними ознаками. Наприклад, за стилістичними ознаками слова сленгу можна поділити на звичайні, тобто нейтральні, та згрубілі (нецензурна лексика). Власний сленг мають книголюби, газетярі, спортсмени, автомобілісти (*бублик, баранка, резина, скати*), музиканти (*вертушка, савндтрек, сингл, солянка*), школярі (*шпора, хвіст, плавати, врубатись, засипатись*) тощо.

Сленгізми виникають у невимушеному, побутовому спілкуванні для позначення тих понять, що мають особливе значення в житті колективу.

Молодь концентрується на власних реаліях, таких як зовнішність, навчання, відпочинок, дозвілля, розваги. Так, на позначення поняття «чудово» молоді люди вживають сленгові новотвори: *прикольно, кайфово, класно, круто, кайф, ульот, бомба* та ін. Замість слова «набридати» – *кумарити, парити, грузити, гнати, діставати* тощо.

Як бачимо, у молодіжному жаргоні добре працює мовний закон економії лексичних засобів: одне слово вміщує в себе зміст цілого речення, що характеризує людину. Оскільки життя молоді традиційно пов'язане з технікою, цікавим є таке спостереження: серед дієслів, які в жаргоні називають відносини між людьми чи характеризують поведінку людей, дуже багато «технічних» у традиційному вжитку. Наприклад: «*зарулити*» — прийти кудись, «*наїхати*» – накричати на когось, «*грузитися*» – бути не в настрої, «*морозитися*» – бути байдужим.

Отже, мовний процес кінця ХХ – початку ХХІ ст. характеризується посиленням ролі неформальних, нелітературних елементів у мовленні. Однак виникнення сучасних сленгових слів і виразів є об'єктивованим дійсністю процесом, який не можна й не варто зупиняти, оскільки сленг – це не лише окремий пласт національної мови, який певною мірою відображає рівень розвитку суспільства, а й одна із форм існування української мови, і хоча суржику та кальок з російської мови у мовленні сучасної молоді забагато, вони також мають право на лексикографічне осмислення, що сприятиме поліпшенню культури усного мовлення і мовних смаків.

Хакім Шахруд огли Рзаєв, Україна
Науковий керівник: Шокуров О.В.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНИЙ ЕТИКЕТ, ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Тема українського мовного етикету є актуальною, оскільки українська мова є державною мовою України та є визначною складовою національної ідентичності. Багата історична й культурна спадщина, складна граматики та

великий словниковий запас впливають на складну систему привітань, звертань та правила ввічливості. Щирість, гостинність, відкритість українців завжди позитивно відбиваються й на правилах мовного етикету.

У формальному, офіційному спілкуванні українці часто використовують ввічливі форми звертання, такі як «пан», «пані», «шановне товариство»: «Пане викладачу!» або «Пане Володимире Семеновичу!». У спілкуванні з друзями та рідними можна вживати більш неформальні привітання, такі як «Привіт!» або «Вітаю!». Також варто уникати використання нецензурної лексики та образливих виразів, оскільки це може призвести до конфліктів та погіршити відносини зі співрозмовником.

Українці дуже цінують ввічливість та вдячність, тому важливо завжди виражати подяку за отриману допомогу чи послугу. Наприклад, «Дякую вам велике!» або «Щиро дякую за вашу допомогу!» є відмінними способами висловити вдячність.

Не зайвим буде згадати й про емоційність української нації, яка виражається в досить експресивній, але не надмірній жестикуляції та міміці.

Хоча треба зазначити повагу українців до дотримання певних особистих меж. Обійми, поцілунки, поплескування чи щільніший фізичний контакт залишаються лише для близьких друзів чи родичів.

Слід також пам'ятати про відмінності в правилах етикету, які є наслідком місцевих традицій чи звичаїв, віку комунікантів і т.п.

Наостанок варто нагадати про дотримання норм літературної мови. Логічні, зрозуміло й правильно побудовані висловлювання, красива й чиста мова, гарна й чітка вимова завжди справляють гарне враження, сприяють приємнішому й результативнішому спілкуванню.

Отже, дотримання загальноприйнятих норм мовного етикету й поведінки є надзвичайно важливим для публічного простору

ВЛУЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ВИРАЗІВ ВІДПОВІДНО СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ

Сьогоднішній тривожний світ вимагає зміни моделей спілкування. У ситуації обмеженого часу, коли немає можливості дати розлогі пояснення, класична техніка афоризму може стати в нагоді. Афоризм (від грец. - визначення, вислів) - короткий влучний оригінальний вислів, що зробився усталеним. Жанр афоризму знаходиться на перетині класичної філософії, літератури та народної мудрості, оскільки, на думку дослідників, провести межу між афоризмом та прислів'ям практично неможливо. На відміну від більш розлогих академічних текстів, афоризми закарбовуються безпосередньо в пам'яті та функціонують на рівні повсякденного спілкування. Ще у давні часи в літературі, філософії та культурі різних народів світу з'являлися і використовувалися афоризми. Своє походження вони беруть з давньогрецької мови, їх можна легко запам'ятати та використовувати в різних життєвих ситуаціях. Афоризми виконують певні важливі функції в житті людей: - служать інструментом для передачі думок та ідей; - виконують пізнавальну функцію, розширюючи знання про навколишній світ, допомагаючи осягнути сенс певних аспектів людського буття. Афоризми здійснюють вплив на емоційний стан людей, пробуджуючи глибокі почуття, надихаючи та заохочуючи до праці заради кращих результатів, певних життєвих звершень. Використання афоризмів допомагає чітко сформулювати думку, абстрагувавшись від зайвого і сконцентрувавшись на головному.

У сучасних умовах жорстокої російської агресії влучні вислови українських військових, політиків, поетів, випадкові гарячково сказані фрази, пости та коментарі в соціальних мережах можуть набути статусу афоризму. Навіть пересічні українці під час війни навчилися розуміти один одного з півслова і висловлюватися коротко, виражаючи свої емоції, характеризуючи обставини і події. Пам'ятаючи відомі крилаті вирази давніх філософів та

мудреців про війну, як-то «Війна - це горе в збільшеному масштабі» (Джеремі Бентам), «У мирний час сини ховають батьків, у воєнний - батьки синів» (Френсіс Бекон), ми доповнюємо їх своїми, висловленими чи написаними відповідно викликам часу. Так, про війну висловився наш Президент Володимир Зеленський «Мені потрібна зброя, а не евакуація» («I need ammunition, not a ride») стосовно пропозиції США сховатися від російського вторгнення за кордоном. Поетеса Ліна Костенко у своїх віршах з боєм говорить: «Історії ж бо пишуть на столі. Ми ж пишем кров'ю на своїй землі». Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний запевняє: «Ми знищимо всіх, хто зі зброєю прийде на нашу землю - чи добровільно, чи за мобілізацією» і роз'яснює: «Сутність цієї війни полягає в тому, що якщо ми зараз не знищимо цього ворога, то будемо знищені». Про цінності українців як нації генерал сказав так: «Як би нам важко не було, але вже точно не буде соромно». Цей вислів розкриває сутність нашої ментальності, українського духу, українського патріотизму та прагнення до перемоги. Про українські цінності та символіку, що стали відомими в усьому світі, письменниця Оксана Забужко сказала так: «...для цілого світу нині кольори нашого прапора стали символом свободи, життя, любові - тої найвищої, євангельської, за яку кладуть душу...» І це дійсно правда, адже весь прогресивний світ влаштовує мирні демонстрації з нашими прапорами на підтримку України. Вислів «Доброго вечора, ми з України» здобув популярність завдяки музичному треку електронного дуету PROBASS & HARDI, реліз якого відбувся 2014 року. Слова озвучив учасник українського гурту «ДахаБраха» Марко Галаневич.

Вислів «Вірю в ЗСУ» втілює повагу, підтримку і вдячність захисникам України, а також впевненість у перемозі наших воїнів над ворогом. І так має бути, адже добро завжди перемагає зло, воїни світла долають сили п'тьми.

«Як ти? Сподіваюсь, ти в безпеці». Таким стало привітання українців у ситуації постійної небезпеки. Запитання разом з прогнозованою позитивною

відповіддю налаштує на добрі новини, що рідні нам люди живі і здорові, що війна не завдала їм болю й руйнувань.

Глибокий зміст закладений у мимоволі сказаній фразі мешканкою Генічеська російським окупантам: «Покладіть насіння собі у кишені», яка містить у собі підтекст - хоч якась користь від ворогів буде у випадку, коли з тіл убитих проростуть соняшники.

«Ласкаво просимо до пекла» – цей вислів став символом незламного опору наших захисників, які всіма своїми діями, словами, всім своїм хоробрим єством обіцяють ворогам «гарячий прийом». Фраза «Все буде Україна!» з'явилася з початком війни, вона вселяє в нас віру в перемогу над ворогом та у повернення окупованих територій до складу України.

І широкої популярності набула відповідь військовослужбовця Романа Грибова з острова Зміїний російському військовому кораблю, який запропонував українським воїнам здатися в полон: «Російський військовий корабель, іди ...» (за вказаним напрямом). Він став зрозумілим навіть іноземцям, які намагалися здобути унікальну поштову марку з написом та зображенням російського корабля і виставляли її у Фейсбуці, як, наприклад, студент з Японії Йокозава Шизума. Цей вислів розміщували майже на кожному дорожньому вказівнику замість назв населених пунктів. В ньому втілилася вся лють і ненависть до ворогів, які прийшли нав'язувати нашому волелюбному народу свій «русській мір», замішаний на крові, насиллі, смерті, руїнах, горі нашого народу, що не звик здаватися, а готовий «душу й тіло» покласти за свою свободу. Українці - сильний і мужній народ, потомок козацького роду, загартованого в боротьбі за свою землю, за свободу, за цінності й ідеали, за мирне небо, за щасливе майбутнє для своїх дітей. Як справедливо сказав давньогрецький філософ Аристотель, «Працюємо, щоб мати вільний час, і воюємо, щоб жити мирно». За це український народ боровся десятки й сотні років тому і сьогодні змушений боротися знову.

ІСТОРИЧНІ, КУЛЬТУРНІ, ОСВІТНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ

Розвиток відносин з країнами Балтії, зокрема Литовською Республікою, є важливою стратегією України на шляху євроінтеграції. Українсько-польські стосунки мають давню історію. Протягом тривалого часу український і литовський народи співіснували в єдиній державі - Великому князівстві Литовському, тому між ними можна простежити певні історичні, культурні, торгові та інші зв'язки. Понад п'ятсот років (від XIV ст. з часів Великого Князівства Литовського) корінне населення України мало контакт з цим народом в економіці, господарюванні, мові і в багатьох інших сферах як побутового життя, так і в плані державного співробітництва. Так, «спадщиною литовських князів у Києві є те, що в 1494 р. Олександр Ягеллончик дарував місту Магдебурзьке право». Пам'ять про ті часи зберігають деякі експонати Національного музею історії України, Музею історії київського самоврядування, Музею однієї вулиці, каміння стародавнього Подолу, а також матеріали документів XV–XVII ст., що зберігаються у Центральному державному історичному архіві у м. Києві. Відомо, що останній київський князь із династії Гедиміновичів Семен Олелькович зумів налагодити чіткий контроль над старовинним торговим шляхом «з варягів у греки», який поєднував Дніпром Київщину з Кримом і через Чорне море з країнами Сходу.

Сьогодні Литва є прихильником інтересів України і докладає зусиль для її підтримки на міжнародній арені, вважаючи, що захищаючи Україну, вона захищає і себе. Україна і Литва є надійними партнерами в економічному, політичному, науковому та культурному співробітництві, у розробці та реалізації спільних проєктів, що мають важливе національно-культурне значення для обох країн. Так, міжнародні проєкти здійснюються між литовськими та українськими університетами Національним технічним університетом «ХП», Національним технічним університетом «Дніпровська

політехніка», Ужгородським національним університетом, Полтавським національним педагогічним університетом імені В.Г. Короленка та іншими. Співпраця в освітній сфері є важливою для обох країн і має продовжуватися та розвиватися. На шляху євроінтеграції Україні необхідна підтримка союзників і партнерів, тому слід розширювати академічні зв'язки між університетами, здійснювати обміни студентами. Фундамент, закладений у спільні проєкти, дозволяє студентам впевнено рухатися в отриманні подвійного диплома чи міжнародного досвіду.

Відомо, що з 1 березня до 3 травня 2023 року Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти, науки та спорту Литовської Республіки і Науково-дослідною радою Литви оголошено конкурс спільних українсько-литовських науково-дослідних проєктів для реалізації у 2024-2025 роках.

Пріоритетними напрямками є:

- енергетика та енергоефективність;
- технології оборонного спрямування;
- екологія та раціональне природокористування;
- науки про життя, нові технології лікування та профілактики найпоширеніших хвороб, дослідження у сфері біотехнології, біоінженерії та генетики;
- нові речовини та матеріали;
- інформаційні та нові виробничі технології;
- пріоритетні проблеми у сфері соціальних та гуманітарних наук.

У конкурсі можуть брати участь будь-які науково-дослідні групи українських закладів вищої освіти, наукових установ, підприємств, у статуті яких зазначається діяльність з проведення наукових досліджень, та науково-дослідних груп литовських установ

Незважаючи на воєнний стан в Україні, важливо проводити спільні дослідження, наукові конференції, семінари, круглі столи, наукові стажування, конкурс наукових робіт і, як результат, видання наукових і навчально-методичних праць. Лідери обох країн зазначають, що одним із шляхів освітньо-

наукової співпраці для українських науково-педагогічних працівників, наукових співробітників та здобувачів вищої освіти є участь у симпозиумах та лекціях спільно з науковцями Литовських університетів - Університету Вітовта Великого, Литовської морської академії, Вільнюського університету, Клайпедського державного університету та ін. Литовська морська академія є надійним зарубіжним партнером Національного технічного університету «ХП».

Литва визнає українські освітні дипломи та вчені звання, тому литовські студенти приїжджають здобувати освіту в Україні. Вони отримують безцінний досвід, який відкриває перед кожним студентом широкі можливості професійної реалізації. Отримання диплома в престижному університеті - НТУ «ХП», який має високий рейтинг у світі, є кроком до успішної кар'єри.

Ткаченко В.В., Україна
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ВЗАЄМОДІЯ МОВЛЕННЯ ТА МИСЛЕННЯ

Взаємодія мовлення та мислення – це цікава сфера вивчення, яка кидає світло на «тонку тканину», що пов'язує наші слова і думки. Ця тема надзвичайно актуальна, оскільки визначає, як ми сприймаємо світ і яким чином мовлення впливає на наше мислення та навпаки. Під час розгляду цієї теми можна дослідити різноманітні аспекти цієї взаємодії, враховуючи вплив культури, вікових відмінностей, а також роль мовлення та мислення у сучасному інформаційному суспільстві.

Культура є важливим фактором, який визначає, як ми сприймаємо і виражаємо наші думки. Кожна мова має свої культурні особливості, і часто культурні контексти вказують на спосіб мислення. Наприклад, в японській культурі існує поняття «ва» (гармонія), яке впливає на спосіб вираження думок і підкреслює важливість спільності.

Дослідження показують, що у різних вікових групах спостерігаються відмінності у способах мислення, які можуть бути викликані впливом оточуючого середовища та освіти. Наприклад, діти можуть використовувати слова для формулювання своїх думок інакше, ніж дорослі, і це вказує на етап їхнього когнітивного розвитку.

Сучасний світ заснований на обміні інформацією. З одного боку, інформаційні технології допомагають нам висловлювати свої думки швидше і ефективніше; з іншого боку, це може впливати на наше мислення, зменшуючи глибину обробки інформації. Наприклад, соціальні мережі, як інструмент комунікації, визначають та змінюють нашу мову та спосіб мислення.

Слова, які ми обираємо, і манера використання, можуть бути ключем до розуміння нашої особистості. Мовлення не лише відображає наше мислення, а й допомагає формувати нашу ідентичність. Наприклад, вибір певних слів може свідчити про наші цінності та погляди.

Отже, взаємодія мовлення та мислення визначає наше сприйняття реальності та взаємодію в суспільстві. Враховуючи культурні відмінності, вплив інформаційного суспільства та психологічні аспекти, ми розкрили комплексність цього процесу. Невід'ємною частиною нашої ідентичності є той унікальний спосіб, яким ми вживаємо слова та формулюємо думки. Ця взаємодія продовжує залишатися захоплюючою темою для вивчення, розкриваючи нові аспекти і розширюючи наше розуміння того, як ми сприймаємо і взаємодіємо з навколишнім світом.

Товстоног П.Ю., Україна
Науковий керівник: Заверющенко М.П.
НТУ «ХП»

ІНШОМОВНИЙ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Українська мова всю свою історію знаходилась під сильним впливом інших мов та боролася з винищенням. Попри це вона вистояла та збагатилася культурними запозиченнями. Дослідження впливу іншомовних запозичень на

нашу мову є актуальним і цікавим, особливо сьогодні, коли запозичення з різних мов відбуваються особливо активно.

Вплив російської мови є доволі помітним на українську мову, адже упродовж багатьох століть Російська імперія нав'язувала поняття меншовартості української мови, а постсовєцький простір залишив по собі насаджену російську культуру – музику, старі фільми, а також прошарок людей, які не мали змоги вчити українську мову.

Англiцизми увійшли в нашу мову внаслідок глобалізації. Це довгий процес, його початком можна вважати перший шовковий шлях, проте останній етап, який ще називають прискореним, розпочався після Другої світової війни. Англійська мова була популярною й до цього, але всесвітній експорт західної культури через засоби масової інформації – кіно, радіо, телебачення, музику тощо, помітно збільшив вплив.

З різних наукових галузей в українську мову поступово входять нові терміни, і через прискорення запозичення слова зазвичай залучаються до повсякденної мови без жодної адаптації, особливо помітною є ця тенденція в галузі комп'ютерних технологій (*інтерфейс, акаунт, софтвер*) чи у сфері економіки (*бартер, лізинг, тендер*). З появою інтернету можливість контакту з носіями інших мов та навчання з використанням іншомовних джерел в оригіналі стали більш доступними.

Різноманітні мови можуть мати як позитивний вплив, так і негативний. З одного боку, збагачення словами з інших мов поширює синонімічні ряди, упроваджує нові конкретні значення, що робить мову більш функціональною, наприклад, *контент(content)* лаконічно передає специфічне значення – наповнення (*склад*) певного інформаційного вебресурсу. З іншого боку, активне запозичення іншомовних слів може мати негативний вплив на самостійність мови та спричиняти її деградацію: поступова відмова від власних термінів чи загальноживаних слів на користь запозичених.

Намагаючись дослідити запозичення, можна глибше познайомитись з культурою мови, дізнатися логіку словотворення, особливості фонетики тощо

та паралельно поглибитись в історію власної мови, бо порівняння мовних особливостей часто вказує на зв'язок з певною мовою в той чи інший історичний період.

Так, існують фонетичні закономірності, наприклад, звук «*ф*» не характерний для української мови, тому всі слова, які починаються з цього звука, є іншомовними: *фізика, фігура, фокус*; слова французького походження зазвичай мають наголос на останньому складі: *бульйон, кашне, кутюр'є*; слова німецького походження містять сполучення кількох приголосних, у тому числі й на початку слова: *ранг, шнапс, ландшафт* тощо.

Отже, можна зробити висновок про те, що українська мова формувалася під постійним мовним тиском з боку інших країн та їхніх культур, вона накопичила в собі численну кількість запозичених слів. Це принесло як позитивні надбання, так і негативні у вигляді русизмів. Українська мова має визначальне місце в творенні державності та національного самовідчуття, саме тому важливо зберегти баланс між адаптацією й самобутністю.

Хадід Х.А., Україна
Баранкова Є.С., Україна
Науковий керівник: Карачова Д.В.
НТУ «ХП»

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ ІТ ЗА ДОПОМОЮ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

ІТ-технології розвиваються та поширюються по всьому світу, тому переклад ІТ-текстів стає дедалі важливішим. Такі переклади мають свої особливості, пов'язані з використанням специфічної термінології та сленгової лексики. Крім того, перекладач повинен мати глибокі знання про технології та галузь, у якій створюється текст.

Актуальність. У сучасному світі ІТ-технології є невід'ємною частиною нашого життя. Вони використовуються в усіх сферах діяльності, від виробництва до освіти, завдяки чому інформація в галузі ІТ швидко

поширюється по всьому світу. Це вимагає якісного перекладу текстів, щоб користувачі з різних країн могли розуміти її.

Основна частина. Переклад науково-технічної літератури (НТЛ) представляє собою важливу галузь перекладу, яка охоплює інформацію з різних наукових галузей та технічних розробок. Сучасна термінологія ІТ-галузі є складною та багатогранною, яка постійно розвивається та змінюється. Способи перекладу термінів у галузі ІТ: 1. Прямий (дослівний) переклад – це переклад терміна з однієї мови на іншу буквально, без урахування граматичних та семантичних особливостей мови перекладу. Наприклад, «computer», «software», «network». 2. Транскрибування - це спосіб передачі звукового складу слова однієї мови буквами іншої мови. Транскрибування найчастіше використовується для перекладу термінів, які мають міжнародне значення. Наприклад, такі терміни як «computer», «software», «internet» та інші 3. Калькування - це спосіб перекладу, при якому нова мовна одиниця створюється шляхом дослівного перекладу морфологічної структури іншомовної одиниці. При цьому зберігається не тільки значення, а й форма оригіналу.

Впровадження ШІ у процес перекладу відкриває широкі перспективи для покращення ефективності та точності перекладу: 1. Машинне Навчання (МН) та Нейромережі. Машинне навчання є ключовим компонентом ШІ в галузі перекладу ІТ-текстів. Системи перекладу, які використовують методи машинного навчання, можуть адаптуватися та покращуватися, аналізуючи великі обсяги текстової інформації. Нейромережі, інспіровані структурою людського мозку, виявилися особливо ефективними в розпізнаванні мовних зразків та роботі зі складними конструкціями речень. 2. Персоналізований та Адаптивний Підхід. Інновації в ШІ дозволяють створювати персоналізовані та адаптивні системи перекладу. Алгоритми можуть враховувати індивідуальні відмінності в стилі мови та лексичних відповідностях користувачів, забезпечуючи більш точний та зрозумілий переклад. 3. Робота з Великими Обсягами Даних. Спроможність ШІ ефективно опрацьовувати великі обсяги інформації робить його важливим інструментом для перекладу масштабних

проектів та документації в сфері інформаційних технологій. Штучний інтелект революціонує підхід до перекладу ІТ-текстів, забезпечуючи швидкі та точні результати та відкриваючи перспективи для подальшого розвитку в цій галузі.

Висновки. Отже, перекладач, який працює в галузі ІТ, повинен бути обізнаним з останніми тенденціями розвитку галузі, знати сучасні способи перекладу термінів і вміти вибрати правильний спосіб перекладу в кожному конкретному випадку, використовуючи такі сучасні технології, як штучний інтелект. При подальшому вивченні цього питання ми вбачаємо доцільним дослідження новітньої індустрії 5.0 у процесі перекладу ІТ галузі.

Халтуріна О.С., Україна
Науковий керівник: Козлов Є.Д
НТУ «ХП»

ЛЕКСИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВОГО СПРЯМУВАННЯ

Беручи до уваги збільшення активності військових операцій та міжнародної співпраці вимагає перекладів спеціалізованих військових наукових текстів, які часто стають ключовим інструментом у формуванні стратегій та прийнятті важливих рішень.

Спираючись на необхідність точного та зрозумілого перекладу військових документів має під собою забезпечення ефективного взаєморозуміння між військовими та цивільними структурами, а також підтримки безпеки та стабільності на міжнародному рівні. Сучасні геополітичні та військові виклики створюють потребу в удосконаленні лексичних та стилістичних аспектів перекладу таких текстів.

Для більш точного дослідження даного спрямування, був проведений аналіз лексичних особливостей військових текстів у контексті перекладу, з урахуванням специфіки термінології та пошуку відповідних еквівалентів у різних мовах, вивчення стилістичних варіантів військових наукових текстів та розробка стратегій для збереження їх наукової точності та фаховості при перекладі, розглянуто впровадження методів та технологій у військовий

переклад, таких як машинне навчання та штучний інтелект, для підвищення якості та ефективності перекладу та пристосування до швидких технологічних змін.

Аналіз термінології військових наукових текстів підтверджує необхідність ретельного вивчення та використання фахових термінів для забезпечення точності та відповідності перекладу. Визнається необхідність розробки спеціальної термінологічної бази, яка враховує відмінності у використанні військової термінології в різних країнах і культурах. Під час вивчення перекладу військово-наукових текстів з'ясувалась необхідність розробки методу, спрямованого на збереження авторської інтонації та наукової точності. Застосування передових технологій, таких як машинне навчання та штучний інтелект, у військовому перекладі виявилось життєздатним шляхом до оптимізації процесів і підвищення ефективності. Дослідження досягнень сучасних мовних технологій відкриває потенційні можливості для вирішення проблем, пов'язаних з перекладом військових та наукових документів і текстів.

Ретельний аналіз лексико-стилістичних особливостей військово-наукових текстів дозволяє припустити, що вдосконалення та оптимізація цих аспектів при перекладі не лише підвищить ефективність комунікації між військовими установами та цивільними партнерами, але й забезпечить наукову точність та професіоналізм в обміні інформацією. Впровадження інноваційних технологій та методів навчання і підготовки не лише сприятиме розробці нових стратегій військового перекладу, але й допоможе адаптувати перекладацький процес до сучасних геополітичних викликів та швидкозмінних технологічних умов. Подальші дослідження в цій галузі мають потенціал не лише для вдосконалення наукової бази військового перекладу, а й для визначення оптимальних стратегій підготовки фахівців та вдосконалення військової комунікації.

КУЛЬТУРА МОВИ ФАХІВЦЯ

Діяльність і фахівця, і військовослужбовця нерозривно пов'язана зі спілкуванням і мовленням. Цим спеціалістам обов'язково необхідно майстерно оволодіти словом, бути ввічливими й переконливими для того, щоб завоювати авторитет, уміти уникати небажаних суперечок і конфліктів та якісно й оперативно виконувати професійні завдання. Щодня мовці спілкуються з колегами, рідними, близькими, друзями, навіть незнайомими людьми. Тому підготовка майбутнього спеціаліста, зокрема офіцера, спрямована не тільки на опанування фаховими знаннями, але й загальною культурою поведінки, спілкування та мовлення, позаяк це є головною ознакою професіоналізму, яка дасть змогу чітко висловлювати свої думки, самореалізуватися в обраній сфері й у побуті, загалом бути ввічливим і присмним під час будь-якої бесіди.

Мова і культура перебувають в одному поняттєвому просторі, а як духовні вартості, органічно пов'язані між собою. Загальновідомо, що слово «культура» означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створило людство протягом своєї історії. Мова – це саме прояв культури.

Культура мови – галузь мовознавства, що утверджує норми на всіх мовних рівнях, сприяє їхньому засвоєнню, забезпечуючи стабільність мови. А також культура мови дає знання щодо правильного використання мовних норм у різних сферах спілкування. Культура мови виявляється у культурі мовлення.

Культура мовлення фахівця передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистоту, логічну стрункність, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету. Висока культура мовлення фахівця означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєву професійну майстерність.

Культура мови включає в себе такі аспекти: по-перше, володіння мовними нормами: людина знає і правильно вживає правила граматики, орфографії, пунктуації, стилістики тощо; по-друге, свідоме використання мовних засобів: фахівець може обирати необхідні мовні засоби для досягнення певної мети спілкування; по-третє, майстерне використання мовновиражальних засобів: людина може використовувати мову для створення образів, впливу на слухачів або читачів тощо.

Загальновідомо, що культура мови є важливою складовою загальної культури людини. Вона впливає на наше сприйняття світу, зокрема на те, як нас сприймають інші люди. Тому окремо слід зазначити про важливість значення культури мови, особливо для ефективного спілкування. Наприклад, носій мови зі знанням мови та високою культурою мовлення може ясно, чітко і зрозуміло висловлювати свої думки та почуття. Така людина може уникати непорозумінь і конфліктів у спілкуванні. Щодо професійної діяльності, то у багатьох її сферах, а саме науки, освіти, культури, політики культура мови є важливою умовою успіху.

Варто зауважити, що людина з високою культурою мови має більш широкі можливості для культурного розвитку своєї особистості. Вона може краще сприймати твори мистецтва, літератури, філософію тощо.

Загалом як розвивати культуру мови та культуру мовлення? Насправді, дуже просто й легко, а саме: 1) читати – процес читання допомагає поповнити словниковий запас, ознайомитися з різними стилями мовлення тощо: 2) писати – коли ми пишемо, ми розвиваємо навички власного мовлення, запам'ятовуємо різні правила, зокрема граматики, пунктуації та ін.: 3) обговорювати прочитане та написане – процес обговорення вивченого матеріалу допомагає розвивати критичне мислення та уміння аргументувати свою точку зору. А також таким чином ми вчимося спілкуватися з іншими людьми, котрі теж мають високу культуру мови. Як результат, комунікація з такими людьми сприяє кращому обопільному засвоєнню мовних практик.

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Онлайн-перекладачі стали невід'ємною частиною повсякденного життя сучасної людини. Вони пропонують можливість швидко отримувати переклади текстів, інформацію та спілкуватися з людьми з різних куточків світу. Однак, окрім переваг, вони мають й певні недоліки. Дослідження присвячено проблемі деяких істотних недоліків онлайн-перекладачів, які варто враховувати під час роботи з ними.

Онлайн-перекладачі – це веб-сервіси або програми, які надають можливість автоматичного перекладу текстів або фраз з однієї мови на іншу за допомогою комп'ютерних алгоритмів і штучного інтелекту. Вони дозволяють користувачам отримувати швидкі переклади без необхідності залучення живого перекладача.

Одним з найважливіших недоліків онлайн-перекладачів є низька якість перекладу, яка може призвести до серйозних негативних наслідків у різних ситуаціях. Ця низька якість виявляється в хибному розумінні слів і фраз, а також у нездатності розпізнавати нюанси та контекст, що призводить до плутанини та неправильного розуміння тексту. Наприклад, у сфері медицини помилковий переклад може бути життєво важливим, оскільки неправильне розуміння медичних інструкцій або діагнозів може призвести до серйозних наслідків для пацієнтів. У сфері мистецтва та літератури неправильний переклад може втратити поетичність, образність та виразність оригіналу.

Ще одна важлива проблема під час використання онлайн-перекладача – граматики та структури речень. На цьому етапі робота перекладача недостатньо точна, що може призвести до значних відхилень від оригінального тексту та зниження зрозумілості. Різні мови мають свої граматичні правила та структурні особливості, які не завжди зберігаються в

перекладі. Це може призвести до втрати стилю та виразності оригінального тексту.

Обмежені мовні можливості також викликають труднощі під час використання онлайн-перекладача. Багато онлайн-перекладачів обмежені в підтримуваних мовах, що може спричинити низку проблем. Наприклад, мови, які вживаються меншими групами або традиційними спільнотами, можуть бути практично недоступні для онлайн-перекладу. Або перекладачі можуть не враховувати регіональні варіанти мови, що призводить до невірної або незрозумілого перекладу для користувачів з різних географічних областей.

Отже, онлайн-перекладачі мають свої переваги, особливо щодо швидкості та зручності використання. Однак ці корисні інструменти також мають значні недоліки. Низька якість перекладу, проблеми з граматикою та структурою речень, а також обмежені мовні навички роблять їх непридатними для таких важливих завдань, як переклад технічної, медичної чи юридичної інформації. Крім того, користувачі повинні уважно ставитися до перекладів, які вони отримують, та перевіряти їх на точність. Зрештою, онлайн-перекладачі не можуть повністю замінити професійних перекладачів, їх найкраще використовувати в поєднанні з експертною коректурою та вичитуванням для досягнення найвищої якості перекладу. Подальше дослідження недоліків онлайн-перекладачів допоможе краще розуміти типові помилки та уникати їх під час здійснення та редагування перекладу.

Щербина А.О., Україна
Науковий керівник: Заверющенко М.П.
НТУ «ХП»

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова – це не лише засіб усного та писемного спілкування громадян нашої держави, але й фундамент нашої національної ідентичності та єдності, культурна спадщина, що протягом століть трансформується, удосконалюється й адаптується до новітніх явищ. Сьогодні ж українська мова

набула надзвичайно вагомого значення, вона переживає важливий період, що визначає її майбутнє загалом.

Еволюція мови є природним процесом, який відображає життя та динаміку суспільства. Українська мова, її лексика, граматики та фонетика постійно еволюціонують під впливом різноманітних чинників, як-от: соціокультурні зміни, технологічний процес, міжнародні взаємодії, мовна політика тощо.

Офіційний статус української мови є ґрунтовною складовою національної консолідації. Конституція України та інші законодавчі акти, передбачені мовною політикою держави, гарантують важливі рівні мовні права громадян, захищають і регулюють використання української мови та підтримують її стабільний розвиток в усіх сферах суспільного життя.

Варто зауважити, що сьогодні існує негативне явище білінгвізму здебільшого на Сході та Півдні України, спричинене певними історичними та політичними подіями. Однак з кожним днем усе більше українців віддають перевагу вивченню рідної мови та спілкуванню нею навіть у побуті.

З упевненістю можна стверджувати, що актуальні тенденції розвитку української мови мають позитивні особливості. Інтернет-простір відіграє неабияку роль у формуванні мовного ландшафту. Відбувається суттєве розширення україномовної аудиторії як на території нашої держави, так і за кордоном завдяки соціальним мережам, які слугують не лише засобом комунікації, а ще й платформою для створення нових мовних явищ.

Із розвитком науково-технічного прогресу, інтеграцією та глобалізацією спостерігається процес збагачення української мови новими іншомовними термінами, що свідчить про її здатність пристосовуватися до нових змін світу, і водночас – можливий негативний вплив на оригінальність та чистоту української мови.

Слід зазначити, що громадяни України все частіше започатковують цікаві безкоштовні освітні проєкти для захопливого вивчення української мови, об'єднують однодумців у мовних онлайн-клубах, а в такий спосіб поширюють

прогресивні творчі задуми, популяризують тему збереження та процвітання національної культурної спадщини.

Отже, сучасний стан української мови характеризується безперервними, поступовими змінами. Глобалізація, розвиток інтернет-технологій, державне регулювання та власна мотивація українців впливають на українську мову, яка адаптується до нових реалій. Тому спільні зусилля, увага та підтримка народу, уряду та громадських і освітніх організацій є рушієм сталого перспективного покращення стану нашої мови.

Яковлев В.А., Україна
Науковий керівник: Терещенко Л.Я.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У НОВИХ РЕАЛІЯХ

Молодіжний жаргон часто називають сленгом (від англійського «Slang»). Це неформальний спосіб спілкування, який використовує молодь та інші соціальні групи для вираження своєї приналежності до певної субкультури чи соціальної групи. Сленг – це набір специфічних слів і виразів, які не входять до загальноприйнятого словникового запасу і використовуються для передачі певного значення чи ідеї. Сленгові вирази часто з'являються в молодіжному середовищі і потім поширюються серед інших груп, включаючи дорослих.

Лексика сленгу постійно оновлюється та еволюціонує разом зі зміненням соціокультурного середовища, відбиваючи нові технології та індивідуальне самовираження. В історії бувають періоди, коли швидкість мовних змін значно збільшується.

Українській молоді випало вплинути на хід новітньої історії сучасного світу і збагатити мову військовою субстандартною лексикою, яка з'являлась як в окопах, так і телеграм-каналах. Неологізми характеризуються абсолютною новизною як форми, так і змісту. Вони називають нові реалії й поняття, підкреслюють особливу характеристику їх авторів: образність мислення,

здатність переосмислення дійсності та велике почуття гумору; безперервно виникають нові метафори чи метонімії, звужуються чи розширюються попередні значення слів тощо.

Охарактеризуємо деякі неологізми в Україні з початку окупації в 2014 році. Пригадаймо такі слова, як «сепари» і «ватники», які позначали перших колаборантів з часів Революції Гідності; «кіборги» – українські військові, які безстрашно захищали Донецький аеропорт (так називають оборонців за їх стійкість, жертовність і незламність). Наших військових не лякають ні «нулі» – лінія зіткнення з ворогом, ні «зеленка» – лісосмуга. Чого тільки варті «привид Києва» чи доблесні «Нептуни». Наші звитяжці одягають «мультик», «цифру», «піксель», «термуху» – сучасний військовий одяг. Бойові дії досить несподівано назвали «дискотекою». Окупанта прийнято називати «орк» (маємо пряме посилання на комп'ютерні ігри). А ще є «тікток-війська» – окупанти, які викладали в соцмережах «переможні» відео та світлини, але в реальній бій їти боялися. Якщо проаналізувати семантику зафіксованих жаргонізмів, можна виділити такі тематичні групи: назви осіб, технічних і транспортних пристроїв, зброї, боєприпасів, бойових дій, умовних сигналів, назви побуту, їжі, одягу, військові звання і посади.

Військовий сленг допомагає об'єднати та згуртувати людей, які до вступу на службу були представниками різних груп, спростити їхнє пристосування до воєнного життя. Він полегшує спілкування в колективі військових. Найбільша кількість лексем запозичена з молодіжного сленгу, поповнюючи синонімічні ряди, що дає можливість дослідження цього процесу в динамічних колах сучасності і потребує подальшого опрацювання.

ENTERPRISE PERSONNEL AS A GUARANTEE OF ITS ECONOMIC DEVELOPMENT: BASIC SYSTEM APPROACHES IN UNSTABLE ENVIRONMENT

The current conditions of the modern economy are characterized by great breadth and rapid change, which requires enterprises to effectively manage personnel. Employees, as the key to economic development, are becoming a strategic asset, an innovative driver and a crucial factor in ensuring competitiveness.

Modern problems of personnel development and management are discussed in the works by I.Yu. Zudova and M.S. Petrenko, and the need to implement measures to improve the personnel management system at the enterprise is substantiated. In these theses we consider the main relevant and significant approaches to personnel management in the external and internal environment.

SWOT and PESTEL analysis can be used to more accurately identify problems. They are effective tools that allow companies to better understand their position within and outside the organization. SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analysis focuses on a company's internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats. PESTEL (Political, Economic, Social, Technological, Environmental, Legal) analysis includes external factors that may affect the organization.

The first important aspect is organizational resources. Personnel are a strategic success factor. Personnel management at an enterprise should be focused on attracting and retaining highly qualified specialists, as well as on their continuous professional development. Providing highly qualified personnel is the key to successful implementation of the company's strategy in the face of change.

The second aspect is change management. In the environment where change is becoming the norm, change management becomes crucial. Managers must be able to adapt the enterprise to new conditions, and staff must be able to react quickly and

perceive changes positively. It is important to apply flexible strategies, motivate and support employees during the periods of transformation.

The third aspect is human resource management. Among the main approaches to personnel management in the immediate environment, it is important to determine the strategy of an enterprise's goals. Enterprises must develop personal strategies, monitor changes in the external environment and the development of internal reserves. Flexibility in personnel management allows an enterprise to maintain competitive advantages in changing conditions.

And the last important aspect is adaptive control. Adaptive management includes the readiness to quickly respond to changes in the external environment. The enterprise must identify new approaches to personnel management, quickly respond to emerging challenges and implement corrective measures. Developing adaptive competencies among employees and creating favourable opportunities for learning and innovation helps ensure an enterprise's sustainability in the external environment.

Human resource management in unstable environment should be guided by modern system approaches that recognize personnel as a key resource for achieving the company's strategic goals. The integrated use of technologies of organizational resources, change management, human resource management and adaptive management makes it possible to ensure the stability and efficiency of the enterprise in conditions of uncertainty.

Хмельов О.О, Україна
Науковий керівник: Кущенко Ж.Л.
НТУ «ХП»

THE CASE METHOD IN CULTIVATING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG UNIVERSITY STUDENTS

In the pursuit of linguistic excellence, universities have embraced various methodologies to enhance foreign language acquisition. Among these, the case method stands out as an innovative and effective approach in shaping the communicative competence of students. This pedagogical tool goes beyond

conventional language learning, fostering a deeper understanding of language use within real-world contexts.

Originating from the realm of business education, the case method involves presenting students with real or simulated scenarios, often complex and multifaceted, that require analysis, discussion, and resolution. Applied to foreign language education, this method encourages students to engage in communication, problem-solving, and critical thinking within the target language.

The case method serves as a bridge between language proficiency and practical application. By immersing students in authentic situations, it challenges them to apply their linguistic knowledge in contextually relevant ways. This immersion allows for the development of not just linguistic but also sociocultural competence, enabling students to navigate various cultural nuances inherent in language use.

Through analyzing cases, students encounter language in its natural setting, exploring diverse communication styles, registers, and discourse patterns specific to professional or social contexts. This exposure goes beyond the confines of grammar and vocabulary, nurturing the ability to comprehend and produce language in diverse situations.

One of the notable advantages of the case method is its emphasis on active learning. Instead of passively absorbing information, students actively participate in discussions, debates, and problem-solving exercises. This active engagement fosters confidence in using the language, as students learn to express opinions, defend viewpoints, and negotiate meaning, all essential aspects of communicative competence. Moreover, the case method promotes interdisciplinary learning. It encourages students to draw from their knowledge in various fields, intertwining language skills with subject-specific expertise. This integration facilitates a holistic understanding of language use within professional domains, preparing students for the multifaceted demands of the global workforce.

Incorporating the case method into foreign language education requires careful planning and execution. Professors create or select cases relevant to students' academic interests, ensuring alignment with course objectives. Interactive

discussions, group work, and presentations form the crux of this methodology, encouraging collaborative learning and diverse perspectives.

The case method stands as a powerful tool in molding the communicative competence of university students studying foreign languages. Its integration into language curricula fosters an environment where linguistic proficiency converges with practical application, preparing students for the complexities of real-world communication.

As universities continue to evolve, the role of innovative methodologies like the case method becomes increasingly crucial. By empowering students to navigate language within diverse contexts, this approach not only enhances language proficiency but also equips individuals with the skills necessary to thrive in a globalized world. The case method, therefore, stands as a beacon guiding students towards linguistic fluency and communicative competence, shaping a generation of globally adept and culturally sensitive individuals.

Кустова Є.В., Україна
Науковий керівник: Рубцова В.В.
НТУ «ХП»

THE MAGIC OF LANGUAGE AT YOUR FINGERTIPS: HOW GADGETS HELP MASTER FOREIGN LANGUAGES

In the modern world, learning foreign languages is of great importance as we live in an era of globalization and rapid technological advancement. Mastering foreign languages opens up countless opportunities, such as communicating with people from different countries, traveling, working abroad, and gaining new knowledge and perspectives. Knowledge of foreign languages has become an essential skill for a successful career and personal development.

The traditional approach to foreign language learning, which has been popular for many years, involves classroom sessions using textbooks and workbooks. Students listen to the teacher, repeat rules, and memorize new words and grammatical structures. However, this approach has its drawbacks that can reduce the effectiveness of learning. For example, students often simply listen to the teacher

without actively participating in the learning process. They memorize rules and learn new words but may not always be able to use them in practice. Additionally, the traditional approach focuses more on theoretical learning rather than practical language application. As a result, students have limited opportunities to use the language in real-life situations, which can decrease their motivation and interest in learning. I can also say that the traditional approach can lead to a loss of student motivation due to insufficient interactivity and engagement in lessons.

Recently, more attention has been given to active and engaging foreign language learning through the use of interactive technologies that incorporate various approaches. For example, mobile applications and online resources have become an integral part of active foreign language learning. These apps and resources provide students with access to a variety of materials, such as grammar exercises, dictionaries, audio and video materials, games, and other interactive tasks. They allow students to learn at their own convenience, anytime and anywhere, and receive instant feedback and assessment of their progress.

Video lessons and audio materials are also effective tools for active foreign language learning. They allow students to listen to and observe native speakers using the language in real-life situations. This helps develop listening comprehension skills, pronunciation, and fluency. Additionally, video lessons and audio materials can include self-check exercises and opportunities for practice.

Webinars are another effective interactive technology for active foreign language learning. They provide students with the opportunity to interact with the instructor and other participants, discuss topics, ask questions, and solve tasks in real-time. This allows students to receive feedback, improve their speaking skills, and enhance their understanding.

Thanks to these approaches, students can actively participate in the learning process, create their own materials, complete tasks, and communicate with other participants. This promotes better understanding of the material and increases motivation for learning. Additionally, through interactive technologies, students have the opportunity to use the language in various situations and receive instant feedback.

This helps individuals develop speaking and comprehension skills, and facilitates better language acquisition in real-life contexts.

Indeed, interactive technologies have a significant impact on the way foreign languages are taught. They provide wide access to diverse content, promote individualized learning, offer opportunities for language practice, and stimulate student motivation. The use of such technologies in foreign language learning can greatly improve students' outcomes and make the learning process more effective and engaging.

Maksymenko Darya, Ukraine
Scientific advisor: Shaposhnikova Olena
NTU «KhPI»

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND EDUCATION 4.0 IN UKRAINE

Artificial intelligence (AI) is the imitation of human intelligence processes by machines, especially computer systems. According to the European Commission, AI is defined as systems that exhibit intelligent behavior by analyzing their environment and taking actions - with a certain degree of autonomy - to achieve specific goals. AI can be purely software-based (e.g., voice assistants, image analysis programs, search engines, speech and facial recognition systems) or embedded in hardware (e.g., smart robots, autonomous cars, drones).

AI gives machines the ability to think, learn, plan, and create in a human-like manner. It helps technical systems perceive their environment, solve problems, and act to achieve a specific goal. AI systems can adapt their behavior at a certain level, analyzing the effects of previous actions and working autonomously.

Recent years have brought significant advances in the field of AI due to the development of computing power, the availability of large amounts of data, and new algorithms.

In 2016 at the World Economic Forum, the problem of the transition of education in all countries from Education 1.0 to Education 4.0 was discussed. One of

the presentations called «Industry World EU/UA» made this transition evident as depending on industrial development:

Industry 1.0 - Education 1.0 - Mechanization, vapor energy

Industry 2.0 - Education 2.0 Mass production, electrical energy

Industry 3.0 - Education 3.0 – Automation, electronics

Industry 4.0 - Education 4.0 – Cybersystems, networks.

AI-induced Education 4.0 emphasizes individualized learning, and individualized learning becomes based on personalized content, becoming known as «High Touch High Tech.» AI technologies will perform routine functions and basic tasks of the teacher, and the teacher will be a coach and mentor for the development of soft skills. The introduction of AI in the Ukrainian educational system and the specifics of using AI in the educational process at the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» are of great importance for the process of learning and teaching students here.

The main communication platform at the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» is Microsoft 365. Microsoft Teams is a powerful tool for real-world collaboration and communication, combining online and offline learning for teachers and students. Teams is a real-time collaboration and file-sharing space available to everyone. Through this platform, Microsoft 365 provides students with the resources to fulfill all classroom needs. Learning tools build basic skills and allow teachers to track student progress, improving all aspects of learning for short- and long-term success.

Maksymenko Darya, Ukraine
Scientific advisor: Shaposhnikova Olena
NTU «KhPI»

THE RELEVANCE OF STEM EDUCATION IN UKRAINE

Take the first letters of the words Science, Technology, Engineering, Mathematics, and Art. Consider these fields of knowledge as united. STEM education, which includes natural sciences, technology, engineering, and

mathematics, has become an important area of education, adapting to the needs of modern society. This is justified by the need for personal development and the formation of competencies, a natural science picture of the world, worldview, and life values.

STEM education is based on a transdisciplinary approach to learning, focused on the practical application of scientific, mathematical, technical, and engineering knowledge and skills to solve practical problems, to prepare students for further use of these skills in their professional activities.

In Ukraine, STEM education is one of the priority areas of vocational education development. It has been being implemented since 2015. It is based on the concept of the New Ukrainian School (NUS). This approach promotes the development of logical and mathematical thinking, as well as an understanding of nature and technology.

Particular attention is paid to intensifying STEM education through online platforms, STEM centers, laboratories, and various events such as festivals, quests, competitions, and hackathons. The development of STEM education in Ukraine is supported by a network of STEM centers/laboratories operating in different regions of the country.

However, for the effective development of STEM education in Ukraine, it is important to focus on the professional development of scientific and pedagogical staff, expansion of the network of regional STEM centers and laboratories, and creation of an information base for the development of STEM education in the country.

According to the Ministry of Education and Science of Ukraine, STEM education is a priority area and includes more than 150 STEM centers and laboratories. This confirms the importance and relevance of STEM education in the Ukrainian education system.

In the global context, Australia, China, Great Britain, Israel, North and South Korea, Singapore, and the USA have been implementing state programs in STEM education for a long time. It is well-known that the program «Singapore's

Transition», dated 2002, is a success. STEM education is also gaining popularity, as the US plans to hire about 3.5 million STEM professionals by 2025. This indicates that the demand for technical specialists is growing and supports the relevance of STEM education as one of the key factors of competitiveness and innovation. In 2016 the Ministry of Education and Science of Ukraine issued the fundamentals of the reform in education. Logical thinking, a scientific approach to modern technology, the use of information and communication technologies, and the awareness of cultural peculiarities is the focus.

Thus, STEM education remains an important and promising area in Ukrainian and global education, contributing to the development of a new generation of creative and competent professionals in the fields of science, technology, engineering, and mathematics. The aggressive war of Russia against Ukraine that started in February 2022 does not stop the process, but, of course, it influences negatively.

Неруш Є.І., Україна
Науковий керівник: Кущенко Ж.Л.
НТУ «ХП»

THE VITAL ROLE OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONALS IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT

In our increasingly interconnected world, the ability to communicate effectively across languages is no longer just a valuable skill; it's a necessity. As industries expand globally, the demand for professionals with foreign language proficiency continues to soar. Beyond mere language fluency, the concept of communicative competence has gained prominence, especially in the realm of professional development.

Foreign language professionals play a pivotal role in fostering communicative competence among learners pursuing expertise in their chosen field. This competence transcends linguistic skills, encompassing cultural understanding, appropriate context-based communication, and intercultural sensitivity. When integrated into the

learning of a specific profession, communicative competence becomes a catalyst for success and innovation.

At its core, communicative competence involves not just the ability to speak a language but to engage meaningfully and appropriately in diverse contexts. It includes linguistic competence (grammar, vocabulary), sociolinguistic competence (understanding social norms in communication), discourse competence (structuring and organizing communication), and strategic competence (problem-solving in communication).

In the professional realm, communicative competence goes beyond language mastery. It involves the capacity to navigate cross-cultural communication challenges, comprehend and produce specialized professional discourse, and adapt communication strategies to suit various professional contexts. For professionals immersed in the learning of their field, foreign language educators serve as guides in developing not just language proficiency but also the nuanced communication skills specific to their profession.

By integrating real-world scenarios, role-plays, and interactive sessions into language learning, professionals gain practical experience in applying their linguistic and communicative skills. This experiential learning nurtures confidence in handling communication challenges that they might encounter in their future careers.

Foreign language professionals employ various methodologies to nurture communicative competence in professionals. Immersive experiences, through study abroad programs or simulated real-life scenarios, immerse learners in language and culture, fostering a deeper understanding beyond textbook learning. Technology, too, has become a powerful ally, offering platforms for interactive learning, virtual language exchanges, and simulations of professional communication.

Furthermore, the emphasis on cultural nuances and sensitivity in communication becomes crucial. Language professionals often delve into cultural aspects, helping learners grasp the subtleties of communication norms and etiquette in different professional settings. This cultural understanding is fundamental in

preventing miscommunications or misunderstandings that could hinder professional interactions.

The role of foreign language professionals in fostering communicative competence during the learning of a profession cannot be overstated. They serve as facilitators, guiding learners toward linguistic fluency and, more importantly, enabling them to communicate effectively and appropriately within their chosen field.

As the global landscape continues to evolve, the significance of communicative competence in professional contexts will only increase. Therefore, the collaboration between foreign language professionals and professionals-in-training becomes an indispensable partnership, empowering individuals to navigate the complex web of language and culture in their respective professions. Ultimately, this collaboration paves the way for a more connected, understanding, and culturally aware global workforce.

Parmesh Pandzhyiyar, India
Scientific advisor: Kompaniets I.V.
NTU «KhPI»

A CASE-STUDY METHOD AS AN INNOVATIVE METHOD OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Modern methods of foreign languages teaching – is a flexible and extensible informational and educational environment, in which along with the traditional approach to teaching there is increasing interest in new educational models, pedagogical innovations, technologies and methods, directly affecting the motivation to learn a foreign language. A motivating component that determines the psychological and communicative readiness of students for independent work can be activated through the use of interactive forms of work and a corresponding set of interactive tasks.

The educational organization is one of such interactive educational models, called Case-study, a method for analysing situations. In foreign publications, this method is also called the method of business stories (case-stories), case-study, and in

some publications, they speak about the method of concrete situations, business situations, the case method and the method of situational problems.

The application of the case method in English classes for professional language teaching pursues two complementary aims: the improvement of communicative competence (linguistic and sociocultural) and the formation of the professional qualities of students. Acquaintance with the case (reading professionally directed text in which the problem is formulated in the specialty, in the original or with small abbreviations and minor adaptation, and the subsequent translation), independent search for the solution (internal monologic speech in English), the process of analysing the situation during the lesson (monological and dialogical speech, prepared and spontaneous, also in English) are all examples of communicative tasks.

Students, having familiarized themselves with the description of the organizational problem in a multicultural environment, independently analyse the situation, diagnose the problem and discuss their decisions in a group discussion. This method is aimed at getting students real experience in identifying and analysing complex problems in business interaction with a cultural environment.

Foreign speech activity is carried out in the following sequence: discussion of the received information contained in the case, highlighting of the most important information; exchange of views and drafting a work plan for the problem; work on the problem (discussion); development of a solution to the problem; discussion for a final decision; preparation of the report; a concise report. It is necessary to use interactive and multimedia technologies, which allow to illustrate modern cross-cultural processes, through the case-study method. The high motivation of students is provided by such a channel of educational communication, as video conferences and webinars, there are a large number of video cases available on various educational portals.

CRITICAL THINKING

Everyone is well aware of the fact that the current reality requires a new type of thinking. Not linear and one-sided, but flexible, rational, critical. Without such thinking, a person will drown in a huge ocean of dubious, unverified and unreliable information, will make hasty and unfounded conclusions and generalizations, make incorrect decisions, look at processes and phenomena occurring in the world superficially, distortedly, stereotypically, in black and white.

The term «critical thinking» itself appeared relatively recently. It was first used in 1910 by educational theorist John Dewey in his book *How We Think*. But it is wrong to say that critical thinking itself appeared only at the beginning of the 20th century.

It is possible and necessary to develop critical thinking. This is a skill that requires constant work. Critical thinking is not about criticism. This is about how to navigate a huge information flow, about how to question incoming information. You need to doubt and ask questions, different and many. The more complex the idea, statement or thought, the more questions there should be. It is important to double-check information and not be afraid to look for primary sources and compare several sources.

What is necessary to develop critical thinking? When dealing with information we need to think critically and try to answer a number of questions.

Step one. First you need to analyze the information, interpret the data, if necessary, evaluate the input. This is a critical competency that is related to the ability to work with information. What is primary and what is secondary? Where is the cause and where is the effect? How is one related to the other?

Step two. A critical thinker is difficult to fool because he can easily spot all the logical errors and any inconsistencies in reasoning. Use a simple algorithm for critical questions. Is the subject of discussion clear? Are there any topic substitutions or

deliberate switches? Is the topic narrowing or expanding? Can all arguments be called truthful? Have all the arguments been disclosed and proven? Are there any contradictions? Is there a clear cause-and-effect relationship?

Step three. It's one thing to find logical errors, another thing to explain and justify them to your opponent. The skill of argumentation and persuasive justification is a core competency of critical thinking. What should convince is not a beautiful presentation or form, but comprehensively proven and disclosed arguments.

Step four. Finally, the main thing. A person can, in theory, perfectly analyze information, find logical errors in exercises in a logic textbook, build arguments in an artificial «debate» format, but this is worth nothing if he cannot translate all this knowledge and skills into business practice and solve real problems. practical cases. This is why the fourth component of critical thinking is applying results to problem solving.

Thus, critical thinking is a way of thinking that allows you to analyze incoming information and question it, formulate sound conclusions, create your own assessment of what is happening, and make decisions under conditions of uncertainty.

Rybalka Anastasiia, Ukraine
Scientific advisor: Kompaniets I.V.
NTU «KhPI»

THE FUTURE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

It is known that AI's use is very widespread and well-established. The main focus of AI research currently is superintelligence; AI researchers seek to develop a form of machine whose general intellectual capabilities are superior to those of humans. There are various paths being explored at the moment which could eventually lead to superintelligence, the main one being artificial intelligence.

The future of Artificial Intelligence and its potential developments have naturally raised many questions about the ethical and philosophical ramifications of superhuman machine intelligence. It is clear that current AI systems have no, as we call it, «moral status».

The only way we could control an AI (capability control methods would only be able to go so far) would be by being able to select its motivations. This could be highly problematic. It is simply extremely difficult to predict how an AI is going to act. If it had been, for example, modelled after a human brain (whole brain emulations) it might be easier to predict how an AI might «think» and act of its own accord. However, an AI that has been built from scratch might have no resemblance whatsoever to how a human brain works. This could, theoretically, be solved through rigorous controls to make sure it is safe by human standards, but even then, the AI might find a way to trick the programmers. Another ethical problem is that of what the AI might do when it becomes superintelligent. We must take into account the fact that, if an AI truly achieves superintelligence, humanity will be faced with something that probably bears no resemblance whatsoever to anything else we have seen before. Even if the AI seems safe or has clear motivations in its initial phases, these can very easily change the more intelligent the machine becomes. There is simply no way of predicting the behavior of AI after a certain threshold, and the consequences could certainly be devastating. Definitely more research is needed, and it is very important to pay attention to the improvements that are made in the coming years. However, the issue of whether we will actually ever be able to fully predict how an AI is going to act still remains.

Achieving machine superintelligence could easily be the most important event in all of human history. We have an idea of what the future of AI might bring us, but the truth is, the magnitude of the true impact it could have is still unknown to us. It is important, now, to look forward. We are still in the early stages of what could be something incredibly revolutionary, but we need to start taking measures to ensure that it will be a force for good and not for bad. A superintelligent world could be incredible in ways that surpass our imagination. If we want this technology to help us build a better world, we need to start doing so now. Safe research and ethical practices need to be enforced now more than ever. We need to take into account the severity of the matter and act accordingly. Most importantly, we cannot allow powerful institutions or organizations to go too far with their actions. The safety of

AI and the research conducted has to be a priority, and nothing, whether it be prestige or monetary benefits, can come before that.

We think there is a strong possibility that a day will come where superintelligent systems are a reality. We have a chance to start laying the foundations now to ensure that superintelligence changes everything for the better and not for the worse. Because what ultimately happens, will depend on the actions we take and the decisions we make.

Riabko M E., Ukraine
Supervisor: Podolska Y. A.
NTU «KhPI»

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING IN THE UNIVERSITY CLASSROOM

Critical thinking is a system of judgments that allows you to analyze information in such a way as to make rational decisions based on it.

The development of critical thinking in the university environment is relevant because this skill promotes analysis, independent thinking and preparation for critical research. It not only facilitates students' learning, but also prepares them for the requirements of the modern labor market, promoting the development of creative and reasoned approaches to problem-solving.

Critical thinking skills allow you not to get lost in an information-saturated environment and not to be manipulated. And critical thinking is important in negotiations and helps to argue one's point of view.

These mental operations can and must be taught, and then improved and trained, as, for example, athletes train their muscles or musicians train their playing technique. And the university itself is an ideal environment for this.

For example, I propose to consider the development of critical thinking in foreign language classes.

The introductory part of the pair usually lasts about the first 7 minutes. During this time, the basic knowledge of students should be updated because it is on it, as a foundation, that subsequent knowledge is built. After all, our thinking is associative:

from a psychological point of view, the knowledge that we receive in the context of what we already know is stronger and more meaningful. Referring to already learned material increases students' attention to the topic and awakens their interest.

During the main part of the lesson, the teacher offers students active tasks, in particular encourages them to research, understand the material, answer previously asked questions, ask their own and look for answers, etc. At this time, the teacher can offer students a discussion or dialogue.

Role playing is a great way to develop critical thinking skills. The ability to put oneself in another person's place, imagine oneself in a certain situation and act according to the chosen role allows students to explore and analyze different options for action. Discussing different topics, using evidence and arguments, and finding the best solution together helps students develop critical thinking and the ability to express their opinions.

The third stage is the most important for the development of critical thinking in students, because its main tasks are generalization and systematization of what has been learned. While summarizing, students improve the important skill of summarizing information, presenting complex ideas, conveying feelings and ideas in a few words, relating new information to their established ideas, that is, consciously connecting new things with long-known ones.

Admittedly, the teacher can successfully combine work on subject material with the development of students' critical thinking. However, building such a lesson requires a lot of knowledge and skills from the teacher himself. He must create an atmosphere of positive student interaction, understand what forms and methods of learning are more effective at a certain stage of the lesson, and also think critically himself. Therefore, I believe that today such training should be included in the system of professional development of both teachers and lecturers of higher education institutions, and also orient the informal training education of teachers in the direction of developing critical thinking.

CHALLENGES OF TEACHING INTERCULTURAL COMMUNICATION

Today's mass media and popular scientific publications show that the experience of globalization in recent decades has raised doubts in complete universalization of cultural norms.

Representatives of a certain community can differ from representatives of another culture by different attitudes to principles of hierarchization; different perception of systems of prohibitions and rewards, gender relations, intergenerational relations; peculiarities in the perception of the source of authority; the basic value system; the type of social relations; aesthetic adherences; a format of relations with other cultures; a method of learning and accepting teaching techniques; different time concepts etc.

The task of teaching intercultural communication is to minimize the tension between the bearers of various cultures.

The success of intercultural education largely depends on such factors as: motivation (interest in reducing tension when interacting with the other culture representatives and curiosity); observation; willingness to implement what has been learned in practice; ability to generalize; general education; awareness of cultural norms (ethical, linguistic, legal). It would be useful to distinguish between the major contemporary world cultures: Western or Euro-Atlantic culture, Chinese culture, Indian civilization, Islamic culture, East European culture, Japanese civilization, Latin American and African cultural types.

A purposeful and consistent study of cultural norms of other nations is intended to overcome misunderstanding, to break cultural stereotypes and, thus, to increase the effectiveness of communication. The study of the cultural heritage of the community – its mythology, religion, classical literature, scientific achievements, objects of art,

products of mass culture, narratives of the press can help in the process of identifying and assimilating these norms.

Multicultural education can be implemented during the study of foreign languages, and such disciplines as geopolitics, global studies, ethnography, ethnology, cross-cultural management, values of European civilization, etc., in the process of formal, non-formal and informal education.

The main method of multicultural education is the interactive method, the centre of which is the process of intercultural dialogue, simulation of behaviour in intercultural conflict and contact situations.

The main stages of intercultural education are the following: assimilation of background information about the facts of a certain culture in the form of cultural texts on a contrastive basis compared to the facts of one's own culture; interpretation of learned facts about different cultures in intercultural situations, selection of the ethnic, political and economic information, which influences the thinking, values and actions of representatives of a specific culture; role-playing intercultural situations, during which students alternately play the roles of representatives of different cultures.

Naturally, the question arises: how to behave in the conditions of the huge cultural diversity of the world. The first stage of teaching intercultural behaviour is the realization that culture is relative. Other people look at how we behave with the same wonder and condescension that we look at what they do. The second stage is a change in tactics. Some working points must be altered in order to reconcile seemingly irreconcilable differences. International partnerships require those norms and values that are accepted by all in equal proportion and discussed by all members. This phenomenon has received the name of cultural transnationalism, which involves the ability to recognize cultural differences which provides a basis for determining behaviour, discussing and accepting the necessary changes.

CREATIVE THINKING AS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL TRAINING

Critical thinking is an essential skill that students need to develop to actively and consciously analyze and evaluate information, ideas, situations, or problems. Students can systematically consider different perspectives, identify the key issues, and understand the logic behind the concepts presented when they possess critical thinking skills. This approach to education not only helps students acquire the skills to solve specific problems but also enables them to critically analyze information and different points of view.

Critical thinking involves:

- Analyzing arguments
- Identifying hidden assumptions
- Determining the possible consequences of decisions
- Having the ability to interpret and evaluate information or a situation with objective criticism and understanding.

It includes analyzing arguments, solving problems, assessing evidence, and drawing reasonable conclusions.

In the classroom at NTU KhPI, critical thinking is promoted through the analysis of scientific materials, interaction with the teacher, and communication with classmates. Discussions, problem-solving, and improving argumentation skills contribute to developing a critical approach to the material studied.

We are collaborating with students from other groups and social and cultural initiatives for all.

During English classes discussing texts, analysis of vocabulary and expressions, and improvement of communication skills are actively used. Questions are discussed to stimulate a deeper understanding of the material.

Developing critical thinking is becoming increasingly important in education, helping students build adaptability to problems and challenges, formulate their own ideas, concepts, and ways of solving problems, work with different sources of information.

Thus, studies within university should provide the learning environment encouraging development of critical thinking and other soft skills which opens to the students the prospects of continuous self-development and self-improvement to be prepared for life and labour in modern society and the world.

Terance Nikel Ebdumb Mimbaha, Nigeria
Scientific advisor: Oleksandr Tomilin
NTU «KhPI»

AFRICAN COUNTRIES' CULTURAL DIFFERENCE FROM UKRAINE

Many researchers who study different aspects of African countries' life, despite a comparatively long period of their independence, are still bound to the so-called term of «colonial legacy». This term is already quite worn and is often used without any connection with reality, simply conveying and symbolizing all the bad things that tend to happen on the continent. It is referred to as an inevitable evil in African conditions and its causes are hidden behind the haze of centuries and, of course, they have nothing to do with the current state of affairs, the ruling establishment and its representatives.

In no way denying the negative impact of the colonial past on the current state of affairs, we believe that at this stage of development it would be very appropriate to analyze the state of culture of African countries through the prism of another culture's perception. It seems that a comparative approach based on the application of the methods and models by G. Hofstede and F. Trompenaars, who have proven themselves in the analysis of the similarities and differences of cultures, will be of particular interest for the analysis of culture.

In such a comparative analysis, it is necessary to take into account the incredible diversity of the African continent in terms of available languages,

economic structures, peoples and ethnic groups, religious and political movements etc.

Compared to this diversity, many European countries look very monolithic, although recent studies show that within these monoliths there are deep although not very conspicuous splits, which require modern and appropriate methods of research to be detected. Ukraine certainly belongs to such countries, so a comparative analysis of culture measurements according to the models by G. Hofstede and F. Trompenaars could also play an important role in identifying and defining the cultural characteristics of the country. Comparative analysis with one or even several African countries can play a special role in such a study.

Zhou Zeling, China
Scientific advisor: Larchenko V.
NTU «KhPI»

INTERNATIONAL EDUCATION, LANGUAGE AND NEW TECHNOLOGIES IN THE MODERN WORLD

With the deepening of globalization, international education cooperation has become one of the most important forces to promote the progress of science and technology as well as cultural exchanges among countries. Language is the foundation to achieve this goal, the cornerstone of communication, and it plays an irreplaceable role in international education.

At the same time, with the continuous development and innovation of new technologies in the world, a number of new era technologies have emerged, such as artificial intelligence, Internet plus, big data, biotechnology, agricultural digital technology, new materials technology, etc., which have opened up new teaching approaches for the development of international education, provided a pillar force for the social development of various countries, and also provided a good tool and platform for language learning. Therefore, exploring the theme of «international education, language and world new technology» is of a great significance for understanding the current trend of education reform, improving the quality of

language teaching, and promoting the integration of science and technology with education.

Current situation and challenges of international education are interesting to analyze from the point of the current status of international education, including student mobility, curriculum internationalization, and transnational educational cooperation.

Student mobility may be described as follows. With the further development of economic globalization, international talents are becoming more and more popular. These students, who have been educated in international schools since childhood and deal with children from different countries, are more likely to adapt to the globalized environment. They can work well in different cultural environments, which has a positive impact on their personal development and the internationalization of the country. For example, according to the report released by Industry Research Network, the forecast analysis of the current situation and development trend of China's international school market shows that the demand for international education is constantly increasing.

Internationalization of the curriculum is another aspect. With the deepening of globalization and the continuous transformation of the educational environment, the development trend and scene of the international study market are also undergoing rapid and profound changes. For example, as the 2024 application season approaches, many U.S. colleges and universities have announced changes to their standardized Test scores: more than 1,900 colleges and universities have adopted the Test optional policy, which allows students to choose whether to submit standardized test scores or not; more than 80 universities have adopted the Test free policy, which does not use standardized test scores as the admission criterion. This shows that the international education curriculum is gradually internationalized to adapt to the trend of globalization.

Transnational educational cooperation is an important part of international education. In the first year of the 14th Five-Year Plan, the International Education Branch of the Chinese Society of Education jointly made a great ambition to co-write

a 100,000-word industry report, presenting the current situation and development trend of international education to international education practitioners in a comprehensive and friendly way. This shows that transnational education cooperation is an important trend of international education development, which helps to promote the development of global education. It is helpful to promote the development of global education and cultural exchange and understanding between countries.

In general, the current situation of international education shows the trend of increasing student mobility, internationalization of curriculum and strengthening of transnational educational cooperation. These trends reflect the development of globalization and bring new opportunities and challenges to the development of international education to explore the challenges faced by international education, such as adaptation to cultural differences, language barriers, and unequal distribution of educational resources.

The combination of international education, language and new technology in the world promotes not only the innovation of educational methods, but also the progress of language teaching. At the same time, it also drives the communication between countries, and indirectly promotes both peaceful and economic development of all countries. In the future, education will be more personalized, flexible and global, while language learning will pay more attention to communication skills and crosscultural understanding. Therefore, in-depth research on this topic plays a key role in grasping the pulse of educational development and cultivating citizens who adapt to the future society. Follow-up developments: a) continue to track the application of new technologies in education and language learning to assess their effectiveness and impact; b) study how new technologies can promote educational equity and inclusion, especially in low-resource areas; c) explore new forms of international cooperation in education and how language exchange can promote understanding and cooperation between different cultures; d) strengthen teacher training to ensure that teachers can effectively use new technologies to teach and develop students' crosscultural communication skills.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» – Відокремлений спеціальний підрозділ «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж» Державного торговельно-економічного університету

ВСП «ХКТФК НТУ «ХП» – Відокремлений структурний підрозділ «Харківський комп'ютерно-технологічний фаховий коледж НТУ «ХП».

ДВНЗ «ДДПУ» - Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»

ЗНУ – Запорізький національний університет

КЛ «Маріупольський ліцей міста Києва» – Комунальний ліцей «Маріупольський ліцей міста Києва»

НТУ «ХП» – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

НУБіПУ – Національний університет біоресурсів і природокористування України

НУЦЗУ – Національний університет цивільного захисту України

НЮУ ім. Я. Мудрого – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

УПА – Українська інженерно-педагогічна академія

УкрДУЗТ – Український державний університет залізничного транспорту

ХНАДУ – Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ХНВК № 45 «Академічна гімназія» – Харківський навчально виховний комплекс № 45 «Академічна гімназія»

ХНЕУ ім. С. Кузнеця – Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

ХНПУ ім. Г. С. Сковороди – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

ХНУРЕ- Харківський національний університет радіоелектроніки

Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет» –Черкаська філія
Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

CEL ZNU – College of Economics and Law Zaporizhzhia National University

KhNAHU – Kharkiv National Automobile and Highway University

NTU «KhPI» – National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Наукове видання

**«УКРАЇНА І СВІТ: ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА ТА
СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

18 – 19 квітня 2024 р.

Відповідальний за випуск проф. Кіпенський А.В.

Підп. до друк .2024 р. Друк цифровий. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 34,7. Безкоштовно.

Видавничий центр НТУ «ХП». Свідоцтво про реєстрацію ДК №116 від

10.07.2000р. 61002, Харків, вул. Кірпичова 2.

Самостійне електронне видання